This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Dette er en digital kopi af en bog, der har været bevaret i generationer på bibliotekshylder, før den omhyggeligt er scannet af Google som del af et projekt, der går ud på at gøre verdens bøger tilgængelige online.

Den har overlevet længe nok til, at ophavsretten er udløbet, og til at bogen er blevet offentlig ejendom. En offentligt ejet bog er en bog, der aldrig har været underlagt copyright, eller hvor de juridiske copyrightvilkår er udløbet. Om en bog er offentlig ejendom varierer fra land til land. Bøger, der er offentlig ejendom, er vores indblik i fortiden og repræsenterer en rigdom af historie, kultur og viden, der ofte er vanskelig at opdage.

Mærker, kommentarer og andre marginalnoter, der er vises i det oprindelige bind, vises i denne fil - en påmindelse om denne bogs lange rejse fra udgiver til et bibliotek og endelig til dig.

Retningslinjer for anvendelse

Google er stolte over at indgå partnerskaber med biblioteker om at digitalisere offentligt ejede materialer og gøre dem bredt tilgængelige. Offentligt ejede bøger tilhører alle og vi er blot deres vogtere. Selvom dette arbejde er kostbart, så har vi taget skridt i retning af at forhindre misbrug fra kommerciel side, herunder placering af tekniske begrænsninger på automatiserede forespørgsler for fortsat at kunne tilvejebringe denne kilde.

Vi beder dig også om følgende:

- Anvend kun disse filer til ikke-kommercielt brug
  Vi designede Google Bogsøgning til enkeltpersoner, og vi beder dig om at bruge disse filer til personlige, ikke-kommercielle formål.
- Undlad at bruge automatiserede forespørgsler
  Undlad at sende automatiserede søgninger af nogen som helst art til Googles system. Hvis du foretager undersøgelse af maskinoversættelse, optisk tegngenkendelse eller andre områder, hvor adgangen til store mængder tekst er nyttig, bør du kontakte os. Vi opmuntrer til anvendelse af offentligt ejede materialer til disse formål, og kan måske hjælpe.
- Bevar tilegnelse
  Det Google-"vandmærke" du ser på hver fil er en vigtig måde at fortælle mennesker om dette projekt og hjælpe dem med at finde yderligere materialer ved brug af Google Bogsøgning. Lad være med at fjerne det.
- Overhold reglerne
  Uanset hvad du bruger, skal du huske, at du er ansvarlig for at sikre, at det du gør er lovligt. Antag ikke, at bare fordi vi tror, at en bog er offentlig ejendom for brugere i USA, at værket også er offentlig ejendom for brugere i andre lande. Om en bog stadig er underlagt copyright varierer fra land til land, og vi kan ikke tilbyde vejledning i, om en bestemt anvendelse af en bog er tilladt. Antag ikke at en bogs tilstedeværelse i Google Bogsøgning betyder, at den kan bruges på enhver måde overalt i verden. Erstatningspligten for krænkelse af copyright kan være ganske alvorlig.

Om Google Bogsøgning

Det er Googles mission at organisere alverdens oplysninger for at gøre dem almindeligt tilgængelige og nyttige. Google Bogsøgning hjælper læsere med at opdage alverdens bøger, samtidig med at det hjælper forfattere og udgivere med at nå nye målgrupper. Du kan søge gennem hele teksten i denne bog på internettet på `http://books.google.com`

NYPL RESEARCH LIBRARIES
3 3433 07079566 5

Ugeſkrift

for

den evangeliſke Kirke i Danmark,

under Medvirkning af

Prof. J. F. Hagen, Paſtor P. E. Lind og Paſtor C. Rothe,

udgivet af

J. M. L. Hjort,
Cand. theol.

Fjerde Bind. 1854. (Nr. 33—59).

NEW-YORK

Kjøbenhavn.
Forlagt af den Gyldendalſke Boghandling
Trykt i Thieles Bogtrykkeri.
1854.

Indhold.

Om Messefald; af Provst J. Møller. P. 1—13.
Bidrag til Oplysning om den romerske Katholicismes nyeste Bestræbelser i Kjøbenhavn; af C. Rothe. P. 13—31; 33—43; 65—74.
Skrivelse fra Biskop Martensen til Provsterne i Sjællands Stift. P. 32.
Ledige Embeder, Entledigelser og Udnævnelser. P. 32; 64; 88; 104; 120; 152; 168; 184; 204; 228; 244; 276; 292; 308; 324; 340; 364; 388; 404; 424; 436.
Om Sacramentordene; af Udgiveren. P. 43—64.
Endnu nogle Ord om Sognebaandets Løsning; af Stiftsprovst H. U. Møller. P. 74—88.
Af et Brev til Udgiveren. P. 88.
Rettelse (til Ugeskriftets 2det Bind). P. 88.
Kirkelig Efterretning; af —e. P. 89—90.
Mødet i Odense. P. 89—98.
Göthes Religion; meddeelt af L. P. 98—103.
Mormonerne. P. 104; 307.
Anmeldelse af: „Dr. M. Luthers Prædikener over Lidelseshistorien, ved Catechet Svendsen, samt Luthers Levnet af Pastor Melbye;" af m. P. 104.
— — „Weidinger, Katharine af Boras Liv; ved Møller;" af m. P. 104.
— — „Dr. Engelbreth, den hellige Skrift og dens Forhold til Kirken"; af Dr. Rudelbach. P. 105—113.

Om Mormonerne i Gjelsted; af Pastor Krag. P. 114—116.

Nekrolog over Dr. Gieseler. P. 116—117.

Svar til Mag. Viborg og Pastor Christensen; af Udgiveren. P. 117—120.

Love, Resolutioner og Circulærer, som angaae Kirken og Skolen i Danmark. P. 121—152; 432—434.

Anmeldelse af: „Dr. Fr. Lange, Skolen og Livet"; af Pastor Krogh. P. 153—160.

Den politisk religiøse Bevægelse i China; af H. P. 160—165; 169—177.

Anmeldelse af: „Dr. Rudelbach, om Psalme-Litteraturen og Psalmebogs-Sagen"; af S. P. 165—167.

— — „L. Thura, Børnenes Arvegods"; af —lon. P. 167.

— — „F. Arndt, christelige Betragtninger, ved E. Mau"; af —lon. P. 167—168.

— — „Dr. J. P Mynster, kirkelige Leilighedes-Taler"; af —lon. P. 168; 423.

Protestantismens og Romanismens Kamp i Genf. P. 177—184.

Mohameds Liv efter Original-Kilder. P. 185—202.

Notice angaaende Forventningen af Messias; af L. P. 203.

Eiendommelig Polemik. P. 204.

Anmeldelse af: „H. Knudsen, Grundtvigianismen, Papismen og Kirke-Unionen"; af —e. P. 205—218; samt „Berigtigelse". P. 292.

Dr. Chalmers og det kirkelige Fattigvæsen; af Cand. Svendsen. P. 218—224; 229—244.

Svar til Hr. Pastor Jespersen; af Udgiveren. P. 224—225.

Den tydske evangeliske Kirkedag. P. 225—226; 309—316.

Kirkelig Statistik. P. 226—227.

Den tydsk-evangeliske Menighed i Constantinopel. P. 227—228.

Californien. P. 228.

Anmeldelse af: „Birkedal, en fri Kirkeforsamlings Stemme" og af: „H. Knudsen, Grundtvigianismen o. s. v."; af Dr. Kalkar. P. 245—266.

Forslag til Gjenoprettelsen af et residerende Capellani i Hjørring. P. 266—270.

Om de kirkelig-religiøse Tilstande de forenede nordamerikanske Fristater; meddeelt af H. P. 270—273; 280—286.

Missionen blandt Jøderne. P. 273—275.

Anmeldelse af: „Dr. Monrad, evangelist-christelig Psalmebog"; af —e. P. 275—276; af fem Præster. P. 419—423.

Forslag til nogle Sogneforandringer i Kjøbenhavn. P. 277—280.

Et Forsøg paa at unere den græske og romerske Kirke. P. 280—292.

Den amerikanske Theolog John Nevin. P. 293—303.

Reliqvier i St. Johannes-Kirken ved Lateranet i Rom. P. 303—305.

Tolerancens Fremskridt i Tyrkiet. P. 305—307.

Anmeldelse af: „F. C. Boisen, Budstikken"; af —lon. P. 307—308.

— — „C. J. Boye, Psalmer og aandelige Digte"; af —lon. P. 308.

Mariedyrkelsen i Rom. P. 316—321.

Maimaaned i London. P. 321—324; 325—333.

Anmeldelse af: „Dr. Kalkar, Meddelelser om Evangeliets Udbredelse i China"; af —e. P. 324.

Om en norsk Kirkeforsamling og Gjenstandene for dens Forhandlinger; meddeelt af —e. P. 333—339; 341—352; 401—404.

Aphorismer; af L. P. 339—340.

Anmeldelse af: „N. M. Petersen, Bidrag til den danske Litteratur Historie"; af Dr. Kalkar. P. 352—359.

— — „Orson Spencer, den patriarchalske Orden eller Fleerkoneri"; af L. P. 359—362.

Nogle Bemærkninger om Selskabet for Danmarks Kirkehistorie; af S. P. 362—364.

Anmeldelse af: „Bungener, Præsten og Kongen, samt to Aftener i Hotel Ramtouillet, ved Cand. Ravn"; af L. P. 365—369.

Om nogle Reformforslag i de kjøbenhavnske Almueskoler; af C. Rothe. P. 369—377; 389—401.

Om Huusandagten; meddeelt af C. P. 377—381.

Til Forklaring af Matth. 5, 39—40. P. 381—382.

Notice angaaende det N. Testamentes exegetiske Studium. P. 382—383.

Amerikas Fremtid. P. 383—385.

Svenske i Nordamerika. P. 385—386.

Tydsk-amerikanske theologiske Seminarier. P. 386—388.

Erklæring; af Provst Heiberg. P. 405—412.

Replik; af Udgiveren. P. 412—413.

Fiat justitia, pereat mundus! af —us. P. 413—418.

Præſtens Pligt i Henhold til Forordningen af 30te April 1824. P. 418—419.

Anmeldelſe af: „Dr. J. P. Mynſter, Prædikener holdte i 1852 og 1853"; af —lon. P. 423.

— — „Dr. Rudelbach, Kirkepoſtille over Evangelierne"; af —lon. P. 424.

— — „N. G. Blædel, Prædikener"; af —lon. P. 424.

Til Læſerne. P. 425—426.

Svar til Forfatteren af Artiklen: fiat justitia, pereat mundus; af Aſſeſſor Müller. P. 426—432.

Biſpevielſe i Frue Kirke. P. 434—435.

Anmeldelſe af: „Thierſch, om det chriſtelige Familieliv, ved Cand. Hjort"; af Udgiveren. P. 435—436.

— — „Dr. Steenſtrup, Danſk Maanedsſkrift". P. 436.

Trykfeil og Rettelser.

Nr. 40 P. 105 Lin. 2 f. n.: „Minne-Sangen — læs: Minne-Sangen.
— 40 P. 105 Lin. 1 f. n.: Canzones — læs: Canzone.
— 40 P. 117 Lin. 11—12: vigtige — læs: vægtige.
— 41—42 P. 142 Lin. 9—10: i (Commisſ.s — læs: (i Commisſ.s.
— 44 P. 173 Lin. 17 f. n.: henrrtte — læs: henrette.
— 50 P. 279 Lin. 16: overladt — læs: overladt paa.
— 54—55 P. 354 Lin. 4: Planter — læs: Planeter.
— 54—55 P. 355 flg.: Chriſtian Pederſen — læs: Chriſtiern Pederſen.
— 54—55 P. 355 Lin. 5: ſom er — læs: ſom var.
— 54—55 P. 358 Lin. 17: vor Literatur — læs: vore Literatorer.
— 54—55 P. 363 Lin. 7: nu fuldendte — læs: endnu ufuldendte.
— 57 P. 391 Lin. 8: Beſtaande — læs: Peſtaande.
— 57 P. 394 Lin. 5 f. n.: , og diſſe ere — læs: ſamt diſſe.
— 57 P. 400 Lin. 4 f. n.: behandlende — læs: behandlede.
— 57 P. 404 Lin. 8 f. n.: 22. Novbr. — læs: 22. Octbr.

Ugeſkrift

for den evangeliſke Kirke i Danmark,

under Medvirkning af

Prof. J. F. Hagen, Paſtor P. E. Lind og Paſtor C. Rothe,

udgivet af

J. M. L. Hjort, Candidat i Theologien.

Nr. 33-34. Den 7de Juli. **1854.**

Indhold. 1. Om Mesſefald; af Provſt J. Møller. 2. Bidrag til Oplysning om den romerſke Katholicismes nyeſte Beſtræbelſer i Kjøbenhavn; af Lic. C. Rothe. 3. Biſkop Martenſens Skrivelſe til Provſterne i Sjællands Stift. 4. Ledige Embeder, Entledigelſe og Udnævnelſer.

Om Mesſefald [1]).

Under dette Navn blev det i Midten af det forrige Aarhundrede anordnet i den danſke Kirke, at i de Paſtorater, der beſtode af 3 Kirker med een Præſt, ſkulde der altid paa Søn- og Helligdagene ubi den ene af Kirkerne ingen Tjeneſte forrettes, men ſammes Menighed i ſaa Fald alternative ſøge den nærmeſte Kirke, og at Præſterne ſkulde fra Prædikeſtolen tilkjendegive Menigheden, i hvilken Kirke, ſom altid ſkulde være den nærmeſte ved den, hvor der var Mesſefald, Menighederne kunde ſøge. — Uagtet en ſaadan Henlæggelſe af 3 Kirker under een Præſt var hjemlet i Lovens 2—3—4., indſaae man dog ſnart,

[1]) Et ligelydende Andragende med det i denne Artikel indeholdte blev i ſin Tid, ſkjøndt for ſeent, tilſtillet En af Kirke-Commiſſionens Medlemmer, for af denne at forelægges den ſamlede Commiſſion.

at man, tvertimod den ſamme Lovs 2—4—1., havde givet Præſten flere Kirker end han „til Gavns med Prædiken, Sacramenternes Uddelelſe, Ungdommens Underviisning i Børnelærdommen og de Syges Beredelſe kunde foreſtaae", og man meente derfor ved Anordningen af Messefald tilſtrækkeligen at have raadet Bod paa denne Ulempe.

Snart viſte ſig imidlertid det Modſatte derved, at Menigheden udeblev fra den Kirke, der anviſtes den, og til hvilken det ogſaa, i Særdeleshed i Jyllands vidtudſtrakte Hedeegne, hvor de fleſte Præſteembeder med 3 Kirker findes, var den til viſſe Tider ugjørligt at komme, og man anordnede da nu den ſaakaldte Messefaldstjeneſte, hvortil Stiftrup, ſom bekjendt, legerede Bibler og Poſtiller. Giverens fromme Henſigt uagtet, og uanſeet at Gaven erholdt endog kongelig Sanction, viſte det ſig dog om føie Tid, at ikke heller denne Indretning var iſtand til at bringe Folket til at ſøge Kirken, og ligeſom den ſaaledes neppe nogenſinde er bleven afbenyttet efter Beſtemmelſen i Reſcr. af 10de Mai 1765, eller, om dette har været Tilfældet, har kunnet holde ſig ret længe, ſaaledes betvivler jeg ogſaa meget, at den nu exiſterer nogetſteds i Landet.

Vel gjorde nysmeldte Reſcript det til Pligt for Biſkopperne at foreſkrive Messefaldstjeneſtens Orden, og det blev til yderligere Betryggelſe for, at den overholdtes, paalagt Provſterne ved deres aarlige Viſitatſer nøie at efterforſke, „om Alt gik ordentlig og ſkikkeligen til", ligeſom ogſaa aarligen at gjøre Indberetning til Biſkoppen om, hvorvidt den anviſte Vei fulgtes; den ſamme Straf, ſom Lov og Anordninger faſtſatte for Forſømmelſe af anden Gudstjeneſte, ſkulde ogſaa gjelde for dem, ſom modvillig forſømte og misbrugte Messefaldet; men ogſaa disſe Foranſtaltninger forfeilede deres Henſigt, og ſelv om en ſaadan Control var bleven ført, vilde Menighederne dog ikke have fundet ſig foranledigede til, iſtedetfor at høre Ordet af deres beſtikkede Lærere, at gaae til Kirke, for at høre en, ofte maadelig oplæſt, Poſtilprædiken. Kirkedøren blev ſaaledes lukket hver 3die Søndag, og den er forbleven det indtil denne Dag.

Paa en Tid, da der handles ſaameget om Udjevning af Uligheder, og man af al Magt ſøger at værne om Stats-

borgernes Ligeberettigelse, forekommer det mig at være et Spørgsmaal af saare megen Vigtighed, om den danske Kirkes Overbestyrelse kan forsvare, at over 70 af Landets Kirker ere lukkede om Søndagen, eller om den ikke, naar den Tid kommer, at Folkekirkens Forfatning skal ordnes ved Lov, bør lade det være sig magtpaaliggende, fremfor Alt, at raade Bod paa det Indgreb i Menighedernes lovlige Ret, som er dem tilføiet ved Messefaldet. Vel tilkom det Menighederne at paaanke denne Uret, og det vilde unægteligt ogsaa høre blandt Tidens glædeligste Tegn, hvis den almindelige Stemmeret, der saa villigen og lydeligen lader sig høre, hvor de materielle Interesser berøres, her gjorde sig gjeldende; men, da det nu, ifølge Tidsaandens Retning, ikke synes, at der fra denne Side og i denne Sag ville løfte sig Stemmer, sigtende til som det hedder i hiint Circulære: at frigjøre og organisere de Kræfter, der findes i Kirken, formener jeg, at det saameget mere paaligger Præsten at træde op og bidrage hvad han formaaer til, at Kirken kan forsone sine egne Modsætninger, som det ikke lader sig nægte, at Initiativet til denne — saaledes forekommer det mig — Kirkens Opposition mod sig selv er udgaaet fra de Mænd, der bleve satte til, ikke alene at vaage over, at Arbeiderne fik deres Løn, men ogsaa at sørge for, at Menighederne nød hvad der med Rette tilkom dem.

Med Paalidelighed at angive Grunden til, at man i Tidens Løb, og, som ovenfor bemærket, imod Lovens Forskrift oprettede Pastorater, hvis tilbørlige Omsorg oversteg een Mands Kræfter, lader sig vel neppe gjøre, men Saameget anseer jeg dog med Ussing[1]) for afgjort, at denne uheldige Foranstaltning oprindeligen har været begrundet, deels i Sognenes Ringhed, deels i deres ulige Inddeling til Kaldene, men at det Overveiende ved Gjennemførelsen af Omordningen af Præsteembederne dog formeentlig har været: at forskaffe Geistligheden forøgede Indtægter, uden at man tog tilstrækkeligt Hensyn til de mange og væsentlige Ulemper, som deraf maatte fremstaae for Menigheberne. Hvorlidet man, forinden denne Inddeling foretoges,

[1]) Kirkeforf. 4de D. P. 316.

har gjort ſig bekjendt med de locale Forhold, fremgaaer forøvrigt deraf, at flere af de, i Særdeleshed i Begyndelſen af nærværende Aarhundrede foretagne, Sammenlægninger af Sogne, ſom forhen hørte til et andet, nu forſvundet, Paſtorat, atter ere blevne ophævede, og at man, hvor det lod ſig gjøre, er gaaet tilbage til den oprindelige Sogneinddeling.

Dog — Anledningen være hvilken den være vil — ſaameget er klart, at den danſke Kirke, ved at indføre Mesſefald, har truffet en Foranſtaltning, hvis Ubilligheb og Skadelighed er lige indlyſende, og hvortil det maaſkee vilde være vanſkeligt i den danſke Kirkehiſtorie at opviſe Magen.

Førend jeg nærmere begrunder denne Paaſtand, forudſætter jeg det givet, at vi Ordets Tjenere ere enige i at anſee Prædiken og hvad dermed ſtaaer i Forbindelſe, det vil ſige: Præſtens Gjerning ſom Sjæleſørger, ſom det Overveiende i vor Virken, og at Landalmuen, hvor megen Dygtighed en Præſt end kan beſidde i at ordne og ſtyre et Sogns ydre Anliggender, dog ikke herpaa lægger meſt Vægt, men at den fordrer og det med en ubeſtridelig Ret, at han med Nidkjærhed ſkal antage ſig dens indre Anliggender, være en Chriſti Tjener, en tro Huusholder over Guds hemmelige Ting, en Mand der prædiker Ordet til Opbyggelſe, ſom forſtaaer at formane, advare og troſte. For denne Gjerning lønner Menigheden ſin Præſt; men hvor ubilligt er det da ikke, at den ſkal ſavne det fulde Vederlag, ſom den kan fordre; hvor ubilligt, at de Menigheder, ſom kun have Prædiken ⅔ Dele af Aarets Søn- og Helligdage, ſkulde yde den ſamme Løn, ſom den Menighed, der har Adgang til Kirken hver Søndag! Hvor ubilligt, at Menigheder, ſom forhen havde deres Præſt boende hos ſig, nu maae ſøge ham i milelang Afſtand i et fremmed Sogn; at de Unge, ſom i Vinterhalvaaret forberedes til Confirmation, maae paſſere lange, beſværlige, ofte farefulde Veie! Betænker man, at det har kunnet lade ſig gjøre, hvad der forøvrigt ſynes utroligt, men dog virkelig er Tilfældet den Dag i Dag, at man har annecteret et Økald, der forhen i en Række af Aar havde ſin egen Præſt, med ſit gode Udkomme, med — tvende andre Sogne paa Faſtlandet, hvorfor det er at befrygte, at Præſten ofte om Vinteren ikke kan komme til

Øen og dens Beboere ikke heller til ham, og at de saaledes hverken faae Prædiken, deres Børn døbte, Confirmander forberedte, Syge betjente eller de Døde jordede, da mener jeg, at den Vilkaarlighed er indlysende, hvormed vedkommende Auctoriteter i sin Tid have behandlet Menighedernes aandelige Anliggender, og at der er megen Sandsynlighed for, at andre end de ovenfor antydede Hensyn ved denne Leilighed have gjort sig gjeldende.

Men endnu mere end Ubilligheden er Skadeligheden af Messefaldet indlysende, og, saa nødig jeg understriver Usings Ord, naar han i denne Anledning yttrer[1]): „Mængden i vore Menigheder er nu overalt saa koldsindig ved den offentlige Gudstjeneste og Søndagens Helligholdelse, og den bliver det vist mere ved en saadan Indretning" (Messefald) — saa kan jeg dog ikke andet end, efter hvad fyrretyve Aars Tjeneste i Kirken har overbeviist mig om, aldeles indrømme Sandheden især af den sidstnævnte Yttring, og det er for mig klart, at der ved Messefalds-Indretningen er leveret et betydeligt Bidrag til Ringeagt for Søndagen og dens Helligholdelse, et Bidrag til Indifferentisme, i det Fleerheden af Menigheden anseer den Søndag, hvorpaa Messefaldet indtræffer, eensbetydende med ingen Søndag, og man troer sig derfor dispenseret fra at iagttage hvad Lovgivningen foreskriver om Søn- og Helligdagenes vedbørlige Overholdelse. Det synes ogsaa, som om Forordn. af 26de Marts 1845 giver denne Anskuelse Medhold, naar der i § 1 udtrykkelig udhæves: den Tid, der holdes Gudstjeneste, og i § 2 in fine: den Tid, da Gudstjeneste holdes paa Stedet, og det her, paa Grund af disse Udtryk, saaledes ikke sjelden har hændet sig, at Vedkommende, som ere blevne anmeldte for Overtrædelse af Søn- og Helligdags Anordningen, have meent med Føie at kunne henskyde sig under disse Bestemmelser. Kommer nu herti!, at de Præster, til hvis Pastorater et tredie Sogn er bleven henlagt, derved have faaet et, kun lidet mere indbringende, men derimod langt besværligere Embede, der foranledigede mangen dygtig Mand, som maaskee ellers var forbleven paa Stedet og som Menigheden gjerne vilde have be-

[1]) Kirkeforf. 3die D. 1ste B. P. 260.

holdt, til at flytte bort saasnart skee kunde, da fremstiller sig her en Skyggeside mere ved den omhandlede Indretning [1]).

Men hvad lader der sig da nu gjøre for at skaffe Menighederne deres lovlige Ret tilbage, den at høre Herrens Ord forkyndt for dem hver Søn- og Helligdag? Hvorledes udfinder man en Maade, hvorpaa den lukkede Kirkedør atter kan blive aabnet, og det Ubyggelige og Sørgelige forsvinder i at høre Kirkeklokken i Nabosognet kalde Folket til Andagt og see det skareviis ile til Herrens Huus, medens Ordet forstummer der hvor Messefaldet indtræffer og man derved føler sig ligesom berettiget til at færdes i Hverdagslivets Travlhed?

Ussing, som i sin Tid med ligesaastor Skarpsindighed paaviste Manglerne i den danske Kirkeforfatning, som han med et ualmindeligt practisk Blik og megen Sagkundskab foreslog Midler til disse Manglers Afhjelpning, hvilke den senere Lovgivning ikke sjelden har benyttet, mener, at det kunde paalægges de Præster, der have 3 Kirker, at holde en personel Capellan; men, naar undtages enkelte, maaskee ¼ Deel af de geistlige Embeder i Landet, hvortil 3 Kirker ere henlagde, vilde denne Udgift være uoverkommelig, og naar det saa tillige indtraf, at Præsten paa Grund af Alder eller Svagelighed følte sig ude af Stand til, uden Medhjelper, at kunne bestyre Embedet og desaarsag nødsagedes til, for sin egen Skyld at antage en Saadan, vil det let indsees, at Præsterne, selv i de mere indbringende Embeder, ikke kunde overkomme at lade den 3die Kirke forsyne paa den af Ussing foreslaaede Maade.

Til nærmere Overveielse være det mig da nu tilladt at fremsætte et Forslag, der muligen kunde give Impuls til en Foranstaltning, hvis Gjennemførelse det maa ligge enhver alvorlig Præst paa Sinde at see bragt i Stand, og saameget

---

[1]) Blandt flere Sammenlægninger af Sogne, som have fundet Sted her i Stiftet, blev ved det i Aaret 1825 nedlagte Ørum Sognekald i Fiends Herred Borritz Sogn henlagt til Sognepræsten for Torups og Kvols Menigheder, som derved fik Tienden af omtrent 40 Tdr. Hartkorn. For denne Løn skal han nu aarlig foretage 40 Søndagsreiser, foruden andre Embedsreiser, over een Miil gjennem en ofte ufremkommelig Hede, istedetfor at han forhen kun havde ½ Miil til Annexkirken.

hellere bringer jeg disse Linier paa Papiret, som jeg haaber at de Mænd, der for Øieblikket ere sammenkaldte for at ordne den danske Kirkes Anliggender, muligviis deri ville finde Vink, der kunde benyttes til Løsningen af en Opgave, som i Vigtighed neppe staaer tilbage for nogle af dem, de komme til at behandle.

I Henhold til det Foranførte foreslaaer jeg da Messefaldets Ophør, og dette har jeg tænkt mig kunde skee paa følgende Maader:

a) ved midlertidig Ansættelse af Hjelpepræster, og, naar disse ikke længere behøvedes —

b) ved Beskikkelse af Præster i vedkommende Sogne.

Overalt hvor 3 Kirker ere henlagte under een Præst, og residerende Capellaner ikke ere ansatte, formener jeg, at Messefaldet burde ophøre ved Præstens Afgang eller Forflyttelse, og dette endog i Naadensaaret, efterat Vacanceturen var udløben, og at der til det Sogns Betjening, som man fandt burde herefter udgjøre et særskilt Pastorat, og hvorom jeg mener, at der, efter nærmere Forhandling med de locale Auctoriteter, strax maatte kunne tages endelig Bestemmelse — rigtigst var det uden Tvivl paa mange Steder at vende tilbage til den oprindelige Sogneinddeling — beskikkedes Hjelpepræster, efterson de behøvedes.

Da der i Sjællands Stift kun findes eet Pastorat med 3 Kirker[1]) og i Lollands Falsters Stift ikke heller uden det ene: Karleby, vilde en Hjelpepræsts Ansættelse der lettelig kunde bestemmes, medens det derimod i Jylland, hvor Aalborg Stift tæller 16 Pastorater med 3 Kirker, Viborg Stift 35, Aarhuus Stift 16[2]) og Ribe Stift 4, kunde falde vanskeligere, navnligen i de Egne af Provindsen, hvor Kirkerne ligge langt fra hinanden, at anvise Hjelpepræsten den meest passende Virkekreds og Bopæl; men denne Vanskelighed mener jeg dog lod sig overvinde. Det er ikke heller sandsynligt, at der i Regelen blev

---

[1]) Foruden Ousted i Voldborg Herred har vel ogsaa Hyllested i Vester Flakkeberg Herred 3 Kirker, men da her er ansat en Capellan pro loco, maa han vel, vexelviis med Sognepræsten, besørge Gudstjenesten.

[2]) Egentlig 17 med Skanderborg, men saavidt jeg veed er den ordinerede Catechet forpligtet til at prædike afvexlende med Sognepræsten.

mere for en Hjelpepræst at beſtille end at beſørge Gudstjeneſten m. m. i een Kirke, deels fordi man ikke kan antage, at Vacance vilde finde Sted paa een og ſamme Tid i flere af 3 Kirker beſtaaende og i ſamme Egn beliggende Paſtorater, men ogſaa fordi de Hjelpemidler, ſom nedenfor ville blive anviſte, ſnart maatte kunde tilveiebringes, ſom gjorde Hjelpepræſtens Anſættelſe ufornøden; men ſkulde, hvad dog er uſandſynligt, denne Mands Hjelp behøves i 2 eller hvad endnu er mere uſandſynligt i 3 Kirker, vilde ogſaa dette kunne lade ſig gjøre paa de fleſte Steder.

Hvormange Hjelpepræſter der ſaaledes vilde behøves, beroede paa temporære og locale Omſtændigheder, ligeſom ogſaa Varigheden af deres Functionstid maatte afhænge af, naar de Indtægtskilder kunne blive aabnede, hvorfra Udgifterne til en Omordning af de geiſtlige Embeder med 3 Kirker ſkulde tages.

Hjelpepræſternes Lønninger formener jeg kunde paſſende beſtemmes til 600 Rd. aarlig, foruden fri Befordring i Embedsreiſer, hvilke dog ikke blive at præſtere in natura, og altſaa maatte afløſes mod Godtgjørelſe. Sognepræſten til de 2 andre Kirker beholdt, indtil det 3die Sogn blev fraſkilt og fik ſin egen Præſt, Offer og Accidentſer af dette Sogn imod at beſørge Confirmandunderviisningen og Miniſterialia, ſom kunde falde udenfor Søndagen og ſom Hjelpepræſten var forhindret fra at forrette.

Til Udredelſen af disſe Lønninger, ſamt de øvrige Udgifter, ſom den omhandlede, ſaa vigtige Sags fremtidige Ordning vilde udfordre, tillader jeg mig at foreſlaae: at et Fond, uden Ophold, oprettes, under umiddelbar Beſtyrelſe af Cultusminiſteriet, og at dets Indtægter blive følgende:

1. Præſtetienden af de Sogne, ſom ved indtræffende Vacance herefter kom til at udgjøre et ſæregent Paſtorat.
2. Overſkuddet af Biſpetienderne, naar den Pengeløn, ſom allerede tildeels er og formeentlig frembeles vil blive normeret for disſe Embedsmænd, var udredt, og
3. En nærmere beſtemmende aarlig Afgift af de geiſtlige Embeder i Landet, beregnet efter den ved den ſidſte Omregulering ſtedfundne Anſættelſe.

Maaskee ville mange af mine Embedsbrødre ved at læse det sidst fremførte Forslag tænke paa den, for ikke længe siden forsvundne Tid, da en Henlæggelse af Geistlighedens Tiender fandt Sted til Dannelsen af et Fond, hvis Frugter dog kun vare af kort Varighed; men, ligesom det maa betænkes, at Talen her er ikke om at oprette indbringende Embeder for enkelt Mand, men om at erstatte Menighederne det Tab og den store Uret, som de i et Aarhundrede have lidt ved, at deres helligste Eiendom har været dem berøvet, saaledes mener jeg ogsaa, at Intet er naturligere, end at Folkekirken, med al den Kraft den formaaer, bidrager til Oprettelsen af dette Tab, og jeg veed ikke, om Danmarks Geistlighed vil kunne reise sig et mere hæderligt og varigt Æreminde blandt de kommende Slægter, end naar disse kunne vidne: det var den, der bragte det af vore Kirker saamange Søndage forsvundne Herrens Ord til atter at lyde.

Hvad der her forlanges er ikke heller enten hele eller halve Tiender, men kun nogle Dalere aarlig. ½ pCt. af hvert 100 Rd., hvortil de geistlige Embeder i Sjællands, Fyens, Lollands-Falsters og Jyllands Stifter ere anslaaede ved den sidste Omregulering, kan dog neppe kaldes en følelig Afgift, og dog vilde denne udgjøre over 6000 Rd. aarlig [1]).

Dette Tilskud behøvedes imidlertid ikke øieblikkelig; naar de under 1 og 2 nævnte Indtægter gjordes disponible, havde man langt mere end der udfordredes til Hjelpepræsternes Lønninger; men da man dog fremfor Alt maatte arbeide for, at enhver Menighed fik sin egen Præst og Sjæleſørger og at Hjelpepræsternes Function saasnart muligt kunde ophøre, og der altsaa maatte bygges Præstegaarde, anskaffes Embedsjord m. m. i det Sogn, der herefter kom til at udgjøre et særskilt Pastorat, var det vistnok det Rigtigste, at man betimeligen sørgede for at danne et Fond, hvoraf de fornødne Midler kunde tages til Gjennemførelsen af den foreliggende Sag.

Man skulde da, som ovenfor er bemærket, først faae afgjort, hvilket Sogn der burde fraskilles Pastoratets tvende andre.

[1]) Ved at beregne Afgiften til f. Ex. fra ⅛ til 1½ pCt. efter Kaldenes Størrelse, udkom kun circa ½ Deel af det angivne Beløb.

Dernæst maatte Værdien af disse Sognes Præstetiender beregnes, samt Overslag affattes over hvad Opførelsen af en Præstegaard vilde koste. Bygningerne kunne være meget mindre end de nærværende Præstegaardes, der i Almindelighed ere meget for vidtløftige, siden Tiendernes Ydelse paa Kjærven ophørte. Det forekommer mig ønskeligt, at alle Præstegaarde bleve opførte efter den samme Tegning. Indløsningssummen mener jeg burde ophøre, under Jagttagelse af hvad de aarlige Syn foreskrive. Naar Præsteembedet blev tillagt den til 2 Hestes, 6 Koers og nogle Faars Græsning og Foder fornødne Jord, turde dette være tilstrækkeligt. Hvor Annexgaarde eller Annexjord fandtes og kunde ventes fæsteledige, maatte disse ikke bortfæstes eller bortsælges, men kun bortleies saaledes, at de, naar behøvedes, enten kunde overdrages den eventuelle Præst til Bolig, eller saafremt Fæstelediglheden indtraf efterat Sognet var overgaaet til et Pastorat og efterat Præstegaarden var opbygget, sælges til Indtægt for Fondet. Naar alle de ommeldte Præstegaarde bleve, som nys er bemærket, opførte efter samme Tegning, kunde det ikke være vanskeligt at beregne hvad samtlige disse Bygninger vilde koste, medens det derimod forholdt sig noget anderledes med Hensyn til Jordernes Anskaffelse, paa hvis Priis de forskjellige Egne selvfølgelig vilde have megen Indflydelse.

Lønningerne til de beskikkede Præster burde formeentlig være lige overalt, og ikke under 1000 Rd. foruden Offer og Accidentser, Landgilde, Smaarente m. m., men vilde man nu lade dem oppebære Tiender, beregnet f. Ex. efter aarlig Capitelstart og supplere det Manglende i den normerede Løn af Fondet, kunde derimod vel ikke heller være noget at erindre.

Paa denne Maade bleve der da over 70 geistlige Embeder flere end der for Tiden findes i Landet, og en Udsigt aabnedes for de mange theologiske Candidater, som nu med Længsel see en Befordring imøde. Men, hvad der er Hovedsagen, der blev Søn- og Helligdag i enhver af Landets Menigheder, og Kirkens Klokke, som forhen kun havde forkyndt Solens Op og Nedgang, kaldte nu Folket til Bedehuset, hvor de fandt den Præst imellem sig, som de forhen havde maattet søge i det milelange Pastorat,

og hvis Underviisning de Unge i en Række af Aar, ikke uden livsfarlig Besværlighed havde benyttet; nu var den Tid kommen, at de slappende og hæmmende Baand, som i et Sæculum havde hvilet tungt paa mange Præster, bleve løste[1]).

Men, ingenlunde maa det ved Behandlingen af denne Sag overſees, at flere af de Embeder, fra hvilke det tredie Sogn blev skilt, vilde reduceres saa betydeligt i deres, allerede høist tarvelige Indtægter, at de ikke længere kunde anſees tilstrækkelige til en Families anstændige Underholdning. Dette gjelder vel fornemmelig ⅓ Deel af Præstekaldene i Jylland, hvis Reguleringssum er under 900 Rd., men ogsaa de fleste andre, hvorhos dog maa bemærkes, at denne Regulering neppe overalt er affattet saa stringent, at den kan opstilles som en sikker Regel for Embedernes Beskaffenhed. Rigtigst var det derfor, at der foretoges en ny Regulering af de geistlige Embeder, som skulde omordnes, efter de af Cancelliet i sin Tid foreskrevne Regler, hvilket jeg dog ikke antager behøvedes med de Embeder, til hvilke 3 Kirker ere henlagte i den seneste Tid; thi have de været istand til, førend det tredie Sogns Annectering, at ernære en Familie, maatte de ogsaa fremdeles kunne blive det. Hvor det da ved en saadan anstillet nærmere Beregning maatte vise sig, at Præsterne med de 2 Kirker fik mindre at leve af end Præsterne ved den ene Kirke, blev det Manglende at tilskyde af Fondet. Ønskeligt anseer jeg det forøvrigt, om Skattelettelsen kunne bortfalde og Folkekirken lønne sine Tjenere uden at behøve at tye til Statskassen.

Ikke kan det nu nægtes, at de Bekostninger, som en saa gjennemgribende Forandring i de bestaaende kirkelige Forhold vilde medføre, maatte blive meget betydelige, og det kunde maaskee ved første Øiekast synes, at det i Virkeligheden ikke lod sig gjøre at tilveiebringe de dertil fornødne Capitaler; men jeg er dog aldeles overbeviist om det Modsatte og skal i denne Anledning tillade mig at henlede Opmærksomheden paa Følgende.

---

[1]) Der gives Pastorater her i Jylland med 3 Kirker, hvor Præsterne, naar de besørge Gudstjenesten i de længst fraliggende Kirker, have omtrent en ligesaalang Vei at tilbagelægge som — fra Kjøbenhavn til Roeskilde.

Til Suppleringen af Præſternes Lønninger, forſaavidt Tienderne ikke kunne tilſtrække, til Opbyggelſen af c. 70 Præſtegaarde og Indkjøbet af Jorderne, er det afgjort, at der ville medgaae flere 100,000 Rd.; men man maa lægge Mærke til for det Første, at, ſaa ønſkeligt det end var, at Mesſefaldet kunde ophøre ſtrax overalt, ſaa lader dette ſig dog ikke gjøre. Forandringen bliver altſaa at udføre ſucceſſivt, og det er ſaaledes rimeligt, at der i de første Aar ingen anden Udgift vil behøves end den, ſom medgaaer til Hjelpepræſternes Lønninger, hvilket forøvrigt ikke kan blive af ſtor Betydenhed, da den ſtørſte Deel deraf maatte kunne udredes af det fraſkilte Sogns Tiende. Det maa dernæſt ogſaa bemærkes, at man, indtil der kunde gaaes over til Sagens egentlige Stadium, vilde have ſamlet en betydelig aarlig Indtægt af de under Nr. 2 og 3 opførte Poſter, en Indtægt, jeg vel ikke ſeer mig iſtand til nøiagtigt at angive, men ſom jeg dog med temmelig Sikkerhed tør antage at ville udgjøre i det Mindſte 15,000 Rd., og jeg ſeer ſaaledes ikke rettere, end at man om faa Aar vilde være i Beſiddelſe af et Fond, tilſtrækkeligt til at dække de Udgifter, der behøvedes. En Præſtegaards Bygninger med tilſtrækkelig Huusleilighed i enhver Henſeende, ikke Pragtbygninger, men hyggelige og bequemt indrettede Boliger, lade ſig opføre for 3 à 4000 Rd., og antager man nu, at Jorderne ville koſte ligeſaameget — paa fine Steder maaſkee mere, men paa andre Steder ogſaa mindre, ſaa vilde til Udredelſen af denne Udgift ikke medgaae ſynderligt mere end hvad eet Aars Ligning efter Nr. 3 indbragte. Det maatte da nu overlades til Overbeſtyrelſen, om den vilde anordne en Ligning paa de geiſtlige Embeder i flere paa hinanden følgende Aar, for derved at tilvebringe et ſtigende Fond, hvorved de fornødne Midler kunde haves i Beredſkab, derſom, hvad dog ikke er ſandſynligt, flere Præſtegaarde m. m. paa eengang ſkulde anſkaffes; men nødvendig anſeer jeg ikke en ſaadan aarlig Ligning, fordi man altid, ved det aarlige Overſkud af Biſpetienderne, maatte være i Beſiddelſe af Reſſourcer, tilſtrækkelige til at afſkaffe Mesſefaldet i et enkelt Paſtorat.

Maaſkee kunde det derfor beroe ved f. Ex. en Ligning hvert 5te Aar, hvorved ogſaa Udgiften tilveiebragtes paa en mere

ligelig Maade, end naar een Generation af de geiſtlige Embedsmænd ſkulde bære det Hele.

Og hermed være da nu et Forſlag, ſom jeg ikke alene ifølge min præſtelige Stilling, men paa Menighedernes Vegne og for deres Skyld følte mig paa det helligſte opfordret til, overgivet Landets Geiſtlighed, ſom de nærmeſt Stemmeberettigede, i den Forventning, at der blandt dem ville findes Mænd, ſom med en Vægt, jeg ikke formaaer at give Sagen, ville løfte Røſten mod den i ſaa lang Tid ſtedfundne Misbrug i den danſke Kirke, hvorved Gudstjeneſten er bleven ligeſom banlyſt, og det aandelige Liv udſlukt i ſaa mange Menigheder.

I Særdeleshed være Messefaldsſagen anbefalet de Mænd, ſom for Tiden beraadſlaae om hvad der er at gjøre for at fremme Folkekirkens Virkſomhed og bortrydde de Hindringer, der ſtille ſig i Veien for en friere Udvikling af hvad der hører til det menneſkelige Livs høieſte Formaal, men fornemmelig beder jeg mit Forſlag modtaget med Velvillie af den Mand, ſom ſtaaer i Spidſen for Beſtyrelſen af de kirkelige Anliggender, den høitbegavede Mand, der med den rige Aandsfylde, han beſidder, ſtedſe erkjendte, at al god og fuldkommen Gave kommer herovenfra.

Breum Præſtegaard i Mai 1854.

J. Møller,
Provſt og Sognepræſt.

Bidrag til Oplysning om den romerſke Katholicismes nyeſte Beſtræbelſer i Kjøbenhavn.

Af **C. Rothe.**

I.

Allerede i nogen Tid have katholſke Præſter frit virket og arbeidet blandt os. Saalænge de gamle Love ſtode i Kraft, hørtes ſaagodtſom intet om dem; der var taget for ſtærkt og

udtrykkeligt Hensyn til dem, til at de kunde træde active op, og Erindringerne om den Maade, paa hvilken man i tidligere Dage havde stilt sig af med saadanne, der gjorde Brud paa Loven, har vel afskrækket dem. Vi have derfor længe kun hørt om Baptister, Mormoner og nogle andre saadanne Secterere, (til hvilke i den allernyeste Tid Irvingianerne ere komne). Men det var naturligt, at Religionsfriheden, som voldsomt brød sig en Vei 1848, og pludseligt nedrev alle Skranker, maatte fremkalde en stærkere, mere ordnet Bevægelse blandt Dissenterne, og at den romerske Kirke ikke længer vilde lade den nye Mark, som aabnede sig, uden Arbeidere. At Kampen med denne Kirke, som saaledes maatte udbryde, vil blive stærkere og heftigere, er ikke at undres over. Det synes os snarere, hidtil at maatte forundre, at den ikke har været stærkere, end at den store Deel af vore Menigheder mere kunne siges at have hørt om Bevægelsen, end at have mærket til den; det er, som naar fjerne Dønningers hule Brusen bebude en Storm, før denne endnu har naaet den Lyttende. Hvad her i Danmark og navnlig i Hovedstaden er foregaaet, kan derfor kun betragtes som Forløbere, og naar Nogen er kommen i Uro alene ved at høre derom, da kunne vi kun betragte dette som en *velgjørende* Opvækkelse, en saadan, som navnligen den romerske Kirke trængte til i sin Hjemstavn. Thi, hvis det Utrolige skete, at Paven f. Ex. proklamerede Religions-Frihed i Rom, hvad vilde da ikke skee? hvilke Seire turde Evangeliet ikke der love sig? Men den romerske Katholicisme kjender for vel sin Svaghed der, hvor den skulde være bybest grundfæstet, til at turde give Friheden Rum!

Som vi imidlertid, væbnede med Reformatorernes Vaaben i Herrens Ord, og støttende os til Klippen: „Vor Gud han er saa fast en Borg", ikke frygte den nye Kamp, saa mene vi ikke heller, at denne under alle Forhold eller i enhver Henseende er et Onde. Dette vil for saa stor en Deel beroe paa, *hvorledes den føres*. Derfor mene vi, at man langtfra i og for sig skal fordømme de Mænds Bestræbelser, som med en anden kirkelig Tro end vor, stræbe at udbrede deres Overbeviisning. „Fra nu af skal Du fange Mennesker", sagde Herren til Petrus; dette Ord gjælder alle hans Bekjendere, men kalder fremfor alle

Kirkens Lærere til at udkaste Garnet til en Dræt, hvor og naar Leilighed findes. Det Samme gjøre jo ogsaa Proteſtanterne blandt Katholikerne, og mange Steder „drage de en ſtor Dræt". Men i Kampen verle Seir og Nederlag: vi maae vel komme ihu, at enhver evangeliſk Kirke, ſom ſtaaer i Europa, betegner et Nederlag for den katholſke Kirke, og drømmer denne — under den Kriſis den proteſtantiſke Chriſtenhed nu maa gjennemgaae — om lette Seire med gamle afſtumpede Vaaben, da vil Erfaring ſnart vække den; men tænker den atter paa med Inqviſition og Kjætterkrige, med Baal og Brand, at qvæle Chriſti Evangelium med Vold og Blod: mon da Tiden hertil virkeligen ſkulde være kommen? At Villien dertil ikke fattes hos Flere af den romerſke Kirkes nyeſte Stridsmænd, og at de til ſin Tid og paa ſit Sted ikke ere bange for at udtale det, erfare vi leilighedsviis, idet man end ikke vogter ſig for Ytringer, ſom: at Reformationen kun kom af, at Huſ blev brændt for ſilde, og Luther ſlet ikke!

Her til Lands have Stemmer lydt til os fra det lille katholſke Samfunds Midte, der gjøre os uviſſe om, hvad vi ſkulle tænke om dets Ledere. Medens „Vennerøſten i Skand. K.-T." Nr. 3 Pag. 22 ønſker: „Gud give nu, at disſe vore Ord maae finde et godt Sted i Manges Hjerter, i Særdeleshed hos den ærværdige og hæderlige Danſke Præſteſtand", og i Nr. 12 Pag. 95, ſmukt, om end noget formanende, taler om den Kjærlighed, der bør være i Alt, ogſaa i Striden mellem Katholiker og Proteſtanter, — da hedder det i „Epiſtel til Nordens Mænd og Qvinder" Pag. 4: „Men de, ſom kaldte ſig Chriſti Tjenere og Hyrder, lod mange blandt Hjorden omkomme; og de ſaae, hvorledes Tuſinder bleve et Rov for Ulven Mormon; men de ſadde **tauſe** og **ubevægelige**. Men da de ſaae, at Nogle, ledede af Guds Barmhjertigheds Raade, ſøgte Veien, Sandheden og Livet i Jeſu Chriſti hellige Kirke paa Klippen, over hvilken Helvedes Porte ikke ſkulle faae Overhaand, vaagnede deres **Had**, og de opløftede deres Røſt, og ſagde til hverandre: Hellere lade vi Ulvene ſønderſlide Hjorden, end at de ſøge Ly i Kirken paa Klippen; og de vendte ſig til Lammene og begyndte at raabe: Vogter Eder for hiin ſtore Kirke paa Klippen;

thi den er ikke Christi Kirke, men Løgnens, Overtroens og Vildfarelsens Snare; og med allehaande Bagvaskelser og med svigefulde Opdigtelser søgte de at holde Hjorden fjernet fra den. **Men syvfold Vee** over de onde Hyrder!“ [1]) osv. Hvad skal man tænke? Det er en saa grov og vitterlig Usandhed, at Folkekirkens Præster skulle have siddet tause og ubevægelige overfor Mormonerne, at vi ei behøve at dvæle ved den; men naar der raabes Vee over dem, der ikke ville føre deres Menigheder i Romerkirkens Favn, da maae vi vel spørge, hvad der i denne kaldes „hæderligt og agtværdigt“? om man da vilde benævne den Danske Præsteſtand med disse Navne, hvis den i Hjertet fornegtede den evangeliske Tro, som den skal prædike? hvis den ikke handlede efter Pligt og Samvittighed, idet den bestræber sig for at kaste Lys paa Alle, der ere Fjender af den Tro, som bekjendes af den? Lader os — saaledes maae vi stille Sagen — i det mindste begynde med at agte hverandre som ærlige Modstandere med en aaben, oprigtig, om end i mange Punkter afvigende Overbeviisning, men ikke ved tom Smiger eller ved afmægtige Forbandelser mene at kunne besnære eller nedtordne Nogen, der efter sit Kald som Hyrde og Lærer i Christi Kirke bør og skal antages for at vide, at her handles om en Samvittigheds- og Saligheds-Sag!

Vi ville nu kaste et kort Blik paa de forberedende Skridt, som den romerske Kirke i den senere Tid har gjort hos os, og paa Maaden, den har virket paa.

Det er i den nulevende Slægts Erindring, at den Tid har været, da man knap vidste, at her vare Katholiker i Kjøbenhavn, og da man saagodtsom aldrig hørte om denne Kirkes Lære, Gudsdyrkelse eller Forfatning, uden efter Reisendes Fortællinger, der naturligviis udmalede det i Øine faldende, eller efter Historien, der fremhævede de crasseste Misbrug i Læren om Skærsild, Aflad, Reliqvietjeneste, Munkevæsen osv. Da aabnedes paa eengang Øinene, da den Muur i Bredgade nedreves, der skjulte for det, med en blandet Følelse af noget Hemmelighedsfuldt betragtede, lille Capel; og en smuk fri

[1]) Ikke spærret eller fremhævet i Originalen.

Kirkebygning reiste sig i Stedet for. Dette skete 1842, og var en Følge af Christian den Ottendes liberalere Grundsætninger, maaskee ogsaa en Følge af det Afslag, han havde givet om at anerkjende Biskoppen af Osnabrück, Lüpke, som apostolisk Vicarius for Norden, med Ret til her at øve de biskoppelige Functioner. Imidlertid er en ny Kirke snart beseet og en Messe uden Videre „et Curiosum", en Protestant betragter som et Skuespil, forundrer sig over, gaaer bort og glemmer. Men Katholiken vidste meget vel, at — kan han end spare sig Prædiken til stadigt Brug i sit Hjem — saa gaaer det ikke an imellem Fremmede, og Kirken i Kjøbenhavn forsynedes snart efter med nye Præster og Prædikanter. De ældre, Præsterne Zimmermann og Ackermann, afskedigedes, og Præsten Zurstraßen begyndte at prædike, men paa Tydsk, hvorhos han dog med Flid lagde sig efter Dansken. Dette viste han ved sin Deeltagelse i Udarbeidelsen af en dansk Bønnebog for katholske Christne, som udkom 1852, et ligesaa nødvendigt som rigtigt beregnet Middel deels til at udbrede katholske Anskuelser, deels til at berøve det store Ankepunkt om det latinske Sprogs Brug ved Gudstjenesten, i det mindste til en vis Grad, sin Braad. Der blev nu ogsaa sørget for Offentliggjørelsen af Messe og Prædiken i Aviserne. Pastor Zurstraßen blev her imidlertid ikke længe. Efter hvad her fortaltes, havde han religiøse Skrupler, og blev Munk i Prag. Han havde dog allerede faaet en ung Mand, Pastor Grüder, til Medhjælper, og denne har givet Sagen sin rette Gænge ved at lægge sig med Flid efter Dansken, hvortil de Sprogkundskaber, han medbringer fra sit Ophold i Propaganden i Rom, har givet ham godt Grundlag, saa at han efter eet Aars Ophold her begyndte at prædike i dette Sprog. Som Lærer i dette og som Medhjælper ved de danske Skrifter og Arbeider benyttedes Cand. Ebeling, som nu afslutter sit philosophiske Studium i den romerske Kirkes Dogmatik. Senere er Pastor Schürhoff bleven ansat; forrige Sommer, i Coleratiden, kom dertil endnu en Præst Depozzo fra det Osnabrückiske. Af offentlige Skridt er Udgivelsen af Skandinavisk Kirketidende for katholske Christne, til christelig Oplysnings og Op-

byggelſes Fremme, endnu at bemærke. Den begyndte med October 1853. Paa de første Nummere anføres en forhenværende Typograph, Vilhelm Karup, som Udgiver, siden en Conrad Sander, som er Lærer ved den katholske Skole.

Samtidigt med Alt dette er der imidlertid arbeidet kraftigt i det Skjulte paa Yngre og Ældre, og det saa at en Protestant ikke kan værge sig for at erindre den jesuitiske Lærdom, at Hensigten helliger Midlet. Det er imidlertid saare vanskeligt at komme saaledes efter disse Bestræbelser, der efter deres Natur skye Lyset, at man offentligen kan fremtræde mod dem, ligesom man ogsaa — især hvis man ikke kjendte den romerske Kirkes Grundsætninger og Fremgangsmaade fra andre Steder og til alle Tider — burde være forsigtig i at troe, hvad der fortælles. Vi ville her kun meddele, hvad vi, efter omhyggelig Prøvelse, kunne indestaae for.

Siden 1777 har her været en katholsk Skole for Børn hvis Forældre **begge** henhørte til denne Menighed. Før 1848 tvang den Revers, som udstedtes om Børnene i blandede Ægteskaber, Forældrene til at sende disse i den lutherske Folkeskole. Det blev naturligviis en Hovedopgave at bemægtige sig Børn af disse Ægteskaber og saaledes, her som overalt, at sikkre sig Fremtiden ved den opvoxende Slægts Oplærelse i Katholicismen. Skriftestolen tilbød Midlet at ængste Samvittighederne[1]), den vaagnende Religionsiver kom Huusbesøgene imøde, medens Loven nedbrød de ydre Skranker. Men, man har ikke blot ved at virke paa Overbeviisningen arbeidet i denne Retning, men ogsaa ved pecuniære Midler, ja, det tør vel siges, at man har kjøbt Barnesjæle af uvidende og ligegyldige Forældre, idet man nemlig har tilbudt dem, der vilde indsætte deres Børn i den katholske Skole, fri Underviisning og

---

[1]) At man ikke forsmaaer, endog directe at henvende sig til Børn, der af Nysgjerrighed komme i katholsk Kirke, er der ogsaa Vidnesbyrd om. Saaledes kom en Ubekjendt hen til nogle Børn fra en Kirkeskole, og indbød dem meget venligen til at komme nærmere, og spurgte, om de ikke vilde føres til Præsten, der kunde forklare dem Alting. — Børnene bleve bange, og gik deres Vei.

dertil Bidrag til Confirmations-Udstyr. Forældre, hvem man foreholdt det Uforsvarlige heri, have i al Naivitet henviist til deres Trang, til at Katholiker og Protestanter jo dyrkede den samme Gud, at begge Partier vare Christne, saa at de ikke indsaae, at det gjorde noget, om Undervisningen medbeeltes paa den ene eller paa den anden Maade. Da man ved denne Jagt efter Børn, hvorved den katholske Skole er voxet fra c. 20 til et Antal af 62, ikke har bekymret sig om eller omgaaet den Anmeldelse, Ægtefællerne maae være pligtige at gjøre om Forandring af den Tro, i hvilken de ere komne overeens om, at deres Børn skulle opdrages, har Skoledirectionen taget sig af Sagen, og forlangt Oplysninger desangaaende, samt de Børn udviste af Skolen, ved hvis Optagelse de lovlige Former ikke ere iagttagne. — Vi ere visse paa, at Folkekirkens Præster ikke heller ville forsømme, at benytte den Kundskab, som de ved saadanne Anmeldelser ville faae, til ligesaa alvorligen at lægge vedkommende evangeliske Troesfæller deres christelige Pligt paa Hjerte, som den katholske Præst gjør det paa sin Side, om end ikke de samme Midler staae os til Raadighed, som hine. At det Forhold, vor Kirke bør sætte sig i til dem, der overgive deres Børn til romersk Oplærelse, maa komme under Overveielse, er en Selvfølge. Alle ville vel dybt beklage, at Kiv og Strid derved vil trænge ind i Husene og i Familierne; men hvorledes er dette at undgaae? Tiden er en saadan, at Herrens Ord i Matth. 10, 35—39 bogstaveligen ville komme til at gaae i Opfyldelse. Man har ikke længere Fred end Ens Nabo vil.

Dog det er ikke mindre de Ældre, man ved alleslags Midler søger at drage til sig. Et af disse, som maa vække Uvillie, er Bestræbelsen at formindske Forskjellen mellem den romerske og evangeliske Kirkes Lære — et Middel, Pastor Grüder meget skal anvende, i det mindste i Begyndelsen, naar han vil fængsle Nogen; Alt udjevnes, Stridspunkterne blev til rene Bagateller [1]). Vi have Beviis

[1]) Sk. Kld. Nr. 3 Pag. 18—19 fortæller os, at ved Siden af de guddommelige Troesſandheder, bestaae der i Kirken ogsaa mange „rent

herom paa Prent i „Vennerøsten fra den katholske Kirke", i hvilken det siges, at „den største Deel af det danske Folk, baade **Præster** og Lægfolk, bære den **ægte** og **rigtige** katholske Lære i Hjertet, uden selv at vide det," hvilket gjentages som Forf.s Overbeviisning i K.-T. Nr. 15 Pag. 123. Det er da kun underligt, at man ikke gjenkjender sin Tro i den Læres Speil, som holdes os for, og i Grunden ligesaa forbausende, at Katholicismen ikke gjenkjender sin egen Christendom i den evangeliske Lære derom, selv om der kunde være nogle Pletter og Rynker, nogle Vildfarelser og Misbrug at borttage hos os! Det er fuldkomment sandt, at vi „evangelisk-lutherske Christne" alle gjerne ville være ægte, rene **Katholiker** d. e. at vi troe paa den ene hellige katholske, d. e. **almindelige** Kirke; — det er sandt, at vi slutte os til den ældste **almindelige** christelige Tro og ere forvisseде om, at staae i Aandens Eenhed med Herrens Bekjendere, lige fra Apostlenes Dage; men det er ligesaa vist, at vi — trods den fælles Grund — føle os skilte ved et Dyb fra alt Pavedom, Jesuitisme og romersk Overtro, som har anmasset sig Christendoms Navn, og ikke ere enfoldige nok til at lade os vor ægte apostolske Tro fraliste, eller alle de Misbrug og Vildfarelser, der ere gjorte gjældende i den romerske, saakaldte katholske, Kirke, paaliste.

At nu denne Enighed ikke heller er saa alvorligt meent, derom kunde et Sendebrev, som forrige Vinter baade paa Tydsk og paa Dansk omsendtes anonymt til Flere, der antoges at være aabne for Sandheden, oplyse. Man gjennemgik her under Nr. 1. 2. 3. o. s. v. nogle af de vigtigste Anklager mod Protestantismen (f. Ex. at den ingen sand Kirke

---

menneskelige" Indretninger, saasom Præsternes Coelibat, Annammelse af den hellige Communion under een Skikkelse, „i hvilke Kirken gjerne giver efter, naar og forsaavidt det synes hensigtsmæssigt for at vinde Sjæle for det evige Liv." Dette Eftergivenheds-System, som, anvendt i rette Tid, vilde have sparet Tusinders Blod og bevaret Kirken for de sørgeligste Stridigheder, skal altsaa for Danmarks Vedkommende nu ingen Vanskeligheder finde i **Rom**. Man maatte meget ønske at erfare, med hvad Bemyndigelse, given eller selvtagen, Redactionen tør fremføre denne Sætning.

er, at den ingen Præster har, intet Altar, at man mellem os kan være en Troende, og dog et ryggesløst Menneske, at Luther forsvarede og lærte Polygami o. desl.) — og imødegik de almindeligste Indvendinger mod den romersk-kath. Lære (om Messen, Aflad, Rosenkrandsen, Skærsilden o. s. v.). Skriftet bar Skinnet af en Bestræbelse at overbevise, og forsikkrede om den Fred, der alene var at finde i den ene saliggjørende Kirkes Skjød. Da det Hele skete i Skjul, kan der nu ikke nærmere gaaes ind paa dette Forsøg. Det har ogsaa tabt sin Betydning, efterat Kirketidenden er begyndt.

Men tydeligere endnu taler den **Gjendaab**, som Pastor Grüber har foretaget med flere af sine Proselyter, om ikke med alle. Der er i en Anmærkning i Nr. 23. P. 187—88 af Sk. K.-T. givet en Forklaring af og et Forsvar for denne Gjendaab, hvilket vi troe fuldstændig at burde bringe til vore Læseres Kundskab. Det lyder saaledes: „Den katholske Kirke anseer enhver Daab, som er forrettet med naturligt Vand og med de Ord: „Jeg døber Dig i Faderens, Sønnens og den Helligaands Navn!“ — for fuldkommen gyldig, hvorsomhelst og af hvemsomhelst den end maa være meddeelt; og med Hensyn til en saadan gyldig Daab lærer Kirken, at den aldrig maa og kan fornyes eller gjentages. Gjentagelsen af en gyldig Daab betragtes i den katholske Kirke som en sakrilegist Vanhelligelse og revses med svare Kirkestraffe. — Imidlertid er ogsaa enhver Daab, ved hvis Uddeling enten naturligt Vand eller den ovennævnte Formular ikke er anvendt, ugyldig eller idetmindste dens Gyldighed tvivlsom. Da nu af Daabens Gyldighed eller Ugyldighed saa uhyre Meget er afhængigt for Sjælens evige Frelse (jfr. Joh. 3, 5.): saa befaler Kirken i sin ømme moderlige Omsorg for alle sine troende Børn, at den hellige Daabshandling skal fornyes i alle de Tilfælde, hvor nogen grundet Tvivl opstaaer om Daabens Gyldighed; dog for at forebygge enhver mulig Vanhelligelse, maa i saa Tilfælde den døbende Præst ikkun betingelsesviis (sub conditione) forrette Daaben, d. v. s. han maa have den Hensigt (intentio), ved denne fornyede Daabshandling at ville døbe, hvis den første Daab ei har været gyldig, og derimod ikke at ville døbe

hvis samme har været gyldig. Paa denne Maade sikkres baade Sjælens Frelse og Daabens Helligheb, efterdi man paa ingen Maade kan kalde en saadan betingelsesviis Fornyelse af den hell. Daabshandling for en Gjendaab: thi for det Tilfælde, at den første (for os tvivlsomme) Daab har virkelig været gyldig, saa er denne fornyede Daabshandling, ifølge den tilføiede Betingelse, ikke en sakramental Handling og derfor heller ikke en ny Daab, men ikkun en Ceremonie uden Kraft og Virkning, — derimod for det Tilfælde, at den første (for os tvivlsomme) Daab har virkeligen været ugyldig, saa er denne fornyede Daabshandling heller ikke en Gjendaab, men da er den den første Daab. Ved en saadan betingelsesviis meddeelt Daab pleier Præsten i Almindelighed, efter Kirkens Raad, ogsaa udtrykkeligen at tilføie og at udtale sin betingede Hensigt (intentio), idet han nemlig siger: Si non es baptizatus, ego te baptizo etc., d. v. s. „Hvis Du ikke er døbt, saa døber jeg Dig" o. s. v. — Naar man nu lægger Mærke til de mange Stridigheder, Uenigheder, vrange Anskuelser, som herske hos de fleste fra den katholske Kirke adskilte Religionssamfund, selv med Hensyn til Daaben og dens nødvendige Reqvisiter, naar man iagttager den Ligegyldighed og Skjødesløshed, hvormed endog denne saa overmaade vigtige Handling forrettes hos mange af dem: saa maa man vistnok tilstaae, at den katholske Kirke har tilstrækkelig Grund til at drage den hos andre Religionssamfund meddeelte Daabs Gyldighed i Tvivl, — ei fordi den ikke kan gyldigen meddeles af dem, men fordi den i Virkeligheden ikke bliver forvaltet paa gyldig og tilbørlig Maade; saaledes er det jo f. Ex. en notorisk Kjendsgjerning, at der endnu i dette Aarhundrede har været en Tid, da man her i Danmark døbte med den meningsløse Formular: „Jeg døber Dig i Dydens, i Udødelighedens Navn!!!" At en med denne Formular meddeelt Daab er aldeles kraftløs og ugyldig; at følgeligen alle de paa denne Maade Døbte ere slet ikke døbte, ere slet ingen Christne, dette er indlysende. En Kjendsgjerning er det frembeles, at ikke faa protestantiske Geistlige døbe med den Formular: „Jeg døber Dig i Navnet Guds Faderens, i Navnet Guds Sønnens og i Navnet Guds den Helligaands," — en Formular, som den kath.

Kirke ikke ligefrem erklærer for ugyldig, men hvis Gyldighed er tvivlsom (forma dubia), fordi ved denne tredobbelte Gjentagelse af Ordene „Navn" og „Guds" den guddommelige Naturs Eenhed ei stærkt nok bliver fremhævet. — Da vor hell. Kirke nu ikke vil udsætte sine Troendes evige Frelse for nogen Fare ved at lade dem forblive i en Daab, hvis Gyldighed er tvivlsom, saa byder den, at foretage en betingelsesviis Daab hos alle dem, som fra andre Religionssamfund vende tilbage til dens Skjød, og hvis Daabs Gyldighed ei kan sættes udenfor al fornuftig Tvivl. — Dette være sagt til Retfærdiggjørelse af denne kirkelige Praxis og for at tilbageviise enhver Mistanke for Billigelse af Gjendøbernes Vildfarelser, som den katholske Kirke og enhver Katholik anseer for ugudelig og sakrilegisk Vanhelligelse!"

Forsaavidt her handles om Personer, hvis Daab ikke er sikker, indeholder Ritualet P. 80 Forskrifter herom[1]), hvorved det befales flittig at udforske og efterspørge, om Daaben er forrettet, og med Hittebørn ikke lade det beroe paa, om der endog findes en Seddel ved Barnet, at det er døbt, „paa det man ikke skal lade saa vigtig en Sag beroe paa saa løst og uvist et Vidne, hvorved Barnet i Længden selv kunde geraade i Tvivlsmaal om sin Salighed." Hvad Vigtigheden af Daaben angaaer, og Maaden at forrette den paa, er vor Kirke enig med den katholske. Men en saadan Forskjel mellem en virkelig og en betinget Daab, som i denne Kirke findes, anse vi for urigtig og vildfarende; Læren derom fører til idelige Gjendaab, og Maaden, den forsvares paa, til en ligefrem Tvivl om enhver Daabshandlings Gyldighed. Thi, siges der, Sacramentets Virksomhed er ikke betinget blot ved den ydre Handlings rigtige Udførelse, men den er afhængig af den Døbendes „Intentio", Hensigt. Er det hans Mening, virkelig at døbe, da er Handlingen en Daab, er det ikke hans, Menneskets, Mening, da er den „ikkun en Ceremoni uden Kraft og Virkning." Daaben, — „som et Igjenfødelsens og Fornyelsens Bad, der skeer ved den Helligaand" — forsvinder alt-

[1]) See ogsaa Kolderup-Rosenvinge. Geistl. Resk. I, 173 flg.

saa i den menneskelige Henſigt. Vi ſpørge derfor: hvorledes kan den katholſke Kirke da ſikkre Nogen, at han er gyldigt og virkeligt døbt? hvilke Kjendemærker haves paa Præſtens eller den Døbendes Villie (Intention)? Skriften ſiger: „at Menneſkene ſee til det Udvortes, men Gud alene til Hjertet" — hvorledes kunde da Chriſtus, idet han indſtiftede ſit Naademiddel, gjøre dette afhængigt af, hvad der aldrig paa Jorden kan kjendes med den fuldkomne Vished? Det er en Trøſt at vide: Han har heller ikke gjort det, det har kun den romerſke Kirke, — men denne har ved ſaaledes at ville ſikkre ſig Sacramentet, ryſtet ſin egen Grundvold i Læren om Virkſomheden af Naademidlerne ex opere operato, og gjort det umuligt for Enhver, at bygge paa ſin Daabs Gyldighed, da Ingen kan kjende den Henſigt, Mening, Intention, den Døbende havde, da han foretog Handlingen.

Ligeſaa rigtigt det nu er, at døbe dem, der ere døbte „i Dydens, i Udødelighedens Navn" — naar dette er conſtateret —, ligeſaa urigtigt, beſpotteligt og vanhelligende er det, naar Nogen gjendøber, hvor en eller anden Tvivl opſtaaer eller fremkaldes, og den kath. Forfatter maa ikke tage os det ilde op, at vi anſee den Fremgangsmaade, Paſtor Grüber har brugt i tvivlſomme Tilfælde, (af hvilke han ſikkerligen vilde kunne ſkaffet ſig Oplysning i flere), for letſindig, og for, ſom det hedder i Sk. K. Tidende, „en ugudelig og ſacrilegiſk Vanhelligelſe" af Sacramentet, — der end ikke har den Undſkyldning, ſom Baptiſternes.

Naar der henviſes til, hvad der ſkal være „en notoriſk Kjendsgjerning", at man ikke har døbt i den treenige Guds Navn, men i „Dydens og Udødelighedens", da ønſke vi meget at vide, hvem der i Danmark har gjort dette? Skulde ikke her tydſke og fremmede Reminiſcentſer have indblandet ſig? Her har været Strid i Anledning af Djævleforſagelſen og Troesbekjendelſen, men ikke om Forvanſkning af Daabsordene ſelv. — Men naar Fremhævelſen af Sønnens og Aandens Guddommelighed med Faderen, ſkal gjøre Daaben tvivlſom, idet den ſkal begunſtige Tritheismen og ikke ſtærk nok fremhæve Guds „Eenhed",

da ville vi vel ikke billige Brugen af en saadan Formel, men kunne aldeles ikke i en saadan finde nogen fornuftig Grund til Tvivl om Daabens objektive christelige Gyldighed, uden man ønsker at finde „Tvivl" og Anledning til Strid; thi da bevises det unegteligt atter her, „at den som søger, han skal finde". Men saalidt som den katholske Kirke finder Grund til fornuftig Tvivl om Alterens Sacramentes Gyldighed, skjøndt den her med Bevidsthed tilføier Ord, som aldeles ingen Hjemmel have i Herrens Indstiftelse, men kun tilføies „ex apostolica traditione", saa lidt burde den selv give billig Grund til den dybeste Forargelse ved Daabssacramentets Vanhelligelse.

Endnu har man her Anledning til at gjentage den gamle alvorlige Klage over de katholske Missionsbestræbelser, at man nøies med en yderst uklar og ringe Indsigt i Troeslærdommene, inden man optager Proselyter. Det samme Princip, som bragte en Carl den Store til med Sværdet over Hovedet at twinge Sachserne til Daab, og som i China foranledigede den store Strid mellem Dominicaner og Jesuiter i forrige Aarhundrede, følges endnu af de katholske Præster i Kjøbenhavn. Det er jo kun enkelte Tilfælde, i hvilke vi komme til klar Kundskab herom; men af saadanne kunne dog enkelte constateres. Man handler her efter den Regel: ere de først optagne, saa kommer Oplysningen tidsnok bagefter. Antallet paa dem, som ere traadte over, kunne vi ikke opgive, da der ingen officielle Oplysninger haves derom, før Folketællingslisterne ville vise det. Til at forøge det, bidrager ikke mindst de Nyomvendtes Iver, der ogsaa af Præsterne anspores paa det Kraftigste. Det hører til de første Opgaver, at bevise Troesvarmen ved at henvende sig til Venner og Veninder, saa at man kan betragte enhver katholsk Familie som en Missionær, hvorfor vi ikke indtrængende nok kunne henvende vor Opfordring til Folkekirkens Medlemmer, at fæste deres Opmærksomhed paa denne Omgang, og at søge Oplysning hos deres Sjæleførgere om de Lærdomme, der stilles som Snarer for at fange dem. Thi der behøves i denne Sag ikke blot en Nærmelse af Præsterne til Menigheden, men ligesaameget af Menigheden til dens Sjæleførgere.

Saaledes ſtaae Sagerne. Men ſkal der nu end fremſpire meget Ondt af den alt begyndte Kamp, ſaa haabe vi dog ogſaa i denne Henſeende, at Herren vil vende det Onde til det Gode, og lade den tjene til at kalde Mange til klarere Bevidſthed om Troens helligſte Anliggender. Gjennem hvilke Afveerlinger Striden end ſkal føre, da glæde vi os i den fulde Fortrøſtning til, at den evangeliſke Kirke, idet den intet andet veed eller prædiker til Salighed „end Jeſum Chriſtum og ham korsfæſtet", og idet den bevarer „Trods paa det Ord", der er indblæſt af den Hellig Aand, faſtholdende det ubeblandet med Menneſkens Tilſætninger og Paafund, vel ſkal faae Naade til at erfare, at ſom den ſtriider for Chriſti Sandhed, ſaa ſkal og Chriſtus ſtride for den!

II.

Skandin. K.-T. for katholſke Chriſtne beklager i ſit Nr. 24, at „man her allerede tvende Gange, ved en offentlig Høitideligheb, har fremſtillet Ægtefolkene Madiai's Arreſtation i Florents paa en aldeles forkeert og fordreiet Maade", — og ſiger dernæſt: „En Hr. Doctor[1]) har fornylig i en offentlig Forſamling paaſtaaet, at det er en Uforſtammethed[2]), naar Skandin. K.-T. ſiger, at Bibellæsning ei er forbudt for katholſke Lægfolk". Da Alt, hvad her klages over, ikke er ſkeet i Skjul, vilde det ſikkert have været det Simpleſte og Naturligſte, iſtedetfor at hentyde, ligefrem at nævne hvilken Leilighed og hvem man mener. Jeg troer imidlertid ikke at tage Feil, naar jeg beſvarer hine Angreb ſom rettede mod mig og ſigtende til de Beretninger om Bibelſagen, jeg de tvende ſidſte Aar har aflagt ſom Secretair for det danſke Bibelſelſkab. Thi her ere Madiai'erne naturligviis blevne omtalte, og ville ganſke viſt endnu oftere, efter Leilighed, blive det, ikke mindre end ellers overalt i den proteſtantiſke Kirke, uden at Nogen derved behøver at befrygte „at kjede" ſine Tilhørere ved „atter at opvarte med den forſlidte

---

[1]) Formodentlig en Forverling med Licentiat.

[2]) Et ſaadant Udtryk har jeg ikke brugt.

Hiſtorie", — naar disſe ikke have ſpeciel Grund til ved ſaadan Anledning at føle ſig ubehagelig berørte, og at ſlutte ſig til den „ſtore Mængde af katholſke Blade og Tidsſkrifter, ſom have dadlet den toscanſke Regjerings Adfærd, eller rettere ſagt, den forældede Lov, ſom den har haandhævet." (ibid.) Det er Skade, at Skandin. K.-T. ikke har kunnet vente med ſit Angreb, til Beretningen for iaar fra Bibel-Selſkabet forelaae trykt; thi det vil af denne (Pag. 34) ſees, at hiin Begivenhed kun er nævnt ſom eet blandt flere Vidnesbyrd om, hvorledes man i den katholſke Kirke, „hvad endog enkelte Mænd i ſamme kunne dømme", og „uagtet de katholſke Symboler intet Afgjort beſtemme om Lægmands Bibellæsning", har handlet, og ſom et Vidnesbyrd herom vil den beholde ſin Betydning, trods alle Proteſter. Det Samme er Tilfældet i Beretningen fra ifjor (ſee Pag. 43), og til begge disſe offentligen foreliggende Udtalelſer ſkal jeg indſtrænke mig til at henviſe. Hvis den ubekjendte Forf. i Skandin. K.-T. iøvrigt ønſker at ſee, om man her i Danmark veed Beſked om, hvori „den Ugudelighed" beſtod, for hvis Skyld disſe Ægtefolk dømtes og led, da henviſe vi ham til det i dette Ugeſkrift f. 1853 Nr. 9—10 leverede Uddrag af Actſtykkerne i de proteſtantiſke Udſendinges Beretning.

For at bøde paa det Mangelfulde i dette Forſvar for den katholſke Kirkes Praxis ved Lægfolks Bibellæsning, søger Skandin. K.-T. klogt at forandre Forſvar til Angreb, og ſiger: „mon man ikke veed, at det virkeligen er forbudt i det lutherſke Sverrig, at læſe i Bibelen, naar flere Perſoner ere tilſtede?" Vi kunne kun ſvare: nei, ſandeligen, det vide vi ikke! Derimod indſee vi, at dette Uddrud af den, rimeligviis med Nordens Forhold kun halvbekjendte katholſke Forf., (ſkjøndt jo rigtignok Ignatius Danicus ſkal have været her i 25 Aar!), ſikkert beroer paa en Forverling med „Læſeriet" og de dermed forbundne Conventikler, og dette ville vi være villige til at antage, til man bringer os Beviſer for det Modſatte, hvor grov end en ſaadan Forverling er.

Men naar Skandin. K.-T. erklærer, at den katholſke Kirke ikke er anſvarlig for den civile Lov i Toſkana (hvilket

ikke heller er blevet paastaaet), da maa den ikke i samme Aandedræt gjøre den proteſtantiſke Kirke anſvarlig for de ſvenſke Love; hvad der er Uret hos den Ene, bliver det ogſaa hos den Anden, og Intolerancen i Sverrig er lige ſaa lidt billiget, ſom forſvaret her, hvor Lovgivning og Tænkemaade gaae i en modſat Retning. Opkaſtes imidlertid Spørgsmaal om, hvorvidt Kirken er anſvarlig for de civile Love, da vide vi kun eet Land, hvor begge idetmindſte kunde og ſkulde falde ſammen, og hvor Kirken derfor maa blive anſvarlig: det er Kirkeſtaten, det Rom, hvor Paven er det geiſtlige og verdslige Hoved, hvor begge Magter ere eet. Hvorledes beviſer da den katholſke Kirke her ſin Tolerance? hvor læſer man i katholſke Blade Angreb paa det Aandstyranni, ſom her i Aarhundreder er øvet? og hvor vilde Skandin. K.-T. finde Udtryk for ſine Klager, hvis Roms og Pavens Preſſe- og Tolerance-Love bleve gjorte gjældende i Danmark? Men det er ikke vor Henſigt her at dvæle ved ſlige Repreſſalier; der er en vigtigere Sag, ſom vi ville belyſe lidt nærmere. Det er om den hellige Skrifts frie Brug i den katholſke Kirke, og om dennes Fordømmelſe af Bibelſelſkaberne, vi ønſke at ſige et Ord, der ikke ſkulde blive ſtaaende ved blot og bart Skjenderi.

Det hedder i Skandin. K.-T. Nr. 3 Pag. 20: „Man ivrer imod den katholſke Kirkes Forbud for Lægfolk, at læſe den hele Bibel; og der gives i Virkeligheden ingen katholſk Kirke, ſom giver et ſaadant Forbud; tvertimod den virkelige katholſke Kirke lærer og har ſtedſe lært, at alle Chriſtne maae gjerne og ret flittigen læſe i Bibelen, denne guddommelige Bog; dog ſkulle de læſe den i de af den kirkelige Myndighed ſtadfæſtede rigtige Overſættelſer, og i tvivlſomme Tilfælde ikke fortolke og forſtaae den efter eget Skjøn og Godtbefindende, men efter Guds Kirkes Mening og Fortolkning, fordi Kirken og ikke den enkelte Privatmand, er ledet af den Helligaand". Til diſſe tvende Betingelſer: 1) om den rigtige Overſættelſe, og 2) om kun at forſtaae den efter Kirkens Mening og Udlæggelſe, føies i Nr. 22 Pag. 175 endnu 3) „at man læſer Bibelen med et fromt og allerede troende Gemyt, d. v. ſ. efterat man allerede

har mundtligen erholdt tilſtrækkelig Kundſkab og Oplysning om Chriſtendommens Troeslærdomme".

Inden vi gaae videre, ville vi dvæle lidet ved disse Betingelser.

1) Det er en fuldkommen klar Sag, at ſkal Guds Ord i de hellige Skrifter udbredes i Menigheden, maa der med al Omhu ſørges for, at dette ſkeer i rigtige, troe, nøiagtige Overſættelser. Men idet man fra katholſk Side fremhæver dette, ſom følger af ſig ſelv, vil man bringe Læſeren til at tænke, at de proteſtantiſke Overſættelser ere „forfalſkede", kun de katholſke rigtige, ſelv om man, ſom Skandin. K.-T., ikke udtaler dette ligefrem. (Sml. dog Nr. 22.) Denne Anklage er et gammelt og ligeſaa urimeligt ſom hundrede Gange modbeviiſt Kunſtgreb til at afdrage Opmærkſomheden fra det egentlige Stridsſpørgsmaal. Vi ſige: det er urimeligt; thi hvorledes kan man tænke ſig, at Mænd, ſom troe paa Guds Ord i de hellige Skrifter, ſom gjøre dette til Retteſnoren for deres Lære og Liv, at Mænd, hvem det er en Samvittigheds- og Saligheds-Sag ikke at afvige fra hvad de her erkjende ſom et af Guds Aand indblæſt Ord, at disſe ikke ſkulde have anvendt Alt hvad der ſtod i deres Magt, for at finde den rette Mening og give denne Udtryk i deres Modersmaal paa den nøiagtigſte, tydeligſte, troeſte Maade? Idet den proteſtantiſke Kirke derfor lægger Guds Ord, ſom det findes i de hellige Skrifter, til Grund for ſin Lære og ſtøtter ſig ene til dette, ligger allerede heri en Garanti for, at de Overſættelſer, ſom med Kirkens Autoriſation udbredes i den, ikke ere forfalſkede. Derimod tilbyder den katholſke Kirke ikke den ſamme Sikkerhed, da Skriften her nedſættes langt under Tradition og Kirkelærernes Vidnesbyrd, i det mindſte i Gjerningen, hvorved dens Udſagn tabe i Betydning og Indflydelſe, og Feil her, efter Princip, blive mindre vigtige. Men idet man paaſtaaer, at de proteſtantiſke Overſættelſer af Biblen ere forfalſkede, da tillægger man tillige Forfatterne den Hensigt forſætligt at forandre Skriftens tydelige Mening, man bliver ikke ſtaaende ved, at der i alle Overſættelſer kunne være og ſtedſe ville findes Feil, Misforſtaaelſer, Unøiagtigheder, ſelv hvor den bedſte og redeligſte Villie har været underſtøttet af den grun-

digſte Lærdom, af den nødvendige Sprog- og Troes-Indſigt, og forenet med den Bønnens Aand, ſom maa beſjæle den Overſætter, hvis Værk ſkal ledſages af Guds Velſignelſe. At disſe Egenſkaber ogſaa have været tilſtede hos de proteſtantiſke Overſættere, ſaa at deres Arbeider ligeſaavel ſom Vulgata, „kunne med Tilforladelighed anvendes ſom en ſikker Veileder, hvad Troes- og Sæde-Læren angaaer", er et Faktum, en uimodſigelig Kjendsgjerning, hvilken de Udſættelſer, ſom ere gjorte paa dem fra katholſt Side, kun tjene til at ſtille i Lys; — at de derimod, ſom ethvert menneſkeligt Værk, ſtedſe ville trænge til Rettelſer og ſtedſe maae kritiſeres, beviſe de uafbrudte, nidkjære Beſtræbelſer for at gjøre dem fuldkomnere. At tillægge en Overſætter forſætlig Forvanſkning, er en ſaa nærgaaende Anklage, at den ikke her igjen burde gjentages, og Skandin. K.-T. gjorde vel i ikke at henkaſte disſe Beſkyldninger uden et Gran af Beviis.

For at komme ud over Vanſkelighederne med Overſættelſerne, har Skandin. K.-T. gjort et mærkeligt Forſøg. Efter at have henviiſt til Grundlærdommen om den ufeilbare Kirke og den ufeilbare Lærerſtand, fordres nemlig efter dennes Udſagn Troen paa, at den ſaakaldte Vulgata (den gamle almindeligt brugte latinſke Overſættelſe af Bibelen) er „en dogmatiſk rigtig og authentiſk Bibeloverſættelſe. Dermed — hedder det videre — har Kirken ikke erklæret, at der i Vulgataen ſlet ikke findes nogen grammatikalſk eller exegetiſk, det Dogmatiſke uvedkommende, Unøiagtighed eller Urigtighed, men blot, at den latinſke Vulgata er aldeles fri for dogmatiſke Feil, at den derfor kan med Tilforladelighed anvendes ſom en ſikker Veileder, hvad Troes- og Sædelæren angaaer. Alle Overſættelſer i de levende Sprog ſkulle derfor ogſaa udarbeides efter Vulgataen, hvorved imidlertid i mindre vigtige Ting en eller anden grammatikalſk Rettelſe efter den græſke eller hebraiſke ſaakaldte Grundtext ikke engang er forbudt".

At Vulgata er ikke blot en meget god, men en fortrinlig Overſættelſe, der almindeligen er bleven brugt i den veſterlandſke, men ikke ſaaledes i den øſterlandſke chriſtne Kirke, er der ingen Uenighed om. Men at ſætte en Overſættelſe — hvilkenſomhelſt —

over Originalen, er en for den simple Menneskeforstand ubegribelig Fremgangsmaade, og den finder kun sin Forklaring i det romerske Hierarkies Udviklings Historie. Thi dersom Nogen f. Ex. oversatte Oehlenschlägers Værker paa Tydsk, og man saa flere hundrede Aar efter faldt paa, at erklære Oversættelsen for den authentiske Kilde, Enhver havde at holde sig til, der vilde vide, hvad Oehl. havde digtet, og som vilde sætte sig ind i hans Sprog, Aand osv., medens „den saakaldte" Original med Ringeagt sattes tilside, — ja vilde paastaae, at alle andre Oversættelser burde gjøres efter den tydske Oversættelse, istedetfor efter den danske Original, da vilde man vist ansee dette for ligesaa latterligt som absurd. Men hvad er det Andet, som den katholske Kirke, rigtignok først efter mange Aarhundreders Betænkning, har gjort ved sine Beslutninger paa Tridentiner-Conciliet, og som foranlediger Skandin. K.-T. til at komme med disse mærkelige Lærdomme? — Vi ansee dette for saa klart, at vi ikke skulle spilde flere Ord paa at belyse denne saamange Gange og fra saamange Sider forhandlede Sag; men det maa beklages, at saadanne sunde Ord, som Ludvig af Catanias paa Tridentiner-Mødet ikke bleve mere paaagtede, da han mindede om Cardinal Cajetan, som pleiede at sige: „at forstaae den latinske Text, er ikke at forstaae Guds Ord, som er ufeilbart, det er kun at kjende Ord af Oversætteren, som kan tage feil"; og dernæst bemærkede, „at den hellige Hieronymus havde havt god Grund til at sige: at det var den Helligaands Gjerning at prophetere og at skrive de hellige Bøger, men at der kun behøvedes en reent menneskelig Dygtighed til at oversætte dem paa et andet Sprog; — og at man ikke kunde erklære sig for nogen Oversættelse, uden at forkaste den Sætning i den kanon. Ret, som byder at prøve det G. T.s Bøger efter den hebraiske, og det N. T.s Bøger efter den græske Text"[1]) osv. Men naar nu Vulgata af vor katholske Forfatter indrømmes at have grammatikalske og exegetiske Feil, hvilke det skal betragtes som en stor Indrømmelse, at det „ikke engang er forbudt" at rette, da mene vi, at det er et iøinefaldende Vidnesbyrd om den „ufeilbare" Kirkes store Feilbarhed og Vilkaarlighed i Fastsættelsen af hvad der skal troes og blindt antages, naar man ikke vil falde under Kirkens Ban.

(Fortsættes).

---

[1]) P. Sarpi: Hist. du Concile de Trente, traduite par Courayer. Amsterdam 1736. T. I. Pag. 275 fg.

Biskop Martensen har udstedt følgende Skrivelse til Provsterne i Sjællands Stift under 16de Juni dette Aar. — „Da det er mig af stor Vigtighed at komme til fuldkommen Kundskab om de religiøse Bevægelser i Stiftet, skulde jeg herved anmode D. H. om en velvillig nærmere Meddelelse angaaende følgende Punkter:

1) Hvorvidt der indenfor Omkredsen af Deres Provsti har viist sig Spor af Mormonisme eller andet Sectvæsen, samt hvorledes (ved hvilke Midler og med hvilket Held) man fra Folkekirkens Side har søgt at imødegaae Saadant?

2) Hvorvidt der indenfor Omkredsen af Deres Provsti, i vore egne Menigheder, have viist sig Yttringer af Opvækkelse i Forening med gudelige Forsamlinger? hvilken Charakteer denne Opvækkelse har antaget, og navnligt, i hvilket Forhold den staaer til Folkekirkens Lære, Gudsdyrkelse og Læreembede?

Angaaende disse Punkter skulde jeg bede D. H. at meddele mig det Faktiske, forsaavidt som dette maatte være af nogen Betydenhed, tilligemed Deres egen ærede Betænkning over Sagen."

Ledige Embeder. 23de Juni. Embedet som 1ste ordinerede Catechet ved Bremerholms Menighed i Kjøbenhavn. — 27de Juni. Neukirchen i Angel i Hert. Slesvig; Kirke- og Skolesprog blandet; besættes umiddelbart. — 3die Juli. Sognekaldet ved Aarhuus Domkirke; Reg.s Sum 1724 Rd., ny Ans. 431 Rd. — Roholte i Sjællands Stift; Reg.s Sum 952 Rd., ny Ans. 238 Rd. — Fjellerup og Glæsborg i Aarhuus Stift; Reg.s Sum 888 Rd., ny Ans. 222 Rd. — Residerende Capellani for Bjerregrav, Aalum og Thanum i Viborg Stift; Reg.s Sum 286 Rd., ny Ans. 84 Rd.

Entledigelse. 14de Juni. Sognepræst i Vesterhever, Ciderstedt Provsti, N. F. Jacobsen.

Udnævnelser. 14de Juni. Valget af Cand. th. Bendixen til Compastor i Mildsted, Husum Provsti, forsynet med allerh. Confirmation. — 22de Juni. Ordineret Catechet og Førstelærer ved Borgerskolen i Kallundborg, S. C. F. Jensen, til Sognepræst for Hasfing og Billerslev i Aalborg Stift. — Sognepræst for Fjellerup og Glæsborg i Aarhuus Stift, C. F. Hansen, til Sognepræst for Aarslev og Tiilst i samme Stift. — Cand. th. L. S. Boberg til ordineret Catechet og Førstelærer ved Borgerskolen i Rødby. — 24de Juni. Sognepræst ved Domkirken i Aarhuus, Stiftsprovst M. H. L. Dahlerup, til Sognepræst for Ballerup og Maaløv i Sjællands Stift. — Sognepræst for Allested og Veile, Th. Potter, der 15de April d. A. blev bestikket til Sognepræst for Blidstrup i Sjælland, efter Ansøgning anseet som ikke bestikket til dette Embede; hvorimod Sognepræst for Roholte i Sjælland, C. A. Gjellerup, er bestikket til Sognepræst for Blidstrup i samme Stift. — Capellan p. p. for Haverby i Fyen, C. W. Gjellebøl, til Sognepræst for Hammer og Horsens i Aalborg Stift. — Residerende Capellan for Bjerregrav, Aalum og Thanum i Viborg Stift, C. A. Berg, til Sognepræst for Durup og Tønder ing i samme Stift. — Ordineret Catechet og Overlærer ved den høiere Borgerskole i Aarhuus, J. P. C. Lyngbye, til Sognepræst for Landet paa Thorseng.

Forlagt af den Gyldendalske Boghandling. Thieles Bogtrykkeri.

Ugeskrift

for den evangeliske Kirke i Danmark,

under Medvirkning af

Prof. J. F. Hagen, Pastor P. E. Lind og Pastor C. Rothe,

udgivet af

J. M. L. Hjort, Candidat i Theologien.

Nr. 35-36. Den 14de Juli. **1854.**

Indhold. 1. Bidrag til Oplysning om den romerske Katholicismes nyeste Bestræbelser i Kjøbenhavn; af Lic. C. Rothe. (Fortsat). 2. Om Sacramentordene; af Udgiveren. 3. Ledige Embeder og Udnævnelser.

Bidrag til Oplysning om den romerske Katholicismes nyeste Bestræbelser i Kjøbenhavn.

Af C. Rothe.

(Fortsat).

Alligevel har den Skandin. K.-T. endnu en Anmærkning, der stiller Consequentserne af den romerske Forgudelse af Vulgataen i et end mere frappant Lys. Man læser Pag. 175: „Dersom Kirken ikke havde erklæret Vulgataens tilforladelige Rigtighed, saa kunde man i mange meget vigtige Punkter slet ikke vide, hvad man egentlig maatte holde for at være bibelsk Lære, hvad ei; thi en over alle Tvivl ophøiet Grundtext har man jo slet ikke mere; og alle Oversættelser efter den saakaldte Grundtext afvige fra hverandre. Til hvilken af dem kunde man vel sætte Lid, dersom den ufeilbare Kirke

ikke havde givet os en tilforladelig Overſættelſe i Haanden?" — Vi have hermed følgende Lære i andre Ord: den hellige Skrift er givet os paa Hebraiſk og paa Græſk; vi have ingen anden Grundtext end denne og de, der nogenſinde have overſat Biblen, have heller ingen anden havt. Alligevel veed man ikke, hvad der er bibelſk Lære, og hvad ikke, naar man forſtaaer og bruger Grundteksten, men man faaer det at vide, naar man bruger og forſtaaer den latinſke Overſættelſe, ſom Kirken har tilladt ſig at ſætte i hiins Sted. Nu ſynes det dog klart, at er Grundteksten urigtig eller tvivlſom, maa Overſættelſen ogſaa blive det; er Grundteksten derimod rigtig, ſaa kan Overſættelſen ogſaa være det, men den kan ikke deſto mindre ogſaa være urigtig; den maa i hvert Fald prøves efter Originalen, og Originalen ikke rettes efter hvad der i det Høieſte kun kan blive en tro Copi. Kirkens Erklæring beviſer ſaaledes ikke, om Bibelens Ord ere ſande eller ei; men Skriftens Vidnesbyrd bekræfter eller dømmer omvendt den Kirke, ſom ſætter ſig over den, og principielt anmaſſer ſig Ret til at give os en Bibel efter ſit Hoved.

Man ſkulde imidlertid troe, at en ſaadan Erklæring af den ufeilbare Kirke om Vulgatas Gyldighed gik ud fra, at denne Overſættelſe dog havdes i en Udgave, der var feilfri, og at de forſkjellige Udgaver ikke afvege fra hinanden, og ſaaledes aabenbarede Vilkaarligheden hos dem, der ikke ville holde ſig til Grundteksten, fordi en ſaadan, der er ophøiet over al Tvivl, ſlet ikke haves meer. Hvad ſkal man da dømme om den katholſke Ufeilbarhed, naar man erindrer, at Kirken kanoniſerede hiin latinſke Overſættelſe, før man engang havde en rigtig, en authentiſk Text af ſamme? Og dog gik man ſaavidt paa Tridentinermødet. Man ſatte Vulgata iſtedetfor den hebraiſke og græſke Original, og beſtemte, at en correct Udgave ſaaſnart muligt ſkulde beſørges! En ſaadan udkom dog først efter 44 Aars Forløb, 1590 under Pave Sixtus den Femte, ſom i ſin Bulle forlanger, at den „uden nogen Betænkning eller Strid" ſkal antages. Men hvorlidet Ufeilbarheden her var naaet, viſte en ny Udgave to Aar ſenere, under Pave Clemens d. Ottende, i hvilken ikke mindre end 2000

Steder læses anderledes end i den første[1]). I den Bulle, som følger med, tilstaaer Paven, at denne Udgave neppe tør anſees for at være fuldkommen i alle Henſeender, efter menneſkelig Skrøbelighed, og dog befales, at end ikke den mindſte Tøddel tør tilføies, udelades eller forandres, — hvori vi forſaavidt maae give Kirken Ret, ſom det ikke paa egen Haand tør tillades Nogen at forandre den autoriſerede Overſættelſe; — men naar man ikke er kommen videre, hvorpaa hviler da Jubelen over, at man har en tilforladelig Overſættelſe, der gjør Grundteksten ſaa at ſige aldeles overflødig?

Endnu ſtaaer dog en høiſt vigtig Bemærkning tilbage. Sæt ogſaa, at man havde en fuldkommen rigtig latinſk Overſættelſe, hvad hjælper da dette Folket, Menigheden? Den er jo kun for de Lærde, der ligeſaa godt kunne læſe Hebraiſk og Græſk ſom Latin, men paa Modersmaalet ſkal Menigheden have ſin Bibel, naar det ſkal hjælpe noget. Hvorledes har da den katholſke Kirke ſørget for, at hvert Folk fik ſin nøiagtige, tro Overſættelſe paa ſit Sprog? Svaret er ſimpelt: dette har Kirken aldeles ikke bekymret ſig om, men overladt til Privatmands Omſorg; dette kommer den ikke ved, men ſom den faſtholder Latinen, det af Menigmand uforſtaaede Sprog, ved ſin Gudstjeneſte, ſaaledes har den ogſaa nok i Latinen ved ſin Bibel. Hvorledes derimod den enkelte lærde Chriſten, der gjør Skriften paa Modersmaalet tilgængelig for Folket, har ſkilt ſig fra ſit Arbeide, derpaa lægger den ufeilbare Kirke langtfra ſamme Vægt, og dog ſynes dette fuldkomment ſaa nødvendigt for Lægſtanden, ſom at man har en autoriſeret Overſættelſe for den geiſtlige Stand. Dette om den rigtige Overſættelſe.

2. Den anden Betingelſe for Lægmands Bibellæsning er, at han kun forſtaaer Skriften efter Kirkens Mening og Udlæggelſe, og ikke i tvivlſomme Tilfælde bygger paa ſin egen Indſigt og Dom. Vilde man forfølge dette til ſin Yderlighed, kom man til den Umuligheb, at Læſeren ſkulde tilſideſætte enhver egen Forſtaaelſe og kun underkaſte ſig Kirkens Fortolkning — en Conſequens, ſom vilde være fuldkommen katholſk, men unegtelig maa

[1]) H. N. Clauſen: Kathol. og Proteſt. Pag. 358 flg.

være og blive en Umulighed for Enhver, hvem Skaberen gav Forſtand og Frihed, — for Enhver, der erkjender, at Lærdommen ſkal ſelvſtændigt tilegnes, og derfor holder ſig efter Skand. K.-T.s eget Motto: „Prøver alt, og beholder det Gode". Men der ligger paa den anden Side en Sandhed deri, ſom den ſectereriſke og ſværmeriſke Selvraadighed vel trængte til at tage til Hjerte; thi denne danner i ſin endog barokke og tøileſløſe Skriftfortolkning den yderſte Modſætning til den katholſke, og fremkalder ved Misbrugen af Friheden, i denne Retning ſom overalt, Fjendſkab mod den, og giver Modſtanderne Vaaben i Hænder. Den proteſtantiſke Kirke er langtfra at give den tøileløſe Vilkaarlighed i den hellige Skrifts Fortolkning Medhold; den har fra Luther til vore Dage bekæmpet den paa det Kraftigſte, men ikke ved et dødt, koldt Magtſprog, ikke ved at fordre en blind Underkaſtelſe under nogen menneſkelig Autoritet, men i den Overbeviisning, at Guds Ord ſelv er levende og kraftigt, at det trænger igiennem til det dømmer Hjerternes Tanker og Raad, og mægter at føre Sandhedens Guld, ſyv Gange luttret i Ilden, frem for Dagen[1]). Medens den katholſke Kirke derfor fratager Lægmand ſin Bibel, for at ſikkre ham for Faren at misbruge den, ved at forſtaae den paa egen Haand, ſaa hævder den evangeliſke Kirke hver Mands Ret til at bruge og granſke i

---

[1]) F. J. Stahl ſiger træffende i „Proteſtantismen ſom politiſt Princip": „Anklagen underlægger — — falſkeligen Proteſtantismen det Princip, at den grunder Kirken paa ethvert Menneſkes Ret til at udlægge Skriften. Men Proteſt. grunder ſig ikke derpaa, men paa ſelve den hellige Skrifts Autoritet og dens af Kirken allerede erkjendte og bekjendte Indhold. — — Proteſt. ſiger vigtignok til hvert Menneſke: „Du ſkal ſelv forſke i Skriften, fordi din Tro gaaer paa dit eget Anſvar, og fordi Du ſkal troe med fuld Bevidſthed og egen indre Gjennemtrængthed"; og dette den ſande Friheds og Perſonligheds Princip og tillige den ubetingede Underkaſtelſes Princip kan den ikke opgive. Men den ſiger ikke til Menneſket: „Hvad Du maatte udforſke i Skriften, — Din Udlægning, Din Overbeviisning — gjør dig retfærdig for Gud;" tvertimod ſiger den: „Hvo der prædiker et andet Evangelium end det beſtemte, han være en Forbandelſe". Ligeſaalidt tillægger den det, ſom Menighedens Majoritet eller Totalitet vil beſlutte eller holde for Skriftſandhed, af den Grund nogen Gyldighed" oſv.

Skriften, hævder hans Frihed til selvstændig Opfattelse, idet man dog gjennem den øvrige Lærdom, Prædiken, Bibellæsning osv. stræber, saavidt det er Kirken muligt, at komme den Læsende til Hjælp.

Og hermed slutter den protestantiske Kirke sig til den ældste christne Kirke, og viser sig besjælet af den Aand, som ikke i en sygelig og ængstelig Bekymring for at afværge Misbrug, vil forsøge det Umulige, at lænkebinde den frie, selvstændige Søgen efter vor Herres Jesu Christi Kundskab, ved at ville underordne Alt under Kirkens Fortolkning, men som opmuntrer til at øse af Skriftens uudtømmelige Kilder, hvis Vande sprudle til et evigt Liv, ligesom en Chrysostomus har gjort det, idet han fra Prædikestolen tilraaber sine Tilhørere: „Derfor pleier jeg at angive Eder Indholdet af den Prædiken, jeg vil holde, mange Dage iforveien, for at I i Mellemtiden kunne tage Eders Bibel, overveie hele Perikopen paa eengang, og, idet I vide hvad der er talet og hvad der staaer tilbage at tale om, desto bedre kan forberede Eders Forstand til at høre det, som bliver lært. Jeg formaner Eder stadigt, og vil ikke ophøre at formane Eder, at I ikke alene her (i Kirken) ere opmærksomme paa hvad der bliver sagt, men at I ogsaa i Eders Huse bestandigen beskæftige Eder med Læsning i den hellige Skrift. Just dette har jeg aldrig undladt at indskærpe dem, der have besøgt mig i mit Huus, og Ingen skal foreholde mig hine daarlige og intetsigende Undskyldninger: jeg er overvældet med Retshandeler; jeg har et Embede at varetage; jeg driver et Haandværk; jeg har Kone og Børn at ernære; jeg maa have Opsyn med mine Folk; jeg er en Lægmand, mig vedkommer det ikke at læse i Skriften, det er deres Forretning, som have forsaget Verden, som opholde sig paa Toppen af Bjerge og stadigt føre et saadant Liv. — Hvad siger Du, min Ven? Derfor skulde det ikke være din Sag, at læse i den hellige Skrift, fordi utallige Sorger adsprede dig? — Just derfor er det dit Kald meer end hine Munkes! De behøve ikke de guddommelige Bøgers Hjælp saameget som I, der omtumles ved saamange Handeler. Munkene ere langt fra Domstolene og Retshandeler, de have opslaaet deres Hytter i Ørkenerne,

de have ikke Omgang med Nogen, men i rolig Stilhed og Sikkerhed overlade de sig til Betragtning, de have deres paa det Tørre, ligesom hine, der have naaet Havnen. Men vi, vi derimod, vi omtumles paa den høie Sø, vi indvikles, ogsaa mod vor Villie, i mange Synder, og trænge bestandigt til den hellige Skrifts vedholdende Trøst. — Seer Du ikke, at de, som arbeide i Metal, i Guld eller Sølv, og overhovedet alle, som drive et Haandværk, stedse holde deres Værktøi i fuldstændig Beredskab og Orden? — Saaledes maae vi og være sindede; thi hvad Hammer, Ambolt, Tang er for hine, det er for os Propheternes og Apostlenes Bøger, og den ganske Skrift, indblæst af Gud og nyttig. — Saa lader os ikke være seendrægtige med at anskaffe os Biblen, at vi ikke skulle faae noget dødeligt Saar. Lader os ikke nedgrave vort Guld, men samle os en Skat af aandelige Bøger. — At læse den hellige Skrift er et stærkt Værn mod Synden; men Ubekjendtskab med Skriften er et dybt Svælg, en farlig Afgrund. Man har alt stort Tab i sin Salighedssag, naar man intet veed af de guddommelige Love: dette har og været Kilden til Kjetterier, har bevirket et ryggesløst Liv, derved er Alt bragt i Forvirring. Thi det er ikke muligt, — det er ikke muligt, siger jeg, at den der flittigt og opmærksomt læser i Skriften, skulde lægge den bort uden Gavn". — Hvor forskjellig er ikke Aanden heri fra den, som paa Tridentiner-Conciliet besjælede de Kirkelærere, der sluttede sig til Cardinal Pacheco, som meente: „at da Skriften var bleven fortolket af saamange ved Fromhed og Lærdom udmærkede Mænd, kunde man ikke haabe, at tilføie noget Bedre; og at det vilde være nødvendigt, da de nye Kjetterier alle vare udsprungne af de nye Forklaringer, man havde givet Skriften, at standse de (moderne) Aanders Uro, og at tvinge dem til at lade sig styre af de Gamle og af Kirken; og at man, dersom Nogen fødtes med en eiendommelig Aand (esprit singulier), burde tvinge ham til at beholde sin Viisdom for sig selv, og ikke at forstyrre Verden ved at publicere Alt det som han tænkte" [1]). Siden hiin Tid har man dog seet

[1]) Sarpi. 1, 284–85.

fortrinlige Værker til Oplysning over Skriften i forskjellige Retninger udgivne, ogsaa fra katholsk Side, Værker, der nok-som vise, at man altid kan tilføie noget Nyt og noget Bedre, og at Biblens „Rigdoms Dyb paa Kundskab og Raade" ikke er udtømt og aldrig skal udtømmes af den menneskelige Aand, og saaledes vil det vel ogsaa blive ved. Sørgeligt er det imidlertid, at Meninger som hiin Cardinals skulde vinde Bifald, medens Andre forgjæves søgte at gjøre den frie Skriftbrug gjældende, ved at vise, at man burde drage Folk til Læsning af de hellige Skrifter ved Tillokkelsen af at kunne finde noget Nyt; — at Folket ved at opgive Læsningen af de hellige Skrifter ogsaa vilde tabe al Følelse og al Omsorg for Gudsfrygt, og berøves en Frihed, alle andre Aarhundreder havde havt godt af, og som havde frembragt saamange Troens Frugter?

Vel gjælde Forhandlinger nærmest det videnskabelige Studium af Skriften, men det samme Princip, som lænkebinder Skriftens lærde Forskere med den katholske Kirkes Myndighed, er det som tynger paa Lægmands Bibellæsning og frakjender ham Ret til at see med sine egne Øine, og at høre med sit eget Øre den Guds Ords stille Tale, med hvilken Aanden anbefaler Lærdommen til Samvittigheden ved Sandhedens Aabenbarelse. Og at den hellige Skrift er „klar og tydelig" nok — trods al Misbrug og Misforstaaelse, der iøvrigt ikke er mindre af den mundtlige Lærdom, men her kun mere skjules — det paastaae vi endnu for fuldt Alvor, uagtet alt hvad Skandin. K.-T. troer at have gjendrevet os med. „Skriften er", som Pave Gregor den Store saa sandt og herligt har sagt, „paa eengang saa lav, at Lammet kan vade deri, og saa dyb, at Elephanten kan svømme deri"; — Skriften er, som hele Christendommen, aabenbar for de Umyndige, skjult for de Vise; — eller, som en christelig Mand[1]) har sagt: „det er bestaffent med de hellige Bøger, ligesom med Naturens Bog: der ere nogle Ting i den, som alle kunne fatte, — nogle, som kræve Eftertanke, — og nogle, som man aldrig skal kunne fatte", — og derfor vil den ægte christelige, atter ved det Brittiske Bibelselskabs Jubilæum

[1]) Frederik Lütken.

fremhævede, men af Pave Clemens den Ellevte fordømte og banſatte Grundſætning: at den hellige Skrifts Læsning er for Alle, er en Ret, hver Chriſten har, ſtedſe finde ſine Forſvarere paa ny, og gjennembryde alle de Forſigtigheds-Bolværker, med hvilke man vil omgive den, idet man ophæver Brugen, medens man vil afværge Misbrugen af den.

3. Naar endelig Kirken fordrer, at man ſkal læſe Skriften med et fromt og allerede troende Gemyt, efterat den mundtlige Underviisning har bibragt tilſtrækkelig Kundſkab i Troeslærdommene, da er dette omtrent det Samme, ſom Valles Lærebog (paa hvilken vi her ville beraabe os) med andre Ord fordrer til Guds Ords rette Brug, at vi nemlig „høre eller læſe det med Eftertanke, i det faſte Forſæt, at ville deraf lade os underviſe til Forbedring og Frelſe. Naar vi ikke ſaaledes bruge Guds Ord, kan den Helligaands Naade ikke blive virkſom paa vor Sjæl" oſv. Dette er noget vi altſaa underviſes om fra vor Barndom af, og hvorom vi ikke ere i Strid med nogen katholſk Lærer. Og for ikke at trætte med at henviſe til Reformatorerne og alle evangeliſke Kirkelæreres ſamſtemmende Lære, at Skriften alene ikke klarer Sagen, men at Guds Naade gjennem den, ſom i de andre Naademidler, tilbyder ſig, og at Troen ſkal tilegne ſig den, vil jeg kun anføre nogle Ord af Præſten James paa ſidſte Aarsmøde af det Brittiſke Bibelſelſkab: „Kun et Ord, Mylord, inden jeg ſætter mig. Vi trænge endnu til Noget ved Siden af Miſſionairer (Talen var om China), noget endnu ved Siden af Biblerne: vi trænge til alvorlig, troende, ubholdende Bøn. Alle diſſe Miſſionairer og Bibler ville ikke omvende en eneſte Chineſer til Gud, uden hans egen Aand velſigner dem! — Derſom vi ville frie os fra Anklagen for Bibel-Afguderi, ſaa lader os huſke, at Bogen intet kan udrette, uden ſin Ophavsmand", (without the Author). — Men der kunde ogſaa i hiin Betingelſe ligge et Forbud mod, at Nogen oplærtes fra ſin Barndom med den hellige Skrifts Ord, hvilket Paulus dog glæder ſig over er ſkeet med Timotheus (2 Tim. 3, 15. 16.), eller en Benegtelſe af, at ogſaa Nogen kunde føres til Gud ved det ſkrevne Ord,

og denne Misforſtaaelſe ville vi afværge. Thi man tør vel kalde det en mærkelig Kjendsgjerning, at Ingen ved Skriften alene bliver Katholik, men kun ved den mundtlige, kirkelige Lære, medens omvendt den trolige, uhildede Brug af Bibelen ligeſom er den ſlagne Vei til Proteſtantismen; — i den opgik Lyſet for Reformatorerne, og det gaaer Tuſinder af Katholiker i vore Dage, i Frankrig, i Irland, i Italien oſv., ſom Hr. Murray paa det Brittiſke Bibelſelſkabs Aarsmøde fortalte om ſig ſelv: „For 30 Aar ſiden, under en af de Udvandringsſtrømme, ſom ere udgaaede fra dette Land (England), kom der til de Forenede Stater en ung Dreng, ſom fra Barndommen var opdragen i den papiſtiſke Religion og havde inſuget dens Principer. I de Forenede Stater blev der givet ham en Bibel, medens han endnu var mindreaarig. Den gjorde et uudſletteligt Indtryk paa hans Sjæl. Aar ere henrundne, ſiden den Bibel blev læſt, den unge Mand er bleven ſaameget ældre, han ſtaaer idag i Exeter-Hall [1]), ſom Deputeret for det Amerikanſke Bibelſelſkab!“

Men dette fører os til Spørgsmaalet om den katholſke Kirkes Forbud for Lægmand at læſe Skriften, og om Bibelſelſkaberne, paa hvilke ſidſte voldſomme og haanlige Angreb ere fremførte i ſamme Nr. af Skandin. K.-T. P. 175 flg.

„Den katholſke Kirke, ſiges her, har aldrig givet et almindeligt og ubetinget Forbud for Lægfolk imod Læsningen i den hellige Skrift!“ Dette er rigtigt, ſaa vidt kunde kun Enkelte ſynke, at de ønſkede, at Bibelen aldrig var ſkreven eller at de kunde udrydde alle Bibler af Verden. Til det Vidnesbyrd om Skriftens Brug, der ovenfor er anført af Chryſoſtomus, kunde fra alle Tider føies andre, lige til den nyeſte Tid [2]). Men disſe Mænds Ord have været ſom Røſter i Ørkenen, thi det ligger i Katholicismens Princip, at fremhæve Traditionen, medens den ſætter Skriften ſaa meget ſom muligt i Skygge,

---

[1]) Det Sted, hvor det Brittiſke B.-S. holder ſine Møder.

[2]) See: Leander van Eß, Auszüge aus den heiligen Vätern und andern Lehrern der katholiſchen Kirche über das nothwendige und nützliche Bibelleſen; zur Aufmunterung der Katholiken. Zweite Ausg. Sulzbach 1816.

ſom en Autoritet, den „ufeilbare“ Kirke egentlig føler ſig generet ved.

Naar der imidlertid kan føres Strid, og ere ſkrevne Hiſtorier[1]) om den katholſke Kirkes Forbud af Bibelens frie Brug, da ligger allerede heri et indirecte Beviis for Rigtigheden af denne Paaſtand, og dette, men intet andet er det, ſom af mig er fremført, og ſom Skandin. K.-T. maa antages at ſigte til, naar dens anonyme Forfatter der fortæller: „Og for at beviſe, at de Katholiker, der redigere Skandin. K.-T., ſlet ikke kjende den Kirkes Lære og Indretninger, til hvilken de bekjende ſig, citerer Hr. Doctoren et Par pavelige Buller eller Concilie-beſlutninger, i hvilke ikke andet bliver forbudt, end den letfærdige Læsning i vrange Bibeloverſættelſer og ſammes vilkaarlige Fortolkning, hvorom vi ogſaa nokſom have udtalt os i Nr. 22 S. 175. Men Doctoren faaer naturligviis en ganſke anden Mening ud af diſſe Buller“ etc. Mine Ord ved hiin Leilighed kunne nu læſes i 39te Beretning fra Bibelſelſkabet Pag. 33, hvor jeg til Belysning af Vigtigheden af det Princip, ſom ved det Brittiſke Bibelſelſkabs Jubilæum er fremhævet om hver enkelt Menneſkes Ret til at eie og læſe Bibelen, henviſer til den Driſtighed, med hvilken katholſke Skribenter tillade ſig at modſige deres egen Kirke, naar det mellem Proteſtanterne paſſer i deres Planer, og anfører Skandin. K.-T.s overfor P. 28 citerede Ord. Jeg fortſatte der: „Beſtemme end de katholſke Symboler intet afgjort om Lægmands Bibellæsning, da har Kirken dog været ſig ſelv lig fra Gregor den Niende til Kirketidenden, ſom Nr. 22 Pag. 178 charakteriſerer dem (d. e. Bibelſelſkaberne) ſom „ugudelige,“ — hvorhos henviſes til den Kjendsgjerning, „at Spanien, Portugal, Italien (med Undtagelſe af det Nordlige) og Øſterrig i de ſidſte Aar ere aldeles lukkede for Skriften, ſaa at intet Exemplar har maattet udbredes der, hvilket dog tidligere under Indſtrænkninger var tillabt. Ligeoverfor et ſaadant faktiſk Beviis for, hvorledes den virkelige katholſke Kirke arbeider for, hvad den ſtedſe ſkal have lært, at alle Chriſtne „gjerne og ret flittigen“ maae læſe i Bibelen, denne

[1]) Af J. Uſer, Hegelmaier, Nic. le Maire, J. F. Mayer o. ſl.

guddommelige Bog, faaer den Grundsætning „om enhver Christens Ret til at eie og at læse Skriften" sin vægtige Betydning".

Man maa ved denne Leilighed vel lægge Mærke til, at der ikke fra protestantisk Side er Tale om Skriftens offentlige Brug, ikke heller om Brugen af Vulgata, men om den frie Brug af Oversættelser paa Modersmaalet; thi disse er det, som den romerske Kirke har modsat sig, ogsaa naar Bibelselskaberne have ladet aftrykke de katholske Oversættelser.

(Sluttes).

Om Sacramentordene.

(Efter et Foredrag i Roeskilde Præste-Convent den 6te Juli 1854).

Af Udgiveren.

Idet jeg er saa fri at udbede mig den ærede Forsamlings Opmærksomhed for nogle Bemærkninger, som jeg ønskede at fremføre om Sacramentordene, maa jeg begynde med nærmere at begrændse min Opgave. Medens jeg da først bemærker, at jeg ikke her seer hen til den temmelig vidtstrakte Betydning af Ordet sacramentum i den gamle Kirke (f. Ex. hos Tertullian), men at jeg tager Ordet Sacramente i den i vor Kirke almindelige Betydning, om Daabens og Nadverens hellige Handlinger, maa jeg tillige fremhæve, at det ingenlunde er min Agt, at drage Alt, hvad der synes at henregnes til Sacrament-Ordene, med ind i Betragtningen, da jeg ellers vilde komme til at udstrække mit Foredrag langt ud over de her passende Grændser, samt maatte komme ind i en Detail, der i en mundtlig Discussion kun lidet vilde være paa sit rette Sted. Hvad det nærmest og egentlig kommer mig an paa, er at belyse den eiendommelige Grundtvigske Paastand om Sacramentordene, og jeg vil derfor kun medtage saameget, som efter min Formening er tilstrækkelig til at vise denne Paastands Uholdbarhed; men dette vil ikke kunne skee, uden at jeg tillige berører Kirke-Begrebet, som er det Tilgrundliggende for hiin Anskuelse.

Den grundtvigſke Paaſtand er nu, ſom bekjendt, at det mundtlige Ord, ſom lyder ved Sacramenterne, (hvortil da for Daabens Vedkommende medregnes Forſagelſen og Troesbekjendelſen), efter at være bleven overantvordet Apoſtlene af Herren, fra dem af, uafhængigt af den H. Skrift og al Skrift, og uforanderligt, ene og alene ad den mundtlige Traditions Vei har forplantet ſig i Kirken igjennem Tiderne, og at dette mundtlige Ord er det eneſte almeengyldige, udtrykkelige og levende Vidnesbyrd, hvorigjennem den chriſtne Tro og Chriſti Aand kan meddeles og forklares, ſaa at det alene derpaa kjendes, hvor den ſande Kirke er. Som denne Anſkuelſe ſelv i Almindelighed benævner ſig ſom den kirkelige, ſaaledes er det ogſaa Henſynet til Kirkebegrebet, der giver den ſin Vigtighed. I denne Henſeende forekommer den mig at henbøie ſig mod Catholicismen og at afvige fra den lutherſk-kirkelige Anſkuelſe, til hvilken jeg af fuldt Hjerte bekjender mig. Den grundtvigſke Anſkuelſes Beſlægtethed med og Henbøielſe mod Catholicismen ligger efter min Opfattelſe deri, at ligeſom Catholicismen eenſidigt urgerer det Objective i Kirkebegrebet: Hyrdeembedet, det fortſatte Apoſtolat, Hierarchiet, og ligeſom den ſætter Traditionen over Skriften, ſaaledes er der hos Grundtvigianismen en Tendents til eenſidigt at fremhæve det Objective, navnlig den ſacramentale Factor, og til, ved Fremhævelſe af Traditionen, at ſætte det Kirkelige over det Chriſtelige. Det grundtvigſke Poſtulat om det apoſtoliſke Symbolums uafbrudte og uforandrede Anvendelſe ved Daaben fra Kirkens Stiftelſe af ſom Kriterium for Kirketroens Eenhed og den Fremhævelſe af det Ledmæssige, ſom her finder Sted, har ogſaa noget Beſlægtet med Catholicismens mechaniſke Betragtningsmaade og ydre nomiſtiſke Charakteer. Og ſom den catholſke Kirke lænkebinder Aanden og hemmer den frie Forſkning, den frie Videnſkabelighed, idet Forſkningens Reſultat forud er beſtemt af Kirken, ſaaledes forekommer det mig, at der viſer ſig Spor af en lignende Indflydelſe af det grundtvigſke Axiom i de Præſtationer, ſom enkelte Tilhængere af denne Anſkuelſe have leveret paa den theologiſke Videnſkabeligheds Gebeet. Med al villig Anerkjendelſe af Grundtvigianismens Betydning ved i en øde, ukirkelig Tid at have fremhævet Sacra-

menterne og Kirkebegrebet, og med al Ærefrygt for det gamle ærværdige Symbolum Apostolicum, der, skjøndt ikke verbotenus affattet af Apostlene, dog indeholder den apostoliske Lære, kan jeg ikke Andet end fra et protestantisk Standpunkt bekæmpe den grundtvigske Paastand, idet jeg dog udtrykkeligt gjør opmærksom paa, at min Polemik ingenlunde gjælder Realiteten af Sacramentordene eller Symb. Apost., hvis Indhold i alle dets enkelte Led jeg troende bekjender, men ikkun den grundtviste Anskuelse af, hvorledes det egentlig forholder sig med deres normative Gyldighed. Det Uholdbare i denne Anskuelse lader sig nu eftervise fra et dobbelt Standpunkt, deels fra et indre, hvor der sees hen til Kirkens Begreb og Sacramentets Væsen og til Udviklingens Gang i selve Kirken, deels fra et ydre, hvor der sees hen til de udvortes Vidnesbyrd, til Terterne osv. Imidlertid lader en skarp Adskillelse imellem de to Betragtningsmaader sig ikke gjennemføre, og det kan ikke undgaaes, at paa flere Punkter den ene Betragtningsmaade gaaer over i eller forudsætter den anden. For imidlertid bedre at kunne beherske det rige Stof, har jeg valgt denne Inddeling efter det Overveiende. Ivrigt vil den Kritik, som jeg agter at anstille, hovedsagelig dvæle ved det sidste Punkt, ved den ydre historiske Side.

Hvad nu Sagens Betragtning fra det indre historiske Standpunkt angaaer, da beroer den lutherske Kirkes Modsætning til Catholicismen i Opfattelsen af Kirkebegrebet derpaa, at den catholske Kirke gjør den Enkeltes Forhold til Christus afhængig af hans Forhold til Kirken (ubi ecclesia, ibi spiritus Dei), at den sætter den synlige Kirke som prius, den usynlige som posterius, medens den lutherske Kirke gjør Forholdet til Kirken afhængigt af Forholdet til Christus og sætter den usynlige Kirke som prius, den synlige som posterius. Dette sees af Conf. Aug. VII, hvor Kirken defineres som congregatio sanctorum [1])

[1]) Naar paa Conventet Vægten blev lagt paa Ordet „communio", for at bekæmpe den ovenfor fremsatte Anskuelse om, at det lutherske Kirkebegreb væsentligt urgerer den „usynlige Kirke", da mener jeg, at det Ubegrundede i denne Indsigelse let indsees, naar man seer, hvorledes Apol. urgerer Begrebet af sancti et vere credentes. Det hedder saaledes: Et vi-

et vere credentium, in qua evangelium recte docetur et recte („laut des Evangelii") administrantur sacramenta, og af Apol. conf. Aug., hvor det hedder: ecclesia .... principaliter est societas fidei et spiritus sancti in cordibus, quæ tamen habet externas notas, ut agnosci possit, videlicet puram evangelii doctrinam et administrationem sacramentorum, convenientem evangelio Christi [1]). Christus er Kirkens Stifter, dens Princip; Kirken selv er noget Indvortes, efter sit Væsen et reent Aandeligt, som imidlertid ikke kan være uden et Udvortes: Ordet og Sacramenterne. Disse ere deels dens ydre Kjendetegn, deels Midlerne til Frelsens Meddelelse, til Kirkens Udbredelse paa Jorden. Kirkens Veileder i al Sandhed er den Helligaand. Jeg skal nu villigt tilstaae, at ogsaa jeg mener, at det havde været det Bedste, det Skjønneste, det Herligste, dersom den levende Tradition, saaledes som den i Aandens Fylde iboede Apostlene i Kirkens første Dage, som en levende, uforvanskет, ublandet Strøm havde kunnet vedblive at rinde igjennem Kirken. Men det gik her, som det saa ofte gaaer i Menneskelivet, at man ikke kan gribe det Bedste, men maa nøies med det Næstbedste. Ligesom Menneskeslægten kom ud af Paradiset i Historiens Begyndelse, saaledes kom den ogsaa ud af det kirkelige Paradiis, af Traditionen, af den synlige og usynlige Kirkes Identitet. Men Gud være lovet, som i sin Naade, ved sin Providents ogsaa her havde den rette Nødhjælp, langt over hvad vi kunde

---

detur additum, quod sequitur, sanctorum communio, ut exponeretur, quid significet ecclesia, nempe congregationem sanctorum, qui habent inter se societatem ejusdem evangelii seu doctrinæ et ejusdem spiritus sancti, qui corda eorum renovat, sanctificat et gubernat..... Intelligamus, ecclesiam esse..... homines sparsos per totum orbem, qui de evangelio Christi consentiunt et habent eundem Christum, eundem spiritum sanctum et eadem sacramenta, *sive habeant easdem traditiones humanas sive dissimiles*..... Illa vero est proprie ecclesia, quæ habet spiritum sanctum.

[1]) See „Höfling, Grundsätze evangelisch-lutherischer Kirchenverfassung. 3te Ausgabe. Erlangen 1853", P. 2—3 og 201—204. Med Hensyn til Luthers Anskuelse see „Köstlin, Luthers Lehre von der Kirche, Stuttg. 1853" P. 4—18 og 79—115.

bede og forſtaae. (Cf. Rom. 5, 20) Thi netop formedelſt Traditionens Utilſtrækkelighed, fordi den ikke holdt ſig og efter de menneſkelige Forhold ikke kunde holde ſig reen og uforvanſket fik Skriften ſin ſtore Kirkebetydning, ſom Fixering af den ældſte Tradition. Og juſt fordi Catholicismens, fordi Grundtvigs Paaſtand om Traditionen, hvis den var ſand, indeholdt noget ſaa Skjønt, ſaa Harmoniſt, netop derfor har den en bedaarende og fortryllende Magt, der forlokker ſaa Mange. Man ſynes nemlig paa ſaa nem en Maade ved den at komme i Beſiddelſe af Sandheden, og Selvforblindelſen bliver derfor ſaa let forklarlig og ſaa vanſkelig at rokke. Men Traditionen *har* ikke bevaret ſig uforvanſket, hvilket hiſtoriſt lader ſig efterviſe. Efter Chriſti og Apoſtlenes Bortgang, da Inſpirationens Aand i ſin overordentlige Raadefylde efter Kirkeſtiftelſen traadte tilbage, behøvedes der en Retteſnor for Kirken, en Kanon for det Chriſtelige, og denne fik Kirken ved den Helligaands Biſtand i den Hellige Skrift. Det ſynes, ſom om Apoſtlene ſelv, der forventede Herrens Dag ſom en nærforeſtaaende, ikke have havt denne Udvei in mente. Men Ordet, ſom tilfældigt var nedſtrevet og ſamlet, er i ſin Heelhed bleven det authentiſke Udtryk for, den rene Afſpeiling af Herrens jordiſke Liv og Lære, og derved er det blevet Kirkens *Lys*. Sacramenterne ere det kirkelige *Livs* høieſte Potentſer. Ved dem træder Chriſtus i levende, uafbrudt Forbindelſe med den Enkelte; ved Daaben ſtifter han ſin Kirke i Individerne, ved Nadveren meddeler han ſig dem i Naadens og Kjærlighedens Fylde efter ſin hele gudmenneſkelige Perſonlighed. Viſtnok vare Sacramenterne i Kirken førend Skriften. Men ſom Fixering af det, der gik forud for og maa gaae forud for Sacramenterne, er Skriften endnu forud for Sacramenterne, ſom Lyſet i den ſynlige Skabelſe gik forud for Livet[1]). Som Skriften indeholder den Lære, den Oplysning, der maa gaae forud for Sacramenterne, ſaaledes er ogſaa Kundſkaben om disſe nedlagt i den, de ere paa en Maade indoptagne i den. Og naar man veed, hvorledes Forholdet hiſtoriſt

[1]) See „*Engelbreth*, den hellige Skrift og dens Forhold til Kirken." Kbhvn. 1854.

har udviklet ſig, naar man lægger Mærke til, hvorledes Skriften har afgivet Normen for Sacramenternes rette Forvaltning, har været det Correctiv, der har rettet al den menneſkelige Forvanſkning, ſom endog havde trængt ſig ind i Kirkens Allerhelligſte, da ſees let, hvor urimeligt det er at ſætte det mundtlige Ord ved Sacramenterne ſom et ſelvſtændigt, uafhængigt Princip. Og ſelv om man gik ud fra, at Troesbekjendelſen hører væſentlig med til Daabens Sacrament, til dens Subſtants — hvad jeg imidlertid ikke kan indrømme netop formedelſt den H. Skrifts Vidnesbyrd; thi hvad der er den guddommelige Side ved Daaben er fuldſtændigt udtalt i Matth. 28, 19, og den Tro, der fra Menneſkets Side maa komme til, for at Daaben kan virke til Salighed, er fides, qua creditur, den troende Tilegnelſe af den guddommelige Naadegave i Sacramentet, medens fides, quæ creditur, implicite er given i Daabsformlen; den udviklede Troesbekjendelſe, ſom den foreligger i Symb. Apost., er ikke et guddommeligt, men et menneſkeligt Ord, der imidlertid viſtnok ikke er tilblevet uden den Helligaands Medvirkning, det er Menighedens Regnſkab for ſin Tro, dens første fyldige Vidnesbyrd, det første Led i Rækken, der bliver efterfulgt af en fortſat klarere og fuldſtændigere Udtalelſe af Troens Indhold, i den nøieſte Overeensſtemmelſe og Harmoni med den H. Skrift, men ikke normerende for denne; — men, ſiger jeg, ſelv om man nu poſtulerer, at det forholder ſig med Troesbekjendelſen efter den grundtvigſke Antagelſe, ſaa indſeer jeg ikke, at man vinder ſynderligt meget herved. Thi deels egner Symb. apost. ſig ikke til at være Normen for Skriftens Fortolkning, fordi en hermeneutiſk Regel nødvendig maa være formal, ikke material, deels trænger Symb. Apost. ſelv til Forklaring, er i ſin Korthed dunkelt og mangetydigt. Textforſkjelligheberne, ſom ved Skriften ikke have nogen Betydning, faae derimod ved Symb. Apost. ſtor Betydning paa Grund af dets ringe Omfang; den hiſtoriſke Underſøgelſe efterviſer en ſaadan Forſkjel i Recenſionerne af det i den ældſte Kirke, at det bliver umuligt at opviſe en enegyldig Form [1]).

[1]) Jeg tillader mig her at henviſe til Mag. Zeuthens forſkjellige Udtalelſer om denne Sag, og til Artiklen om Symb Apost. i Ugeſkriftets 3die Bind Nr. 14—17.

Jeg maa endnu berøre det Beviis, ſom man har ſøgt at føre for Grundtvigs Paaſtand, og ſom man henter fra Kirkens Eenhed og Kirketroens Uforanderlighed. Man ſiger nemlig: hvis det ikke forholdt ſig ſaa, hvis vi ikke i Symb. Apost. havde det faſt afgrændſede Udtryk for, hvad der objectivt hører til Troen, hvad der maa troes til Saligheb, ſaa vilde Kirken dermed være opgivet. Saaledes ſiger Birkedal (Danſk Kirke-Tid. 1854 Nr. 4 P. 58): „En anden Hovedpaaſtand af os er følgende: denne den ældſte Kirkes Bekjendelſe har altid været forbundet med Daaben, ligeſaafuldt den førſte Dag, Kirken døbte, ſom den Dag idag, fordi Troen og Daaben altid ſkal følges ad" — og (l. c. p. 59): „Vi paaſtaae frit, at Herren og Kirken, ſom er Hans Høitbetroede, aldrig har krævet og aldrig kan kræve en Tøddel mere eller mindre, end der krævedes i Kirkens Fødſelsøieblik, og at derfor de Vilkaar, ſom nu opſtilles for Indgangen i Guds Rige, maae være de ſamme, ſom opſtilledes i Kirkens førſte Morgen, derſom da den nuværende Kirke er den ſamme ſom den, der ſtiftedes af Vorherre Jeſus i Hans Kjøds Dage". Og P. A. Fenger ſiger (D. K.-T. 1853, P. 628—29): „Hvad der maa troes til Saligheb er hverken Mere eller Mindre, end hvad vi blive ſpurgte om, naar vi veb Daaben blive optagne i den hellige almindelige Kirke." Jeg ſkal tillade mig ligeoverfor disſe Paaſtande at ſtille de ſimple klare hiſtoriſke Kjendsgjerninger, og jeg veed da ikke, om jeg meeſt ſkal undre mig over den Ugeneertheb, hvormeb man fremſætter ſaadanne løſe Paaſtande, eller over den Uvidenheb, ſom ligger til Grund for dem. Jeg ſkal nemlig ganſke ſimpelt henviſe til de Formler, hvorefter Troesbekjendelſen veb Daaben til forſkjellige Tider i de forſkjellige Kirker er bleven aflagt og bliver aflagt, hvoraf det vil ſees, at der ligeſaavel veb dette Punkt ſom veb Indſtiftelſesordene veb Nadveren har været en vis Frihed i Kirken, idet ſom ofteſt Symb. Apost. enten albeles ikke eller i en forkortet Form er bleven anvendt veb Daaben. De anføres efter H. A. Daniels omhyggelige og nøiagtige Værk: „Codex liturgicus universæ ecclesiæ. I—IV. Lips. 1847—54."

1.

Ex Rituali Romano, quod ex veteri ecclesiæ usu restituit J. A. Sanctorius Casertanus cet. Ordo faciendi catechumenum et scrutiniorum celebrandorum.[1]) (Daniel l. c. I. p. 173.) Deinde interrogat de Symbolo dicens: Credis in Deum Patrem omnipotentem creatorem coeli ac terrae? Credo. — Credis et in Iesum Christum, filium ejus unicum? Credo. — Credis et in Spiritum Sanctum, sanctam ecclesiam catholicam, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem et vitam æternam? Credo.

2.

Ordo baptismi e Sacramentario Gelasiano. (Daniel l. c. I. p. 181—182.) Credis in Deum Patrem omnipotentem? Credo. — Credis et in Jesum Christum Filium ejus unicum, Dominum nostrum, natum et passum? Credo. — Credis et in Spiritum Sanctum, sanctam ecclesiam, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem? Credo.

3.

Ordo baptismi e Rituali Romano.[2]) (Daniel l. c. I. p. 193.) Credis in Deum Patrem omnipotentem, creatorem coeli et terrae? Credo. — Credis in Jesum Christum Filium ejus unicum, Dominum nostrum, natum et passum? Credo. — Credis in Spiritum Sanctum, sanctam Ecclesiam catholicam, Sanctorum communionem, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, vitam aeternam? Credo.

4.

Das Taufbuechlein, verdeutscht durch D. Martin Luthern. 1523. (Daniel l. c. II. p. 198.) Gleubestu an Gott den Allmechtigen Vater, Schöpffer Himels und der Erden? Ia. — Gleubestu an Ihesum Christ seinen einigen Son vnsern Herrn, geborn vnd gelitten? Ia. — Gleubestu an

---

[1]) Dette Rituale er meb ſtor Omhu ſammenſtillet efter den romerſke Kirkes ældſte Sacramentarier.

[2]) Det i den romerſke Kirke endnu gjeldende.

den Heiligen Geist, eine Heilige Christliche Kirche, gemeine der Heiligen, vergebung der Sünde, Aufferstehung des Fleisches, vnnd nach dem tode ein ewiges leben? Ia.

Man seer altsaa, at i den romerske Kirke er en forkortet Formel ved Troesbekjendelsens Aflæggelse ved Daaben baade før og efter Concilium Tridentinum anvendt og anvendes den Dag idag, og at det Samme var Tilfældet i den ældste lutherske Kirke. Jeg skal endnu tilføie, at i en Mainzer Agende fra 1513 ligeledes anvendes en forkortet Form (Daniel l. c. I. P. 186); at i en Cöllner Agende fra 1543, ligesom efter flere andre Agender, Spørgsmaalene i en fra Symb. Apost. langt mere afvigende Form end i de ovenfor anførte forkortede Formler, Dagen før Daabsdagen henvendes til Fadderne, medens Symb. Apost. saa ikke anvendes ved Daaben (Dan. l. c. II. p. 208—14); at i den reformeerte Kirke, efter „Form des Toufs" Zürich 1525, Symb. Apost. aldeles ikke anvendes ved Daaben (Dan. l. c. III. p. 112-14); at Anvendelsen af det fuldstændige Symbol i flere lutherske Kirker først i det 18de Aarhundrede er bleven almindelig, at den græske Kirke døber paa Symb. Nicænum o. s. v. Ogsaa i vor Kirke blev i Palladius's Haandbog den anden Artikel anført i en forkortet Form[1]). Jeg spørger nu: Alle disse talløse Skarer af Christne, som i den græsk-catholske eller romersk-catholske eller de protestantiske Kirker enten aldeles ikke ere døbte paa Symb. Apost. eller ere døbte paa det i en forkortet Form — ere disse ikke at betragte som rettelig døbte, som rettelig indlemmede i Christi Kirke? Eller fordi en Christen, som i levende Tro har holdt fast ved sin Frelser, ikke har kunnet tilegne sig et enkelt Led af Symbolet, f. Ex. Christi descensus ad inferos, skulle vi derfor sige, at han ikke kan blive salig? Hvor tør man dog lægge et saadant Aag paa Mennesker?

Endnu skal jeg, førend jeg gaaer over til at betragte det, jeg kalder den mere udvortes Side, henvise til den romersk-catholske Kirkes Udvikling, hvor det viser sig klart, at Tradi-

[1]) See „J. P. Mynster, om de danske Udgaver af Luthers lille Catechismus. 2den Udg. Kbhvn. 1837." P. 32—33.

tionen var utilstrækkelig. Thi netop formedelst Traditionens Forvanskning kom denne Kirke ind i mange Vildfarelser, i Antagelsen af 7 Sacramenter, Papatet o. s. v. Kun ved den H. Skrift skete i Reformationens Dage den store Kirkerenselse og udfeiedes den falske menneskelige Suurdeig af Huset. Og med hvad Ret tør da Grundtvig, naar han fastholder Traditionen og henviser til den romerske Kirke, fra hvilken vi have faaet „Troen og Sacramenterne" (Frisprog P. 64), med hvad Ret tør han følge Traditionen i Noget og forkaste den i Andet? Viser her sig ikke klart Nødvendigheden af den H. Skrift som Norm?

Idet jeg derefter gaaer over til at betragte Sagens ydre Side, navnlig de ydre Vidnesbyrd, Textforskjelligheder o. s. v., da veed jeg vel, at denne Side af Sagen afvises af den grundtvigske Anskuelses Tilhængere, idet man siger, at Kirken som et Nærværende udelukker Fornødenheden af al videre Bevisen, det vilde være ligesom at fordre af en levende Mand, at han skulde bevise, at han var til. Men naar her tales om Identiteten af den nuværende Kirke og den apostoliske, da er det klart, at denne kun kan eftervises ad den historiske Vei, og den historiske Betragtning af Sagen er derfor berettiget[1]). Jeg vil imidlertid ved Betragtningen af denne Side, som ovenfor bemærket, indskrænke mig til det, der er nødvendigt til Bekæmpelse af den grundtvigske Paastand, og jeg forbigaaer saaledes Exorcismen, Forsagelsen og Distributionsformlerne.

Hvad nu for det Første Daaben og Troesbekjendelsen angaaer, da er det første Vidnesbyrd imod den grundtvigske Anskuelse Ny Testamentes Taushed desangaaende. Medens Alt, hvad vi ellers behøve at vide om Herren og Apostlene, er os meddeelt i N. T., skulde dette tie ganske stille og være uvidende om Herrens allervigtigste jordiske Gjerning! — Matth. 28, 19, hvor Daabens Indstiftelse meddeles og hvor Dobeformlen findes[2]), meldes ikke det Mindste om Troesbekjendelsen. Hvor

[1]) See „Mag. S. Kierkegaard, Afsluttende uvidenskabelig Efterskrift til de philosophiske Smuler." Kbhvn. 1846. P. 21—31, hvor der fra hans Standpunkt føres en træffende Polemik mod „Kirke-Theorien", og det navnlig eftervises, at den Intet har forud for „Bibel-Theorien."

[2]) Den græske Kirke døber εἰς τὸ ὄνομα (see Daniel l. c. IV. p. 505).

der tales om Daabshandlinger i N. T. seer man endog, at der har herſket en vis Frihed, og at Daaben ofte er forrettet blot i Jesu Navn. (Act. 2, 38; 8, 16. 37; 10, 48. Rom. 6, 3. Gal. 3, 27.) Act. 16, 30 flg. fordres som Betingelse for Daaben Troen paa den Herre Jesum. Naar der i N. Test. mange Steder tales om at „bekjende" og om „Bekjendelse" (ὁμολογία — ὁμολογεῖν — f. Ex. 1 Joh. 4, 2. 15. 2 Joh. 7. Rom. 10, 9—10. Ebr. 3, 1; 4, 14; 10, 23. 1 Tim. 6, 12 ꝛc.) da menes herved en offentlig Bevidnelse i Ord og Gjerning af Troen paa Jesus (som Peter bekjendte ham i Matth. 16), men intetſteds forudſættes Brugen af en faſt Bekjendelsesformel, og der foreligger ikke Skygge af Bevis for, at en Fortolkning herom af ὁμολογία er den meſt rimelige, end ſige den eneſte rigtige. — Et ſtærkt Vidne imod den grundtvigſke Paaſtand om Troesbekjendelſen er dernæſt de ældſte Fædres Taushed, de ældſte (førend Symb. Nicænum) græſke Symbolers frie Mangfoldighed, Troesbekjendelſens forſkjellige Former i de forſkjellige gamle Kirker, ſamt den græſke Kirkes Anvendelſe af Nicænum ved Daaben. Hvor var det muligt, at den Kirke, ſom ſaa at ſige havde Traditionen paa førſte Haand, kunde have ombyttet en Bekjendelſe, ſom var modtaget fra Herren ſelv, med et menneſkeligt Symbol fra det 4de Aarhundrede? Er ikke heri et ſtærkt Vidnesbyrd om, at Traditionen om Symb. Apost. har lydt anderledes i hiin gamle Kirke, end man nu ſaa gjerne vil faae os til at troe? —

Hvad Nadveren angaaer, da er der, ſom bekjendt, nogen Forſkjellighed imellem de forſkjellige nyteſtamentlige Beretninger om Indſtiftelſes-Ordene, men de ſupplere indbyrdes hinanden. I Eph. 4, 3—6, hvor Apoſtelen nævner det, der udgjør Kirkens Eenhed, er Nadveren mærkeligt nok ikke medregnet. Det tyder paa, at der i Henſeende til den i den gamle Kirke har været en vis Frihed; og i Sandhed, den Frihed, der viſer ſig ſaavel i de liturgiſke Formler ſom i den dogmatiſke Opfattelſe, vidner tilſtrækkeligt herom. De ældſte Liturgier (hvilke nedenfor ſkulle blive citerede) ſamle paa en fri Maade de forſkjellige hinanden ſupplerende Led i N. T.s Beretninger; 1 Cor. 11, 26 anføres i et Par af dem i 1ſte Perſon. Sammenligningen imellem de

forſkjellige Kirkers Skik viſer, at der herſkede en ſtor aandelig Frihed og Bevægelighed ved Siden af den væſentlige Eenhed; at der ingenlunde var en mechaniſk Eensformighed, en ſneverhjertet Fremhævelſe af det Ledmæssige, en Hvilen i det døde Bogſtav, en ſtereotyp traditionel Nomisme, men at det kom an paa en organiſk, levende Tilegnelſe af det Centrale. Kun ved det, ſom var bogſtaveligt fixeret i N. T. f. Ex. Fadervor, Døbeformlen ꝛc., var der en vis bogſtavelig Eenshed i de forſkjellige Kirker. — Ogſaa i de veſterlandſke Kirker var der i den ældſte Tid en ſtor liturgiſk Frihed (ſee nedenfor). Men Eensformigheden i de occidentalſke Kirker blev med Magt gjennemført af den romerſke Kirke, hvis eiendommelige Characteer det er at gjøre Alt uniformt for at kunne beherſke det, at tage Friheden fangen under Lovens, ikke under Troens, Lydighed. Den fortrængte efterhaanden de særſkilte Landskirkers eiendommelige liturgiſke Skik og ſubſtituerede ſin egen iſtedenfor. De hiſtoriſke Vidnesbyrd viſe ogſaa hen til Rom, ſom det Sted, hvorfra Symb. Apost. i ſin nuværende Form er udgaaet. Og hermed ſtemmer Betragtningen af Symbolets indre Væſen. Det har nemlig en noget juridiſk Charakteer, har den hele occidentalſke logiſke Orden, ſom ſtriber mod den frie aandelige Bevægelſe, der ligger i alt Orientalſk, og i det Chriſtelige ſelv, ſom hører til det Orientalſke. Derfor ſtemmer denne gammelromerſke Anſkuelſe ſaa godt med Lindbergs juridiſke Betragtningsmaade; medens det er forunderligt, at Grundtvig i dette Punkt har accepteret Latinernes Betragtningsmaade, hvilken han ellers ikke ſynes at ynde.

Jeg ſkal endnu, inden jeg gaaer over til at tale om Tertforſkjelligheberne i Conſecrationsformlerne ved den hellige Nadverere, dvæle ved de Beviſer, ſom man har forſøgt for den grundtvigſke Paaſtand fra Sagens ydre hiſtoriſke Side. Forſaavidt man beraaber ſig paa Ordet ὁμολογία i N. T., er dette Punkt ovenfor berørt. Mag. Viborg beraaber ſig paa Kirkens Vidnesbyrd, forſaavidt den har kaldet det Symb. Apost. (Danſk Kirke-Tid. 1854 Nr. 17 P. 272): „Kirken, ſom eenſtemmig har kaldet denne Bekjendelſe apoſtoliſk, ſtemples ſom Løgner ved hiin Paaſtand" (at den ikke er affattet af Apoſtlene). Ak ja, paa denne Maade kommer Kirken, ſaavidt den ellers

saaledes kan opstilles som et historisk Vidne, til at have gjort sig skyldig i adskillige Usandheder (s. Ex. Peters Episkopat, Symb. Athanasianum ꝛc.) Man har ogsaa viist hen til Irenæus's Yttringer om regula fidei (P. W. Christensen i sin Oversættelse). Ja man kan jo nok oversætte Irenæus og gaae let hen over det, som handler om Skriften, hvilken Irenæus stærkt nok fremhæver som columna fidei, og accentuere det, der angaaer Troesregelen, som om denne var identisk med Troesbekjendelsen. Men Spørgsmaalet angaaer netop Forholdet mellem regula fidei og Daabsbekjendelsen. Jeg tilstaaer oprigtigt, at jeg ikke har en saadan Indsigt og Belæsthed i den gamle kirkelige Literatur, at jeg tør vove at sige noget paa egen Haand om dette vigtige Spørgsmaal. Men jeg tillader mig at henvise til en Afhandling af A. Hahn i „Theol. kirch. Annalen" 1842, 1 Bd. 6te Hefte, som imidlertid er ufuldendt. Han er kommen til det Resultat, at der under Indholdets væsentlige Lighed bestaaer en bestemt Forskjellighed mellem dem i Henseende til Omfang og Form [1]).

Et vigtigt Spørgsmaal trænger sig endnu frem. Naar man nemlig seer den sikkre Forvisning om Sacramentordenes ufgrandrede mundtlige Tradition igjennem Kirken, naar man læser Yttringer, som følgende af Grundtvig (Dansk Kirke-Tid. 1854 P. 213): „Spurgde man saaledes mig om, hvordan Daaben og Nadveren maa forrettes, for at være de Salighedsmidler, som Jesus Christus selv har indstiftet, og som hans Aand følger med Kraft og Herlighed, da vilde og

[1]) I „Protest. Kirchenz." 1854 P. 44 bestemmes Forholdet mellem Symb. Apost. og Sandhedsreglerne saaledes: „1) Troesregelen skulde indeholde det Væsentligste af det, hvori alle Christenmenigheder stemmede overeens, og blev, paa Basis af Døbeformlen Matth. 28, i Modsætning til Jøder, Hedninger og Hæretikere i Tidens Løb mere og mere udviklet og skarpere bestemt. 2) Noget Lignende fandt Sted ved Daabsbekjendelsen; saaledes have, 3) begge indvirket paa hinanden og gjensidig suppleret og beriget hinanden, indtil 4) Daabsbekjendelsen fik den Form, som vi i det Væsentlige finde i Symb. Apost., en Form, som imidlertid under al Overeensstemmelse i det Hele dog i det Enkelte er ligesaa varieret og vaklende som Troesregelen selv."

maatte jeg vist nok svare, at de maae sorrettes aldeles ufravigelig paa den samme Maade og med de samme Ord, som Apostlerne har meddeelt os dem i Herrens Navn" — da maa man uvilkaarligt spørge: Hvad regnes da til Sacramentordene, og hvilken er den Form, hvori de ufravigelig og uforanderlig have forplantet sig i Kirken fra dens Stiftelse af? Her er det Skær, hvor det grundtvigske Postulat nødvendigt maa strande. Thi hvilkensomhelst Form de end opstille — selv om de stille Alterbogen af 1783 i Marken, hvilken de efter Biskop Mynsters Bemærkning („Meddelelser af mit Levnet" P. 246) synes at anse som nedfalden fra Himmelen — saa lader der sig paavise, at den har undergaaet Forandring og at den Hellige Skrift dog tilsidst afgiver den ene sikkre Rettesnor.

Jeg skal nu meddele Indstiftelsesordene og Consecrationsformlerne for den hellige Nadvere, de første efter Tischendorfs Udgave af N. T., de sidste efter Daniels ovenfor citerede Værk. Jeg bemærker, at de historiske Anmærkninger ved de forskjellige Liturgier angaae disse i deres Heelhed, ikke den enkelte citerede Passus:

1.

Matth. 26, 26—28. *Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν λαβὼν ὁ Ἰησοῦς τὸν ἄρτον καὶ εὐλογήσας ἔκλασεν καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς καὶ εἶπεν Λάβετε φάγετε· τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου. καὶ λαβὼν ποτήριον καὶ εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτο γάρ ἐστιν τὸ αἷμά μου τῆς διαθήκης τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυννόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.*

Marc. 14, 22—24. *Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν λαβὼν ἄρτον εὐλογήσας ἔκλασεν καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς καὶ εἶπεν Λάβετε. τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου. καὶ λαβὼν ποτήριον εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς καὶ ἔπιον ἐξ αὐτοῦ πάντες. καὶ εἶπεν αὐτοῖς Τοῦτό ἐστιν τὸ αἷμά μου τῆς διαθήκης τὸ ἐκχυννόμενον ὑπὲρ πολλῶν.*

Luc. 22, 19—20. *Καὶ λαβὼν ἄρτον εὐχαριστήσας ἔκλασεν καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων Τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. καὶ τὸ ποτήριον ὡσαύτως μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων Τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυννόμενον.*

1 Cor. 11, 23—26. *Ἐγὼ γὰρ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ κυρίου ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδετο ἔλαβεν ἄρτον καί εὐχαριστήσας ἔκλασεν καὶ εἶπεν Τοῦτό μού ἐστιν τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν* [1]*· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι λέγων Τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐστιν ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι· τοῦτο ποιεῖτε, ὁσάκις ἐὰν πίνητε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὁσάκις γὰρ ἐὰν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ κυρίου καταγγέλλετε, ἄχρις οὗ ἔλθῃ.*

2.

Justinus Martyr, Apol. I. cap. 66 (Daniel l. c. IV. p. 12—13). *Οἱ γὰρ ἀπόστολοι ἐν τοῖς γενομένοις ὑπ᾽ αὐτῶν ἀπομνημονεύμασιν, ἃ καλεῖται εὐαγγέλια, οὕτως παρέδωκαν ἐντετάλθαι αὐτοῖς τὸν Ἰησοῦν, λαβόντα ἄρτον εὐχαριστήσαντα εἰπεῖν· Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἀνάμνησίν μου, τουτέστι τὸ σῶμά μου· καὶ τὸ ποτήριον ὁμοίως λαβόντα καί εὐχαριστήσαντα εἰπεῖν· Τοῦτό ἐστι αἷμά μου, καὶ μόνοις αὐτοῖς μεταδοῦναι.*

3.

Liturgia Clementina [2]) (Daniel l. c. IV. p. 68). *... ἐν ᾗ γὰρ νυκτὶ παρεδίδοτο, λαβὼν ἄρτον ταῖς ἁγίαις καὶ ἀμώ-*

---

[1]) Al. lect. *κλώμενον.*

[2]) Af Constit. Apost. 8de Bog, hvor missa fidel. henføres til Jacobus maj. I sin nuværende Skikkelse er denne Liturgi vel fra 3die eller 4de Aarhundrede, men indeholder mange ældre Bestanddele. Det er den ældste bevarede Liturgi, og den har sandsynligviis været brugt i den Antiochenske Kirke, til den i 5te Aarh. fortrængtes af den Basilianske. Den Clementinske Liturgi har meget Beslægtet med den gamle Gallicanske (samt med den Ambrosianske og Mozarabiske). — Med Hensyn til de senere græske Liturgier, Chrysostomus's og Basilius's, maa jeg bemærke, at de ikke (ligesaalidt som de anføres her) vare anførte paa det Bilag, som jeg tillod mig at ombele paa Conventet, og som indeholdt de her anførte Consecrationsformler og Formler for Troesbekjendelsens Aflæggelse ved Daaben; Grunden hertil var, at jeg først efter min Tilbagekomst fra Conventet modtog det sidste, nys udkomne Hefte af Daniels Codex lit., hvori disse meddeles. Idet jeg derfor henviser til Daniel l. c. IV. p. 358—59 og p. 429, vil jeg blot fremhæve, at Chrysostomus's Liturgi i Consecrationsformlen ikke har 1 Cor. 11, 26.

μοις αὐτοῦ χερσὶ, καὶ ἀναβλέψας πρὸς σὲ τὸν Θεὸν αὐτοῦ καὶ πατέρα, καὶ κλάσας, ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς, εἰπών· τοῦτο τὸ μυστήριον τῆς καινῆς διαθήκης· λάβετε ἐξ αὐτοῦ, φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, τὸ περὶ πολλῶν θρυπτόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον κεράσας ἐξ οἴνου καὶ ὕδατος, καὶ ἁγιάσας, ἐπέδωκεν αὐτοῖς, λέγων· πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὁσάκις γὰρ ἐὰν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ πίνητε τὸ ποτήριον τοῦτο, τὸν θάνατον τὸν ἐμὸν καταγγέλλετε, ἄχρις ἂν ἔλθω.

4.

Liturgia S. Jacobi[1]) (Daniel l. c. IV. p. 110—112).

Εἶτα ὁ ἱερεὺς τῇ χειρὶ τὸν ἄρτον κατασχὼν λέγει.

λαβὼν τὸν ἄρτον ἐπὶ τῶν ἁγίων καὶ ἀχράντων καὶ ἀμώμων καὶ ἀθανάτων αὐτοῦ χειρῶν, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἀναδείξας σοὶ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, εὐχαριστήσας, ἁγιάσας, κλάσας, ἔδωκεν ἡμῖν τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις, εἰπών,

Λέγουσιν οἱ διάκονοι.

Εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Εἶτα ἐκφωνεῖ.

Λάβετε, φάγετε· τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον καὶ διδόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

Ὁ λαός.

Ἀμήν.

Εἶτα λαμβάνει τὸ ποτήριον, καὶ λέγει.

Ὡσαύτως μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λαβὼν τὸ ποτήριον, καὶ κεράσας ἐξ οἴνου καὶ ὕδατος, καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἀναδείξας σοί τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, εὐχαριστήσας, ἁγιάσας,

---

[1]) Muligt hidrører i denne Liturgi Præfationen, Consecrationen, Distributionen og Herrens Bøn allerede fra Apostelen Jacobus minor. I 2det og 3die Aarh. er den udvidet ved den Jerusalemske Kirkes Traditioner, og affluttet i sin nuværende Form i 4de eller 5te Aarh. Den har havt en stor Udbredelse, har været anvendt i det Jerusalemske og de tilgrændsende Dioeceser, ja ind i Europa, er tidlig oversat paa Syrisk og bruges endnu hos Syrerne.

εὐλογήσας, πλήσας Πνεύματος ἁγίου, ἔδωκεν ἡμῖν τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς εἰπών, Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτό μου ἐστὶ τὸ αἷμα, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχεόμενον, καὶ διαδιδόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

Ὁ λαός.

Ἀμήν.

Ὁ ἱερεύς.

Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν· ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καταγγέλλετε, καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ ὁμολογεῖτε, ἄχρις οὗ ἔλθῃ.

Λέγουσιν οἱ διάκονοι.

Πιστεύομεν καὶ ὁμολογοῦμεν.

Ὁ λαός.

Τὸν θάνατόν σου, Κύριε, καταγγέλλομεν, καὶ τὴν ἀνάστασίν σου ὁμολογοῦμεν.

5.

Liturgia S. Marci[1]) (Daniel l. c. IV. p. 159—162). Ὅτι αὐτὸς ὁ κύριος, καὶ ὁ θεὸς καὶ παμβασιλεύς ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδου ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, καὶ[2]) τὸν ὑπὲρ πάντων ὑψίστατον θάνατον σαρκί, συναναχλιθεὶς[3]) μετὰ τῶν ἁγίων καὶ ἀχράντων καὶ ἀμώμων αὐτοῦ χειρῶν, ἀναβλέψας εἰς τὸν ἴδιον πατέρα, θεὸν δὲ ἡμῶν καὶ θεὸν τῶν ὅλων, εὐχαριστήσας, εὐλογήσας, ἁγιάσας, κλάσας, διέδωκε τοῖς [ἁγίοις καὶ μακαρίοις] αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις, εἰπών. (Ἐκφώνως.) Λάβετε, φάγετε.

Ὁ διάκονος.

Ἐκτείνατε.

---

[1]) Denne Liturgi har været brugt i den Alexandrinſke Kirke. — Efterat den orthodoxe Kirkes Patriarchater i Alexandrien, Antiochien og Jeruſalem havde miſtet deres Anſeelſe ved Muhamedanismens Invaſion, fortrængtes disſe (Nr. 3, 4 og 5) Liturgier af den Baſilianſke, ved den conſtantinopolitanſke Patriarchs Beſtræbelſer.

[2]) Texten er her corrumperet; der ſkal ſtaae εἰς.

[3]) Her maa tilſøies, ſom den gamle latinſke Verſion har: σὺ μετὰ τῶν ἁγίων σου μαθητῶν καὶ ἀποστόλων λαβὼν ἄρτον.

Ὁ ἱερεύς ἐκφώνως.

Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον καὶ διαδιδόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

Ὁ λαός.

Ἀμήν.

Ὁ ἱερεὺς λέγει ἐπευχόμενος.

Ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι λαβών, καὶ κεράσας ἐξ οἴνου καὶ ὕδατος ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν πρὸς σὲ τὸν ἴδιον πατέρα, θεὸν δὲ ἡμῶν καὶ θεὸν τῶν ὅλων, εὐχαριστήσας, εὐλογήσας, πλήσας πνεύματος ἁγίου, μετέδωκε τοῖς [ἁγίοις καὶ μακαρίοις] αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις, εἰπών, (Ἐκφώνως.) πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες.

Ὁ διάκονος.

Ἔτι ἐκτείνατε.

Ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως.

Τοῦτο γάρ ἐστι τό αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον καὶ διαδιδόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

Ὁ λαός.

Ἀμήν.

Ὁ ἱερεὺς εὔχεται οὕτως.

Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, πίνητε δὲ καὶ ποτήριον τοῦτο, τόν ἐμὸν θάνατον καταγγέλλετε, καὶ τὴν ἐμὴν ἀνάστασιν καὶ ἀνάληψιν ὁμολογεῖτε, ἄχρις οὗ ἂν ἔλθω. Τὸν θάνατον, δέσποτα κύριε παντόκρατορ ἐπουράνιε βασιλεῦ, τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, κυρίου δὲ καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καταγγέλλοντες, καὶ τὴν τριήμερον καὶ μακαρίαν αὐτοῦ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ὁμολογοῦντες, καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν ὁμολογοῦμεν, καὶ τὴν ἐκ δεξιῶν σου τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς καθέδραν, καὶ τὴν δευτέραν καὶ φρικτὴν καὶ φοβερὰν αὐτοῦ παρουσίαν ἀπεκδεχόμενοι, ἐν ᾗ μέλλει ἔρχεσθαι κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ ἀποδοῦναι.

6.

Ordo Gelasianus.[1]) (Daniel l. c. I. p. 17.) Ligelydende

[1]) Henføres til Pave Gelasius († 496), som omarbeidede og sam-

med Nr. 7, Ordo Gregorianus, med Undtagelſe af, at i Lin. 3 indſkydes et foran elevatis og i Lin. 6 ſættes postquam.

7.

Ordo Gregorianus.[1]) (Daniel l. c. I. p. 16.) Qui pridie quam pateretur accepit Panem in sanctas ac venerabiles manus suas, elevatis oculis in coelum ad te Deum patrem suum omnipotentem tibi gratias agens benedixit, fregit, dedit discipulis suis dicens: Accipite et manducate ex hoc omnes. Hoc est Corpus meum. Simili modo posteaquam coenatum est; accipiens et hunc praeclarum Calicem in sanctas ac venerabiles manus suas, item tibi gratias agens benedixit dedit discipulis suis dicens: Accipite et bibite ex eo omnes. Hic est enim Calix Sanguinis mei, novi et aeterni Testamenti, mysterium fidei: qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Haec quotiescunque feceritis in mei memoriam facietis.

8.

Ordo Romanus.[2]) (Daniel l. c. I. p. 86—88.) Qui pridie quam pateretur accepit panem in sanctas ac venerabiles manus suas et elevatis oculis in coelum ad te Deum Patrem suum omnipotentem tibi gratias agens benedixit, fregit, deditque discipulis suis, dicens: Accipite et manducate ex hoc omnes. Hoc est enim Corpus meum. Simili modo postquam coenatum est accipiens et hunc praeclarum Calicem in sanctas ac venerabiles manus suas item tibi gratias agens benedixit, deditque discipulis suis dicens: Accipite et bibite ex eo omnes. Hic est enim Calix sanguinis mei, novi et aeterni testamenti, mysterium fidei: qui pro vobis et pro multis effundetur in

---

lede den romerſke Kirkes liturgiſke Formler. Om den end er af noget ſenere Oprindelſe, eller ialfald med ſenere Interpolationer, lærer den dog at kjende den ælbſte romerſke Kirkes liturgiſke Traditioner.

[1]) Gregor den Store († 604) gav, ſom bekjendt, den romerſke Liturgi en faſt Form, ſom ligger til Grund for den ſenere, ved Tridentiner-Concilet approberede Ordo Romanus (ſee Nr. 8).

[2]) See Anm. til Nr. 7.

remissionem peccatorum. Haec quotiescunque feceritis in mei memoriam facietis.

9.

Ordo Ambrosianus. [1]) (Daniel l. c. I. p. 86—88.) Omtrent ligelydende med Nr. 8. Dog findes efter en Læsemaade: Hoc est enim corpus meum, quod pro vobis confringetur og Hic est enim sangvis meus.

10.

Ordo Gallicanus. [2]) (Daniel l. c. I. p. 86—88.) Omtrent ligelydende med 8 og 9.

11.

Ordo Mozarabicus. [3]) (Daniel l. c. I. p. 87—88.) Dominus noster Iesus Christus in qua nocte tradebatur, accepit panem et gratias agens benedixit ac fregit deditque discipulis suis dicens: Accipite et manducate. Hoc est Corpus meum, quod pro vobis tradetur. Quotiescunque manducaveritis hoc facite in meam commemorationem. Similiter et Calicem postquam coenavit dicens: Hic est calix novi testamenti in meo sanguine, qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Quotiescunque biberitis hoc facite in meam commemorationem. (R. Amen.) Quotiescunque manducaveritis panem hunc et calicem istum biberitis, mortem Domini annuntiabitis donec veniet. In claritatem de coelis.

12.

Formulae missae et communionis pro Ecclesia

---

[1]) Denne Liturgi, hvis Navn henviser til Ambrosius, blev, efter længe at være bekæmpet af Paverne, approberet i en særlig Bulle af Alexander VI. Den følges endnu i Mailand. — Den har, ligesom Nr. 10 og 11, Ligheb med den ældre orientalske Liturgi.

[2]) Den gamle Gallíske Liturgi blev, ligesom den Ambrosianske (Nr. 9) og Mozarabiske (Nr. 11), i det 13de Aarhundrede fortrængt af den Romerske, der udslettede de særskilte Landskirkers liturgiske Eiendommeligheder og bøiede dem ind under sit store Eenhedsprincip.

[3]) Den bekjendte spanske Liturgi, som har været fulgt i hele Spanien, men nu kun, fra Ximenes Tid, følges i et lille Capel i Toledo.

Wittembergensi. Martini Luther. Wittembergae MDXXIII. (Daniel l. c. II. p. 87.) Qui pridie quam pateretur accepit panem gratias agens, fregit, deditque discipulis suis, dicens. Accipite, comedite, Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur. Similiter et calicem, postquam coenavit, dicens, Hic calix est novi testamenti in meo sangvine, qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Haec quotiescunque feceritis in mei memoriam faciatis.

13.

Deudsche Messe vnd ordnung Gvttis diensts. Martinus Luther. Wittemberg. (Daniel l. c. II. p. 109.) Vnser herr Ihesu Christ in der Nacht, da er verrathen ward, nahm das Brod, dankte u. brachs u. gabs seinen Iüngern u. sprach: Nehmet hin u. esset, das ist mein Leib, der für euch gegeben wird, solches thut zu meinem Gedächtniss. Desselbigen gleichen auch den Kelch nach dem Abendmahl u. sprach: Nehmet hin u. trinket alle daraus, das ist der Kelch, das Neue Testament in meinem Blut, das für euch vergossen wird zur Vergebung der Sünde, solches thut, so oft ihrs trinkt, zu meinem Gedächtniss.

14.

Bruch des Nachtmals. Zürich MDXXV. (Daniel l. c. III. p. 153—154.)

15.

Catechismus Geneviensis. (Daniel l. c. III. p. 158.) Den første af disse tvende Formler (Nr. 14) støtter sig væsentlig til 1 Cor. 11, dog med et Par smaa Afvigelser; den anden følger aldeles 1 Cor. 11: Audite qua ratione Iesus Christus sacrosanctam suam coenam instituerit, sicuti Paulus memoriae tradidit capite undecimo prioris ad Corinthios epistolae. Accepi, inquit, a Domino cet.

Idet jeg overlader til Læserne selv at anstille Sammenligning og uddrage Resultater af det ovenfor Anførte, vil jeg blot bemærke, at Innocents d. 3die, de myst. m. IV, 5 (cit.

efter Daniel l. c. I. p. 37) indrømmer, at der i den romerſke Conſecrationsformel nævnes tre Ting, ſom ikke findes i Evangeliet, nemlig: elevatis oculis in cælum, æterni testamenti og mysterium fidei, men forſikrer, at de ere tilføiede ifølge apoſtoliſk Tradition. Endvidere maa der lægges Mærke til, at Luther i den under Nr. 12 meddeelte Formel ſluttede ſig til den romerſke Formel, med Udeladelſe af det i Skriften Uhjemlede, medens han ſenere (Nr. 13) nøiere tilſluttede ſig til 1 Cor. 11. Med Henſyn til Distributionsformlerne har den ſtørſte Frihed fundet Sted, men dette Punkt forbigaaes, for at undgaae altfor ſtor Vidtløftighed. Hvad det apoſtoliſke Symbols Texter angaaer, tillader jeg mig at henviſe til den ovenfor citerede Artikel i Ugeſkriftets forrige Bind [1]).

Og hermed ſlutter jeg disſe Betragtninger, hvori jeg troer at have givet et Bidrag til at viſe Traditionens Uſikkerhed og Nødvendigheden af eller det Naaderige i den H. Skrift ſom Kirkens ſikkre Ledeſtjerne.

[1]) For den danſke Kirkes Vedkommende tillader jeg mig at henviſe til et lille Skrift af Dr. Kalkar: „Om Troesbekjendelſens Form i den danſke Kirke", Odenſe 1836. Skulde Nogen i mit ovenanførte Foredrag finde Bogſtaven altfor urgeret, da maa jeg undſkylde mig med følgende Ytring af Dr. Kalkars Skrift, P. 10: „Skal Noget ſlaae Bogſtaven ihjel, ſaa maa det være Bogſtaven ſelv".

Ledige Embeder. 6te Juli. Embedet ſom ordineret Catechet ved Domſognet i Aarhuus og førſte Lærer ved den høiere Borgerſkole ſammeſteds. — Embedet ſom ordineret Catechet og førſte Lærer ved Borgerſkolen i Kallundborg.

Udnævnelſer. 8de Juli. Sognepræſt for Liunge og Braaby i Sjællands Stift, J. F. Fenger, til Sognepræſt for Høiethoſtrup i ſamme Stift. — Sognepræſt for Hvornum og Snæbum i Aarhuus Stift, C. F. Voigt, til Sognepræſt for Reſen og Humlum i Ribe Stift

Dette Ugeſkrift omdeles hver Fredag, og koſter 2 Rd. 32 Sk. om Halvaaret. For Udenbyes, der ønſke Bladet **med Poſten**, er Priſen 2 Rd. 44 Sk. Subſcriptionen, der er bindende for en halv Aargang (eet Bind), modtages i alle Boglader og paa de kongelige Poſtcontoirer.

Forlagt af den Gyldendalſke Boghandling. Thieles Bogtrykkeri.

Ugeſkrift

for den evangeliſke Kirke i Danmark,

under Medvirkning af

Prof. J. F. Hagen, Paſtor P. E. Lind og Paſtor C. Rothe,

udgivet af

J. M. L. Hjort, Candidat i Theologien.

Nr. 37-38. Den 21de Juli. **1854.**

Indhold. 1. Bidrag til Oplysning om den romerſke Katholicismes nyeſte Beſtræbelſer i Kjøbenhavn; af Lic. C. Rothe. (Sluttet). 2. Om Sognebaandets Løsning; af Stiftsprovſt H. U. Møller. 3. Af et Brev til Udgiveren. 4. Ledige Embeder. 5. Rettelſe.

Bidrag til Oplysning om den romerſke Katholicismes nyeſte Beſtræbelſer i Kjøbenhavn.

Af C. Rothe.

(Sluttet).

Hvad nu Bibelſelſkaberne angaaer, da kan det være ligegyldigt, hvad Skandin. K.-T. dømmer om den Indflydelſe, de have øvet. At denne imidlertid nu ikke er ſaa ganſke ringe, ſynes allerede at indlyſe af, at Kirketidenden maa gjøre ſig den Uleilighed at gaae 25—30 Aar tilbage i Tiden, for af det Brittiſke Bibelſelſkabs Aarsberetninger at hente Beviſer derfor. Men naar den af en „høitſtillet" Embedsmands Brev fra Mexico henter Anklage for, at den methodiſtiſke Propaganda tilligemed Bibler og gudelige Traktater ſkal udbrede „franſke Romaner,"

da maa man billigt undre sig over, at den — forudsat, at Faktum er sandt — gjør Bibelselskabet ansvarligt for, hvad muligen en eller anden vindesyg Amerikaner kunde være faldet paa at gjøre. At Bladet imidlertid ikke kan glæde sig ved, at Adgang til Skriften lettes og fremmes, men deri kun seer Kilden til Ulykker, overbevises vi desværre altfor tydeligt om, ved at læse, at den katholske Forf. vil vide saa god Besked om et udelukkende protestantisk Land, at han tør forsikre os, at — „i Meklenborg er Usædeligheden netop størst blandt de Folkemasser, **hvor Enhver har tre til fire Exemplarer af Bibelen hjemme!**" og udbryder: „Ja, det er en gammel Erfaring, at de værste Kjeltringer og Døgenigter altid føre en heel Mængde Bibelsprog i Munden!" (Skandin. K.-T. Nr. 22. Pag. 178). Vi ville ikke spilde Ord paa at svare paa saadan Tale. Men naar man læser slige Udbrud i et Stykke, hvis Indledning lyder saaledes: „vi ville stedse tale med Agtelse og Skaansel om alle fra os adskilte Medchristne, og vi ville derfor ogsaa her afholde os fra at udkaste et ganske tro og fuldstændigt Billede af den sørgelige Tilstand i religiøs Henseende, hvortil den frie Skriftfortolkning har ført dem; thi en saadan Fremstilling vilde let saare altfor dybt. Vi antyde her kun Lidet!" — da negte vi ikke, at Forbauselse og Bedrøvelse blande sig med Indignation ved at finde Saadant i fuld Almindelighed henkastet som Følge af Kundskab til Skriften.

Hvad nu Forbudet mod Lægmands frie Bibellæsning i den romersk-katholske Kirke angaaer, ville vi give en Udsigt over dets Historie.

At det i Israel, saavidt der kunde være Tale om Læsning, var tilladt frit at bruge Skriften, kan der ligesaalidet være Spørgsmaal om, som om hvad der var Brug i den ældste christne Kirke. See 5 Mos. 31, 11—13. (Neh. 8, 8—9.) 5 Mos. 6, 6—9. 17, 18—19. Josva 1, 8. Es. 34, 16. 2 Tim. 3, 15—16. Joh. 5, 39. Ap. Gj. 17, 11. Coll. 4, 16. 1 Thess. 5, 27. 1 Joh. 2, 1 flg.; intet Sted kan anføres for det Modsatte, ikke engang 2 Petr. 3, 15. 16. — Walch har i en egen Afhandling [1]) kritisk belyst Skriftens Brug og viist, at der i de første Aarhundreder aldeles intet formeligt Bibelforbud findes. At Kiærlighed til Skriften og Formaning til at bruge den altid er bevaret hos de ædlere og aandrigere

---

[1]) Kritische Untersuchung vom Gebrauche der h. Schrift — in den drey ersten Jahrhunderten. Leipzig 1779. See ogsaa Augusti: Archäologi. Leipzig 1836. II. 163 flg. Hegelmaier: Geschichte des Bibelverbots. Ulm 1783.

Kirkelærere er vist; derom ville vi endnu anføre hvad Gregor den Store saa herligt skriver til Lægen Theodorus: „Hvad er den hellige Skrift andet, end den almægtige Guds Brev til sin Skabning? Og i Sandhed, dersom Eders Herlighed stod i et andet Embede, og modtog en Skrivelse fra en jordisk Keiser: da vilde I ikke høre op, ikke hvile, ikke lade Søvn komme i Eders Øine, indtil I vidste, hvad den jordiske Keiser havde skrevet. Nu har Himlens Keiser, Herren over Mennesker og Engle, ladet sine Breve udgaae, af hvilke I skal lære at indrette Eders Liv; mon I da, berømmelige Søn! vil forsømme, flittigen at læse disse Breve? Studeer dem derfor, og betragt daglig Skaberens Ord! Lær Guds Hjerte at kjende af Guds Ord, for at I inderligen maa sukke efter de evige Goder, og Eders Sind maa opflammes til stedse større Længsel efter de himmelske Glæder!"

Men en anden Aand møder os i Middelalderen, den udvikler sig samtidigt med Hierarkiet og den hele Bestræbelse, at umyndiggjøre Menigheden under Clereſiets Herskab, at forvandle Gudstjenesten til et Mysterium, til hvis magiske Udførelse Præsten ved Ordinationen skulde modtage overnaturlig Kraft, medens Samvittighederne skulde beroliges ved den hele Lære om Retfærdiggjørelsen af gode Gjerninger. Som det latinske Sprog ved Messen paa enhver Maade søgtes indført istedetfor Modersmaalet i den romerske Kirke, saa vilde man ogsaa udelukke Menigheden fra Brugen af den hellige Skrift; kun den latinske Vulgata turde bruges, hvilken man naturligviis ikke behøvede at forbyde det menige Folk, da det ikke kunde forstaae den. Alligevel blev man tvungen til at fare med Lempe, hvad Indførelsen af Latinen angik, og Pave Johan VIII, som først havde forbudt at holde Gudstjenesten for Mährerne paa det slaviske Sprog, indrømmede det senere, da Forbudet fandt for stor Modstand; „thi, siger Cardinal Baronius ad a. 880, Pave Johannes vilde nære denne nye Kirke som Børn med Melk, i det Haab, at ogsaa den mähriske Menighed engang ved hans Magt, som gjør de Umyndiges Tunger veltalende, vilde bruge den Moders Sprog, af hvilken den var født." Som Gregor den Syvende imidlertid gjorde Ende paa denne Indrømmelse, saaledes stræbte han ogsaa at hindre den af Cyrillus forfattede slaviske Oversættelse af Biblen. Historieskriveren Olaus Magnus fortæller herom: „Pave Gregor den Syvende skrev til Wratislaus og forbød, at den hellige Skrift, som denne ønskede, blev oversat paa Modersmaalet; thi der er en saadan hemmelig Majestæt i den, at vanskelig Meningen af Guds Hemmeligheder vilde blive

truffen i en Overſættelſe; ikke heller vilde Folket derved blive frommere, men meget ſnarere, naar det blev gjort det ſaa let (sciens facilitatem), foragte hvad det før havde været vant at betragte med Ærefrygt, og ſnart ſpotte derover paa Ølſtuerne" (in cerevisiaria taberna). Vi have her omtrent de Grunde, ſom indtil den nyeſte Tid gjøres gjældende.

Denne Frygt for, at Guds Ord ſkulde komme i Foragt ved at kjendes, forøgedes ved Waldenſerne, Albigenſerne, og ſiden ved Wiclef og Huſſ, da disſe ſtøttede deres Lære til Biblen og ſøgte at bringe den i Folkets Hænder ved Overſættelſer paa Modersmaalet. Hvor bevandrede i Skriften og hvor ivrige i dens Læsning disſe Partier have været, erfare vi blandt Andet af en Inſtrux for de mod Waldenſerne udſendte Inqviſitorer, i hvilken det hedder, „at de ikke ſkulle tænke paa at overbeviſe disſe Kjettere af Skriften; thi de misbrugte denne med ſaa ſtor Færdighed, at de meget ofte bragte alle dem i Forvirring, ſom forſøgte herpaa; og heraf kommer det ogſaa, at de ofte blive mere haardnakkede ved ſaadan Leilighed, i det de mærke, at endog lærde Mænd ikke vide, hvad de ſkulle ſvare dem"[1]). Men den romerſke Kirke blev ikke ſtaaende herved. Paa det ſtore Concilium, ſom holdtes i Toulouſe 1229, efter den blodige Undertrykkelſe af det Albigenſiſke Kjetteri i det ſydlige Frankrig, faſtſætter Canon XII, uden at hentyde til noget Misbrug, ſaaledes: „Vi forbyde, at det tilſtædes Lægfolk at have enten det **Gamle eller Nye Teſtamentes Bøger**; uden maaſtee Nogen ønſter af Gudsfrygt at beholde Pſalteren (Davids) eller et Breviar til Brug ved Gudstjeneſten, eller den ſalige Jomfru Marias Bønnebog (horas). Men vi **forbyde paa det Strengeſte, at Nogen har de fornævnte Bøger i Overſættelſe paa Modersmaalet**". (Cfr. Ugeſkr. f. 1854 Nr. 11 Pag. 173). Dette ſynes ſaa klart og beſtemt, ſom en Lov kan være. Paven og Conciliet forbyder: 1) at Lægfolk maa have Biblen, enten det Gamle eller det Nye Teſtamente, 2) men tillader dem at eie Bønnebøger eller Davids Pſalmer, 3) dog ikke paa Modersmaalet; og naar dette er forbudt, hvad bliver der ſaa af den Paaſtand, at den virkelige katholſke Kirke altid har lært, at Lægfolk gjerne og flittigen maae læſe i den hellige Skrift? Hiin Kirkelov bekræftedes desuden paa en Forſamling i Bezieres 1233, og udvidedes paa en anden Forſam-

---

[1]) J. Leger: Hist. generale des Eglises Evangel. des vallées de Piemont. II. 6.

ling i samme By, 1246, saaledes at det ogsaa forbødes Lægmand at have latinske theologiske Bøger, saavelsom at enten Geistlige eller Læge oversatte saadanne paa Modersmaalet. Hvorledes Consequentsen af dette Princip førte videre og videre, erfare vi i de følgende Aarhundreder ikke blot af, at en Forsamling i Oxford forbømte Wicleff for hans Oversættelse af Biblen, men af det Forbud, som en anden Forsamling i Oxford udstædte 1408, „at Ingen maatte oversætte en bibelsk Text paa Engelsk, før Biskoppen eller en Provindsialsynode havde approberet Arbeidet“ [1]).

Naar nu Alt dette intet hjalp, naar den religiøse og christelige Trang til Lyset, der især hos Mystikerne og hos flere af den Tids fromme Broderskaber saa inderligt og reent lagde sig for Dagen, naar den fornyede videnskabelige Stræben, der gik forud for Reformationen, gjorde det umuligt, at Skriften reent kunde lægges tilside, ja vel foranledigede nye Oversættelser og bragte Troen fra denne Kilde til almindeligere Tilegnelse: da takke vi ikke den romerske Kirke herfor eller give den Æren, men vi paastaae, at denne Sag ved Herrens Naade, trods Kirkens Bestræbelser, gik frem: Christus alene Æren!

Reformationen maatte medføre en Crisis. Luthers Bibeloversættelse (Bodspsalmerne udkom 1517; det Nye Testamente 1522; den hele Bibel 1534) aabnede en ny Tid, og twang Katholikerne til at følge efter. Men hvis den virkelige katholske Kirke altid havde lært, at Lægfolk maatte læse i Skriften, hvorledes kunde da saa forskjellige Meninger yttres om denne Sag, som dengang hørtes? Vi høre nemlig fra Romerkirkens Skjød Røster som den berømte Erasmus' fra Rotterdam, der for svare Lægmands Bibellæsning. Han siger i Indledningen til det N.-T.: „Jeg indseer ikke, hvorfor de Ulærde (Idiotæ) skulle som Profane fra Helligdommen fornemmeligen holdes borte fra de evangeliske Skrifter, hvilke ligemeget ere skjænkede Lærde som Ulærde, Græker som Skyther, Trælle som Frie, Mænd som Qvinder, Almuesmanden som Kongen“. Men vi høre ogsaa Mænd, der som Cardinal Hosius endog vove at yttre: „**det at tillade Lægfolk Læsningen af Skriften, er at give det Hellige til Hunde og at kaste Perler for Svin**“ — sandeligen, tydelig nok talt!! Og endeligen findes Nogle, som ville lempe sig efter Omstændighederne, og da Enhver brugte Luthers kjetterske Bibel, naar han ikke kunde faae en anden, tilraadede at der besørgedes en ny katholsk Oversættelse. En saadan blev

[1]) **Sagittarius: Introductio in Hist. Eccl. II. 1245**, citeret hos Hegelmaier.

ogsaa færdig for Tydskland, saa at det Nye Testamente udkom 1527, besørget af Hieronymus Emser, og 1533 den hele Bibel, ved Johan Dietenberger. I denne Frygt ligger nu ogsaa Forklaringen, hvorfor det Tridentiner-Concilium ikke gav noget Forbud mod Læsning af den hellige Skrift, skjøndt der vel var Tale derom, men at den endog indskærpede Biskopper og Præster deres Pligt at forklare Bibelen for Folket [1]).

Hvorledes Stemningen i Rom imidlertid var, denne Sag angaaende, erfarer man bedre af de Regler, der opstilledes af en Commission, nedsat af Pave Pius IV, for at affatte den berygtede Fortegnelse paa forbudne Bøger. Den fjerde af disse Regler, der ere bekræftede af Paven, lyder saaledes: „Da det er bekjendt af Erfaring, at, dersom de hellige Skrifter paa Modersmaalet uden Forskjel gives Enhver, der da opstaaer mere Skade end Gavn deraf formedelst Menneskenes Letsindighed, saa overlades det Biskoppen eller Inqvisitoren, efter Sognepræstens eller Skriftefaderens Raad, at tillade Læsning i Biblen i katholske Oversættelser paa Modersmaalet til Saadanne, om hvilke de indsee, at de ikke ville have Skade af denne Læsning, men Befordring i Tro og Fromhed; hvilken Tilladelse disse skulle have skriftlig. Den derimod, som uden en saadan Tilladelse understaaer sig til at læse eller eie Skriften, kan ikke erholde Synd ernes Forladelse, før han har ubleveret Biblen til sin ordentlige Sognepræst (Ordinario). Boghandlere, som have solgt Bibler paa Modersmaalet til Nogen, som ikke har den ovenomtalte Tilladelse, skulle bøde Bøgernes Værdi, som af Biskoppen skal anvendes til gudeligt Brug, og ere dertil underkastede andre Straffe, efter Forseelsens Beskaffenhed, ifølge Biskoppens Dom. Ordensgeistlige tør ikke læse eller kjøbe nogen Bibel, uden at have erholdt Tilladelse dertil af deres Foresatte". — For at denne Regel ikke skulde misforstaaes, som om Skriftefædrene o. s. v. fik større Myndighed til at tilstæde deres Menigheder Læsningen i Skriften, tilføiedes senere en Forklaring, i hvilken det udtrykkelig hedder, „at det ved den hellige romerske og almindelige Inqvisitions Befaling og Skik hidtil havde været (Biskopperne, Inqvisitorerne og de Ordensgeistliges Foresatte) formeent, at indrømme saadan Tilladelse til at læse eller beholde almindelige Bibler eller enkelte Dele af det Gamle eller det Nye Test., hvilketsomhelst Folkesprog (vulgari lingva) de end vare oversatte paa, saavel som

[1]) Sessio IV. See Clausen: Kathol. og Protestantism. Pag. 657.

hiſtoriſke Summarier eller Udtog af den hellige Skrifts Bøger, hvad almindeligt Sprog de end vare affattede i; dette ſkal ubrødeligt holdes". Beſtemmelſen er given af Pave Clemens VIII i en egen Bulle af 17de Oct. 1595, og i Almindelighed bekræftet ved Gregor XV Aar 1622. Naar nu katholſke Forfattere, ſom Bellarmin, ville paaſtaae, at herved kun Skriftens Misbrug af ubefæſtede Chriſtne ſkal afværges, ſaa overlade vi Dommen over en ſaadan Fortolkning til Enhvers ſunde Sands og Overveielſe af den ligefremme Ordbetydning. Ved Beſtemmelſer af ſaa ſtor Betydning, ſom her er Tale om, vælger man ſine Udtryk, og det ſynes ogſaa, ſom de ingen Tvetydighed indeholde.

En ſaa unaturlig Fornegtelſe af en Chriſtens naturlige Ret, og et ſaadant Formynderſkab, ſom den pavelige Kirke herved tiltager ſig over ſine Medlemmer, kan aldrig, ſom bemærket, gjennemføres. Der vil altid finde Reaction Sted, og man vil ved Fortolkning unddrage ſig Kirkelovens Beſtemmelſer, ligeſom Styrerne klogeligen ville overſee, hvad Brud der under almindelige Forhold finde Sted paa Regelen. Dette var ogſaa Tilfældet denne Gang, indtil Paſchaſius Qvesnel, under den janſeniſtiſke Strid i Ludvig den Fjortendes Tid, 1699, udgav en franſk Overſættelſe af det N. T. med Anmærkninger. Da disſe ikke behagede Jeſuiterne, bragte de det dertil, at Pave Clemens XI i den berygtede Bulle „Unigenitus" fordømte 101 Sætninger, der vare uddragne af denne Bog. Blandt disſe findes følgende: 79. „Det er nyttigt og nødvendigt til enhver Tid, paa alle Steder og for Folk af alle Stænder, at ſtudere og kjende den hellige Skrifts Aand, Gudelighed (pietatem) og Hemmeligheder (mysteria)"; 1 Cor. 14, 5.; — 80. „Den hellige Skrifts Læsning er for Alle. Ap. Gj. 8, 28.; — 81. Den hellige Skrifts Dunkelhed er ingen Grund for Lægfolk til at fritage ſig fra dens Læsning; Ap. Gj. 8, 31.;—82. Søndagen bør af Chriſtne helliges ved Læsning i gudelige Bøger, fremfor alt i de hellige Skrifter. Det er til Skade (damnosum), at ville afholde Chriſtne fra denne Læsning. Ap. Gj. 15, 21.; — 83. Det er en Illuſion at indbilde ſig, at Kundſkab til Religionens Myſterier ikke ved Læsning i de hell. Skrifter bør meddeles Qvinderne. Misbrug af Skriften og Kjetterier ere ikke oprundne af Qvindernes Enfold, men af Mændenes hovmodige Viden. Joh. 4, 26.; — 84. At udrive det Nye Teſt. af Chriſtnes Hænder, eller at holde det lukket for dem ved at berøve dem Midlerne til at forſtaae det, er det Samme ſom at ſtoppe Chriſti Mund for dem. Matth. 5, 2.; — 85. At forbyde Chriſtne Læsningen af den hellige Skrift, iſærdeleshed af Evangeliet, er at forbyde

Lyſets Børn Lyſets Brug, og at give det Skin af, at de ere under et Slags Ban. Luc. 1, 33.; — 86. At berøve det jevne Folk den Trøſt, at forene ſin Røſt med hele Kirkens Røſt, er en Indretning, ſom ſtrider mod den apoſtoliſke Praxis og mod Guds Villie. 1 Cor. 14, 16." Disſe Sætninger erklæres blandt andet i Bullen for: „falſke, beſnærende, forargelige, farlige, ugudelige, blasphemiſke, mistænkelige for Kjetteri, ja næſten kjetterſke, oftere fordømte", o. ſ. v. Behøver denne Dom nærmere at characteriſeres? Maa ikke herved Matth. 7, 1. eller Luc. 6, 39. rinde os ihu?

Denne himmelraabende Uretfærdighed ſkal Benedict d. 13de have villet gjøre god igjen og arbeidede paa Lateran-Synoden 1725 paa at ſkaffe Lægfolk fri Brug af deres Bibel, — men forgjeves. Anderledes ſatte Keiſer Joſeph den Anden Sagen igjennem. Han gav ved ſit Reſcript af 10de Auguſt 1781 det ſamtlige Chriſtenfolk Tilladelſe, at eie og læſe enhver katholſk Bibel paa Modersmaalet, ſom var approberet af den keiſerlige Bog-Cenſur; — med hvad Ret er et andet Spørgsmaal, ſom vi ikke ſkulle beſkæftige os med[1]). Denne Tolerants ſtod i Forbindelſe med den Friheds-Aand, der havde udviklet ſig i hiin Tid, og ſom var ſaa mægtig, at den romerſke Kirke ikke formaaede at ſtaae den imod; men den er forſvunden igjen, da Ultramontanismen i vort Aarhundrede atter er kommen til Magten, og det chriſtelige Troesliv ſøges gjenopvækket i de middelalderlige Former; thi Opvækkelſen i den romerſke Kirke er ikke af den Aand, ſom ſkaber, men af den, ſom kun fornyer de gamle Former.

Derfor finde vi i den nyere Tid, da Bibelſelſkaberne efter 1814 fik nogen Betydning og ſtiftedes ligeſom paa engang rundt omkring i det proteſtantiſke Europa, hvis Fyrſter og Folk følte Trang til, efter den franſke Revolutions Kampe og Napoleons Fald, at bygge Freden paa en varigere, ſtærkere Grund end Kongebud og Menneſkelære, at den katholſke Kirke heri ſaae en Fare for ſig. Den erkjendte en Proteſt mod det

---

[1]) Keiſer Joſephs friſindede Grundſætninger fik Udtryk paa Synoden i Piſtoia 1786. Men af dennes Beſtemmelſer fordømtes 85 af Pave Pius d. 6te, 1794, og blandt diſſe følgende om den hell. Skrift. „67. Den Lære, efter hvilken der paaſtaaes, at kun virkelig Mangel paa Evne kan fritage fra Læsning i de hellige Skrifter, og efter hvilken tilføies, at den Vankundighed om de vigtigſte Religionsſandheder, ſom er oprunden af Forſømmelſen af denne Forſkrift, forraader ſig af ſig ſelv: er falſk, ubeſindig, forſtyrrende for Sjælenes Fred, og allerede fordømt hos Quesnel".

Princip om Kirkens absolute Myndighed og om Traditionens Ufeilbarhed i dens levende Bærere, paa hvilket den hviler, og har ikke undladt i forskjellige Pavebuller, ved kirkelige Provincialforsamlinger, i Skriftestolene som i Pressen at forfølge og bekæmpe B.-S., indtil at bruge de hadeligste Udtryk om dem. Beviserne foreligge fra Pius VII. Breve til Erkebiskopperne af Gnesen, 29de Juni 1816, og af Mohilev, 3die Sept. 1816, i hvilke han kalder dem „en fordømmelig Pest", til Gregor XVI., som i en Bulle af 8de Mai 1844 byder de Geistlige at frarive deres Sognefolk Biblen, at forestille dem, hvor stor Synd de begaae ved at benytte den, og anraaber Gud, Petrus, Helgene og Maria, „hvem det er givet at udrydde alle Kjetterier i den hele Verden", (Christus nævnes ikke) imod de fordærvelige Bestræbelser. Tydeligere endnu viser Leo XII. den Aand, som i denne Sag beseler den romerske Kirke, i en Rundskrivelse af 3die Mai 1824 til alle Patriarcher, Erkebiskopper og Biskopper; det hedder her: „Det kan ikke være Eder skjult, ærværdige Brødre! at en saakaldet bibelsk Forening dristigt udbreder sig over den hele Jord, og med fræk Foragt for de hell. Fædres Arvelære, saavelsom for den almeenbekjendte Forordning af det Trident. Concil, arbeider med forenet Kraft og paa enhver Maade paa at oversætte eller snarere at forfalske Bibelen paa alle Nationers Tungemaal, hvorved det er meget at befrygte, at Christi Evangelium ved vrang Oversættelse bliver forvandlet til et Menneskenes, eller, hvad endnu er værre, til et **Djævelens Evangelium.**" — Fra de sidste Aar ville vi minde om, at Erkebisk. af Saluzzo i Kongeriget Sardinien udstedte et Circulaire af 13de Juli 1849 til at opfriske de gamle Bestemmelser; at et lignende udgik fra Erkebispen i Mailand med hans Suffraganer, 1ste Dec. 1850, og at den nuværende Pave Pius IX. i en Rundskrivelse, han fra Neapel under 8de Dec. 1849 lod udgaae, regner Bibeludbredelsen „til de listige Anløb, af hvilke Kirkens og Samfundets Fjender stræbe at benytte sig for at forføre Folket". —

Dette maa nu være nok til Belysning af Paastandene i Skand. K.-T. og til historisk Oplysning om den forskjellige Troes Grund, paa hvilken romersk Katholicisme og evangelisk Protestantisme hviler. Vi glæde os ved til Slutning herom at kunne henvise til den aandsfriske Oldings, Dr. Engelbreths „Vidnesbyrd om den hellige Skrift og dens Forhold til Kirken", et klart og varmt og sandt Ord i rette Tid, og sige med ham: „Baade Sacramenterne og den hellige Skrift ere en levende guddommelig Naadegave fra Herren til den modtagende Kirke. Den

ſande Kirke har modtaget dem i Ydmyghed, uden at kalde den ene Naadegave levende, den anden død, og uden at ſkille dem fra hinanden ſaaledes, at Skriften kunde tilnøds undværes, ſom Aandens mindſte Bedrift, naar Spørgsmaalet er om Saligheds-Troen. Først da Kirken blev hovmodig, ophøiede den ſig ſelv over Aandens Naadegave i Skriften".

Endnu nogle Ord om Sognebaandets Løsning.

Af Stiftsprovſt H. A. Møller [1]).

Dr. Kalkar har allerede i Nr. 21 af Ugeſkriftet udtalt den almindelige Forundring over, at Grundtvigs Forſlag om Sognebaandets Løsning er bleven eensſtemmig anbefalet af den nu ophævede Kirkecommiſſion, ſom dog var ſammenſat af „ſaamange videnſkabelige og kirkelige Notabiliteter". Forundringen herover var ſaa meget mere naturlig, da det er bekjendt, at flere af Commiſſionens Medlemmer ſelv tidligere, i Stænderſalen, i Rigsdagsſalen og andenſteds [2]) have bidraget til at oplyſe det Urigtige i dette Forſlag. Da Dr. Kalkar udtalte Forundringen herover, havde man imidlertid endnu ikke ſeet Commiſſionens Motivering af dens Anbefaling for dette ſaa ofte drøftede og ligeſaa ofte forkaſtede Forſlag. Denne Motivering læſes nu i Ugeſkr. III. Nr. 24—26, paa et Par Sider S. 378—80, og den har ifandhed ikke kunnet formindſke den almindelige Forundring; thi den tager intet Henſyn til de Indvendinger ſom ere gjorte, og oplyſer kun, at enkelte Menighedsmedlemmer kunne have gyldige Grunde til, for deres Vedkommende, at ønſke en kirkelig Handling udført af en anden Præſt end Sognets. Men Rigtigheden heraf har jo altid været erkjendt, og netop dette er Grunden til, at et ſaadant Ønſke ogſaa kan blive opfyldt for den, der til Kirkeſtyrelſen indgiver Anſøgning derom. Men det Særegne ved Grundtvigs Forſlag beſtaaer alene deri, at disſe Anſøgninger i Fremtiden ſkulde bortfalde, og i det Commiſſionen bifalder dette, har den dog

---

[1]) Redactionen finder ſig foranlediget til engang for alle at meddele, at den ved Optagelſen af Artikler under Navn eller Mærke ikke anſeer ſig forpligtet til at dele de deri fremſatte enkelte Anſkuelſer. Redactionen.

[2]) See f. Ex. Folkebladet for 1838 Nr. 45—48; (Grundtvigs Svar herpaa findes i en Artikel i Kjøbenhavnspoſten af Søndagen den 16de Decbr. 1838).

ikke meddeelt nogen Grund, hvorfor dette skulde være godt eller ønskeligt. Dr. Rørdam har ved at frembære det Grundtvigske Forslag, foretaget en liden Forandring i dets Navn, i det han kalder det et Forslag til „Sognebaandets Løsnelse". Denne Forandring i Ordformen bliver dog ganske uden Betydning, og Forskjellen er kun den, at det af Grundtvig indførte Udtryk „Løsning" er bedre Dansk eller mere hjemlet ved Sprogbrug; thi iøvrigt forstaaer Grundtvig ved Sognebaandets Løsning aldeles det Samme, som Dr. Rørdam nu kalder dets Løsnelse eller Løselse. Dets fuldkomne Ophævelse eller totale Opløsning — hvoraf f. Ex. maatte følge, at Præsterne ikke skulde kaldes til en vis bestemt Menighed, at de ikke skulde være forpligtede at boe i noget vist Sogn, at Kirkebøgerne ikke skulde føres sogneviis o. s. v. — har Grundtvig aldrig forlangt: han har aldrig forlangt Andet eller Mere, end det Samme som Kirkecommissionen nu anbefaler, nemlig at de nu befalede Anføgninger skulde, som Dr. Rørdam siger, „af simpelt Humanitetshensyn", bortfalde, da det efter hans Mening „bør ansees tilstrækkeligt", at der skeer Anmeldelser. Men dette kan ingenlunde indrømmes at være tilstrækkeligt. Dr. Rørdam har selv sammenlignet Forholdet mellem Præst og Menighed med Forholdet mellem Mand og Hustrue; men jeg er dog vis paa, at han selv vil erkjende, at det vilde være aldeles urigtigt, om Nogen vilde gjøre det Forslag, at f. Ex. de private Skilsmissebreve, som Moses „for Hjerternes Haardheds Skyld", havde tilladt jødiske Ægtemænd at give deres Hustruer, og som Christus afskaffede, nu atter skulde indføres, eller om Nogen vilde paastaae, at det „af simpelt Humanitetshensyn" burde tillades uenige Ægtefolk efter Anmeldelser, istedetfor efter Anføgninger, at skilles ad. Han har vel Ret, naar han siger S. 356: „at omendskjøndt man tillader uenige Ægtefolk, som ikke formaae at leve sammen, at adskilles, har man dog endnu ikke seet alle Landets Ægtefolk at forlange Skilsmisse eller løbe fra hverandre". Men det er dog ikke urimeligt, at langt flere Ægtefolk vilde „løbe fra hverandre", hvis det ansaaes som tilstrækkeligt, at lade simple Anmeldelser derom træde istedetfor de hidtil befalede Anføgninger. Ja jeg er overbeviist om, at Dr. Rørdam vilde selv finde det idetmindste høist besynderligt, om Nogen foreslog en Lov for Ægtefolk, hvis § 1 lød saaledes: „Naar en gift Mand eller Hustrue ønsker i ægteskabelig Henseende at kunne holde sig til en anden Ægtefælle end sin hidtilværende, skal dette være tilladt under Jagttagelse af følgende Regler". Dette vilde jo, som man med Rette har sagt om et lignende Forslag, „være en Tilbydelse, der gjorde Indtryk som

en Indbydelse". Men jeg kan ikke ſtjønne rettere, end at det, efter hans eget Forſlag, nu til Miniſteriet indſendte Lovudkaſt om Sognebaandets Løsning er af ſelvſamme Beſkaffenhed. De Ægtefolk, der ønſke at adſkilles, vide meget vel at ſkaffe ſig Underretning om hvad de have at iagttage til deres Henſigts Opnaaelſe. Saaledes vide ogſaa de Enkelte, ſom i kirkelig Henſeende ønſke at benytte en anden Præſt end Sognets, hvad de have at iagttage, for at erholde en ſaadan Tilladelſe.

Da Kirkens Stifter ſagde: „Gaaer hen og lærer alle Folk og døber dem", ved hvilke Ord han paa eengang indſtiftede baade Lærerſtanden og Daaben: da laae heri viſtnok hverken den udtrykkelige Befaling, at ogſaa ſpæde Børn ſkulde døbes, eller den udtrykkelige Anordning, at hver Lærer ſkulde virke i ſin beſtemte Kreds. Men have vi den Troe, at hans Aand, gjennem hans Ord, veileder hans Kirke til al Sandhed — hvilken Troe de, der fortrinsviis kalde ſig ſelv „de Kirkelige" dog vel maae dele med os: ſaa maae vi ogſaa troe, at ikke blot Barnedaabens, men ogſaa Sognebaandets Indførelſe er Aandens Værk og Virkning. Thi ellers maatte vi antage, at f. Ex. Paulus var forladt af Aanden, da han ſkrev de Ord, vi læſe Rom. 15, 20. 2 Cor. 10, 14 flg. Det var altſaa ogſaa Herrens Aand, der veiledte Kirkens Mænd i Reformationens Dage til at forſvare og bevare ikke blot Barnedaaben, men ogſaa Sognebaandet imod de Stemmer, ſom opløftede ſig og krævede begge diſſe kirkelige Beſtemmelſers Afſkaffelſe. Derfor bør en almindelig eller for Alle gjældende Sognebaandsløsning viſtnok aldrig finde Sted; den bør kun tillades *undtagelſesviis*, ſom Dr. Kalkar med Rette har bemærket, naar Omſtændighederne tilraade det, og da bør det kun ſkee efter indgivne Anſøgninger. Det er diſſe med god Grund befalede *Anſøgninger*, ſom Kirkecommiſſionen nu, efter Grundtvigs og hans Venners Ønſke, vil have afſkaffede, dog uden at angive ringeſte Grund, *hvorfor* de ſkulde afſkaffes. Jeg har kun hørt een eneſte tilſyneladende antagelig Grund anføres for den Mening, at diſſe Anſøgninger burde bortfalde. Man ſiger nemlig, at „Folk bør ikke være forpligtede til at gjøre Anſøgning om det, de have Ret til at kræve". Denne Grund har ogſaa Dr. Rørdam holdt ſig til, idet han ſiger S. 357: „Denne Indrømmelſe til den Enkeltes kirkelige Frihed vil jeg ikke kalde en „Begunſtigelſe", men en ſimpel Ret, ſom Samfundet er den Enkelte ſkyldig". Men dette kan ikke være rigtigt; thi den Enkelte bør, ſaalænge han vil være Medlem af Samfundet, underkaſte ſig de Beſtemmelſer, ſom dette finder fornødne til Ordens Vedligeholdelſe. Dette erkjendes jo ogſaa af Kirkecommiſſionen ſelv, naar den

siger S. 379, at den Enkelte bør lade sig nøie med „saadanne Betingelser, som ikke bringe Forstyrrelse ind i den almindelige vedtagne Orden". Men hvilke ere nu de Betingelser for den Enkeltes Sognefrihed, som efter Commissionens Forslag skulde træde i Stedet for de hidtil befalede Ansøgninger og Bevillinger?

Det forekommer mig klart, at de foreslaaede Betingelser ere af den Beskaffenhed, at de vilde gjøre Sognefriheden opnaaelig for dem, der ikke burde have den, medens de ikke vilde gjøre den lettere at erholde for dem, der ønske den af „virkelig dybere Bevæggrunde"; ja jeg mener endog, at for disse sidste vilde Adgangen til at benytte et andet Sogns Præst, hvis Commissionens Udkast blev gjort til Lov, blive besværligere end den nu er. Istedetfor at den, som af gyldige Grunde ønster Sognefrihed, nu kun behøver at indgive en Ansøgning derom, saa skulde han efter det nye Forslag være forpligtet til med sine Anmeldelser at løbe frem og tilbage imellem 5 Embedsmænd, nemlig to Præster, to Kirkesangere og een Provst, ja der vilde endog ved Forslaget paaføres ham flere hidtil ukjendte Smaaudgifter f. Ex. for den omhandlede Atteſt, for Kirkebøgernes Førelse o. s. v. Men hertil kommer, hvad der er Hovedsagen, at alt Ansvaret for Jagttagelsen af de til 4 Kirkebøgers nøiagtige Førelse fornødne Anmeldelser vilde ved Lovforslaget blive væltet over paa det vedkommende Menighedsmedlem selv, medens det efter de nu gjældende Regler paahviler den fremmede Præst, saa at Menighedsmedlemmet, som har erholdt sin Bevilling, selv slet intet Ansvar har. Bevillinger kunne, som bekjendt, i Fattigdomstilfælde erholdes aldeles gratis. Det synes altsaa klart, at ved Lovforslaget vilde Adgangen til at træde i kirkelig Forbindelse med en anden Præst end Sognets i det mindste ikke blive lettere, end den nu er, for den, hvem en saadan Adgang bør tilstaaes. Men man maa ikke glemme, at der gives Mange, som af „virkelig lave Bevæggrunde" kunne ønske „at løbe bort" fra deres Præst. Disse indsee selv, at det vilde falde dem vanskeligt eller umuligt at erholde de nu fornødne Bevillinger, som de derfor kun sjelden søge. Men fik vi en Lov, der tillod alle Menighedsmedlemmer at give deres Præst, saa at sige, private Skilsmissebreve, eller at forlade deres Præst, efter at have gjort de foreslaaede umotiverede Anmeldelser, saa vilde det ofte skee, at de vilde være villige til at underkaste sig den dermed forbundne Ulelighed, og deraf vilde da i mange Tilfælde kunne følge megen Forvirring og Forstyrrelse i den kirkelige Orden. Vi havde saaledes, for faa Aar siden, her paa Falster det Exempel, at over Halvdelen af en Menigheds vorne Medlemmer, flere hundrede Mennesker, forsøgte paa eengang at faae

Tillabelse til at gaae til Herrens Bord hos et andet Sogns Præst, fordi en Gaaseproces og andre lignende lidet „dybe Bevæggrunde" havde vakt Uenighed og Splid imellem dem og deres Præst; men da de kun kunde erholde den attraaede Tillabelse ved indgiven Ansøgning, hvorved Forholdet mellem Præsten og hans Menighed kom til Kirkebestyrelsens Kundskab: saa blev det muligt for denne at bringe Sagen i Orden paa en hensigtsmæssig Maade, i det den paalagde Præsten at søge et andet Præstekald, hvortil han ogsaa strax efter blev forflyttet.

Men at Forvirring og Uorden maatte blive den uundgaaelige Følge, dersom de i Forslag bragte simple Anmeldelser virkelig traadte i Stedet for de nu paabudte Ansøgninger, vilde man komme til at erfare i de forskjelligste Retninger. Det hændes ikke sjelden, at der, naar Huse eller Gaarde paa Landet ligge paa Grændsen mellem to Sogne, opstaaer Uvished om, paa hvilket Sogns Grund de ligge og til hvilket Sogn deres Beboere henhøre. At slige Tilfælde ikke ere sjeldne, slutter jeg deraf, at jeg selv har havt Exempler derpaa i alle de tre Pastorater, hvor jeg har været ansat. Sager af denne Art afgjordes hidtil efter den Regel, at saadanne Beboere bleve at henregne til det Sogn, i hvis Kirke deres Børn bleve døbte, og paa hvis Kirkegaard deres Afdøde jordedes i en længere Række af Aar. Fik nu Kirkecommissionens Udkast Lovskraft, saa at almindelig Sognefrihed gaves, ogsaa med Hensyn til Barnedaab og Begravelse, og benyttedes saadan Frihed: da vilde uden Tvivl de i Udkastet foreslaaede byrdefulde Anmeldelser til 5 Embedsmænd efterhaanden af sig selv falde bort under Vacancer i Præstekaldene, og Sogneinddelingen, der dog er af Vigtighed og uundværlig ikke blot i kirkelig, men ogsaa i mange verdslige Henseender, vilde saaledes paa flere Steder i Tidens Løb blive ganske forstyrret. Uorden vilde derfor ikke kunne undgaaes, uagtet de Forsigtighedsregler, ved hvilke Commissionen har troet at kunne værne om Ordens Vedligeholdelse. Ufuldstændige ere desuden Lovudkastets Bestemmelser i saa mange Henseender, at det umulig kunde gjøres til Lov i den Form, hvori det foreligger, hvis ikke altformange Spørgsmaal derved skulde blive ubesvarede og uafgjorte. Paa saadanne Spørgsmaal skal jeg anføre nogle Exempler: 1) Skulde Hovedstadens Beboere, i hvis kirkelige Forhold der hidtil har været indrømmet en større Frihed, nu miste den hidtil nydte Frihed, og underkaste sig de foreslaaede vidtløftige Anmeldelser ved alle kirkelige Handlinger, som ønskes udførte af en anden Præst end Sognets? 2) Skulde et Menighedsmedlem, som lod nogle kirkelige Handlinger udføre af et andet Sogns Præst, have Ret til at fordre andre

udførte af sit eget Sogns Præst? 3) Skulde Ægteskabstillysning skee fra Prædikestolen „i den Menighed, hvortil Bruden hører" (Forordn. 30te April 1824), ogsaa da, naar hun efter foregaaende Anmeldelser havde valgt at høre til en anden Menighed end det Sogns, hvor hun boer eller opholder sig? 4) Skulde den ved kongelig Resolution af 25de Juni 1842 tilstaaede større Frihed med Hensyn til Børns Confirmation ombyttes med den i Forslag bragte mindre Frihed med Hensyn til alle kirkelige Handlinger? 5) Skulde den ene af to Ægtefæller have Ret til at vælge sig et andet Sogns Præst til Sjeleſørger, naar den anden Ægtefælle vilde vedblive at beholde Sognets Præst til Sjeleſørger? og dersom dette besvares bekræftende, af hvilken Præst skulde da deres fælleds Børn døbes? 6) Skulde det Menighedsmedlem, som paa Grund af Uvillie mod sit eget Sogns Præst vilde benytte et andet Sogns Præst i kirkelige Anliggender, nødsages til ogsaa at benytte det andet Sogns Kirkesanger, uagtet han maaskee netop nærede Velvillie for sit eget Sogns Kirkesanger, og omvendt, skulde han, hvis han yndede sit Sogns Præst, men hadede sit Sogns Kirkesanger, saa at det var ham modbydeligt at henvende sig til ham, alligevel ved Sognebaandet, ligesom hidtil, være tvungen til at benytte hans Tjeneste i kirkelige Anliggender? 7) Skulde § 4 af det Lovudkast, som den 27de Febr. d. A. blev vedtaget af Folkethinget, ogsaa efter Kirkecommissionens Mening være gjældende eller ikke? Denne § 4 lyder saaledes: „Det skal være ethvert Medlem af Folkekirken tilladt, at faae kirkelige Forretninger udførte i sin Sognekirke af hvilken Præst han ønsker, naar han benytter en Tid, da den eller de ansatte Præster ikke bruge Kirken". Rimeligst er det vel, at Kirkecommissionen ikke vil have dette Forslag gjort gjældende, da den ikke har omtalt det i sit Lovudkast. Dens Mening maa altsaa være, at Enhver, der vil benytte et fremmed Sogns Præst, maa drage til det fremmede Sogn, for at blive kirkelig betjent. Men da opstaaer det Spørgsmaal, om ikke de vedkommende Kirkeeiere og Kirkeværger maatte være berettigede til at bortvise dem, som kom udensognsfra, for at begrave et Liig paa den fremmede Kirkegaard, eller for at communicere i den Kirke, til hvis Alter Vin og Brød kun skal leveres til Brug for Sognets egne Beboere. At Udgiften hertil kunde i enkelte Tilfælde blive temmelig betydelig, hvis de hidtil befalede Ansøgninger skulde bortfalde, sees af det ovenfor anførte Exempel her paa Falster. I Jylland, hvor den kirkelige Sands i visse Egne er større end i andre Provindser, skeer det undertiden, at flere Beboere af et Sogn, som have følt sig tiltalte af en Nabopræsts Prædikener, gaae

til deres egen Præst og spørge ham, om han har noget imod, at de anmode Nabopræsten om at komme til dem en Dag, for i deres eget Sogns Kirke at tage dem til Alters; og dette bliver i Almindelighed aldrig afslaaet, hverken af Sognets Præst eller af den indbudte Nabopræst. Men at lade Lovens Magtsprog træde ind i slige Forhold mellem en Præst og hans Menigheds Medlemmer, og at give disse sidste Ret til uden Ansøgning og ved blotte Anmeldelser at sønderrive Sognebaandet, kan vistnok aldrig være gavnligt.

Sognebaandet har især en dobbelt Hensigt og skulde fornemmelig medføre en dobbelt Fordeel med Hensyn til kirkelig Ordens Vedligeholdelse: det skulde sætte Præsten istand til at virke, hvad han kan, som Tilsynsmand for alle dem, der boe i det Sogn, til hvis Sjeleſørger han beskikkes, og blandt hvilke han netop derfor selv skal boe; og det skulde sætte Biskoppen istand til at virke hvad han kan, som Tilsynsmand for alle dem, der ere Præster i det Stift, til hvis Overhyrde han beskikkes, og i hvilket han derfor ogsaa selv skal boe. Skjøndt der nu vistnok er Forskjel mellem det Forhold, hvori Biskoppen staaer til sit Stifts Præster, og det Forhold, hvori Præsten staaer til sit Sogns Beboere, saa er dog begges Embede et Tilsynsembede. Ligesaa urimeligt som det derfor vilde være, at give Præsterne Ret til, uden Ansøgning og Forflyttelse at melde sig ud af Stiftet, eller at erklære, at de herefter ville have et andet Stifts Biskop til deres Tilsynsmand, næsten ligesaa urimeligt forekommer det mig at være, at give Sognebeboerne Ret til, uden Ansøgning eller uden Bortflytning at melde sig ud af Sognet, eller at erklære, at de herefter ville have et andet Sogns Præst til deres Tilsynsmand. En Præst kan i det mindste ligesaa vel have Grund til at erklære, at han har større Tillid og mere Tiltroe til et andet Stifts Biskop end til sit eget Stifts, som en Beboer af et Sogn kan have Grund til at erklære, at han har større Tillid og mere Tiltroe til et andet Sogns Præst end til sit eget Sogns. En Stiftsbaandsløsning er imidlertid endnu ikke bleven foreslaaet! Men hvad den i Forslag bragte Sognebaandsløsning angaaer, da have allerede Andre, og seneſt Dr. Kalkar, med Rette bemærket, at den maatte have skadelige Følger baade for Præstens Sjeleſørgerembede, og for Biskoppernes Tilsyn med Præsternes Embedsførelse og Vandel.

Det synes indlysende ved sig selv, at Præstens Virksomhed som Sjeleſørger maatte lide saare meget, dersom ethvert Menighedsmedlem, som Præsten havde havt Anledning til at give en Formaning den ene Dag — f. Ex. en Mand, der mishandlede

ſin Huſtrue — ſkulde være berettiget til, den næſte Dag at melde ſig ud af Menigheden og at vælge ſig et andet Sogns Præſt til Sjeleſørger, i det Haab, ſaaledes at kunne befrie ſig fra al fortſat ham ubehagelig Formaning, et Haab, ſom allerede kunde grundes paa den fremmede Præſts Ubekjendtſkab med Forholdene. Det ſynes ligeſaa indlyſende, at Sjeleſørger-Embedet maatte blive uoverkommeligt ſelv for den dygtigſte Mand, der var Præſt for et ſtørre Sogn, naar han desuden ſkulde kunne vælges eller lod ſig vælge til Sjeleſørger for Menighedsmedlemmer, der levede fjernt fra ham i andre Sogne. Vilde han ikke forſømme Tilſynsembedet i ſit eget Sogn, hvad Betydning kunde da hans Tilſyn have med dem, der levede ἐν τῇ διασπορᾷ, om hvilke han ſjeldnere fik noget at høre og ſom han maaſkee aldrig ſaae, uden den enkelte Gang de kom til ham, for at faae en kirkelig Handling udført af ham? Sammenligne vi f. Ex. Mormonernes Fremgangsmaade med Kirkecommisſionens omhandlede Forſlag, da maae vi erkjende, at denne Verdens Børn ere klogere end Lyſets Børn; thi Mormonerne ere kloge nok til at indſee, at det er dem en Umulighed at beholde Magt over de enkelte af dem vundne Sjele, hvis diſſe vedbleve at leve adſpredte i forſkjellige Sogne: derfor ſamle de dem omkring ſig og lokke dem til at reiſe til Amerika, for at kunne have dem paa eet Sted under ſtadigt Tilſyn. Viſtnok maa det erkjendes, at en Præſts Tilſyn med Menighedens Medlemmer ſaare ofte kun har libet at betyde; men denne Erkjendelſe kan dog ikke berettige til at foreſlaae eller give en Lov, hvorved det maatte faae endnu mindre at betyde. Og naar Kirkecommisſionen ſynes at nære det Haab, at den foreſlaaede Sognefriheds-lov ikke meget vil blive brugt og derfor heller ikke meget vil blive misbrugt; ſaa ſynes det dog klart, at det er retteſt, at en ſaadan Lov ſlet ikke bliver givet; thi det er i ethvert Tilfælde viſt, at den kunde misbruges i en langt høiere Grad end de nu gjældende Regler for Sognefriheds Erhvervelſe.

Men ogſaa med Henſyn til Biſkoppernes Tilſyn med Præſterne maatte den foreſlaaede Sognebaandsløsning have ſkadelig Virkning. Det hører til Biſkoppernes vigtigſte Pligter, at de ſaavidt muligt ſkulle vaage over, at Præſterne „lære vel og leve vel"; men ſaa vigtig denne Pligt er, ſaa vanſkelig er tillige dens Opfyldelſe. Derfor maa enhver kirkelig Lov, ſom gjør det vanſkeligere for Biſkoppen at komme til Kundſkab om Præſternes Lære og Vandel, erkjendes at være forkaſtelig. Men en ſaadan Lov er viſtnok den af Kirkecommisſionen nu foreſlaaede Lov, hvorved det ſkulde tillades de Menighedsmedlemmer, ſom ingen Tillid kunne have til deres eget Sogns Præſt, uden ind-

given Anſøgning, at kunne faae kirkelige Handlinger udførte af en anden Præſt. Ved en ſaadan Lov vilde man borttage et vigtigt Middel, hvorved en Biſkop kunde blive underrettet om, at en Præſt fører falſk Lærdom eller adminiſtrerer Sacramenterne anderledes end han bør. Hvad en Biſkop herom ſelv kan erfare paa ſine kirkelige Viſitatſer, ved hvilke Sacramenternes Adminiſtration desuden i Almindelighed aldrig finder Sted, er naturligviis aldeles utilſtrækkeligt; og de egentlige Klager fra Menighedsmedlemmer over deres Præſts Vandel eller hans Afvigelſer fra Kirkens Læreforſkrifter og fra Ritualets Beſtemmelſer, ſom i en ældre Tid ikke vare ſjeldne, ere jo nu paa Grund af Tidsaandens Beſkaffenhed næſten ganſke ophørte. Men er nogen Præſt i Lære eller i Levnet altfor langt fra at være hvad han burde være, og findes der dem i hans Menighed, ſom have chriſtelig Aand og Sands nok til at forarges derover: da bør disſe ingenlunde gives Ret til, ſtiltiende eller ved ſimple Anmeldelſer at liſte ſig bort fra ham, for at blive kirkelig betjente af en anden Præſt; det bør være deres Pligt, ligeſom hidtil, ved indgiven Anſøgning at erhverve ſig Tilladelſe dertil. Angive ſaadanne Anſøgninger end ikke altid den rette Grund, hvorfor den begjerede Tilladelſe ønſkes, ja angive de endog ſtundom ſlet ingen Grund: ſaa ere de dog gavnlige, fordi de, iſær hvis flere lignende Anſøgninger indkomme fra een og ſamme Menighed, maae foranledige Biſkoppen til at anſtille Underſøgelſer om den rette Grund dertil. Derfor komme ſaadanne Anſøgninger undertiden ikke længere end til Biſkoppen, ſom forebygger Skilsmiſſen ved at mægle imellem Parterne. Men maatte nu den foreſlaaede nye Lov bevirke, at der fra Menighedsmedlemmers Side i Fremtiden aldrig indkom, gjennem Anſøgninger, ſaadanne indirecte Beſværinger over en Præſt: ſaa maatte ſamme nye Lov netop derved tillige bevirke, at ogſaa al Control fra Biſkoppernes Side med Præſternes Vandel og Embedsførelſe i flere Tilfælde maatte falde bort og gjøres umulig. — De indgivne Anſøgninger om at faae kirkelige Handlinger udførte af en anden Præſt end Sognets, blive i Almindelighed altid bevilgede; men jeg mener dog, at de aldrig bør bevilges, naar de indeholde Begjering om at faae et Barn døbt af en anden Præſt, fordi Sognets Præſt „ikke døber rigtig"; thi er dette virkelig Tilfældet, da er det Biſkoppens Pligt at tvinge Præſten til at døbe rigtig d. e. overeensſtemmende med Ritual og Alterbog. Og da der hos os ved Daaben ikke holdes frie Taler, ſaaledes ſom ved det andet Sacrament, (fordi Skriftetaler ere ſatte i Forbindelſe dermed), ved Confirmationen, ved Brudevielſe o. ſ. v.; da Sacramentets Virkning ikke er afhængig

af den administrerende Præsts Troe eller Tænkemaade (Augsb. Conf. Art. 8), og da altsaa en Præsts Personlighed eller Talegave ikke kan komme i Betragtning ved den rette Administration af Barnedaab: saa er det umuligt, at den ene Præst mere end den anden, i dette Tilfælde „kan tiltale et Menighedsmedlems Individualitet". Heraf synes mig ligefrem at følge, at ligesom Sognefrihed, med fuldeste Føie, ikke er givet i Hovedstaden med Hensyn til Barnedaabens Udførelse, saaledes bør den heller ikke andensteds gives med Hensyn til dette Sacrament. Man har vel sagt til Forsvar for Sognebaandets Løsning med Hensyn til alle kirkelige Handlinger og uden Ansøgning, at Kirkebestyrelsen alligevel Intet gjør, for at forebygge falsk Lære eller Afvigelser fra Ritualet. Men at dette er en aldeles urigtig Paastand, er bekjendt nok for de Biskopper, som havde Sæde i Kirkecommissionen, og det er heller ikke ubekjendt for mig, som har havt det Held, at staae i et fortroligere Venskabsforhold til 5 af dette Stifts Biskopper. Men det følger af sig selv, at det, der i denne Henseende virkes, kun sjelden bliver almindelig bekjendt. — Sognebaandsløsningsforslaget kan altsaa paa ingen tænkelig Maade forsvares; det fortjente ingenlunde den Opmærksomhed, som den høitagede Kirkecommission har skænket det: det maatte, hvis det ikke skulde forstyrre al kirkelig Orden, hvilket Commissionen ogsaa selv har erkjendt, nødvendig omgjerdes med saamange Forsigtighedsregler, at Adgangen til at blive kirkelig betjent af en anden Præst end Sognets, ikke vilde blive lettere at erholde end den allerede nu er, for de Enkelte, der søge den af gyldige Grunde; men det vilde tillige, hvilket Ingen kan billige, ogsaa aabne samme Adgang for alle dem, der ønske den af ugyldige og forkastelige Grunde.

Til dem, som af ugyldige og forkastelige Grunde forlange Sognebaandets Løsning, hører hele det Grundtvigske Partie. Jeg er vis paa, ja jeg har den fuldkomneste Vished om, at flere af de Mænd, som vare Medlemmer af Kirkecommissionen, heri ere aldeles enige med mig. Thi det er bekjendt nok, at det, som nu i saa lang en Række af Aar har bevæget Grundtvig og hans Partie til at arbeide paa at faae Sognebaandet løst, fornemmelig med Hensyn til Daaben, ingenlunde kan kaldes „virkelig dybere Bevæggrunde", da det kun har været Paastande som den, at Alterbogsudgaven af 1830 har forvanskет Daabspagten, fordi den f. Ex. i Troens første Artikel har sat: „almægtige" istedetfor: „almægtigste", i anden Artikel: opfoer „til Himmelen" istedetfor: „til Himmels", og i tredie Artikel: „den hellige Aand" istedetfor: „den Hellig Aand" eller „den Helligaand". Vi vide ligeledes alle, at det er Grundtvigs vildfarende

Mening om det Apoſtoliſke Symbol eller Troesbekjendelſen ved Daaben, der har fremkaldt hans Forſlag til Lærefrihed for Præſterne, og atter dette hans Forſlag, der foranledigede ham til at fremſætte Forſlaget til Sognebaandets Løsning. Da nu ſamtlige Kirkecommisſionens Medlemmer „for at forebygge al Misforſtaaelſe" (S. 360) have erklæret ſig enige i at forkaſte det Grundtvigſke Forſlag, at Præſterne ſkulde gives Lærefrihed (d. e. at de ikke ſkulde forpligtes til at lære efter vor Kirkes Bekjendelsesſkrifter): hvorledes lader det ſig da forklare, at de alligevel alle have kunnet blive enige om at anbefale det Grundtvigſke, ene og alene paa Ønſket om Lærefrihed for Præſterne, baſerede Forſlag til Sognebaandets Løsning? Vel ſiger Commisſionen: „Vi antage, at Erfaringen godtgjør, at der er en virkelig Trang til denne kirkelige Frihed indenfor Folkekirkens Grændſer". Dette er fuldkommen rigtigt — forſaavidt ſom det Grundtvigſke Partie befinder ſig indenfor Folkekirkens Grændſer. Men i dette Partie ligger jo en ligeſaa „virkelig" Trang til „Lærefrihed for Præſterne", og denne Trang har jo udtalt ſig i Partiet netop i ligeſaa lang en Række af Aar ſom den anden. Men naar nu Kirkecommisſionen ikke har reſpecteret den ene Trang hos Partiet, hvorfor har den da reſpecteret den anden, ſkjøndt den ene og den anden Trang ſtaae i uadſkillelig Forbindelſe med hinanden? Dertil kan ſikkerlig ikke tænkes anden Grund, end at den har troet, at burde viſe en Føielighed imod det Grundtvigſke Partie, i det Haab, at ſaadan føielig Eftergivenhed vilde blive gjengjældt ved en mere rolig og fredelig Antagelſe af de øvrige Indſtillinger eller Betænkninger, den agtede at indgive. Men er denne min Conjectur rigtig — og det ſynes mig utænkeligt, at Commisſionens Udkaſt til Lov om Sogneforholdet kan have havt nogen anden Grund end det anførte Haab: da er det klart nok, at dette er en urigtig beregnet captatio benevolentiæ eller en frugtesløs Accommodation. Thi Grundtvig har jo beſtandig paaſtaaet og paaſtaaer endnu, at Sognefrihed bør gives, for at Lærefrihed eller Præſtefrihed tillige kan blive givet. Udtrykket Præſtefrihed har han i den ſenere Tid begyndt at bruge, for derved at betegne, at Præſterne efter hans Mening bør have Frihed ikke blot til at lære, efter Bibelen, ſom de ſelv forſtaae den, men ogſaa Frihed i andre Henſeender, ſaaſom Frihed til at adminiſtrere Sacramenterne efter deres egen bedſte Overbeviisning, Frihed til at excommunicere paa egen Haand dem, de anſee for uværdige til at deeltage i den hellige Nadvere o. ſ. v. Denne Mening deles naturligviis ogſaa af hans Tilhængere[1]). Vel have de i deres

[1]) En enkelt Undtagelſe er her L. Helveg, en Mand for hvis Meninger,

Lovforslag angaaende Sognebaandets Løsning, som vedtoges i Folkethinget i Febr. d. A. selv tilføiet en § 7, som lyder saaledes: „Ingen Præst maa, under Paastud af kirkelig Frihed, nægte Medlemmerne af Folkekirken, i den ham anbetroede Embedskreds, sin præstelige Tjeneste". Men det er ingenlunde deres Ønske, at denne § 7 skulde faae langvarig Gyldighed. Paa mit Spørgsmaal til een af de Dygtigste iblandt dem, hvad der dog havde kunnet bevæge dem til at tilføie denne § 7 til deres Lovforslag, da det jo dog er bekjendt nok, at de kun ønske Sognefrihed givet Menighedsmedlemmerne, for at Præsterne kunde faae Frihed til at bortvise dem, de ikke ønske at tage til Alters, dem, de ikke ønske at ægtevie o. s. v. — gav han mig det Svar, at de havde været nødsagede til at tilføie bemeldte § 7, fordi de ellers ikke kunde have havt Haab om at faae Lovforslaget vedtaget. „Men, tilføiede han, naar vi nu først have faaet Sognefriheden, saa faae vi nok efterhaanden Præstefriheden med". At det virkelig ogsaa er Hensigten, at arbeide hen til dette Maal, har Erfaringen allerede godtgjort. Thi neppe erfaredes det, at det af Dr. Rørdam indbragte Forslag til Sognefrihed havde vundet Kirkecommissionens Bifald, førend der strax efter fremkom et Forslag af Lic. Fenger „om Præsternes Fritagelse fra Forpligtelse til at ægtevie Fraskilte". Af saadanne Forslag til Friheder for Præsterne vilde der vistnok fremkomme flere og flere, dersom det indstillede Udkast til Sognefrihed virkelig blev gjort til Lov; og dersom saadanne Friheder tilstodes Præsterne, maatte Følgen blive, at Menighedslemmer vilde blive nødsagede til at benytte den saakaldte Sognefrihed, de ikke bekymre sig om, og tvungne til at underkaste sig al den Ulejlighed, som Lovudkastets Bestemmelser førte med sig, og de kunde ofte blive udsatte for at maatte løbe fra den ene Præst til den anden, uden at kunne blive kirkelig betjente. Men det behøver intet Beviis, at Menighedsmedlemmerne maatte have gyldig Grund til at beklage sig, dersom deres Præst fik Ret til, efter sit eget Skjøn, at yde eller nægte dem kirkelig Betjening, uden at de fik Ret til, efter deres Skjøn, at yde eller nægte ham Tiende og andet Bidrag til hans Lønning. Naar Lic. Fenger iøvrigt foreslaaer, at de Fraskilte skulde gives „Ret til at indgaae borgerligt Ægteskab", da antager jeg, at man kun behøver at fremsætte dette Forslag med andre Ord, for strax at erkjende, at det bør forkastes. Udtrykt med andre Ord vilde

naar de ere selvstændige, jeg ellers bærer al Agtelse, men som dog i dette Tilfælde er inconsequent nok, ligesom Kirkecommissionen, til at anbefale Sognebaandets Løsning, endskjøndt han erkjender det Urimelige i den foreslaaede Læresrihed for Folkekirkens Præster.

Forslagets Mening sees at være denne: „Dersom en Præst anseer det for en syndig og uchristelig Gjerning, at oprette et Ægteskab mellem Personer, for hvilke det efter Statens Love er tilladt at træde i Ægteskab sammen: da skal Magistraten, Byfogeden, Herredsfogeden eller Birkedommeren være forpligtet til at udføre en saadan i Præstens Øine synding og uchristelig Gjerning". At foreslaae, at Andre skulde forpligtes til en Gjerning, som man selv anseer for synding og uchristelig, kan dog aldrig være rigtigt. Men Virkningen af en saadan Gjerning, enten den udførtes af Præsten selv eller af den borgerlige Øvrighed, blev jo ganske den samme, forsaavidt som derved kom et Ægteskab i Stand, som Præsten ansaae for et syndigt Samliv.

Vel har Kirkecommissionen, som allerede bemærket, i bestemte Udtryk erklæret sig imod den af Grundtvig foreslaaede Lærefrihed, og det vilde altsaa have været at haabe, at den heller ikke vilde have bifaldet det nysnævnte eller andre lignende Forslag til Præstefrihed, dersom flere saadanne vare fremkomne og den havde fundet sig foranlediget til at afgive Betænkning derover. Men afvises saadanne Forslag, da vil Grundtvig og hans Partie ingenlunde finde sig tilfredsstillet ved den allerede udviste Eftergivenhed i Sagen om Sognefrihed. Thi selv har han jo tidt nok sagt os, at Præstefriheden og Sognefriheden bør følges ad, og heri har han den fuldkomneste Ret, forsaavidt som den af Kirkecommissionen nu anbefalede Sognefrihed maa erkjendes at være uhensigtsmæssig, naar Præstefriheden ikke gives: det er kun Præstefriheden, der vilde gjøre Sognefriheden hensigtsmæssig. Af denne Mening er ogsaa Grundtvigs Tilhængere. Saaledes siger f. Ex. Lindberg i sin Nordiske Kirketidende Nr. 12 for 1836 S. 180: „Vistnok kan Sognefrihed gives uden at indrømme Præsten den allermindste Frihed, men den kan ikke skaffe hele Folket den fornødne Samvittighedsfrihed, uden at Præsten ogsaa bliver fri; thi uanseet hvad Troe en Mand er af, han kan kun da blive kirkelig tilfredsstillet, naar han kan finde sin Troes Forkynder i Præsteskanden". Han siger fremdeles sammesteds: „Skal Sognefriheden derfor kunne forhindre den kirkelige Skilsmisse, i det den stiller alle billigt tænkende Mænd, af hvad Troe de end ere, kirkelig tilfreds, da maa der nødvendig indrømmes hele Præsteskanden en saa udstrakt Lærefrihed, at de forskjellige religiøse Retninger i Folket kan finde sig repræsenterede i og tiltalte af denne". Ganske overeensstemmende hermed hedder det endnu i den allernyeste Tid i „Dansk Kirketidende" Nr. 451 af 21de Mai d. A. S. 339: „Anderledes (end fordærvelig og uforsvarlig) kan Tilstanden i Folkekirken ikke blive, saalænge Læren ikke er fri, om

man end ſik alle Sogneſkjel nedrevne, ſaa man ei engang kunde ſee, hvor de havde ſtaaet; paatvinges Alle i Folkekirken en grundchriſtelig Daabs- og Confirmations-Formular, da hjælper ingen anden Frihed i ſaa Henſeende; thi hvorhen ſkulle de frie Menighedslemmer vende ſig blandt de bundne Præſter"? Tydeligere kunde Partiet ikke tilkjendegive, at det ingenlunde vil takke Kirkecommisſionen for den Anbefaling, hvormed den har hædret dets Forſlag om Sognebaandets Løsning, da den ſamtidig hermed har afgivet den Erklæring, at den hverken kunde eller vilde antage ſig dets Forſlag om Lærefrihed for Præſterne. For denne ſidſte Erklæring maa derimod alle Andre være Commisſionen Taknemlighed ſkyldig, da det følger af ſig ſelv, at de, der arbeide paa at ſkaffe Præſterne Lærefrihed, de arbeide paa Ophævelſen af Grundlovens § 3, eller paa Afſkaffelſen af den evangeliſt-lutherſke Kirke ſom Folkekirke i Danmark.

Det er mig ikke ubekjendt, at der ogſaa uden for det Grundtvigſke Partie gives enkelte Præſter og en ſtor Deel Andre, ſom ſynes meget godt om den foreſlaaede Sognefrihed. Dette, i Forening med den ſnildelig tilføiede § 7 i Partiets eget Forſlag til Sognebaandets Løsning, var jo netop Grunden til, at bemeldte Lovforſlag kunde blive vedtaget i Folkethinget i Febr. d. A. Men Alle, ſom ſtaae udenfor Partiet og ſom dog ynde Sognebaandsløsningen, kunne uden Tvivl henføres til tre meget forſkjellige Claſſer. Til førſte Claſſe høre de, ſom ønſke den af uædle Grunde, i det de f. Ex. finde, at det kunde være meget godt, om man kunde faae Frihed til, uden Anſøgning, ſtrax „at løbe bort fra ſin Præſt", ſaaſnart man blev vred paa ham. At disſes Mening ikke kan komme i Betragtning, følger vel af ſig ſelv. Til den anden Claſſe henhøre de letſindige Frihedsvenner, ſom Intet have imod, at ogſaa Præſtefriheden gaves: de holde ſig kun til det Ord, at „Frihed tjener os Alle bedſt", uden at betænke, at Friheden maa være lovbunden, og at det maatte blive frygteligt at være her i Verden, hvis Alle ſik Lov til uden ringeſte Forhindring, at gjøre hvad de ſelv vilde. At der heller ikke kan tages Henſyn til disſes Mening ſynes klart nok. Endelig gives der en tredie Claſſe, ſom kun elſke lovbunden Frihed; de erkjende tilfulde det aabenbar Urigtige i Grundtvigs Mening om Symbolum apostolicum, ſaavel ſom det Urimelige i den Præſtefrihed, han foreſlaaer, men ynde alligevel hans Forſlag til Sognefrihed, naar denne kun blev begrændſet, f. Ex. ſaaledes ſom Kirkecommisſionen nu har bragt i Forſlag. Men disſe have ikke lagt Mærke til den uadſkillelige Forbindelſe — der endog ſynes at være undgaaet Kirkecommisſionens Opmærkſomhed — ſom er imellem Grundtvigs to vild-

farende Meninger om Troesbekjendelsen og om Gavnligheden af Lærefrihed (ɔ: Ophævelse af vor Folkekirke) paa den ene Side, og hans Forslag til Sognebaandets Løsning paa den anden Side, saa at den, der forkaster de to førstnævnte Vildfarelser, ogsaa nødvendig maa forkaste ethvert Forslag til en større Sognefrihed end den, som allerede nu haves, eller kan erholdes ved indgivne Ansøgninger, saavelsom ved frivillige Overeenskomster mellem Præster og deres Menigheders Medlemmer.

Torkildstrup, i Juni 1854.

(**Af et Brev til Udgiveren**). — Provst Møller klagede i Ugeskriftets Nummer 33—34, 4de Bind, over Messefaldet, og jeg er enig med ham i denne Klage og ønsker ret, at Messefaldet maatte afskaffes. Men der er en anden Klage, der først trænger sig frem. Skeer det ikke ofte, at Kirker staae tomme om Søndagen, hvor intet Messefald er? skeer det ikke ofte, at Præster om Søndagen betræde deres Kirke og gaae bort uden at have forrettet Tjeneste, fordi der var Ingen eller kun Een eller To tilstede? Jeg har fra flere Sider hørt det; jeg har derhos hørt forsikre, at Loven selv, som fritager Præsten for at forrette Tjeneste, naar tre Personer ikke have indfundet sig, er Skyld i, at dette Tilfælde saa ofte gjentager sig, idet Mangen, der vel kunde have Lyst til at gaae i Kirke, i daarligt Veir eller i Høstens Tid tænker: der kommer Ingen uden mig, og jeg maa da gaae bort, uden at have havt Nytte af min Gang. Er dette sandt, burde den angivne Lov ophæves; i sig selv synes det ogsaa ugrundet, at Præsten ikke skal være forpligtet til at prædike for Een eller To. Synes de ikke, det var værdt at bringe denne Sag paa Bane i Ugeskriftet? maaskee vilde man saaledes erholde det, som først behøves, nemlig Oplysninger om Omfanget af det Onde, at der holdes ingen Gudstjeneste, uagtet der ikke er Messefald.

Ledige Embeder. 15de Juli. Storehedinge i Sjælland. I Henhold til den allerhøieste Resolution af 18de Octbr. 1844 er den tiltrædende Sognepræst pligtig til at bestyre Sognekaldet for Høyerup Menighed, indtil en særegen Sognepræst bliver bestikket for denne, ved Hjælp af en personel Capellan. — Ljunge og Braaby i Sjælland; Reg.s Sum 1232 Rd., ny Anf. 308 Rd. — Hvornum og Snæbum i Aarhuus Stift; Reg.s Sum 512 Rd., ny Anf. 128 Rd.

Rettelse. I Ugeskriftets 2det Bind P. 134 Lin. 5 staaer: „Laguén (?)"; det skal være „Lappen", en Forstad ved Helsingøer.

Forlagt af den Gyldendalske Boghandling. Thieles Bogtrykkeri.

Ugeskrift

for den evangeliske Kirke i Danmark,

under Medvirkning af

Prof. J. F. Hagen, Pastor P. E. Lind og Pastor C. Rothe,

udgivet af

J. M. L. Hjort, Candidat i Theologien.

Nr. 39. Den 28de Juli. **1854.**

Indhold. 1. Kirkelig Efterretning. 2. Mødet i Odense. 3. Goethes Religion; af L. 4. Mormonerne. 5. Literære Anmeldelser. 6. Udnævnelse.

Kirkelig Efterretning.

Ved det sidst afholdte Landemode har Biskop **Martensen**, efter at have hilset Forsamlingen, henstillet til Landemodets Betænkning, hvorvidt det maatte finde, at der var Anledning til at give dets Forhandlinger en Udvidelse i aandelig og reent kirkelig Retning og til at nedsætte en Comittee til at tage dette under Overveielse. Det vedtoges, at denne Sag foreløbig skulde behandles af en Comittee af 5 af Landemodets Medlemmer, og efter at Biskoppen havde yttret, at han formeentlig ikke burde være Medlem af Comitteen, valgtes ved Stemmefleerhed til denne: Stiftsprovst Tryde, samt Provsterne Brasen, Neergaard, Mag. art. Becker og With. Den valgte Comittee erklærede efter Opfordring, at den vilde indsende sin Betænkning i Sagen til Biskoppen inden November Maaned d. A., for at der derefter, naar Biskoppen havde gjennemgaaet samme, kunde blive Leilighed til at lade den circulere mellem Landemodets øvrige Medlemmer inden næste Aars Landemode, paa

hvilket Sagen da kunde være moden til endelig Behandling. —

Hvor betydelig en Indflydelse dette vigtige Forslags Afgjørelse kan faae paa Stiftsconventernes Virksomhed, er indlysende; men det vil vel for disse være rigtigst at udsætte Behandlingen af Spørgsmaalene herom, til man faaer at see, under hvilken Form Forslaget vil blive realiseret. Vi glæde os imidlertid i det Haab, at herved Initiativet er givet til en tidssvarende Fornyelse af den ærværdige, men udartede kirkelige Institution. —e.

Mødet i Odense.

Samtidigt med at Kirke-Commissionen holdtes og paa en Maade i Opposition mod den traadte nogle Geistlige og Lægfolk (7 Præster og 15 Lægmænd)[1]) sammen i et Møde i Odense d. 2den og 3die Mai samt d. 14de Juni d. A. for at forhandle om Kirkeforfatningssagen. I Mødet d. 2den Mai oplæste Pastor Birkedal fra Ryslinge en udførlig Betænkning i Kirkens Forfatnings-Sag med bestemte Forslag med Hensyn til vigtige Punkter i denne; disse discuteredes derpaa i Mødet d. 2den og 3die Mai, og en Redactionscomittee udnævntes til at bringe dem i Form i Overeensstemmelse med Afstemningerne. I Mødet d. 14de Juni forelagdes og vedtoges da 15 Punkter vedkommende Kirkens Forfatning. Under Titelen „En fri Kirkeforsamlings Stemme i Kirkeforfatnings-Sagen" har Pastor Birkedal nu udgivet en Beretning om dette Møde, der indeholder deels (med nogle senere Forandringer) hans egen vidtløftige

---

[1]) Præsterne H. Agerbek, V. Birkedal, J. S. Brandt, C. Heiberg, M. Melbye, G. Strøm og K. F. Viborg, Proprietær H. Langkilde, Fuldmægtig P. Lindholm, Møller P. Nielsen, Tømmermand Gotfredsen og Gaardmændene N. Christensen, Chr. Hansen, N. Hansen, J. Jensen, N. Jensen, F. Larsen, N. Nielsen, K. Nielsen, C. Petersen, P. Rasmussen og J. Stephansen.

Betænkning, som laae til Grund for Forhandlingerne, deels de 15 vedtagne Punkter. Om selve Forhandlingerne meddeles Intet; dette maa saameget mere beklages, som det vilde have interesseret at see de Motiver, ved hvilke Forsamlingen bevægedes til at modificere flere af Birkedals Forslag i mere conservativ Interesse. De vedtagne Punkter vare efter det citerede Skrift følgende:

1. Forsamlingen maa, saavel for at værne om egen Ret, som for at fjerne Faren for et Kirkebrud, fremsætte det som Kirkeforfatningens første Punkt, at Folkekirkens Præster og Menigheder beholde Ret til at forblive ved de af Herren indstiftede Sakramenter og Ordets Forkyndelse i Overeensstemmelse med de lutherske Bekjendelsesskrifter.

2. Sognebaandet løsnes saaledes, at ethvert myndigt Medlem af Menigheden faaer Frihed til at vælge sig hvilken Præst han vil, til at betjene sig og Sine med alle kirkelige Handlinger.

De Umyndige følge den Huusstand, hvortil de høre.

3. Enhver ordineret Mand har Berettigelse til at tjene med Ordet ogsaa udenfor sin egentlige Sognekreds. Dog kan Biskoppen nedlægge Forbud imod, at en Præst indtil Videre holder Forsamlinger udenfor sit eget Sogn.

4. Præsterne have Ret til under Ansvar for deres Foresatte og under lovbestemte Former at afvise fra Altergang.

5. Det overlades til enhver Præst, om han vil foretage Vielse for adskilte Ægtefolk eller ikke.

6. Ingen, som vil forblive i Folkekirken, kan udelukkes af samme paa Grund af særegne Forestillinger eller Fordringer til Kirken, naar disse ikke ligefrem staae i Strid med den evangelisk-lutherske Kirkes Grundvæsen. De Præster, som ville imødekomme saadanne særlige Krav, bør anmelde Saadant for deres geistlige Foresatte, der kunne nægte Opfyldelsen af saadanne Begjæringer, naar de ere fremkomne af aabenbart Fjendskab mod Christendommen.

Som saadanne særlige Krav, hvilke det kunde tillades at imødekomme, anføres:

Daabens Udsættelse til en modnere Alder, Neddyppelse ved Daaben istedetfor Overøselse, Brødets Brydelse ved Nadveren.

7. For at en Menighed skal kunne have kirkelig Stemmeret i sine særegne og Folkekirkens almindelige Anliggender, udkræves, at den, i Forbindelse med en Præst, danner en organisk Enhed, og som saadan besidder et kirkeligt Organ, hvorigjennem den kan udtale sig, og bruge sin Ret; med andre Ord: den maa have sit Menighedsraad. Dog kan et saadant kun indføres ad Frivillighedens Vei.

8. Den øverste kirkelige Bestyrelse bliver Kongen og Cultusministeren, understøttet af et Bisperaad af samtlige Landets kirkelig valgte Biskopper, eller i Tilfælde af, at Biskopperne ikke blive kirkelig valgte, et Bisperaad, udvidet ved Valg af Landemoderne.

Bisperaadet træder som raadgivende sammen hvertandet Aar, har Forslagsret, og skal høres i alle kirkelige Sager.

Ved Siden af Bisperaadet sammentræder aarligt hvert Stifts Landemode. Ved dette have alle Stiftets Præster og en Delegeret fra hvert Menighedsraad Ret til at møde med fri Forhandlings- og Udtalelses-Ret, men uden Stemmeret. Ved Landemodet forhandles og afgjøres foreløbigt Stiftets Sager, ligesom og Forslag saavelsom Regjeringens Lovudkast her drøftes, før de forelægges i Bisperaadet.

Appel i personlige eller i Menighedsanliggender kan finde Sted fra Landemodet til Bisperaadet og Regjeringen, hvis Vedkommende ikke foretrække at lade Sagen afgjøre ved en kirkelig Domstol.

9. Biskopperne vælges indenfor hele Folkekirkens, Provsterne indenfor Provstiernes Omraade paa kirkelig Viis af vedkommende Stifts eller Provsties Præster og Menigheder under Forbehold af Regjeringens Stadfæstelse.

10. Præstevalget overlades efter Biskoppernes Indstilling gjennem Cultusministeren til Kongen. Vedkommende Menighed har, om den har et Menighedsraad i sin Midte, Ret til gjennem dette at blive hørt, førend Præsten beskikkes.

11. Til Menighedens Betryggelse og Værn imod uduelige og forargelige Præster, foreslaaes en Eedsvorne-Ret, be-

staaende f. Ex. af 3 Præster og 3 Sognemænd under Provstens Forsæde, der udtaler et Skyldig eller Ikkeskyldig, uden at behøve at støtte sig til juridisk Beviis.

Ingen Præst skal imod sin Villie kunne fjernes fra sit Embede, uden at Regjeringen har forhandlet derom med alle de ved Kirkeforfatningen lovligt indsatte kirkelige Organer.

12. Kirkesanger-Embedet skal ikke være saa uopløseligt forbundet med et Skolelærer-Embede, at dette Forhold jo kan løses, naar Præst og Menighedsraad derom ere enige, og sørge for, at Skolelæreren ikke derved lider noget Tab i sine Indtægter.

13. Hvor Præst og Menighed derom ere enige, kunne Psalmebogstillæg indføres til Brug ved Gudstjenesten, under Vilkaar af, at disse Intet indeholde, som strider imod Gudstjenestens Værdighed og Folkekirkens Væsen, hvorfor saadanne Tillæg blive at autorisere af Biskoppen.

14. Det staaer enhver større eller mindre Deel af Menigheden frit for at unddrage sine Børn Christendoms-Undervisning i Almueskolen og at indrette sig en kirkelig Skole under Præstens og Menighedsraadets samt Provstens og Biskoppens Tilsyn.

Udskrivning af Skolen og Confirmation skal ikke for Fremtiden være ubetinget sammenknyttede.

15. Et kirkeligt Fattigvæsen indrettes, adskilt fra det borgerlige, og Bestyrelsen deraf overlades Præsten i Forbindelse med Menighedsraadet, eller, hvor intet saadant er, Præsten med 2 tiltagne Mænd af Menigheden.

Vi meddele dernæst af Pastor Birkedals Betænkning Motiveringen af det 8de Punkt, da vi antage, at det vil have Interesse for vore Læsere at see en Udtalelse om Kirkens Forfatning fra denne Side, tildeels i Samstemning med Minoritetens i Kirkecommissionen:

„Mange kirkeligsindede Mænd i Danmark, og jeg med dem, foretrække en saadan Ordning af denne Sag, at den øverste Lovgivnings-Magt i Folkekirken bliver beroende hos Kongen i Forening med Rigsdagen, og det især af den Grund, at Kirkens frie Udvikling forekommer os bedre betrygget og et Værn imod hierarkisk og eensidig theologisk og aandelig Tidsstemning i høiere

Grad givet under Kongens og Rigsdagens Lovgivnings-Myndighed, uden nogen formelig saakaldet Kirkerepræsentation, — just fordi Rigsdagens Sammensætning er kommet istand saagodtsom uden kirkelige Hensyn. Jeg troer nemlig, at en verdslig Rigsdag ganske anderledes vil lade Kirken udvikle sig indenfra udad, og kun indskrænke sig til den allernødvendigste Indgriben i Kirkens indre Anliggender, fordi den vil føle sig ude af Stand til paa dette Omraade at bevæge sig med fuldkommen Sagkundskab, vilde føle sig blottet for den aandelige Overlegenhed, der er nødvendig til at magte de aandelige Bevægelser, og derfor vil lade Kirkens forskjellige Retninger beholde al den Frihed til at udfolde sig, som kan finde Sted, naar den da ikke gaaer til den alleryderste Yderlighed, og dette, mener jeg, vilde være en stor Vinding for en Folkekirke, som ønsker, saameget som muligt, at berede alle kun nogenlunde med dens Væsen forenelige Troes-Anskuelser et frit og glædeligt Rum i dens Skjød, og gjøre Folket i dets overveiende Flerhed fornøiet med Kirken. Én med bestemt Hensyn til det Kirkelige valgt og sammensat Forsamling vil have langt større Fristelse til at troe sig kaldet til, befalende og forbydende, at gjøre Former gjældende for Kirkens Liv, som kun staae i Harmoni med en vis Tids kirkelige Anskuelser, med Overtallets Meninger for Øieblikket, vil fristes til at paatrykke Folkekirken et bestemt theologisk eller religiøst Systems Præg, og snøre Aandens Liv i Baand med Tilsidesættelse af Mindretallets Ret, som dog aldrig bør krænkes, som altid til en vis Grad er berettiget, og hvori Kirkens Fremtid saare ofte slumrer. Og dette vil den let fristes til, just fordi den netop er kaldet til Kirkesagernes Drøftelse og Afgjørelse, og vil anse sig istand til at magte det Aandelige. Rivninger, Spaltninger og uønskelige Udtrædelser ville derved letteligen afstedkommes. — Imidlertid, da det synes, som om denne min Anskuelse ikke vil kunne komme i Betragtning imod den herskende Stemning hos dem, som rimeligviis ville faae afgjørende Indflydelse paa denne Sags Ordning, maae vi være betænkte paa, at komme denne Stemning saa vidt imøde, som vi nogenlunde ere istand til, og til den Ende at foreslaae, hvad vi mene under alle Omstændigheder bør iagttages, hvis man bestemmer sig for den kirkelige Lovgivnings Henlæggelse under et anden Forum end Rigsdagens i Forening med Kongen. — Hvad jeg nu først af al min Kraft maa fraraade, er dette, at der dannes en Synode eller et kirkeligt Organ med lovgivende Magt i kirkelige Sager i Lighed med Rigsdagens. Selv uden Hensyn til, hvad der maaskee altid vilde vise sig som fordærveligt ved en saadan Ordning af Sagen — og Hi-

ſtorien, ſynes mig, giver ikke de lovgivende Koncilier og Synoder noget godt Vidnesbyrd i Almindelighed — er det min urokkelige Overbeviisning, at det Danſke Folk ikke er kommet til den Modenhed og Bevidſthed i kirkelig Henſeende, at det kunde træffe kirkelige Valg til en ſaadan Forſamling, hvordan ſaa end Valgmaaden blev beſtaffen. Man maatte være belavet paa, at ſelv i bedſte Tilfælde Folk vilde blive ſtikket til den lovgivende Virkſomhed, ſom ſlet intet Begreb havde om, at den kræver andre Egenſkaber og andre Organer, kræver en anden Aand til at dømme om og afgjøre Guds Riges Anliggender, end de, der udfordres til at ſætte ſig ind i verdslige Handeler, og træffe Beſtemmelſer om dem med borgerlig Retſkaffenhed og Verdens-Klogſkab. Man betænke dog, at det ingenlunde er ſaa, at Fleertallet af Danſke Mænd med Bevidſthed og levende Tro ſtaae paa Kirkens Grund, men at det Modſatte er Tilfældet, ja, at der endog ofte er en almindelig Misſtemning og Bitterhed imod den mere levende Deel af Folket, ſom udgjør det langt mindre Tal, og ſom derved vilde udelukkes fra Synoden, eller faae ſaa ringe en Repræſentation, at de vilde blive overſtemte, ja, rimeligviis ſaa ſtedmoderligt behandlede, at de, fortrædigede og berøvede lidt efter lidt al nøvendig Udviklings-Frihed, nødtes til at udtræde. Det er nu ingenlunde min Mening, at denne liden Deel ſkal herſke i Folkekirken — tvertimod, jeg vilde anſee dette for en ſtor Ulykke — kun vil jeg, at den ſkal have ſin Berettigelſe indenfor Folkets Kirke og ikke blive Træl og Slave for Overtallet, eller tvinges ud af den Kirke, hvis Tro og Bekjendelſe den juſt levende har tilegnet ſig. Og dette gjør jeg gjældende til Gunſt for enhver liden Fraktion i Folkekirken, og Intet er jo uheldigere og mere imod en Kirkes Natur, end dette: kun at tælle, ikke at veie Stemmerne, hvilket vilde ſkee, derſom en lovgivende Synode dannedes. Altſaa kun raadgivende maatte, efter min inderligſte Overbeviisning, det Organ blive, hvorigjennem Folkekirken udtalte ſig ligeoverfor Regjeringen, ſom da alene maatte have den lovgivende Myndighed, og viſt ikke vilde misbruge den mere, end den i den gamle Statskirke har gjort det, hvad rigtignok ikke vil ſige ſtort; men det er dog en Kjendsgjerning, at Kirken har kunnet beſtaae indtil denne Dag, og at Regjeringen dog har taget Henſyn til Minoriteternes Ret. — Men, hvorledes ſkulde da nu det raadgivende Organ være, ſom nærmeſt kunde være iſtand til at fyldeſtgjøre alle billige Fordringer? Derſom man under alle Omſtændigheder vil en Synode, beſtaaende af Præſter og Lægfolk, valgte paa en eller anden Maade af Menighederne, er jeg bange for, at de ſamme Misligheder, ſom ovenfor frem-

hævedes, vilde blive Følgen, idet Synoden blev befolket med et Overtal af Perſonligheder uden Bevidſthed i Troen, uden Aand og Syn for Kirkens inderſte Væſen, og dog ſtaaende i den Formening, at være retteligen baade indvortes og udvortes kaldede til at gribe ind og give beſtemte, poſitive Raad, hvis Følger Mange maaſkee vare langt fra at kunne beregne. Skulde Alt paa en ſaadan Forſamling blive afgjort ifølge Stemmefleerhed, ſeer man let, at et ſaadant Organs kirkelige Betydning vilde blive ſaare ringe og dets Raad i mange Tilfælde ſaare umodne og ſkadelige. Og da det ikke gik an, at Regjeringen, naar Inſtitutionen ſkulde beholde nogen Betydning og Vægt, aldeles, eller endog i mange Tilfælde, ignoreerte dens Indſtillinger, og vel ogſaa let kunde komme i den Tro, at den, ved at følge dem, efterkom hele Folkekirkens Ønſke, — vilde man let, før man tænkte derpaa, kunne komme derhen, hvor man dog ikke vilde, komme til Spaltninger, Brud og Schisma. — Det er derfor min Formening, at man ſlet ikke ſkal danne en ſaadan Synode, og allermindſt nu under Folkekirkens nærværende Tilſtand. Jeg vilde foreſlaae et **Biſperaad**, beſtaaende af alle Landets Biſkopper, ſom nærmeſt ere anviſte at ſtyre Kirken, kjende dens Væſen, Tarv og Trang, ſkulle beſidde baade Viisdom og Kraft, og, ifølge Sagens Natur, ikke godt kunne tænkes uden i nær Berørelſe med deres Tilſynskreds, og med de aandelige Rørelſer, Stemninger og Længſler. Da det er at vente, at disſe, Biſkopperne, ikke i Længden ville kunne beſidde og bevare nogen Betydning og Vægt ligeoverfor Regjeringen og Folket, naar de ikke ſtadigt viſte ſig beſjælede af oprigtig Iver for at træffe det Rette, af Upartiſthed og Billighed til at lade Alle ſkee lige Ret, ſamt af Viisdom og Forſtand paa Menighedens Bedſte, og da de desuden i deres lidet Antal og ſom blot af Præſteſtanden baade ſelv vilde føle ſig drevne til ikke eenſidig at betragte kirkelige Sager, og ſom ſaadanne heller ikke kunde uden videre paatvinge Regjeringen den Mening, at man ubetinget havde hele Folkekirkens Stemme i deres Stemmer, — formener jeg, at der heri var givet en Betryggelſe for, at alle berettigede Fordringer dog nogenlunde vilde paaagtes og i nogen Maade ſkee fyldeſt. Imidlertid foreſlaaer jeg kun dette, under den Forudſætning, at Biſkopperne blive kirkevalgte herefter; i modſat Fald vilde et Biſperaad kun forſtærke den gamle bureaukratiſke Kirkeregjering, hvoraf vi har havt Ulykke nok. — Men dog kan jeg ikke blive ſtaaende ved en ſaadan Inſtitution, naar den ſtod alene, og det, ſom rørte ſig i Menighed og Præſteſtand ikke ligefrem kunde komme tilorde, hørligt og fornemmeligt for hele Folket og for Regjeringen. Jeg har derfor

tænkt mig det nærmere Forhold omtrent ordnet paa følgende Maade: Biſperaadet ſamles engang hverandet Aar til Afgjørelſe af Kirkens Anliggender, til Forſlag og Raad og til Bearbeidelſe af de det af Regjeringen forelagte Sager og Lovudkaſt. Biſperaadets Forſlag og Raad gaae da til Cultusminiſter og Konge, ſom afgjøre Sagen for eller imod. — Men, for at Alt, hvad der rører ſig i Kirken, kan gjøre ſig gjældende med den Kraft, ſom er deri, holdes der aarlig Landemode i hvert Stift, hvor Biſkop og Provſterne have Sæde og Stemme, men hvor alle Stiftets Præſter ere berettigede til at møde og udtale ſig for eller imod, ſamt bringe kirkelige Spørgsmaal paa Bane, og hvor tillige enhver Menighed, der har et Organ i Menigheds-Raadet, ved et Medlem af ſamme kan lade møde for ſig, ligeledes med fuld Frihed til kirkelig Udtalelſe. Men hverken Præſterne eller Menighedsmedlemmerne have Stemmeret paa Landemoderne. Og hvorfor ingen Stemmeret? Fordi under en fri Udveerling, der ſeirer Aanden altid, om det ſaa kun var een Aand, der ſtod imod 100 eller 1000 Kroppe; under en Stemmegivning, der ligger Aanden næſten altid under, og Kjødet ſeirer, fordi det gjerne pleier at have det ſtørſte Tal; og det er mig juſt om at gjøre, at Aanderne kunne komme til at ſtaae ſeirende for den almindelige Bevidſthed og ſom ſaadanne trænge frem til de høieſte Steder; ved Afſtemningen forrykkes ſtrax Forholdet, og Tallenes Vægt tynger Aandens maaſkee temmelig eneſtaaende Røſt ned. Jeg troer, at ved ſaadanne frie Forhandlinger paa Landemoderne vil Kirkeblodet komme til at rulle livligere og ſundere, og Folket vil ved dem blive opdraget til ſtørre Forſtand og Syn for Aandens og Kirkens Rige, thi, hvad her forhandles, vil ganſke anderledes kunne trænge igjennem nedad i Menighederne, fordi her kan langt Flere komme til at deeltage aarligt i hvert Stift, end det vil kunne ſkee ved en ſparſomt ſammenſat Synode; her vil den kirkelige Usſelhed og Aandløshed, der gjør ſig bred med Schemata og verdslig Forretningsdygtighed, blive grebet i ſin Tomhed og forſtumme, og friſke Strømninger, med Guds Hjælp, gaae ud over Kirkemarken. — For diſſe Landemoder ſkulle Biſperne forelægge alle de Sager, de ville bringe til Forhandling i Biſperaadet, ſamt Regjeringen ligeledes gjennem Biſkopperne lade de Forſlag, den agter at gjøre, her undergives en fri Overveielſe, ligeſom ogſaa hver Biſkop maatte have at meddele Landets øvrige Landemoder Alt, hvad de ønſke at gjøre til Gjenſtand for Bearbeidelſe paa det nærmeſt foreſtaaende Biſperaads-Møde. Der maatte derfor ſørges for, at Landemodet holdtes, før Biſperaadet, i det Aar, dette kom ſammen. Jeg mener

at derved vilde al den Betryggelse, Præster og Menigheder, Fleertal og Mindretal med Billighed kunde fordre, saalænge der overhovedet skal bestaae en Folkekirke, være givet. Tankerne, Længslerne og Kravene bleve aabenbart udtalte, og maatte virke efter den Kraft og Sandhed, der var i dem, baade paa Landemodet, i Bisperaadet og hos Regjeringen, og alle Instantser kunde og vilde i Regelen tage Hensyn til Alt, hvad der havde Berettigelse og sund Styrke i sig, uden at Afgjørelsen var lagt i en tvetydig og, som Sagerne nu staae, for en stor Deel misledende Afstemnings Haand, hvor de fleste Legemer, men ikke den større Aand vilde blive raadende. — Den administrative Myndighed vilde være at overdrage Biskoppen i hvert Stift, i Overeensstemmelse med den kirkelige Lov, og Afgjørelsen af de løbende Forretninger i Mellemtiden maatte ligge i hans Haand, under Ansvar for Loven og Regjeringen, indtil Bisperaadet holdtes, hvorfra Approbation i Tilfælde, hvor den var nødvendig, paa det Gjorte skulde medbringes. Skulde nogen Præst, Menighed eller Embedsmand være utilfreds med Bispens Afgjørelse, da maatte Sagen indstilles til Cultusministeren, som foreløbig, indtil Bisperaadet samledes, kunde træffe Bestemmelse i Sagen. Det vil sees, at ogsaa hele dette Forslag knytter sig til det Bestaaende: Landemoderne have indtil vore Dage vedligeholdt sig, om end bevøvede deres egentlige kirkelige Betydning, og Bisperaadet har sin Analogi i den almindelige, endnu gjældende, Praxis, at Regjeringen forespørger sig hos Biskopperne om alle kirkelige Sager, før endelig Bestemmelse tages. — „Den kirkelige Domstol", hvorom jeg i Slutningen af mit Forslag taler, vil jeg kun pege hen paa for det Tilfælde, at saadanne — hvad maaskee var ønskeligt — oprettes, uden at jeg forresten selv skal gaae nærmere ind paa Spørgsmaalet om deres Dannelse og Charakteer. Provsteretten og Landemodsretten staae her som Forbilleder."

Göthes Religion.

(Efter J. v. Eichendorff: der deutsche Roman des 18. Jahrhunderts im seinem Verhältniß zum Christenthum. Leipzig 1851).

— Göthe adopterede, skjøndt ikke uden eiendommelig Opfattelse, sin Tids subjective Humanitetsreligion, som henviste Menneskene med deres Længsel og Opfyldelsen af den ganske

til dem selv. Forskjellen laa kun i den forskjellige individuelle Opfattelse. Medens Jean Paul vilde opfange den hele Verden i det ideale Huulspeil, skulde derimod hos Göthe allerede Verden selv, just som den var og blev, afspeile Himlen. Det Endelige i sine mangfoldige Phænomener og Manifestationer var for ham Uendeligheden, Verdenssjælen eller Gud, Naturen hans Aabenbaring. „Jeg tilbeder Den", sagde han, „der har lagt en saadan Productionskraft i Verden, at naar kun den allerubetydeligste Deel deraf træder ind i Livet, Verden vrimler af Skabninger, saa at Krig og Pest og Vand og Ild ikke kunne skade den. Det er min Gud". Det Synlige, det Sandselige skal føre ham til den Høieste, og alle Lavaters Idealer skulle ikke drage ham bort fra Maalet, at være sand og god og ond som Naturen: han mener ogsaa at være af Sandheden, men af de fem Sandsers Sandhed. Han jager ikke efter Idealer, men kæmpende og spøgende vil han lade sine Følelser udvikle sig til Evner. Og i denne reale Bund har ogsaa hans Udødelighedstro sine Rødder; thi om saa høie Sjælekræfters Undergang kan der i Naturen aldrig og under ingen Omstændigheder være Tale; saa ødselt handler den aldrig med sine Capitaler. „Lev, og du vil leve!" Tørsten efter Liv, Erkjendelsen af den udødelige Naturens Orden, Opmuntringen til roesværdige Tanker og Gjerninger — kun dette er Udødelighed. Ja, naar der sees hen til den Opholdelsens og Udviklingens vise Lov, hvorefter Naturen uophørlig spiller med det allerede Vundne igjennem alle sin Virksomheds Riger, og gjør det med Lykke endog i det Uendelige, bliver det meget mere et Spørgsmaal, om ikke det hele Menneske igjen kun er et Kast imod et høiere Maal. Naturen kan ikke undvære Entelechien; men vi ere ikke udødelige paa samme Maade, og for i Fremtiden at manifestere sig som stor Entelechie, maa man ogsaa være en saadan; thi hver Entelechie er et Stykke Evighed, „og det Par Aar, den er forbundet med det jordiske Legeme, gjør den ikke gammel. Er denne Entelechie af ringere Art, saa vil den under dens Formørkelse ved Legemet udøve ringe Magt, meget mere vil Legemet have Overherredømmet, og som det ældes, vil den ikke holde og hindre det. Men er Entelechien af mægtigere Art, som det er Tilfælde hos alle geniale Naturer, saa vil den, ved oplivende at gjennemtrænge Legemet, ikke alene virke styrkende og forædlende paa dettes Organisation, men den vil ogsaa ved sin aandelige Overmagt søge at gjøre sin Forret til en evig Ungdom bestandig gjældende".

Men denne Anskuelse prædestinerer, nøie taget, to forskjellige Menneskeracer: et fornemt Aandsaristokratie og simpel Verdensføde. Imod en saadan Adskillelse lader der sig, ifølge den uud-

forskelige Plan, hvormed Forsynet fordeler Lykke og Gaver iblandt de Dødelige, faktisk Lidet indvende, saafremt kun ikke hiin aandelige Fødselsadel allerede i sig tillige skal gjælde som Fribrev paa den anden Verden, og det ikke oversees, at ikke Geniet som saadant, men den Brug, der gjøres deraf, hjælper til Himlen — Noget, der her saameget mere maa tages under Overveielse, som Meget vil blive fordret af den, hvem Meget var givet. Men saaledes har Göthe ingenlunde forstaaet det; thi vel taler han nogle Gange om Nødvendigheden af, at vor bedre Natur kraftigen bevarer sig og ikke indrømmer Dæmonerne større Magt, end billigt er; men ligesaa afgjort paastaaer han, at intet Menneske kan forandre om det saa kun var en Trævl af sit Væsen. Vore Dyder hvile mangfoldig forgrenede paa vore Feil som paa deres Rødder: idet vi uddanne hine, dyrke vi tillige disse. Men dette er kun spildt Umage, han betroer sig derfor ganske til Naturen; „den maa raade med ham; den vil ikke have sit Værk; han taler aldrig om den, men hvad Sandt og Falsk han sagde, Alt har den talt, Alt er dens Skyld, Alt dens Fortjeneste; havde han begaaet nogen Feil, saa kunde det ikke være nogen". Efter dette kommer det altsaa egentlig kun an derpaa, at Mennesket følger Naturens uafviselige Fordringer, eller med andre Ord: at vi gjøre vore dæmoniske Kræfter og Anlæg stikkede til saa uhindret en Selvnydelse, som muligt. Og for denne Uddannelse erkjendte han Kunsten som den virksomste Skole. Det er i Sandhed henrivende, med hvilken Andagt han i Rom taler om sin Opvækkelse foran de gamle Gudebilleder. „Jeg har ingen Ord", siger han, „til at udtrykke den Salighed, hvormed jeg nu begynder at betragte Kunstværkerne; min Aand er udvidet nok til at fatte dem. Jeg har atter de skjønneste — jeg tør vel kalde dem saaledes — Aabenbaringer. Det er mig tilladt, at kaste Blik i Tingenes Væsen og Forhold, som aabne mig en Afgrund af Rigdom. Naar man stadig befinder sig i Nærheden af plastiske Kunstværker af de Gamle, saa føler man sig, ligesom i Naturen, foran noget Uendeligt, Uudforskeligt. Først i Rom har jeg fundet mig selv, er bleven overeensstemmende med mig selv, er bleven lykkelig og fornuftig. Det forekommer mig, som jeg aldrig har skattet Tingene i Verden saa rigtig, som her; jeg glæder mig over de velsignede Følger for mit hele Liv".

Velsignelsen blev ogsaa meget snart virksom, dog mere paa udvortes Maade end i Henseende til den indre Dybde, ikke som Forfriskning af den dæmoniske productive Magt, der gjør Göthes Ungdom saa forunderlig, men som stille formende Kraft. En vis Følelsernes Logik giver fra nu af hans Frembringelser ved

viis Selvbegrændsning Ro og Symmetrie; Taſſo, Iphigenia, o. ſ. v., forlængeſiden færdige i proſaiſk Omrids, bleve nu først omſatte i muſikalſke Vers og støbte i den Form, der almindelig gjælder for klasſiſk. Derimod undergravede denne Kunſtreligion paa anden Maade Poeſiens Bund. Da nemlig i den det ethiſke Element nødvendigviis kun kan være et underordnet, ſaa mener den ogſaa at turde ignorere det eller behandle det med fornem Ringeagt. Den kjender i Grunden blot en poetiſk Samvittighed og Synd imod Kunſtens hellige Aand. Dyden ſkal kun gjælde ved Skjønheden af ſin Fremtræden, Synden kunne retfærdiggjøre ſig ved ſkjønne Former, og den høiere Dannelſe overhovedet være fritaget for den ſimple Sædelighed, der bliver den magrere Diæt for dem, ſom ikke deelagtiggjøres i hiin Himmelſpiſe og ellers kunde fordærve deres Maver paa Huusmandskoſten — en Grundſætning, ſom vor nye, den geniale Liderligheds, Literatur ypperlig har mærket ſig, og Göthe ſelv i ſin Fauſt udført i det Store. Denne er ingenlunde det gamle Sagns Fauſt, der for Verdens Lyſt og Ære kjækt forſkriver ſig til Djævelen, men et aldeles moderne Genie, der paa en gyſelig Maade belyſer alle det menneſkelige Hjertes Afgrunde og eenſomme Toppe og — foruden at han vil kalde Verdens egen Urſkjønhed tilbage i Billedet af den hedenſke Helena — ſtræber efter indvortes at omdanne ſig det korte jordiſke Liv til et harmoniſt Kunſtværk. Men i Sagnet bedrages Fauſt af den Onde, hos Göthe den Onde af Fauſt; hiin bliver, ſom billigt er, tilſidſt hentet af Djævelen; medens Göthes, trods al Uret og Ondſkab, i Kraft af ſin høiere Dannelſe og ſine lyſe Aperçus, uden Anger og Omvendelſe farer til Himmels under ſtor Applaus af liberale Engleſkarer.

Men af dette Dogma om Kunſtſandſens fortſatte vegetative Uddannelſe, der ſtræber at undgaae og udſondre alt det Anomale, forklares ikke blot Göthes meget omtalte Ovietismus i politiſke Sager, hvis haſtige Overgange og voldſomme Paatrængenhed altid berørte ham paa en forſtyrrende Maade, men ogſaa hans Had til den poſitive Chriſtendom, idet denne, i Modſætning til hans Betragtningsmaade, altid behandler det, der gjaldt ham ſom Selvhenſigt, kun ſom Middel for høiere Diemed. Med fornærmet Bitterhed tæller han derfor Chriſtendommen iblandt de Ting, der ere ham meeſt modbydelige, ſaaſom Tobak, Hvidløg og Hundegjøen, erklærer ſig aabent og gjentagne Gange for en „decideret Ikkechriſten", finder tuſinde beſtrevne Blade af gamle og nye af Gud benaadede Menneſker ligeſaa ſkjønne og for Menneſkene ligeſaa nyttige og uundværlige ſom Evangelierne, og føler en venſkabelig Medynk med

Lavaters Tørst efter Christus, der anvender al sin Kraft, for at gjøre et Eventyr til Sandhed, for at forgude en huul Barnehjerneforneммelse. Han under ham gjerne denne Lykke, da han uden den maatte føle sig elendig; thi med hans Begjering, at nyde Alt i eet Individ, var det herligt, at der fra gamle Tider var bleven et Billede tilbage for os, hvori han kunde speile sig og som han kunde tilbede. „Kun det er", vedbliver han, „uretfærdigt og Rov, at du plukker alle kostelige Fjer af de tusinde Slags Fugle under Himlen, for dermed at smykke din Paradiisfugl; dette ærgrer os, der, som Guds Sønner, tilbede ham i os selv og i alle hans Børn. Du kalder Evangeliet den guddommelige Sandhed; mig vilde en lydelig Stemme fra Himlen ikke overbevise om, at Vandet brænder og Ilden slukker, og en Qvinde føder uden Mand, og en Død staaer op; meget meer anseer jeg saadant for Blasphemier mod den store Gud og hans Aabenbarelse i Naturen. Med denne Tro er det mig ligesaa stærk Alvor, som det er dig med din; og hvis jeg skulde tale offentlig, saa vilde jeg føre Ordet for det efter min Overbeviisning af Gud indsatte Aristokratie med samme Iver, som du taler for Christi Rige". Altsaa her igjen en exclusiv Religion for de Dannede, fornem Tilsideсættelse af den gamle Folketro, og en Christus, der ingen er, der aldrig virkelig har levet, men, som andre mythologiske Personer, kun skal være et selvskabt Billede af vor Længsel; thi hvad skulde, mener han, de tusinde Religioner overhovedet være Andet, end tusinde Yttringer af en Helbredelseskraft, som Naturen har nedlagt i ethvert levende Væsens Existents, at det, naar det sønderrives et eller andet Sted, selv kan slikke Saaret sammen. Noget maa Mennesket troe paa, at han ikke skal fortvivle over sig selv; men om han troer paa Christus, eller Götz, eller Hamlet, det er eens. Med Troen, hvori Enhver, saa godt han kan, er beredt til at offre sin Følelse, sin Forstand, sin Indbildningskraft, og med Viden forholder det sig paa omvendt Maade; det kommer slet ikke an paa, at man veed, men hvad man veed, hvor godt og hvor meget man veed, medens ved Troen Alt beroer derpaa, at man troer. Menneskenes Ord er ham derfor Guds Ord, og af inderste Hjerte falder han Broderen om Halsen: Moses, Propheten, Evangelisten, Apostlen, Spinoza eller Macchiavelli; men maa ogsaa sige til Enhver: „Det gaaer dig dog ligesom mig. Angaaende Enkeltheder tænker du kraftig og herlig; det Hele gik ligesaalidt ind i dit Hoved, som i mit".

Tager man nu forsigtig disse blot undgaaende Negationers Skaller bort, saa bliver egentlig atter kun tilbage som Kjerne af hans „Ikke-Christendom" — foruden den allerede nævnte i

Naturnødvendighed grundede Udødelighedstro — det gamle Overalt og Ingensteds af en Naturgud, der slet ikke er Andet end Tilværelsen selv. „Spørger man mig, om det ligger i min Natur, at dyrke Solen, saa svarer jeg: ganske vist. Thi den er ligeledes en Aabenbarelse af den Høieste. Jeg tilbeder i den Guds Lys og frembringende Kraft, hvorved vi alene leve, virke og ere". Og paa denne allerede oprindelig gjennem hele Naturen udbredte Kraft til selvstændig fortsat Udvikling bygger han da trøstig sit humanistiske Dannelsesprincip, saavel som sit personlige Kald, derved at være virksom og hjælpende; thi „Gud er endnu bestandig virksom, som paa Skabelsens første Dag. At sammensætte denne plumpe Verden af simple Elementer havde sikkerlig gjort ham liden Fornøielse, naar han ikke havde havt den Plan: paa dette materielle Grundlag at oprette en Planteskole for en Verden af Aander. Saaledes er han nu bestandig virksom i de høiere Naturer, for at drage de ringere fremad". Men bertil nytter det Dogmatiske i Christendommen ikke i ringeste Henseende. Alt det Gode er „medfødt skjøn Natur. Det er meer eller mindre medskabt Menneskene i Almindelighed, men i høi Grad enkelte ganske fortrinlig begavede Mennesker. Disse have i store Gjerninger eller Lærdomme aabenbaret deres guddommelige Indre, hvilket da ved den Skjønhed, hvori det viste sig, bemægtigede sig Menneskenes Kjærlighed og drev dem til Tilbedelse og Efterlignelse". Denne (pelagianske) Anskuelse, hvorefter der i Naturen er en vis Spire, der kan voxe frem til en aandelig Lyksaligheds herlige Træ, har for stedse adskilt ham fra Brødremenigheden, som han havde stor Agtelse for; thi denne erklærer den menneskelige Natur for fuldkommen fordærvet. Han distingverer da imellem Kirkens Religion og en Art Urreligion, en Natur- og Fornuftreligion og dermed af guddommelig Oprindelse, som altid vil blive den samme og holde ud og gjælde, saalænge der er gudbegavede Væsener til. Dog er den kun til for Udvalgte, er altfor høi og ædel, at den skulde blive almindelig; thi de stakkels, svage Mennesker taale ikke den guddommelige Aabenbarings ufordunklede Lys. Kirkens Religion er derimod mere af menneskelig Oprindelse, dæmpende, modererende paa velgjørende Maade, men skrøbelig, foranderlig og i Begreb med at forandre sig; dog vil ogsaa den i evig Foranderlighed blive ved at være, saalænge der er svage, menneskelige Væsener til.

L.

Mormonerne. Mormon-Missionærerne, der gik til China, ere komne tilbage til Nord-Amerika uden at have udrettet noget. Paa Sandwichsøerne have de havt stor Fremgang, og d. 20de Novbr. 1853 vare over Tretusinde af de Indfødte optagne i deres Samfund. Deres Bestræbelser ere ogsaa rettede mod Ava, Siam og Ostindien, ligesom mod Capstaden, hvor de mene at have gode Udsigter. I Europa er det kun de Missionærer, der gik til de preussiske Lande, der klage over Uheld.

Dr. Morten Luthers Prædikener over Lidelseshistorien. Efter Lindners tydske Udgave ved H. J. M. Svendsen, Catechet i Ringkjøbing. Endvidere **Dr. Morten Luthers Levnet,** meddeelt af Pastor Melbye. (Milo, Odense 1854). — I disse Stridens Tider at forøge Leiligheden for luthersk-christelige Lægfolk til at gaae tilbage til Reformatoren selv, hans Lære og hans Liv, forekommer os at være vel betænkt. Vi anbefale dette Skrift til vore Læsere og troe, at baade Oversætteren og Fortælleren ville tilfredsstille dem. Den sidste bemærker, at han især har benyttet Moritz Meurers nyere Værk om Luthers Liv og Mattheſius' Prædikener. Vi gjenfinde i hans Arbeide den samme populære og livlige Tone, der gaaer igjennem hans Meddelelser om Johannes Chrysostomus. **m.**

Katharine af Boras Liv. Efter Weidingers tydske Original ved C. F. C. Møller. (Iversen 1854). — Forfatteren har, som Læseren let erkjender, ikke villet levere noget videnskabeligt Arbeide, men kun gjøre de nærmere Omstændigheder ved Luthers Ægteskab og ægteskabelige Liv bekjendt for en større Kreds af lutherske Christne. Det havde været heldigt, om han havde undladt at behandle sit Stof som Middel til Opbyggelse (see P. 27 og 33), og derimod stræbt at trænge dybere ind i Katharines Charakteer og det Liv, hun førte som Luthers Hustru. Luthers Skrifter gjøre et saadant Forsøg muligt. Alligevel troe vi, at Skriftet var en Oversættelse værd, og paa denne er der Intet at udsætte. **m.**

Udnævnelse. 18de Juli. Cand. th. J. C. Bath til ordineret Catechet for Helliggeistes Menighed i Kjøbenhavn.

Paa Grund af Sommerferien udkommer i de tvende næste Uger intet Nr. af Ugeskriftet.

Forlagt af den Gyldendalske Boghandling. Thieles Bogtrykkeri.

Ugeskrift

for den evangeliske Kirke i Danmark,

under Medvirkning af

Prof. J. F. Hagen, Pastor P. E. Lind og Pastor C. Rothe,

udgivet af

J. M. L. Hjort, Candidat i Theologien.

Nr. 40. Den 18de August. **1854.**

Indhold. 1. Engelbreth, om Skriften; anmeldt af Dr. Rudelbach. 2. Mormonerne i Gjelsted; af Pastor Krag. 3. Nekrolog. 4. Svar til Mag. Viborg og Pastor Christensen; af Udgiveren. 5. Ledige Embeder, Udnævnelser og Entledigelser.

Den hellige Skrift og dens Forhold til Kirken. Et Vidnesbyrd af Dr. V. F. Engelbreth.

(Kbhvn. Reitzels Bo og Arvinger. 1854. 8.)

Som bekjendt, sang Luther, vor Kirkefader over Aabenb. 12: „Sie ist mir lieb, die werthe Magd, Und kann ihr nicht vergeßen; Lob, Ehr und Zucht von ihr man sagt; Sie hat mein Herz beseſſen“ [1]), og udtrykte sin inderlige Kjærlighed til Kirken, Jesu Christi Brud, videre saaledes, at selv om han skulde have stor Ulykke, ændsede han det ikke; thi hun vilde erstatte ham det ved sin Kjærlighed og Trofasthed. Det var den samme

[1]) Først aftrykt i den Joseph Klug'ske Psalmebog, Wittemb. 1535. Kritisk Text hos Wackernagel „das deutsche Kirchenlied“, S. 146 og i Crusius's Udgave af „Luthers geistliche Lieder“ (Magdeburg 1846), S. 101 f. Formen af denne herlige „aandelige Vise“ er "Minne-Sangen, sammensmeltet med den Italienske Canzones.

Luther, der — som den høiærværdige Forfatter af foreliggende Skrift, paa dets sidste Side, anfører — udtrykker sig om den hellige Skrift saaledes: „Den hellige Skrift er den høieste Guds Bog, fuld af Trøst i al Anfægtelse; thi den lærer om Tro, Haab og Kjærlighed ganske anderledes, end Fornuften kan see, føle, begribe og erfare. Og gaaer det ilde, saa lærer den, hvorlunde disse Dyder skulde lyse frem, samt at der er et andet og evigt Liv over dette arme, elendige Liv". Og han kunde vidne begge Dele med Sandhed. Thi han vilde ei skille ad, hvad Gud har sammensøiet: Guds Ord, som det lød fra Begyndelsen, og som det siden, efter Guds Villie, blev sammensattet i Skrift (i en ved guddommelig Indskydelse, Indgivelse, Indblæsning affattet Skrift), og paa den anden Side: Jesu Christi Kirke og dens Vidnesbyrd, som ei blot befæstet, bestyrket, men i sidste Instants udvældet af den samme guddommelige Aabenbarings Strøm, der drager sig gjennem den hellige Skrift. Aldrig glemte Luther derfor, at „Skriften ei behøver at laane Lys fra noget Menneske", men, idet han bad Gud bevare sig fra den Formastelse, at holde eller lære noget Andet, end det, den ene, hellige, almindelige Kirke fra Begyndelsen havde holdt og lært[1]), paastod han dog (fra det Øieblik af Reformationens Lærebegreb havde fastsat sig) med største Bestemthed, med urykkelig Consequents, at den hellige Skrift er og bliver den høieste Dommer i alle Troessager, den høieste Norm for den christne Tro og det christelige Liv. Saa høit han stillede den christne Kirke, sit Hjertes Udkaarne, saa forklarede han dog, efter Apostolisk Lære, og forebyggede derved enhver Mistydning, at netop derved var Kirken stor og af Gud holdt høit i Ære, at og forsaavidtsom den holdt hardt ved Guds Ord, var en tro Husholderske over dette og Sacramenterne, og i Troen forventede vor Herres Jesu Christi Tilkommelse. Thi „Kirken", siger han, „er Datteren, som er født af Guds Ord, men ikke Ordets Moder"[2]). Formedelst dette klart erkjendte og udtalte Forhold mellem Guds Ord og

[1]) Luther Wider Hans Wurst; Werke, XVII, 1657 ff.

[2]) Luther Auslegung des 1 Buchs Mosis, Werke I. 837.

Kirkens Vidnesbyrd vovede han derfor og paa mange Steder i ſine Skrifter — ingenlunde fordi han overſaae den evangeliſke Kirkes Brøſt, hvilke han netop, ofte i prophetiſt Vrede, allerſkarpeſt har revſet — at beraabe ſig paa hiin, vor Herres Jeſu Chriſti, Dag, der, ſom den ſkal lade Enhver vederfares ſin Lov, ſaaledes og vel ſkulde viſe, hvilken den ſande Kirke var.

Den evangeliſke Lutherſke Kirke har ikke adſpredt eller forødt dette Reformationens Arvegods; dens Theorie og Praxis, hele dens Kamp, var beſtemt af denne Grunderkjendelſe. Ingen Lærere i noget Kirkeſamfund have givet Kirkens Grundbekjendelſe og (velforſtaaet) dens Apoſtoliſke Oprindelſe et klarere, ſtærkere, mere omfattende Vidnesbyrd, men ingen Lærere have heller med ſtørre Uforbeholdenhed bøiet ſig under den hellige Skrift ſom i Sandhed Guds aabenbarede Ord, end vor Kirkes Lærere. Kun i denne Kirke kunde derfor en Theologie efter den ſtrſte Maaleſtok, en virkelig kirkehiſtoriſt Opfattelſe og Kritik, en dogmatiſt Lærebygning, der endnu ved ſin Soliditet maa vække Beundring, en aandelig Livsbetragtning, ſom Arndts, Speners, Scrivers og ſaa mange Andres, en rig og frugtbar Pſalmeſang udvikle ſig. Det er ikke noget Nyt, men netop Luthers Lære, ſom Concordie-Formlen ſtræber at ſammenfatte, naar den med de allerſimpleſte (viſtnok ikke videnſkabelig tilſpidſede) Pointeringer fremſtiller ſom Kirkelærens Grundvold, deels ſom den høieſte Norm (norma normans) den hellige Skrift baade betragtet ſom den eneſte oprindelige Kilde og den ſikkreſte, uſvigelige Prøveſteen, deels ſom afledt Norm (norma normata) Kirkens Bekjendelſer, baade de almindelige og Reformationens, i hvilken ſidſte Henſeende den ſtadig holder faſt ved, at ingen ny Bekjendelſe herved opſtilles, men kun det gives Vidnesbyrd, ſom Kirken fra Begyndelſen af havde bekjendt[1]). Netop derfor modſatte man ſig i vor Kirke „Synkretismen", ikke fordi G. Calixt og hans Efterfølgere paa nogen Maade begyndte at rokke Skriftens høieſte Anſeelſe ſom Guds aabenbarede Ord, men fordi det Forhold, hvori han ſatte

[1]) Formula concordiæ; Epitome, p. 570 sqq.; Solida declaratio, p. 631 sqq.

den til Kirke-Vidnesbyrdet, syntes mere eller mindre inadæquat. Selv den senere udprægede Distinction mellem Kirkelærens formale og materiale Princip vil (som væsentlig grundet i vore symbolske Skrifters Bestemmelser, nemlig: Articuli Smalcaldici II, 1) ingenlunde kunne misforstaaes, naar man erindrer sig, at det „Formale" her er brugt i den gamle peripatetiske Betydning af Ordet, og netop Aabenbarings-Standpunktet som det altomsluttende herved gives fuldgyldigt Vidnesbyrd. Og tilsidst, i vore Dage, da man, efter en, vel aldrig unbladt, men dog ei rettelig concentreret, ei energisk nok fortsat Kamp mod Vildfarelser, der havde hærjet alle Menigheder, vendte tilbage til Fædrenes Tro, da vedkjendte man sig i vor Kirke med lige Bestemthed baade det positive Skriftprincip (det negative er jo overalt kun et Vrængbillede af dette, en Tilflugt og et Skalkeskjul for Hæretikerne) og den evangeliske Kirkes i Skriften velbegrundede Bekjendelse, ei splittet fra, men i Samfund med den ældste Kirkes Symbol og symbolske Udvikling. I det man udtalte det sidste, Tilslutningen til „purioris ecclesiæ doctrina", som Melanchthon pleiede at kalde det, vedkjendte man sig med fuld Bevidsthed, med klar Overbeviisning det første. Dette og intet andet er den virkelig „kirkelige Anskuelse", den eneste, der fortjener dette Navn.

At den evangeliske Lutherske Kirke staaer og falder med den saaledes opviiste Grundvold for Kirkelæren, trænger ei til noget Beviis. Naar man alligevel har meent, at Kirken vel kunde staae paa noget Ringere, naar man navnlig i de sidste Dage har neblagt den Paastand, at vor Kirke egentlig slet ikke kjendte, allermindst havde vedkjendt sig Skriftprincipet, hverken som det høieste kritiske eller organiske Princip for Kirkelæren, saa er det omtrent som om man vilde mene, at et Menneske, der jo vistnok vilde døe, naar Hjertet toges ud af Livet paa ham, dog ret godt kunde leve med et halveret Hjerte. Der hører stor Taalmodighed for Historikeren til at høre paa saadanne Paastande, endsige til for Alvor at gjendrive dem, aldenstund det maa jo staae nærværende for ham, at uden Skriftprincipet i den meest energiske Betydning vilde Reformationen (et Værk af mere end trehundrede Aars Kamp i denne Retning)

ei være opstaaet, og at dens bedste Dagværk baade i Lys og i Løn skyldes ei blot dens urokkede Bestaaen paa Kirkens Bekjendelses-Grundvold, men fornemmelig og den Omstændighed, at den har sat Skriftprincipet i den mægtigste Bevægelse og saaledes stillt mellem Avner og Straa paa den ene, og Guld og Ædelstene paa den anden Side, ei blot i Kamp mod Modstanderne, men inden for den evangeliske Kirkes Omraade selv, saa det kritiske, organiserende Skriftprincip blev for den tillige et reorganiserende, et bestandigt Fornyelses-Princip.

Ja, paa Existents-Spørgsmaalet er nu Striden om Principet for Kirkens Liv, Bestaaen og Udvikling stillet i vore Dage, navnlig i vor fædrelandske evangeliske Kirke. „To be or not to be" — intet Ringere maa jo, efter Grundtvigs Mening være Løsenet for den nu, da selv dens Existents af ham gjøres til et omtvisteligt Punkt, saa „man ikke ret veed, enten hvor, eller hvad den egentlig skal være", og den Syllogisme skal afgjøre Alting, at „enten maa det evangeliske Lutherske Kirke-Begreb være indesluttet i det almindelige christne Menigheds-Begreb, eller det maa ligge udenfor, saa det var os som Christne uvedkommende" [1]). Velan, vi optage med den høiærværdige Forf. saa meget hellere dette Løsen, som intet Høiere jo kan tænkes for den sande Kirke paa dens Stridsbane, end ogsaa i den Henseende at blive gjort dem lige, der først udsprang af Klippen, som er Christus, at den bliver ligesom de vare, „som ubekjendt, og dog bekjendt, som døende, og see, den lever" (2 Cor. 6, 9); vi optage dette Løsen med den fulde Fortrøstning, at vi skulle kunne vise, ei blot at vi ere, men at vi leve, og at Skriftprincipet i den sande Mening endnu er mægtigt til at værne baade om sig selv og om vor evangeliske Kirkes Bekjendelses-Grundvold.

Det er ikke her Stedet, at gaae ind paa det Enkelte af den Grundtvigske Theori om Kirke-Bekjendelsens og den hellige Skrifts Forhold; for evangeliske Christne staaer dens Væsen i det Hele (principielt og finalt) i et saa klart Lys, at

[1]) Grundtvig, Mine christelige Grundsætninger, Dansk Kirketidende, 1854, Nr. 428.

om Uforligeligheden af begge Standpunkter (for nu ei at ſige mere) ingen Tvivl og ingen Tviſt kan være. Thi denne Theorie adſkiller, hvad Herren og hans Apoſtle ſelv have ſammenføiet; den ſætter Kirkens Vidnesbyrd, der viſtnok har en meget ſtor, men dog en betinget Vægt, og overalt fordrer den ſidſte Prøveſteen, det Alt beſeglende Segl i Aabenbaringens Vidnesbyrd, over Guds aabenbarede Ord. Den forkorter dog og forvandſker ei blot Skriftprincipet, men tillige Kirkens Opfattelſe af Bekjendelſens Væſen og Ret, idet den nemlig, med Bibeholdelſe alene af Grundbekjendelſen, afſkjærer alle øvrige Bekjendelſer, ſom et blot theologiſk Stof, og antaſter ſaaledes ei blot Kirkens uudſlettelige Bekjendelſes-Charakteer, men tillige dens i lige Grad retmæſſige og pligtmæſſige Livsudvikling. Idet den vil opretholde det levende Ord, ſom blot indeholdt i det Apoſtoliſke Symbol og Sacramentordene, ſtiller den netop dette Ords Liv i Tvivl, ved aldeles at forbigaae eller benægte de Kjendsgjerninger, ſom betingede dets hiſtoriſke Fixering. Den tilſpidſer, fuldender ſig deels ved et argumentum a tuto, der aldrig uden hvor Gud fører det, enten udtrykkelig ved Ordet eller ved guddommelige Kjendsgjerninger, har nogen Betydning, deels ved en Mythe, der tilſidſt maa bære hele Syſtemet, om Herrens Meddelelſe af Symbolet til Diſciplene i de 40 Dage, han efter ſin Opſtandelſe aabenbarede ſig paa Jorden. Den ſætter endelig praktiſk ſom Betingelſe for Kirkens fremtidige Beſtaaen og Udvikling Paaſtanden ei blot paa Sognefrihed, uden ſkarpt at ſkjelne mellem de to Former for denne, hvoraf den ene kan forplante, den anden beſtemt opløſe Kirken (Dimisſorialets og Exparochationens Form), men tillige paa Lærefrihed i en Betydning og Omfang [1]),

[1]) Grundtvig, Hvordan er levende Chriſtendom ſtillet i den ſaakaldte danſke Folkekirke (Danſk Kirketidende 1854; Nr. 431): „Hertil hører fornemmelig to Ting: den ene, at Præſterne ikke maa bindes til nogen Alterbog eller Pſalmebog, eller til nogen anden Læreforſkrift end den hellige Skrift, ſom de bedſt kan forſtaae og forklare den; og den anden: at alle Folkekirkens Medlemmer løſes fra Sognebaandet i hele dets kirkelige Udſtrækning, ſaa de frit kan betjene ſig af hvilkenſomhelſt Præſt i Folkekirken de vil ved alle ſaakaldte kirkelige Handlinger. Dette er den uundværlige Frihed".

ſom vor Kirke og enhver Kirke maa perhorreſcere ſom Kirkens Ruin.

Den høiærværdige Forf. af det foreliggende Skrift har i en levende, erfaringsmæssig Fremſtilling prøvet fornemmelig to Hovedſætninger i den Grundtvigſke Theorie og derved taget adſkillige hermed ſammenhængende Paaſtande med i Overveielſe. I den første Afhandling med Overſkriften: „den hellige Skrift er et levende Guds Ord" gjendriver han den modſatte Grundtvigſke Paaſtand, at den hellige Skrift nemlig i og for ſig ſelv er død, hverken Troes- eller Erkjendelſesnorm for Troende; at den maa bøie ſig under „det levende, mundtlige Ord", der egentlig først indaander det Døde, det Skriinlagte, Liv; at den følgelig i det høieſte kan gjøre Fordring paa (ligeſom den ſelv ikke udgiver ſig for noget mere) at være en Oplysnings-Bog for Troende og, ſaa høit den end monne ſtaae, dog i Grunden er Aandens mindſte Bedrift, er ikke givet til at danne Menighedens Liv. Denne Paaſtand erklærer han i Almindelighed for „ugrundet og forvirrende for vort Kirkeſamfunds Medlemmer" (S. 5), men in specie for Romaniſerende i Ordets ſletteſte Betydning (S. 9, 17, 21); begge Dele med Rette; thi ſelv den Romerſke Kirke har (hvad det ſidſte angaaer) ikke ſymboliſeret det unægtelig tidligere opſtaaede og fuldbannede Traditions-Begreb, førend i det Tridentinſke Concils Dage, for dermed at give Proteſtantismen dens Baneſaar[1]), ligeſom først de Polemikere, der maae anſees ſom det Tridentinſke Concils Haandlangere og Fuldbyrdere (navnlig Coſter og Bellarmin) vovede at vedkjende ſig en Abſtraction ſom den betegnede (at Skriften nemlig i og for ſig er et dødt Bogſtav), hvorved Inſpirationsbegrebet fuldkommen opløſes[2]) Idet Forf. gaaer ud fra et Inductionsbeviis om det ſkrevne Ords Vilkaar i Almindelighed, dets Forhold til Aand og mundtlig Forkyndelſe (at nemlig allerede her en ſaadan Abſtraction, ſom den af Grundtvig optagne, er utilladelig) viſer han dernæſt, at den hellige Skrifts Tilblivelſes- og Affattelſes Maade, der af Herren ſelv (factiſk, hvad det Gamle Teſtament angaaer, indicativt ved den Nyteſta-

[1]) Concilium Tridentinum, Sessio IV, Decretum de Canonicis Scripturis.

[2]) En høiſt mærkelig Modſætning hertil kanner jo viſtnok i vore Dage den Güntherſke Skole, atter et Livs-Modſtud i den Romerkatholſke Kirke, men, ſom alle de øvrige (fra Janſenismens Dage af) kun ſat til et Tegn, ſom modſiges, i hvilken Skole man nu, ſaa Kampen gaaer fremad til en Principie-Kamp, ikke har taget i Betænkning at vedkjende ſig temmelig uforbeholdent Skriftprincipet, uden at ſtøtte det til et jevnbyrdigt Traditions-Princip. Man ſml. herom min Anmeldelſe af Baltzers theologiſche Briefe; „Zeitſchrift für die Lutheriſche Theologie und Kirche, 1854".

mentlige Forjættelse til Apostlerne, der aabenbart ei blot angaaer deres Tale, men tillige deres Skrift, som skulde være et Vidnesbyrd til evige Tider) henføres til umiddelbar guddommelig Virksomhed, der ligesaameget kundgjør sig ved Skriftens Selv-Vidnesbyrd, som ved dens kjendelige, vitterlige Virkninger paa Menneskehjerter — at hele denne den hellige Skrifts Beskaffenhed udelukker en saadan Betragtning, der desuden slet intet Hjem har hos den ældste Kirkes Fædre, og der stedse med største Energie er afviist af den evangeliske Kirke som vildfarende.

I den anden Afdeling af dette Skrift, overskrevet: „Kirken hviler paa Skriften" er det den høiærværdige Forf.'s Hovedøiemed at paaviise, at den guddommelige Aabenbaring, som den er nedlagt i den hellige Skrift, maa være og blive den sidste, eneste tilstrækkelige Grundvold for hele Kirkelæren, og at ved denne Betragtning hele Kirkens Forhold og Charakteer baade i og udenfor Skriften (i Kirkens Levnetsløb nemlig) er bestemt, idet den jo ikke begjærer at stille sig over Guds Ord, men netop i at fastholde, udbrede, frugtbargjøre dette Ord og forvalte de deri foreskrevne hellige Handlinger maa erkjende sin Opgave; thi den er jo (som Apostlen Paulus beskriver det Apostoliske Embede, Kirkens instrumentale Grundlag og tillige dens første Manifestation efter Herrens Sjæle-Samling) „Christi Tjener og Huusholder over Guds Hemmeligheder" (1 Cor. 4, 1); og derfor kan den jo heller aldrig miskjende eller fornægte, at, som Herrens Ord alene kan velsigne dens Kamp, saaledes er det det samme Ord, der skal prøve dens Troskab tilsidst. Ved at udføre dette har den høiærværdige Forf. tillige kastet et prøvende Blik paa enkelte Paastande, hiin Theorie har tilegnet sig, har berørt Spørgsmaalet om det Apostoliske Symbols Prioritet, om dets historiske Tilblivelsesmaade, om det Fundamentelles og Saliggjørendes Begreb og Forhold; og ligesom i første Afsnit, saaledes har han ogsaa i dette kaldet flere af Kirkens ypperste Vidner til Hjelp for at støtte den sande Betragtning af Forholdet. Hvis maaskee enkelte Udtryk i denne Betragtning kunde ønskes nærmere oplyste, begrændsede, hvis enkelte Skriftudlægninger, der her stræbes at gjøres gjeldende, end kunde kaldes i Tvivl [1]), saa vilde man dog derved hverken overse, at dette

[1]) Dertil hører efter vor Mening: Brugen af Ordene „objectiv" og „subjectiv" S. 26, der neppe lader sig forsvare; Forklaringen af 1 Tim. 3, 15, (s. St.), der ikke blot har de bedste Udlæggere, Hieronymus, Theodoret, Chrysostomus, men, efter vor Overbevisning, selve Contexten imod sig; Exegesen til Gal 4, 26. (S. 31); den blotte, ligefremme Anførelse af Luthers vistnok ikke begrundede Udsagn eller snarere Formodning, at „communio sanctorum" i det Apostoliske Symbol skulde være en Glosse.

ikke i ringeste Maade afficerer Bevisførelsen selv, eller derover glemme den Grundbetragtning, der afgiør Sagen i sidste Instants, at Kirken netop derved er „Sandhedens Støtte og Grundvold", at den, som „den levende Guds Huus" (1 Tim. 3, 15), bøier sig under Herrens, den levende Guds, Ord.

Vi vilde dog herved utilstrækkelig have charakteriseret det foreliggende Skrift, hvis vi ikke endnu lagde den behørige Vægt paa, at det er (som Forf. ogsaa har overstrevet det) et „Vidnesbyrd" i Ordets sande og skjønneste Betydning. Ligesom Herren, den førstefødte blandt mange Brødre, skjænkede sine umiddelbare Disciple den store, uforlignelige Forrettighed „at vidne om ham", fordi de fra Begyndelsen af havde været med Ham (Joh. 15, 27), saaledes har Han givet alle troe Lærere, ved et Vidnesbyrd, der henter al sin Kraft fra det Prophetisk-Apostoliske (1 Joh. 1, 3) baade om hvad de have erkjendt og oplevet og taget af Herrens Fylde, under Hans Aands Veiledning, i Kirkens Samfund, at stadfæste Sandheden saavel ved at vise dens Continuitet, som fornemmelig ved at føre den tilbage til det Oprindelige. Og ligesom „Vidnesbyrdet" fremfor Alt maa aflægges da, naar den evangeliske Sandhed angribes, kaldes i Tvivl, naar Spørgsmaalet opstaaer om Kirkens doctrinelle eller organiske Fundament (det er jo vistnok kun det første, som her træder frem), saaledes er ogsaa denne moralske Nødvendighed og Forpligtelse til at tale overalt klart udtrykt i dette Skrift. Derfor netop bærer det paa den ene Side Sandheds-Vidnesbyrdets rolige, faste, bestemte Charakteer, og fornægter paa den anden Side slet Intet af den sande Høiagtelse for og Kjærlighed til Modstanderne, der jo, som vore Brødre, ere opammede ved og have diet det samme Moderbryst, og der derfor maae levne os det Haab, at saadanne Hjerter, der endnu ved saa mange usynlige og synlige Baand ere forbundne med vor evangeliske Kirke, ville vende tilbage til „den første Kjærlighed". Men ligesom der i ethvert sandt Vidnesbyrd maa være indesluttet ligesom en forborgen Ild, der paa engang vidner baade om Objectets Herlighed og om det Hjertes Beskaffenhed, der har optaget det, saaledes savne vi i det foreliggende Vidnesbyrd ikke det Mindste af den Ild, den mandige Kraft, som, efter Apostlens Ord: „Vaager, staaer i Troen, værer mandige og værer stærke" (1 Cor. 16, 13), alene kan udrette Herrens Gjerning. Og derfor udtale vi til Slutningen det Haab, at ogsaa dette Vidnesbyrd vil bære Vidnesbyrdets Frugt og faae Vidnesbyrdets Løn.

Dr. A. G. Rudelbach.

Om Mormonerne i Gjelsted.

I en Række af over 30 Aar har Undertegnede været saa lykkelig at see det religiøse Liv i disse Menigheder udvikle sig i mange Retninger, i Confirmanternes Livlighed og ufortrødne Opmærksomhed, i Ungdommens Lyst til at bivaane Kirke-Catechisationerne, i huuslig Andagt og stadige ofte tillige talrige Kirkebesøg, i Ægtefolks lykkelige Samværen og i Almindelighed christelige Børneopdragelse, i Taalmod, Velvillie, Beskedenhed, Kjærlighed og flere christelige Dyder. Kun lidet anede jeg, at Secteer-Aanden skulde finde Vei ogsaa til disse Egne og angribe nogen af den mig betroede Hjord. Alligevel er dette desværre skeet, i det at 2 unge Mennesker, den ene en Haandværker, den anden en forhenværende Soldat, kom i Februar f. A. fra Nørrejylland hertil og fandt Tilhold hos en Huusmand i Lunge By, Gjelsted Sogn, hvor de strax begyndte at udbrede Mormons Lære ved at forklare Bibelen efter deres eget Tykke, forelæse saavel deres Troesbekjendelse som Stykker af Mormons Bog og „den skandinaviske Stjerne" og love alle dem, der vilde gaae over, herlige Dage ved Saltsøen og evige Glæder hisset i det rigeste Maal. De bleve og modtagne af et Par andre Familier i samme By, hos hvem de holdt Forelæsninger for endeel Personer af begge Kjøn, som, efter deres Indbydelse, men uden at kjende deres Hensigter, vare komne sammen der. Ovennævnte Huusmandsfamilie, Mand og Kone, gik over til deres Tro og lode sig døbe af den ene Mormon i en Mærgelgrav paa Byens Mark, hvilket skete i Begyndelsen af Marts paa en Tid, da Vandet var belagt med Is af en Tommes Tykkelse. Baptizanderne gik ud med Klæder paa, lode sig nedbykke i Vandet og løb saa lige hjem, hvor Mormonerne tildeelte dem Nadveren efter deres Viis. Da først var det, at jeg, som paa den Tid leed af et Ildebefindende og ikke kunde tage ud, fik Underretning om dette Uvæsen saavelsom og om, at de fra Jylland udsendte Mormoner gik omkring i alle Sognets Byer for at falholde deres Parties Skrifter og vinde Proselyter. Det første lykkedes dem hist og her, det sidste derimod ikke. Saasnart mit Helbred tillod det, fik jeg de Mænd af Lunge, i hvis Huse der havde været holdt Forsamling og for hvem jeg frygtede, at de stode paa Skilleveien, uvisse om til hvilken Side de skulde vende sig, til at komme til mig og mærkede da snart, at Sagens overraskende Nyhed i Forbindelse med de Fremmedes bibelske og livlige Tale, ydmyge og som det lod kjærlige Væsen, mægtige Begeistring og udholdende Nidkjærhed havde gjort et dybt Indtryk paa disse mine Sognefolk

og maaftee bragt deres Tro til at vakle. Under Samtaler med dem forelæfte jeg endeel Bibelfteder faafom Pf. 102, 13—23; Efai. 4, 5—6, 62, 11—12; Jerem. 3, 14—15; Joel 1fte og 2det Cap.; frembeles Efai. 2, 10—22; Efech. 38te Cap.; Dan. 12, 1; endvidere Matth. 28, 19; Apg. 3, 19—21 og Aab. 20de Cap.; paa hvilke Steder Mormonerne ville, fom bekjendt, bygge deres Lærdomme om Samlingen til Zions Bjerg, om de ftore Plager og Peftilenfer over denne Slægt, om de Bornes Daab, det hellige Præftedømme og Chrifti tufindaarige Rige. Jeg paaviifte det Urigtige og Bibelftridige i Maaden, hvorpaa Mormonerne udlægge disfe Steder, fremftillede det Brange og Uchriftelige i deres Troesbekjendelfe af 25de Febr. 1851, undertegnet af G. P. Dykes, udhævede det Ufandfynlige, Fabelagtige og Forførende i deres Fortællinger faavelfom i Meget af det der findes i deres for hellige anfete Bøger og i deres Tidsfrifter, famt gjorde opmærkfom paa, til hvilke ulykkelige og førgelige Følger faavel i aandelig fom timelig Henfeende Overgangen til denne Sect kunde føre, hvilket jeg oplyfte ved flere Exempler. I Kirke og Skole fom og i de Samtaler, hvortil Leilighed gaves, føgte jeg at advare imod dette fig i vort Fædreland udbredende Kjætteri og blev i mine Beftræbelfer trofaft underftøttet baade af Sognets værdige Skolelærere og af flere chriftelig Troende heri Menigheden. De twende Udfendige fra Mormonerne i Jylland indbød jeg til en Sammenkomft, men de bleve borte. Derimod vebbleve de af og til i Sommerens Lyb at indfinde fig hos Huusmanden i Lunge, ftundom i Selfkab med unge Fruentimmer. En Pige fydfra i Landet var faaledes kommen med i deres Forfamling, men blev opføgt og hentet hjem af hendes Moder, der yttrede megen Uvillie over den Maade, hvorpaa Datteren var bleven forledt til at drage bort med de fidfte Dages Hellige. En Perfon fra Jylland, der kaldte fig Mormonpræft og kom hertil med Angivelfe om at fkulle tjene hos ovennævnte Huusmand i Lunge, blev anklaget fom Løsgænger, taget i Forhør ved Herreds-Retten og givet Tilhold at føge faft Erhverv, hvorpaa han mødte med Skudsmaalsbog hos Undertegnede og blev ført til Afgang til et Sogn paa Langeland. Sidfte Vinter føgte Mormonerne faa hemmelig faa muligt, men af yderfte Evne, at gjøre flere Profelyter heri Sognet, hvilket dog ikke lykkedes dem. Ikkun hos en ung Pige mebdeelte Rygtet, at Forførerne vare i Begreb med at vinde Indgang. Jeg talede ftrax med hendes Fader, en oplyft og retfindig Almuesmand og bad ham indftændig at vaage over fin Datter, der i fin Tid hørte til de meeft udmærkede Confirmanter og i Sommeren 1850 fvarede faa for-

trinligt, at Stiftets Biſkop, ſom viſiterede her, forærede hende en Bibel. Kort efter min Samtale med Faderen modtog jeg et Brev dat. d. 8de Marts d. A. fra Datteren, der fremſætter adſkillige religiøſe Spørgsmaale angaaende den rette Forſtaaelſe af Bibelen, Chriſti Efterlevelſe, Kjendetegn paa Chriſti Efterfølgere, den Hellig-Aands Naadegaver til os ſom nu leve, Propheternes Opfyldelſe i vore Dage, Kjærligheden imellem Menneſkene og om Evangeliets Prædiken og Sacramenternes Adminiſtrering ligeſom i Kirkens første Tider. Efter at have modtaget dette Brev, beſøgte jeg flere Gange Familien og gik omſider derfra i det Haab at have hævet Datterens Tvivl og at have ført hende om ikke til fuld Overbeviisning ſaa dog til Beſindelſe og Eftertanke. Ogſaa gav hun mig det Løvte ikke at ville foretage noget Skridt til Overgang førend hun havde raadført mig. Dette Løvte har hun hidtil ærligen holdt og jeg nærer den Fortrøſtning, at hun ved den Hellig Aands Biſtand vil flye den vanhellige løſe Snak og blive i det hun haver lært og ſom er hende betroet. Flere Gange har jeg talt med Mormonen i Lunge, iſær om de i Tidsſkriftet: Skandinaviens Stjerne, anførte Beviſer for Mormons Bogs Guddommelighed og Mirakler og ſøgt at overbeviſe ham om det Uholdbare og Intetſigende i hine, det Fabelagtige i diſſe, men han viſte ſig aldeles utilgjængelig for de af mig anførte Grunde og vedbliver at forſtaae Bibelen paa ſin Viis, ſaavelſom at troe paa de Syner og Aabenbarelſer, Sectens Tilhængere foregive at have. I Foraaret begjærede han ſin Datter fritaget for Skolegang, og, da dette ikke kunde indrømmes, men han blev ikjendt Mulct for hendes Forſømmelſe, nægtede han at betale Mulcten, erklærede at Barnet ikke oftere end ved de 2 halvaarige Prøver ſkulde møde i Skolen og foretog ſig, efter eget Udſagn, at døbe hende til Mormons Tro og Samfund. Sagen blev derpaa indſtillet til Skole-Directionens Afgjørelſe.

Foruden denne Familie i Lunge har Secten hverken her eller i Anneret vundet flere Tilhængere og Ingen ſynes mere at ændſe deres Udſendinges Overtalelſer og Beſtræbelſer. Gid det fremdeles maa blive ſaa!

Skrevet i Juli 1854. **M. G. Krag.**

Nekrolog[1]). Den 8de Juli bortkaldtes den berømte Kirkehiſtoriker Conſiſtorialraad og Profeſſor i Theologien ved Univerſitetet i Göttingen, Dr. Johan Carl Ludvig Gieſeler, i hans 63de Aar, efter 7 Maaneders tiltagende Sygelighed. Dette Tab for den theologiſke Videnſkab vil blive ſmerteligt følt

[1]) Efter „Prot. Kirchenz." 1854 Nr. 30.

i vide Kredſe, iſær i den nærværende Tid, der er ſaa rig paa Forviklinger og Vanſkeligheder i kirkelige og theologiſke Ting. Gieſeler var født til at udrede det Forviklede, til at ordne og indrette, til at forlige hinanden modſtridende Fordringer, til at lede og ſtyre; han beſad hiin Aandens Klarhed, der ſtrax med Sikkerhed ſkjelner det Hovedſagelige og Væſentlige fra det Underordnede, det Viſſe fra det Uſikkre, og med ſin ubøielige Samvittighedsfuldhed og ſit Friſind forbandt han en Sands for det hiſtoriſk Tilblevne og dets Ret, der ved hans ligeſaa omfattende ſom dybt indtrængende hiſtoriſke Kundſkaber endnu havde kunnet bringe vore Dage rige Frugter. — Men om nu end hans vigtige og indflydelſesrige Røſt er forſtummet, ſaa vil han dog længe tale til os igjennem hans Livs Værk, hans Kirkehiſtorie, ſom i det Væſentlige foreligger fuldendt. Den ſlutter med Aaret 1648, i hvilket Proteſtantismens Exiſtents indenfor det tydſke Rige blev ſikkret ved Tractater; for de endnu manglende 200 Aar foreligge Optegnelſer fra Forf.s Haand, der gjøre det muligt, ved en fremmed Haand uden Indblandelſe af fremmed Indhold, ſkjønt efter en noget forandret Plan, at fuldføre det Hele i eet Bind. Dette i fire Oplag udbredte Værk, der ved Overſættelſer er blevet bekjendt ikke blot i Europa, men ogſaa i de andre Verdensdele, har erhvervet Forf. en fyrſtelig Anſeelſe paa dette Gebeet af Videnſkaben. I de tredive Aar, i hvilke det har nydt en ubeſtridelig Anſeelſe, er der netop i denne Deel af Videnſkaben bleven arbeidet og frembragt mere end ellers i hundrede Aar, og Reſultatet af alle diſſe Arbeider, af hvilke en Deel fremkaldtes eller lededes ved det Gieſelerſke Værk, og til hvilke ſaa mange Monographier fra hans egen Haand henhøre, ſammenfattede han og gav det Plads under Texten i de med uforlignelig Omſigt, Lærdom og den ſamvittighedsfuldeſte Grundighed affattede Anmærkninger. Hans hiſtoriſke Fremſtilling er den ſaakaldte objective, der fremfører Kjendsgjerningerne ſelv, ſom de tydeligt foreligge i de kritiſk ſigtede Kilder og efter deres egen indre Sammenhæng, uden at indblande nogenſomhelſt for dem indvortes fremmed Logik, mere bekymret om det utvivlſomt Viſſe end om Skin af Aandrighed.

Svar til Mag. K. F. Viborg og Paſtor P. W. Chriſtenſen.

(Af Udgiveren).

Mit Foredrag i Roeskilde-Convent om Sacramentordene har fremkaldt et Par Artikler i „Danſk Kirketidende", hvilke jeg herved ſkal tillade mig at beſvare.

I D. K.-T. Nr. 34 d. A. har Hr. Mag. Viborg henvendt tre Spørgsmaal til mig. Mit Svar er følgende.

ad I. Kirken er efter ſit Væſen og Princip (ſom er Chriſtus) hellig; men i ſin hiſtoriſke Virkelighed har den at kæmpe med Synden, ogſaa indenfor ſig ſelv. Det Kirke-Begreb, ſom Mag. V. ſynes at forudſætte i ſit 1ſte Spørgsmaal, er endnu crasſere end Catholicismens [1]). — Spørgsmaalet om Symbolets apoſtoliſke Affattelſe angaaer ikke Troens Væſen, men et hiſtoriſk Factum, der hører ind under Videnſkabens Forum. Fordi nu til en Tid flere eller færre Chriſtne have havt en mindre rigtig Anſkuelſe i denne Henſeende, kan Kirken dog ikke ſiges at dele denne Vildfarelſe.

ad II. Det er meget problematiſt, hvorvidt Kirken, ſaaledes ſom Mag. V. mener, kan opſtilles ſom hiſtoriſt Vidne om det, der falder *udenfor Troens Væſen*. Medens den lutherſke Kirke f. Ex. kan anføres ſom Vidne for Indholdet af den augsburgſke Troesbekjendelſe, kan den det derimod ikke for de ydre Forhold, hvorunder, og for den Maade, hvorpaa den affattedes. Her indtræder et hiſtoriſt Vidnesbyrd, ſom ikke er ſpecifiſt forſkjellig fra Vidnesbyrdet for de øvrige hiſtoriſke Kjendsgjerninger paa Jorden (Kirken er nemlig ingenlunde identiſt med en i ikke-kirkelige Sager vidnende Majoritet eller Minoritet af dens Medlemmer). Vidnesbyrdet af Ikke-Chriſtne gjælder ogſaa her.

ad. III. Jeg vedbliver at fremhæve de af mig anførte Exempler (Peters Epiſkopat, Symb. Athanas.), af hvilke iſær det ſidſte danner en træffende Parallel. Ligeſom der har været en Tid, hvor Peters romerſke Epiſkopat og hvor Symb. Quicunque's Affattelſe ved den græſke Kirkefader Athanaſius var almindelig antaget over (ei blot den romerſke, men) hele Kirken (f. Ex. i Middelalderen), indtil den hiſtoriſke Underſøgelſe kom i Gang, og den hiſtoriſt rigtige Anſkuelſe efterhaanden vandt mere og mere Udbredelſe, ſaaledes gik det ogſaa med Henſyn til Symb. Apost. Hos en ſtor Deel Chriſtne, og navnlig hos de meeſt

---

[1]) I ſin Dogmatik beſvarer den ſtore lutherſke Dogmatiker *Joh. Gerhard* Spørgsmaalet: an ecclesia possit errare (om Kirken kan feile) ſaaledes, at han ſiger, at *den triumpherende Kirke* ikke er underkaſtet den mindſte Vildfarelſe; men de *Udvalgte* i den *uſynlige Kirke paa Jorden* kunne til en Tid indvikles endogſaa i fundamentale Vildfarelſer. *Den ſynlige Kirke* (ecclesia vocatorum complectens omnes omnium temporum fideles sive confessores) kan ikke feile *altid*, thi Vildfarelſens Tider afløſes nødvendigt af Opvækkelſens; den kan ei heller feile anderledes end at, hvor almindelig Forderverlſen end er, dog nogle Medlemmer af den uſynlige Kirke holde ſig frie for de fundamentale Vildfarelſer og bevare Troen. *De enkelte Particular-Kirker* kunne hildes i fundamentale Vildfarelſer.

Competente i den Sag, har herſket og herſker Antagelſen af, at Symb. Apost. ikke er verbotenus affattet af Apoſtlene. De hiſtoriſke Grunde for denne Antagelſe ſtaae endnu ganſke urokkede. Men Navnet er bibeholdt ſom ved Symb. Athan. — Med Henſyn til Mag. V.s Yttring om Liturgia S. Marci, ſkal jeg blot bemærke, at denne i ſin nuværende Form rimeligviis hidrører fra Cyrillus Alexandrinus.

I Anledning af min Yttring: „Man har ogſaa viiſt hen til Irenæus's Yttringer om regula fidei (P. W. Chriſtenſen i ſin Overſættelſe). Ja man kan jo nok overſætte Irenæus og gaae let hen over det, ſom handler om Skriften, hvilken Irenæus ſtærkt nok fremhæver ſom columna fidei, og accentuere det, der angaaer Troesregelen, ſom om denne var identiſk med Troesbekjendelſen. Men Spørgsmaalet angaaer netop Forholdet mellem regula fidei og Daabsbekjendelſen" — har Hr. Paſtor Chriſtenſen i Danſk K.-T. Nr. 35 d. A. udtalt ſig ſaaledes:

„Jeg veed ikke, om Nogen har henviiſt til Irenæus's Yttringer om regula fidei. Men det veed jeg, at disſe Yttringer[1]) ikke findes hos Irenæus, og at følgelig min Overſættelſe af Irenæus hverken indeholder eller henviſer til ſaadanne Yttringer. Heller ikke ſkal man hos Irenæus finde Steder, hvor Skriften kaldes columna fidei".

Jeg maa tilſtaae, at jeg neppe troede mine egne Øine, da jeg læſte Sligt. Har Paſtor C. da glemt Anmærkningen P. 2—3 i hans Overſættelſe, hvor han udtaler ſig ſaaledes:

„Hvo der blot tør troe ſine egne Øine, vil i dette Værk ſnarlig og lettelig kunne læſe ſig til, baade her og andetſteds, at hvad Irenæus kalder „Sandheds-Regelen" eller „Sandhedens Legemsbygning" eller „Apoſtlernes mundtlige Meddelelſe" (Tradition) eller „Evangeliet", er, tvertimod Papiſters og Protetestanters Mening, hverken Andet eller mere end Troesbekjendelſen, ſom den lyder ved Daaben i Kirken .... ſom ſagt, Irenæi og vor egen og hele den hellige almindelige Kirkes Troesbekjendelſe ved Daaben under alle Himmelegne og til alle Tider. Det er altſaa, under alle Omſtændigheder, intet nyt Paafund af Grundtvig og hans Diſciple eller, om man vil, Efterſnakkere i vore Dage, men enten en apoſtoliſk Sandhed eller dog en i Kirken ælbgammel Lærdom, at Troesbekjendelſen ved Daaben er det af Herren og Apoſtlerne faſtſatte Vilkaar for Optagelſe i Menigheden og tillige Regelen for al Skriftfortolkning".

Hvad angaaer Udtrykket columna fidei om Skriften, da henviſer jeg til følgende Steder hos Irenæus:

[1]) Hvilke?

(III, 1) Non enim per alios dispositionem salutis nostræ cognovimus, quam per eos per quos Evangelium pervenit ad nos, quod quidem tunc præconiaverunt, postea vero per dei voluntatem in Scripturis nobis tradiderunt, fundamentum et columnam fidei nostræ futurum [1]).

Her kaldes det i Skriften indeholdte Evangelium eller Skriften som Bærer for det (først mundtlig forkyndte, dernæst) nedskrevne Evangelium — Troens Grundvold og Støtte.

III, 11 kaldes Evangeliet, der atter eftervises som et quadriforme at indbefatte de 4 Evangelier i vort N. T., columna et firmamentum ecclesiæ.

Hele den Maade, hvorpaa Irenæus søger at eftervise Skriftmæssigheden af Kirketroen, vidner ogsaa nokſom om hans Betragtning af Skriften.

Forskjellen mellem regula fidei hos Irenæus og vor Troesbekjendelse er saa iøinefaldende for hver der kan læse, at det undrer mig, at Hr. C. fordrer den beviist af mig.

[1]) Heraf sees, hvor aldeles urigtigt P. W. Christensen i det ovenfor anførte Citat identificerer „Troesbekjendelsen" og „Evangeliet". Thi da maatte jo Troesbekjendelsen være indeholdt i Skriften.

Ledige Embeder. 4de Aug. Ulsø og Østeregede i Sjællands Stift; Reg.s Sum 992 Rd., ny Ans. 248 Rd. — Gudum og Faberg i Ribe Stift; Reg.s Sum 1269 Rd., ny Ans. 346 Rd. — Embedet som ordineret Catechet og Førstelærer ved Borgerskolen i Faaborg. — 15de Aug. Bregninge og Bjergsted i Sjælland; Reg.s Sum 1820 Rd., ny Ans. 455 Rd.

Udnævnelser. 24de Juli. Sognepræst for Hammelev i Haderslev Provsti J. L. W. Hansen, til Sognepræst for Fjelstrup i samme Provsti. — 27 Juli. Valget af const. Sognepræst for den evangeliske lutherske Menighed i Frederikstad, A. Matzen, til Sognepræst for Drelsdorf i Bredsted Provsti allernaadigst confirmeret. — 28de Juli. Lic. theol. J. A. Bornemann til Professor i Theologien ved Kbhvns. Universitet. — Sognepræst for Gudum og Faberg i Ribe Stift, S. C. Prahl, til Sognepræst for Baarse og Veldringe i Sjælland. — 29de Juli. Ordineret Catechet og Førstelærer ved Borgerskolen i Faaborg, A. P. Rohde, til Sognepræst for Vesterbølle og Østerbølle i Viborg Stift. — Sognepræst for Østerøe blandt Færøerne, Provst O. F. C. Jørgensen, til Sognepræst for Sarild og Nølev i Aarhuus Stift. — Sognepræst for Ulsø og Østeregede i Sjællands Stift, S. Wulff, til Sognepræst for Frue Menighed i Svendborg. — Adjunct ved Randers lærde Skole, Cand. th. H. A. L. Hansen, til Sognepræst for Norup i Fyen.

Entledigelser. 29de Juli. Sognepræst for Handewitt i Hertugdømmet Slesvig, J. Siemsen, efter Ansøgning med Pension. — 4de Aug. Biskoppen over Viborg Stift, N. C. Ollgaard, paa Ansøgning, i Naade og med Pension. — Capellan p. p. for Lydersley og Frørsløv i Sjælland, J. N. L. Schjørring, paa Ansøgning, i Naade.

Forlagt af den Gyldendalske Boghandling. Thieles Bogtrykkeri.

Ugeſkrift

for den evangeliſke Kirke i Danmark,

under Medvirkning af

Prof. J. F. Hagen, Paſtor P. E. Lind og Paſtor C. Rothe,

udgivet af

J. M. L. Hjort, Candidat i Theologien.

Nr. 41-42. Den 25de Auguſt. **1854.**

Indhold. 1. Love, Reſolutioner og Circulærer. 2. Ledige Embeder og Udnævnelſer.

Love, Reſolutioner og Circulærer, ſom angaae Kirken og Skolen i Danmark.

(Meddeelt efter Departementstidenden).

Fortſat fra forrige Bind.

Under 2den Marts ſidſtleden har Miniſteriet for Kirke- og Underviisningsvæſenet ladet udgaae følgende Circulære til ſamtlige Skoledirectioner:

Fra Mænd, der have havt ſærdeles Leilighed til at kjende og bedømme Almueunderviisningens Tilſtand, er der for Miniſteriet gjort Bemærkning om den mindre frugtbringende Maade, hvorpaa Underviisningen i Almueſkolerne undertiden ledes, idet man lader Børnene lære deres Lærebøger — deriblandt ogſaa de til Religionsunderviisningen henhørende — ordret udenad, uden at gjøre dem Indholdet indlyſende og indtrængende ved noget mundtligt Foredrag, og det er derhos henſtillet, hvorvidt der

maatte findes Anledning til igjennem Skolebirectionerne at give vedkommende Lærere et Vink i saa Henseende.

Miniſteriet, der finder det indlyſende, at en eenſidig Udenadslæsning, uden at der meddeles Børnene en nærmere Forklaring om eller indprentes dem Indholdet af det Lærte, langtfra kan være nogen livlig og aandsdannende Underviisning, har ikke villet undlade at meddele Hr. (Tit.) og Deres Høiærværdighed denne Bemærkning, idet man forøvrigt maa have det overladt til Dem, efter den Anledning, ſom Forholdene i Deres Embedskreds dertil maatte give, at foretage hvad der maatte findes paſſende til at afhjælpe de Mangler, der i den her paapegede Henſeende muligen maatte findes ved Underviisningen i de derværende Almueſkoler. (Dep.s T. 1854. P. 219).

— I ſidſtafvigte Rigsdagsſeſſion[1]) fremkom der fra et af Folkethingets Medlemmer et „Forſlag til Lov, indeholdende nogle forandrede Beſtemmelſer i Anordningerne om Udſtrivningen af Skolerne og om den offentlige Confirmation", og efterat dette Forſlag med nogle Forandringer var blevet vedtaget af Folkethinget, overgik Sagen til Behandling i Landsthinget, hvor der imidlertid blandt Medlemmerne af det af Samme nedſatte Udvalg fandt en Meningsulighed Sted, ſom havde til Følge, at et heelt nyt Lovforſlag fremkom. Ved Sagens paafølgende Behandlinger i Landsthinget blev det af Udvalget forfattede Udkaſt forſtørſtedelen uforandret vedtaget under Titel „Lov, indeholdende nogle forandrede Beſtemmelſer i Anordningerne om Skolegangen og den offentlige Confirmation", og efterat Forſlaget i dets ſaaledes forandrede Skikkelſe var overſendt til Folkethinget, vedtog dette Thing det ligeledes uforandret.

Den af Rigsdagen ſaaledes vedtagne Lov var af følgende Indhold:

§ 1. Forpligtelſen til Skolegang bortfalder for de Børn, hvis Forældre eller Værger erklære ſelv at ville ſørge for deres

---

[1]) Rigsdagst. for 1853—54: Forhandl. paa Folkethinget Sp. 456—92, 4195—4256, 4437—4466, 5471—73; Forhandl. paa Landsthinget Sp. 1777—1803, 2125—62, 2399; Anhang Sp. 261—64, 687—88, 801—2; Anhang B. Sp. 165—70, 909—14, 1001—2.

Underviisning ſamt regelmæsſigt efter Tilſigelſe lade dem møde til Overhøring i Diſtriktets Skole ved hver ordentlig Examen, ſaalænge ſom Børnene ved disſe Prøver af Skolebeſtyrelſen ſtjønnes at beſidde ſamme Grad af Kundſkab og Færdighed i de foreſtrevne Underviisningsgjenſtande, ſom Børn af ſamme Alder i Gjennemſnit opnaae i Skolen. Dog kan ſaadan Fritagelſe for Skolegang ikke ſenere gives for Børn, der ved Prøven i Skolen ere befundne utilſtrækkeligt underviſte, ligeſom Udeblivelſe fra Prøven uden beviislig uovervindelig Forhindring medfører Fritagelſens Ophør. Efter det fyldte 12te Aar kan ſlig Fritagelſe kun med Skolebirectionens Indrømmelſe bevilges Børn, der hidtil have ſøgt Skolen.

§ 2. Det ſkal være de communale Skolebeſtyrelſer paa Landet tilladt at ordne Skolegangen ſaaledes, at Underviisningen for øverſte Klaſſe ophører om Sommeren (fra Mai til September, begge Maaneder medregnede), naar ſamme Klaſſe om Vinteren har havt 4 hele Dages Underviisning ugentlig og Ferien i Pløietiden er bortfalden. Yngſte Klaſſe ſkal da om Sommeren have 5 Dages Underviisning ugentlig.

§ 3. Ethvert Barn kan, naar det har fyldt ſit 13de Aar, fuldſtændigt udſtrives af Skolen og faae det nødvendige Vidnesbyrd derom meddeelt, ſaafremt dets Forældre eller Værge forlange det, og Barnet af Skolebeſtyrelſen anſees for at have opnaaet det Maal af Kundſkaber og Færdigheder, til hvilket Skolen bør føre Børnene.

§ 4. Ethvert Barn ſkal, naar det har fyldt ſit 14de Aar, og i det ſidſte Aar ikke uden lovlig Grund har forſømt Skolen over $\frac{1}{10}$ af de Dage, paa hvilke det ſkulde beſøge den, paa dets Forældres eller Værges Forlangende, fuldſtændigt udſtrives af Skolen og modtage det derom nødvendige Vidnesbyrd.

§ 5. Foruden den ſædvanlige offentlige Confirmation om Foraaret, ſkal der tillige holdes Confirmation om Efteraaret Søndag efter Mikkelsdag.

Ligeſom Miniſteren for Kirke- og Underviisningsvæſenet imidlertid allerede under Sagens Behandling i Landsthinget havde udtalt ſig imod de foreſlaaede Lovbeſtemmelſer, ſaaledes maatte Miniſteriet ogſaa ſenere ved allerunderdanigſt at foredrage

Hans Majeſtæt Sagen finde de Betænkeligheder, der ſtille ſig mod de vedtagne Beſtemmelſer, ſaa overveiende, at det ikke kunde tilraade Lovforſlagets Ophøielſe til Lov, men fandt ſig foranlediget til at bemærke Følgende:

Naar der i § 1 foreſlaaes den Beſtemmelſe, „at Forpligtelſen til Skolegang ſkal bortfalde for de Børn, hvis Forældre eller Værger erklære ſelv at ville ſørge for deres Underviisning ſamt regelmæsſigt efter Tilſigelſe lade dem møde til Overhøring i Diſtriktets Skole ved hver ordentlig Examen, ſaalænge ſom Børnene ved diſſe Prøver af Skolebeſtyrelſen ſkjønnes at beſidde ſamme Grad af Kundſkab og Færdighed i de foreſtrevne Underviisningsgjenſtande, ſom Børn af ſamme Alder i Gjennemſnit opnaae i Skolen", da har man herved tænkt ſig at bevirke en forøget Frihed for Forældre med Hensyn til deres Børns Underviisning; men det er udentvivl ſaalangt fra, at der herved vil gives Forældre en større Frihed, at Beſtemmelſen ſnarere vilde medføre en Indſtrænkning i den Frihed, ſom den nuværende Skolelovgivning hjemler. Skoleanordningerne af 29de Juli 1814, for Kjøbſtæderne § 25 og for Landet § 18, hjemle nemlig ikke alene Fritagelſe for Skolegang, naar Forældrene lade Børnene underviſe af en Student eller Seminariſt, men ogſaa naar de paa anden Maade ſaaledes ſørge for deres Underviisning, at vedkommende Skolebeſtyrelſe finder det tilſtrækkeligt, og Skoleanordningen for Kjøbenhavn gjør endnu mindre beſtemte Fordringer i denne Henſeende. Det kan ikke omtvivles, at den gjældende Skolelovgivning ogſaa allerede hjemler Skolebeſtyrelſen Ret til at fordre, at de Børn, ſom underviſes hjemme, ſkulle fremſtilles ved Skoleeramen, nemlig naar Børnenes Underviisning med Hensyn til de Egenſkaber, Lærerne have, ikke i og for ſig findes betryggende; men medens dette ikke er noget, ſom er almindelig befalet eller ſom Skolebeſtyrelſen gjør Brug af uden i ſaadanne Tilfælde alene, hvor der er Grund til at frygte for, at Børnene ikke faae den behørige Underviisning, ſaa vilde det derimod efter de af Rigsdagen vedtagne Beſtemmelſer være ubetinget nødvendigt, at Børnene ſkulle fremſtilles ved de halvaarlige Skoleexamina. Dette vilde nu viſtnok i mange Tilfælde være fortrædigende for de Paagjældende, og navnlig vilde der

ogsaa møde stor Vanskelighed ved den Fordring, at det skal oplyses ved Examen, at Børnene have faaet den samme Grad af Kundskab og Færdighed i hvert enkelt Underviisningsfag som Børn af samme Alder i Gjennemsnit erhverve i Skolen, en Fordring som under visse Omstændigheder kan være ubillig og unaturlig og det isærdeleshed naar Børnene nyde en videre gaaende Dannelse end den, der faaes i Almuskolerne, thi i dette Tilfælde vil det i enkelte Henseender ofte vise sig, at de staae tilbage i det, som Børn i samme Alder have lært i Almuskolerne.

Naar § 1 derhos bestemmer, at Fritagelse for Skolegang ikke senere kan gives for Børn, der ved Prøven i Skolen ere befundne utilstrækkelig underviste, og at Udeblivelse fra Prøven uden beviislig uovervindelig Forhindring medfører Fritagelsens Ophør, saa turde endog den første Deel af denne Bestemmelse være altfor almindelig, navnlig forsaavidt Barnet ikke siden, naar det blev godt underviist en Tidlang, kan blive fri for at komme i den offentlige Skole og det end ikke om Forældrene strax, efterat det er blevet befundet, at Barnet ikke havde den fornødne Kundskab, maatte træffe en eller anden Foranstaltning til dets Underviisning ved Huuslærer eller paa anden Maade, hvorved Underviisningen tilstrækkelig blev betrygget, eller ialtfald kun kunde behøve Control, medens det derimod ikke var nødvendigt, at Barnet gik i Skolen; og den sidste Deel af ovennævnte Bestemmelse er endnu mindre vel begrundet, da det, uagtet Barnets Udeblivelse fra den halvaarlige Examen, muligen kunde strax beviises, at det nød en god Opdragelse og endog var rykket saameget forud for Skolens Børn, at det kun vilde være til Skade for dets Underviisning, at det for et halvt Aar skulde gaae i Almuskolen. I en vis Henseende synes Lovforslaget vel at fordre mindre end Skoleanordningerne af 1814, nemlig forsaavidt der efter Forslaget ikke i Almindelighed skulde behøves Skoledirectionens, men, naar Barnet endnu ikke er 12 Aar gammelt, kun Skolecommissionens eller Sogneforstanderskabets Beslutning om, hvorvidt Hjemmeunderviisningen kan anseés fyldestgjørende; men i Gjerningen er denne Forskjel ikke betydelig, thi efter den nuværende Ordning skal Skoledirectionen, som Anordningen antyder, handle efter indhentede Oplysninger

fra Skolecommissionen, og det er altsaa dog fornemmelig Skolecommissionen, hos hvem Spørgsmaalets Afgjørelse beroer.

Hvad angaaer Forslagets § 2, hvori bestemmes, at det skal være de communale Skolebestyrelser paa Landet tilladt at ordne Skolegangen saaledes, at Undervisningen for øverste Klasse ophører om Sommeren, naar samme Klasse om Vinteren har havt 4 hele Dages Undervisning ugentlig og Ferien i Pløietiden er bortfalden, da er den Tanke, der ligger til Grund for denne Bestemmelse ikke urigtig, ligesom en saadan Ordning af Skolevæsenet ogsaa for en stor Deel gjælder i Virkeligheden; men det maa dog ansees for meget tvivlsomt, om en saadan Bestemmelse som almindelig Regel vilde blive hensigtsmæssig; og forsaavidt Bestemmelsen forudsætter, at de nu ved Lovgivningen hjemlede Ferier i Pløietiden kunne bortfalde, da har Ministeriet, der ogsaa fra andre Steder havde modtaget Forslag om Afskaffelsen af disse Ferier, hvilke under de nuværende Forhold formeentes mindre nødvendige, herom indhentet Skoledirectionernes Betænkninger, men efterat den store Flerhed af disse Autoriteter har paa det Bestemteste erklæret sig imod disse Feriers Afskaffelse, har Ministeriet fundet ikke at burde tilraade, at den omhandlede Forandring indføres, ialtfald ikke som almindelig Regel eller saaledes, at det overlades Sogneforstanderskaberne selv at bestemme, om de skulle bortfalde.

Forslagets § 3, hvorefter et Barn, naar det har fyldt sit 13de Aar, fuldstændigt skulde kunne udskrives af Skolen, naar det af Forældre eller Værger forlanges og Barnet af Skolebestyrelsen ansees for at have opnaaet det Maal af Kundskab og Færdighed, til hvilket Skolen bør føre Børnene, frembyder vel ikke nogen væsentlig Betænkelighed, forsaavidt der herved i visse Henseender fordres mere end efter den nugjældende Lovgivning, medens dog paa den anden Side den nugjældende Lovgivning fordrer, at et Barn, naar det ikke er confirmeret, skal komme een Gang om Maaneden i Skolen; men under alle Omstændigheder synes dette Punkt at være af saaliden Vigtighed, at der ikke er Anledning til at gjøre dette til Gjenstand for en særlig Lov.

Derimod ſtille ſig de alvorligſte Betænkeligheder mod Forſlagets § 4, hvorefter ethvert Barn, der er blevet 14 Aar gammelt, ſkulde kunne udſkrives af Skolen uden Hensyn til, hvilket Maal af Kundſkab det har opnaaet, naar det blot ikke i det ſidſte Aar uden lovlig Grund har forſømt Skolen over $\frac{1}{10}$ af de Dage, paa hvilket det ſkulde beſøge den. Herefter maatte et Barn kunne fordres udſkrevet af Skolen, ſelv om det i mange Aar havde forſømt Skolen og det desforuden den ſtørſte Deel af det ſidſte Aar havde været ſygt, naar det kun ikke havde forſømt Skolen $\frac{1}{10}$ af de Dage, hvori denne Hindring ei havde fundet Sted, ligeſom og det Barn, ſom paa Grund af ſvage Evner ikke havde naaet det Kundſkabsmaal, der fordres, kunde forlanges udſkrevet, naar det ellers flittigt havde ſøgt Skolen. Hvad der er anført til Forſvar imod disſe Indvendinger, ſynes at hvile paa den urigtige Forudſætning, at Skolegangen kun er at betragte ſom en Børnene paalagt Byrde, hvorpaa der billig burde gjøres Ende, naar de ved utilregnelige Omſtændigheder vare ſatte ud af Stand til vedbørligt at beſøge Skolen, iſtedetfor at Skolegangen er paabudt til Bedſte for Børnene ſelv og derfor maa fortſættes udover den ſædvanlige Alder, naar det er nødvendigt af en eller anden Aarſag, hvorunder iøvrigt ordentligviis Forældre, Pleieforældre, Fattigbeſtyrelſer eller Andre, der have at drage Omſorg for Barnet, ikke let kunne være uden Skyld. Det maa derhos bemærkes, at Forældrenes Fattigdom ikke bør være iveien for, at Barnet nyder nødtørftig Underviisning; thi i fornødent Fald er det Fattigvæſenets Sag at underholde det, medens det til dette Formaals Opnaaelſe behøver Skolegang. Forſaavidt Mangel af aandelige Evner gjør et Barn uſikket til at erhverve den Kundſkab og Færdighed, ſom Skoleanordningerne kræve, er der givet Adgang til Dispenſation, hvorved der dog maa iagttages ſærdeles Varſomhed, for at ikke den ved mindre ſamvittighedsfulde Forældres eller andre Vedkommendes Forſømmelſe foraarſagede Umodenhed ſkal til Barnets Skade ſtille det ved de Kundſkaber og Færdigheder, ſom det ret vel kunde have erhvervet og ſom det endnu kunde erholde ved Skolegangens Fortſættelſe.

Upaatvivlelig vil den Omstændighed, at Barnets Skolegang forlænges og dets Confirmation udsættes, naar Skolebesøget forsømmes, være en nokſaa virkſom Bevæggrund for Forældre og andre Vedkommende til at holde Børnene i Skole ſom Skolemulkter; men denne Støtte for Skolegangen vilde ſvækkes ved den foreſlaaede Beſtemmelſe. Saaledes ſom den fremtraadte i Folkethinget, ſynes det iøvrigt at have ligget i Baggrunden at ophæve den Forbindelſe, ſom nu er mellem Skolegangens Ophør og Confirmationen, hvilket vilde befordre Leiligheden til ganſke at rive Børnene ud af Samfundet med Kirken. Det er derhos meget at befrygte, at ſelv alvorligſindede Præſter under en ſaadan Tingenes Orden vilde nedſtemme de Fordringer, de gjøre for at antage Børnene til Confirmation, idet de maatte befrygte, at de ellers vilde udtræde af Skolerne uden Confirmation og derefter ſædelig og religiøs forvildes.

Hvad ſluttelig angaaer Forſlagets § 5, der beſtemmer, at der i ethvert Sogn ſaavel paa Landet ſom i Kjøbſtæderne ſkal holdes Confirmation foruden om Foraaret ogſaa om Efteraaret, naar idetmindſte 5 Børn dertil anmeldes eller Børnene have deeltaget i den i den foregaaende Vinter givne Confirmationsforberedelſe, da kunde Miniſteriet, ſom heller ikke har fundet denne Forſkrift uden Betænkelighed, ſaameget mindre finde Anledning til at anbefale ſammes Ophøielſe til Lov, ſom Beſtemmelſen ikkun ſtaaer i en meget fjern Forbindelſe med det, ſom egentlig er Lovforſlagets Henſigt, og desuden den allernaadigſt nedſatte Kirkecommiſſion ved ſin Formand, Profeſſor Clauſen, har indgivet et Andragende til Miniſteriet om at Biſkopperne eller maaſkee Landemoderne maatte blive hørte, førend Hans Majeſtæts Samtykke til en ſaadan Beſtemmelſe erhverves.

Efterat Miniſteriet i Henhold til diſſe Bemærkninger havde allerunderdanigſt forebraget Sagen for Hans Majeſtæt Kongen i det Geheime Statsraad, har det behaget Allerhøiſtſamme under 26de April ſidſtl. allernaadigſt at reſolvere, at den af Rigsdagen vedtagne Lov, indeholdende nogle forandrede Beſtemmelſer i Anordningerne om Skolegangen og den offentlige Confirmation, ikke bliver at meddele allerhøieſte Stadfæſtelſe. (Dep.s T. 1854. P. 481—87).

— Under 30te Mai ſidſtl. har Kirke- og Underviisnings-Miniſteriet ladet udgaae følgende Circulære til ſamtlige Skoledirectioner:

Det ſidſt forſamlede Folkething har, i Anledning af et i Samme indbragt Forſlag til Lov om nærmere Beſtemmelſer for Skolelærernes Lønning og Byrder, yttret Ønſke om, at Regjeringen i næſte Seſſion vilde fremlægge et Lovforſlag angaaende Forbedring i Skolelærernes Kaar. Da dette Lovudkaſt ſigter til et Formaal, ſom gjennem mere end een Menneſkealder har været Gjenſtand for Regjeringens vedvarende Beſtræbelſer, ſaa frembyder Forſlaget en for undertegnede Miniſterium velkommen Anledning til fra Landets forſkjellige Egne at tilveiebringe omfattende Underſøgelſer angaaende de Midler, der maatte gives til yderligere at fremme denne vigtige Sag. Miniſteriet maa herved gjøre Regning paa, at den Stemning til at bringe de i ſaa Henſeende fornødne Offere, der ſaavel ved denne Leilighed, ſom ellers, har udtalt ſig paa Rigsdagen, ogſaa findes trindt omkring i Landet, og at Miniſteriet ſaaledes vil blive ſat iſtand til fuldſtændigere end hidtil at overvinde endeel af de Hindringer, ſom baade i ældre og nyere Tider ere traadte iveien for de ovenmeldte Beſtræbelſer. Med Henſyn dertil ſkulde Miniſteriet tjenſtligſt anmode Directionen om at tage det ommeldte Lovforſlag [1]), hvoraf Aftryk ere vedlagte, under nøieſte Overveielſe og derefter meddele Miniſteriet Dens Tanker over hvad der til Op-

---

[1]) Dette Forſlag lyder ſaaledes:

§ 1. Enhver faſt anſat Landsbyſkolelærer ſkal herefter nyde idetmindſte den i Anordn. for Almueſkolevæſenet paa Landet 29de Juli 1814 § 55 nævnte Lønning med følgende nærmere Beſtemmelſer.

§ 2. Naturalydelſerne, nemlig 6 Tdr. Rug og 10 Tdr. Byg, ſamt Brændſel og Foder, lignes ſom hidtil paa Communens Beboere efter de gjældende Regler. De opkræves eller anſkaffes af Skolepatronen og leveres af ham til Skolelæreren.

§ 3. De gamle Degneindtægter: Degnetrave, Degnekorn, Ovægtiende, Nanneſt, Refuſion o. ſ. v., ſom hidtil i Reglen have været afkortede i den Lønning, der betales efter Kapitelstaxten, ſkulle med det engang faſtſatte Beløb afkortes i de nævnte Naturalydelſer, indtil de ved indtrædende Vacance eller forinden ved mindelig Overeenskomſt mellem Sogneforſtanderſkabet og Skolelæreren aldeles bortfalde.

naaelsen af hiint vigtige Formaal lader sig udrette enten ved de i Lovforslaget betegnede Midler eller mulig paa anden Maade. For at række Haanden til en omfattende Drøftelse af de for-

---

§ 4. Hvor der, paa Grund af Skolen tillagt Eng eller mere end anordningsmæssig Jord, ikke paalignes Foder, vedbliver dette som hidtil. Hvor der er tillagt fornsden Tørvefjær, paalignes intet Brændsel, men Beboerne have kun at fjære og hjemføre dette. Hvor den til en Skole henlagte Jordlod er ifølge Taxationen til den nye Matrikul betydelig større end den normerede, kan Sogneforstanderskabet med Amtsraadets Samtykke, ved indtrædende Vacance, afkorte Noget i de Naturalydelser, der aarlig paalignes.

§ 5. I de 25 Tdr. Byg efter Kapitelstaxten, som enhver Skolelærer idetmindste skal nyde, indbefattes ikke Offer og Accidentser, ei heller Legater.

§ 6. Den Lønning efter Kapitelstaxten, som ifølge de specielle Skoleplaner er tillagt eller ifølge denne Lov bliver tillagt et Amts Skolelærere, repartieres af Amtsraadet paa hele Amtets Hartkorn sognevis, dog ikke til et høiere Beløb end 1¼ Skp. Byg pr. Td. Hartkorn.

Saafremt den Afkortning, der i de specielle Skoleplaner er fastsat for de gamle Degneindtægter, skulde i noget Sogn overstige de ovennævnte Naturalydelser, beregnes dette overstigende Beløb under Sognets Afgift til Amtsskolekassen, indtil samtlige Degneafgifter ved Vacance eller Overeenskomst bortfalde.

§ 7. Det Beløb, som af Amtsraadet bliver paalagt et Sogns Hartkorn at udrede, lignes af Sogneforstanderskabet paa Skolecommunens Beboere efter de gjældende Regler, opkræves af Skolepatronen og afleveres af ham efter Amtsraadets nærmere Bestemmelse.

§ 8. Hvor der ved den specielle Skoleplan er tillagt en Skolelærer høiere Løn end 25 Tdr. Byg efter Kapitelstaxten, kan Amtsraadet ved indtrædende Vacance nedsætte Lønnen til 25 Tdr., naar den paa Amtets Hartkorn lignede Afgift udgjør 1 Skp. Byg pr. Td. Hartkorn.

§ 9. Naar den Sum, der udkommer ved en Afgift af 1¼ Skp. Byg pr. Td. Hartkorn, ikke er tilstrækkelig til at skaffe enhver Skolelærer i Amtet den fastsatte Lønning, tilskydes det Manglende af de under Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet hørende Fonds, indtil videre af Sorø Akademies Overskud.

§ 10. Enhver Skolelærer oppebærer Offer og Accidentser af sit eget Skoledistrikt.

§ 11. Kirkebyens Skolelærer fritages for at besørge Klokkernes Ringning, Kirkens Reengjørelse, Alterklædernes Badst og Kirkeuhrets Optrækning.

§ 12. Den Afgift, som hidtil har været svaret til Skolelærerhjælpekassen af hvert Sogns Skolekasse, bortfalder. Ligeledes fritages saavel

ſtjellige Forhold, ſom herved bør komme under Overveielſe, ſkal Miniſteriet meddele de Hovedbetragtninger, ſom hidtil have været de veiledende for Regjeringen ved Behandlingen af Spørgsmaal om Landsbyſkolelærernes Lønning, i Forbindelſe med de Betænkeligheder, ſom Miniſteriet har fundet ved adſkillige af de meeſt indgribende Beſtemmelſer i det foranførte Forſlag.

1) Under § 1 er det foreſlaaet, at den Lønning for Landsbyſkolelærerne, der i Anordningen af 29de Juli 1814 § 55 Litr. a er opſtillet ſom den ſædvanlige, og ſom, hvis det var nogenlunde gjørligt, ſkulde tilveiebringes, forſaavidt ei Forholdene paa enkelte Steder tillode at forſkaffe dem en større, nu ſkulde erklæres for et ubetinget Minimum, og efter Forſlagets § 5 ſkulde de desuden overalt fritages for den Afkortning af Offers og Accidentſers formodede Beløb, ſom bemeldte Lovſted har foreſkrevet, men ſom efter Pl. af 22de Mai 1839 § 3 kan ved Overbeſtyrelſens Reſolution eftergives dem, hvor det befindes, at Sognet eller Paſtoratet kan taale den deraf flydende forøgede Byrde. Men Miniſteriet tør ikke overlade ſig til det Haab, at denne ſaa ønſkelige Forbedring i Skolelærernes Kaar paa alle Steder lader ſig gjennemføre. Det var viſt grundet paa en rigtig Opfatning af Forholdene, naar Lovgiveren i 1814 fandt det nødvendigt at begrænde ſit Ønſke, at ingen Skolelærer ſkulde have ringere Kaar end dem Anordningens § 55 har opgivet, ved Henſynet til de meget forſkjellige og tildeels ugunſtige Tilſtande i de forſkjellige Egne. I de ſkarpe og lidet frugtbare Egne, hvoraf der fandtes ſaamange i Jylland, vilde Indvaanerne

---

Skolediſtriktet ſom Skolelæreren for at udrede Enkepenſion, ſom herefter udredes af Skolelærerhjælpekaſſen alene. Derimod er enhver Skolelærer, ſom herefter bliver anſat, pligtig til, ved Indſkud i Livsforſikkringsanſtalten, at ſikkre ſin eventuelle Enke en aarlig Rente af 50 Rbd.

§ 13. De Skolelærere, ſom, uden at forſømme Begyndelſesgrundene for ſamtlige Børn, udmærke ſig ved at bibringe deres Elever ſaadanne Kundſkaber og Færdigheder, der ere dem nødvendige for at blive nyttige Borgere i Staten, bemyndiges Amtsraadet til, efter Sogneforſtanderſkabets gjennem Provſten indſendte Foreſtilling, engang om Aaret, at opmuntre ved extraordinære Belønninger af indtil 20 Rdlr.

§ 14. Enhver faſt anſat Kjøbſtadſkolelærer ſkal idetmindſte nyde 250 Rdlr. aarlig i viſſe Indtægter.

være blevne altfor trykkede ved den Skolereform, der skulde iværksættes, saafremt de ved Siden af de mange andre Byrder, der fulgte med samme, skulde have udredet samme Lønninger til Skolelærerne, som i de mere begunstigede Egne, og det uagtet den adspredte Befolkning, tildeels og Veienes Beskaffenhed i hine Egne, krævede et større Antal Skoler, ligesom der ordentligviis ikke sammesteds i Degnekaldenes Indtægter, Donationer til Skolevæsenet og andre deslige Kilder var saamegen Hjælp at finde som andensteds. Det antoges derhos ei uden Føie, at Skolelærerne paa Grund af den tarvelige Levemaade, der herskede i disse Egne, ogsaa maatte kunne finde sig nogenlunde tilfredsstillede ved Indtægter, der i mere velhavende Sogne vilde findes aldeles utilstrækkelige. Under de Landbotilstande, der indtraadte strax efterat Anordningens Fuldbyrdelse var begyndt, og under den meget uheldige Stemning for Skolevæsenet, der i Forbindelse dermed viste sig i mangfoldige Egne, blev det endog nødvendigt i høiere Grad, end der ved Anordningens Udarbeidelse var forudsat, at lempe Skolelærernes Løn efter Beboernes Evne. Men efterhaanden som Landmændenes Kaar have forbedret sig, er Skolelærernes Lønning i mangfoldige af de Communer, hvor den oprindeligen var lavere ansat, bragt til det, der efter Anordningen skulde være dens ordinære Størrelse, eller dog kommen den nærmere, og for en stor Deel ere vedkommende Skolelæreres Kaar yderligere forbedrede ved Benyttelsen af Plakaten af 22de Mai 1839 § 3. Der turde være meget faa Steder, maaskee aldeles intet, hvor der ikke i de senere Aar er gjort noget til Forbedring af disse smaa Lønninger. Navnlig har Ministeriet i den allersenseste Tid ikke sjeldent fundet sig beføiet til at vedtage saadan Forhøielse, uagtet Sogneforstanderskaberne modsætte sig, efterat det ved Amtsraadenes Erklæringer eller paa anden Maade havde forvisset sig om, at Sognene ret vel kunde bære den forøgede Udgift. Under de meget ulige Forhold, som Beboernes Kaar, Skolernes Antal og de øvrige Hjælpemidlers større eller mindre Betydenhed medføre, har Ministeriet imidlertid ikke driftet sig til at gjøre det til en ubetinget Regel, at enhver Skolelærer skal som et Minimum nyde den i Anordningen af 29de Juli 1814 § 55 Litr. a nævnte Lønning,

og endnu mindre dermed at forbinde en ubetinget Fritagelse for Afkortning af Offers og Accidentsers Beløb. Forsaavidt Forslaget endog gaaer ud paa, at de til Skolelærernes Lønninger henlagte Legater under alle Omstændigheder skulle tjene til Tillæg til den allerede bevilgede Løn, istedetfor at de efter Anordningen ordentligviis skulde indbrages i samme, saa vilde dette ikke alene tilveiebringe en ikke begrundet Forøgelse i adskillige Skolelæreres Lønning, der allerede nu høre til de bedst aflagte, men det vilde og føre til en Ubilligheb for adskillige Sogne, hvis Skolevæsen, paa Grund af denne Hjælpekilde, var i adskillige Retninger blevet rundeligere udstyret end det ellers vilde være skeet. Dersom hiint Forslag, hvilket Aarsagens Ligheb vilde fordre, ogsaa blev udvidet til hvad der, uden at kunne henføres til Legater, var skjænket til Lønning for Skolelærere, saa vilde Virkningen deraf paa enkelte Steder blive endnu betydeligere, i hvilken Henseende man blot skal henpege paa en Deel af de Kongelige Domainer. Det bør iøvrigt ikke oversees, at de flere Midler, der havdes til Skolelærernes Lønning udenfor Ligning paa Indvaanerne, ved Skoleplaners Lægning altid for en større eller mindre Deel ere komne Skolelærerne tilgode, idet man da kunde tilstaae Skolelærerne høiere Løn end den man, hvis man ei havde havt andet end Ligning paa Beboerne at gribe til, vilde have fundet det forsvarligt at fastsætte, men at det vilde have været ligesaa stridende mod Anordningens Forskrifter som dens Aand, at der overalt, uden Hensyn til hvilke andre Midler til Skolelærernes Lønning der havdes, skulde lignes det samme paa Communen som man, hvor slige Hjælpemidler havde manglet, maatte have fundet det nødvendigt at affordre samme.

2) Den Byrde, som de nævnte Indstillinger ellers vilde medføre for adskillige Skolecommuner, vilde vel for en betydelig Deel lettes for samme, naar i Overeensstemmelse med Forslagets § 6 den Deel af Skolelærerens Lønning, som bestaaer i Byg, som skal betales efter Kapitelstaxten, overførtes fra de enkelte Communer paa det hele Amt. Men denne Byrde kom igjen ved den Deel, som enkelte Communer efter deres Hartkorn skulde tage i disse Lønningers Beløb for hele Amtet (25 Tdr. Bygs Værdi for hver Skolelærer i Amtet), til at falde paa Sognene

saa at vel enkelte Communer vilde blive bedre farne end om de som hidtil hver havde beholdt deres egne Skolelærere at lønne, men andre derimod vilde kunne faae meget mere at udrede end hidtil.

Det turde nu være vanskeligt at finde nogen holdbar Grund for saaledes at paalægge andre Sognedistrikter Deeltagelse i de Udgifter, som i et enkelt vare gjorte til Bedste for dets Skolevæsen, og det kan end ingenlunde antages, at den foreslaaede Fordeling af Byrderne vilde have den anbefalende Beskaffenhed, at det blev til Lettelse for de Communer, for hvilke det blev meest besværligt selv at udrede de med deres Skolevæsen forbundne Udgifter, og kun kastede forøgede Byrder paa de mere velhavende.

Dette vilde vistnok i ikke faa Tilfælde blive Resultatet, navnlig med Hensyn til de oven betegnede ufrugtbare og tyndt befolkede Egne, der i Forhold til deres Hartkorn behøve flere Skoler end andre heldigere Egne. Men der gives og en heel Deel Sogne, som just paa Grund af talrigere Befolkning, som er bevirket ved det rigere Erhverv, som Nærheden ved en større Kjøbstad, betydelige Industrianlæg, mange Lyststeder eller andre Aarsager aabne for Befolkningen, have faaet et større Antal Skoler end der svarer til deres Hartkorn, og det vilde da fra ingen Side anbefale sig, at disse skulde kunne skyde en ikke ubetydelig Deel af de dermed forbundne Udgifter over paa de øvrige ofte langt mindre velhavende Sogne i Amtet. Forsaavidt Forslaget ogsaa angaaer de ved de hidtil lagte Skoleplaner hjemlede Lønninger, er det derhos unaturligt, at en Deel af Udgifterne paa de Skoler, som med Hensyn til den enkelte Communes Fornødenheder og for en stor Deel i Overeensstemmelse med dens egne Ønsker ere blevne oprettede i samme, skulde kunne overføres paa de andre Communer i Amtet, der aldeles ikke have havt nogen Stemme angaaende de Beslutninger, hvorved disse Skoler ere blevne indrettede. Men hvad Fremtiden angaaer, vilde dette Fælledsskab i Udgifter ei tilstede, at den Betydning, som nu tilkommer Sogneforstanderskaberne med Hensyn til nye Skolers Indretning eller flere Læreres Ansættelse ved en Skole, blev vedligeholdt. Under den hidtilværende Tingenes Orden nægtes der aldrig Samtykke til nogen Udgift, som er forbunden

med Udførelſen af de Foranſtaltninger, ſom til Skolevæſenets Bedſte attraaes. Den Miniſteriet tilkommende Myndighed bliver kun, og det med megen Varſomhed, anvendt mod Sogneforſtanderſkaberne, naar disſe af overdreven Sparſomhed modſætte ſig hvad den locale Overbeſtyrelſe i Henhold til Skoleanordningen finder fornødent til Skolevæſenets forſvarlige Ordning. Amtsraadet har ingen mærkelig Indflydelſe paa Skolevæſenets Anliggender, undtagen naar Miniſteriet i Tilfælde ſom de nævnte finder, at ikkun Sognedistriktets af Forſtanderſkabet paaberaabte Uformuenhed kunde fritage det for at fyldeſtgjøre den til ſamme gjorte Fordring, og efter Omſtændighederne finder at burde overlade dette til Amtsraadets Dom. Dette kan ſaaledes kun komme til ſtundom at bortfjerne en Hindring for Skolevæſenets Fremgang, men aldrig derpaa udøve nogen hemmende Indflydelſe. Naar derimod en betydelig Deel af de Byrder, ſom en ſlig Foranſtaltning vilde medføre, ſkulde kaſtes paa det hele Amt, ſaa maatte Amtsraadet have en berettiget Stemme ved enhver ſaadan Leilighed, og dette vilde give Anledning til en Varſomhed, der let kunde gaae over til Ængſteligheed for at der ikke i de enkelte Sogne, naar Byrden for en ſtor Deel maatte bæres af det øvrige Amt, ſkulde fremkaldes en for vidt gaaende Iver for nye Skolers Anlæg eller Skolernes Forſyning med flere Lærere. I ſlige Tilfælde at ſkille imellem Amtsraadene og Sogneforſtanderſkaberne kunde ikke blive det undertegnede Miniſterium overladt, men det maatte blive Indenrigsminiſteriets Sag at vaage over, at Amtet ei blev formeget bebyrdet, medens nærværende Miniſterium havde at ſørge for Skolevæſenets Intereſſe; men dette vilde lede til en Forvikling og Lamhed i Beſtyrelſen, ſom vilde være til ſtørſte Skade for Skolevæſenet.

3) Lovforſlagets §§ 6 og 9 have vel ſørget for at lette Byrden for Amterne, ved at foreſlaae, at denne indſtrænkes til 1¼ Sk. Byg pr. Td. Hartkorn, og at det Øvrige tilſkydes af de under Miniſteriet for Kirke- og Underviisningsvæſenet hørende Fonds, indtil videre af Sors Akademies Overſkud. Hvis ogſaa dette Forſlag kunde iværkſættes, vilde endog et Amt i dets Heelhed kunne faae en Lettelſe i de Byrder, ſom det fortiden bærer; men det lader ſig ikke tænke, at en ſaadan Forpligtelſe

kunde lægges paa Fonds, ſom tilhøre videnſkabelige Anſtalter, der ſelv i mange Maader kunde trænge til Forbedringer. Vel er der allerede af bemeldte Fonds blevet bevilget Bidrag til Folkeſkolevæſenets Fremme, men ſlige til viſſe Beløb begrændſede Tilſkud ere ialtfald af en ganſke anden Natur end den udſtrakte Forpligtelſe, ſom efter bemeldte Forſlag ſkulde lægges paa ſamme. Hine Fonds ville umiddelbart i det Øieblik, hvori dette Forſlag maatte blive til Lov, komme til at udrede betydelige Tilſkud; thi den 1¼ Skp. Byg. pr. Td. Hartkorn, ſom Amtet ſkulde tilſkyde, vilde kun være tilſtrækkelig til at udrede den omhandlede Deel af Skolelærernes Lønning, ſaalænge der ei var meer end een Skolelærer for 160 Tdr. Hartkorn, og da dette Forhold er overſkredet i flere Amter, endog overordentligt, vilde disſe kunne kaſte en Deel paa ſamme hvilende Udgifter til Skolevæſenet over paa Fonds, ſom aldeles ikke ere beſtemte til Folkeſkolevæſenets Vedligeholdelſe, hvilket i Fremtiden kunde gaae videre og videre og ſaaledes endog true de Anſtalter, ſom disſe Fonds tilhøre, med Undergang. En nødvendig Følge heraf maatte det blive, at Miniſteriet for Kirke- og Underviisningsvæſenet maatte være meget betænkeligt ved at ſamtykke i nogen Forøgelſe af de nærværende Landsbyſkoler eller i flere Læreres Anſættelſe ved disſe Skoler. Denne Betænkelighed vilde endog være fornøden, hvor de af den anførte Foranſtaltning flydende Udgifter i Øieblikket kunde bæres af de Bidrag, vedkommende Amt havde at udrede til Lønningerne af dets Skolelærere; thi det kunde let viſe ſig, at der i andre til ſamme hørende Sogne om kort Tid blev foreſlaaet andre, maaſkee mere fornødne Foranſtaltninger af det Slags. Miniſteriet kom derved i en aldeles ſkjæv Stilling, idet den Omſorg, ſom det ſkylder Folkeſkolevæſenet, vilde komme i en evindelig Strid med de Pligter, ſom det ſkylder de videnſkabelige Anſtalter, hvis Midler ſkulde forbruges til Bedſte for hiint Skolevæſen. Det vilde derfor og blive en uafviſelig Nødvendighed, at der dannedes en Repræſentation for de videnſkabelige Anſtalter, ſom kunde holde igjen mod de paatrængende Fordringer fra Landsbyſkolevæſenets Side; men dette vilde føre til en Splid, der baade vilde lamme Skolevæſenets Fremgang og tillige faae en meget uheldig Indflydelſe paa Stemningen

mellem Videnſkabelighedens og Folkeoplysningens Talsmænd, for ikke at tale om den piinlige og aldeles uholdbare Stilling, hvori Miniſteriet vilde komme. Blandt de mange andre Indvendinger, der frembyde ſig mod bemeldte Forſlag, ſkal Miniſteriet blot udhæve, at hvis det kunde være forſvarligt at forbruge de Midler, der udgjøre Sors videnſkabelige Anſtalts Eiendom, til Bedſte for Folkeſkolevæſenet, ſaa maatte Kjøbſtadſkolerne have ligeſaameget Krav paa at nyde Godt af dette Bytte ſom Landsbyſkolerne, og de vilde endog dertil have ſtørre Trang.

Miniſteriet ſkal ikke opholde ſig ved de adſtillige flere Bemærkninger, ſom det kunde have at gjøre ved ovennævnte Lovforſlag og navnlig ved flere underordnede Punkter i ſamme, men det har, ſom allerede ovenanført, fundet det henſigtsmæsſigt at fremhæve de væſentligſte Indvendinger mod de meeſt indgribende Dele af Forſlaget, for at disſe kunne erholde en paalidelig og alſidig Prøvelſe. Det vil i alle Tilfælde være til Skolevæſenets ſande Vel, at de ibelige Fordringer til Forbedring i Skolelærernes Lønninger, der fremkomme fordetmeſte i en aldeles ubeſtemt Skikkelſe, blive underkaſtede en omfattende Prøvelſe af de Mænd, ſom have ſtørſt Leilighed til at gjennemtænke alle hidhørende Forhold; og Miniſteriet forventer, at disſe, forſaavidt de ikke maatte finde i nogen betydelig Grad at kunne benytte de foreliggende Forſlag, dog ville være iſtand til at angive andre Midler, hvorved Skolelærernes Kaar i de Diſtrikter, hvori de meeſt trænge til Forbedring, kunne blive ophjulpne.

Da en væſentlig Deel af det foreliggende Lovforſlag, navnlig § 6, er af den Beſkaffenhed, at Amtsraadene derover bør have Leilighed til at yttre ſig, ſaa udbeder Miniſteriet ſig, at (N. N. Amtmand), efterat Amtets Skoledirectioner have afgivet deres Betænkninger over Sagen, vil meddele (N. N. Amtsraad) disſe Betænkninger med Opfordring til Samme om ogſaa at yttre ſine Tanker over dette vigtige Anliggende. (Dep.s T. 1854. P. 497—504).

— Under 10de Juni ſidſtl. har Kirke- og Underviisnings-Miniſteriet ladet udgaae følgende Circulære til ſamtlige Amtmænd:

Den ſtadig tiltagende Folkemængde har i de ſenere Aar bevirket en Overfyldning af flere af Almueſkolerne paa Landet,

der nødvendig har maattet indvirke fadeligt paa Undervisningen, og efterhaanden som Selveiendom og Udstykning af de større Jordeiendomme bliver mere almindelig, er det at forudsee, at denne Ulempe hyppigere vil indtræffe. Hvor Ulemligheden af det større Børneantal alene bestaaer i, at Skolestuen bliver for lille til at rumme Børnene, lader Mangelen sig afhjælpe ved en Udvidelse af Localet; men ofte stiger Børneantallet i en saadan Grad, at Klasserne, hvori Skolen er inddelt, blive for talrige til at Læreren kan overkomme Undervisningen, og man maa da gribe til andre Midler for at fjerne de Hindringer for Undervisningens ordentlige og tilbørlige Fremme, der reise sig heraf.

Der frembyder sig i denne Henseende tre Veie at vælge imellem, nemlig enten at dele Skolen i flere Klasser med kortere Undervisningstid for hver, eller at forøge Lærerkræfterne ved Ansættelsen af flere Lærere, eller ved at indrette nye Skoler, eller og paa anden Maade skaffe en Deel af Børnene Undervisning udenfor de sædvanlige Skoler. Om Anvendelsen af det første af disse Midler har Ministeriet jevnlig modtaget Forslag, idet forskjellige Sogneforstanderskaber saavelsom ogsaa enkelte Skoledirectioner, naar der var Spørgsmaal om at Børneantallet i en eller anden Skole var for stort, have andraget paa, at Skolen maatte deles i 3 Klasser med 2 Dages ugentlig Undervisning for hver; men ligesom dette er stridende mod Skoleanordningen for Landet af 29de Juli 1814 § 10, der udtrykkelig bestemmer, at hver Klasse bør søge Skolen 3 fulde eller 6 halve Dage ugentlig (hvori dog senere er skeet en Forandring ved Plakaten af 27de August 1818, der tillader en noget anden Fordeling af Undervisningstiden mellem Klasserne efter Aarstiden, uden at dog selve Undervisningen derved formindskes), saaledes maa Ministeriet anse den lovbefalede Undervisningstid for kort nok, og man har derfor fundet Betænkelighed ved at andrage paa en videre Indskrænkning heri. Derimod har Ministeriet i Almindelighed, hvor Børneantallet viser sig at være for stort for een Lærer, søgt at virke til en bedre Indretnings Fremme, ved at paabyde Oprettelsen af nye Skoler eller Ansættelsen af Andenlærere ved de alt bestaaende, i hvilket sidste

Tilfælde Skolerne da ere blevne forsynede med 2 Skolestuer og inddeelte i 4 Klasser, saaledes at hver Klasse erholder Underviisning i den lovbefalede Tid.

Skjøndt denne Maade at ophjælpe Skolevæsenet paa er den sikkreste og paalideligste, kan det dog ikke nægtes, at den ogsaa har sine Vanskeligheder, idet den medfører betydelig forøgede Udgifter, og Evnen i Communerne til at anvende Bekostninger paa Skolevæsenet ikke sjeldent staaer i omvendt Forhold til Børneantallets Tilvæxt, hvortil endnu kommer, at det i den senere Tid har været meget vanskeligt at erholde saadanne mindre lønnede Skolelærerembeder, som Anden lærerposterne i Almindelighed ere, tilfredsstillende besatte.

Ministeriet har derfor troet, at det kunde fortjene Overveielse, om det ikke maatte være muligt at forskaffe en Deel af de mindre Børn Underviisning i de første Begyndelsesgrunde udenfor Skolen, hvorved Læreren vilde befries for en Deel af det meest tidspildende og sløvende Arbeide og sættes istand til at anvende mere Tid og Kraft paa de ældre Børns Underviisning. Allerede Skoleanordningen for Landet § 1 tyder hen herpaa, idet den bestemmer, at hvor Børneantallet i et Skoledistrikt bliver for stort for een Skole, og det bliver for bekosteligt at oprette 2 Skoler, bør der anlægges en Hjælpeskole for Børn af Underviisningens nederste Klasse; og i Henhold hertil er ogsaa paa flere Steder med Held indrettet saakaldte Pugeskoler, hvori de yngste Børn, i Almindelighed indtil 9 Aars Alderen, nyde Underviisning i de første Elementer af et ældre Fruentimmer eller anden dertil skikket Person, der hertil lønnes af Communen. Imidlertid medfører en saadan Indretning dog ogsaa Udgifter, og er derhos betinget af, at der findes en Person, der er skikket og villig til at paatage sig dette Arbeide, hvilket ikke allevegne er Tilfældet. Det lader sig derfor ikke altid gjøre at oprette slige Hjælpe- eller Pugeskoler, men Trangen hertil turde ogsaa, efter Ministeriets Formening, fra en vis Side være mindre nu end tidligere, da den Underviisning, der skulde meddeles i disse Skoler, nu, efterat Anordningerne af 29de Juli 1814 have virket i 40 Aar, for en stor Deel maa kunne meddeles i Hjemmet, naar Forældrene og *navnlig Mødrene* eller ældre Søstende kunne

og ville besørge den tidligste Underviisning. Paa denne Maade vilde da Skolegangens Begyndelse kunne, ialfald for en Deel af Børnene, udsættes til en noget senere Alder end Skoleanordningens § 7 foreskriver, men det er en Selvfølge, at hertil dog i ethvert Tilfælde maatte indhentes Skoledirectionens Tilladelse i Henhold til Anordningens § 18, ligesom det saavel fra Directionens som fra Sogneforstanderskabets Side maatte paasees, at Tilladelsen ikke benyttes til at lade Børnene hengaae i Uvidenhed.

Idet Ministeriet ikke undlader at henlede Directionens Opmærksomhed paa denne Sag, der synes at være ligemeget i Skolevæsenets og i Communens Interesse, idet den paa den ene Side vil kunne bidrage til en bedre Underviisnings Fremme i Skolen, naar Læreren fritages for det trættende Arbeide med at bibringe de mindre Børn de første Begyndelsesgrunde og saaledes sættes istand til at føre de ældre Børn videre frem, og den paa den anden Side muligen vil kunne befrie Communen for forøgede Udgifter ved at modvirke en Overfyldning af Skolen, skulde Ministeriet tjenstligst anmode Hr. (N. N. Amtmand) og Deres Høiærværdighed om at tage under Overveielse, hvad der i denne Retning hensigtsmæssigen maatte kunne foretages, og da at træffe de i saa Henseende fornødne Foranstaltninger, ligesom man og maa udbede sig Deres behagelige Tanker om, hvorvidt nogen videre almindelig Foranstaltning i saa Henseende maatte være tilraadelig. (Dep.s T. 1854. P. 546—48).

— En Amtmand havde tilstillet Indenrigsministeriet et Andragende, hvori Sogneforstanderskabet for N. N. Pastorat forespurgte, hvorvidt Sognepræster og Skolelærere ere fritagne for at udrede Pengebidrag til Communen efter Formue og Leilighed.

Næst i denne Anledning at bemærke, at den Skrivelse fra Indenrigsministeriet af 28de Januar 1851[1]), der af Sogneforstanderskabet var paaberaabt som formeentlig hjemlende de Paagjældende en slig Fritagelse, ikkun udtaler, at Loven af 20de Juni 1850 om Udjevningen af Hartkornsforskjellen ingen Forandring har medført med Hensyn til Forpligtelsen til at svare Formues- og Leilighedsbidrag, og at derfor Vedkommende fremdeles maa tilkomme den Fritagelse for at deeltage i de nævnte Skatter, som de hidtil have nydt, — svarede Indenrigsministeriet, efter over Sagen at have corresponderet med Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet, i Skrivelse af 4de Mai d. A., at da der ikke i Lovgivningen haves nogen Hjemmel til at ansee Præsterne fritagne i Almindelighed for Deeltagelse i Udredelsen af de Afgifter til Communevæsenet,

[1]) Dep. Tid. for 1851 S. 435—36.

der efter Lovgivningen kunne gjøres til Gjenstand for Ligning efter Formue og Leilighed, skjønnedes ikke rettere, end at de maae ansees pligtige at tage Deel i Bidragene dertil med de øvrige Sognebeboere efter deres Formue og Leilighed, forsaavidt de ikke ved særegne Bestemmelser maatte være fritagne herfor, saasom med Hensyn til Skolevæsenet ved allerhøieste Resolution af 17de Juli 1822, cfr. Kirke- og Underviisnings-Ministeriets Skrivelse af 12te Januar f. A. (Dep. Tid. S. 459—60).

Hvad dernæst angik Spørgsmaalet om Skolelærernes Forpligtelse til at svare Communalafgifter efter Formue og Leilighed, yttrede Ministeriet, at der ikke gives noget Lovbud, der hjemler dem Fritagelse for at svare Bidrag til Communens Fattigvæsen, og at de vel ei heller ifølge Lovgivningen kunne ansees fritagne for at yde Bidrag til Skolevæsenet, men at der dog findes ikke Lidet at tale for, at der ei paalignes dem Bidrag til Skolendgifterne af deres Embedsindtægter, hvorimod det er en Selvfølge, at de, forsaavidt de ere i Besiddelse af privat Formue, bør yde Bidrag deraf til Skolevæsenet ligesom andre Beboere i Communen. (Dep.s T. 1854. P. 548—49).

—, Kirke-Commissionens Andragende i Perikopesagen, (see Ugeskr.s 3die Bind P. 296—99) har fremkaldt følgende Resolution:

Ministeriet maatte for sit Vedkommende være enigt med Commissionen i at finde det ønskeligt, om der, uden aldeles at hæve den Forpligtelse, der hidtil har paahvilet Præsterne til i deres Prædikener stedse at holde sig til en vis Cyclus af Menigbederne bekjendte Texter, kunde indrømmes disse noget større Frihed end forhen i Valget af deres Prædikener. At Præsterne i de Menigheder, hvori der ei holdes Aftensang, faae Adgang til at afvexle mellem Heimessetexterne, der størstedeels ere tagne af Evangelierne, og Aftensangstexterne, hvoraf de fleste ere tagne af de apostoliske Breve [1]), vilde give dem Leilighed til at gjøre Menigbederne fortrolige med mange særdeles indholdsrige Stykker af den hellige Skrift og til at udvikle saadanne christelige Sandheder, som der ere udhævede paa en mere umiddelbar og indtrængende Maade end i de anordnede Heimessetexter. Gavnligheden af at ogsaa disse Texter lægges til Grund for Prædikener

[1]) Skjøndt næsten alle Heimessetexter ere tagne af Evangelierne og de allerfleste Aftensangstexter af de apostoliske Breve (hvorfor de første med et almindeligt Navn kaldes Evangelier, de sidste Epistler), er der imidlertid nogle Undtagelser, og især deleshed er der dog en Deel Aftensangstexter, især paa Høitidsdagene, som ere tagne af Evangelierne eller Apostlenes Gjerninger, Johannes Aabenbaring, eller af det gamle Testamente, hvilke Texter benævnes Lectier.

er og erkjendt ſaavel i vor ſom i de øvrige lutherſke Kirkers Indretning af Texter, og det er kun fordi Aftenſang deels ordentligviis aldrig har fundet Sted paa Landet, deels i dette Aarhundrede ogſaa er blevet afſtaffet i adſkillige Kjøbſtæder, at der i de fleſte Menigheder ikke bliver Leilighed for Præſterne til at benytte den Række af Texter, ſom vare beſtemte for ſamme. Regjeringen har forlængſt erkjendt det Ønſkelige i, at Aftenſangstexterne paa Landet, hvor Aftenſang ei fandt Sted, brugtes afverlende med Høimeſſetexterne, og navnlig indeholder det i (Commiſ.s Andragende) nævnte Reſkr. af 1787, at Kongen med Velbehag havde ladet ſig forebrage det Forſlag af Biſkop Balle, ſom ligger til Grund for ſamme. Den Adgang, der efter Commiſſionens Forſlag ſkulde gives Præſterne til, dog kun i en vis af vedkommende Biſkop beſtemt Tid og under anden af dem faſtſat Begrændsning, at prædike over andre Texter, fandt Miniſteriet og ſaameget mere anbefalelig, ſom en Mængde forhen anordnede Prædikener, hvori det deels var befalet deels tilladt at lægge diſſe Texter til Grund, efterhaanden ere blevne afſkaffede. Som af Commiſſionen bemærket havde enkelte Præſter havt Tilladelſe til at prædike over andre end de ſædvanlige Texter, og ved Kgl. Reſol. 4de Juli 1800 § 3 Litr. e var det danſke Cancelli uden nogen Begrændsning blevet bemyndiget til at meddele ſlig Tilladelſe. Ogſaa gik, ſom meldt, det Udkaſt, ſom afdøde Biſkop Mynſter efter Kongelig Befaling havde gjort til en Alterbog, ud paa, at der til Afverling med de hidtil befalede Evangelier og Epiſtler ſkulde være en ny Række af bibelſke Texter for hver Søn- og Helligdag, hvilket fandt almindeligt Bifald, men ikke kom til Udførelſe, fordi man i det Hele havde Betænkelighed ved at indføre et nyt Ritual.

Miniſteriet fandt derfor i det Væſentlige at kunne tiltræde Commiſſionens Forſlag, og efterat der i Overeensſtemmelſe hermed var nedlagt en allerunderdanigſt Foreſtilling, behagede det under 10de Mai ſidſtl. Hans Majeſtæt allernaadigſt at bifalde Miniſteriets Indſtillinger. I Henhold hertil har Miniſteriet derefter under 18de ſ. M. udfærdiget følgende **Bekjendtgjørelſe angaaende Adgang for Præſter til at erholde Tilladelſe til at prædike over andre end de befalede Søn- og Helligdagstexter:**

Fra den Commiſſion, der under 17de Decbr. f. A. allernaadigſt er bleven nedſat for at tage under Overveielſe, hvilke Forandringer i Landets Love og Indretninger der kunne findes tjenlige til at befæſte Folkekirken og fremme dens Virkſomhed m. V., har Miniſteriet modtaget et Forſlag, der gaaer ud paa

at aabne Præsterne Adgang til at erholde Tilladelse til at prædike over andre, end de befalede Søn- og Helligdagstexter.

Efterat denne Sag af Ministeriet er bleven Hans Majestæt allerunderdanigst forelagt, har det behaget Allerhöistsamme under 10de d. M. allernaadigst at bestemme Følgende:

1) at enhver Biskop maa være bemyndiget til saavel paa Landet som i de Kjöbstæder, hvori Aftensang er afskaffet, at tilstede Præsterne enten Aar om Aar, eller efter en anden hensigtsmæssig Orden, verelvis at prædike over de anordnede Høimesse- og de anordnede Aftensangstexter. Ligeledes skal Biskoppen kunne meddele Præsterne Tilladelse til i en vis Tid at prædike over andre Texter eller Dele af det nye Testamente eller Luthers lille Catechismus, dog at denne Tilladelse ikke gives for de Søndage, paa hvilke der i Fasten maa prædikes over Christi Lidelses Historie;

2) at, naar Præsten prædiker over en anden Text, end det anordnede Evangelium, dette da bör messes;

3) at det paalægges Præsten, naar han i Betragtning af særegne Anledninger maatte have benyttet en fri Text, da at anmelde det for Provsten.

Hvilket herved bekjendtgjöres til Efterretning for alle Vedkommende. (Dep.s T. 1854. P. 557—59).

— I et med Erklæring af vedkommende Overövrighed til Justitsministeriet indsendt Andragende havde By- og Herredsfoged N. N. med Hensyn til et indtruffet Tilfælde, i hvilket han efter Opfordring af vedkommende Sogneforstanderskab havde fundet sig foranlediget til at hjemsende en uden behörige Substistentsmidler i hans Jurisdiction omflakkende Person, der var forsynet med Kaldsbrev som „ordineret Lærer i den Greis Green af Jesu Christi Kirke af Sidste Dages Hellige", udbedt sig meddeelt Forholdsregler om, hvorledes Bestemmelserne i Grundlovens §§ 81—84 skulle anvendes, navnlig naar der opstaaer Spörgsmaal om, hvorvidt Udövelsen af den derved indrömmede Frihed kommer i Collision med den almindelige Lovgivnings Bestemmelser om visse Personers Forpligtelse til at tage fast Tjeneste, om Løsgjængeri m. v.

Foranlediget heraf svarede Justitsministeriet i Skrivelse af 3die Juni f. A., at det er en ligefrem Følge af Grundlovens § 84, at Ingen paa Grund af sin Religionsbekjendelse kan fritages for den ham ifölge Lovgivningen paahvilende Forpligtelse til at tage fast Tjeneste eller for at efterkomme de övrige til Forebyggelse af Løsgjængeri givne Forskrifter m. v., og at Ministeriet derfor med Amtet maatte være enigt i, at Politimesteren saavel af egen Drift som ifölge Opfordring bör drage Vedkom-

mende til Ansvar for Overtrædelser i denne Henseende. (Dep.s T. 1854. P. 561).

— Til Kirke- og Undervisningsministeriet var indkommet en Forespørgsel om, hvorvidt Præsten er berettiget til at fordre, at Forloverne eller Andre skulle medtages som Vidner ved Brudevielser, da det ikke sjeldent skal finde Sted, at Brudefolk komme til Kirken uden Brudefølge for at undgaae at gjøre Bryllupsgilde.

I Anledning heraf har Ministeriet under 18de Mai sidstl. tilskrevet vedkommende Biskop til fornøden Bekjendtgjørelse, at Ministeriet ikke anseer det for aldeles nødvendigt, at Brudeparret medbringer Vidner, naar Vielsen skeer i Kirken og paa en Gudstjenestedag, men at Vielser i Huset, saavelsom de, der maatte foregaae i Kirken paa en ei til Gudstjeneste bestemt Dag, ikke bør finde Sted, uden at idetmindste to aldeles lovfaste Vidner ere tilstede foruden Præsten og Brudeparret. (Dep.s T. 1854. P. 575).

— Det er bekjendt, at der i en lang Række af Aar har vist sig et udbredt Ønske om Udarbeidelsen af en ny Psalmebog, der kunde afløse de flere fortiden ved den offentlige Gudstjeneste brugelige Psalmebøger, nemlig — foruden den Pontoppidanske af 1740, der dog alene skal være brugelig i de fleste dansktalende Menigheder i Hertugdømmet Slesvig, og den Guldbergske, der alene skal bruges i de bornholmske og et Par jydske Kjøbstadmenigheder[1]) — den Kingoske, der endnu bruges i en stor Deel Menigheder i Jylland, og den evangelisk-christelige Psalmebog, der bruges næsten overalt i Østifterne, og i Jylland i den større Deel af Sognene; hvilken nye Psalmebog antoges at burde autoriseres til kirkeligt Brug i de Menigheder, som maatte ønske dens Benyttelse. Det er ligeledes bekjendt, at det, efterat et Ønske i denne Retning var blevet forelagt Kongen ved en Petition fra den i Aaret 1840 afholdte Forsamling af Provindstalstænderne for Nørrejylland, ved den allerhøieste Bekjendtgjørelse af 7de Octbr. 1842 tilkjendegaves den i Aaret 1842 sammentraadte Forsamling af bemeldte Stænder, at Hans Majestæt ikke fortiden ansaae Udarbeidelsen af en heel ny Psalmebog til Brug ved den offentlige Gudstjeneste for tilraadelig, men at Allerhøistsamme derimod ved en Resolution af 25de Juni næstforhen havde bifaldt, at der gjordes et Udvalg af saadanne ældre og nyere Psalmer, som meest

[1]) Ved Reskript 19de Februar 1783 blev det paabudt, at den med det næste Kirkeaar skulde indføres i alle Kjøbstadmenigheder, men den er siden, med de ovenberørte Undtagelser, afløst af den evangelisk-christelige Psalmebog; paa Landet har den aldrig været indført.

maatte savnes i den evangelisk-christelige Psalmebog, hvilken Samling, efterat være approberet, vilde blive foranstaltet udgivet som Tillægshefte til bemeldte Psalmebog og autoriseres til Brug i de Menigheder, hvor denne Psalmebog er i Brug (Viborg Stændertidende for 1842 S. 34—35, Ny Coll. Tid. for s. A. S. 874).

Efterat et af afdøde Biskop Mynster i Henhold til denne allerhøieste Resolution udarbeidet Tillægshefte havde været overgivet den da bestaaende Ritualcommission til Bedømmelse, blev bemeldte Tillæg ved allerhøieste Resolution af 20de Februar 1845 autoriseret til Brug i de Menigheder, som maatte ønske at afbenytte det. Med Hensyn til at det imidlertid allerede dengang af endeel af Hovedstadens Geistlige var paatænkt at gjøre et Forsøg paa Udarbeidelsen af en heel ny kirkelig Psalmebog, og at forberedende Skridt til dette Værk vare indledede, tilføiede derhos bemeldte allerhøieste Resolution, at Kongen anfaae dette Foretagende med allerhøieste Velbehag og, naar det var skeet paa en fyldestgjørende Maade, vilde tage under nærmere allerhøieste Overveielse, hvorledes den udarbeidede Psalmebogs almindelige Udbredelse kunde fremmes saaledes, at den, efter gjennem den huuslige Andagt at have vundet Indgang hos Folket, efterhaanden kunde indføres til Brug ved den offentlige Gudstjeneste (Ny Coll. Tid. for 1845 S. 166—67).

Det af Regjeringen saaledes opmuntrede Arbeide foreligger i den af en Forening af en stor Deel Geistlige i Sjællands Stift, det saakaldte Roeskilde-Præsteconvent, udgivne Psalmebog, der er udarbeidet af en af Conventets Midte i sin Tid nedsat Comitee, bestaaende af residerende Capellan ved Trinitatis Kirke i Kjøbenhavn, Dr. Hammerich, daværende Sognepræst for Lunge og Braaby Menigheder i Sjælland, Lic. Fenger, og Sognepræsten for Helliggeistes Kirke i Kjøbenhavn, Provst Gad. Forinden denne Psalmebog fremtraadte i sin nuværende afsluttede Form, har den været tryk som Udkast og omsendt til alle Landets Biskopper og geistlige Conventer til Bedømmelse, og Comiteen har derpaa i et til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet indgivet Andragende, paa det Roeskilde Præsteconvents Vegne, anholdt om Tilladelse til at denne Psalmebog maa benyttes til kirkeligt Brug paa de Steder, hvor Præst og Menighed derom maatte blive enige. Andragerne yttre, at dette Arbeide er fremkommet som et Forsøg paa at afhjælpe den almindeligen erkjendte og udtalte Trang, som er tilstede i den danske Folkekirke til en ny Psalmebog, og som alt gjennem en Række af Aar har fremkaldt Forsøg af lignende Art, deels af

enkelte Mænd, deels af geistlige Foreninger. Andragerne ere sig bevidste, at de, ved Siden af Fastholdelsen af Folkekirkens positive og eiendommelige Grundlag have bestræbt sig for at undgaae al eensidig Particularisme. De støtte deres Overbeviisning om, at den af dem udgivne Psalmebog tilfredsstiller de væsentlige og billige Fordringer til en ny Psalmebog efter Tidens Trang og Leilighed, paa de mange Yttringer i denne Retning, der fra alle Egne i Landet ere komne dem tilhænde. De have derfor troet, at de Betingelser ere tilstede, som give grundet Haab om en gunstig Modtagelse af deres Arbeide hos Menighederne, ligesom de, i Erkjendelsen af denne Sags Vanskelighed og med Blikket henvendt paa de religieuse Bevægelsers tiltagende spredende Magt, have udtalt deres Frygt for, at, dersom det beleilige Tidspunkt nu forsømmes, vil Sagen blive skudt ind i en uvis Fremtid og Hindringerne for sammes Gjennemførelse snarere forøges end formindskes.

I Anledning af dette Andragende har Ministeriet indhentet Betænkninger fra Biskopperne. Meningerne hos disse have været noget deelte i Henseende til den omhandlede Psalmebogs Beskaffenhed og Værd. Medens alle de Biskopper som have yttret sig, ved Siden af at erkjende Tilstedeværelsen af en virkelig Trang til en ny Psalmebog, tillige have været enige i, at Roeskilde Convents Psalmebog maa betragtes som den bedste af de Psalmebøger, der i de senere Aar ere fremkomne, og medens endog tvende af Biskopperne ubetinget have anbefalet Conventets Andragende, er der dog fra andre Sider blevet fremført flere Indvendinger mod dette Arbeide, baade i Henseende til sammes Form og dets Indhold, og det er blevet yttret, at man ikke, ved at ile med at indføre denne Psalmebog, burde forhindre Indførelsen af en mere tilfredsstillende, saafremt en saadan om nogen Tid kunde bringes tilveie, thi jevnligen at skifte med Psalmebøger til kirkeligt Brug maa anses for utilraadeligt. Med Hensyn til at Conventets Andragende gaaer ud paa, at det skal være overladt til vedkommende Menigheders frie Valg at antage den nye Psalmebog, er der bleven lagt Vægt paa de skadelige Følger, som i flere Retninger ville opstaae ved en yderligere Forøgelse af Antallet af de til kirkeligt Brug autoriserede Psalmebøger.

Det fremgik iøvrigt af Biskoppernes Erklæringer, at Stemningen blandt Geistligheden i Landet i det Hele er gunstig for den nye Psalmebog, om hvilken Stemning Ministeriet ligeledes har modtaget ikke faa Vidnesbyrd fra forskjellige Steder i Form af Andragender, baade fra Præster og Lægfolk, om Indførelsen

af Conventets Pſalmebog[1]); og ſelv de blandt Biſkopperne, ſom ikke ubetinget have kunnet anbefale Conventets Andragende, have dog antaget, at en ny Reviſion af det foreliggende Arbeide muligen vilde kunne give dette en ſaadan Grad af Fuldkommenhed, at det kunde blive ſkikket til efterhaanden at afløſe de nu brugelige Pſalmebøger.

Endelig har Miniſteriet foranlediget, at dette for Folkets religieuſe Tilſtand ſaa vigtige Anliggende er blevet gjort til Gjenſtand for Forhandling i den ved allerhøieſte Reſkript 17de Decbr. f. A., for at tage under Overveielſe, hvilke Forandringer i Landets Love og Indretninger der kunne findes tjenlige til at befæſte Folkekirken og fremme dens velgjørende Øiemed, nedſatte Commiſſion; og Miniſteriet har til den Ende tiſtillet Commiſſionen Conventets Andragende tilligemed de fra Biſkopperne over ſamme afgivne Betænkninger, med Anmodning om at meddele Miniſteriet dens Tanker om, hvorledes denne Sag kunde være at behandle.

Commiſſionen har i denne Anledning under 6te April d. A. meddeelt Miniſteriet ſin Betænkning. Den yttrer heri, at det har været Commiſſionen ſærdeles kjært at efterkomme Miniſteriets Opfordring til at tage en Sag under Forhandling, der er af ſaa ſtor Betydning for den danſke Folkekirke, og om hvilken Commiſſionen i ethvert Tilfælde maatte ønſke at udtale ſig. Den nærer den Overbeviisning, at det Ønſke, der allerede i længere Tid er udtalt baade af Menigheder og Præſter i den danſke Folkekirke om at erholde en ny Pſalmebog, fremgaaer af en velbegrundet Trang til en ſaadan, og at der i Roeskilde Conventʼs Pſalmebog foreligger et tjenligt Middel til at afhjælpe denne Trang. Denne Pſalmebog, bemærkes det, anbefaler ſig ved det omfattende Henſyn til kirkelig Eenhed, hvormed den er ſamlet, idet den indeholder et tilſtrækkeligt Udvalg af Pſalmer for de forſkjellige Retninger i vor Folkekirke, hvorved en kirkelig Adſplittelſe i Pſalmeſagen tør ventes forebygget. Ligeſom den allerede har vundet mange Stemmer for ſig, ſaaledes haaber Commiſſionen, at den vil vinde endnu Fleres Bifald, derſom det Forſlag, Commiſſionen vil fremkomme med, maatte blive fulgt. De væſentligſte Mangler ved Conventets Pſalmebog

[1]) Der har og for Rigsdagens Landsthing været fremſat Forſlag, der gik ud paa at fremme Vedtagelſen af Pſalmebøger, eller Tillæg til Pſalmebøger i de forſkjellige Menigheder, og udførlige Forhandlinger bleve derved foranledigede, hvilke Forhandlinger blandt Andet indeholde en Deel Oplysninger angaaende de forſkjellige ovennævnte Pſalmebøgers Egenſkaber og Hiſtorie. See Landsthingstidenden for 1850 1ſte Seſſion, S. 2342—2357, 2387—2425, 2981—3001.

hidrøre, efter Commissionens Betragtning, fra at Comiteen har savnet en Psalmedigter i sin Midte. De foretagne Forandringer i de meddeelte Psalmer ere ofte unødvendige, stundom i poetisk Henseende ikke heldige. En Revision, som ikke medtager for megen Tid — formeentlig ikke mere end et Aar —, maa derfor ansees for ønskelig, og Commissionen har derfor andraget paa, at Ministeriet vilde foranledige:

I. At den af Roeskilde Convent udgivne Psalmebog underkastes en Revision af en Psalmedigter, hvem een eller flere Theologer tilforordnes som Raadgivere med Hensyn til det Dogmatiske. Commissionen veed Ingen den hellere skulde foreslaae til at udføre Psalmedigterens Arbeide, end Etatsraad Ingemann; hans Navn har en god Klang i vort Folk, og hans rene Sprog, som er frit for alt Maniereret, gjør ham særdeles skikket til den paatænkte Revision.

II. At følgende Bestemmelser vedtages som ledende Grundsætninger ved denne Revision:

1. At Psalmerne af den ældre Psalmedigtning, navnlig af den Kingoske og Pontoppidanske Psalmebog, revideres paa Grundlag af den Bearbeidelse, hvori de findes i Conventets Psalmebog. Hvor fortrinlige disse Psalmer end ellers ere, bære de dog for mange Mærker af, at en forsvunden Tid frembragte dem, til at Commissionen har turdet foreslaae, at de skulde optages i den nye Psalmebog i deres oprindelige Skikkelse. De fleste af dem bestaae og af for mange Vers, og med Hensyn hertil er Redactionen i Conventets Psalmebog i det Hele heldig.

2. Alle fra den evangelisk-christelige Psalmebog optagne Psalmer, der enten forefindes som originale i denne, eller ere opstaaede ved Omdannelse af Psalmer, der oprindelig findes i den Guldbergske Psalmebog, tilbageføres til den Skikkelse, i hvilken de forefindes i den evangelisk-christelige, forsaavidt som ikke aldeles overveiende Grunde tale for en Forandring. Commissionen mener nemlig, at der ikke uden saadanne Grunde bør gjøres Forandring i den Form, i hvilken et stort Antal Menigheder benytte dem ved Gudstjenesten, og i hvilken de ere blevne kjære for Mange, allerede af den Grund at de ere det Tilvante.

3. Tillæget til den evangelisk-christelige Psalmebog optages i sin Heelhed og uforandret.

4. Psalmer af nyere Psalmedigtere, hvilke endnu ikke have været i kirkeligt Brug, optages uforandrede, for at de kunne bestaae deres Prøve i den af Digteren selv givne Skikkelse, forsaavidt som ikke aldeles overveiende Grunde tale for en eller anden Forandring deri.

III. At, det, naar denne Revision er foretagen, tillades at indføre Psalmebogen til kirkeligt Brug, hvor Præst og Menighed enes derom.

IV. At, dersom en saadan Revision ikke skulde komme istand omtrent i Løbet af et Aar, regnet fra den Tid, Regjeringen bestemmer til Revisionens Begyndelse, Conventets Psalmebog, saaledes som den foreligger, allene med Jagttagelse af den under II. 3 givne Bestemmelse, maa autoriseres til kirkeligt Brug, hvor Præst og Menighed enes derom.

Trangen til en ny Psalmebog, bemærker Commissionen slutteligen, føles levende i vor Folkekirke, og Tilfredsstillelsen af denne Trang kan efter Commissionens fulde Overbeviisning ikke længere udsættes uden Skade for det kirkelige Liv. Commissionen haaber, at den foreslaaede Revision skal bidrage til en tilfredsstillende Afgjørelse af Psalmebogsagen. Men skulde mod Forventning denne Revision ikke komme istand i den angivne Tid, da vil Commissionen, saavel i Betragtning af Sagens paatrængende Nødvendighed, som ogsaa i Anerkjendelse af de Fortrin, Conventets Psalmebog i sin nærværende Skikkelse har fremfor de nu brugelige Psalmebøger, tilraade, at den, uden at have modtaget anden Forandring end den under Nr. IV. foreslaaede, maa benyttes i vore Kirker.

Ved at forelægge Hans Majestæt denne Sag har Ministeriet bemærket, at det i det Hele maatte slutte sig til Kirkecommissionens ovenfor citerede Ytringer om Trangen til en ny Psalmebog, der i poetisk og religieus Henseende i en høiere Grad kunde tilfredsstille de Fordringer, man under vore nuværende kirkelige Forhold og det christelige Livs Opvækkelse og Udbredelse i Fædrelandet er berettiget til at gjøre til et saadant Arbeide, end den nu almindeligt brugte evangelisk-christelige Psalmebog, i hvilken i det Hele savnes Meget af den dybere christelige Aand og Fylde, som burde gjennemtrænge Psalmebogen, samt om at Roeskilde Conventets Psalmebog vil kunne afgive et brugbart Middel til at afhjælpe denne Trang.

Hvad navnlig angaaer Commissionens Indstilling I om en af Regjeringen foranstaltet Revision af den tidt omtalte Psalmebog, maatte Ministeriet finde dette Forslag aldeles hensigtsmæssigt, da det, efter hvad der foreligger, er at haabe, at man, naar en saadan Revision foretages i den Aand og med den Omhu, som man tør vente af den Mand, Commissionen dertil havde bragt i Forslag, vil i det saaledes reviderede Arbeide erholde en Psalmebog, der vil komme til at anbefale sig ved saadanne Egenskaber, at dens Antagelse til kirkeligt Brug, istedet-

for den nu brugelige, i Almindelighed vil blive betragtet som en Fremgang.

Mod de i Commissionens Indstilling II. opstillede Grundsætninger for Revisionen fandt Ministeriet heller Intet at erindre, idet det forudsatte, at de dog ikke skulle ansees som saa bindende for Revisionen, at jo en eller anden Afvigelse kunde af overveiende Grunde foretages ogsaa fra de af de opstillede Regler, med Hensyn til hvilke Commissionen ei særlig har forbeholdt sig Afvigelse.

Hvad derimod angaaer Commissionens under III. og IV. gjorte Indstillinger, kunde Ministeriet ikke finde, at der var tilstrækkelig Grund tilstede for, at Regjeringen allerede nu skulde binde sig paa den af Commissionen foreslaaede Maade, navnlig saaledes, at den reviderede Psalmebog ubetinget skulde betragtes som autoriseret uden ny Prøvelse, eller endog at Conventets Psalmebog, hvis Revisionen ikke inden en vis Tid kommer istand, skulde med den tilføiede Betingelse autoriseres til kirkeligt Brug. Ogsaa fandt Ministeriet, at den Deel af disse Indstillinger, hvorefter det i sin Tid skulde overlades til Præst og Menighed at enes om den nye Psalmebogs Indførelse, trængte til flere nærmere Bestemmelser, inden den egnede sig til at gjøres gjældende. Indstillingspunkterne III. og IV. kunde Ministeriet derfor ikke tilraade.

I Overeensstemmelse hermed indstillede Ministeriet allerunderdanigst:

1. At det maatte bemyndiges til at anmode Etatsraad B. S. Ingemann om at paatage sig Revisionen af den af Roeskilde Præsteconvent udgivne Psalmebog, i den Hensigt at gjøre denne skikket til kirkeligt Brug, dog saaledes, at der med Hensyn til det Dogmatiske tilforordnedes ham een eller flere Theologer som Raadgivere; samt

2. at de ovenmeldte af Commissionen opstillede Grundsætninger maatte følges ved denne Revision.

Disse Indstillinger har det behaget Hans Majestæt ved allerhøieste Resolution af 19de Mai d. A. allernaadigst at approbere, og i Henhold til den givne allerhøieste Bemyndigelse har Ministeriet derpaa anmodet Etatsraad Ingemann om at paatage sig det Hverv at revidere den omhandlede Psalmebog under Jagttagelse af de ovenstaaende Regler; og efterat Etatsr. Ingemann har erklæret sig beredvillig hertil, har Ministeriet efter hans Forslag anmodet daværende Sognepræst for Liunge og Braaby Menigheder, nu Sognepræst for Høiethoftrup Menighed, Lic. theol. Fenger, og Sognepræst i Sorø, Dr. philos. Zeuthen om, i Overeensstemmelse med den allerhøieste Resolution, under

Reviſionsarbeidet at yde Etatsraad Ingemann Raad og Biſtand med Hensyn til Arbeidets dogmatiſke Side, idet Miniſteriet forbeholdt ſig, naar det har modtaget den reviderede Pſalmebog, at give Biſkoppen over Sjællands Stift, Dr. theol. Martenſen, Leilighed til at yttre ſig forinden det forelægger Hans Majeſtæt ſamme til endelig allerhøieſte Reſolution.

Miniſteriet har ſenere fra begge de nævnte Geiſtlige modtaget Tilſagn om, at de ere villige at overtage det dem af Miniſteriet overdragne Hverv. (Dep.s T. 1854. P. 601—7).

— Under 10de Juli ſidſtl. har Kirke- og Underviisnings-Miniſteriet ladet udgaae følgende Circulære til ſamtlige Skoledirectioner:

Som bekjendt befaler det allerhøieſte Reſkript af 1ſte Aug. 1817, angaaende Fundatſer for Hjælpekaſſerne for Skolelærere, § 16, at der indtil videre ſkal ved hver Hjælpekaſſe ſørges for ſaavidt muligt at opſpare ¼ af de aarlige Indtægter, og at der iſærdeleshed Intet maa anvendes udenfor hvad der, efter Reſkriptets § 13 Litr. a, er Kaſſens Hovedbeſtemmelſe, forſaavidt det ikke kan afholdes af de ¾ af den aarlige Indtægt eller af Indtægten af hvad der alt er opſparet over ¼ aarlig. Ved Hjælp af denne Oplægning i Forbindelſe med flere tilſtødende heldige Omſtændigheder have de fleſte Skolelærerhjælpekaſſer i Aarenes Løb opſamlet en ikke ubetydelig Formue, ſaaledes at de nu i det Hele taget maae anſees for ret vel funderede, og i Renterne af deres Kapitaler have et ikke ringe Tilſkud til deres øvrige Indtægter. Som Følge heraf ere Penſionerne og Underſtøttelſerne af disſe Kaſſer ogſaa i de ſenere Aar paa de fleſte Steder blevne forhøiede, og navnlig har Miniſteriet i den ſidſte Tid efter Indſtilling fra Skoledirectionerne bevilget en Mængde Tillæg enten ſom faſtſtaaende eller ſom midlertidige til Afhjælpning af Dyrtidens Tryk.

Det er imidlertid ikke undgaaet Miniſteriets Opmærkſomhed, at Hjælpekaſſerne vilde være iſtand til paa endnu kraftigere Maade at virke for det velgjørende Øiemed, hvori de ere oprettede, naar den ovenmeldte Opſamling af ¼ af Indtægterne kunde bortfalde, og da Beſtemmelſen herom kun er betegnet ſom gjældende indtil videre, er det taget under Overveielſe, om ikke det Tidspunkt nu maatte være kommet, hvor denne Opſamling kunde ophøre. Miniſteriet har til den Ende ladet ſig forelægge en Overſigt over ſamtlige Hjælpekaſſers Indtægter og Udgifter, for med deſto ſtørre Sikkerhed at kunne bedømme, hvorvidt der kunde være nogen Fare forbunden med at lade Opſamlingen bortfalde; og efter heraf at have erfaret, at Kaſſernes Status i det Hele er ſaadan, at de maae antages til enhver Tid at

kunne opfylde deres Bestemmelse ved Hjælp af deres nuværende Indtægter, har Ministeriet instrueret vedkommende Revisor om, at det for Fremtiden ikke behøver at paasees, at den ved Reskript af 1ste August 1817 § 16 befalede Opsamling af ¼ af Hjælpekassernes aarlige Indtægter finder Sted.

Ved at meddele Hr. (Tit.) og Deres Høiærværdighed dette til behagelig Efterretning, skulde Ministeriet tjenstligst udbede sig Deres gode Tanker behageligst meddeelte om, hvorvidt der maatte være Anledning til at tilstaae Vedkommende, der nu oppebære Indtægter af N. N. Skolelærer-Hjælpekasse, en noget større Understøttelse af samme, og i saa Fald hvor stort dette Tillæg burde være, idet man dog ikke undlader at bemærke, deels at det, for at Kassen ikke skal udsættes for Tilbagegang, nøie bør paasees, at dens nuværende Kapitalformue ikke formindskes, deels at der ved Beregningen over Kassens Indtægter, forsaavidt disse bestaae i Korn, indtil videre ikke bør lægges en høiere Priis til Grund end 16 Mk. pr. Td. Byg, og deels endelig, at der ved Fastsættelsen af dens Udgifter bør tages Hensyn til, at disse ville kunne forøges ved Tilgang af Pensionister, eller ved at flere Lærere blive trængende til Medhjælpere, saa at der stedse bør holdes et Beløb disponibelt til Bestridelse af saadanne forefaldende Udgifter. (Dep.s T. 1854. P. 607—9).

Ledige Embeder. 14de Aug. Embedet som evangelisk-lutherſk Præst i Frederiksstad i Hert. Slesvig. Kirke- og Skolesprog tydsk. — 16de Aug. Handewitt i Hert. Slesvig. Kirke- og Skolesprog blandet. Begge disse Embeder besættes allerhøist umiddelbart. — 23de Aug. St. Mortens Sognekald i Randers. Reg.s Sum 2040 Rd.; ny Anf. 510 Rd. — Hurup Sognekald i Aalborg Stift. Reg.s Sum 747 Rd.; ny Anf. 183 Rd. — Lemvig og Nørlem Sognekald i Ribe Stift. Reg.s Sum 919 Rd.; ny Anf. 250 Rd.

Udnævnelser. 19de Aug. Sognepræst til St. Mortens Kirke i Randers, J. W. Jørgensen, til Sognepræst for Damsholte paa Møen. — Sognepræst for Hurup i Aalborg Stift, C. D. Sørensen, til Sognepræst for Sæby og Gjersløi i Sjælland. — Cand. th. H. L. Lange til ordineret Catechet og Førstelærer ved Borgerskolen i Roeskilde. — Capellan p. p. for Kjøbeløv paa Lolland, P. L. Trojel, til Capellan p. p. hos Sognepræsten for Thoreby paa Lolland, F. C. Dresler. — 20de Aug. Sognepræst for Lemvig og Nørlem i Ribe Stift, J. C. F. V. Melbye, til Sognepræst for Kyndbye og Krogstrup i Sjælland.

Dette Ugeskrift omdeles hver Fredag, og koster 2 Rd. 32 Sk. om Halvaaret. For Udenbyes, der ønske Bladet **med Posten**, er Prisen 2 Rd. 44 Sk. Subscriptionen, der er bindende for en halv Aargang (eet Bind), modtages i alle Boglader og paa de kongelige Postcontoirer.

Forlagt af den Gyldendalske Boghandling. Thieles Bogtrykkeri.

Ugeskrift

for den evangeliske Kirke i Danmark,

under Medvirkning af

Prof. J. F. Hagen, Pastor P. E. Lind og Pastor C. Rothe,

udgivet af

J. M. L. Hjort, Candidat i Theologien.

Nr. 43. Den 1ste September. **1854.**

Indhold. 1. Dr. Lange, Skolen og Livet; anmeldt af Pastor Krogh. 2. Den politisk-religiøse Bevægelse i China. 3. Dr. Rudelbach, Om Psalmebogssagen; anmeldt af S. 4. Literære Nyheder; anmeldte af —ion. 5. Ledigt Embede og Udnævnelser.

Anmeldelse af „Skolen og Livet".

Pædagogiske Betragtninger af Dr. Fr. Lange. Første Halvdeel.

Der har, som bekjendt, i de sidste Aartier rørt sig et ualmindeligt Liv i vore hjemlige Skoledebatter. Uendeligt Meget er der skrevet og talt saavel om de lærde og høiere Skolers Omorganisation, som ogsaa om Almueskolevæsenets vigtige Reformer. Medens de lærde Skoler ere blevne ordnede saavel indad til som i deres Forhold til Universitetet, staaer Almueskolen, denne Statens vigtige almindelige Dannelsesanstalt, endnu tilbage. Enhver, som med Opmærksomhed har fulgt en Deel af de mange Frembringelser, som i denne Sag deels skyldes Pressen, deels de mange private og offentlige Forsamlinger, vil maaskee give mig Ret i, at der endnu bestandig herster en stor Uklarhed om, hvad man egentlig vil, en stor Uvished om den Retning, som man med Hensyn til Reformerne skal slaae ind

paa. Sagen er: man indseer, at Almueskolevæsenet trænger til Forbedring, man veed at nævne en Mængde Specialiteter, om hvis Forandring man maaskee uden Vanskelighed kan blive enig, men saasnart Talen er kommen til at bevæge sig om Almueskolens Væsen og Princip, saa opstaaer de forunderligste Modsigelser, og af disse fremgaaer da, at der er meget betydelige Svingninger i Grundanskuelsen af dette Spørgsmaal, som dog allerførst maa komme til Klarhed og Ro. I denne Retning skal jeg kun, for at bevise min Paastand, i største Kortheb pege hen paa, hvilke to stridende Partier der ere optraadte i den seneste Tid, hver med sin særegne Foreskilling om Skolens Opgave. Det ene Parti, som man maaskee kunde kalde det gamle, fordi det har opereret længst, ønsker Reformerne byggede paa det Bestaaende, paa det Princip, som er udtalt i den bestaaende Skolelovgivning, ifølge hvilket Opgaven bliver, at der i Almindelighed dannes gode og gudfrygtige Mennesker. Dette Parties Feltraab er omtrent dette: Mere Skolegang, bedre Lærere, bedre Apparater, at det hele Skolevæsen kan løftes høiere op, at den hele Almue-Underviisning kan fremme Almuens ideellere Paavirkning. Det andet Parti, som man kan kalde „det nyere", maaskee bedre: det „radicale", gaaer ud fra den Forudsætning, at Skolen skal danne gode Borgere og derfor lære Almuens Børn et vist nødvendigt Quantum af Viden og Begreb, men — som sagt — kun det Allernødvendigste, og ligegyldigt: om det skeer paa en ideel Maade, under Paavirkning af Børnenes Hjertelag og det Guds Billede, hvori de ere skabte, eller ikke, thi „Forældrene ere Børnenes Herrer" og „Forældrene skulle have Lov til at bruge Børnene til deres Erhverv" o. s. v. Som en Følge af denne magre Anskuelse om Skoledannelsens Diemed kan dette Parti hjælpe sig med endnu mindre Skolegang end den nærværende, der kan udskrives med det fyldte 13de Aar, tilnød med det fyldte 12te Aar, man kan godt bruge simple Lærere til saadan simpel Underviisning, thi Religionsunderviisningen kan jo ganske tages ud af Skoledannelsens Apparat, saameget hellere, som Skolen jo skal danne Borgere, men ikke give Dannelsens ægte og absolute Grundlag for Livet. Dette Sidste — siges der fremdeles — skal være Hjemmets Sag,

Forældrenes Sag eller Geiſtlighedens Sag; Skolen maa ikke have den Hovedopgave at danne gode og retſkafne Mennesker i Overeensſtemmelse med den evangeliſk chriſtelige Religionslære, thi hvis denne Grundſætning blev ſlaaet faſt i en Skoleanordning, (ſom rigtignok er ſkeet i Anordn. af 29de Juli 1814 f. K.) ſaa var dette jo et Brud paa Religionsfriheden, og Skolen maa indrettes ſaaledes, at den kan frequenteres af enhver Confeſſion, ogſaa af dem, der ſlet ingen Troesbekjendelſe have; m. v. — Man maa viſtnok indrømme, at ſaalænge to ſaa modſatte Partier, med energiſke og begavede Ordførere paa begge Sider, endnu med ſtor Varme debattere Skolens Væſen og Betydning, altſaa det første Moment, hvorom der maa ſkaffes nogen Enighed og Ro, førend man kan begynde paa at reformere, ſaalænge maa man i Skolereform-Sagen væbne ſig med Taalmodighed og afvente de grundige Underſøgelſer, der alene ere iſtand til at dømme Partierne imellem ved at ſtille Princip-ſpørgsmaalet frem i logiſk Klarhed og beſvare det paa en faſt og ſikker Grundvold.

Det er denne Fortjeneſte, ſom Dr. Lange har erhvervet ſig ved ſine „Pædagogiſke Betragtninger" over Skolen og Livet. Anmelderen har læſt denne Bog med det Indtryk, at Forfatteren deri har givet os — ikke noget egentligt Nyt — men, hvad der er Hovedſagen: det Rigtige, det Sande, det Klare paa en grundig og udmærket Maade. Ved at læſe den lærde Forfatters Arbeide bliver man uvilkaarlig en Elev af Skribenten, thi den hele Udvikling er langt fjernet fra disſe Sammenhobninger af ſubjective Udgydelſer, ſom man er ſaa vant til at finde i Skolereform-Litteraturen. Forfatterens Arbeide er Productet af den fyldigſte Tanke om det Syſtem, om den Forſoning af Formalismen og Realismen, ſom vort Skolevæſen maa tilſtræbe og om hvilket han tilfulde indſeer, hvor ſtor Forvirring der endnu herſker (ſee Bogen P. 13). Medens det nærmeſt ere de lærde Skoler og høiere Realſkoler, paa hvilke Forfatterens Blik har hvilet, idet han baade gav os et Billede af disſe Inſtitutioners Hiſtorie, deres indre Strid mellem Formalismens og Realismens Princip, og den bedre Fremtid, ſom han ſtiller i Udſigt, naar den rette Opfattelſe af deres Betydning og For-

hold til den ægte, ethiske Dannelse trænger igjennem — bliver Almueskolen dog ingenlunde lagt til Siden, som om dens Værd og Væsen var af en reel ringere Gehalt, der skulde gjøre den mindre egnet til at drages ind under Forfatterens grundige Betragtning. I denne Henseende henholde vi os ganske til Forf.s Anskuelse (P. 3), hvor han kort og klart siger: „al Skole, lige fra den høieste og fuldstændigste indtil Almueskolen, ja til den sidste Proletariat-Skole har væsentligen det samme Formaal og væsentlig de samme — det vil sige — eensartede Midler, kun, efter de menneskelige Vilkaars Natur, i forskjelligt Omfang og derfor ogsaa med forskjellig Grad af Virksomhed". Med disse Anskuelser for Øie giver den lærde Forf. os i sin Bog det værdifuldeste Bidrag til en klar og ordnet pædagogisk Erkjendelse. Han er selv aldeles traadt ud „af den polemiske Kreds, hvori de pædagogiske Betragtninger kun altfor almindeligt bevæge sig", og dette er — som ovenfor bemærket — Forf.s første og store Fortjeneste. Pædagogiske Betragtninger ere paa Grund af deres Natur ikke vanskelige at erholde, men derimod ere saadanne pædagogiske Betragtninger det, der udrinde af den rigtige Grundanskuelse og genetisk lade sig udvikle saaledes, at Systemet ligesom udfolder sig af sig selv, hvorved det da atter skeer, at de positive og practiske Resultater, som blive Systemets Affødninge, vise sig som uimodsigelige og gjennemførlige — disse kunne næppe faaes anbetsteds paa en mere klassisk Maade end hos Prof. Lange. Anmelderen frygter ikke for, at han heri skulde sige formeget. Det ligger ham paa Hjerte, at den første Halvdeel af Bogen: „Skolen og Livet" bliver rigtig læst og forstaaet, overveiet og antaget, førend den anden Halvdeel kommer for Lyset. Vi vide ikke, om netop det Samme er tilsigtet af Forfatteren, idet han har delt sin Bog paa det Punkt, hvor han har begyndt at forhandle om de Disciplíner, som Skolen skal benytte i sin Organisme, for at den gamle Formalisme og den moderne Realisme kunne bringes til Forsoning. Men det synes os heldigt, at det er skeet saaledes, for at ikke overfladiske Læsere skulle haste hen til den speciellere Deel af Arbeidet, som vi have i Vente, og derved overse Hovedsagen, det Grundlag for Skolens Idee, hentet ud af Livets Idee, som Forf. har givet os

saaledes, som en Philosoph maa give det, og populairt tillige, fordi han er Herre over sit Problem.

Hvilke ere da nu de Resultater, som vi have vundet ved Forf.s Arbeide? En Anmelder, som vil kalde Læsere til en Bog, og ikke blot skrive en Anmeldelse for sin egen Fornøielse, maa vel antyde i muligst Korthed, hvad der er Bogens Fortjeneste, hvilke Resultater der ere blevne ligesom færdige ved den; thi det er netop dette, som Folk nutildags venter af Anmeldelser, og hvoraf de lade sig bestemme, om de skulle indlade dem med selve Værket. De vundne Resultater kunne maaskee angives saaledes:

1) „Vi ere skabte til Dannelse". „Dannelsen bringer ikke noget Nyt og Fremmed ind i Mennesket, fører ikke Mennesket ud over sig selv; den fører Mennesket fra sig Selv og til sig Selv, til sit rette og sande Jeg". Fordi vi ere skabte i Guds Billede bære vi Spiren i os til Udvikling og til en guddommelig Vært. (Heri ligger: Afviisning af al eensidig Realismus; Afviisning af den Paastand, at Kundskab og Indsigt skal erhverves for Nyttens Skyld eller den positive Fordeels Skyld; thi Dannelsen er i sit inderste Væsen uegoistisk. Den forlanger Intet for sig selv. Den grunder sig paa en Respect for og Tillid til Livet og dets Idee).

2) Dannelsesprocessen bestaaer deri, at Individuet besejrer sin Naturs egoistiske og materialistiske Momenter, hvilket skeer derved, at Individuet slutter sig til Guds-Ideen. Individuets og Slægtens Trang til at søge Guds-Ideen og det Guddommelige bliver Trang til Dannelse, og denne Trang har tvende, hinanden supplerende Organer for sin Virksomhed, Tro og Viden. Disse Organers indbyrdes Forhold skildres skarpt og bestemt. Hvor det rette Forhold ikke opretholdes, hvor det Eensidige faaer Overvægten i Forbindelse med Individuets naturlige Egoisme, opstaaer Tvivlen, der bliver et nødvendigt Gjennemgangspunkt for Dannelsesprocessen. Som saadan er Tvivlen ikke et Onde, hvorimod Tvivlesyge er det; „thi den Tvivlende søger Vished, den Tvivlesyge derimod Tvivl".

3) „Ifølge den Kraft, hvormed Livet under Christendommens Indflydelse mere og mere sammenarbeider alle høiere

Interesſer og drager Samfundets Klaſſer nærmere til hinanden, vil der beſtandig blive færre og færre Individuer, ſom virkelig kunne ſiges ved deres Vilkaar og Stilling at være udelukkede fra at erhverve ſig det, ſom er det Væſentlige i Dannelſen". Men den Begavede omgiver ſin Dannelſe med et rigere og mangfoldigere Apparat af Kundſkab og Viden, med videnſkabelig Erkjendelſe. — Dannelſens Skjønhed og Glands beroer paa Righoldigheden af Dannelſens Apparat, men da Dannelſen i ſit Væſen er Inderlighed (et inderligt Forhold til Gud), ſaa er ikke Dannelſens Skjønhed og Glands Noget, der ſkal eftertragtes af alle, men kun af de rigere Naturer, ſom tillige kunne magte det righoldige Apparat. Dette leder til en Betragtning om ſand og falſk Dannelſe, der er kort og træffende.

4) Dannelſesprocesſen truer af den Fare, i ſit Væſen at blive underkaſtet en Forverling af Maal og Middel. Betragtes Midlerne, Dannelſens Apparater, ſom Dannelſens ſidſte Maal, ſaa bliver Dannelſens Idee aldeles forfeilet. — Derved fremkommer en Dualisme, hvori Tilværelſen opløſes. Iſtedetfor at ethvert Menneſke ſkal forholde ſig til den høieſte Idee og i dette Forhold har ſit Livs Opgave og Dannelſens Høidepunkt, ſaa ſpørges der om hans Forhold til Oplysning og Kundſkaber, eller med andre Ord: til Apparaterne. — (Forf. efterviſer i dette Afſnit Forſkjellen imellem Cultur og Humanitet paa den ene Side, og den ſande Dannelſe paa den anden Side).

5) Som en Følge af alt det Foregaaende afviſes nu alle Indvendinger imod Dannelſen overhovedet, ſom om Dannelſen vel ſkulde gjøre Menneſket klogere men ikke bedre. Culturdannelſen er et Gjennemgangspunkt for Slægten, ſom for Individuet; Maalet er derimod det: at komme i den høieſte Idees Tjeneſte. Forf. afviſer derpaa i dette Afſnit den Vildfarelſe, ifølge hvilken det ſynes ſom om Dannelſens ethiſke Idealer ere ſunkne lavere og lavere i ſamme Grad, ſom Livets materielle Interesſer og Fordringer have gjort ſig gjældende. Fremſtillingen heraf er kort og ſtringent, i Overeensſtemmelſe med Bogens Plan og conciſe Form, men Læſeren kan vanſkelig undertvinge det Ønſke, at Forf. her havde været lidt mindre conſequent i ſin Korthed og paa en noget bredere Maade ved en rigere hiſtoriſk Argu-

mentation efterviſt det Uholdbare og i Bund og Grund Forkeerte, ſom ideligt dukker frem, navnlig i vore Tider, i Form af poſitive Indvendinger imod den høieſte Dannelſes ſande Betydning. Derimod troe vi at burde gjøre Læſerne opmærkſom paa, at der er en Skjønhed og Varme over det, ſom Forf., hvor kort han end er — har yttret om dette Problem, at Læſeren hverken kan undgaae at erkjende Forf.s hiſtoriſke Overblik, ikke heller frigjøre ſig for Tilſtyndelſen til Selv at overveie dette intereſſante Punkt ſaa ofte og ſaa godt ſom muligt. Den Strid, ſom ogſaa indenfor vort Fædrelands Grændſer føres imellem partiel Dannelſe og Ikke-Dannelſe paa den ene Side (repræſenteret i visſe „Bondevenner") og Intelligenſens abſolute Supremat (repræſenteret af et viſt ariſtokratiſk Hovmod, ſom i Grunden ikke er intelligent), kunde finde en Grundvold for en omhyggelig Underſøgelſe i den Text, ſom den udmærkede Forf. leverer P. 73 og ff.

6) Under Overſkriften: „Vor Tid i Forhold til Dannelſens Ideal" har Forf. et Afſnit, hvori han — ſom vi ovenfor har antydet — efterviſer de vundne Reſultater i deres Forhold til Nutiden og dennes borneerte Fordringer til den ſaakaldte almindelige Dannelſe, der er langtfra at være Dannelſens Ideal. Forf. beſtræber ſig for at være baade retfærdig og reſigneret med Hensyn til Nutidens to Partier, ſom han kalder: Bevægelſespartiet og Realiſter paa den ene Side, de Stabile og Idealiſterne paa den anden Side.

Idet Anmelderen har givet dette korte Recit af Bogens to første Capitler og forbeholder ſig — hvis Leilighed gives — at anmelde det tredie Capitel i Forbindelſe med Bogens anden Halvdeel, ſlutter han med det alvorlige Ønſke, at ſelve Bogen: „Skolen og Livet" maa blive læſt og optaget grundig i alle deres Bevidſthed, ſom herefter ville tale med ſaavel om Dannelſen til Livet i Almindelighed, ſom om Skole-Reformer i Særdeleshed. Først naar Bogens anden Halvdeel udkommer, ville vi være iſtand til at ſee, hvorledes Forfatterens Ideer ville afrunde ſig og tillæmpe ſig efter det practiſke Livs Forhold, og uagtet vi vel kunne ſlutte en Deel af det Givne, ville vi dog heller opſætte at gjøre Gisninger, hvor Visheden er lovet, og

da finde — hvad vi ikke betvivle — at Forf. indtil Enden har været paa en mesterlig Maade sit Arbeide voren. Men det glæder Anmelderen allerede nu at kunne forudsee, at Forf. vil lægge sin vægtige Stemme i Vægtskaalen for den Grundsætning — som mere end eet Sted er betegnet i Bogens første Halvdeel — at Religionsunderviisningen efter en bestemt Confession skal kraftigen opretholdes i Skolen og vedblivende være Almueskolens første og vigtigste Apparat, thi Forf. har altid Ret naar han siger: Dannelsens Høidepunkt er at forholde sig til den høieste Idee; den høieste Dannelse er i sit Væsen et sandru Forhold til Gud.

Maibolle Præstegaard, i Slutningen af August 1854.

A. L. Krogh.

Den politisk-religiøse Bevægelse i China [1]).

I mere end tre Aar har det himmelske Rige været Skuepladsen for en voldsom Borgerkrig. Det keiserlige Hof i Peking har alt længe skjælvet ved Synet af Oprørets rivende Strøm; og nu, da Afgjørelsens Time er nær forhaanden, ja maaskee allerede har slaaet, vilde Europæerne vistnok skjænke denne Bevægelse, der paa det Stærkeste ryster hele Orienten, større Opmærksomhed, hvis ikke Occidenten selv var Skuepladsen for skjæbnesvangre Begivenheder. Thi hvad der giver denne Storm, der ustandselig har rystet China fra Syd til Nord, en saa eiendommelig Betydning, er det dobbelte Maal, som de Mænd forfølge, der have fremkaldt denne Bevægelse: Omstyrtelsen af Mandshuernes unationale Regimente og Tilintetgjørelsen af Afguderne og deres Altre. Istedetfor hiint tartariske Dynasti, der for over 200 Aar siden (1644) fra Norden af erobrede China,

[1]) I Udtog efter K. L. Biernatzki Die gegenwärtige politisch-religiöse Bewegung in China. Berlin 1854; og Callery and Yvan History of the insurrection in China with notices of the Christianity etc. of the Insurgents. London 1854.

ville Insurgenterne gjenoprette det ægte chineſiſke Dynaſti Ming; og iſtedetfor Afgudsdyrkelſen, hvis Undergang de have ſvoret, forordne de Dyrkelſen af een Gud og hans førſtefødte Søn Jeſus og Underkaſtelſen under de ti Guds Bud. Med Tartarerne ſkal ſaavel Buddha-Religionen ſom Tao's og Confucius's Lære udryddes, en chineſiſk Herſkerfamilie og Monotheismen indſættes. Paa Udfaldet af denne Kamp beroer mere end 300 Millioner Menneſkers Skjebne.

Den følgerigeſte Begivenhed i China i de ſidſte Aar, Krigen med England, havde mægtigen ryſtet Befolkningen, fornemmelig i de ſydlige Provindſer. Tilliden til Keiſerens Almagt var rokket, Statsforvaltningens Jammerlighed bleven aabenbar. Freden med England kjøbtes kun med betydelige og vanærende Offre. Med Længſel imødeſaaes en Thronverel; Nogle knyttede hertil Haabet om, at det gamle conſeqvente Syſtem med fuldſtændig Afſlukning imod alt Fremmed atter ſkulde blive gjennemført; Andre ønſkede Reformer, hvorved Chineſerne vilde komme i mere udbredt Forbindelſe med Veſtens Folkefærd. De Mænd, der i Keiſer Taokuangs ſidſte Regjeringsaar omgave Thronen, anſaaes for Reformere og „Barbarernes" Venner. Da den ungdommelige Keiſer Hienfong 1850 beſteg Thronen, blev Partiernes Kamp gjennemkæmpet og afgjort ved Hoffet. Det reactionære Parti ſeirede; det unge China bukkede under. Alle Reformer udebleve; de Fremmedes Indflydelſe blev ſaa meget ſom muligt indſtrænket. Som Prinds havde han været uſtyrlig og neppe til at tæmme; ſom Keiſer blev han ſat, eftertænkſom i chineſiſk Betydning, overtroiſt og en Bold for Mandarinernes ancien régime. Han afſtedigede ſin Faders betroede Raadgivere og omgav ſig blot med Mænd af den tartariſke Stamme. Misfornøielſen greb beſtandig mere og mere om ſig, og ſnart viſte der ſig meget betænkelige Bevægelſer i Sydprovindſerne. Jo længere mod Syden, deſto mindre have Mandſhuerne i de 200 Aar, de have beherſket China, formaaet at vinde ſikkert Fodfæſte; det er ikke lykkedes dem, at fortrænge den ſpecifiſt-chineſiſke Nationalbevidſthed i Folket og tartariſere ſamme. Der beſtaaer alt i Aarhundreder i China hemmelige politiſke Selſkaber, hvis Feldtraab ikke er andet end: „Ned med Mandſhuerne! Ned med

Tartarerne!" Disse politiske Forbindelser benyttede naturligviis den Misfornøielse, som den keiserlige Regjering paa forskjellig Maade havde vakt; de udviklede en energisk Virksomhed, og jo strengere Forholdsregler Regjeringen greb, for at standse deres Virksomhed, desto flere Tilhængere samlede de. Men disse hemmelige Selskabers Virksomhed maa, som vi i det Følgende skulle see, ingenlunde identificeres med den store paa eengang nationale og religiøse Bevægelse.

I Spidsen for denne staaer en Mand, der fra Studiet af de gamle chinesiske Classikere har vendt sig til Christendommen og dens hellige Skrifter. Hung eller, som hans Navn lyder fuldstændigt, Hung Siu-tsiæn synes, ifølge de troværdigste Efterretninger, at være født i Hvahien i den sydlige Provinds Kwangtung. I 1846 kom han til Canton og besøgte den fortjente amerikanske Missionær Roberts[1]) for af ham at modtage nøiere Underviisning i de christelige Sandheder. Disse vare allerede dengang ikke ganske ubekjendte for ham. Thi efter at han fra den tidlige Ungdom havde flittigt studeret i de chinesiske Viismænds Skrifter og allerede i sit femtende Aar havde bestaaet en af de i China brugelige Prøver, kom han i Besiddelse af en Bog, der førte Titlen: „Gode Ord til Formaning for Alderdommen". Efter hvad en af hans Venner 1852 fortalte en engelsk Missionair i Victoria paa Hongkong, blev denne Bog bragt Hung af en Mand med paafaldende Ydre og eiendommelig Klædedragt. Af denne Bog lærte han først Christendommen at kjende; derfor har det Interesse nærmere at betegne dens Indhold. Det er en Samling af korte Udviklinger over bibelske Udsagn og almindelige religiøse Grundsætninger, i fire temmelig store chinesiske Bind. Forfatteren lever endnu; det er en Chineser ved Navn Leang-Afah, der 1816 blev døbt i Malacca af Dr. Milne og for Øieblikket opholder sig i Canton

[1]) John Isaschar Roberts, en overordentlig energisk amerikansk Baptist-Missionair og dygtig Læge, for Øieblikket i Tjeneste hos Londoner-Missionen for China, som blot udsender medicinsk dannede Mænd. I Carl Gützlaffs chinesiske Beretninger omtales han ofte paa en meget anerkjendende Maade.

og virker for Christendommens Udbredelse blandt sine Landsmænd. Saaledes gav et christeligt Skrift af en protestantisk Chineser Overhovedet for den nærværende nationale Bevægelse den første Impuls til at forske videre i de hellige Skrifter. Hvad Betydning denne Bog har havt for ham, sees bedst ved at sammenligne samme med de nylig i Nanking udstedte Proklamationer; Stilen og Udtryksmaaden i disse synes for en Deel at være laant fra hiin. Efter at Hung i Aaret 1837 var bleven bekjendt med de i denne Bog fremsatte Sandheder, blev han overfaldet af en haard Sygdom. Under denne forekom det ham, at han blev løftet op til Himlen og modtog Stadfæstelse paa de nye Lærdomme. Senere forfattede han flere Afhandlinger, af hvilke den engelske Gouverneur i Hongkong Sir G. Bonham ved sit Besøg hos Oprørerne i Nanking i April 1853 har medtaget flere. — Missionæren Roberts har fornylig i et i flere Tidsskrifter offentliggjort Brev omtalt sit Bekjendtskab med Insurrectionens Hoved paa følgende Maade: „Der kom i Aaret 1846 to Chinesere til mig i Canton og bad mig om Undervisning i den christelige Religion; den ene af dem vendte snart tilbage til sit Hjem, den anden blev derimod to Maaneder eller længere, og studerede i denne Tid den hellige Skrift og opførte sig upaaklageligt. Som det synes, er denne ingen Anden end Hung; — — han ønskede at blive døbt, men forlod os, før vi ansaae ham for moden nok. Hvad der siden var blevet af ham, vidste jeg hidtil slet ikke".

Den omtalte Ven af Hung fortalte fremdeles, hvad han havde været Vidne til i de ti Aar, han havde været hans Ledsager. I hele denne Tid havde Hung prædiket imod de falske Guder, og snart dannede der sig ved hans og flere Disciples Virksomhed i de sydlige Provindser smaa Menigheder, der paakaldte den ene Gud og lærte, at alle Mennesker skulle elske hinanden. Saaledes havde Hungs Virksomhed fra først af slet ingen politisk Charakteer. Denne religiøse Bevægelse, der netop udbredte sig i de Provindser, hvor den politiske Modstand imod Mandshuerne havde sit Hjem, gik fra først af kun ved Siden af den politiske Opstand, uden Sammenhæng med den. Men uformærkt nærmede lidt efter lidt begge disse Bevægelser sig

han overalt det tilbørlige Hensyn til de udmærkede udførlige Arbeider, der i denne Retning i den nyere Tid ere udkomne i Tydskland (Wackernagel, Daniel, Kraußold; Winterfeld, Tucher, Koch, Häuser o. Fl.). For i 2den Afdeling, som snart kan ventes færdig fra Pressen, gjennem en Fremstilling af Psalmedigtningens Skjebne specielt i den dansk-evangeliske Kirke at føre os til en rigtig Critik af Roeskilde Convents Psalmebog, giver Forf. os i denne første Afdeling en historisk Udsigt over Psalmens og Kirkesangens Udvikling i den gamle Kirke, i Middelalderen og efter Reformationen, særlig i den tydsk-evangeliske Kirke, samt over Grundsætningerne for Psalmernes Redaction. Med Hensyn til dette sidste Punkt har Forf. allerede tidligere (i Zeitschrift f. d. lutherische Theologie und Kirche 1841 IV og 1842 I) udtalt sine Anskuelser, og disse ere i dette Skrift væsenlig forblevne de samme. Dr. Rudelbach bekjæmper stærkt den Vilkaarlighed, hvormed man mange Steder i Tydskland behandler de gamle Psalmer, og fastholder skarpere, end de fleste nyere Psalme-Bearbeidere, Uantasteligheden af Psalmernes oprindelige Form. Han viser klart og tydeligt det Uholdbare i den Anskuelse, at man kan skjære fra, føie til og forandre ved et poetisk Arbeides Form uden tillige at forandre Indholdet, en Anskuelse, hvis Fellagtighed forøvrigt ogsaa fortræffeligt er paaviist af Bindesbøll i hans Betænkning i Anledning af Forhandlingerne om en ny Psalmebog (1846). Idet Forf. derfor fastholder Psalmernes historiske Ret og kun tilsteder „exceptionelle" Forandringer, slutter han sig til Kraußold[1]), der kun anseer Forandring for tilladelig, naar den tillige er nødvendig, det vil sige 1) i dogm. mor. Henseende, naar den skeer for at opretholde selve Troesanalogien, 2) i reen sproglig Henseende, ved Udtryk, som ingen, heller ikke liturgisk, Berettigelse have i den nærværende Tid, men som aldeles ere forsvundne fra Menighedens Bevidsthed, og endelig 3) i reen poetisk Henseende, naar det ikke er den verlende Tids Smag, men Love, der ligge i det æsthetisk Skjønnes Natur, som fremkalde Forandringen. — Med Hensyn til Psalme-Udvalget, da vil

[1]) Kraußold, Theorie des Kirchenlieds (1844).

Forf., med Anerkjendelse af det for den enkelte Kirke Eiendommelige, en fri Benyttelse af Kirkens almindelige Pſalme-Skat; og hvad angaaer Pſalmebogens Characteer, da vil han en Kirke-Pſalmebog og ikke en Pſalme-Samling. Af det her Anførte vil det være temmelig øienſynligt, i hvad Retning Dr. Rudelbachs Dom om Conventets Pſalmebog vil falde; og det er i ethvert Tilfælde glædeligt, at dette grundige Votum kommer tidlig nok, til at det kan blive hørt, inden den ſidſte Haand bliver lagt paa Pſalmebogen. Det er naturligt, at et ſaa overordentligt rigt og vidtløftigt Stof frembyder ſæregne Vanſkeligheder for en ſammentrængt Udſigt, og det maa vel indrømmes, at det lærde Apparat, hvormed den høiærværdige Forf. ogſaa har ledſaget dette Arbeide, ſtundom gjør Stilen noget tung og beſværlig. Ikke deſtomindre er baade Fremſtillingen heelt igjennem livlig, og Sproget, ſkjøndt ikke frit for Germanismer, kiernefuldt; og det forkommer Anmelderen, at Gangen i Stilen bliver lettere, alt efterſom Forf. rykker nærmere mod Reformationen, ligeſom viſtnok ogſaa med Hensyn til Indholdet Skildringen af denne Periode og Tiden derefter fremfor nogen af de andre maa kaldes rig og interesſant. S.

Børnenes Arvegods. En kort Fremſtilling af den chriſtelige Børnelærdom, overgivet chriſtne Forældre til Veiledning for deres Børn. Ved L. Thurah. Odenſe 1854. — Naar vi ſkulle charakteriſere denne Bog med det mildeſte Udtryk, ville vi ſige, at den er et ſtort pædagogiſt Misgreb (man ſee f. Ex. P. 8—9, hvor en detailleret Skildring af Foſterets Udvikling i Moders Liv maa tjene til oplyſende Parallel for Skabelſen!) Bogen indeholder en kortfattet Bibelhiſtorie og Catechismus-Forklaring, fra det grundtvigſt-kirkelige Standpunkt, og heelt igjennem bærende Spor af denne Retnings Særheder, af dens Vilkaarligheder og dens Smagløsheder. —ion.

Chriſtelige Betragtninger til hver Dag i Aaret. Efter J. Arndts „Morgenklänge aus Gottes Wort". Udgivet af E. Mau. Anden forbedrede Udgave. Kbhvn. 1854. — Om den Yndeſt, ſom denne fortrinlige Andagtsbog i ſin

danske Bearbeidelse har vundet, vidner nokſom den ſtore Afſætning, den har havt, hvortil ogſaa dens Priisbillighed bidrager. (Anden Udgave, ſom er 524 Sider i ſtor Octav, ſælges uindbunden for 1 Rd). Vi ønſke, at den i den forbedrede Skikkelſe, hvori den nu fremtræder, maa vinde forøget Udbredelſe, og at den maatte bidrage til at fremme Huusandagten. De korte, kjærnefulde Betragtninger, ſom den meddeler til hver Dag i Aaret, egne ſig ſaavel til ſtille Gjennemlæsning ſom til Oplæsning i en chriſtelig Familiekreds. —lon.

Kirkelige Leilighedstaler af Dr. J. P. Mynſter. 1ſte Binds 3die Hefte. Kbhvn. 1854. — Dette Hefte, ſom afſlutter 1ſte Bind af den høiærværdige Forf.s Leilighedstaler, indeholder Talerne ved Chriſtian d. 8des Sølvbryllupsfeſt og Salvingsact (1840), ved hans Biſættelſe (1848), ſamt ved Enkedronning Maria Sophia Frederikkes Biſættelſe (1852), endvidere Taler ved Kirkevielſe (Kronborg Slotskirkes, Nidløſe K.s og Chriſtiansøes Kirkes Indvielſe), Biſpevielſe (ved Ordinationen af Biſkopperne Brammer, Gad, Thorderſen, Hanſen og Monrad, Daugaard, Engelſtoft og Bindesbøll) og Jubelhøitider (ved Valløe Stifts Sæcular-Feſt, ſamt ved Conſiſtorialraad Kruſes, Provſt Holms og Dr. Engelbreths Embedsjubilæum). —lon.

Ledigt Embede. 30te Aug. Flaade og Sønderdraaby i Aalborg Stift. Reg.s Sum 867 Rd., ny Anſ. 213 Rd.

Udnævnelſer. 23de Aug. Sognepræſt for Roholte i Sjælland, C. A. Gjellerup, der den 24de Juni var beſtikket til Sognepræſt for Blidſtrup i Sjælland, betragtes ſom ikke befordret til ſidſtnævnte Sognekald. — Ordineret Catechet og Førſtelærer ved Borgerſkolen i Skive, C. S. Nyegaard, til Sognepræſt for Blidſtrup i Sjælland. — Forhenværende pastor vic. for Stadbye og Madum i Ribe Stift, J. W. G. Laſſen, til Capellan p. p. hos Sognepræſten for Thiſted og Tilſted i Aalborg Stift, M. C. W. Michelſen. — 25de Aug. Sognepræſt for Steenſtrup og Lunde i Fyens Stift, L. A. F. Rasmuſſen, beſtikket til Provſt for Sunds Herred i ſamme Stift. — Sognepræſt for Flaade og Sønderdraaby i Aalborg Stift, P. A. Lynge, til Sognepræſt for Seiersley, Eiersley og Jordsby i ſamme Stift. — 28de Aug. Cand. th. M. P. B. Bergenhammer til Capellan p. p. hos Sognepræſten for Ulvborg og Raaſted i Ribe Stift, L. N. Bergenhammer.

Forlagt af den Gyldendalſke Boghandling. Thieles Bogtrykkeri.

Ugeſkrift

for den evangeliſke Kirke i Danmark,

under Medvirkning af

Prof. J. F. Hagen, Paſtor P. E. Lind og Paſtor C. Rothe,

udgivet af

J. M. L. Hjort, Candidat i Theologien.

Nr. 44. Den 8de September. **1854.**

Indhold. 1. Den politiſk-religiøſe Bevægelſe i China. (Sluttet). 2. Proteſtantismens og Romanismens Kamp i Genf. 3. Ledige Embeder og Udnævnelſer.

Den politiſk-religiøſe Bevægelſe i China.

(Sluttet).

Den 8de Marts 1853 overgav Nanking, de gamle nationale Keiſeres Reſidents, ſig uden Modſtand til Tienti's Tropper. Byen havde en ſtor Garniſon af tartariſke Soldater; disſe vidſte, at deres Modſtandere ikke vilde ſkaane dem, og dog forſøgte de ikke engang at forſvare ſig. Fjendens uimodſtaaelige Fremſkridt havde ganſke berøvet dem Beſindighed og Mod; de kaſtede ſig i Støvet for Tienti's Soldater og bade ynkeligt om, at man vilde ſkaane deres Liv. Men Tienti's Skarer betragtede ſig ſom Himlens Stridsmænd, udſendte for at udrydde alle dem, der have ſvoret til den Onde og modſætte ſig Himlens Sag; kun henved hundrede undkom, alle de Øvrige, Mænd, Qvinder og Børn, tilſammen henved 30,000, bleve nedhuggede. I en Proclamation, ſom er indrykket i Overland Friend of China 1853, pralede

Seirherrerne over dette Blodbad: „vi dræbte dem alle, ogsaa Børnene i Mødrenes Arme; vi lode ikke en Trævl blive tilbage af dem". Ligene bleve kastede i Jangtsekiang. Strax efter Nankings Erobring satte Oprørerne sig i Bevægelse for at bringe Nordriget i deres Magt, og allerede den 31de Marts seilede Tienti's Flaade, der bestaaer af Flodfartøier, fra Nanking til Tshingkiangfu. Denne Stad, der ligger ved Indløbet af den store Kanal i Jangtsekiang, behersker ved sin Beliggenhed Communicationen mellem Syden og Norden. Næsten uden Modstand faldt den for Tienti's Tropper. Den keiserlige Garnison havde taget Flugten; et Par hundrede Tartarer, som opsnappedes, bleve dræbte. Den følgende Dag indtoges Kvatshan og den store Stad Jangtshan, ligeledes uden Modstand.

Kort efter Nankings Fald aflagde den engelske Gouverneur i Hongkong, Sir George Bonham, et Besøg hos Insurgenterne. En af hans Ledsagere har afgivet en officiel Beretning om dette Besøg og derved givet et temmelig anskueligt Billede af Tienti's og hans Tilhængeres Planer.

Paa det engelske Dampskib Hermes seilede Sir Bonham fra Shanghai op ad Floden Jangtsekiang og kastede efter forskjellige Fataliteter den 27de April Anker ved Nanking. Dampskibet blev først modtaget af Insurgenterne med et Par skarpe Skud; man saae sig nu nødt til at sende to Mand i Land med en Depeche, hvori der gaves Forklaring om Besøgets fredelige Hensigt. Nu tav Ilden, og snart efter bragte en Baad ti Mænd af Tienti's Hær ud til Dampskibet; flere Baade fulgte efter, og endelig modtog Sir Bonham et skriftligt Svar, hvori der indrømmedes en Sammenkomst med nogle af Tienti's anseligste Mænd. Den engelske Gouvernementstolk Meadow og en Lieutenant Spratt bleve udsete til dette Hverv, og, efter at være komne iland, førtes de til et Huus i den nordlige Forstad. Her bleve de modtagne paa Dørtærsklen af to kostbart klædte Mænd i gule Kapper. „Een af disse" — fortæller Meadow i sin officielle Beretning —, „som jeg siden erfarede at være Nordens Herre, spurgte mig, om jeg tilbad „Gud den himmelske Fader". Jeg svarede, at Englænderne allerede havde gjort dette i mangfoldige Aarhundreder. Nu nikkede han be-

tydningsfuldt til ſin Ledſager og lod Sæder hente til os. Der begyndte nu en lang Samtale mellem mig og Nordens Herre. Jeg fremſatte for ham Henſigten af Sir Bonhams Beſøg, nemlig at give de nye Magthavere en officiel Meddelelſe om den brittiſke Regjerings Ønſke, at forblive fuldkomment neutral i Kampen mellem dem og Mandſhuerne, og tillige at lære deres Sindelag imod os at kjende, ſamt i hvilken Henſigt deres Tropper marſcherede til Shangai. Nordens Fyrſte ſvarede egentlig ſlet ikke herpaa, men gjorde mange Spørgsmaal om vore religiøſe Meninger og fremſatte ſine egne. Han ſagde, at vi, ſom den ſamme Guds Børn og Tilbedere, alle vare Brødre, og, da jeg havde forſikret ham om, at dette ogſaa allerede længe havde været vor Tro, ſpurgte han, om jeg kjendte „de himmelſke Forſkrifter". Jeg ſvarede, at jeg ikke ret vidſte, hvad han betegnede med dette Navn; men efter at have betænkt mig lidet, ſpurgte jeg, om der ikke var ti himmelſke Forſtrifter. Meget ivrigt ſvarede han Ja, og jeg begyndte at fremſige det første af de ti Bud; men jeg var neppe bleven færdig dermed, før han lagde ſin Haand paa min Skulder og ſagde: „De ſamme, ſom vi have, ganſke de ſamme". Da jeg atter ſpurgte om de nye Herſkeres Sindelag og Stilling til Hendes brittiſke Majeſtæts Underſaatter, ſagde han, at der ikke blot ſkulde beſtaae Fred, men ogſaa fortroligt Venſkab mellem dem og os; vi ſkulde lande i Nanking og gaae omkring, hvor vi havde Lyſt. Gjentagne Gange ſpurgte han om en Fremmed i Canton, der ſkulde være „en god Mand" og helbrede de Syge uden Betaling. Han ſigtede hermed til Miſſionairen J. J. Roberts, en americanſk Bapтiſt[1]). Han gjentog flere Gange, at han og hans Vaabensbrødre ſtode under Guds ſæregne Beſkyttelſe og Biſtand; uden denne vilde de aldrig have været iſtand til at udrette Noget ligeoverfor Mandſhuernes overlegne Antal og større Hjælpekilder. Med Henſyn til vor Erklæring, at vi vilde forblive neutrale og ikke yde Mandſhuerne nogen Underſtøttelſe, ſagde han med en rolig Mine: „Det vilde ogſaa være Uret af Eder, hvis I vilde hjælpe dem; forreſten vilde det ikke være til nogen Nytte: vor himmelſke Fader ſtaaer os bi, og imod ham kan Ingen ſtride". — Da jeg ſiden tillod mig nogle Foreſpørgſler om Fredsfyrſten Tienti, ſvarede Nordens Fyrſte ſkriftligen, at denne er „den ſande Herre", og Chinas Herre er hele Verdens Herre. Han er Guds anden Søn (Jeſus er nemlig den første) og alle Folk i hele Verden maae adlyde ham!"

---

[1]) Af denne Miſſionair modtog, ſom vi ovenfor (S. 162) anførte, Tienti i Aaret 1846 den første fuldſtændigere Underviisning i den chriſtelige Lære.

Af flere i Beretningen anførte Grunde kom der ingen Samtale istand imellem Sir Bonham og de nye Magthavere i Nanking; derimod modtog han følgende Svar paa en disse tilstillet Note:

„Vi Yang, Østens Herster, Religionens Haandhæver og Folkets Befrier, første Statsminister og Generalissimus for Hæren, og Seaou, Vestens Herster, anden Statsminister, begge Undersaatter af det himmelske Dynasti, nu under Taiping, der sandelig af Himlen er udseet til Herster, — meddele herved Følgende til de fjerne Englændere, som allerede længe have erkjendt Pligten at tilbede Himlen og nylig ere komne hid til vor kongelige Herre. Den himmelste Fader, den høieste Herre, den store Gud, skabte Himmel og Jord, Land og Hav, Mennester og Ting i sex Dage. Siden den Tid er hele Verden een Familie, og Alle indenfor de fire Have ere Brødre. Hvorledes er det altsaa muligt, at der kan bestaae en Forskjel mellem Mennester og Mennester og mellem en første og anden Fødsel? Men fra den Tid Menneskeslægten bukkede under for djævelske Magter, som havde taget Menneskenes Hjerter i Besiddelse, har den ophørt at erkjende Guds store Godhed og ophørt at prise Værdien af det Sonoffer, som Jesus, vor himmelske ældre Broder, har bragt; og man har drevet Afguderi hernede med Klumper af Leer, Træ og Steen. Deraf er det kommet, at Tartarerne saa skjændigen have berøvet os vort himmelske Land. Men til al Lykke har vor himmelske Fader og vor himmelske ældre Broder allerede fra gamle Dage aabenbaret sin underfulde Magt blandt Eder Englændere, og I have erkjendt Pligten at dyrke Gud, vor himmelske Fader, og Jesus, vor himmelske ældre Broder, saa at Sandheden er bleven bevaret hos Eder. Til al Lykke har ogsaa den himmelske Fader nu af uendelig Godhed sendt en Engel, der leder vor kongelige Herre, den himmelske Konge, ind i Himlen, og udrustet ham med Magt til at forjage alle djævelske Virkninger fra de 33 Himle og drive dem derfra herned i den lavere Verden. Og fremfor Alt er det herligt, at den himmelske Fader og store Gud er stegen ned i denne vor Verden i den tredie Maaned i Aaret Mowshin (1848), og at Jesus, vor himmelske ældre Broder, Verdens Frelser, er nedstegen paa Jorden i den niende Maaned i samme Aar. Begge have de her i de forløbne sex Aar herligen styret Menneskenes Anliggender, mægtigen viist deres vidunderlige Kraft og givet utallige Beviser paa samme, ved at udbrive en stor Mængde Djævle og Dæmoner og forhjælpe vor himmelske Konge til at overtage hele Rigets Regering. Men nu, da I fjerne Englændere ikke have skyet at reise Myriader af Miil for at anerkjende vort

Herredømme, ere ikke blot Soldaterne i vort himmelske Dynasti glade og taknemmelige derfor, men ogsaa i den høie Himmel beundre vor himmelske Fader og vor himmelske ældre Broder dette Beviis paa Eders Troskab. Derfor indrømme vi Eder at gaae ud og ind, frem og tilbage, som I selv ønske det, hvad enten I nu ville hjælpe os med at udrydde de ugudelige Skurke eller, som sædvanlig, fortsætte Eders Handelsanliggender. — — — Givet til Underretning for alle Mennesker, den 26de Dag i den tredie Maaned i Aaret Kveihoau (d. e. den 1ste Mai 1853) under det himmelske Taiping-Dynasties Regjering".

I Nanking have Insurgenterne udstedt en Proclamation, hvori Mandshuernes Udrivelse og Afguderiets Udryddelse ligefrem nævnes som Bevægelsens Formaal: „Buddhas eenfoldige Præster og Taos Troldmænd skulle alle udryddes, og deres Templer og Klostre nedrives; og ligesaa skal det gaae alle de andre fordærvede Secter". Hvad der forrige Aar berettedes om de chinesiske Insurgenters Færd i Amoy og Shangai, vidner vistnok ikke om deres Monotheisme. Men, efter de i Shangai boende Missionairers eenstemmige Dom, stode de Skarer, som forrige Aar i sex Maaneder holdt Amoy og dernæst ogsaa Shangai besat, slet ikke i Forbindelse med Fredskeiseren i Nanking. Det var Mænd af et meget udbredt, hemmeligt, antimandshuisk Selskab, „de korte Kaarders Forbund". Disse vare Afgudsdyrkere og Opiumsrøgere; hvorimod Tienti aldrig glemmer i sine Proclamationer at prædike Afgudernes Undergang [1]), og i sine „keiserlige Meddelelser om Dydens Oprindelse og Verdens Frelse" forbander Opiumsrøgerne og udelukker dem fra Deelagtighed i Himlens Velsignelser. Det berettes ogsaa, at Tienti blandt sine Tropper og Embedsmænd har ladet dem henrette, der hørte til de hemmelige politiske, polytheistiske eller atheistiske Selskaber. Da „de korte Kaarders Mænd" den 7de September 1853 erobrede Shangai, plyndrede de flere Mandshuers Huse; men de Værelser, hvori Husguderne stode, skaanede de. Derimod ødelægger Tienti uden Forskjel Templer, Billeder og Alt, hvad

[1]) „Chose étonnante!" skriver Rizzolati, apostolisk Vicar i Hon-Quang, „dans tous les lieux, qu'il vient de conquérir, les prémiers édits qu'il a portés sont à-peu-près ainsi conçus: Le Dieu, dont la Toute-puissance a créé le ciel et la terre en six jours, qui a confié au déluge sa vengeance sur les hommes, qui a châtié les cinq villes du pays de Sodome par le feu du ciel, c'est le même Dieu, qui nous a donné la mission de punir les péchés des Chinois et de rétablir son culte parmi eux. — — C'est pourquoi nous n'admettons que le culte d'un seul vrai Dieu, Créateur du ciel et de la terre; et nous ordonnons que partout soient detruites les idoles, renversés les temples" etc. (Annales de la Propagation de la Foi, vol. XXV).

der hænger ſammen med Afguderiet; endog det berømte Porcellain-Taarn i Nanking ſkal, da det tjente ſom Afgudstempel, ikke have undgaaet denne Skjebne. Ved Nankings Indtagelſe bleve nogle katholſke Convertiter mishandlede og ihjelſlagne af Tienti's Skarer; deres Crucifixer og Kors bleve ødelagte; de fanatiſke Ikonoklaſter antoge dem for afgudiſke Symboler eller forvexlede dem med Buddhiſternes Idoler[1]).

Det hænger ſammen med det Eiendommelige i den chineſiſke Cultur, at det nuværende Bevægelſesparti i China ikke alene forfægter ſin Sag med Sværdet, men ogſaa med Pennen eller, ifølge den chineſiſke Skrivemethode, med Penſlen. Kun derved, at denne Sag fremſtilles og udvikles ſom en retfærdig Sag for den indflydelſesrigeſte Stand, de Lærde, kan den gjøre Regning paa udſtrakt Anerkjendelſe og Underſtøttelſe. Men ogſaa det Eiendommelige i den nærværende Inſurrection medfører, at der maa gives en Række Skrifter af Bevægelſens Hovedmand eller hans nærmeſt ſtaaende Medkæmpere. Thi deels er Tienti ſelv en chineſiſk Lærd af Profeſſion, deels er det ikke blot hans Hensigt at ſtyrte et Dynaſti, men tillige at bevirke gjennemgribende Reformer paa de politiſke, religiøſe og ſociale Enemærker. Saaledes har Bevægelſespartiet ſin Literatur; og flere af disſe Skrifter, deels af politiſk deels af religiøs-moralſk Art, ere i Løbet af det ſidſte Aar faldne i Hænderne paa de i China boende Europæere og derved blevne almindelig tilgængelige.

Et mærkeligt Træk ved disſe Skrifter er det, at Afgudsdyrkelſens Afſkaffelſe fremſtilles ſom et ligeſaa nationalt Foretagende ſom Tartarernes Udjagelſe. Ogſaa med Hensyn til hiint Formaal beraaber Tienti ſig paa Chinas Hiſtorie: de gamle Herſkere, ſiger han, vare den ene Guds Dyrkere. Denne hiſtoriſke Anſkuelſe danner overalt Grundlaget, hvortil han til-

---

[1]) Det er ſaaledes let at forſtaae, at man fra katholſk Side har villet frakjende Inſurgenterne Navn af Chriſtne; man har ikke fundet noget katholſk Element hos dem. I en Afhandling: Religion of the Chinese Rebels i Quarterly Review, December 1853, er det med Rette fremhævet, at Inſurgenterne udtrykke „Gud" ved Ordet Shang-ti, — det ſamme Ord ſom ogſaa de proteſtantiſke Miſſionairer Gützlaff og Milne have adopteret —; hvorimod Tien-chu er ſanctioneret af Pave Clemens XI. 1715 til at betegne Gud, med Forkaſtelſe af Shang-ti. Ligeledes er der i Inſurgenternes religiøſe Skrifter aldrig Tale om Kirken, eller om Helgenerne eller om den hellige Jomfru. Men fremfor Alt er Aanden i hele den chineſiſke Bevægelſe aldeles forſkjellig fra den Aand, der udgaaer fra den romerſke Kirke. I Paraguai, i Oſtindien, overalt hvor Roms Emisſairer have plantet Korſet, ere de hedenſke Neophyter blevne optugtede til Umyndighed og aandelig Trældom; og aldrig endnu har man ſeet nogen national og fri Stræben at udſpringe af Roms Miſſioner.

bageforer ſine Reformer og hvorfra han udleder deres Beretigelſe. Saavidt ſom hans egen Perſon kommer i Betragtning ved Udførelſen af hans Planer, veed han at anviſe ſamme en Plads ved Siden af de gamle nationale Herſkere; og hvad angaaer Spørgsmaalet om hans Ret til at begynde og udføre ſaadanne Reformer, ſaa beraaber han ſig paa ſæregen Inſpiration og Bemyndigelſe af Gud. Saaledes fremtræder han for ſine Landsmænd, ikke ſom en Uſurpator, men ſom et Redſkab i Guds Haand, udſeet til at hæve det chineſiſke Folk op paa det Trin af nationalt Liv, ſom det er beſtemt til at indtage i Rækken af Jordens Folkefærd.

Vi ſkulle hidſætte nogle betegnende Steder af disſe Skrifter. I „en Ode for Ungdommen", der først er meddeelt forrige Aar i de anglo-chineſiſke Journaler, giver Tienti en Overſigt over Menneſkets Pligter. Det hedder her: „Jeſus er Guds førſtefødte Søn, ſom han i gamle Dage nedſendte paa Jorden. Han hengav ſit Liv villigt for at frie os for Synden. Sandelig hans Fortjeneſte er uforlignelig. Den høie Søn døde for Eder, Menneſkebørn! Efter ſin Opſtandelſe foer han til Himlen, hvor han har al Magt og Herlighed. Naar I troe paa ham, ville I blive frelſte og komme i den høieſte Himmel. — Er Hovedbjælken lige, ſaa ere ogſaa alle Tverbjælkerne velordnede: er Faderen retſkaffen, ſaa vil han opfylde alle ſine Pligter. — Ære og Vanære ſtamme fra Menneſkene ſelv; men Menneſkene ſkulle øve ſig i at holde de ti Bud; da ville de glæde ſig ved Himlens Velſignelſe". — I „Taipings keiſerlige Meddelelſer" findes bl. A. et Slags Commentar til de ti Bud. „Pligten at dyrke Gud", ſiger Forfatteren, „paaligger Alle i lige Grad, Alt, hvad I ſpiſe og drikke, kommer fra Himlens Herre. Derfor er det Eders Pligt at paakalde ham hver Morgen og Aften; og Han, Skaberen, fordrer, at I priſe ham for hans Godhed og lovſynge hans Gjerninger. Og dog forkaſte Menneſkene dette Væſen og tjene andre Guder, endſkjøndt der ingen andre Guder er. Og hvor ſkadelig er denne Færd? Thi naar Menneſkets Hjerte een Gang er bedraget og formørket, ſaa er der ingen Grændſe for hans Synder. Vare Menneſkets Følelſer ikke qvalte, vilde det fornemme, at ethvert Aandebrag, ſom det gjør, udgaaer fra det høieſte Væſen". — Vil man ſee, hvorledes de religiøſe Sandheder her ere ſammenblandede med craſſe overtroiſke Foreſtillinger, da afgiver „de himmelſke Forordningers Bog" rigeligt Stof. Den omfatter 9 Aabenbaringer, 6 af den himmelſke Fader og 3 af Jeſus, — alle fra Tidsrummet mellem April 1848 og Januar 1852. Bogen begynder ſaaledes: „I den tredie Maaned i Aaret Mowſhin (1848) kom vor himmelſke

Fader, den store Gud og høieste Herre, ned paa Jorden og udførte mange synlige Beviser paa sin Magt, som ere indeholdte i Forkyndelsernes Bog. I den niende Maaned i det samme Aar kom vor himmelske ældre Broder, Jesus, ned paa Jorden og udførte ligeledes mange Undere, som ere indeholdte i Forkyndelsernes Bog. For at Alle i vor Hær, Store og Smaa, Mænd og Qvinder, Soldater og Officerer, kunne faae en fuldstændig Kundskab om vor himmelske Faders og vor himmelske ældre Broders Villie og Bud, og saaledes ikke mere uvitterlig overtræde de himmelske Forordninger, saa have vi opsøgt, samlet og bekjendtgjort disse i Form af en Bog, paa det at Enhver i vor Hær flittigen kan læse dem" osv.

Afgjort Fjendskab mod Polytheismen, Erkjendelsen af een Gud og hans ti Bud, en gammeltestamentligt farvet Tro paa en guddommelig Gjengjeldelse, Erkjendelsen af en almindelig Syndighed og Trang til Forløsning, et vistnok meget ufuldstændigt Bekjendtskab med Christi Lære og Værk — det er Grundtrækkene i disse Skrifter. Men ved Siden af alt dette gaaer en Række Vildfarelser, der maae betragtes som Chinesernes fælles Arvelod, og hvis Mængde ofte næsten fordunkler de Sandhedsglimt, der her have lyst ind i Vankundighedens Nat.

Hvorvidt den chinesiske Bevægelse vil fremme Evangeliets Sag, ligger endnu temmelig fjernt for vore Øine og vor Beregning. Det er aabenbart, at denne Bevægelse ikke er noget Færdigt; denne ganske ubvortes Forbindelse af christelige og ikkechristelige Elementer kan umuligt holde sig i Længden. Da vil Eet af To blive Tilfældet. Maaskee vil det da vise sig, at den bybeste, mægtigste Impuls er udgaaet fra Guds Aand og fra Evangeliet, og da ville ogsaa de fremmedartede Elementer lidt efter lidt blive udstødte, og en rigtig og fuldstændig Erkjendelse af Christendommen afløse den hidtil saa mangelfulde og sporadiske. Af stor Betydning er det i denne Henseende, at Insurgenterne anerkjende den hellige Skrift, og at den evangeliske Mission i China allerede er stærk nok til at gjøre sin Indflydelse gjældende [1]). Men først maa da Mandshudynastiets sidste Time

---

[1]) En Englænder Thomas Thompson har Fortjenesten af, først at have udkastet Planen til at benytte denne insurrectionelle Bevægelse til at udbrede Guds Ord efter en stor Maalestok blandt Chineserne. Han vilde gjøre Begyndelsen med at udslynge en Million Nye Testamenter paa Chinesisk over det himmelske Rige. Han medbeelte det brittiske Bibelselskab sin Plan; men dette kunde ikke bestride et saadant Foretagende af sine sædvanlige Indtægter. Derimod stillede det sig i Spidsen for en Collect til Bedste for China, og denne Collect beløb sig allerede efter et Par Maaneders Forløb til 30,485 Pund (omtrent 274,000 Rd.), som

være slaaet. Men der er ogsaa et andet Udfald af denne Bevægelse muligt: at Tienti, Fredsfyrsten, bliver staaende i Forgrunden med sin Person som Religionsstifter, og da vil der Intet være at haabe for Christendommen. Thi vedbliver han som „den himmelske yngre Broder" at staae i lige Linie med Jesus, „den himmelske ældre Broder", da vil denne nye chinesiske Religion blot blive et Slags Analogon til Muhammedanismen, og at denne er endnu utilgængeligere for Christendommen end selve Hedenskabet, er bekjendt nok. Hvad der ogsaa maa gjøre os forsigtige i vor Dom om denne Bevægelse og minde os om ikke at nære altfor sanguinske Forhaabninger om Christendommens pludselige Seir i China, er en Betragtning af Evangeliets tidligere Løb: dette lærer os, at Christi Rige pleier at komme paa en anden, langsommere og besværligere Maade. Og selv om Tienti og hans nærmeste Tilhængere ville indtage den rigtige Stilling som Jesu Disciple, maa man dog ikke vente, at hele China derfor strax bliver evangelisk-christeligt, og at Chinesernes saa fordærvede Characteer, der hidtil har lagt Missionairerne de største Hindringer i Veien, uden Videre vil føie sig efter Evangeliet. Ogsaa denne Sag maa lægges i den Herres Haand, som har faaet Folkene til Eiendom, og som anviser Kirkens Historie sine Veie. H.

Protestantismens og Romanismens Kamp i Genf[1]).

Den romerske Kirke tæller blandt sine Forkæmpere visse markskrigeriske Talere, der som omreisende Missionærer anprise den romerske Moderkirke i rhetoriske hule Phraser, hvorhos de dog ikke undlade deels directe deels indirecte at angribe den protestantiske Kirke, og i veemodig Tale at indbyde Protestanterne til som forvildede Faar at vende tilbage til den romerske Kirke. En saadan Taler er Jesuiter-Pateren Rober, hvem det katholske Folk paa en afgudisk Maade strøer Virak og Blomster. En saadan Forkæmper er frembeles Abbed Combalot. Han forstaaer den Konst, med visse slaaende Ord paa sophistisk Maade at fængsle sine Tilhøreres Opmærksomhed. I Genf holdt han

det sees af det Budget, det brittiske Bibelselskab nylig aflagde ved sit Jubilæum. Bibelselskabet vil nu ikke blive staaende ved den af Thompson foreslaaede Million chinesiske Nye Testamenter, men tillige sende 50,000 chinesiske Bibler til China.

[1]) I Udtog efter Marriot, Der wahre Protestant. II. P. 250—262.

flere offentlige Taler, i hvilke han søgte at forsvare det katholske Dogme, ligeoverfor det protestantiske. Hans saakaldte „Conferentser" hidlokkede en Mængde Protestanter, og Hr. Combalot benyttede deres Tilstedeværelse deels til at anbringe Sidehug til den protestantiske Lære, hvilken han fordreiede paa papistisk-jesuitisk Maade, deels til directe at angribe og spotte den. Først bar han sig ad som Blækkerne førend et Slag: han gav, som sagt, Sidehug, fægtede i Distance. Paa eengang forandrede han Tone og Sprog; han blev pathetisk, bad bønligt sine protestantiske „kjære Brødre", som han kaldte dem, at de maatte dog, som de, der kun havde forvildet sig, igjen vende tilbage til Moderkirkens Skjød. „Jeg vilde hengive tusinde Liv", skreg han da sædvanlig, „naar jeg blot kunde frelse een af mine Brødre". Combalot drev en Tidlang denne Manøvre, indtil endelig Hr. Gaussen[1]), Professor ved det Evangeliske Selskabs theologiske Skole i Genf, optog Handsken, som Abbeden havde kastet til Protestanterne. Hr. Gaussen opfordrede Abbeden til at bevise, at Protestanternes Bibel var forfalsket, — en Paastand, som Combalot oftere fremførte. Gaussen foreslog en offentlig Disputation i et neutralt Locale, under Ledelse af to Præsidenter og i Nærværelse af protestantiske og katholske Tilhørere. Han tilbød sig at forsvare følgende Thesis:

„De 55 Geistlige, af hvilke Tridentiner-Concilet bestod den 8de April 1546, have ved deres Decret med Hensyn til Apocrypherne[2]) opstillet et fordobbelt Kjætteri:

1. De have anmasset sig alene Ret til at repræsentere den almindelige Kirke.

2. De have miskjendt det apostoliske Dogme, ifølge hvilket den guddommelige Aabenbaring af Gud selv er bleven anbetroet det jødiske Folk.

3. De have indirecte bestyldt Apostlene for Utroskab, Jesus Christus for Usandhed, fordi Apocrypherne, dersom de nutildags ere inspirerede, ogsaa maatte være det i det 1ste Aarhundrede; og dog har hverken Apostlene eller Jesus Christus selv anerkjendt dem som saadanne.

4. Ved hiin ulykkelige Act have de lossagt sig fra den ældste, almindelige Kirke.

5. Ved samme Act have de i tre Aarhundreder adskilt sig fra den hele orientalske, orthodoxe, almindelige Kirke, fra en

[1]) Den samme, som nævnes i Ugeskriftets 1ste Bind P. 149.

[2]) Sessio IV. „Dersom Nogen ikke antager disse Bøger (Apocrypherne medregnede) fuldstændig med alle deres Dele, saaledes som de pleie at læses i den katholske Kirke og indeholdes i den gamle gængse Udgave (Vulgata), for hellige og canoniske, han være forbandet".

Kirke, der er ældre end de, en Kirke, der har overleveret dem det N. Testamentes Skrifter, og der, ligesom vi, bestandig har forkastet Apocryphernes formeentlige Inspiration, endskjøndt den anseer dem for værdige til at studeres.

6. Endelig have de formastet sig til at fordømme Enhver, der ikke, som de, vil løsrive sig fra den christelige Kirkes almindelige Overeensstemmelse, at fordømme saamange Aarhundreder, saa mange Fædre, saa mange ældre, fromme Forfattere; idet de tillægge disse menneskelige Bøger samme Anseelse som Moses's og Propheternes Skrifter".

Det fremgaaer heraf, at Gaussens Thesis indeholder den Sandhed: Protestanternes Bibel er hele Guds Ord.

Det var at forudsee, at den snue Abbed — thi snue ere de romerske Præster — vilde afslaae Controversen; men han vilde trække sig ud af det med Æren, og han proponerede derfor Hr. Gaussen fra sin Side følgende Thesis:

„Den overnaturlige, til Salighed nødvendige Tro har ikke Bibelen, som den Enkelte eller et hvilketsomhelst Individs Fornuft udlægger den, en Udlægning, der er Grunden til alle Kjætterier og Kilden til alle Vildfarelser — til Grund og Regel, men den lærende Kirkes ufeilbare Autoritet". Desuden forlangte Abbeden, at Discussionen skulde finde Sted i den katholske Præsts Huus i Genf. Men Prof. Gaussen holdt med Ret fast paa: 1. at Disputationen skulde være offentlig; 2. at hans (Gaussens) Thesis skulde discutteres først, og 3. Abbedens sidst.

Herpaa svarede Combalot, at han fastholdt: 1. at Disputationen skulde finde Sted hos den katholske Præst, i hans og hans fem Vikarers samt ser protestantiske Geistliges Nærværelse; 2. at han kun vilde disputere over sin egen Thesis, og det 3. i den Form, at han (Combalot) forelagde Prof. Gaussen Spørgsmaal, som denne (Gaussen) simpelt skulde besvare, og disse Spørgsmaal og Svar skulde da offentliggjøres sammen.

Det følger af sig selv, at Gaussen ikke kunde indlade sig paa en saadan Disputation, der i bedste Tilfælde ikke vilde føre til Noget, hvortil endnu kom, at Gaussens vigtige Thesis aldeles ikke skulde behandles. Vi gjenfinde imidlertid her den snue Jesuit. Han trak sig ud af den ubehagelige Affaire med tilsynelabende Triumph, men i Virkeligheden med Skam. Han kunde nemlig faae sine Tilhængere til at troe, at Gaussen havde afslaaet hans Tilbud om en Disputation. Fremdeles havde han vel og beregnet, at Gaussen ikke vilde modtage det.

Disse Begivenheder i Slutningen af 1852 vakte den genfiske Geistligheds Opmærksomhed. Antallet af Papister i Genf

forsøgedes saa paafaldende, at det truede med at opveie Protestanternes. Da nu Hr. Combalot ikke blot prædikede over det romerſk-katholſke Dogme og forsvarede Roms Vildfarelser med en Iver, der var en bedre Sag værd, men endog rettede sine Vaaben af grovt og let Skyts imod den protestantiske Kirke, saa kom ogsaa den genstiske Geistlighed i Bevægelse, og sex forskjellige Geistlige prædikede i en Række „Conferentser" den protestantisk-bibelske Troes dybe, eenfoldige Grundlærdomme for det forbausede Folk, idet de tillige med seierrig Polemik angreb Fjenden i hans egen Leir. Disse Prædikener holdtes i Magdalenekirken, Søndag og Onsdag, om Aftenen Kl. 7. Conferentserne begyndte den 6te Marts 1853; men Tilløbet til dem var saa stort, at man den følgende Uge maatte aabne een Kirke endnu, St. Gervais-Kirken. Ikke blot Protestanter men ogsaa Katholiker vare tilstede som Tilhørere.

Den første Tale holdtes af Hr. Bungener, Forfatter til flere udmærkede Skrifter[1]). Hans Tales Thema var: Historien; hans Text: „Gud sagde: bliv Lys, og Lyset blev". Med slaaende historiske Vidnesbyrd beviste han Nødvendigheden af en Reformation paa Luthers Tid.

Den anden Tale holdtes af Pastor Tournier i de ovennævnte Kirker, den 9de og 20de Marts; dens Thema var: Bibelen.

Med en stor Overbeviisningens Kraft godtgjør Hr. Tournier den Hellige Skrifts guddommelige Anseelse og dens guddommelige Inspiration, der begge betinge hinanden. Uden guddommelig Inspiration ingen guddommelig Autoritet, og ingen guddommelig Inspiration uden guddommelig Autoritet. „Bibelen er", siger Tournier, „i dens Totalitet, i dens Enkelthed Aabenbaringen, Guds Ord. Den er følgelig infallibel d: den lærer og kan ikke lære Andet end Sandt og Guddommeligt: den er i Alt, hvad der angaaer Troen, den absolute Vished, den absolute Sandhed. Er den ufeilbar, saa tilkommer den fuldeste, høieste Autoritet den. Naar Skriften taler, saa taler Gud selv". Herpaa gaaer Tournier over til den romerske Kirke, og siger: „I vide Brødre, at den romerske Kirke gjør os Retten til at læse Guds Ord stridig, omendskjøndt den anerkjender dets guddommelige Autoritet; den tillader kun sine Geistlige Læsningen af samme, og det endda under Restrictioner og Betingelser. Hvem der uden dens Tilladelse vil læse Guds

[1]) Af hans Un sermon sous Louis XIV svivi de Deux soirées a l'hotel de Rambouillet, der i Originalsproget har oplevet flere Oplag, er en dansk Oversættelse under Pressen, der med det Første vil udkomme.

Ord, imod ham udtaler den sit Veto: „I har ingen Ret til at læse det". — Saaledes blev Skriften kun en stum Aabenbaring, en kneblet Autoritet, og i dette Tilfælde var det ligesaagodt, at den ikke existerede. Er Solen, som Gud har skabt, kun til for nogle priviligerede Skabninger? Er Luften et Monopol for Enkelte, der turde sige til de Øvrige: I have ingen Ret til at aande. Dertil kommer, at Skriften indeholder vor Salighed, den himmelske Hemmelighed. Den er Bøgernes Bog, dens Historie er Historien over Guds Forbarmelse mod Menneskens Børn. Skriftens Forjættelser angaae alle Syndere, blandt hvilke jeg er den elendigste. Den taler paa hver Side om min Elendighed, om Frelsens Midler, om mit Fald og min Opreisning, om mine Synder og min Tilgivelse, om min Fordømmelse og om Naadebudskabet, om min Trældom og min Befrielse, om mit sande Fædreland; med eet Ord, om Saligheden og det evige Liv; idel Ting, som ere en Guds Gave i Jesu Christo, hans Søn. — Ogsaa jeg vil blive salig, ogsaa jeg vil have Haab ved Naade, ved Taalmodighed og Skrifternes Trøst. Rom. 15, 4. Den ganske Skrift er indblæst af Gud osv. 2 Tim. 3, 16—18. Bibelen er min Sjæls Lys, dens Næring; den er det Vand, der opvælder til det evige Liv — og jeg skulde ikke turde bruge samme? O nei, Gud har ikke blot aabenbaret sig for en (Præste-) Kaste, men for det ganske Folk". — T. beviser dette ved Skriften selv. 2 Mos. 19, 9. 5 Mos. 29, 9—13. Han anfører en katholsk Forfatter, den bekjendte Bossuet (Discours sur l'Hist. univ. II. p. 77). Fra Mosés gaaer han over til Propheterne og anfører Jer. 2, 2; Cap. 36; fra det G. T. gaaer han derpaa over til det Nye: Luc. 4, 16. 21. Apost. Gj. 17, 10. 11; 8, 26—40. 2 Tim. 3, 14. 15. Hebr. 7, 22. 2 Cor. 3, 10. 11. Matth. 10, 27. — Ps. 1, 1—2; 119, 9. 11. 24. 42. 45. 48. 50. 57. 59. 92. 93. 97—99. 103. 147 osv. Aabenb. 1, 3. Col. 4, 16. Randsager Skrifterne, siger Jesus uden nogen Begrændsning.

Vi have nu, vedbliver T., faststillet Bibelens Anseelse, der grunder sig paa guddommelig Indblæsning, og viist, at vi Alle have Ret til at læse den. Nu opstaaer et nyt Spørgsmaal: Er Bibelen den eneste Autoritet i Troessager, er den tilstrækkelig til Frelse? — Den romerske Kirke benægter dette Spørgsmaal, og fører herfra et nyt Bevis mod os. Rom siger: Bibelen siger ikke Alt, den maa suppleres. — Den romerske Kirke vil fuldstændiggjøre Bibelen ved Traditionen. Cardinal Wiseman definerer Traditionen saaledes: Vi betegne hermed, siger han, en Samling af Lærdomme, om hvilke vi troe, at de mundtlig ere overleverede af Christus til Apostlene og deres Efterfølgere.

Følgelig er Traditionen: „mundtlig overleveret Lære, ikke-skrevet Aabenbaring", tre Udtryk, der betegne samme Idee. Saaledes Wiseman. — Hertil svarer T.: Vel gaves der en mundtlig Underviisning, førend Evangelierne og Epistlerne nedskreves, en Underviisning, som Apostlene havde modtaget af Jesus; men det er usandt, at Apostlene kun meddeelte os en Deel af det, som de havde hørt af deres Mester. De saakaldte hemmelige Lærdomme ere en Fabel, der gjendrives af Evangeliet og Historien. Herren sagde udtrykkelig til sine Disciple: Hvad jeg siger Eder i Ørerne, det prædiker paa Tagene. Apostlene lærte og prædikede Alt, hvad Herren havde lært, og ved denne Prædiken omvendtes Sjælene til Christus, grundlagdes Kirken. I lang Tid havde rigtignok Sjælene intet skrevet Ord. De af Guds Aand oplyste Apostle fortalte mundtlig Christi Fødsel, Liv, Død, Opstandelse, Forherligelse; de forkyndte mundtligt Christum den Korsfæstede. De prædikede Frelsens Lære; men for at man efter Apostlenes Død kunde være sikkret for Vildfarelse, blev en skriftlig' Samling af Bøger nødvendig, hvilke indeholdt Herrens og hans Apostles Historie og Lærdomme, og saaledes opstod Evangelierne og Epistlerne, hvilke i Forening ere blevne den ufeilbare Kilde for Dogmet, for Moralen, ere blevne Sandhedens og Christi Religions hellige Ark. Mærværdigt nok paastaaer Bossuet det Samme om det G. T.; men hvorfor da ikke om det N. T.? Lader os høre hans egne Ord: „Indtil da", siger han, „d. e. til Lovgivningen paa Sinai, havde Gud ikke givet Menneskene nogen skriftlig Regel. Men nu vilde han ikke længere overlade Religionens og hans Pagts Hemmelighed til Menneskenes Hukommelse. Traditionen, der bevarede den sande Guds Erkjendelse i deres Sjæle, omendskjønt endnu klar og temmelig tilstedeværende, var, saafremt man vilde henvende sin Opmærksomhed paa den, paa Punktet til at forsvinde. Fabler, fulde af Ugudelighed og Overdrivelser, grebe om sig; Øieblikket var kommet, hvor Sandheden, slet bevaret af Menneskenes Hukommelse, ikke mere kunde holde sig, dersom den ikke blev optegnet". Saaledes Bossuet. De samme Omstændigheder og Farer, den samme Nødvendighed som dengang ere endnu tilstede 15 Aarhundreder efter. Gud sørgede herfor paa samme Maade. Apostlene og Evangelisterne skreve, som Propheterne havde skrevet. Siden den Tid kan man finde den eneste troværdige Tradition i deres Bøger, i Bibelen. T. imødegaaer nu med træffende Grunde Papisternes Indvending, som om ikke Alt, hvad Jesus har gjort og lært, staaer i Bibelen, idet han anfører Joh. 20, 30—31: „Desuden har Jesus og gjort mange andre Tegn for sine Disciples Aasyn, som ikke ere skrevne i

denne Bog. Men dette er skrevet, at I skulde troe, at Jesus er den Christus, den Guds Søn, og at I, som troe, skulle have Livet i hans Navn". Intet er klarere og bestemtere end dette: Jesus har gjort mange andre Ting, men vi bestidde dem ikke skrevne; hvorfor ikke? fordi det ikke var nødvendigt. Hvad der er skrevet, er tilstrækkeligt for Eder, fordi I derved kunne troe og frelse Eders Sjæle. Hvad mere nytter Eder Traditionen?

Den romerske Kirke paastaaer, at dens Tradition er skrevet af Fædrene, af Kirkens Lærere (Wiseman). Men alle disse ere ikke oplyste af Guds Aand; følgelig ere de ikke ufeilbare. Det ville de selv ikke engang være; de give os derfor heller ingen Garanti for Paastanden. Følgelig er i Troessager Inspirationen alene ufeilbar. Hvad Traditionen angaaer, saa gives der ingen uafbrudt Kjæde, og forudsat endog, at der gaves en saadan, maatte Sandheden blive forfalsket. Hvor skulle vi da søge Sandheden, blandt den store Mængde af Fædre? Maastee hos de græske: hos Ignatius, Justin, Irenæus, Origenes, Basilius, Chrysostomus? Eller hos de latinske: hos Tertullian, Cyprian, Hieronymus, Augustin? Skulle vi sammenligne dem og saa uddrage Slutninger? Men naar de saa modsige hinanden? (og det gjøre de). Da maatte vi søge at forene dem. Hvem gjør det? Pavens Concilier. Men da maatte vi endnu bringe de hinanden modsigende Concilier og Paver i Harmoni; thi de modsige ofte hinanden, fra det ene Aarhundrede til det andet, ja ofte i samme Aarhundrede. I Sandhed, hele Traditionens Stillads er et Babels Taarn, som man har opført ved Siden af Bibelen.

Traditonen er enten identisk med Bibelen, og da er den unyttig; eller den modstrider Bibelen, og i dette Tilfælde er den falsk: thi Gud lærer ikke Ja og Nei. Marc. 7, 8. 13. Taleren vender sig nu til Læseren og beder ham at læse Guds Ord, og forsikkrer ham, at han vil finde, at det er tilstrækkeligt til Salighed, at det fører til Salighed og giver Sjælen Fred ved Troen paa den Korsfæstede. Han beviser paa en grundig og fattelig Maade, ved Fornuftgrunde, Skrift, Historie og de Troendes Erfaring, at Skriften indeholder Alt, hvad der er nødvendig til vor Frelse. Tilsidst angriber han Traditionens Venner i deres egen Leir og beviser, at selve Kirkefædrene, der efter Papisterne skulde indeholde Traditionen, opfordre Enhver til Bibelens Læsning.

Sluttelig henvender han sig til Bibelen selv med de Ord: „Nei, du dyrebare Bibel, vi lade os dig ikke frarøve, vi bevare dig godt, vor Guds hellige Ord! Din Plads er her i vore

Kirker, i vore Familier, paa Oldingenes Knæ, i Børnenes Hænder! Din Plads er i vore Hjerter! Du tilhører os og vore Børn! Amen".

Den tredie Conferents, af Pastor Gougnard, behandlede som Thema: den frie Forskning, og havde til Text 1 Cor. 10, 15: „Jeg taler som til Forstandige; dømmer I det, jeg siger".

Den fjerde, af Pastor Oltramare, havde til Gjenstand: Frelsen, til Text Stokmesterens Ord i Philippi: „Hvad bør mig at gjøre, at jeg kan vorde salig? Men de sagde: Tro paa den Herre Jesum Christum, saa skal du vorde salig, og dit Huus". Apostl. Gj. 16, 30—31.

Den femte Tale, af Pastor Vollier, havde til Text: „Træet kjendes paa Frugten". Matth. 12, 33. Themaet var: Velgjerningerne.

Den sjette Tale, af Pastor Jagvet, handlede om Pligterne; Terten var Aab. 3, 11: „Hold fast ved det, du haver, at Ingen skal tage din Krone".

Disse Conferentser virkede meget velsignelsesrigt. Flere Katholiker traadte over til den protestantiske Kirke. Det var Frugten af Abbed Combalots rasende Prædikener! Vi Protestanter maae derfor glæde os, naar den romerske Kirke fornyer sine Angreb med aandelige Vaaben. Protestanterne vaagne herved af deres Søvn, og selve de redelige Katholiker drives til Forskning efter Sandheden. „Lad Aanderne tørne mod hinanden!" har Luther sagt, og dette Ord gjælder ogsaa i vor Tid. Sandheden vil gaae seierrig frem af Aandernes Kamp; thi den gamle Gud lever endnu.

Ledige Embeder. 24de August. Hammelev i Hadersley Provsti i Hertugdømmet Slesvig; Kirke- og Skolesprog dansk; besættes allerhøist umiddelbart. — 2den Septbr. Embedet som Præst ved Garnisonsmenigheden i Citadellet Frederikshavn ved Kjøbenhavn; Reg.s Sum 650 Rd., ny Ans. 217 Rd.

Udnævnelser. 31te Aug. Sognepræst for Kirkehvalsøe og Særløse i Sjælland, T. E. C. Grove, til Sognepræst for Gadstrup og Syv i samme Stift. — Sognepræst for Mariager, C. B. Boesen, til Sognepræst ved Domkirken i Aarhuus, samt Stiftsprovst i Aarhuus Stift og Provst for Aarhuus Kjøbstad med Hasle Herred.

Dette Ugeskrift ombeles hver Fredag, og koster 2 Rd. 32 Sk. om Halvaaret. For Udenbyes, der ønske Bladet **med Posten**, er Prisen 2 Rd. 44 Sk. Subscriptionen, der er bindende for en halv Aargang (eet Bind), modtages i alle Boglader og paa de kongelige Postcontoirer.

Forlagt af den Gyldendalske Boghandling. Thieles Bogtrykkeri.

Ugeſkrift

for den evangeliſke Kirke i Danmark,

under Medvirkning af

Prof. J. F. Hagen, Paſtor P. E. Lind og Paſtor C. Rothe,

udgivet af

J. M. L. Hjort, Candidat i Theologien.

Nr. 45. Den 15de September. **1854.**

Indhold. 1. Mohameds Liv efter Original-Kilder. 2. Notice angaaende Forventningen af Messias. 3. Eiendommelig Polemik. 4. Ledige Embeder og Udnævnelser. 5. Rettelser.

Mohameds Liv efter Original-Kilder [1]).

(Meddeelt med Forkortelser efter „Prot. Kirchenz." 1854 Nr. 31).

Paa en Tid, hvor Ordene Kors og Halvmaane, Christendom og Islam paany indblandes og foregives som Motiv i de Kampe, der føres om politisk Magt og om Udstrækningen af dens Indflydelse eller dens Grændser, hvor indenfor Christendommen selv Dommene og Meningerne om den i lang Tid næsten forglemte Mohamedanismes Betydning igjen komme i Bevægelse og geraade i ligesaa heftige, om end mindre blodige Stridigheder, som Folkene selv, maa ethvert Bidrag være velkomment, der, om det end staaer i fjernere Berørelse med selve

[1]) The life of Mohammad from original sources by A. Sprenger, M. D., Persian Translator to the Government of India etc. Allahabad. 1851. 1.

Stridsſpørgsmaalet, dog tjener til nærmere Orientering i de øvrige Spørgsmaal, ſom derved ſættes i Bevægelſe. Den Fremſtilling af Mohameds Liv, om hvilken vi her ville give en Beretning, er desværre endnu ikke naaet til det Punkt, hvor Islams Udbredelſe ved Sværdet hidførte en Række af Krige og Kampe netop med chriſtelige Folkeſlag, hvilke Kampe maaſkee vilde frembyde flere og mere umiddelbare Sammenligningsmomenter med Nutiden, end den Periode, ſom gaaer umiddelbar forud for dem; men den er dog ført til det Tidspunkt, hvor Buddet om at føre en Troeskrig mod Fjenderne bliver udtalt af Islams Stifter ſom en guddommelig Aabenbaring, og ſaaledes frembyder der ſig idetmindſte den dobbelte Sammenligning: 1. mellem dette Bud og de tilſvarende Bud i Chriſtendommen om den aandelige Kamp og om Brober-Kjærligheden og Kjærligheden til Fjender, og 2. med Henſyn til den Omſtændighed, at det dengang var Islams fanatiſke Tilhængere, der førſt førte Ild og Sværd over paa det chriſtelige Gebeet, medens det nu er chriſtelige Forſvarere af den orthodoxe Tro, der have foretaget et voldſomt Angreb paa et fredeligt Folk, for at hævne formeentlige Krænkelſer af Troen og den egne Ære. Dog — vi ville ikke udføre denne Sammenligning videre, da, ſom ſagt, kun Grændſen af dette Afſnit i den mohamedanſke Hiſtorie bliver berørt i hiin Levnetsbeſtrivelſe; vi ville lade os nøie med, dermed tillige at have betegnet den Grændſe, til hvilken den hidtil udkomne 1ſte Deel af det foreliggende Værk naaer, og kun holde os til det, der udgjør dets Indhold og ſom ſtemmer mere med dette Blads Formaal end de ydre Krige, Fortidens ſaavelſom Nutidens.

Indholdet af den foreliggende 1ſte Deel kan kortelig betegnes ſom Mohameds Udviklings-Hiſtorie. For førſte Gang fremſtilles denne for den europæiſke Verden efter originale Kilder. Værket ſelv er ei engang udkommet i Europa, men i Allahabad i Indien, paa Engelſk. Forfatteren, en tydſk Læge, men tillige Sproglærd, Forſker, Examinator, Forſtander for lærde Inſtituter og Selſkaber, beviſer ved ſelve Værket paa den utvivlſomſte Maade ſit Kald til det Arbeide, ſom han har foretaget. Værket frembyder ikke alene et overordentligt rigt Material, men tillige den omhyggeligſte Ordning af ſamme, det vidner om dyb Indtrængen

i alle Enkeltheder og om Sammenarbeiden af alle Momenter til et fuldſtændigt og fuldendt Billede af Religionsſtifteren i Forf.s Sjæl. Til Beroligelſe for dem, ſom endnu maatte have Tvivl om, at et Skrift af dog temmelig religiøſt Indhold, der ſkulde kunne beſtaae for Troens Tribunal, kunde udgaae fra en Læges Haand, være endnu tilføiet, at Bogen er udkommet i det Presbyterianſke Bogtrykkeri, under en Reverend's og Superintendents Auſpicier, ſaa at den altſaa ogſaa fra denne Side er vel legitimeret.

I 3die Capitel af Indledningen angiver Forf. de Kilder, af hvilke han har øſt. Den hidtilværende eneſte Originalkilde for europæiſke Forfattere var Ibn Iſhak († 151 efter Hegira), en ukritiſk Hiſtorieſkriver, der kun gik ud paa ſine Læſeres Opbyggelſe og Underholdning, ikke forſmaaede egne Opdigtelſer, og albrig er blevet benyttet, idetmindſte ikke af de tidligere arabiſke Forfattere, fordi han ofte i lige Grad mishandlede den ſunde Menneſkeforſtand og Sandheden. Men ſelve denne Kilde forefindes ei engang mere i Originalen, men kun i en Udgave af Ibn Hiſcham († 213), hvis Tilſætninger ere endnu mindre kritiſke, men ſom desuagtet er den ældſte af alle endnu forhaandenværende Levnetsbeſkrivelſer over Mohamed. Vor Forf. er derimod gaaet tilbage deels til Sunna og Schiah, de kanoniſke Samlinger for de tvende Hovedſecter, i hvilke Islam ſnart deelte ſig og ſom opſtode omtrent 100 Aar efter Mohamed, deels til Wakidys Compilationer, en arabiſk Forf. i Slutningen af det 2det Aarhundrede (efter arabiſk Tidsregning), hvis Værk i 15 Qvartbind (Tabakat-Wakidy) endnu er ganſke ubekjendt i Europa, medens det altid har været de mohamedanſke Theologer meget forhadt formedelſt den Upartiſkhed, hvormed det er ſkrevet, de Opklaringer, ſom det yder, og det lidet Underfulde, ſom det indeholder, men ſandſynligviis netop for diſſe Egenſkabers Skyld ſtedſe har været en Hovedkilde for de bedſte arabiſke Hiſtorieſkrivere. Forf. har tillige benyttet, hvad der endnu maatte være forhaanden af ældre mohamedanſke Biographer, Tirmidzy († 279) o. Fl., frembeles ældre Commentarer til Koranen, Levnetsbeſkrivelſer af Prophetens Medhjælpere, men med den Forſigtighed, ſom deres mindre ſikkre Charakteer tildeels gjør nødvendig. De

arabiſke Kilder *efter* det 5te Aarhundrede e. H. betegner han ſom ſaadanne, der ſelv kun have øſt af allerede bekjendte; de ſildigere Hiſtorieſkrivere, ſom f. Ex. den i Europa vel meſt bekjendte Abulfeda, betegner han ſom ſaadanne, der kun kunne anſees ſom Autoriteter af dem, der ere ganſke ubekjendte med den arabiſke Literatur.

Men ogſaa hine relativ bedſte Kilder maa afbenyttes med Forſigtighed og med Kritik af den, der beſtræber ſig for at udfinde det reent Factiſke i Mohameds Liv. Forf. ſelv adſkiller flere Steder i ſit Arbeide Fremſtillingen af det hiſtoriſk Skete fra Legenderne, ſom have grebet og paa deres Viis udſmykket det. Han har herved udviiſt megen Dygtighed og vogtet ſig for Hyperkritik. En ſtor Fortjeneſte er det, at han har undgaaet den kritiſke Form, der ſaa let bliver beſværlig, at han har holdt de to forſkjellige Fremſtillinger, den hiſtoriſke og den mythiſke, den ene, ſom Reſultatet af Kilderne, den anden, ſom den der tildeels i hine ſamme Kilder foreligger ſom ligeſaa virkelig og hiſtoriſk tilblevet, ude fra hinanden, uden at der er lagt nogen ſæregen Vægt paa eller med ſærdeles Velbehag dvælet ved den kritiſke Proces og navnlig dens negative Fremgangsmaade, ved hvilken hiin Adſkillelſe maatte bringes tilveie. For Mohameds Hiſtorie ligger der ikke umiddelbare og ſamtidige Optegnelſer til Grund. Mohamed ſelv var en Fjende af Skrivere og Munke, og forbød udtrykkelig Sine at efterligne Jøderne og de Chriſtne, ved at indtvinge hans Lære i døde Bøger og forfalſke den ved Discuſſion. Ingen Bog opſtod i hans Levetid. Men hvad han talte, korte Sententſer, ofte mere ſvulſtige i Udtrykket end det ellers er almindeligt ſelv hos Orientalerne, orakelagtige Svar, meddeelte med Forſigtighed og Overlæg, kunde lettere faſtholdes med Hukommelſen end forſtaaes, og blev Hovedgjenſtanden for hans Tilhængeres Samtaler i hans Levetid, for deres Studium efter hans Død. Kun enkeltviis kan maaſkee Meget dengang være optegnet, dog ikke af Lærde og i Studeerværelſet, men af Krigere og Feltherrer i Leiren og Vinterqvarteret; til ſkriftlige Arbeider var der ikke megen Tid. Til over tyve Aar efter Prophetens Død var det Krigernes Yndlingsbeſkjæftigelſe i Cantonnementerne i Babylonien, Perſien, Syrien,

Ægypten, at høre paa Sienvidnernes og Tilhørernes Fortællinger og Traditioner, at lytte til Poesien, i hvilken de paa mangfoldig Maade efter orientalsk Viis iklædte deres Meddelelser, som de lyttede til Eventyr-Fortællernes Historier og Digternes Viisdomssprog. Disse umiddelbare Vidners Tilhørere og Disciple kaldtes Tabiys, og mange af dem gjorde det til deres Opgave at reise rundt fra den ene Leir til den anden, for overalt at samle, og derefter at danne omkring sig nye Kredse for Meddelelsen. Den Stilling, som Mohamed indtog i Spidsen for et erobrende Folk, lader ved hans Død Antallet af dem, der selv havde seet og hørt ham, løbe op til næsten 120,000, af hvilke Nogle paastod at have over 2000 Traditioner fra ham. Hine Skoler, dersom vi kunne kalde dem saa, der samlede sig om Tabiys, vedligeholdt sig til ud over det 1ste Aarhundrede efter Hegira. Der tør maaskee ikke lægges for megen Vægt paa den sædvanlige Formel, efter hvilken indtil den Dag idag enhver Lærer pleier at nævne sin Kilde til det, han overleverer, hiin Formel: „Jeg har hørt det af den og den, der atter har det fra den og den, hvem denne eller hiin har berettet det, som det atter er bleven meddeelt ham af den og den" o. s. v. o. s. v. lige op til den første Kilde; men den ydede dog altid uden Tvivl nogen Sikkerhed, især i en Tid, der ikke laae altfor fjernt fra selve Tildragelserne, og under de talrige Tilhængeres livlige Samqvem; og da Abu-Bekr den Mohamed omtrent Aar 100 efter H. paa Kalifen Omars Befaling samlede Traditionerne, turde disse sikkert efter deres Oprindelse ansees ligesaa begrundede som saa mange andre historiske Sagn.

Og dog er ikke blot den Literatur af denne Art, der fra nu af med orientalsk Yppighed udbreder sig hos Araberne, fuld af Myther og Legender, hvis Tal og Underfuldhed rigtignok længere ned i Tiden bestandig tiltager, men ogsaa det, der opstod paa hiin Tid, altsaa ogsaa det, som vor Forf. benytter som de ældste Kilder, er fuldt af Fabler, som kun den blindt Troende kan antage, medens den udenfor Staaende kun kan betragte det som Producter af den religiøse Proces, der ere komne istand deels ubevidst, deels bevidst, og i sidste Tilfælde da ikke uden et fromt Bedrag. Forfatteren eftervisер, hvorledes endnu i selve

Mohameds Levetid og i hans umiddelbare Nærhed underfulde Fortællinger ere opstaaede og have uddannet sig. I Koranen, der blev begyndt at samles af Erindringer og Folkesagn nogle Aar efter Mohameds Død, beraaber Mohamed selv sig kun paa tre eller fire Undere, der egentlig ikke saameget ere gjorte af ham, som vederfarebes ham: hans Kaldelse til Prophet ved Guds Stemme, Engelen Gabriels eller selve Guds Aabenbarelse for ham ved Sidrah-Træet, hans Sjæls natlige Henrykkelse til Jerusalem, under Legemets Søvn, den saakaldte Miraj, der poetisk mere og mere udsmykkedes til en Reise gjennem de syv Himle til Guds Throne. Disse Undere referere sig væsentlig til den Maade, paa hvilken han er kommen til sin Lære og navnlig til sin Kundskab om Jødedommen og Christendommen, og bære Charakteren deels af Opdigtelser, der forklare eller meget mere tilsløre Sagens egentlige Tilstand, deels af Visioner, paa hvilke selv nogle arabiske Autoriteter vove at tænke. Iøvrigt var Mohamed klog og forsigtig nok til at tilbageviise som Tegn paa Vantro alle Fordringer om, at han ved Undergjerninger eller ved Efterviisning af det Overnaturlige i hans Personlighed skulde bevise sit Kald, og, idet han truede Foragterne og Tvivlerne med den guddommelige Straffedom, at fordre ubetinget Tro, ikke paa Undere, men paa den Guds Anseelse, der havde sendt ham. Men da han paa den anden Side ligesaameget undgik at opponere mod Formeningen om hans Forbindelse med Engelen Gabriel, ved hvem han skulde erholde de guddommelige Aabenbaringer, saa dannede der sig dog i hans levende Live og siden mere og mere hos hans nærmeste Omgivelser Overbeviisningen om undergjørende Kræfter og Egenskaber hos ham; Omvendte vidste ikke at fortælle utrolige Ting nok, som de havde iagttaget eller erfaret hos ham eller med Hensyn til ham; Slaver og Qvinder, som hentede Vand, standsede hver Morgen foran hans Huus og hvilede ikke, før han havde byppet sin Haand i Vandet og indviet det; ja Andre drak det Vand, i hvilket han havde badet sig, overbeviste om den helbredende og styrkende Virkning, de skulde erfare deraf. Efter hans Død omformedes Alt til Under. Tro og Overtro, Vildfarelse og fromt Bedrag, Speculation og Poesi samvirkede

med den orientalske Livfuldhed i Opfattelse og Fremstilling og med Udtryksmaadens orientalske Billedrigdom til i mindre end to Aarhundreder at fremkalde en Mythologie, der tilhyllede det arabiske, som det fra Begyndelsen af til Verdens Herredømme bestemte, Folks Historie med samme overnaturlige Slør som Propheten's Historie, og hvad den senere Tid tilføiede, adskilte sig kun derved, at det, ved sine mere og mere groteske og eventyrlige Udsmykninger, mindre passede i det samtidigt Opstaaedes Eenhed. Ligesom Kabah, Arabernes gamle Nationalhelligdom, har sit Forbillede i Himlen, hvorefter det er bygget, og Stenen deri, som først Menneskenes Synder have forvandlet fra sneehvid til sort, tilligemed Moses's Stav ere komne med Adam fra Paradiset; ligesom Abraham og hans Søn Ismael, det arabiske Folks Stamfader, som Koçay, Meccas Grundlægger, og Abd'al Motallib, Mohameds Bedstefader, der først optog Barnet, have været indviede og udmærkede ved særegne guddommelige Gaver og Naadesbeviisninger: saaledes var Mohamed selv ældre end Adam, og hans Ankomst forudforkyndt for 100 Aar siden; Tegn omgive hans Moders Svangerskab, hans Fødsel, hans Barndom; samtidige Jøders og Christnes Spaadomme tyde hen paa den Forventede; Stjernephænomener, Afgudsbilleder og Offerdyr tale om den Komne; Genealogier fastslille hans Nedstammelse fra Abraham, hans Slægtskab med alle Propheterne; enhver Skjønhed smykker hans Legeme, enhver Dyd hans Sjæl; i enhver Fristelse beskytter Gud ham øiensynlig; ja selv det vorende Antal af Hustruer, som han først tager sig efter hans første Kone Khadyjah's Død, er kun et Tegn paa den Naade, som Gud har viist ham, og gjør ikke hans Kydskhed nogen Afbræk, thi han blev øiensynlig derhos altid frommere og ivrigere i Bestjæftigelsen med Gud, hos hvem hans Aand dvælede.

Vi see, at Kilderne til Mohameds Liv frembyde alle de Vanskeligheder, med hvilke en Biograph over nogensomhelst Folkegrunder, Lovgiver eller falsk Religionsstifter har at kæmpe. Desmere maa det anerkjendes, at det er lykkedes vor Forf. paa fuldkommen utvungen Maade at opstille et Livsbillede af Propheten, som bærer alle den historiske Sandheds Tegn. Den Vei, ad hvilken han kommer til dette Resultat, er den eneste

rigtige for saadanne Undersøgelser. Idet han for et Øieblik seer bort fra den hele religiøse Nimbus, fra alt, hvad Propheten var blevet for Troen, for hans Folks og hans Tilhængeres Tro, gaaer han tilbage til Landets og Folkets Historie, hvor han optraadte, søger nøie at erkjende og at skildre Skuepladsen og Tidens historiske Forhold, og først paa den saaledes vundne Baggrund lader han Billedet af selve Prophetens Udvikling fremstaae, hvortil der saa lidet fattes Materialier og Farver, at der endog kan gives en fuldkommen tilstrækkelig og troe Skildring af den sidenefter saa underfuldt Forklaredes Skikkelse, Udseende, Levemaade og daglige Sædvaner.

Saaledes føres vi da først tilbage til det gamle Arabien, til de Handel drivende Sabæer, til de rige Stæder i Yemen og Petræa; Mindet om Palmyra, Tadmor, Palmestaden, den store Zenobias Sæde, opstiger for os; Blikket aabner sig til et overbefolket Land, til en rig og yppig Cultur. Men tæt hos og derimellem see vi den ungdommelige Menneskeheds simple Tilstande: Nomadelivet i Districtet Hijas, Dalen Haram som en hellig Skov, et indviet Asyl for Forfulgte. Haramiterne er det fælles Navn for hine Beduinstammer, der anse Hijas som deres engere Hjem. Fire Fredens og Helligelsens Maaneder afbryde hvert Aar det ustadige Røver-, Kriger- og Handelsliv. Til de store Messer og Markeder slutte Valfarterne sig. Blandt Arabiens mangfoldige hellige Steder er Harams Skovdal for dem Forbundshelligdommen og det mest dyrkede. Der hæver Kabah sig med den sorte Steen, omringet af talrige Afgudsbilleder, og de kloge Formænd for Handelen og Førerne for Karavanerne aflægge der for en Stund deres Verdensklogskab, for atter, naar de som Ypperstepræster have forvaltet det hellige Embede og udført de hellige Funktioner, dobbelt ivrigt at optage den, omgivet med et Helgenskin. Fjendtlige Indfald i det 3die Aarhundrede efter Christus af Jorhomiter og Amalekiter, der bevirke nye Indvandringer og Udvandringer, udgjøre det vigtigste Indgreb i dette Folks eensformige Liv af det, vi i Almindelighed forstaae ved Historie. Først i 5te Aarhundrede efter Chr. naaer Koraïschiternes Stamme Overvægten over de allierede Brødrestammer; dens Fører Koçay vover at lægge Øren paa

Harams Træer; han bygger Mecca paa den hellige Grund og i den nu hellige Stad lader han Kabah fremſtaae paany, ſaafremt dens Bygning overhovedet ikke først er grundet ved ham. Efter hans Død opſtaaer Uenighed blandt de Allierede. Haſchimiter og Ommayader optræde allerede dengang fjendtligt imod hinanden. Abd'al Motallib, Haſchems Søn, blev Mohameds Bedſtefader; hans Søn Al Abbas, Mohameds Onkel, var i ſin Tid Forſtander for Kabah. Men Striden ſtrækker ſig ogſaa ud over Familiernes Grændſer; ogſaa Byerne Mecca og Medina prøve Styrke. Folkets Ungdomstid er tilbagelagt, Iſoleringen er forbi. Byzantiner, Perſer, Abyſſinier, Folk paa alle Stadier af Verdenshiſtorien, ſtaae i Forbindelſe med dem. Rigdom og finere Dannelſe tilbyttes ved Handelen, forbigaaende for Afhængighed og Trældom. Meccas Rigdom er i Begreb med at ſynke, da Propheten optræder, men den er dog altid en By paa 12000 Indbyggere, dens Handel er endnu blomſtrende, og ligeſom Afſkaffelſen af den Skik at ſælge Huſtruen, der endnu gaaer i Svang hos næſten alle de øvrige Stammer, vidner om Indbyggernes fremſtrebne Dannelſe eller naturlige Dannelsesanlæg, ſaaledes afgive Fleerkoneriet og Ukydſkhedens og Drukkenſkabens vidt udbredte Laſter Vidnesbyrd om den ſtadelige Indflydelſe, ſom Luxus havde øvet paa Folkets naturlige Tilbøieligheder.

Det kunde ikke feile, at ogſaa Jødedom og Chriſtendom ved en ſaadan Gang af den hiſtoriſke Udvikling maatte komme i mangfoldig Berørelſe med og ſøge Indgang hos den ſorte Steens Tilbedere. Jødiſke Colonier, der tildeels opnaaede ſtor Magt, havde leiret ſig rundt omkring Koraïſchiterne, og navnlig ogſaa nedſat ſig i Medina. Men Naboerne, og det ikke blot de fjernere, men de af ſamme Folk, Fyrſterne i Arabia Deſerta, Petræa o. ſ. v. havde allerede dengang antaget Chriſtendommen, og Yemen var erobret af de chriſtne Abyſſiniere. Desuagtet mislykkedes Forſøgene paa med Vold at ſkaffe Chriſtendommen Indgang hos Koraïſchiterne. Abrahah af Yemen, der med Krigsmagt vilde indføre den i Mecca, blev ved et Nederlag og en ødelæggende Sygdom, der af Afgudsdyrkerne blev anſeet ſom en Hjælp fra oven, tvungen til at afſtaae fra ſit Forehavende,

og en chriſtelig Moder med hendes Børn døde Martyrdøden, ſom fordum hiin jødiſke Moder under Antiochus. Ikkedeſtomindre levede enkelte Chriſtne og Jøder i Mecca, ubemærkede eller taalte, og uhindrede i deres Gudsdyrkelſe, ſaalænge de forholdt ſig rolige, eller Gudernes Vrede ikke ſyntes fremkaldt mod dem.

Hvorvidt nu denne Berørelſe med Jødedom og Chriſtendom, hvorvidt den for al Polytheisme til Grund liggende og kun tilhyllede Spire af Monotheisme kan have givet Anledning til, at efterhaanden Tilbedere af den ene Gud opſtode ogſaa blandt Kabahs Tilhængere, dette lade vi henſtaae uafgjort. Viſt er det, at hverken var denne Tilbedelſe noget Nyt indenfor Mohameds Folk, ei heller var han den Førſte, der øvede og udtalte den. Koß, der prædikede den paa Meſſerne i Okatz, og ſelv fandt ſaa megen Indgang og ſaa megen Veneration, at han priſes ſom Beduinernes Philoſoph, tilhører Mohameds Barndomstid; men Ommayah af Tayif, en anden Bekjender af den ene Gud, gik kun nogle Aar forud for Mohamed, og Zayd, der paaſtod at have Abrahams Tro, og det i Modſætning til Jødedom og Chriſtendom, hvilke han kjendte, og af hvilke han antog Noget og forkaſtede Andet, blev fordrevet fra Mecca paa en Tid, paa hvilken Mohamed allerede var tilſtrækkelig moden til at blive opmærkſom paa Grundene til hans Forfølgelſe og maaſkee til at erholde et varigt Indtryk af Manden ſelv. Saaledes havde Jødedom, Chriſtendom og ſæregne Propheter allerede paa mange Maader løsnet Jordbunden og forberedt den til at modtage en ny Troes Udſæd; den gamles Opløsning havde allerede mangfoldigt kundgjort ſig og var paa forſkjellige Steder begyndt; i Tidsalderen ſelv var der en levende Trang tilſtede, og de iſolerede Momenter laae hinanden nær nok, til ikke at modſætte det begeiſtrede Mod og den driſtige Aand, der vilde ſamle dem og forene dem til et Hele, altfor ſtore Vanſkeligheder. Nu er det førſt Stedet at gaae ind paa den Perſonligheds Livs- og Udviklings-Hiſtorie, der her kom til at ſpille en Rolle, hvorved Chriſtendommens Fremgang for en rum Tid ſtandſedes i mange Lande.

Chronologien med Henſyn til Mohameds Fødſelsaar og Livsalder er vaklende. Efter nogle Kilder er han født den 13de April 571 e. C., efter andre 13de Mai 569 e. C., alt efter-

ſom de have Ret, der lade ham blive 65, eller de, der lade ham blive 63 Aar gammel. At hans Familie var blandt de førſte i hans Stamme, er alt forhen omtalt. Hans Fader Abdallah var Karavankjøbmand, ſom de fleſte Fornemme og Indflydelſesrige i Folket; men han fik ikke ſin Søn at ſee; Moderen Amina fødte ham førſt to Maaneder efter Faderens Død, og det i Medina, paa Tilbagereiſen fra at have ledſaget Abdallah. Han var eneſte Barn og erholdt, maaſkee af den Grund, Navnet Mohamed: „den Lovpriſede". Nerveaffectioner, af hvilke Moderen led, formodentlig ſom en Følge af de Ryſtelſer, der traf hende under hendes Svangerſkab, gjorde hende deſto beredvilligere til at følge den Skik blandt Meccas rigere Qvinder, ifølge hvilken man ſendte de nyfødte Børn ud i Ørkenen og lod dem opamme af Beduinqvinder, for at de tidligt med den ſtørre Styrke og Hærdelſe ogſaa kunde inddrage Lyſt til Frihed og et uafhængigt Liv. Men ingen af Delene indtraf ved Drengen. Moderens Sygdomstilfælde ſyntes at være nedarvet paa Sønnen. Formedelſt gjentagne nervøſe Anfald, hvilke Overtroen var tilbøielig til at tilſkrive overnaturlige Indvirkninger, ſnarere af ond end af god Natur, blev han allerede i ſit 5te Aar ſendt tilbage til Moderen, og deels denne Sygelighed, deels de gjentagne Slag af Skjebnen, ved hvilke den fra Fødſelen af Faderløſe allerede efter et Aars Samliv blev berøvet ſin Moder, og da hans Bedſtefader Abd'al Motallib kjærlig havde taget ham til ſig, efter to Aars Forløb ogſaa miſtede denne, deels netop denne Afverling i ſelve Opdragelſen, kan have været Anledning til, at der iſtedenfor det friſke frihedskjærlige daadkraftige Sind hos Ørkenens Børn meget mere udviklede ſig hos ham et Hang til Uvirkſomhed og Drømmeri, der ſiden hen ligeſaameget fandt ſin Undſkyldning i hans aldrig ganſke overvundne Ubehjælpſomhed i de verdslige Ting, ſom det tildeels var en Kilde til ſamme. Da hans Onkel Abu Talib, der efter hans Bedſtefaders Død blev hans Pleiefader og ſenere i farefulde Tider hans høimodige Beſkytter, paa en Handelsreiſe til Syrien havde overgivet den 12aarige Dreng til en chriſtelig Munk Bahyra eller Sergius for at tage ham tilbage med til Mecca, ere vel de førſte Indtryk af Chriſtendommen blevne forplantede til den barnlige Sjæl; den beſad ganſke den Eiendommelighed, der gjorde den ſikket til

med Lethed og Begjerlighed at modtage dem og ligeledes at lokke en Munk til Meddelelse. Dog erfare vi Intet om en umiddelbar Virkning; vi see kun hans vedvarende Uvirksomhed og Ubehjælpsomhed, der imod hans Standsfællers Skik, trods Midlerne til at begrunde en simpel arabisk Husstand, indtil hans 25de Aar lade ham blive uden Forretning og uden Hustru, ja lade ham synke saa dybt, at han erhverver sig sit Underhold ved Faarevogtning, en ogsaa hos Araberne ringeagtet Bestilling. Men en saadan Beskjæftigelse var gunstig for hans Fordybelse og Grubleri, og Arabernes hellige Overleveringer have derfor med god Grund draget ogsaa dette ind med i Kredsen af deres Forherligelser. Til en hans Livssphære værdig Virksomhed hævedes han først ved en Qvindes Kaldelse, der, som Enke uden mandlig Støtte og dog bebyrdet med en stor Formue, udvalgte ham til at besørge hendes Handelsforretninger og sendte ham med en Karavane til Syrien. Naar man betænker, at den unge Mands practiske Ubehjælpsomhed vanskelig kunde blive skjult for hende og visselig heller ikke efter dens practiske Værd eller Uværd kunde blive overseet af hende, der skildres som en særdeles omsigtig og klog Kone, saa feiler man vel neppe, naar man fra først af betragter Kjærligheden eller idetmindste Velbehaget ved hans Person eller maaskee ogsaa Henbøielsen til denne, hendes egen saa aldeles modsatte, Personlighed som det væsentlige Motiv til denne Forretnings-Overdragelse. Det ikke længe efter paafulgte Giftermaal med ham begunstiger denne Formodning. Khadyjah, saa var hendes Navn, var 40 Aar gammel, da hun for anden Gang formælede sig med den langt yngre Mand; dog maa der lægges Mærke til, at der dermed ikke menes vore Solaar, men de kortere Maaneaar, efter hvilke Araberne altid regne. Hun synes dog aldrig at have aflagt den velvillige, moderlig omhyggelige Venindes og Førerindes Rolle, hvilken den østerlandske Vedtægt og de orientalske Qvinders huuslige Stilling ellers ikke meget begunstiger, men som var særdeles passende og velgjørende for Mohameds Charakteer og Leveviis. Hun skabte ham en sorgfri Tilværelse, men den Afhængighed, i hvilken han, ogsaa naar man seer bort fra Formues-Anliggender, stod til hende, synes ikke blot at have havt sin Kilde deri, men

ogſaa i den Aand, den Omſigt, den Klogſkab, der udmærkede hende, og ligeſom han, formodentlig ikke blot af Underdanighed, men af Agtelſe og Kjærlighed til ſin Huſtru, ſaalænge hun levede, ikke gjorde nogen Brug af Rettigheden til at have flere Huſtruer, hvilket Skik og Brug, navnlig hos de Fornemme, indrømmede ham, ſaaledes elſkede og ærede hun det Hang, han havde til aſketiſke Øvelſer og religiøs Speculation, var en af de førſte, der anerkjendte et høiere Princip i ham, og ophørte ikke med at anſpore ham til at træde offentlig frem og gjøre ſig gjældende ſom Prophet. Under enhver Omſtændighed tilkommer hende en intet mindre end underordnet Andeel i den Stilling, ſom Mohamed tilkæmpede ſig.

Den næſte Ophøielſe havde han rigtignok tilſyneladende Tilfældet at takke for. I ſit 35te Aar blev han, ſom indtil da havde været uden Betydning og Indflydelſe hos Folket, ved Ombygningen af National-Helligdommen Kabah ved Oraklet kaldet til, atter at lægge den ſorte Steen paa ſin Plads. Det er ikke uſandſynligt, at denne offentlige Udmærkelſe hævede ham i hans egne Øine og beſtyrkede ham i at fortſætte ſine religiøſe Drømmerier og Grublerier. Dog ſkal førſt i hans 40de Aar Tvivl om Afgudsdyrkelſen være opſtaaet hos ham, og i ſyv Aar ſkal denne Tilſtand have varet, i hvilken han under Tvivl og Vaklen forberedte ſig til ſin ſenere Optræden. Ogſaa Koranen antyder tre Perioder i den indre Udvikling, ſom fandt Sted hos ham, i en ſaadan Overeensſtemmelſe med den pſychologiſke Sandſynlighed, at der ikke er Grund til at tvivle paa Sandheden deraf. Den førſte Periode begynder med den alvorligere Eftertænkning over Kabahs Religion, hvis ivrige Tilhænger han hidtil havde været. Troen paa Guds Eenhed opſteg hos ham af Naturbetragtning og af Andres Belærelſe, hvortil deels Erindringer fra tidligere Aar, deels Berøring med nogle af de forhen omtalte monotheiſtiſke Elementer, der vare tilſtede i Folket, kan have bidraget. Forſøgene paa at forene den med Kabahs hidtil dyrkede Guder kom til et tilſyneladende tilfredsſtillende Reſultat ved at tilbageføre Tilbedelſen af den ſorte Steen til Stammefaderen Abraham og hans Monotheisme, ſom fulgte efter Polytheismen. Maaſkee var det denne Beſkjæftigelſe med

Abraham, til hvem ogsaa den forhen omtalte Zayd havde refereret sig, der nu foranledigede Mohamed til at søge videre Oplysninger nærmest om ham i Jødernes og de Christnes Skrifter. Jalsald lader den saakaldte katrah, en 2 à 3aarig Afbrydelse af Aabenbarelserne, med hvilken den anden Periode begynder, sig ikke ret vel tænke uden en saadan Beskjæftigelse. Vel negte Mohamedanerne, for at hævde deres Troes Oprindelighed, at Mohamed har modtaget sin Kundskab om Jødedom og Christendom af Skrifter og ikke umiddelbart fra Himlen, og frakjende ham hellere Færdigheden at kunne læse; men Spor i Koranen bevise altfor tydeligt, saavel at han kunde læse, som at han kjendte Jødernes og de Christnes hellige Skrifter. Desuden synes hiin omtalte Zayd paa Bjerget Hara, hvor Mohamed vankede meget om, at have været hans Lærer; ogsaa Warakah, en Fætter til Khadyjah, der alt havde havt den virksomste Andeel i at stifte Ægteskabet, endelig Omgangen med Rabbinerne fra Hijaz og med enkelte Christne blev neppe uden Indflydelse. Med Bestemthed berettes os kun fra denne Periode, at Mohamed befandt sig i en Tilstand af stor Overspændthed og Slappelse, der endnu forøgedes ved Faste, at han vankede om i Bjergene, tænkte paa Selvmord, troede at være besat af onde Aander og at være en Kahin, d. e. en Spaamand ved dæmonisk Indskydelse — en Tilstand af indre Sønderrevethed og Fortvivlelse, der vidner om hans store indvortes Kampe og Tvivl, og som derfor ogsaa senere i Koranen fremstilles, om ikke som Gudforladthed, saa dog som en Afbrydelse af de guddommelige Aabenbaringer, og som allerede dengang af hans Kone og den omtalte Fætter blev betragtet som guddommelig Inspiration og Tegn paa hans Prophetkald. Men forgjeves bestræbte begge disse sig for ved denne Udtolkning at berolige eller banlyse hans egen Frygt for at være besat af Dæmoner; der behøvedes en bestemt Begivenhed, en udvortes stedfindende Impuls til at give ogsaa ham den Overbeviisning, at han var en af Gud kaldet Prophet, og til at bringe ham til at udgive sig for en saadan for hans nærmeste Omgivelser. En Vision og Tilbagevendelsen af Nervetilfældene, som ikke havde gjentaget sig siden hans Ungdom, begge let forklarlige ved de foregaaende uhyre Pirrelser af Nervesystemet,

bleve antagne for en saadan Begivenhed, for et Vidnesbyrd fra Himmelen. Koranen fortæller hiin Vision som et af de Undere, paa hvilke Mohamed selv beraaber sig; hine nervøse Anfald, om hvilke det ikke er klart, hvorvidt de hvergang vare forbundne med Bevidsthed eller Bevidstløshed, vendte nu hyppigt tilbage og gik forud for de saakaldte nye Aabenbaringer.

Dermed var altsaa Mohameds Kald afgjort. Den Bevægelse, som paa hans Tid gik gjennem Folket, der alt havde grebet Andre før ham, greb ham mægtigere end hans Forgængere; de i Tidsaanden adspredte Elementer af Troen paa den ene Gud samlede og concentrerede sig i hans Aand; Sygdomstilfælde, der i deres Phænomen endnu altid have noget Gaadefuldt og Uforklarligt, og til alle Tider og blandt alle Folk leilighedsviis have maattet tjene den falske Mirakeltro, bragte den Overbeviisning til Gjennembrud hos ham, at han var kaldet til at forkynde en ny Tro. Den poetiske Gave, der i ubmærket Grad synes at være bleven ham til Deel blandt et poetisk og for Poesi modtageligt Folk, maa heller ikke anslaaes ringe. Den laante hans indre Die Tunge og hans Begeistring den veltalende Fremstilling, hvorved først hans Nærmeststaaende bleve grebne af Sandheden i hans Anskuelser, og Enkelte af dem, som vi have seet, hans Hustru og hendes Fætter, endog før han selv bleve bragte til den Tro, at den sande Gud talte igjennem ham.

Vi vilde imidlertid tage meget feil, naar vi meente, at blot fordi Mohamed med Begeistring og Veltalenhed udtalte, hvad der allerede i Tidens Gjæring bevægede sig blandt Folket, at derfor hans Lære strax fandt Anklang og hurtig Udbredelse. Hvorhen Tidens Gjæring sigter og hvad der er Betydningen og Indholdet af dens Længsel, det bliver først klart for forholdsviis Faa, kun for dem, der ligesom kunne betegnes som skikkede til at være Forkyndere, dersom blot den heel særegne Constellation af forskjellige, ofte ubetydelige Omstændigheder paa samme Maade eller ligesaa tidligt havde indtruffet for dem som for den først Grebne. Om Khadyjah og hendes Fætter Warakah har der allerede været Tale; men ogsaa Mohameds egen Fætter Aly, hans Adoptivsøn Zaid ben Harithah, maaskee ogsaa Abu-Bekr synes mere med Mohamed end ved ham efterhaanden at være komne til Troen paa Guds Eenhed og til andre af Islams Hovedsætninger, og efterhaanden ogsaa til den Overbeviisning, at Mohamed var sendt af Gud til at forkynde denne Lære. De tre første Aar efter at han selv havde udgivet sig for Prophet hengik under stille Tilbagetrukkethed til den snevreste Familie- og Venne-Kreds og under fælles Bønner i de øde

Høider omkring Mecca. Først i det 4de Aar forsøgte Mohamed ved en offentlig Tale fra en Høi nær ved hans Huus i Mecca at vinde ogsaa de andre Koraïschiter-Familier for hans nye Lære. Men han fandt kun yderst ringe Anklang. Til Begyndelsen af det 6te Aar anerkjendte kun 5 à 6 foruden de Nævnte ham som Prophet; ved Enden af det 6te beløb Antallet af hans offentlige Tilhængere sig kun til 50. Forf. deler disse Tilhængere i tre Classer. For det Første var det Slaver, deels bortførte fra christelige Forældre i deres tidlige Ungdom, deels fødte af christelige Forældre i Mecca, der haabede at finde deres Befrier i Mohamed og som med deres forvirrede christelige Begreber let besluttede sig til ogsaa at anerkjende ham. Ogsaa blandt disse nævnes en Zayd; videre Bilal, Jabr, Romeren Çohayb o. Fl. Dernæst var det Saadanne, der ligesom Mohamed og tildeels før ham havde havt Tvivl med Hensyn til den gamle Afgudsdyrkelse, og da han nu traadte offentlig frem, sluttede sig til ham. Til disse hørte Amr ben Abahah, Abu Dzar Ghifary, Obayd Alla ben Jahsch; den oftnævnte Zayd, der fornemmelig havde banet Propheten Veien, døde fem Aar efter den første Aabenbaring, som Mohamed roste sig af at have havt; men hans Søn Sayd og dennes Disciple vise sig blandt de første Convertiter. Den tredie Classe danner de, som samledes af Abu-Bekr, Mohameds intimeste Ven, der var opvoxet sammen med ham, maaskee ogsaa før ham var kommen til Troen paa den ene Gud, men ikke ansaae sig stikket og kaldet til at være Fører, en formuende og indflydelsesrig Kjøbmand af god Familie, der ved sit Exempel og sin Indflydelse bevægede 12 à 14 andre talentfulde og energiske Mænd ligeledes af ansete Familier i Mecca til at slutte sig til Mohamed. Det var fornemmelig disse Mænd, og maaskee de mere end han selv, hvem Islam skylder sine første hurtige og glimrende Seire.

Ved denne Beskaffenhed af hans første Tilhængere bekræftes det Resultat, at Mohamed, idet han optraadte som Prophet, kun udtalte, hvad der laae i de i Tidsalderen mest Fremskrednes Forventning og Bevidsthed, og Forf.s reent historiske Fremgangsmaade retfærdiggjøres end mere. Men her gjentager sig nu det Samme, hvad der som oftest skeer i Historien, naar der optræder en ny Religion; imod de første Bekjenderes ringe Antal optræder den langt overveiende Masse af det Gamles Tilhængere, i Spidsen for hvilke der ofte staae ligesaa begavede, ligesaa redelige og for det Almenes Vel følende Mænd, der i det Nye mere see det øieblikkeligt Farefulde og Omstyrtende end det i Længden Forbedrende og derfor Conserverende, eller ogsaa mere ere politiske end religiøse Charakterer, eller som snarere finde Frelsen for sig

og Andre i en anden Verdensanskuelse, selv i den gamle, hvilken de opfatte anderledes end Hine; ganske bortseet fra dem, der, ligeledes indigtsfulde og begavede, kun spørge om deres egen Fordeel, idet de modsætte sig det Nye. Mohameds egen Onkel, Abu Talib, der saalænge havde staaet den Faderløse i Faders Sted, sluttede sig ikke til hans Troende, men ærlig og ædel beskyttede han som Familiens Overhoved med Fare for egen Anseelse og eget Liv sin Slægtning imod alle de skjulte og aabenbare Angreb, der snart reiste sig imod ham. Mindre lykkelige vare Flere af hans Tilhængere, der forfulgtes af deres egen Familie. Isærdeleshed behandledes de haardt, som ikke hørte til nogen større Familieforbindelse og som derfor vare berøvede enhver Beskyttelse. Jo betydeligere de Mænd vare, som tiltraadte, desto mere vorede Hadet og Fjendskabet. To Gange udvandrede Nyomvendte til Abyssinien, hos hvis christelige Konge den anden Gang 101 Personer fandt venskabelig Modtagelse og Beskyttelse, tiltrods for Modbestræbelser af de Øverste i Mecca. Rigtignok see vi ogsaa heraf, at Tilhængernes Antal tiltog trods Forfølgelserne; dog vilde det ikke lykkes Mohamed paa Reiser og Messer at drage større Samfund over til sig. De haardeste Slag traf ham kort efter hinanden: paa hans Hustru Khadyjahs Død, som i mere end een Henseende kan kaldes hans Livs gode Genius, fulgte snart hans Onkel Abu-Talibs. Mohamed erkjendte den vorende Fare, som han derved udsattes for, og saae sig om efter Hjælp i en videre Omkreds. Ogsaa i Medina var der Tilbedere af den ene Gud, uden at disse hidtil havde bekjendt sig til Mohamed. Men i Medina havde Jøderne stor Magt, og jo nærmere hine, i Sammenligning med Afgudsdyrkerne, stode dem, desto bittrere var deres Had og Fjendskab imod dem. Med disse sluttede Mohamed et hemmeligt Forbund. Men dermed traadte han ganske udaf Beskyttelses-Forbundet med hans Slægtninge, som fik dette at vide, og desto uholdbarere blev hans Stilling i Mecca, da nu Forfølgelsen udbrød med nyt Raseri. Paa denne Tid var det, han som en Aabenbaring fra Himlen gav sine Tilhængere den Befaling at bekæmpe Islams Fjender. Men da nu en formelig Forbindelse mellem Koraïschiterne kom istand, der gik ud paa at myrde ham, da erkjendte han, at det var høieste Tid at flygte. Efter at han med Aly og Abu-Bekr endnu i nogle Dage havde holdt sig skjult i Omegnen af Mecca, lykkedes det ham forklædt at undgaae de overalt udstillede Vagter og den 24de Septbr. 622 e. C. forenede han sig i Medina med hans Tilhængere, som vare ilede forud for ham.

Dette er Hegira, Flugten, efter hvilken Mohamedanerne

siden den Tid regne deres Tid. Fra nu af begynder Islams triumpherende Udbredelse. Det foreliggende Bind gaaer ikke videre. Vi erfare ikke, hvorledes der af den hidtilværende Drømmer og Grubler bliver en vældig Krigshelt, der ei blot udbreder Skræk over sine hidtil overmægtige Fjender, men i langt videre Kredse, og som istedenfor faa Venner og Slaver samler Hære af begeistrede Tilhængere omkring sig. Men vi finde Antydninger af, at senere Bedrageriet ikke sjeldent har forenet sig med Magten, og at den relativ renere Skikkelse, i hvilken Propheten hidtil har viist sig, sidenefter paa mange Maader besmittes. Men det Nærmere herom, saavelsom om Koranens Opstaaen og Islamismens Erobringstog vil først blive meddeelt i næste Bind af Værket.

Vi slutte denne Beretning med nogle Træk af Mohameds Personlighed. Hele hans Person gjorde Indtrykket af noget Nervøst, Svageligt og Drømmende. Han sænkede for det Meste Øiet mod Jorden, talte lidet, men syntes bestandig indvortes bevæget, urolig, grublende og melancholsk. I Selskab kunde han være munter og endog spøge; men saasnart Samtalen faldt paa religiøse Gjenstande, blev han alvorlig, talte langsomt, med Eftertryk og Emphase, og gjentog ofte de samme Ord. I practiske Ting var han sit hele Liv igjennem afhængig af sine Venner; men i levende Indbildningskraft, i fiin Følelse, i Sands for det Ophøiede og i poetisk Begavelse kom Ingen ham nær; at han ikke fattedes Klogskab, viser den Smildhed, hvormed han forstod at udtrykke sig trivielt, naar han stod Fare for at compromittere sig. Imod sine Hustruer, af hvilke han efter Khadyjahs Død tog sig elleve, var han mild, mod sine Tilhængere var han venlig, mod sine Venner hjertelig. Beviserne paa Grusomhed, som mere tilhøre hans senere Tid, saavel som de Beviser paa den høieste Energi og den mest energiske Begeistring, som allerede den tidligere Periode oppviser, lade sig let forklare, deels af hans egen Nervøshed, deels af hans Afhængighed af Qvinder og Venner. I Sygdomme var han blødagtigere end en Qvinde; i sunde Dage var han i sin Levemaade og Klædedragt meget simpel; han elskede Reenlighed og var meget omhyggelig i sit Legemes, især Øinenes og Tændernes, Pleie. Vi see, at disse Træk svare til det Billede, som Betragtningen af hans Udviklingshistorie har opvakt hos Læseren; men de svare ikke til den Opfattelse, som de fleste Europæere hidtil have havt om Mohamed, som en vild Erobrer eller en snu Bedrager.

J. M. L. H.

Notice angaaende Forventningen af Messias.

Det er ikke sjeldent, at de, der tale om Oldtiden, kjende meget lidet til den. Saaledes ophøie Folk undertiden græsk og romersk Frihed: det kommer af, at de ikke have betænkt Qvindernes, Børnenes og Tjenestefolkenes Stilling. Det har derfor ikke undret Indsenderen, i et af vore Dagblade for ganske nylig at læse en Yttring, hvis Indhold var en Benegtelse af, at der paa Xenophons Tider fandtes messianske Forventninger iblandt Grækerne. Hvad her meddeles vil gjendrive denne Yttring og derhos gjøre Kundskaben om et særdeles interessant Factum mere almindelig.

I Platos fjerde Bog om Staten (Stallbaums Udg. P. 179) spørger Adimantus: „Hvilke flere Bestemmelser maae vi træffe?" Sokrates svarer: „Vi ere færdige; men den Delphiske Apollo paaligger det at træffe de største, herligste og vigtigste Bestemmelser." Adimantus: „Hvilke ere disse?" Sokrates: „Templernes Indretning, Offre og al anden Gudernes, Dæmonernes og Heroernes Dyrkelse; frembeles alt, hvad der vedkommer de Døde. Dette forstaae vi i Sandhed ikke selv, og om vi ere kloge, ville vi, ved at ordne Staten, ikke betroe det til Nogen, og ikke bruge nogen anden Hjemmelsmand end den fædrene Gud".

I sjette Bog (P. 307) spørger Sokrates: „Mon der er Nogen, der vil mene, at der ikke, saalænge Verden staaer, paa den hele Jord, skal fremstaae idetmindste Een, der er fuldkommen?" hvilket Spørgsmaal besvares med Nei, og Sokrates fortsætter da: „Men blot een Saadan vil, naar han faaer en lydig Stat at herske over, være istand til at udføre alt det, som nu synes utroligt".

I tiende Bog (P. 502) benytter Sokrates et Eventyr om Erus fra Pamphylien, der, efter at være falden i et Slag, paa tolvte Dag opstod fra de Døde og af Guderne sendtes tilbage til Menneskene, for at vidne om det andet Liv. Med dette Eventyr, der er meget langt, ender Platos Værk om Staten; de Lærdomme, det indeholder, anvendes som Motiver for Menneskene til at elske Dyden. Man kan ikke sige, at Plato troer paa dette Eventyr; men det er vist, at han ønsker, at man kunde troe derpaa. „Saaledes", siger han blandt Andet, „er Sagnet bevaret og ikke gaaet tilgrunde; ogsaa os vil det bevare, dersom vi adlyde det, og vi skulle frelste gaae over Lethes Flod og ikke besmitte vor Sjæl med nogen Brøde".

Det sees heraf, at Plato erklærede sig for Nødvendigheden af guddommelig Aabenbaring, og ventede, at en Hellig skulde komme til Verden. L.

Eiendommelig Polemik[1]). De katholske Præster i Turin have i længere Tid anseet det for praktisk i Byens fire Hovedkirker at holde saakaldte „Conferentser" d: polemiske Foredrag mod Protestantismen. Men Publicum kjedede sig derved, saa at Besøget ved Conferentserne aftog og Kirkens Advocater maatte declamere fra deres Prædikestole for tomme Bænke. Nu have Præsterne havt et godt Indfald, for ikke blot selv at blive hørte, men for idetmindste i den udannede Masses Øine at gjøre de protestantiske Lærdomme saa latterlige som muligt. Istedenfor een Prædikestol har man opreist to Prædikestole i Kirken, den ene ligeoverfor den anden. To vel indstuderede Clerikere bestige nu disse, af hvilke den ene giver „Protestantens" Rolle, den anden „Kirkens Søns". „Protestanten" holder først sin Tale, i hvilken han anbringer saa mange Dumheder som muligt og fremstiller Protestantismens Hovedsætninger paa saa plump og skjæv en Maade, at Publicum ofte maa udbryde i en høi Latter. Nu kommer „Kirkens Søn", reducerer paa en glimrende Maade den foregaaende Taler ad absurdum, forherliger det alene saliggjørende Dogme, og naar han endelig er sikker paa sin Triumph, forelægger han sine Tilhørere det Spørgsmaal, om de ville betroe deres evige Salighed til den af ham forsvarede Kirke eller til Kjætternes klart gjendrevne Lære. Dette underholder Publikum og skaffer i nogen Tid fulde Kirker.

[1]) Efter „Prot. Kirchenz." 1854 Nr. 35.

Ledige Embeder. 8de Septbr. Sølleſted paa Lolland; Reg.s Sum 906 Rd., ny Anſ. 201 Rd. — 9de Septbr. Kirkehvalsøe og Særløse i Sjælland; Reg.s Sum 958 Rd., ny Anſ. 238 Rd. — Mariager i Aarhuus Stift; Reg.s Sum 1000 Rd., ny Anſ. 250 Rd. — Riis paa Ærø; gammel Angivelse 498 Rd.

Udnævnelser. 6te Aug. Capellan p. p. for Chriſtrup og Hornbek i Aarhuus Stift, C. F. K. Neierſen, til Sognepræſt for Fjellerup og Glæsborg i samme Stift. — 10de Septbr. Cand. th. J. Johanſen til ordineret Catechet ved Vor Frelsers Kirke paa Chriſtianshavn.

Rettelser. Nr. 40 P 105 Lin. 2 f. n.: "Minne-Sangen, læs: Minne-Sangen. — Nr. 40 P. 105 Lin. 1 f. n.: Canzones, læs: Canzone. — Nr. 41—42 P. 142 Lin. 9—10: i (Commisſ.s, læs: (i Commisſ.s. — Nr. 44 P. 173 Lin. 17 f. n.: henrrtte, læs: henrette.

Dette Ugeskrift omdeles hver Fredag, og koster 2 Rd. 32 Sk. om Halvaaret. For Udenbyes, der ønske Bladet **med Posten**, er Prisen 2 Rd. 44 Sk. Subscriptionen, der er bindende for en halv Aargang (eet Bind), modtages i alle Boglader og paa de kongelige Postcontoirer.

Forlagt af den Gyldendalske Boghandling. Thieles Bogtrykkeri.

Ugeſkrift

for den evangeliſke Kirke i Danmark,

under Medvirkning af

Prof. J. F. Hagen, Paſtor P. E. Lind og Paſtor C. Rothe,

udgivet af

J. M. L. Hjort, Candidat i Theologien.

Nr. 46. Den 22de September. **1854**

Indhold. 1. H. Knudſen, Grundtvigianismen; anmeldt af —e 2. Dr. Chalmers og det kirkelige Fattigvæſen; af Cand. Svendſen. 3 Svar til Hr. Paſtor Jeſperſen; af Udgiveren. 4. Den tydſke evangeliſke Kirkedag. 5. Kirkelig Statiſtik. 6. Den tydſk-evangeliſke Menighed i Conſtantinopel. 7. Californien. 8. Udnævnelſer.

Grundtvigianismen, Papismen og Kirke-Unionen.

Bidrag til en kirkelig Tidsbetragtning af **Hans Knudſen**, Sognepræſt i Gierlev og Enslev. Kjøbenhavn 1854.

Naar nye Principer udtales og gjøres gjældende i Livet, ligger det i Sagens Natur, at de, ſom frugtbare Spirer, ikke ſtrax kunne aabenbare Alt, hvad de indeholde. Lovende Løsning af Knuder og Forviklinger, hilſes de med Glæde og Forventning, og, er der virkelig en Aand i dem, ſom mødes med Tidens Trang, vække de Begeiſtring hos ſøgende Mænd, — medens paa den anden Side Modſtanden vækkes, ſaavel blandt dem, der ere uimodtagelige for alt Nyt, ſom blandt de klarere ſkuende Aander, hvis Blik er ſkærpet til at forfølge Conſeqventſerne af hvad der ſøges gjort gjældende.

Hvis nu Sandheden fandtes heel paa den ene Side, Uretten paa den modſatte: hvor let og hvor ſnart vilde da ikke

Sagen være afgjort? Men dette er jo aldrig Tilfældet. Har det Nye sin Berettigelse, — det Gamle har ogsaa sin, og først Fremtiden kan fælde en retfærdig Dom over begge; men den tvinges ogsaa til at gjøre det, naar Striden er en saadan, der naaer over paa Livets, det være det kirkelige eller det borgerlige Livs Enemærker.

Den aldrig hvilende, men bestandig i nye Skikkelser og fra forskjellige Sider optagne Kamp mellem een af den danske Kirkes betydeligste Mænd, Pastor Grundtvig, og hans ikke mindre betydelige Modstandere, tyder paa en saadan principiel Modsætning, hvis hele Betydning først i Tiden udfolder sig, og derfor ogsaa kun efterhaanden modnes til en Afgjørelse. Det er aabenbart, at en saadan Krisis atter er for Haanden, og at dens Udfald vil have en dybt indgribende Indflydelse paa den danske Folkekirkes indre og ydre Tilstand. Vi erindre, blandt de mange almeenbekjendte Varsler herom, kun om det Vidnesbyrd om Skriftens Forhold til Kirke og Tro, som Provst Engelbreth for nyligt har aflagt, og om den endnu vigtigere og betydningsfuldere Erklæring, som Dr. Rudelbach i dette Ugeskrift har givet, medens de gamle Stridspunkter vedblive at belyses fra forskjellige Sider. Det Skrift af Pastor H. Knudsen, paa hvilket vi her ville henlede vore Læseres særdeles Opmærksomhed, slutter sig ikke blot til disse, men det optager hele Spørgsmaalet og gjør et ligesaa levende Indtryk af virkelig at være „et personligt Regnskab over egne Anskyn i den foreliggende Sag", som det bringer den Opfordring nær til Enhver, „som har følt sig tiltalt, paavirket, draget af den grundtvigske Aand, til nu at klare sig det Stade, hvorpaa han selv befinder sig, saavel overfor sine Fædres lutherske Tro, som overfor hiin Magt, af hvis Vold Luther næst Gud befriede os, Noget vi aarligt med Lov og Priis ihukomme over det ganske Land; — dernæst til at klare sig sit Stade overfor den grundtvigske Aand i dens Eiendommelighed, og endelig til for eget Vedkommende at drage alle disse trende Magter paany ind i et Overslag, efter Herrens Ord, Luc. 14, 31." (P. 15.). Vi ville ikke begynde en Kritik af dette vigtige og indgribende „Bidrag til en kirkelig Tidsbetragtning", (denne vil sikkert ikke ude-

blive); men vi ville meddele nogle Hovedtræk af Skriftet, for at disse maatte vække Lysten til at gjøre det Bekjendtskab med den hele Udvikling, som den fortjener, uagtet den besværes noget ved Uklarhed i Anordningen af Beviisførelsen.

Hovedinteressen samler sig i det første Afsnit, om Pastor Grundtvigs Kirkebegreb, hans Frihedsideer og hans eiendommelige Opfattelse af Folkeligheden i Forhold til det christelige Troesliv. Det andet Afsnit handler om Papismens Kirkebegreb og dens formeente Fortrin (Indholdslisten forvilder ved at lade troe, at der menes virkelige Fortrin); det tredie viser Urimeligheden af, at en Kirkeunion for Tiden kan komme istand, og er især rettet mod Provst Blochs Landemodsprædiken og de, samme belysende, Artikler i „Dansk Kirketidende".

Det er ligesaa værdigt som retfærdigt, naar Forf. ikke blot i Begyndelsen, men saa at sige heelt igjennem viser en dyb og sand personlig Høiagtelse for og Anerkjendelse af den Mands store Fortjenester og sjeldne Aandsgaver, hvem han paa det Skarpeste maa bekæmpe. Uden en saadan Anerkjendelse af hvad Pastor Grundtvig i Sandhed er, og af hvad han har virket til Opvækkelse og Liv i den danske Kirke, kommer man aldrig til en retfærdig Dom, og tør intet Haab gjøre sig om at finde Indgang for sine Grunde. Vi gjøre os i saa Henseende en Glæde af at afskrive Følgende (P. 2.): „Og her (i Kampen mod Pavedømmet) opveiede Grundtvigs Navn i hans (o: Forfatterens) og mange Andres Øine en heel Hær: vi betragtede ham ikke blot som een af Danmarks mægtigste Aander; netop hans Forhold til Christendommen, der med en sjelden Kraft har gjennemtrængt ham og udtaler sig gjennem ham, gav ham her som altid, hvor det i hans snart halvhundredaarige Virketid har gjældt Kirken og dens Anliggender, hans eiendommelige Betydning i vore Tanker. Er han en mægtig dansk Aand — tænkte man — saa rører det, der gjærer i Folket, sig i ham med særegen Klarhed og Styrke, og gjælder det at forsvare den Tro, for hvilken vore Fædre strede og blødte, den Tro, der endnu giver vor Folkekirke dens Navn: hvem maatte vi da hellere ønske dertil, end den Mand, hvem hans begeistrede

Tilhængere gave Navn af Danmarks Luther, den Mand, der med et Mod og en Kraft, en Udholdenhed og en Selvfornegtelse, som Faa kun fatte, end Færre vise Magen til, har stridt for, at Luthers Tro maatte gaae i Arv fra os til vore Børn, som den gik i Arv til os fra vore Fædre. Var der virkelig Fare for, at Papismen skulde sætte sig fast, og volde Ulykke blandt os, som den er vant til at gjøre: nu, saa har Grundtvig saa tidt baade forudseet og forudsagt, hvad der truede baade Folkets Tro og Folket selv, og vi have maattet sande hans Ord; overfor Paven vil Reformationspsalmernes Forfatter ikke tabe sit Syn eller sit Mæle eller sin Troskab mod sit foregaaende Liv; saalænge han tier, er der ingen Fare; men blæser han Stridshornet, saa gjælder det, og saa skal han faae Følgeskab, saa stort som han aldrig har havt det før i den danske Kirke; — han staaer jo ikke alene; en Flok af Kirkens dygtigste yngre Præster kjende ham som Høvding og følge ham som Anfører, og mere end eengang have de i Strid mod Kirkens og Troens Fjender vist, at de forstode at føre Stridsvaaben til Befæstningers Forstyrrelse".

Det er imidlertid den, vel oftere paapegede, men stedse afviste Sigtelse for ubevidste katholiserende eller puseyitiske Tendentser, som fik ny Næring ved Pastor Østergaards Brev, Provst Blochs Prædiken og Artikler, samt ved den Beretning, at der blandt Pavekirkens Førstegrøde her fandtes „henved tyve Personer, som i en Række af Aar jevnligen have været Tilhørere hos een af den gamle Lutherdoms stærkeste Forkæmpere her i Landet" (D. K.-T. Nr. 418), der bevægede Forf. til at klare sig Aarsagen til denne Sympathi og til dette Phænomen, hvorved han strax maatte ledes til Grundspørgsmaalet om, hvorvidt Luthers og Symbolernes Begreb om Kirken er bevaret eller væsentligen forandret og forvanskt i den grundtvigske Opfattelse; og denne Undersøgelse danner Udgangspunktet for det Hele.

„Den hellige almindelige Kirke" staae vi kun i Forbindelse med gjennem Folkekirken og den evangelisk-lutherske Kirke. Vi maae derfor søge Besvarelsen af, hvad den er, der, hvorhen Kirken selv viser os, og møde saaledes den Augsb. Confessions Definition (Art. VII): „Kirken er Samfundet

af Hellige, i hvilket Evangeliet rettelig læres, og Sacramenterne rettelig forvaltes". Den „rette Lære" angiver Præsteeden som „en trolig Indgydelse af den himmelske Lære, der indeholdes i de prophetiske og apostoliske Skrifter og den danske Kirkes symbolske Bøger", og til Sacramenternes rettelige Forvaltning fordrer den en saadan, „der sømmeligt og fromt retter sig efter Christi Forskrift". Vi have her den lutherske Lære, som den danske Kirke stedse har vedkjendt sig, og som Folkekirken efter Grundloven ikke mindre fastholder end efter Kongeloven, og dermed Prøvestenen for det Nye, som — vil det end ikke lægge en anden Grund — dog saaledes beklipper og ombanner den, at vi ikke kjende Lutherdommen deri.

Hvor naturlig, nødvendig og velgjørende den Kamp var, som Pastor Grundtvig begyndte mod en Skriftklogskabens Retning, som „af Symbolerne kun uddrog og fastholdt den frie subjective Aand, Forskningsprincipperne, men i samme Grad afkræftede og modvirkede Bekjendelsens Indhold, som den sønderlemmede Bibelens Indhold i sand almindelig Religion og usande Tidsforestillinger", (Kirkens Gjenmæle S. 19. 23. 25. 27 o. fl.) behøver ikke at paavises. Pietismen havde trængt Daab og Kirke tilside for subjectiv Tro og Inderlighed; Rationalismen havde gjort denne til Gjenstand for en alt opløsende Kritik, der kun vedkjendte sig sit Eget, under Videnskabens eller Kirkens Navn; Reactionen maatte derfor væsentligen gaae ud paa at føre tilbage til den objective Kirkegrund, til Troen og Bekjendelsen, og til Sacramenterne, navnlig til det kirkestiftende, Daaben. „Da Grundtvig traadte op mod dette Uvæsen, fandt han allerede Biskop Mynster i Lag med det. — Begge have arbeidet paa en Forbedring og dele Æren for, at den er indtraadt" (P. 20—21). Hvor gjennemgribende Følger denne Strid har havt, og hvor afgjørende en Seier Grundtvig derved har vundet, viser Forf. slaaende og interessant, ikke blot ved at henvise til Antallet af erklærede Grundtvigske Præster eller ved at ville veie deres Dygtighed i christelig Skrift og Tale mod hvad der kan paavises for Resten; — men ved at sammenligne P. E. Müllers Dogmatik, der netop udkom 1826, med de dogmatiske Værker, der i de sidste Aar ere ud-

komne af de tvende indflydelsesrige theologiske Lærere, Clausen og Martensen, — hvortil kommer den Indflydelse der paaviſes paa ſelve Biſkop Mynſter. Men navnlig maa jo det Omſving i chriſtelig og kirkelig Retning, ſom har fundet Sted hos den Første, komme i Betragtning. „Og ſpørges der efter Nøglen til en Forklaring af dette Særſyn, da — hedder det — er den viſtnok for en ſtor Deel at ſøge i Prof. Clauſens egen Flid, Sandhedskjærlighed og chriſtelige Livsudvikling"; — — men naar han, ved at omhandle Grundtvigs Anſkuelſer (i Udviklingen af de chriſtelige Troeslærdomme P. 148), viſtnok uden at indrømme dem fuld Gyldighed, „ønſter ſig og Kirken til Lykke over at være kommen ſaavidt, at man ei miskjender Vigtigheden af ogſaa paa de kirkelige Enemærker at have Modſtandere, for at kunne lære af dem;" naar han erkjender ſom Stridens Udbytte, „at den proteſtantiſke Sandhed (om Skriftens øverſte Myndighed og Selvfortolkning) trænger til nærmere og nøiere Beſtemmelſe, naar den ikke ſkal føre til overſpændte Paaſtande, der maae fremkalde velgrundet Modſigelſe", — — da maa man vel give Paſtor Knudſen Ret til at udbryde: „hvo miskjender da det Vidnesbyrd, ſom Clauſen giver ſin gamle Modſtander, og hvo behøver vel da Anviisning eller Veiledning for heri at finde en Hyldeſt, ſom er bragt Grundtvig, ſaa fuld og rig, at vi vel forgjeves ſkulde lede om Magen til den blandt hans varmeſte Tilhængeres priſende Ord!" (P. 30—34.) Og — overſee vi end ikke de andre Kræfter, ſom have virket til ſamme Maal, eller Sammenhængen med den hele øvrige Udvikling i chriſtelig Retning i og udenfor Fædrelandet — da maae vi dog ogſaa ſamſtemme med Forf.s Ord: (P. 35) „Naar vi altſaa, efter hvad vi have anført, beſtemme Udbyttet af den Grundtvigſke Kirkekamp ſom et Omſlag i den hertillands gængſe Proteſtantisme, bevirket ved, at den, under Optagelſen og Anerkjendelſen af den oekumeniſk-kirkelige Tradition, kom til — for at bruge A. W. Schlegels Ord — at proteſtere mod ſig ſelv, og fik poſitiv Holdning, fremfor hvad Tilfældet havde været i de ſidſte Menneſkealdre, ſaa have vi berørt Grundtvigs ſtørſte Fortjeneſte, Retfærdiggjørelſen for det Vidnesbyrd, Fr. Barfod

giver ham, at den Kamp, han vakte, blev den velſignelſes- og følgerigeſte, her er ført ſiden Reformationen". —

Vende vi os hermed til den modſatte Side, til den egentlige Kritik af den Grundtvigſke Lære, da bliver det Paſtor Knudſens første Indvending, at Grundtvig, ved at gjøre Daabspagten til Troesnorm, ſatte en Tradition ved Siden af vor Kirkes formale Princip, om den hellige Skrifts normative Anſeelſe, medens han forvarer ſig for den Paaſtand, at Grundtvig ſelv i Almindelighed har villet ſætte Symbolet over Skriften, hvilket Andre derimod have gjort, hvorover der med Rette er ført Klage. Hvor berettiget nu end Fremhævelſen af „Troen" i Symbolets Form — „det kjernefulde, levende concrete Udtryk for den rene evangeliſk-apoſtoliſke Centrallære, ſaaledes ſom denne, før og jevnſides det Nye Teſtamentes Skriftkanon, fra Apoſtlenes Dage gjennemtrængte Kirken i reen Overlevering fra Mund til Mund, ſom et Vidnesbyrd af den Hellig Aand, der bærer Kirken, ſom aandelig Livsaande" (Guerickes Ord) — har været, og hvormeget den end kan ſtøtte ſig til mangt et Ord af Luther og til dets Optagelſe i Catechismen: da er det dog klart, at dette aldrig bør ſkee paa en Maade, der ſætter Skriften tilſide. Men dette er Tilfældet, og, foruden Inconſeqventſen i at bygge paa Traditionen ſom ſaadan, uden at indrømme den katholſke Lære hvad heraf maatte følge, er den Uret, ſom øvedes mod Skriftprincipet, bleven dobbelt farlig ved den forvildende og antiluthersſke Tale om Skriften ſom det døde Bogſtav, i Modſætning til Bekjendelſens levende Ord, „i Udtryk, der viſtnok bare Præget af (Grundtvigs) Eiendommelighed, og ved deres Kraft have bidraget til, at den Anſkuelſe, de ſkulde ſtøtte, fik Fremgang, men dog allerede have ſtødt og ſaaret Mangen, der i ſin Eenfold ſøgte og fandt „Livſens Ord og Viisdom til Salighed" i ſin Bibel, og derhos paa mangt Sted ikke turde være Papiſterne uvelkomne eller ubrugbare" oſv. (P. 22. 27. 29. 36. 50. o. fl. St.)

Spørges dernæſt om Omfanget af den traditio oralis, ſom ſkal være Kirkens Grund, da udſtrækker Grundtvig denne dogmatiſke Overlevering til „Troesbekjendelſen og Indſtiftelſes-

ordene ved Daab og Nadver[1])." (D. K.-T. Nr. 428). Indrømmes nu dette Omfang, da viser Forskjellen mellem denne Kirkegrund og den lutherske sig endvidere deri, at de tvende almindelige Symboler: det Nicænske og det Athanasianske ere udelukkede, hvormed man giver sig „Skinnet" af at fornegte dem, skjøndt baade den almindelige, den lutherske og den danske Kirke vedkjende sig dem som Grundbekjendelser. Men holde vi os til den Opfattelse, som under Striden har dannet sig, og „i hvilken den nu snart i en Menneskealder er bleven opfattet af Ven og Fjende," da indbefatter Traditionen kun „Daabspagten med tilhørende Forsagelse" (p. 40). Hvorledes stemmer nu dette med de Kjendemærker paa Kirken, som den Augsb. Troesbekjendelse opstiller (Art. 7 og 8) om den rette Lære, og om Sacramenternes rette Forvaltning? hvorledes kommer navnlig Nadveren til at staae? hvorledes begribes den Betydning, Opfattelsen af dette Sacramente har havt til at spalte Kirken, i en Sammenhæng, i hvilken det hverken omtales eller fremstilles paa Linie med Daab og „Tro?" og hvorfra kommer den Paastand, at „Nadveren vel hører til det fuldstændigt udviklede Kirkebegreb, men ikke til dets Grundtræk?" (Nord. Tidsskr. I. 47). Vel beraaber Pastor Grundtvig sig paa Skriften, for at begrunde sin Opfattelse af hvad der er nødvendigt, og henviser til Eph. 4, 5.: „een Herre, een Tro og een Daab," Marc. 16, 16.: „hvo som troer og bliver døbt, skal blive salig," og Rom. 10, 10.: „med Hjertet troer man til Retfærdighed, med Munden bekjender man til Saliggjørelse." Men, idet Pastor Knudsen oplyser Uberettigelsen af de anførte Skriftsteder, viser han os tillige Kilden hertil i, at Grundtvig „kun anseer det, som gaaer op og gjenfindes i Daabsbekjendelsen, som kirkeligt og henhørende til Troeslæren, Alt derimod, hvad der falder derudenfor, henregner han til det „Theologiske eller til Skolen." Men herved komme Ankerne til at udstrække sig til Grundtvigs lutherske Kirkelighed i det Hele, idet en væsentlig Adskillelse saavel fra de Romersk-Katholske,

[1]) Med Hensyn hertil, vilde der været Opfordring til at benytte de af Cand. Hjort meddeelte historiske Oplysninger.

ſom fra de Reformeerte er bortfalden. Thi vel kan man paaviſe det Lutherſke hos ham, men kun ſom „hans eget perſonlige theologiſke; medens han i Livet og Virkeligheden erkjender et Andet, han ikke kan hjemle det lutherſte Navn," og dette medfører naturligen Uklarhed i hans Fremſtilling, og Forvirring „netop hos dem, hvem den tiltaler ſtærkeſt," og berettiger til den Paaſtand, „at den berørte grundtv. Begrændsning af Traditionen, lad end dens Ophavsmand for ſin Perſon være ſaa grundenig med Luther, ſom han være vil, ikke er lutherſt-ſymbolſk, og altſaa ikke heller lutherſt-kirkelig, og ligeſaa lidt danſk folkekirkelig." (P. 47).

Efter endnu at have paaviiſt flere Modſætninger mellem Luther og Grundtvig, — fremhævet Overdrivelſerne i de uhiſtoriſke Paaſtande om Oprindelſen og Uforanderligheden af Symb. apoſtol., — og gjort opmærkſom paa de Tvivl om den græſke Kirkes Daabs Gyldighed, ſom kunne udledes af Læren om Daabspagten, ſlutter Paſtor Knudſen dette Afſnit ſaaledes: „Sammenfatte vi nu hvad vi enkeltviis have berørt om Grundtvigs Fremſtilling af „den hellige almindelige Kirke" paa de Steder, hvor denne viſer ſig forſkjellig fra den lutherſte Opfattelſe af dette Begreb, da have vi ſeet det ſkrevne Guds Ord udelukket af denne Kirkes Beſkrivelſe, Nadveren af dens Grundtræk; Daaben fremſtillet, ſaaat Grækernes Chriſten-Navn bliver tvivlſomt, og Troesbekjendelſen behandlet paa en Maade, ſom paa eengang minder om den papiſtiſke Traditions Mangel paa hiſtoriſt Grund, og forſvaret ſaaat man maa ømme ſig ved at nedſkrive det Ord, der atter her maatte minde om Lighed med papiſtiſk Formaſtelighed i at ville forſvare det Uforſvarlige: — og ſaa maae vi dog ſpørge: er det den her beſkrevne „hellige almindelige Kirke," der ſkal afløſe den lutherſke, ſaaledes ſom den fremtræder i den Augsburgſke Troesbekjendelſe? er det for et ſaadant Kirkebegreb, at den ſyvende Artikel af Confeſſionen ſkal aflægges ſom et udtjent Klædebon? Eller, hvis vi have taget Feil af det klaſſiſke Sted [1]), hvor vi

[1]) I Afhandlingen: „den hellige almindelige Kirke" i Nordiſk Tidsſkr. f. Theol. 1, 46. fg. „Vi beſkrive den hellige almindelige Kirke ſom et

have grebet Grundtvigs Kirkebegreb, det vi have fastholdt for hans og hans Disciples Vedkommende: — hvor er da det Ord, der skal have Forrang fremfor dette? hvor er Prøvelsen og Forkastelsen af dette? hvor er Henvisningerne og Tilslutningerne til hiint? hvor er Veiledningen til at finde Meningen i alle de Modsigelser og Uovereensstemmelser, vi have paaviist, saaat Lutherdommen eet Sted er det eneste Rette, et andet Sted skal forbedres; den luth. Kirke eet Sted skal opgive sin confessionelle Eiendommelighed, medens det til en-anden Tid hedder, at man ikke mener at opgive de tidligere Tiders Troesarbeide; Nadveren erklæres eet Sted for et Saar, man ei maa røre ved, et andet Sted udelukkes den af Kirkens Grundtræk o. s. v.!" (p. 65—66). —

Som Overgang til det andet Afsnit om „Friheden," gives en interessant, kort, men i kraftige, levende Træk udført Skildring af den „ligesaa grundige som farlige Forvanskelse af baade lutherst og christelig Kirkelære, mod hvilken Grundtvig traadte op, og der gjøres „bestemt Indsigelse imod at henregnes til dem, der ville dømme Grundtvigs Vidnesbyrd om Brøsten i det danske Folk og den danske Kirke som en chamitisk Spot med den gamle Faders Skam, eller her ville fordre Sems og og Japhets Klæde anvendt; at man i Kraft af slige Grundsætninger, ligesaavelsom i Medfør af falsk Protestantisme, har gjort Grundtvig Uret ligefra hans første Optræden, er en Sandhed, som Historien mere og mere gjør Krav paa at faae anerkjendt i Almindelighed" (p. 73). — I en træffende Parallel sammenstilles derpaa Grundtvigs Optræden med Luthers. Begge gik tilbage til Fortiden for at finde fast historisk Grund; begge begyndte uden noget færdigt System, og dreves langt videre end de fra Begyndelsen tænkte sig; begge kom fra Læren til Kamp mod Forfatningen, som gav Læren Dækning og

---

stedsevarende aandeligt og hjerteligt, men ved Bekjendelsen offentlig vedgaaet, og derfor i Grunden umiskjendeligt Troes, Haabs og Kjærligheds Samfund i Aand og Sandhed, der ved et mundligt Guds Ord fødes i Daaben, og næres i Nadveren efter Christi Indstiftelse, til en guddommelig Vært" (P. 53).

Rygstød. Forskjellen derimod viser sig, idet Luther excommuniceredes og saaledes nødtes til at blive „organiserende;“ medens Grundtvig truede med at træde ud, uden at opfylde Trudselen, hvorfor hans Virksomhed, da han ikke opgav sine Fordringer, men indenfor Statskirken arbeidede paa at gjøre dem gjældende, nødvendigen maatte blive en „opløsende.“

Hvor vidt disse Frihedsbestræbelser gaae, er bekjendt; men med Hensyn til Dommen over dem, minder Ff. om Grundtvigs Ungdomstid og om at hans Anskuelser navnlig udviklede sig, „medens han led Uret.“ Ligger end heri en Undskyldning og Forklaring af meget, saa gjør dette dem dog ligesaalidt rigtige i sig selv, som det berettiger til at anvende saadanne Midler paa Liv og Død, som de han kæmper for, paa den danske Kirke. En væsentlig Grund til disses Extravagance, og til den Uklarhed og til de Misforstaaelser, som ogsaa her finde Sted, finder han i, at der intetsteds, hvor megen Tale der end har været om Frihed, er at finde nogen „Beskrivelse af Frihedens Væsen.“ Man er derfor alene henviist til Livet, til den Maade, paa hvilken man her vil have den indført. Og da „er det vitterligt, at Grundtvig som Medlem af Danmarks grundlovgivende Rigsdag ikke blot har ladet Ord falde, som viste, at han har tænkt sig Danmark som constitutionelt Land, men uden egentlig Grundlov, — men at han har stridt for en forhandlende Rigsdag uden Forretningsorden, og talt for en Pressefrihed uden en Presselov. (Beviserne herfor findes i Rigsdagstidenden). Alt vistnok efter hans eget Ord (i Mythologien XI):

Frihed lad være vort Løsen i Nord,
Frihed for Loke, saavelsom for Thor!

men altsaa for en Frihed, der i sit Væsen vilde være Lovløshed, og i sin Virkelighed give Løgnen Ligeberettigelse med Sandheden, Uretten med Retten, en Frihed, som netop Ondskaben udvortes upaatalt vilde kunne have brugt til sit Skjul, de opløsende Kræfter til Vaaben imod de opbyggende og bevarende“ (p. 78). En saadan Frihed maa fælde sig selv.

Dette finder nu Anvendelse paa den Maade, hvorpaa Sognebaandet fordres løst, og paa den dogmatiske og liturgiske Frihed, der

som ikke mindre uundværlig, hævdes for Præsterne. Dr. Rudelbachs Advarsel om „det aandelige Selvmord," Kirken herved vilde begaae, ændses saalidt som Biskop Martensens Indvending, at herved Kirkens opdragende Magt aldeles er tabt af Syne. Frihedens Sag skal sættes igjennem — ved Tvang. Som Gjennemførelsen af Forslaget, (imod hvilket der burde være bemærket, at dog Mange af Pastor Grundtvigs egne Tilhængere have erklæret sig), vilde „fredlyse falsk Lære af alt Slags," saaledes maatte det ogsaa lamme enhver samvittighedsfuld Præsts Virksomhed i Menigheden, idet han kunde bortvises af den Ligegyldige med et: „gaae Du bort, Du er ikke min Præst! af min Præst vil jeg lade mig sætte i Rette, men ikke af Dig!" Et Tankesæt, som dette, ligger vor Almue nær, siger Pastor K., og: „vee den, vee den redelige Præst, mister han her Anerkjendelsen af det Svar paa slig Indvending: „Du selv betaler mig, for at jeg skal tage Vare paa dit Liv og din Sjæl!" Mod denne og andre praktiske Følger af Forslagets Gjennemførelse, anføres saaende Pastor Grundtvigs egne Ord (Theol. Maanedsskr. VII. 3): „at enhver Theori om hvad man skal gjøre, nødvendig maa være falsk, naar man ikke praktisk kan følge den, uden at gjøre Alt bagvendt," — hvorpaa Ff. gaaer over til at belyse de almindeligen bekjendte Grunde, som ere anførte for den bydende Nødvendighed af slige „Forholdsregler paa Liv og Død" for den danske Kirke, hvilke han ligeledes søger at gjendrive, tildeels med Henvisning til Grundtvigs egne Ytringer fra en anden Tid. Han indrømmer imidlertid ikke blot Berettigelsen til mange Angreb, men er „villig til at anerkjende dens Rod i Kjærlighed til Herren og hans Kirke, Nidkjærhed for hans Ære, og til at udstrække denne Indrømmelse til Grundtvigs Disciple, forsaavidt de have fulgt deres Lærer efter;" derimod er han langt fra at billige „Maaden, hvorpaa Grundtvig har røgtet sit Kald at tale til Guds Folk om dets Overtrædelser," og finder væsentlig Grunden hertil i hans poetiske Natur, til hvis Eiendommeligheder det hører, „at han bevæger sig i Hyperbler." Af denne har en Angrebsmaade udviklet sig, der først beroer paa „Færdighed i at overdrive sin Fremstilling af det, han vil angribe,

saaat det Vrange og Aandløse, der er ved det, ret haandgribelig træder frem; dernæst gjøres Sagen til eet med en saadan Fremstilling, og nu paafølger Angrebet med den ham egne Hvashed, Djærvhed og Vid, saaat ikke blot Overdrivelsen, men selve det Overdrevne, ikke blot det Falske, men ogsaa det Sande, som er beheftet dermed eller indblandet deri, faaer det at føle" (p. 87).

En endnu dybere Grund til den falske Opfattelse af Frihedens Fordringer, søger Pastor Knudsen i den antinomistiske Retning hos Grundtvig, der i Afhandlingen „Moses og Jesus" (D. K.-T. Nr. 369) fører til Modsigelse med Luther i et Grundpunkt, hvor store Lovtaler denne end dækkes med. Her er Grundtvig nemlig endog kommen til den Paastand, at „det paa ingen mulig Maade lader sig forsvare i Christenheden at regne de 10 Bud til den christelige Børnelærdom" (P. 89). At dette principielt under Frihedsbestræbelserne fører til en Lovløsheds Tilstand, hvor ingen Plads bliver for Kirkens „Tugt", og hvor Orden stemples som „Tvang", ligger nær. Polemikken herimod skærper Forf. ved en dobbelt Anke, deels over Maaden, paa hvilken Striden er ført litterairt, deels over den Alliance med politiske, endog med kirkefjendske Elementer, som ikke er skyet, for paa Rigsdagen at sætte sine Meninger igjennem. Vi henvise til Bogen selv angaaende de frie og djærve Domme, der fældes om „Venstre", om det Spandetske, og især de Hass-Lindbergske Lovgivningsarbeider, hvilke sidste, „hvis Regjeringen ei standser dem i Fødselen, ville berede alle ærlige danske Præster og gjennem dem Menighederne en Prøvelse, saa svær, at dens Mage hidindtil neppe er oplevet. Hvor vanskeligt holdbar Stillingen er for de Præster, som ikke drage i Aag med Bondevennerne, ja, derom have de Embedsbrødre, der gjennem „Almuevennen" og dens Echo anbefales til Rigsdagsmænd, ikke let nogen Forestilling" (P. 99). — Til Slutning viser han os Forandringen med Personligheberne i Rigsdagsforhandlingerne om Kirkeforfatningsspørgsmaalene: „her see vi ikke som for mere end tyve Aar siden Clausen angribe, Grundtvig at forsvare det Nedarvede; men Grundtvig er Angriberen, Clausen Forsvareren for den Kirkeorden, Fædrene gave os i Arv, og — Clausen vandt mod Grundtvig!" (Pag. 102.)

Hermed maae vi slutte vort Uddrag af dette Skrift. Dets tvende sidste Afsnit om Papismen og Kirkeunionen paapege og belægge med Citater af Kildeskrifter mange høist vigtige Punkter, der vise Grundforskjellene, som endnu bestaae imellem Pavedømmet og Reformationen, og de Misbrug, der endnu finde Sted i den romersk-katholske Kirke. Og neppe vil Nogen, der læser den rige — skjønbt ikke altid velordnede — Samling af mere og mindre bekjendte, vigtige kirkehistoriske Kjendsgjerninger, fra den ældre indtil den allernyeste Tid, der her anføres som Vidnesbyrd om de virkelige Stemninger og Bestræbelser, lægge Bogen fra sig, uden en Følelse af, at vor Tid er ikke modnet til en Kirke-Union: der foreståaer den først en ny Kamp, gjennem hvilken, med Guds Hjælp, den „hellige almindelige Kirke" kan nedstige paa Jorden, „smykket som Bruden for sin Brudgom!"

—e.

Dr. Chalmers og det kirkelige Fattigvæsen.

(Meddeelt af Cand. theol. D. Svendsen).

Den i Aaret 1847 afdøde, udmærkede skotske Geistlige Dr. Thomas Chalmers, der i saamange Henseender har virket til Velsignelse for sit Fædrelands Kirke, og hvis rige og virksomme Liv i Nyt Tidsskrift f. udldsk. Theol. 1—2 H. 1854 er meddeelt i Uddrag, har blandt Andet henvendt sin særdeles Opmærksomhed paa Fattigvæsenet. Dettes mangelfulde Tilstand i Skotland og den sørgelige Tilstand, hvori det befandt sig i England, troede han hovedsagelig skyldtes en fordærvelig Organisation deraf, hidrørende fra en falsk Anskuelse af Maaden, hvorpaa der i en christelig Stat bør raades Bod paa Armodens Onder.

Sine Anskuelser herom har han udtalt med megen Varme i flere Skrifter — navnlig i sit Skrift, „On the christian and civic ecomomy of a nation", og i Skriftet, „On the sufficiency of the parochial system without a poor-rate for the right

anagement of the poor"; og af disse Skrifter har Otto v. Gerlach i Berlin leveret en tydsk Bearbeidelse under Navn af: „die kirchliche Armenpflege" (1847). Dog — Dr. Ch. er ikke bleven staaende ved at virke for sine Anskuelser ved Ordet, men med en nidkjære Præsts Ufortrødenhed har han under overordentlig vanskelige Forhold gjennemført sit System i sit eget Kirkesogn i Glasgow, og i det sidste af de to nævnte Skrifter giver han os en Beretning om denne Virksomhed og Resultatet af hans Forsøg.

Men idet Dr. Ch. angriber sit eget Lands Fattiglovgivning [1]), angriber han jo med det Samme ethvert Lands Institutioner i samme Retning, forsaavidt det under lignende Forhold maatte have adopteret en Lovgivning meer eller mindre i samme Aand — altsaa ogsaa, idetmindste for en Deel, vor Fattiglovgivning. Idet vi derfor henvise Enhver, der maatte føle Lyst og Trang til et nærmere og grundigere Bekjendtskab med den udmærkede Raade, hvorpaa Dr. Ch. behandler dette for Stat og Kirke saa overordeles vigtige Spørgsmaal, til ovennævnte Skrifter, skulle vi her give en sammentrængt Fremstilling af 1) hvad det er, Dr. Ch. bekjæmper, og hvorledes han bekjæmper det, 2) hvad han vil sætte i Stedet, og 3) hvorledes han selv har gjennemført sine Grundsætninger som Sognepræst ved St. Johannes Menighed i Glasgow.

1. Dr. Chalmers gaaer ud fra, at Forskjellen mellem Rige og Fattige — saavel som mere almindeligt taget mellem Høitstaaende og Lavtstaaende i Samfundet — er dybt grundet i selve den menneskelige Natur. „Fattige ville I altid have hos Eder", siger Herren, saa Haabet om at see Armoden udslettet

[1]) I Indledningen til sit ovenfor nævnte Skrift har Gerlach givet en Udsigt over Englands og Skotlands Fattiglovgivningshistorie, ligesom ogsaa hos os Bidrag til Oplysning herom for Englands Vedkommende er givet i „Nord og Syd" 1850, 1ste Qvartal Nr. 9. Den nye engelske Fattiglov (1834) er, trods sine unægteligt betydelige Reformer, dog ikke i sit Princip forskjellig fra den tidligere. Det er vel saaledes kun den frie skotske Kirke, stiftet 1843, som Dr. Chalmers' Bestræbelser i denne Retning hidtil væsenligen ere komne tilgode.

af denne Verden, er et forgjæves. Derimod maae vi ikke opgive Haabet om at kunne forebygge eller fjerne den Elendighed og dybe Fornedrelse af den menneskelige Natur, som Armoden ofte fremavler hos de lavere Classer i Samfundet; vi maae bevare Haabet om at kunne undertrykke Pauperismen. Men da Forskjellen mellem de menneskelige Vilkaar ikke er en kunstig, men en naturlig, maa der raades Bod paa Armodens Ondet ikke ved kunstige, men ved naturlige Midler, — med andre Ord, den Fattige maa ophjælpes ved sine Medmenneskers Medlidenhed, ved frivillig saavel aandelig som materiel Understøttelse og Godgjørenhed, ophjælpes hovedsagelig saaledes, at Mennesket ophjælpes i ham, saa han lærer at hjælpe sig selv; men ikke ved Understøttelse fra en Fattigskat, som directe eller indirecte paalægges Borgerne fra Statens Side, ikke ved en Tvangslovgivning, der hjemler enhver Trængende Ret til lovmæssig og bestemt Understøttelse af de Riges og mere Velstaaendes Hjælpemidler. En saadan Lov strider imod Organisationen af den menneskelige Natur og kan kun tjene til at gjøre Ondt værre; der er ingen Velsignelse ved dens Understøttelse, og den stiller saavel Yderne som Modtagerne i et falsk Forhold. Det er en uholdbar Paastand, at Enhver, blot fordi han existerer, har Ret til Livs-Underhold, at han, naar han selv lider Mangel, har Ret til at kræve det Nødvendige til Livets Ophold hos sine Medmennesker. Fastholdt saaledes i sin Almindelighed, synes denne Paastand at stride imod Alt, hvad Enhver, ved den første Erkjendelse om den naturlige Ret, nødes til at anse for sandt; i Særdeleshed kommer den i Modstrid med det, der foregaaer ved Eiendommens Opstaaen og den første Dannelse af dens Begreb. Grundvildfarelsen i denne Paastand er Forverlingen af tvende væsenlig og specifisk forskjellige Dyder: Retfærdighed og Menneskekjærlighed, idet man har henviist til den første af disse, hvad Gud og den menneskelige Natur har bestemt for den sidste. Ikke i Retfærdigheden, men i det ene Menneskes Medlidenhed med det andet, er Lægemidlet imod Mangelens Ondet at søge. Men idet Loven bryder denne guddommelige Orden, overstrider den sine Grændser; og den Vold, som den derved gjør paa den menneskelige Naturs sædelige Organisation, bliver

ikke ſtaaende herved, men bringer Uorden og Forſtyrrelſe ind ogſaa paa det menneſkelige Samfunds ydre Enemærker.

En Tvangslov til Fattigforſørgelſe virker ſkadeligt, ja virker til at forøge Armoden; thi medens den viſtnok er udſprungen af den bedſte Villie til at ville afhjælpe og lindre Armodens Tryk, tilſtopper den i Virkeligheden flere, i ſelve den menneſkelige Natur liggende, Kilder til kraftig Selvanſtrengelſe og virkſom Medlidenhed, ſom ellers vilde have flydt i en ſtyrkende og velgjørende Strømning gjennem Samfundet.

Den førſte og allerrigeſte af disſe Kilder ligger i disſe Folks tilvante Maade at leve paa og deres hele huuslige Indretning. En Lov, ſom tilſikrer faſt Underſtøttelſe i Tilfælde af Nød og Trang, maa nødvendigviis bringe en ſtor Slaphed ind i de arbeidende Claſſers ſtræbſomme og ſparſommelige Liv. Den virker til at undergrave al Drift til Sparſommelighed; thi Enhver veed jo, at kommer han i yderlig Forlegenhed for Udkommet, kan han altid tye til Fattigvæſenet, og Ingen vil lægge op af ſine Spareſtillinger til den onde Dag, naar han veed, at Staten eller det Offentlige har taget Omſorgen for denne Dag paa ſig. Der gives ingen ſtærkere Drift i vor Natur end Selvopholdelſesdriften, men Fattigloven har brudt Braadden af dens Virkſomheds Kraft, thi Enhver veed jo, at Samfundet ſkal ſørge for, at han i alt Fald ikke ſulter ihjel, ſaa hvis Hjælpemidlerne glippe, kan han dog altid tye til den offentlige Hjælp for at faae Livs-Underhold. Det er ſaaledes en Fritagelſes-Lov for Selvfornægtelſe, for Møie og Beſvær, for Vindſkibelighed og den travle Omhu i Øieblikket, ſom Forſynligheden fremkalder, og det er en Friſter til Dovenſkab og Uſædelighed, hvor lidet tillokkende end Tilflugten til Fattigvæſenet ſtundom kan ſynes de Fleſte.

En anden Kilde, ſom en ſaadan Lov let tilſtopper, er den virkſomme Hjælp fra Familiens Side. En af de føleligſte og tillige ſmerteligſte Virkninger af dette kunſtige Syſtem er Opløsningen af Slægtsſkabsbaandene, ikke blot mellem længere ude Beſlægtede, men mellem Familiens nærmeſte Medlemmer. Man har ſaaledes i England paa den ene Side ſeet mangfoldige Forældre løbe bort fra deres Børn, fordi de hellere end at følge

Naturens stærke Kald, at sørge for deres eget Afkom, saalænge de havde nogensomhelst Udsigt til Erhverv, have lyttet til Fattiglovens Fristelse, at den nok skulde tage sig af de Efterladte. Og paa den anden Side har man seet Børnene løbe bort fra deres Forældre, som de koldt og grusomt overlode til Fattighuset. Hvilken sørgelig Demoralisation og Krænkelse af de inderligste og ømmeste Familieforhold har ikke denne Lov — om ikke udelukkende bevirket, saa dog fremhjulpet og understøttet?!

En tredie Kilde, som Tvangsloven har tillukket, er de høiere og rigere Classers Godhed og Hjælpsomhed imod de lavere og fattigere. Fattigloven har givet Velgjørenheden en heel anden Characteer, idet den har forvandlet det, der skulde være en Kjærlighedens Gjerning, til en Gjenstand for retmæssig Fordring. Der kan ikke lægges noget mere isnende Baand paa Velgjørenhedens varme Strøm, end naar de Fattige i en Tone, som var det Noget, hvorpaa de havde gyldigt Krav, ja med Uvillie, forlange af Velgjørerne, hvad disse i samme Øieblik stode i Begreb med forfriskende og styrkende at labe tilflyde de Nødlidende og Trængende. Hvad der gives ifølge et Lovbud, gives uden god Villie, og hvad der modtages ifølge et Lovbud, modtages uden Taknemmelighed. Derfor staae de rige og arbeidende Classer ofte i en fjendtlig Stilling ligeoverfor hinanden, det ene Parti fuldt af Misfornøielse og bristigt fordrende som Sit, hvad det andet kun giver modstræbende og saa sparsomt som muligt. Men var dette den rette Tingenes Tilstand, da var Medlidenhed en Følelse, som høist overflødigt var bleven indplantet i vor Natur, thi dens Functioner vare nu blevne undværlige ved Lovgivningens Virkninger; og det kan heller ikke nægtes, at denne Følelse, som er nedlagt i vor Natur for at forsøde dette Livs Lidelser, i høi Grad er bleven qvalt af Fattiglovgivningen. Men dog forkynder den virkelige, ikke undertrykte Elendighed iblandt de arbeidende Classer med lydelig Røst, at Fattigvæsenets Organisation ikke har noget Æqvivalent at sætte i dens Sted.

Og endelig kommer endnu hertil den Hjælp, som de Fattige selv gjensidig yde hverandre. Hvormegen velvillig imødekommende Hjælp, hvormangen trøstende og medlidende, aande-

lig og legemlig Haandsrækning nyder ikke i Sygdoms- eller andre Ulykkes Tilfælde en i Armod nedsjunken Familie af sine fattige Naboer. Men Fattiglovgivningen har bidraget til at forbærve dette gjensidige Velvillies- og Hjælpsomheds Forhold, idet den frister til den Formening, at Sligt nu ikke længere behøves, eftersom de ikke kunne trænge til privat Understøttelse, hvem det Offentlige har paataget sig at forsørge; og hvor Loven har henviist Almisselemmerne til et fælles — i England ofte for flere Sogne fælles — Fattighuus og saaledes revet dem bort fra Hjem og Naboer, har den aldeles umuliggjort et saadant Forhold. Hvo der engang ret vilde lægge Mærke til, hvormange smaae, men talrige Understøttelser der tilflyde en i Armod nedsjunken Familie fra fattige Naboer, vilde forbauses over den uhyre Sum, der saaledes kan sammenskydes, samtidig med, at han vilde glæde sig paa Menneskehedens Vegne og føle sig overbeviist om, at naar en Nødlidende blot kan høres og sees af menneskelige Øren og Øine, vil han være sikkret imod den yderste Mangels Onder[1]). Som et slaaende, rigtignok mere udvortes, Beviis paa, hvad der kan komme ind ved de lavere Classers Sammenskud, kan anføres, at Bibelselskabet har en langt større Indtægt af de ugentlige Penningindsamlinger blandt de Fattige, end af de Riges aarlige Bidrag og glimrende Gaver.

Maa det nu indrømmes, at Tvangsloven i saa mange Henseender har forbærvet de Fattiges Sag, at den svækker Sparsommeligheden og slapper Selvopholdelsesdriften, at den

[1]) I Burtons „Vandring gjennem Storbritaniens Fængsler" meddeles en Begivenhed, der smukt oplyser dette. Det Fangerne ved Loven tilstaaede Qvantum Brød varierer paa de forskjellige Steder. I Bristol var det under det Maal, et Menneske behøver. Det Forbryderne tilstaaede Qvantum var for ringe, og Gjældsarrestanterne var slet intet tilstaaet. Fangerne af den sidste Classe vare derfor henviste enten til deres Venners Assistance eller det Offentliges Barmhjertighed. Men det hændte sig leilighedsviis, at begge disse Ressourcer glippede for dem, og de vilde uundgaaeligt være omkomne af Hunger, hvis ikke Forbrydernes Ædelmodighed var kommen dem til Hjælp, idet disse, hellere end at udholde Synet af en Medstabning, lidende under en af Naturens sørgeligste Qvaler, deelte deres egen fattige Portion med dem.

løsner eller sønderriver Familiebaandet, at den kjølner Medlidenheden og forbærver det naturlige Forhold mellem de høiere og lavere Samfundsclasser, ja mellem de Fattige selv indbyrdes, da var det bedre, om Lovgivningen havde holdt sig paa sine egne Enemærker og slet ikke blandet sig i de Fattiges Anliggender, men overladt til Menneskekjærligheden at tage sine egne Forholdsregler til at forekomme og lindre Armodens Tryk.

(Fortsættes).

Svar til Hr. Pastor H. A. Jespersen.

Af Udgiveren.

I „Dansk Kirke-Tidende" 1854 Nr. 38 har Hr. Pastor Jespersen henvendt et Spørgsmaal til mig i Anledning af mit Foredrag i Roeskilde-Convent om Sacramentordene, hvilket jeg herved skal tillade mig at besvare.

Dersom Nogen, i Bekymring for sin Salighed, spørger ligesom Stokmesteren i Philippi (Ap. Gj. 16, 30): „Hvad bør mig at gjøre, at jeg kan vorde salig?" — da vil jeg svare, som Paulus svarede: „Troe paa den Herre Jesum Christum, saa skal du vorde salig." Dette er baade Mere og Mindre end at troe paa det apostolske Symbolum; qvantitativt mindre, qvalitativt mere, forsaavidt derved det Centrale, den personlige, aandelige Hengivelse til Frelseren og Tilegnelsen af hans Personlighed fremhæves, medens Troen paa Symbolet, hvori Troen paa Jesus indeholdes, let ved den menneskelige Syndighed kan mistydes til en udvortes, historisk Antagelse af de enkelte Led. Det forekommer mig, at der er langt større Trøst og Beroligelse for den bekymrede Sjæl ved saaledes at henvises med sin Tro til den levende, personlige Frelser, hvis Naades Favn altid staaer aaben for de Bodfærdige, end ved at henvises til et Qvantum Sætninger, hvorved Bekymringen let kunde forøges, f. Ex. ved Tvivl om den rette Tilegnelse af et enkelt Led. Men vistnok indrømmer jeg, at Troen paa Jesus

i ſin theoretiſke Udfoldelſe maa ſondre ſig i Symbolets enkelte Led, ſom det Hovedſagelige i Kirkelæren. Man kan imidlertid have det Centrale, uden endnu at have alt det Peripheriſke. Saaledes var Maria, da hun ſad ved Jeſu Fødder, ſalig ved ſin Tro, ſkjøndt hun endnu ikke kunde bekjende ham ſom den Korsfæſtede og Himmelfarne [1]).

Efter at jeg ſaaledes har beſvaret Hr. Paſtor Jeſperſens Spørgsmaal, være det mig tilladt at gjengjælde Spørgsmaal med Spørgsmaal. Hører da den romerſk- og den græſk-catholſke Kirke, hvor der ikke døbes paa Troen af Symbolet, i den Form, ſom det foreligger hos os, **men hvor der døbes paa et Mindre** (i den romerſke Kirke paa et forkortet Symbolum apoſt., i den græſke paa det nicænſke Symb., der af 3die Artikel kun har første Led) — ikke med til den hellige almindelige Kirke? Thi derſom de gjøre dette, da er jo Grundtvigianismens Princip brudt. Mig er det ubegribeligt, hvorledes Nogen kan faſtholde de Paaſtande af Grundtvig, P. A. Fenger og Birkedal, ſom jeg i Roeskilde Convent bekjæmpede, uden med det Samme at ørryde Staven over næſten alle Tiders og alle Landes chriſtelige Kirke. Men gjøre de ikke det — ſom vi jo Alle vide, at de ikke gjøre — da ſkeer det kun med Opgivelſen af den ſimpleſte logiſke Conſeqvents.

Den tydſke evangeliſke Kirkedag, der, ſom man vil erindre, blev grundet i Wittenberg i September 1848 og ſiden aarligen i September-Maaned er traadt ſammen i forſkjellige af de ſtørre tydſke Byer for at knytte et faſtere Foreningsbaand mellem de Kirkeſamfund, der ſtaae paa de reformatoriſke Bekjendelſers Grund, aabner idag, Fredagen den 22de September, ſit ſyvende Møde i Frankfurt am Main, og forbliver ſamlet her til Tirsdagen den 26de September. Ifølge den af

---

[1]) Forſaavidt derimod Troen vil blive ſtaaende paa dette ufuldſtændigere Trin og negere det, der hører med til Fuldkommelſen af Herrens Værk, bliver den iretteſat (ſee Matth. 16, Herrens ſtraffende Ord til Peter).

Præſidiet (Bethmann-Holweg, Stahl og Mühler) udſtedte Indbydelſe ville følgende Gjenſtande komme under Forhandling:

1) Om den rigtige Brug af Bibelen i Kirke, Skole og Huus (indledet af Generalſuperintendent Dr. Hoffmann fra Berlin). 2) Kirkens Stilling til den borgerlige Lovgivning med Hensyn til Spørgsmaalet om Ægteſkabs-Skilsmisſe (indledet ved Profeſſor Dr. Julius Müller fra Halle). 3) Barnedaabens Berettigelſe (indledet ved Prof. Dr. Steinmaier fra Bonn). 4) Den kirkelige Fattigpleie (indledet ved Superintendent Lengerich fra Demmin). 5) Den indre Miſſions Princip (indledet ved Dr. Wichern fra Horn ved Hamborg). 6) Den tydſke evangeliſke Kirke i Nordamerica i dens Forhold til den tydſke Moderkirke (indledet ved Prof. Dr. Schaff fra Mercesburg i Pennſylvanien). — Desuden ville i Specialconferentſer følgende Gjenſtande blive forhandlede: den indre Miſſion paa Univerſiteterne (ved Prof. Hundeshagen); den religiøſe Kunſt; Fængſelsvæſenet; Redningshuſe; Søndagens Helligholdelſe; chriſtelige Svende- og Ynglingsforeninger.

Ugeſkriftets Red. haaber i et følgende Nummer at kunne levere en Beretning om disſe kirkelige Forhandlinger.

Kirkelig Statiſtik[1]). Berlin indbefatter 27 Kirkeſogne med 45 Kirker (Bedeſalene iregnede) og 85 evangeliſke Geiſtlige. Disſe Sogne omfatte et Antal af 396,591 Sjæle. Det ſtørſte Sogn er St. Georgs-Sogn paa 78,067 Sjæle[2]), det mindſte Frederiks-Waiſenhuſet paa 53. Af Præſteembederne bortgives 42 af Kongen, 25 af Magiſtraten, 1 af Provſten ved St. Nikolai, 2 af Provſten og Miniſteriet ved St. Nikolai, 10 af Presbyterier og Menigheder, 2 af Fattigdirectionen, 3 af frie Foreninger. — Berliner Sognene ere inddeelte i 3 Superintendenturer: Berlin (32 Geiſtlige), Berlin-Kölln (11 Geiſtl.) og Friedrichswerder (19 Geiſtl.) Umiddelbart under høiere Øvrigheder ſtaae 23 Geiſtlige. — Med den ydre Miſſion beſkjæftiger

[1]) Efter „Prot. Kirchenz." 1854 Nr. 32.

[2]) Der er nu beſtemt at dette ſtore Sogn ſkal deles i 4 Sogne og 3 nye Kirker opføres. Een af disſe er allerede nær ved at være færdig.

sig 11 frie Foreninger, med den indre 34. Af Fattig-Commissioner gives der 56. — Katholikerne have 4 Kirker. Grækerne, Baptisterne, Herrnhuterne og Anglicanerne have Capeller. Gammel-Lutheranerne holde deres Gudstjeneste i Garnisonskirken. Christ-Katholikerne af den apostoliske Bekjendelse og Irvingianerne have ogsaa gudstjenstlige Localer. Katholikernes Antal er 14,204, Grækernes 50, Hernhuternes 243, Gammel-Lutheranernes 1600, Baptisternes omtrent 200, Christ-Katholikernes 2070, Irvingianernes omtrent 400. — Af ikke-christelige Religioner repræsenteres den jødiske med 13,522 Individer og den muhamedanske med 2.

Den tydsk-evangeliske Menighed i Constantinopel har formindsket sig noget ved Krigen, som har standset Haandværkernes Vandringer, især fra Donau-Fyrstendømmerne til Hovedstaden. I Aaret 1852—53 talte den dog 300 Medlemmer, havde 4 Vielser, 17 Daab, 3 Begravelser og 70 Communikanter, af hvilke 30 paa Langfredag. Skolen tæller 26 Elever; Tilliden til Undervisningen og Paasstjønnelsen af dens Værd er i Tiltagende og Opførelsen af et Skolehuus paatænkt. Menighedens Bogsamling er forøget; en Sparekasse oprettet, og Grunden til Opførelsen af et Hospital er kjøbt. Kongen af Preussen gav 2000 Thlr. hertil. En afsondret Begravelsesplads for Protestanter er der Haab om, at Storherren indrømmer. — Menigheden i Constantinopel vedligeholder Forbindelse med dem, som danne sig i Donaufyrstendømmerne, navnlig i Galatz og Jakobsonthal, hvor det tydsk-evangeliske Element skal være i stadig Fremgang. For nogle Aar siden, da Ingen bekymrede sig om disse Christnes religiøse Trang, fandt talrige Overgange til Islamismen Sted. — Ogsaa med Levningerne af de gamle christne Menigheder i Lille-Asien, især med dem paa den persisk-tyrkiske Grændse ved Urmiah-Søen, ere Forbindelser oprettede. Mange af disse skulle have aflagt saameget af deres Vildfarelser og Misbrug, at man endog vil kalde dem „det fjerne Østens Protestanter". En Følge heraf var, at de under Kurdernes blodige Forfølgelser i

de ſenere Aar ingen Deeltagelſe har fundet hos deres nærmeſtboende Troesfæller, hvorimod der er ydet dem Hjælp fra Proteſtanterne i Conſtantinopel. Den 10de Juli f. A. ſkildredes ved Gudstjeneſten deres Stilling, og en Collect for dem indbragte c. 310 Thl. (= 413 Rd. 4 Mk. danſk). Disſe ere beſtemte til at grundlægge et Vaiſenhuus for at opdrage de mange forældreløſe Børn.

(Efter „Flieg. Blätter des rauh. Hauſes").

Californien lokker Mange til ſig, ſom ſøge deres Troſt i Guldminerne. Men ogſaa i en anden Henſeende byder Californien en rig Arbeidsmark: hvad Miſſionairerne kunne høſte her, hvor Guldſøgere fra alle Nationer ſtrømme ſammen, det fremgaaer af en officiel Beretning over de i Californien nedſatte fremmede — tilmed hedenſke — Folk. Ifølge denne ſkulle der boe 22,175 Chineſere, 1,125 Auſtraliere, 836 Sandwich-Inſulanere, 34 Nyſeelændere, 28 Malaiere og 14 Hinduere.

Udnævnelſer. 13de Septbr. Cand. th. F. C. D. Oleſen, til ordineret Catechet ved Bremerholms Menighed i Kjøbenhavn. — Adjunkt ved Viborg Cathedralſkole, Cand. th. J. C. Faber, til ordineret Catechet ved Domkirken i Aarhuus og til første Lærer ved den høiere Drenge-Borgerſkole ſammeſteds.

Næſte Uge udkommer intet Nr. af Ugeſkriftet.

Dette Ugeſkrift omdeles hver Fredag, og koſter 2 Rd. 32 Sk. om Halvaaret. For Udenbyes, der ønſke Bladet **med Poſten**, er Prisen 2 Rd. 44 Sk. Subſcriptionen, der er bindende for en halv Aargang (eet Bind), modtages i alle Boglader og paa de kongelige Poſtcontoirer.

Forlagt af den Gyldendalſke Boghandling. Thieles Bogtrykkeri.

Ugeſkrift

for den evangeliſke Kirke i Danmark,

under Medvirkning af

Prof. J. F. Hagen, Paſtor P. E. Lind og Paſtor C. Rothe,

udgivet af

J. M. L. Hjort, Candidat i Theologien.

Nr. 47. Den 6te October. **1854.**

Indhold. 1. Dr. Chalmers og det kirkelige Fattigvæſen; af Cand. Svendſen. (Sluttet). 2. Ledige Embeder og Udnævnelſer.

Dr. Chalmers og det kirkelige Fattigvæſen.

(Meddeelt af Cand. theol. D. Svendſen).

(Sluttet).

2. Men idet Dr. Ch. ſaaledes bekjæmper Statens Indblanding i de Fattiges Anliggender, har han da Noget at ſætte i Stedet? eller vil han blot være fri for Loven, for ſaa at overlade Sagerne til deres egen Gang, i den Tro, at Selvopholdelsesdriften og Medlidenheden allevegne og til enhver Tid af ſig ſelv ville være paa rede Haand til at forebygge eller afhjælpe de mangehaande Tilfælde af den yderſte Nød og Elendighed, der rundtom forefalde? Sandelig Dr. Ch. havde et altfor dybt, paa chriſtelig Kjærlighed grundet, Indblik i og Kjendſkab til den menneſkelige Natur og de menneſkelige Samfundsforhold, til at han ſkulde troe, at der her ikke behøvedes en Organiſation. Atter her høre vi hans: Organiſeer, organiſeer! Han vil, at der ſkal være en

Fattigpleie, et Fattigvæſen, men han vil tillige, at Omſorgen for de Fattige i hver Menighed ſkal være Kirkens Sag. Menneſtevennens private Virkſomhed ſkal organiſeres i et kirkeligt Fattigvæſen, hvis Fond ikke ſkal dannes ved en Tvangslov, men ved Menighedens frivillige Ydelſer. Hvad en enkelt Mand, der forener virkſom Kjærlighed til ſine Medmenneſker med chriſtelig Indſigt og Forſtand, kan udrette til Velſignelſe for ſine fattige og trængende Naboer, det ſkal virkes over en heel Menighed af flere ſaadanne Mænd, der deels ſkulle have al fornøden Frihed til ſelv at afgjøre enkelte, i deres eget Diſtrict forekommende Tilfælde, der maatte egne ſig til mere privat Behandling, deels kunne forebringe de vanſkeligere Spørgsmaal for deres Colleger. Den Indflydelſe, ſom en nidkjær Præſt vil kunne have paa en ſaadan Inſtitution, baade ſom opmuntrende og ſom ledende, vil ikke kunne miskjendes, men forøvrigt er deres Stilling ſelvſtændig og deres Embedsvirkſomhed forſkjellig fra den Geiſtliges. Med Henſyn til Antallet, da vilde der i en Menighed paa 2000 Sjæle (og større burde efter Dr. Ch.'s Mening ingen Menighed være, — ſaa vi ſee, hvorledes dette Spørgsmaal her ſtaaer i Forbindelſe med hans Virkſomhed for Kirke-Udvidelſen (the church-extension)-), naar hver Forſtander betroedes Omſorgen for 400 af disſe, behøves 5 Fattigforſtandere eller Diaconer. Det er altſaa den ældſte Kirkes Diaconat, Dr. Ch. vil gjenoplive; og idet han for ſit eget Lands Vedkommende finder et Tilknytningspunkt for denne Inſtitution i den tidligere ſkotſke kirkelige Lovgivning og i det Hele taget i den presbyterianſke Kirkeforfatning, udtaler han ſig ſaaledes om en Diacons ſæregne Stilling, ſamt deraf følgende Pligter og Maade at forholde ſig paa:

„I een Henſeende er Diaconen ikke ſtillet ſaa heldigt overfor de Fattige, ſom den, der paa egen Haand og mere privat øver Barmhjertighed. Det er nemlig vigtigt at kunne holde ſin Almisſeuddeling ſkjult, ſaaledes at denne aldrig fremtræder ſom Hovedformaalet for Ens Færden iblandt Diſtrictets Beboere. I denne Henſeende har Diaconen intet Valg. Ved ſit Embede og ſin Titel ſtaaer han ſom Forvalter af Menighedens Almisſe; det er hans anerkjendte Kald, og om han ogſaa vilde, kan han ikke ſkjule det, — hvilke urene Begjærligheder endog maaſtee

det blotte Syn af ham kan vække blandt de fattigere og dybere ſunkne Familier i hans Diſtrict. Dog kan denne Vanſkelighed overvindes ved andre Ting, ſom den private Velgjører ikke i den Grad har i ſin Magt.

Diaconen ſkal ikke gjøre nogen Hemmelighed af ſin Stilling ſom Diſtrictets Fattigforſtander, men aabent udtale de Grundſætninger, hvorefter han vil opfylde ſine Pligter. Han vil da ſnart kunne give dem, der ere betroede til hans Omſorg, det rette Syn paa Sagen og vinde dem for ſine Anſkuelſer. Alt, hvad der har et Grundlag af Ret, maa tilſidſt beſeire Gemytterne og drage dem med ſig. Snart vil han have deres Samvittighed paa ſin Side, og er det først Tilfældet, da vil han heller ikke finde det vanſkeligt at gjennemføre ſit Syſtem. Folkene ſelv ville blive hans bedſte Forſvarere og ville yde ham en ſaa virkſom og frugtbringende Hjælp, at han ſelv vil forundre ſig derover, efterhaanden ſom han opdager, paa hvor mild og lykkelig en Maade, og med hvor ringe Udgift for Menighedens Kaſſe, han kan afhjælpe enhver virkelig Trang. Da hans Gaver ikke koſte ham ſelv Noget, kan den fine Følelſe, ſom den ſimple Mand virkelig beſidder, uagtet Mange ikke ville tiltroe ham den, vel ikke komme ham til Gode; men Haand i Haand med denne fine Følelſe gaaer ogſaa en vis Sands for Selvſtændighed, og denne kan han nære og pleie, ſaa den efterhaanden bliver til en afgjort Uvillie imod at gjøre ſig afhængig af en Fattigkaſſe. Mellem Diaconen og hans Familier bør et aabent og venligt Forhold finde Sted; og ved hyppige Huusbeſøg og hjertelige Samtaler vil han ſnart komme i ſaa nær Forbindelſe med dem, at han vil kunne afgive en ti Gange grundigere Dom om ethvert indtrædende Tilfælde af Trang, end den, ſom conſtrueres ud af en Fattigcommisſions formelle Underſøgelſer og hele Ark opfyldte med ſchematiſke Overſigter og halve Oplysninger."

Med Hensyn til Maaden, hvorpaa Diaconen nu nærmere ſkal gaae frem ved de enkelte Tilfælde af Nød og Elendighed, da faſtſættes ſom Regel, at først naar alle andre og bedre Maader at hjælpe paa have viiſt ſig uvirkſomme, maa man tage ſin Tilflugt til Menighedens Fattigkaſſe. Først altſaa maa ved ethvert Tilfælde af Nød den Fattiges egen Driftighed og Vind-

ſtibelighed anſpores, ſaa man ſeer, om han ikke ſelv ved ſtørre Anſtrengelſe og mere Sparſommelighed ogſaa kunde erhverve Mere. Frembeles maa man opſøge hans Slægtninge og forhøre, om de ikke kunne affee Noget. Derpaa maae Naboerne underrettes derom, og man maa forſøge, om ikke diſſe ved en fælles Anſtrengelſe ville lindre den Lidendes Nød, eller om de maaſtee ikke gjerne ville holde den Plet, der klæber ved et Almisſelem, borte fra den, der er afholdt af og anſeet blandt ſine Naboer. Man betænker ikke, hvor virkſomme diſſe Midler kunne gjøres, hvor gavmilde og righoldige diſſe naturlige, af ſig ſelv flydende Hjælpekilder kunne blive; og med dem alle maa man gjøre Forſøg og øſe af alle, før man tager ſin Tilflugt til Fattigkaſſen og forebringer Sagen for Collegiet. Den rette Diacon opfylder ſine Pligter bedſt, naar han giver Diacon-Collegiet ſaa lidt at beſtille ſom muligt; og ofte kan en ubetydelig, mere privat Haandsrækning i Nødens Øieblik frie den ellers ſtræbſomme og ærefjære Mand fra at komme paa Fattigvæſenets Liſter.

Diaconen har her det Fortrin fremfor den privat Beſøgende, at hvad han ſaaledes kan ſpare for Fattigkaſſen, det kan han ikke anſees for at have villet ſpare af Gjerrighed, thi han handler jo ikke med egne Midler, men er kun Forvalter af fremmede Penge. Men der gives endnu et andet og ſtørre Fortrin, ſom Diaconen har fremfor den blotte Beſøger. Hans Embedsvirkſomhed er vel forſkjellig fra den Geiſtliges, men alligevel er et Embede ham betroet ſom Menighedens Repræſentant. I denne Egenſkab ſømmer det ſig ham ikke blot at lægge de Mennesker, han kommer i Forhold til, Evangeliets hellige Lærdomme paa Hjerte, men naar han har Foreſtillinger at gjøre dem, kan han gjøre det med deſto ſtørre Vægt. Det er i høieſte Grad Pligt for ham til enhver Tid at aflægge et ubeſtikkeligt Vidnesbyrd; naar Leilighed dertil gives, at foreholde dem deres laſtefulde Vaner, deres lave Tænkemaade; og naar han finder, at de have Evne, men ikke Villie til at underſtøtte en hjælpeløs Slægtning, da med Afſky at hæve ſin Stemme imod denne følesløſe Selvſyge, ſom vægrer ſig ved at komme ſit eget Kjød og Blod til Hjælp i deres Elendighed og Fornedrelſe. Ogſaa maa han

ſtrengt ſkjelne mellem foregiven og virkelig Nød, thi af den forſkjellige Maade, hvorpaa han i hvert af disſe Tilfælde gaaer frem, ſkal det kjendes, at Ledelſen af hans Menigheds Fattigpleie er en chriſtelig-ſædelig [1]). De, ſom mene, at denne Beſtyrelſesmaade er upopulær, miskjende aldeles de lavere Claſſer. Den vil tvertimod finde Gjenklang i deres Samvittigheder, og de ville ſnart lære at ſkjelne mellem fornærmende Haardhed paa den ene Side, og paa den anden Side conſeqvent Optræden af en Mand, ſom med Uforfærdethed og Charakteerſtyrke viſer ſig ſom en afgjort Fjende af Forſtillelſe og Slethed. En ſaadan Mand vil ſikkert forandre Tonen, hvor den før var mindre god, og ſkulde endog hans Diſtrict være det fattigſte i Staden eller Omegnen, ſaa vil han alligevel ſelv forbauſes over, hvormange Maaneder, ja maaſkee Aar, der hengaae, før han bliver ſat i den Nødvendighed at tye til Menighedens Kaſſe for at hente Hjælp til ſine Folk.

Efterat vi ſaaledes have angivet, hvad det er, Dr. Ch. vil ſætte i Stedet for en Tvangslov fra Statens Side til Fattigforſørgelſe, gaae vi over til hans Beretning om en 18aarig Erfaring i St. Johannes Menighed i Glasgow.

3. „Maaſkee" ſiger Dr. Ch. „har En og Anden været friſtet til at holde alle vore Grunde for driſtige Hypotheſer og vort Syſtem for et Theorem uden Støtte i Erfaringen. Men det forholder ſig ikke ſaa. De Grundſætninger, paa hvilke vi have bygget vort Syſtem og Haabet om Fremgang for vore Anſkuelſer, ere ikke vilkaarlige Theorier, men Kjendsgjerninger, Love, der ligge i ſelve den menneſkelige Natur. Dog hvad der i Almindelighed er ſandt, maa ogſaa være ſandt i hvert enkelt Tilfælde, der fuldkomment og med Rette kan ſubſumeres under dette Almindelige; hvad der in abstracto er ſandt, maa ogſaa være det in concreto, og vi ere forpligtede til, hvis concrete, levende Exempler paa Holdbarheden og Sandheden af vore Anſkuelſer have tilbudt ſig, da at lægge dem frem for Alles

[1]) Cf. Rudelbach, Chriſtelig Biographi I. P. 479. (Ambroſius). — See ogſaa en Artikel af Provſt D. Smith i „Chriſtelig Kirketidende" 1833 Nr. 39.

Dine. Vi have nu virkelig gjort en saadan lykkelig Erfaring; og dog blev Forsøget foretaget under saa ugunstige Omstændigheder, at det altid er forekommet os som et experimentum crucis, og i den lykkelige Udgang af Sagen finde vi os derfor berettigede til at finde et argumentum a fortiori. Strax i Begyndelsen stødte Forsøget paa stærk Modstand; under dets Fremgang blev det haanet og bagvasket, og efterat det var lykkedes, blev det jammerlig mishandlet og misforstaaet. Alligevel staaer jeg fast derpaa, at det i Sandhed stadfæster Princípet og Theorien for den hele Sag, i den Grad, at det er min Overbeviisning, at naar man engang omhyggeligt og ærligt vil undersøge Sagen, vil man sikkert stemme til Gunst for os; og frembeles, da den menneskelige Natur allevegne er den samme, vil det ogsaa, naar kun de Hindringer, som staae i Veien for Forsøgets Gjentagelse ere ryddede til Side, over den hele Verden have de samme Resultater."

Den største Vanskelighed, der var at overvinde, var Modstanden fra det bestaaende Fattigvæsens Embedsmænd. Det nylig oprettede St. Johannes Sogn var dengang et af de ni Kirkesogne i Glasgow, hvis Collecter tilfløde eet almindeligt Fond og bleve forvaltede af een fælles Direction (Generalsessionen). At forstyrre denne Enhed, eller endog kun løsne et Led deri, var ingen let Sag; men dertil kom Indsigelser fra Hospitalsbestyrelsen og flere andre Autoriteter, saa at de kunstige Forhindringer vare langt vanskeligere at overvinde end de naturlige — med andre Ord, de Vanskeligheder, som senere reiste sig ved Behandlingen af selve de Fattige, vare for ringe at regne i Sammenligning med de Vanskeligheder, som reiste sig fra de hos det gamle Fattigvæsens Embedsmænd samt alle vedkommende Øvrighedspersoner indgroede Fordomme. Ikkedestomindre lykkedes det Dr. Ch. ved en særegen Forbindelse af gunstige Omstændigheder at faae draget sit Kirkesogn udaf den almindelige Fattigforvaltning og erhverve sig de daværende Øvrighedspersoners Tilladelse til at anstille et Forsøg. I Glasgow havde hvert enkelt Kirkesogn sine til det ovenfor omtalte almindelige Fond henviste Fattige, som bleve underholdte af det, Generalsessionen tilstod dem; og tillige gaves der saakaldte Hospitals-

Fattige, der enten som Hospitalslemmer eller som Pensionister, der boede ude i Byen, vare henviste til det ved Fattigskatten samlede Fond. Udgifterne til Hospitalets Fattige vare langt betydeligere, end til S sionens, ligesom da ogsaa Hospitalets Indtægter vare langt betydeligere end Sessionens. Den ved Fattigskatten fra hele Glasgow sammenbragte Sum naaede i et af Aarene før 1819 en Høide af 12000 £, men Summen af Collecterne i Kirkesognene naaede sielden eller aldrig en Høide af 2000 £. Da i September 1819 St. Johannes Sogn var oprettet, beløb Udgiften til Sessionens Fattige sig kun til 225 £ aarlig, endskjøndt dets Befolkning udgjorde meer end 10000 Sjæle. Med Hensyn til Velstand staaer dette Kirkesogn betydeligt under Gjennemsnittet af Glasgows Indbyggere, da det næsten udelukkende er en Arbeider-Befolkning. Hvis derfor dette Kirkesogn var vedbleven at være indbefattet i det almindelige System, vilde dets Session vistnok ikke kunne være bleven beskyldt for en paafaldende slet Forvaltning, dersom det efter nogle Aars Forløb havde viist sig, at Udgifterne til alle de Fattige i St. Johannes Sogn beløb sig til Tiendedelen af hele Stadens Sessions- og Hospitals-Indtægt. Naar altsaa hele Glasgows Fattigvæsen kostede 12—14000 £ aarlig, maatte Udgifterne til de Fattige i St. Johannes Menighed efter det gamle System beløbe sig til 12—1400 £.

I det nu Dr. Ch. overtog Fattigforsørgelsen i St. Johannes Menighed, havde han hertil c. 400 £, som kom ind ved Menighedens frivillige Bidrag ved Kirkedørene. Herfra gik 225 £ til Sognets Sessions-Fattige, hvis Forsørgelse ved Sognets egne frivillige Tilskud Dr. Ch. overtog. Han lovede, ikke at henvise noget nyt Andragende om Hjælp til Byens almindelige Hospital, men at afholde ethvert saadant af Sognets egne Hjælpemidler; og saaledes overtog han da i September 1819 med c. 175 £ den nye Fattigforsørgelse i sit Sogn paa følgende Betingelser:

1. Hvis en eller anden stor og ualmindelig Ulykke ramte Staden og bevirkede overordentlige Forholdsregler, f. Ex. en almindelig Subscription til Fordeel for de lavere Classer, da

ſkulde de Fattige i hans Sogn have deres Andeel af denne almindelige Underſtøttelſe.

2. Han ſkulde forſørge ſine egne Fattige af Sognets Indſamlinger og ikke henviſe nogen Trængende til offentlig Underſtøttelſe. Men ligeſom ingen Fattig, der maatte flytte fra hans Sogn over i et andet, ſkulde falde Communen til Byrde, ſaaledes ſkulde han ogſaa være fritaget for at forſørge de Fattige, der maatte flytte fra et andet Sogn over i hans.

3. Naar de Almisſelemmer, ſom i hans Sogn endnu ſorterede under Byens almindelige Hoſpital, efterhaanden ved Døden afgik eller paa anden Maade ophørte at være Hospitalet til Byrde, ſkulde hans Sogn ogſaa fritages for Fattigſkat.

Ingen af de tre Betingelſer blev opfyldt. Da i Aaret 1820 en tung Hjemſøgelſe overgik Glasgow, og et umaadeligt ſtort Central-Suppekjøkken oprettedes, maatte St. Johannes Sogn oprette et Suppekjøkken en miniature for ſine egne Fattige. — Om de to andre Betingelſer ſenere hen.

Imidlertid inddeelte Dr. Ch. ſit Kirkeſogn i 25 Diſtricter, og da det lykkedes ham at finde ligeſaa mange Diaconer, overgav han enhver af dem eet Diſtrict, ſaa at enhver af dem betroedes Omſorgen for c. 50 Familier eller i Gjennemſnit henimod 400 Sjæle. Der meddeeltes dem en Inſtruction i Overeensſtemmelſe med de Grundſætninger og Regler for en Diacons Pligter og hele Maade at forholde ſig paa, ſom ere meddeelte under denne Fremſtillings 2den Afdeling. Forſøget havde den glædeligſte Fremgang.

„I Begyndelſen havde man", ſiger Dr. Ch., „i Almindelighed betragtet vort Forſøg ſom et temmelig uſkyldigt Fantaſteri, der nok efterhaanden vilde falde ſammen af ſig ſelv paa Grund af Mangel paa Hjælpekilder. Imidlertid viſte det ſig, at vore Midler ikke vare ſaa ubetydelige, idet Collecterne ved Kirkedørene om Søndagen vare løbne op til en Sum af henimod 600 £ aarlig; og man indvendte nu imod Syſtemet, at det vel kunde gjennemføres i et Sogn, hvor Collecterne vare ſaa betydelige, men ikke i noget andet, hvor de ikke udgjorde en ſaa betydelig Sum. For at fjerne denne Indvending og viſe, hvor let vor Fremgangsmaade kunde efterlignes i andre Sogne, lagde vi

den hele Indtægt af Collecterne ved Dag-Gudstjeneſten i de Ældſtes Hænder og overlod til dem at beſtride den gamle Fattigforſørgelſe. Diaconerne havde alene at gjøre med den nye Fattigforſørgelſe, idet det var deres Forretning at undersøge ethvert nyt Andragende om Underſtøttelſe fra Menighedens Fond, og den eneſte Kaſſe, hvoraf de kunde tage til diſſe Andragender, var Indkomſten af en lille Collect ved Aften-Gudstjeneſten, ſammenſkudt ved de fattige Sognefolks Halvpenninger, og ſom ikke naaede en Høide af 100 £ aarlig. Med denne lille Sum maatte Diaconerne idetmindſte en lang Tid afholde alle nye Andragender om Hjælp. Man ſeer ſtrax, at Opgavens Væſen laae i Behandlingen af diſſe nye Tilfælde; og hvis det var muligt at beſtride Udgifterne til diſſe alene af vore Aftencollecter, uden at tye til de rigeligere Bidrag ved Dag-Gudstjeneſten, da maatte Syſtemet vel ſagtens ogſaa kunne gjennemføres i andre Sogne. Vi maae imidlertid tilſtaae, at vi endnu havde en anden Grund til at henviſe Diaconerne alene til Aften-Collecten. Vi befrygtede nemlig en løſere, mindre omhyggelig Fattigpleie, naar alt, hvad der indkom ved Kirkedørene, blev ſtillet til deres Raadighed. Vi byggede aldrig paa vore Midlers Overflødighed, men alene paa den Omhyggelighed og Kraft, hvormed vi gik frem i vor Fattigforſørgelſe, og vi vare bange for, at vi ved altfor rigelige Midler ſkulde forledes til mindre travl og nøiagtig Opſporen af de Hjælpekilder, ſom vare at foretrække for ligefrem Penge-Underſtøttelſe. Den Iver og Dygtighed, hvormed Diaconerne røgtede det dem betroede Kald, var beundringsværdig. — Strax ved vort Foretagendes Begyndelſe vare vi udſatte for en meget ubeqvem, ſkjøndt høiſt naturlig, Reaction. Det var bleven bekjendt blandt Sognets Folk, at vi vilde bringe en vis ny og eiendommelig Methode for Fattigpleien i Gang. Dette havde i Begyndelſen den ſamme Virkning, ſom vi ovenfor have tilſkrevet Indretningen af en Tvangs-Fattigpleie: de fattige Familier kom alle i ſtor Bevægelſe, og der indkom en Mængde Anſøgninger til os, ſom nu alle maatte behandles efter vore Grundſætninger. Men ſnart lode de af dermed, da de begyndte at kjende vort Syſtem. Vore Underſøgelſer vare ſtrenge, men med Henſyn til hvert

enkelt Tilfælde venlige og imødekommende; og vi udtalte det som vort Maal, nøie at efterforske alle de Midler, som maatte anvendes, før man gik til at uddele af Fattigkassen. Nu ophørte snart Alle, som vare sig bevidste at have eller kjende saadanne Midler, med at ansøge os, og i Løbet af 1—2 Maaneder aftog Supplicanternes Mængde saameget, at den kun beløb sig til en Femtedeel af det Tal, hvortil den var stegen under det gamle System".

Resultatet af de fire første Aar overtraf aldeles Dr. Ch.s Forventninger. Den hele, til den nye Fattigforsørgelse anvendte, Sum beløb sig til 66 £ 6 sh. aarlig. Trækker man herfra Udgiften til nogle Trængende, som vare komne i Nød, ikke ved egen Skyld, men ved deres Nærmestes Immoralitet og Mangel paa Omsorg for dem, og som derfor egentlig ikke burde hjælpes paa denne Maade, samt Omkostningerne med nogle Sindssvage og andre Syge, for hvilke Udgifterne altid burde udredes af offentlige Midler[1]), saa beløb den aarlige Udgift til almindelig Armod sig til 32 £. Antallet af dem, der vare indførte paa Diaconernes Lister for modtaget Understøttelse med Penge, beløb sig til 13.

Da det viste sig, at Systemet kunde gjennemføres med smaae Midler, angreb man det paa en anden Maade. Man sagde, at en Diacons Forretninger nødvendigviis maatte medtage saamegen Tid, at en Mand, som beklædte en borgerlig Stilling i Samfundet, umuligt baade kunde give sig af dermed og tillige varetage sine egne Forretninger. Denne Indvending viste sig at være ugrundet; thi uagtet Diaconerne rigtignok i saa mange Henseender og paa saa forskjellige Maader virkede og levede for deres Districter, uagtet de paa saa mange Maader virkede til mildere og bedre Sæder, større Orden og Reenlighed, flittigere Skole- og Kirkegang, at det vilde være vanskeligt, at udmaale og opgjøre deres Omsorg i bestemte Arbeidstimer, medgik der dog kun liden Tid til de egentlige Embedsforretninger. Dr. Ch. underretter os nemlig om, at han sendte et Circulaire omkring til Diaconerne for at faae oplyst, hvormegen Tid de anvendte

[1]) Cfr. den nedenunder omtalte Afhandling: „distinction, both—."

til det reent Forretningsmæssige ved deres Embedsvirksomhed. Skjøndt nu Ingen vil falde paa at bebyrde Diaconerne for Ligegyldighed for deres Kald, vil man dog forbauses over at høre, at der som Gjennemsnitssum kun medgik en Tid af tre Timer maaneblig til en Diacons nødvendige og directe Embeds-Forretninger. Og desuden ligger den Slutning temmelig nær, at disse Mennesker, som vare i meget forskjellige Livsstillinger, ikke vilde have holdt det ud med en Biforretning i 18 Aar (1819—1837), dersom denne var saa beslaglæggende, at de ikke samtidigt dermed kunde varetage deres andre Forretninger. — En ny Indvending, at Diaconerne vare rige Folk, som toge af deres egne Midler og derfor sagtens kunde spare Fattigkassen, afviser Dr. Ch. dermed, at dette ikke i Reglen var Tilfældet, men at de enkelte rige Diaconer, som unægteligt havde været temmelig gavmilde med deres egne Midler, derved snarere havde virket til Skade end til Gavn, fordi de havde bragt en Uroligheds og Begjærlighedens Aand ind i deres Districter, som skadede Systemet, og som først ved denne Fremgangsmaades Ophør efterhaanden igjen forsvandt.

Endelig angreb man hans System paa en heel ny Maade. Man sagde, at det var aabenbart, at Grunden til, at denne Fremgangsmaade kunde lykkes og bestaae i St. Johannes Menighed, var at søge i Dr. Ch.s overordentlige og udmærkede Personlighed, hans mageløse baade Dygtighed og Nidkjærhed. „Det kunde gaae for Dr. Ch., men ikke for nogen anden Mand". Her var nu ikke Andet for Dr. Ch. at gjøre, end at søge practisk beviist, at hans Person ikke var nødvendig. Heller ikke betænkte han sig længe, men nedlagde i November 1823 sit Embede som Præst ved St. Johannes Menighed og forlod Glasgow. Det viste sig imidlertid, at Systemet holdt sig 14 Aar efter hans Bortgang. Alt gik sin gode Gang under hans Efterfølger, Dr. Mac Farlane. Heller ikke svækkedes det under dennes Efterfølger Dr. Brown, hvilket fortjener saameget bestemere at blive lagt Mærke til, som Dr. Brown, trods al sin theologiske Dygtighed, geistlige Veltalenhed og øvrige gode Egenskaber, var en temmelig upractisk Mand.

Der syntes saaledes at hvile en uheldig Stjerne over alle

Modſtanderne Argumenter, idet Syſtemet gik ſeirende ud af alle Angreb. — Naar imidlertid Dr. Ch.s ædle Foretagende alligevel ikke kunde holde ſig i Længden, naar det, omgivet af Modſtand og Angreb fra alle Sider, efterhaanden maatte falde ſammen, da vil det Foregaaende viſtnok have godtgjort, at Grunden hertil ikke laae i ſelve Syſtemet, men i den ublide Medfart, det allevegne fra mødte, og da navnlig deri, at de indgaaede Betingelſer fra vedkommende Beſtyrelſers og Øvrighedsperſoners Side ikke bleve opfyldte.

At den første af disſe Betingelſer ikke blev opfyldt, er tidligere paaviſt. Med Henſyn til den anden Betingelſe, da viſte det ſig af den Liſte, ſom holdtes over alle tilgaaende og afgaaende Almisſe-Søgende, at Tilgangen til Sognet var større end Afgangen derfra. Sognet maatte nu ikke blot forſørge ſine egne Fattige, men ogſaa dem, ſom fra den øvrige Deel af Staden flyttede derind — tvertimod den anden af de tre indgaaede Betingelſer. I Marts 1823 havde 15 af Sognets Almisſelemmer forladt Kirkeſognet, og 29 vare flyttede ind deri. I Aaret 1837 ſteg Tilgangen til 61, medens Afgangen beløb ſig til 29. Grunden hertil var, at det nye Syſtem, ſaa ſparſommeligt det end var, alligevel nød en ſtor Popularitet; og hvo, ſom kjender den menneſkelige Natur, vil vel ogſaa kunne forklare denne Kjendsgjerning. Vi behøve kun at tænke paa den Fortryllelſe, der ligger i perſonlig Opmærkſomhed, og det navnlig i Omgangen med de ſaa ofte tilſideſatte Fattige, ſom forbetmeſte trænge endnu mere til Raad end til Almisſe; og ſom derfor, uagtet de i St. Johannes Menighed fik mindre Underſtøttelſe i Penge, dog fik mere Hjælp i det Hele — alene ved den mildere, menneſkekjærligere Luft, de der indaandede.

Vi komme nu til den tredie Betingelſe. — Indtægten af Aften-Collecten om Søndagen var fuldkommen tilſtrækkelig for Diaconerne til dermed at afholde Udgifterne ved den nye Fattigforſørgelſe; men Collecterne ved Dag-Gudstjeneſten, ſom vare mere end tilſtrækkelige for de Ældſte til Forſørgelſen af Seſſionens Fattige, gave ſtedſe ſtørre Overſkud[1]), hvilket gjorde Dr.

[1]) Af dette havde Dr. Ch. blandt Andet ſkjænket 500 £ til Oprettelſen af

Ch. bekymret, fordi han frygtede for, at de saa særdeles rigelige Pengemidler skulde friste til Slaphed i Ledelsen af Fattigpleien. Af denne Grund gik han ind paa at forandre den med Byens almindelige Hospital sluttede Overeenskomst derhen, at han i Stedet for at afvente den Tid, da der i hans Sogn ingen Flere maatte sortere under det gamle Fattigvæsen, i Løbet af to Aar indfriede alle Sognets Hospitals-Fattige, og befriede saaledes Hospitalet fra enhversomhelst Fattigforsørgelse i St. Johannes Menighed. Han meente herved at have frigjort sit Sogn for Fattigskat, da dette ikke mere faldt Communen til Byrde, men desuagtet maatte Sognet i alle de følgende 14 Aar vedblive at betale Fattigskat. Dette var formeget. Og saaledes blev da i Aaret 1837 det hele Foretagende opgivet, efterat Forsøget havde staaet sin Prøve i 18 Aar.

„Vi havde gjort Regning paa", siger Dr. Ch., at „ifald vort Forsøg lykkedes, vilde vi have fundet Efterlignere, og at saaledes det gamle System med dets forvirrende og smittende Indflydelse snart skulde forsvinde fra de Steder, der grændsede til vort Sogn. Da dette ikke skete, blev vor Opgave saa meget sværere, eftersom den maatte fortsættes, paa alle Sider omgivet af Tvangs-Fattigvæsenet. Det stod ikke til at haabe, at vore Diaconer skulde vedblive at holde Modet oppe, naar de fandt, at Udsigten til en almindelig Reform, den Tanke, som først bragte det hele Foretagende i Gang, og for hvis Skyld Diaconerne alene ansaae det for Umagen værdt at holde ud, fra Tid til anden traadte mere og mere i Baggrunden. Jeg kan derfor ikke stærkt nok udtale min Forbauselse over, at Diaconerne, til Trods for saa mange afskrækkende Hindringer, saalænge have modstaaet Fristelsen og ved en 18aarig Udholdenhed paatrykt den frivillige Fattigpleie et Sandhedens Stempel, som al Modstandernes Snildhed og Sophisteri ikke vil kunne udslette".

Imidlertid tabte Dr. Ch. i Aarenes Løb hverken Troen paa sit Systems Sandhed eller Lysten til at anstille nye Forsøg. I den Tanke, at Angsten for den Fare, der truede Samfundet fra den bestandigt voxende, mere og mere om sig gribende, Pauperisme[1]), skulde have stemt hans Landsmænd mere gunstigt for

---

en ny Sogneskole (see Memoirs of Dr. Chalmers, Edinburgh & London 1854. Vol. I, Pg. 584).

[1]) Fra 12,000 £, hvortil Fattigskatten i Glasgow omtrent kunde anslaaes før 1819, da Dr. Ch. tiltraadte sit Embede som Præst ved St. Johannes Menighed, steg den i Løbet af 20 Aar til c. 80,000 £. Et Aar steg den til 150,000 £., men kan i de sidste Aar anslaaes til c. 120,000 £. aarlig. Det lyder utroligt, men stadfæstes ikkedestomindre ved Dr. Bu-

hans Anſkuelſer om den rette Fattigforſørgelſe, erklærede han ſig i Aaret 1840 villig til at ville overtage Fattigforſørgelſen efter ſit Syſtem enten i ſit gamle Sogn eller i hvilketſomhelſt andet Diſtrict i Glasgow, naar Menigheden ikke oversteg et Antal af 2000 Sjæle, og de tre nævnte Betingelſer virkelig bleve overholdte. Det Samme tilbyder han endnu engang her, idet han ſlutter ſin Beretnig 1841. Han har imidlertid ikkun liden Tro til, at den haardnakkede Vantro vil brydes, ſaalænge han er ilive, men det er hans Haab, hans ſikre Fortrøſtning, at hans Beſtræbelſer i denne Retning og det Exempel, han har givet, efter hans Død ville komme den yngre Slægt tilgode. — Og derſom vi med Sorg have ſeet Udfaldet af den udmærkede Mands menneſkekjærlige Iver og Nidkjærhed, ſamtidigt med, at vi have følt os grebne af Sandheden i hans Anſkuelſer og hans Syſtems Fortrin, da er heri indeholdt en Forjættelſe om, at hans ædle Beſtræbelſer blot behøve at blive kjendte, for paa ethvert Sted at bære deres Frugt. Selv om Nogen maatte finde, at Dr. Ch. ſtundom ſeer den engelſke Fattiglovgivning i et noget vel mørkt Lys; og ihvorvel det under alle Omſtændigheder naturligviis maa indrømmes, at de paaberaabte Forhold i enkelte Henſeender ere forſkjellige fra vore, — maa den hele Betragtningsmaade dog aabne Øiet for mange ſvage Punkter ſaavel i vort eget Fattigvæſen ſom i vore kirkelige og communale Forhold i Almindelighed.

Men vi kunne ikke ſlutte denne Fremſtilling, uden at have henledet Opmærkſomheden paa et andet herhenhørende lille Skrift af Dr. Chalmers. I en Afhandling („distinction, both in principle and effect, between a legal charity for the relief of indigence, and a legal charity for the relief of disease"), ſom han i Aaret 1838 oplæſte i det franſke Academi, gaaer han ud paa at viſe Forſkjellen, baade i Princip og Virkning, mellem en Underſtøttelſes-Lov for Trængende og en Underſtøttelſes-Lov for Syge og Svage. Medens han atter her for de Førſtes Vedkommende ſtærkt imødegaaer enhver Indblanding fra Statens Side, ſom fordærvelig baade for dem, der ville hjælpe, og dem, der ſkulle hjælpes paa denne Maade, viſer han, at dette ikke gjælder om Statens Foranſtaltninger for de Sidſtes Vedkom-

---

chanan's Vidnesbyrd, at medens Glasgows Befolkning fra Aug. 1840 til Mai 1849 voxte med c. 20 pCt., voxte Byens Fattigſkat i ſamme Tid med c. 430 pCt. (ſee Memoirs of Dr. Chalmers, Vol. I, Pg. 591). I England naaede Fattigſkatten inden den ſidſte Reform op til den umaadelige Sum af 8 Mill. £., og i mange Sogne var den næſten ligeſaa ſtor ſom Grundſkatten, (ſee den nedenunder omtalte Afhandling: „Diſtinction, both —").

mende. Her er det Stedet for Staten at træde frem med sin Lovgivning; her er Stedet for offentlig autoriserede menneskekjærlige Institutioner. En lovmæssig Foranstaltning til at afhjælpe Armoden avler mere Armod; en lovmæssig Foranstaltning til at mildne de Syges og Svages og Krøblingernes Kaar avler ikke mere Sygdom, men kan kun lindre og formindske Lidelse og Elendighed. Der kan ikke reises nogen Sum stor nok til at indhente den altid voxende Pauperisme, men derimod kan Staten med en i Forhold til Landets Hjælpekilder ringe Sum gjøre Alt, hvad der kan gjøres af udvortes Foranstaltninger, til at lindre og afhjælpe de Syges og Svages Skrøbelighed og Ulykke.

Dette fortrinlige lille Skrift slutter saaledes:

„Den hele Beviisførelse oplyses smukt, ja jeg vilde endogsaa sige stadfæstes og bekræftes ved vor Frelsers Exempel. Han kunde ved et Mirakel have frembragt Føde for at tilfredsstille en nødlidende Mængdes Hunger, ja han frembragte virkelig saaledes Føde to Gange, men nægtede at gjøre det tredie Gang, da de i lav Forventning om et Maaltid løb efter ham for atter at blive bespiste ved hans Velgjørenhed. „Sandelig I søge mig, ikke fordi I saae Tegn, men fordi I aade af Brødene og bleve mætte". Hvilken Modsætning mellem denne Tilbageholdenhed i hans Understøttelse med Føde og den ubegrændsede Gavmildhed i hans Understøttelse med Sundhed, som han ved et Mirakel skjænkede enhver Lidende, der søgte til ham for at helbredes. Der fortælles os ikke noget Exempel paa, at han nogensinde har afviist Krøblingen, eller den Lamme, eller den Værkbrudne, eller den Afsindige, eller den, der var plaget af mange og haarde Sygdomme; men i ethvert Tilfælde, vi læse om, „saae han til dem og havde Medlidenhed med dem og helbredede dem Alle". Jeg har ofte tænkt paa denne Fortælling og deri fundet en Rettesnor og et Exempel for os under vore offentlige Barmhjertighedsgjerninger. Thi saaledes som Frelseren var kjendt af Alle, var enhver Barmhjertighed af ham i Virkeligheden en offentlig Barmhjertighedsgjerning, og det er sienfynligt, at dersom han ved et Mirakel havde frembragt Føde og ingen Grændse sat herfor, vilde han have løst Folket fra al dets tilvante Flid og Forsynlighed og oprørt hele Judæa med sammenstimlende Skarer, som løb efter denne store Prophet, for at faae Føden hos ham. Men intet saadant Resultat kunde befrygtes, da han, i Stedet for en undergjørende Almisseuddeler for alle sine Landsmænd, blev en undergjørende Læge for det indstrænkede og forholdviis ringe Antal, som ved hans Haand søgte Lindring i deres Sygdom; og naar derfor, paa hans vise

og virksomme Velgjørenheds Vandring gjennem Judæas Land, den Stumme og den Blinde og den, som var hjemsøgt af allehaande Skrøbeligheder, kom frem af de omkringliggende Landsbyer, unddrog han sig aldrig fra disse Offre for en uforskyldt og hjælpeløs Ulykke. Vi have Meget at lære af denne vor Frelsers Fremgangsmaade. Men hvad der end fra hans Exempel maatte kunne hentes til Advarsel imod Oprettelsen af et Fristed for Trængende, kan derfra ingen Advarsel hentes imod Oprettelsen af et Fristed for Syge og Svage. Og medens tunge Uveirsskyer, der true med baade moralsk og physisk Ulykke, svæve over den ene Institution, tør vi om den anden trygt udtale det Ønske, at dens Dør maa aabnes, og alle dens Indgange udvides og mangfoldiggjøres, indtil enhver Lidende, som anraaber om Hjælp, indlades, og der bliver sørget for en Havn, der er tilstrækkelig rummelig for alle de Sygdomme, som en uafvendelig Nødvendighed har lagt paa Menneskenes Slægt".

Ledige Embeder. 21de Septbr. Sønderhaa og Horsted i Aalborg Stift; Reg.s Sum 763 Rd., ny Ans. 187 Rd. — Embedet som ordineret Catechet og Førstelærer ved Borgerskolen i Ribe. — 29de Septbr. Embedet som ordineret Catechet og Førstelærer ved Borgerskolen i Skive. — 4de Octbr. Sognekaldet for Vor Frelsers Menighed paa Christianshavn; Reg.s Sum 2400 Rd., ny Ans. 800 Rd.

Udnævnelser. 13de Septbr. Valget af Rector ved Eckernførde Borgerskole Cand. th. S. A. Schroedter, til Hovedpræst for St. Johannis Menighed paa Føhr allernaadigst confirmeret. — 19de Septbr. Sognepræst til Vor Frelsers Kirke paa Christianshavn, C. H. Visby, til Sognepræst for Storehedinge og Høierup i Sjælland. — 21de Septbr. Forhenværende Hjælpepræst for Brørup og Lindknud i Ribe Stift, J. C. Kjær, til Capellan p. p. hos Sognepræsten for Skjern i samme Stift, F. C. Jordan. — 23de Septbr. Capellan p. p. for Voldum og Ruud i Aarhuus Stift, T. S. Friis, til Sognepræst for Hvornum og Snæbum i samme Stift. — 25de Septbr. Personel Capellan for Lidø og Smørum i Sjælland, D. E. J. A. Schive, til ordineret Catechet og Førstelærer ved Borgerskolen i Kallundborg. — 28de Septbr. Sognepræst for Nørre-Sundby og Hvorup i Aalborg Stift, H. K. Tryde, til Sognepræst for Liunge og Braaby i Sjælland.

Honoraret for en Artikel i forrige Qvartal af Ugeskriftet (til Beløb 7 Rd.) er, efter Forf.s Ønske, tilstillet Hr. Stiftsprovst Tryde til Anvendelse ved Kirkebygningen paa Nørrebro.

Dette Ugeskrift omdeles hver Fredag, og koster 2 Rd. 32 Sk. om Halvaaret. For Udenbyes, der ønske Bladet **med Posten**, er Prisen 2 Rd. 44 Sk. Subscriptionen, der er bindende for en halv Aargang (eet Bind), modtages i alle Boglader og paa de kongelige Postcontoirer.

Forlagt af den Gyldendalske Boghandling. Thieles Bogtrykkeri.

Ugeskrift

for den evangeliske Kirke i Danmark,

under Medvirkning af

Prof. J. F. Hagen, Pastor P. E. Lind og Pastor C. Rothe,

udgivet af

J. M. L. Hjort, Candidat i Theologien.

Nr. 48-49. Den 13de October. **1854.**

Indhold. 1. Dr. Kalkar, Anmeldelse af Pastor Birkedals Skrift om Kirkeforfatningen og Past. Knudsens om Grundtvigianismen. 2. Forslag til Gjenoprettelsen af et residerende Capellani i Hjørring. 3. Om de kirkelig-religiøse Tilstande i de forenede nordamerikanske Fristater; af H. (Fortsættes). 4. Missionen blandt Jøderne. 5. Literær Anmeldelse; af —e. 6. Ledige Embeder.

En fri Kirkeforsamlings Stemme i Kirkeforfatnings-Sagen.

Udgivet af **Wilhelm Birkedal**, Præst. Odense. 1854.

Grundtvigianismen, Papismen og Kirke-Unionen.

Bidrag til en kirkelig Tidsbetragtning af **Hans Knudsen**, Sognepræst i Gierlev og Ensley. Kjøbenhavn 1854.

Af Chr. H. Kalkar.

For Enhver, som med Opmærksomhed har fulgt de theologiske og kirkelige Forhandlinger i vore Dage, vil det være klart, at det, som er Hovedgjenstanden for disse, det hvorom baade den videnskabelige Tænkning og den practiske Bestræbelse dreier sig, er **Kirken**, baade efter dens Idee og dens Forhold til Verden. Det er ingen Tilfældighed, men en nødvendig Følge af de Ud-

viklingsstadier, Christendommen har maattet gaae igjennem i forskjellige Tidsrum. Det kan kaldes en Naturnødvendighed, at Kirkens første Aarhundreder maatte kjæmpe for Theologie i dette Ords indskrænkede Betydning, nemlig Trinitetsdogmet, Christi Guddom og den Helligaands Personlighed, som Grundlaget for den hele kommende Udvikling, inden de store anthropologiske Spørgsmaal om Frihed og Nødvendighed, om Synd og Naade kunde komme til Forhandling i den næste, Augustinske, Periode, hvis Virkning strakte sig langt ud i Middelalderen. Naar ved Reformationen Soteriologien, Tilegnelsen af Frelsen ved den retfærdiggjørende Tro blev skudt frem som Hovedmomentet for den theologiske Videnskab og det christelige Liv, saa er det aabenbart, at den første Deel af Reformationstiden nærmest havde den subjective Side, den Enkeltes Tro og Frelse for Øie; os forestaaer Udviklingen af den anden, objective, Side, Troessamfundet, Kirken, hvis Opklarelse er den nærværende Tids Opgave. Dersom ikke alle Mærker slaae feil, saa vil den nærmeste Eftertid kaste sig over Eschatologien, og først naar de sidste Ting have vakt den almindelige Opmærksomhed og fundet den dem tilkommende Drøftelse, vil Kirken og Videnskaben have fuldendt et af sine Kredsløb.

Dette indad til. Men ligesom den christelige Lærebygning i hver Epoke har udviklet en enkelt Side af sit System, saaledes er det baade mærkeligt og lærerigt at see, hvorledes Kirken udadtil eller i dens Forhold til den ydre Verden ogsaa har gjennemgaaet nødvendige Stadier, inden den nærværende Tids Opgave blev givet den. Vi tænke navnligen paa Kirkens Forhold til Staten. Og da er det dog i høi Grad mærkværdigt, at ethvert tænkeligt Forhold er kommen tilsyne i de forskjellige Perioder, idet først Staten (den jødiske og hedenske) stod fjendtlig imod Kirken, dernæst Kirken hierarchisk beherskede Staten, derpaa Staten bureaukratisk beherskede Kirken. Hvad kan være den nærværende Tids Bestræbelse? Det, som den aabenbart ogsaa er: at løse eller udjevne Forholdet mellem Kirke og Stat, saaledes at de venligen kunne bestaae ved Siden af hinanden; maaskee forestaaer som det sidste og endelige Formaal en Sammensmeltning af Kirke og Stat

til een høiere Enhed, efter R. Rothes Fremstilling, Kirkens Opgaaen i en Gudsstat, et Gudsrige.

Men med hvilket Blik og med hvilke Forventninger man end seer hen til Fremtiden, saa er det umiskjendeligt, at det er Kirkebegrebet i dets Dybde og Omfang, som nu sætter Gemytterne og Pennene i Bevægelse. Kirkens Egenskaber og Forhold til Skrift og Bekjendelse, dens Lærerstand, dens Cultus og Liturgie, dens Forfatning og Styrelse, dens Stilling til Sekter og Kjættere, dens Tugt og Orden ere idelig Gjenstand for den omhyggeligste Undersøgelse i vore Dage; der mangler ligesaalidt paa Forslag til og Drøftelse af mangeartede Midler, som skulle anvendes for at fremkalde et sundt Kirkeliv som paa practiske Forsøg i denne Retning. Hvor meget Umodent og Mislykket der end i denne Anledning er kommen for Dagen, saa bør dog Ingen tvivle om, at Udbyttet af vore Dages Kampe, Rørelser og Bevægelser vil være en bestemtere Forestilling om Kirken og en kraftigere Udprægen og Udfolden af dens Liv. Ligesom hver Tid har plukket Frugten af den svundne Periodes aandelige Møie, saaledes vil det ogsaa komme vore Efterkommere tilgode, at vi maatte færdes i saa megen Kamp og Uro, og at vi maatte anstille saa mange Undersøgelser og Forsøg for at klare os Kirkebegrebet og for at Kirken kunde faae en fast Skikkelse. Det er denne Forvisning om hvad der er at lade i Arv, som holder Modet opreist og giver Kraft til nye Anstrængelser; thi, hvor Meget der end er mislykket paa dette Gebeet, saa maae vi dog stedse atter sige os, at vi ogsaa i denne Henseende maae æde vort Brød i vort Ansigts Sved.

Vi bemærkede, at den kirkelige Bestræbelse nu var ankommen til det Stade, hvor Opgaven var at løse eller udjevne Forholdet mellem Kirke og Stat, saa at de kunne bestaae venligen ved Siden af hinanden. Dette er jo Gjenstanden for saa mange Regjerings- og Kammerforhandlinger; dermed beskjæftiger sig Pressen paa mangfoldige Maader baade i christelig og antichristelig Retning. Opgaven er ikke let for de gamle Stater i Europa; thi her er Kirke og Stat i saa mange Aarhundreder saa nøie indvævede og indflettede i hinanden, have saa mange Berøringspuncter og er saaledes gaaet ind i hin-

andens Virkekredſe, at man ikke kan undre ſig over, at theoretiſke og practiſke Forſøg endnu ikke have løſt Opgaven. Endnu venter man paa Den, ſom kan udtale det rette Ord og give den ſamlende, vaklende, uklare og derfor uſikkre Tanke Klarhed, Sikkerhed, Udførelſe. Naar en ſaadan den nyere Tids Luther vil fremſtaae og ſige det træffende Ord og fuldbyrde den ſtore Daad, det veed Ingen. Men derſom der er Sandhed deri, at vor Tid er en Overgangstid, i hvilket noget Nyt vil frem, derſom vi have Ret i at paaſtaae, at det er de nærværende Dages Opgave, at Kirke og Stat kunne komme til at ſtaae i et venligt hverken overordnet eller underordnet Forhold til hinanden, ſaa lader os ikke tvivle om, at naar Tidens Fylde er kommen, vil den ſande Kirkeforbedrer opgaae ſom et Lys, og derfor ikke mistrøſtes over, at der endnu ikke har viiſt ſig nogen ret brugbar Løsning af de indviklede Forhold, men med Tak modtage enhver velmeent, nidkjær og lærerig Beſtræbelſe for at komme nærmere til det tilſigtede Maal.

Et intereſſant Bidrag have vi i Skriftet Nr. 1, ſom er mere end et Skrift, ſom er et Skridt. Vel kunne vi ikke indrømme, at nogle Mænd, ſom ſamle ſig for at afhandle og drøfte kirkelige Anliggender, ere berettigede til at kalde ſig „en fri Kirkeforſamling"; vi vide heller ikke, hvad der ſkal betegnes med, at de Forſamlede vare „kirkeligſindede" Mænd; det Ord „kirkeligſindet" er adſtillige Gange forekommet i ſeneſte Tid, uden at man kan ſige, hvilket Begreb man ſkal forbinde med dette Ord og hvad Modſætning det forudſætter. Dette er imidlertid noget Underordnet; vigtigere er det, at Forhandlingen har Characteren af et Forſøg paa at løſe den Opgave, at ſtille Kirken i et ſaadant Forhold til Statsmagten, at hiin intet har at befrygte for dens Overgreb, og at Kirken har den nødvendige Frihed til at udvikle ſig indvortesfra efter ſit Formaal. Den alvorlige og talentfulde Forfatter underſøger med Rette først, hvad det er for en Kirke man vil give en Forfatning, og kommer til det Reſultat, at en fuldkommen dogmatiſk og liturgiſk Frihed, ſaaledes ſom Grundtvig har foreſlaaet, af mange Grunde er utilraadelig baade for Folkets og Præſtens og den kommende Slægts („de Smaaes") Skyld. Men naar man følger Forf.

i den Begrundelſe af ſin Anſkuelſe, hvormed han aabner Skriftet, ſaa ſkulde man vente, at den førſte Fordring, „den frie Kirkeforſamling" vilde opſtille, var den: at Folkekirkens Præſter ere forpligtede til at prædike Ordet og forvalte Sakramenterne i Overeensſtemmelſe med de hidtil gjældende Forſkrifter og de lutherſke Bekjendelſesſkrifter, og at Menighedens Medlemmer ligeledes vare forpligtede til at forblive ved disſe. Iſtedetfor dette, ſom det ſynes, nødvendige Grundlag og denne uafviſelige Forudſætning lyder den førſte Theſis: „Vi maae, ſaavel for at værne om egen Ret ſom for at fjerne Faren for et Kirkebrud, fremſætte det ſom en Selvfølge, at Folkekirkens Præſter og Menigheder beholde Ret til at forblive ved de af Herren indſtiftede Sakramenter og Ordets Forkyndelſe i Overeensſtemmelſe med den hidtil gjældende Forſkrift og de lutherſke Bekjendelſesſkrifter". Der er neppe tænkt paa, at ville berøve Præſt og Menighed en Ret, hvis Nægtelſe vilde være et Selvmord, en Selvmodſigelſe, en Oplosning af Kirken; derimod kunde det vel være nødvendigt at gaae ud fra den Grundſætning, at Præſten ſkal lære og forvalte Sakramenterne overeensſtemmende med de lutherſke Bekjendelſesſkrifter og at Menigheden ſkal føle ſig bunden derved. Thi, hvor uheldig end Ordet Folkekirke er, ſaa medfører det dog ikke Foreſtillingen om, at Kirken ſkal tilſtede Folket og dets Lærere at boe og bygge under dens Hvælvinger, det er, at regne ſig med til Kirken — og dog fornægte dens Grundlære; en ſaadan latitudinariſt Indrømmelſe vilde, efter min Anſkuelſe, være tigange værre end et Kirkebrud. Det maa jo beroe paa enhvers Samvittighed, hvorvidt han vil blive i den Kirke, ſom har denne beſtemte Lære og disſe beſtemte Sakramenter, og hvad enten det er med ſtørre eller med mindre Bevidſthed om hvad det kommer an paa, Nogen bliver i Kirken, ſaa kan den evangeliſt-lutherſke Kirke i Danmark ikke ſtille Fordringen anderledes til Præſt og Menighed. Ere der de, ſom ikke ville taale en ſaadan Tvang eller ſom have den Overbeviisning, at hvad der har Navn af evangeliſt-lutherſk Kirke ikke er det i Virkeligheden, at den i Ordets Forkyndelſe og i Sakramenternes Forvaltning er afvegen fra de oprindelige Bekjendelſer, da ville disſe udtræde og danne en ſæregen For-

ening. Saaledes have de Gammel-Lutheranere gjort i Preussen, Scholtianerne i Holland og den frie Kirke i Skotlands reformeerte Kirke; det har ikke været de ringeste Kirkemedlemmer, som lode det komme til et saadant Brud, men ofte de frommeste og nidkjæreste, de varmeste og samvittighedsfuldeste Mennesker; og vi maatte kjende lidet til Kirkebevægelsen i vort Fædreneland, om vi et Øieblik kunde tvivle om, at den separerede Kirke vilde ogsaa hos os drage mange ypperlige Troens og Kjærlighedens Kræfter til sig, om end ogsaa allehaande Folk (2 Mos. 12, 38) ville slutte sig til Guds Menighed. Et saadant Brud, en saadan Adskillelse skulle vi vel ikke fremkalde, men vi ville heller ikke anse den for i sig selv at være af det Onde, hvor Adskillelsen udgaaer af en indre Nødvendighed; den kan tjene til en alvorlig Vækkelse for Mange, til et Vidnesbyrd for Andre; det vil da komme for Dagen, hvad dette særskilte Kirkesamfund, som formedelst sin Udtrædelse hverken bliver secterisk eller schismatisk, har i sig af aandelige Kræfter, hvad Opoffrelse Medlemmerne ere istand til at bringe deres Overbeviisning, hvorledes det forstaaer at løse de Opgaver, der ikke endnu have fundet den rette Løsning i Folkekirken m. m., som Alt kan blive høist velgjørende for hele Kirken. Vi kunne heller ikke indsee, hvorfor de, som blive i Folkekirken, og de, som udtræde af den, ikke skulle kunne erkjende hverandre som Brødre i Herren og række hverandre Broderhaand, albenstund de dog begge blive staaende paa den rette Kirkegrund og det er enhver sandhedskjærlig Christens Pligt ikke, formedelst det Adskillende, at overse eller forglemme det Forenende og Forbindende. Det er, som sagt, langt fra os at ville give Stødet til en saadan Separation; men Freden kan ogsaa bydes paa saadanne Vilkaar, at Krigen er et langt mindre Onde, og netop et Fredstilbud, som det, Forf. og den „frie Kirkeforsamling" stiller i Spidsen for sine andre Forslag, forekommer nærværende Anmelder at være et forkasteligt for alle Parter. Af den Grund kunne vi heller ikke samstemme i det Svar, Forf. giver paa det Spørgsmaal: hvad er deres Opgave, som skulle bestemme den danske Folkekirkes Forfatningssag (P. 14), hvilket Svar lyder, „at Forfatningen skal søges tilveiebragt i en saadan Form, at Kirken uden at

opgive sin evangelisk-lutherske Characteer i det Hele, kan blive et aandeligt Hjemsted for det langt overveiende Flertal af Folket, uden at fristes til Frafald, fordi Friheden er givet i et stort Omfang, og dog uden at tillyve sig et Navn, som ikke tilkommer dem", men vi vilde hellere svare: at Opgaven er at tilveiebringe en saadan Form, som er det rette og fuldstændige Udtryk af den evangeliske Kirkes Grundbekjendelse baade i dens Overeensstemmelse med den hellige almindelige Kirke og i dens Modsætning til andre Kirkesamfund.

Vi forbigaae, hvad Forf. foreslaaer om Sognefriheden, som „nu vel vil have alle (?) Stemmer for sig", om enhver ordineret Mands Berettigelse til at tjene med Ordet ogsaa udenfor sin Menighed, — for at tale et Ord om det fjerde Forslag: Præsterne have Ret til under Ansvar for deres Foresatte og i fornødent Fald under lovbestemte Former at afvise fra Altergang; de, hvem Udelukkelsen skulde ramme, vare, efter Forf.s Forslag, de Vankundige, de aabenbare Vantroe og de, som føre et aabenbart forargeligt Levnet. Hvad de Vankundige og aabenbar Vantroe angaaer, vil Sagen vel ikke have saa stor Vanskelighed. Denne indtræder med en betænkelig Følge ved den tredie Klasse: de, som føre et aabenbart forargeligt Levnet; thi hvilke ere de? Hoerkarle og Drankere? Men nu: Gjerrige, om hvilke den hellige Skrift siger, at de ere Afgudsdyrkere og ikke kunne arve Guds Rige, Aagerkarle, som benytte sig af deres Medmenneskers Trang til at udsuge dem, Hyklere, som have Gudfrygtigheds Skin, men fornægte dens Væsen, uforligelige Ægtefolk, Naboer og Nærbeslægtede som leve i Uvenskab med hinanden, de, som arbeide i Mark og Haandværk Søndag og Helligdag, de, som aldrig bivaane nogen Gudstjeneste og mange Andre; skulle de regnes med til dem, som leve i aabenbart forargeligt Levnet, eller vil man indføre en Klassification af Laster, der tilstede Adgang til eller udelukke fra Nadveren? Brødre! lader os dog ikke gjøre Herrens Maaltid til en Skræmsel, til en Belønning for en udvortes ærbar Vandel, til en Domstol over hverandre; lader os om alle, som holde paa deres Synder og Laster, sige, at de, som gjøre saadant, de skulle ikke arve Guds Rige, at

de, der æde og drikke uværdigen, æde og drikke sig selv til Dom, lader os unde hver Præst den Ret i Eenrum at forhandle med Enhver af sin Menighed hvad han anseer for en Samvittighedssag; men lader os vogte os for at bringe Sagen videre end til denne Forhandling. Ansees det for at være en Pligt, en „fribaaren, dygtig og samvittighedsfuld" Præst skylder sin Kirke og dens Herre, at udelukke nogen fra Nadveren, da sige han det reent ud til Vedkommende: jeg kan ifølge min Samvittighed ikke tage dig til Alters, og dermed maa den hele Sag være endt uden nogen Indgriben fra hans Side. Det synes mig at være en uafviselig Følge af Sognefriheden, som maa være gjensidig; den eet Sted Udelukkede vil finde Indgang et andet Sted. Men kun under Forudsætning af en almindelig Sognefrihed gjøre vi det Krav, at „alt Ansvar for Foresatte" falder bort og Præsten faaer en ubetinget Ret til Afvisning; thi vi maa i en Sag, der ganske henhører til Samvittighedens indre Forum, forlange en fuldstændig Friheb. Forf. synes at have følt noget Lignende, uagtet han foreslaaer (P. 23): „Naar Præsten kan godtgjøre, at et af disse Tilfælde er tilstede, maatte han under alle Omstændigheder være angerløs, naar Sagen føres for de Foresatte, og Biskoppen være forpligtet til at afgjøre Sagen til Gunst for ham". Hvad vil dog i Grunden et Ansvar mod Foresatte sige, naar disse Foresatte ere forpligtede til at afgjøre Sagen til Gunst for den Anklagede, og denne under alle Omstændigheder skal være angerløs? Saa er det dog langt anderledes „fribaaret", at lade det beroe med Ansvaret for Ham, som skal dømme Levende og Døde! Her er kun Tale om, naar Klage opstaaer, fordi en Præst har afviist nogen fra Altergangen; men vi henstille det til Overveielse, om Sagen dog ikke er bedst ordnet, saaledes som den nu ifølge den danske og den største Deel af den protestantiske Kirkes Lovgivning er stillet, nemlig at en Præst skal raadføre sig med sin Provst og Biskop, forinden han udelukker Nogen fra Nadveren. Thi Retten til at udelukke tilkommer dog, ifølge Kirkebegrebet, ikke Præsten, ikke Menigheden som Sogn betragtet, men Kirken, Herrens Samfund; og skal denne Ret lægges i Feltmands Hænder, da synes det uimodsigeligt, at Faren for

Misbrug ganske anderledes forebygges, naar Sagen først er bleven overveiet med de kirkelige Øvrigheder. Det er heller ikke det, som tilsigtes, at En skal afvises et Sted i Folkekirken og antages et andet, hvorved Virkningen af Excommunicationen egentligen tilintetgjøres, men det, som det kommer an paa, er, at Kirken erklærer, at Vedkommende, saalænge han ikke aflader med det Levnet, som begrunder Udelukkelsen, ikke er værdig at annamme Herrens Nadver; men en saa betydelig, vigtig, følgerig Erklæring bør udgaae efter den omhyggeligste Overveielse og Betænkning fra Kirkens Styrere. Vi gjentage dog, at vi ønske, at Afvisning formedelst forargeligt Levnet maa høre til de sjeldne og ganske enkelte Undtagelser, ligesom vi ere overbeviste om, at selv om den største Frihed tilstaaes i denne Henseende, saa vil der dog næsten aldrig gjøres Brug af den i Hovedstaden, og i Landsbymenigheder kun imod Folk, der ere stillede paa et lavt Stade i borgerlig Henseende. Men er dette værdigt for Kirken? Hvor mange Biskopper som Ambrosius eller Vilhelm eller hvor mange Skriftefædre som Fenelon har Kirkehistorien at opvise? Endelig dersom der skeer den saa høist nødvendige Reform i det kirkelige Skriftemaal, enten som Dr. Rørdam i sin Tid (1839) har foreslaaet, at der affordres hver Confitent Svar paa bestemte Spørgsmaal, eller som Dr. Martensen har yttret, at den ubetingede Absolution udelades, saa vil Afvisningen fra den hellige Nadver af sig selv bortfalde.

Intet Savn er i den nyere Tid stærkere følt og mere levende udtalt, end Savnet af et *Menighedsliv*, der fremtræder som et *organisk Hele*; de nidkjæreste, alvorligste, dygtigste Præster i den evangelisk-lutherske Kirke have allevegne vidnet, at dette var den fast uovervindelige Hindring for en kraftig Virksomhed, at de stode ene uden Understøttelse fra Menigheden; ja at det endog har Udseende af, som om Præsterne vare Kirken. Man ønsker nu allevegne *Menighedsraad*, *Presbyterier*, *Medhjælpere* kaldet tillive, ønsker at en Menighed, der ikke skal træde frem som en Masse, men som en organisk Eenhed, skal styre sine kirkelige Anliggender indenfor en bestemt afstukken Kreds igjennem en kirkelig Repræsentation. Det er bekjendt, at der ogsaa hos os er gjort Skridt til at danne en saadan;

ogſaa „den frie Kirkeforſamlings Stemme“ udtaler ſig til Gunſt for en ſaadan Indretning; kun vil den, at Menighedsraad ikke befales oprettet i enhver Menighed af Frygt for, „at der ved et beſtemt Lovbud paa mange Steder vil danne ſig et visſent, dødt, mekaniſk, aandsforladt Lovvæſen, en formel aandløs Afgjørelſe af kirkelige Sager, ſom vil hemme Udviklingen iſtedetfor at fremhjælpe den“; men at det tillades oprettet, hvor man troer, at Betingelſerne ere tilſtede. Deſtoværre er hiin Frygt, naar der ſees hen paa Menighedslivet i Almindelighed, ikke ugrundet; hvilken Valgmaade man end vil anbefale, ſaa vil der altid hiſt og her komme Ulemper frem. Ikke deſtomindre troer jeg dog, at et ſaa nødvendigt Led i den kirkelige Udvikling ſom en kirkelig Repræſentation maa fremkaldes af Kirkeſtyrelſen overalt; thi vel kan ingen Form ſkabe Livet, da enhver ſand Form kun ſkal være et Udtryk af det tilſtedeværende Liv; imidlertid kan det ſunde Liv ogſaa fremmes ved en god Form, og det bortvisner, hvor det ikke faaer Leilighed til at udvikle ſig. Har man hidtil altformeget forſømt at føre Menigheden ind i de kirkelige Anliggender eller ſnarere at føre diſſe ind i Menighedens Bevidſthed, ſaa begynde man nu i god Tro og Tillid til Kirkens Herre, ſom dog alene giver den rette Aand, allevegne at indhente det Forſømte. Den egentlige Grund, hvorfor vi nemlig ønſke Menigheds- eller Kirkeraad oprettet, er ikke for at have et Collegium, ſom har Stemme i Sognets kirkelige Anliggender, men fordi det ligger i Kirkens Natur og Væſen, at Præſt og Menighed tilſammen udgjøre en ſaadan organiſk Eenhed, ſom ogſaa i den ſynlige Verden maa fremtræde ſom en ſaadan. Nogle maae der jo altid findes i enhver Menighed, ſom kunne anſees for de — om end ufuldkomne og ſtrøbelige — dog bequemme Bærere af den kirkelige Bevidſthed, og fra dem vil denne udbrede ſig over en videre Kreds. Statslivet byder os her en Analogi. Man har ofte hørt det ſige, at dette eller hiint Folk ikke var modent til Friheden og endnu ikke forſtod at ſkjønne paa folkelige Inſtitutioner; ſkulde man have ventet, til Folket i det Hele blev modent, ſaa var det, man ønſkede, aldrig kommet i Værk; men hvor ſaadanne blev kaldt tillive og fik Lid til en ſund Udvikling, hvor man ikke lod ſig ſkræmme af

de Slingringer, som altid fremkomme, saalænge en Institution endnu ikke har faaet Fodfæste, der har man erfaret, hvor forbausende snart Bevidstheden om det Gode og Sands for Folkefriheden vaktes hos alle Stænder. Saaledes vil det upaatvivleligen ogsaa gaae med Kirkevæsenet, og vi behøve kun at see hen til den rhinske Kirke og hvordan den har udviklet sig, siden Presbyterier for snart 30 Aar siden oprettedes, for at spaae ogsaa hos os en heldig Fremgang i et af Tidens nødvendigste Krav. —

Vi maae forbigaae mange enkelte Bemærkninger, i hvilke vi med inderlig Glæde have fulgt Forfatteren, som: hvad der siges om Forbindelsen mellem Udstrivning af Skolen og Confirmationen, Oprettelsen af et kirkeligt Fattigvæsen, Kirkesangerembedets Adskillelse fra Skolelærerens o. s. v.; om der end kan være Betænkeligheder ved enkelte Forslag, saa vil dog Enhver, hvem det kirkelige Livs Vært ligger paa Hjertet, i Hovedsagen samstemme med Forfatteren, naar han udtaler Savn og Krav, hvis Vægt vi alle mange Gange have følt. Ogsaa deri have vi fundet et glædeligt Tegn, at Forf. stærkt fremhæver Vigtigheden af, at „den Følelse ikke udviskes af Menigheden, at Præsterne komme til dem ovenfra og ikke ere en Skabning af dem selv, at Ordets Tjenere er Herrens Tjenere, sendte i hans Navn og ikke i Menighedens Navn" — uagtet han i et tidligere Skrift vilde have, at Præsterne skulde være „Menighedens Tjenere". Præstevalget er upaatvivleligen det allervanskeligste at faae bragt i en tilfredsstillende Form, og medens man ikke kan nægte, at det er noget for den naturlige Følelse saarende, at Menigheden maa modtage den til Præst, som gives dem uden at de have valgt ham, og medens man nu ogsaa er betænkt paa at lade Menigheden faae en vis Andeel i Besættelsen, saa maae vi dog ikke overse, at den Præst, som en Menighed til en given Tid kan være yderst misfornøiet med at modtage, netop kan være den rette Mand for den. Vi behøve blot at nævne den i mageløs Opoffrelse næsten enestaaende Oberlin, hvem hans Menighed i de første Aar af hans Embedstid vilde forjage, ja endogsaa Nogle stræbte efter Livet, og som dog siden blev tilbedet af Gamle og Unge, som en elsket

Fader, for at antyde det Mislige i at tage for meget Hensyn til øieblikkelige eller paa en vis Tid stedfindende Stemninger og Tilstande; kun at man fastholder „at Præsten skal komme i Herrens og ikke i Menighedens Navn". — Men alt hvad Kirkeforfatningen skal kalde frem og alle dens Indretninger maa dog tilsidst blive afhængig af det Spørgsmaal: hvor er den øverste Kirkestyrelse, hvem er Folkekirkens jordiske Tilsynsmand, fra hvem alle udvortes Myndigheder og Magter udgaae? „Den frie Kirkeforsamlings Stemme" standser ved Kongen og Cultusministeren, understøttet af et Bisperaad, bestaaende af samtlige Landets kirkeligvalgte Biskopper (P. 33), men den fører os ikke ud over Conflikterne mellem Stat og Kirke, den befrier ikke Kirken fra denne Afhængighed af Statsmagten, den løser ikke det Problem: hvorledes den danske Folkekirke kan komme til at staae i et frit, venligt, uafhængigt Forhold til den Stat, som anerkjender en almindelig Religionsfrihed. Her er den Klippe, paa hvilken vi strande, og vi vide ikke, hvorledes vi skulle faae Skibet løst. Thi skal Folkekirken i sine indre Anliggender dog tilsidst være afhængig af Kongen og Cultusministeren, da har den en langt mindre Frihed, end Secter og Dissenter, hvilke med Hensyn til Ordningen af Kirkevæsenet have ganske anderledes frie Hænder, og en bureaukratisk Regjeringsmaskine vil dog komme til at gaae, om end med nogle andre Hjul, end de, som hidtil vare i Bevægelse; det er høist usikkert, hvad Betydning kirkeligvalgte Biskopper ville kunne erhverve ligeoverfor de Statshensyn, ifølge hvilke Kongen og Cultusministeren udøve den kirkelige Lovgivningsret. Vi staae altsaa ved det store uafviselige Enten-Eller. Enten en Folkekirke, som kun har et mere indsmigrende Navn, men i Grunden i Væsen og Forfatning er en Statskirke, i hvilken Kongen er summus episcopus, eller en nordamerikansk Opgiven af al Statsmagtens Indflydelse paa Kirkens indre Anliggender. Hvorhen Fremtiden vil føre os her i Danmark, det vover jeg ikke at sige; vi have i det Mindste fra en af Europas Fyrster hørt de Ord: „at han vilde velsigne den Dag, da han kunde give den ham betroede Kirkemagt tilbage i de rette Hænder".

Ved dette Spørgsmaal om den danske Folkekirkes fremtidige Stilling til Staten kunne vi gaae over til det andet af de i Overskriften betegnede Skrifter — et Vidnesbyrd om en klar Tænkning, grundige Kundskaber og sædeligt Alvor — thi Forf. begynder netop sin Bog med Beklagelse over, at dette Spørgsmaal staaer uopløst, idet han tvivler om, at den danske Kirkes Ordførere mindedes og efterkom Herrens Paamindelse, Luc. 14, 31., forinden de krævede Døren opladt for alle de Kirkefjender, som ere dragne derind, efter at Grundloven har hjemlet Landet Religionsfrihed (P. 2). Det er ikke Forfatterens Agt at give Forslag til en Ordning af Kirkeanliggender, men kun et „Bidrag til en kirkelig Tidsbetragtning", en Belysning af visse Grundanskuelser, som have gjort sig gjældende med Hensyn til Kirken og den Fare vi gaae imøde, navnlig fra Papismens Side, ved at lade disse (grundtvigske) Anskuelser blive herskende. At han anerkjender Grundtvigs store Betydning, navnlig hans uforglemmelige Fortjenester af først at have bragt Kirken frem for Bevidstheden og paaviser, i hvor vidt en Omkreds denne Aand har virket, det kan man slutte af Titelen; dog er dette kun en Indledning til det, Forfatteren egentligen har at sige os, nemlig om den grundtvigske Betragtning af den oekumeniske Tradition, hans Paastand om det apostoliske Symbolum og det Forhold, hvori han derved kommer til den „hellige almindelige Kirke, samt de Consequentser, som disse Anskuelser ville føre eller have ført til". Og i denne Henseende har Forf. ikke skaanet sig, men med kritisk Nøiagtighed godtgjort, hvorledes Paastanden om Troesbekjendelsen og Indstiftelsesordene ved Daaben (Daabssymbolet) deels ikke holder Stik, naar man derved vil betegne den lutherske Kirkes Grund, idet baade de andre oekumeniske Bekjendelser nedsættes til Privatbekjendelser og „Retfærdiggjørelsen af Troen samt Nadveren" anseés for ikke væsentligen at høre med til det Grundchristelige, deels naar de forfægtes som et mundtlignedarvet Vidnesbyrd ikke føre os ud fra, men ind til Katholicismen og dens Traditio oralis. Man følger Forf. med Interesse, naar han, undersøgende, hvorvidt Nadveren hører, efter Herrens og Apostlenes Ord, med til det Væsentlige i Christendommen, beviser, at det sidste Sacramente har sin Rod i det første og at

dette er ufuldstændigt uden hiint, og godtgjør, at den grundtvigske „hellige almindelige Kirke" bliver en anden, end hvad Luther forstod ved den. Men netop med Hensyn til den genetiske Udvikling af den grundtvigske Anskuelse, saaledes som den nu endelig har sat sig fast i Paastanden om Troesbekjendelsen, som Troeskilde, forekommer det mig, at Forf.s Fremstilling lader Adskilligt tilbage at ønske. Seer man nemlig hen til hiin Tid, da den nye Morgenrøde opgik for Kirken efter Deismens og Rationalismens Ødelæggelse baade hertillands og udenlands, saa er det aabenbart, at alle klartsynede Folk, blandt hvilke vi blot af Tydskere ville nævne Schleiermacher, Twesten, Marheinecke, og af Danske Grundtvig, Tryde (i hans Afhandling „hvad er en hellig Kirke"), fuldkommen indsaae, at man ikke kunde blive staaende ved det nedarvede Kirkebegreb, saaledes som det er udtrykt i den Augsb. Confess. „at Kirken er Samfundet af de Hellige, i hvilket Evangeliet retteligen læres og Sacramenterne retteligen forvaltes", eftersom siden denne Udtryksmaade saamange Spørgsmaal vare satte i Bevægelse om Skriftens Guddommelighed, Tilstrækkelighed, Sacramenternes Udspring og Forvaltning, hvorom der paa Reformationstiden ikke havde været Tvivl; det gik ikke længer an, at tage Kirken som et blot Samfund, hvis Lovbog eller Kundskabskilde den hellige Skrift var. Man maatte nødvendigen gaae tilbage til Kirkens guddommelige Stifter, og i Kirken erkjende den historisk tilblevne og evige Frelsens Foranstaltning, i hvilken Christus vedbliver at udføre sit Forløsningsværk ved den Helligaand i Ordet og det dermed forbundne kirkestiftende og kirkevedligeholdende Sacrament. Dette er unægteligen et stort Fremskridt, idet den levende Forbindelse med Herren derved ganske anderledes, end tidligere, kom til Bevidsthed, og Skriften traadte derved i et ganske andet Forhold til Kirkebegrebet, end forhen. Upaatvivleligen har Tryde i den nysnævnte Afhandling retteligen betegnet dette, naar han siger: „Saaledes bliver for en Christen Guds hellige Aands Indvirkning i ham Kilden til hans christelige Liv og Tro, og den hellige Skrift den udvortes Fremstilling, hvori han finder dets Grundtypus afbildet"; jfr. Schleiermachers bekjendte Thesis i hans „der christliche Glaube"

2 Ausg. II. 352 samt dens Udvikling. Saaledes søgte ogsaa Grundtvig i sin Afhandling om Christendommens Sandhed (i Theol. Maanedsskrift) af al Magt at oplukke Folks Øine for, at Kirken var et Samfund med Herren ved Aanden; men da han forudsaae, at man strax vilde møde med den Indvending, at der dog maatte være en bestemt Tro, som denne Kirke vedkjendte sig, for ikke at svæve i det Ubestemte, saa stillede han Troesbekjendelsen ved Daaben op, „som det fuldgyldige Vidnesbyrd om, hvad alle de skal troe, der vil være Christne, saa hvem der fornægter eller i mindste Maade vrager den Tro, som ikke alene Lutheranerne, men ogsaa Katholikerne bekjende, han er aabenbar ingen Christen, med mindre den christelige Tro fra Arildstid har været forfalsket" (VIII. 226). Var man nu bleven staaende derved, at ansee Troesbekjendelsen for det fuldgyldige Vidnesbyrd om hvad Kirken til alle Tider har bekjendt, da vilde der ikke have fundet stor Uenighed Sted. Men det var langt fra, at man vilde lade sig nøie med dette „Fund eller denne Opdagelse"; nu blev Troesbekjendelsens apostoliske, ja endog dens guddommelige Oprindelse fra Herren selv, dens Uafhængighed af Troeslivet i Kirken, dens Fuldstændighed til at angive alt Christeligt, dens bogstavelige Uforanderlighed fra Kirkens første Dage indtil de nærværende igjennem troende Menigheders Mund, og endelig dens Nødvendighed ved Daaben forsvaret og paastaaet „med saamegen ydmyg-seierstolt Haan og saa megen personlig Bitterhed og saamegen bevidst Overlegenhed" imod dem, der ikke kunde gaae ind paa denne Anskuelse og dog meente sig med Føie ogsaa at staae paa den rette Kirkegrund, at man ikke kan undre sig over, at en af de uafhængigste Theologer hos os, der vistnok har Blik for Grundtvigs Aands Storhed, træffende har kaldet den senere Behandlingsmaade „tømmermandsmæssig", hvorved han næppe har tænkt paa at sige noget Haanligt, men kun at betegne det Mislige i den Maade, paa hvilken hvert Led i Troesbekjendelsen eller denne ledmæssigen blev gjort til noget udvortes forbindende, istedetfor hvad der oprindeligen var tilsigtet: at lade den være det fuldgyldige Vidnesbyrd om hvad Kirken til alle Tider

har bekjendt, uden at deri er indbefattet Alt, hvad den har bekjendt.

Jo længere man nu er kommen bort fra denne oprindelige Grundbetragtning, og jo mere man vilde fastholde og med dialektisk Færdighed forsvare alle de under Striden tilkomne Egenskaber ved det apostoliske Symbolum og dets Kirkelighed, desto mere indviklede man sig i Vanskeligheder, saa at man tilsidst i Grunden fik et andet Kirkebegreb, end det den lutherske Kirke har vedkjendt sig; Forf. sammenstiller (P. 66) med Skarphed disse Uovereensstemmelser og spørger: „er det den her bestrevne hellige og almindelige Kirke, der skal afløse den lutherske, er det for et saadant Kirkebegreb, at den syvende Artikel af Confessionen skal aflægges som et udtjent Klædebon? Vi mene, at dersom der skal sluttes Fred mellem de to Partier, da maa man — for at bruge en almindelig bekjendt Talemaade — gaae tilbage til status, quo ante d: til at enes om at ansee Troesbekjendelsen som det fuldgyldige Vidnesbyrd om hvad Kirken altid har vedkjendt sig, som en dyrebar Arv fra de ældste Tider, men henvise alle øvrige Paastande om dets apostoliske og guddommelige Oprindelse m. m. til theologiske Problemer, hvorom Enhver har Lov at tænke hvad han vil. Og det skal da aldrig glemmes, at det er Grundtvigs Fortjeneste kraftigere end nogen Anden at have aabnet Øinene for dette Symbolums Betydning i Kirken med Hensyn til en levende Christendom, saa at Alle, som troe paa Herren, kunne mødes med hinanden paa denne Kirkegrund!"

Vi smigre os ikke med, at dette ireniske Forslag vil finde Indgang; vi kjende Fredsmæglingens sædvanlige Skjebne, at den ikke er noget af Partierne tilpas; men vente dog, at man vil see, at det ikke er Sagen selv, men kun dens Overdrivelse, som skader Enigheden. — Dette kan man derimod ikke sige om det Grundtvigske Frihedsbegreb, saaledes som Forf. paaviser, at det er gjort gjældende, saasnart Talen kom paa, hvilken Frihed Kirken skulde have i udvortes Henseende; thi her er en principiel Forskjellighed, Modsigelser, som ikke kunne forliges. Grundtvig har, som Enhver veed, stedse havt Begeistring for Friheden, men han erkjender jo, efter Forf.s Fremstilling, ingen

anden Frihed end Ubundethed baade i borgerlig og kirkelig Henseende, og dette har han aabenbaret saavel i sine mægtige Lovtaler over den som i sine Forslag baade i Stænderne og i Rigsdagen med Hensyn til kirkelige Spørgsmaal; og han er i den Grad indtaget for en saadan, al Orden ophævende Ubundethed, at han endog har benegtet, at Christendommen ogsaa er en Lov, og at Præsterne skulle være bundne til andet, end ifølge deres Samvittighed at lære overeensstemmende med Skriften. Og i denne Henseende er det interessant at lade sig belære af Forf. om, hvorledes Grundtvig vilde bringe den bestaaende Magt (Stænder og Rigsdag) til at paatvinge Kirken en Frihed, som den ikke havde Brug for. Paa dette Punct komme, som sagt, ikke Modsætninger, men Modsigelser frem, mellem dem lader sig ikke mediere. Naar saaledes Birkedal og „mange kirkeligsindede Mænd med ham, efter den frie Kirkeforsamlings Stemme (P. 31) helst ønske, at den øverste Lovgivningsmagt i Folkekirken bliver beroende hos Kongen i Forening med Rigsdagen, og det især af den Grund, at Kirkens frie Udvikling forekommer os bedre betrygget og et Værn imod hierarchisk og eensidig theologisk og aandelig Tidsstemning i høiere Grad givet under Kongens og Rigsdagens Lovgivnings Myndighed — just fordi Rigsdagens Sammensætning er kommen istand uden kirkelige Hensyn", saa beklager Pastor Knudsen i et varmt, af en stærk indre Bevægelse udgaaet Sprog (P. 91 ff.), at kirkelige Spørgsmaal fra grundtvigsk Side er bragt paa Bane i Stænderne og i Rigsdagen og igjennem disse Sale ville bane sig Vei ind i Kirken. Det er en mørk Skildring af det Stade, hvorpaa Rigsdagen befinder sig, han giver os; vi ville ikke undersøge, om Farverne ikke ere lagte vel stærkt paa; men deri maae Kirkens troeste og oprigtigste Venner give Forf. Ret, at de kirkefjendske Kræfter findes i Rigsdagen blandt de statsfjendske saavel hos os, som andetsteds, og at det ikke kan andet, end vække Bedrøvelse, at en Retning, der, som den Grundtvigske, aldrig har fornægtet sit aandelige Væsen, vil forene sig med dem, som aldrig have fornægtet sit kjødelige, og det kun fordi de have Frihedens Fællesskab! Fra det kjøbenhavnske og andre Præsteconventer og fra mange Sider, hvis Stemme vel fortjente at høres, er det med

Klarhed paaviſt, hvilken Fare man udſætter Kirken for ved at kaſte dens Lovgivning i Hænderne paa dem, ſom ikke alene formedelſt deres Confeſſion kunne være berettigede til at være fjendtligſindede imod Folkekirken, men i bedſte Tilfælde endog kunne mangle baade Sands, Intereſſe og Dømmekraft til at afgjøre kirkelige Spørgsmaal. Men hidtil have de, ſom ſtillede ſig imod den Grundtvigſke Retnings Beſtræbelſer, kun høſtet Haansord, at det var Vindeſyge, Herſkeſyge, Mageligheb, der gjorde dem til en ſaadan Friheds eller en ſaadan Rigsdagsmyndigheds Modſtandere; dog bør dette ikke afſtrække Nogen, ſom har Blik for, hvorhen de kirkeforſtyrrende Forſlag ville føre os, og ſom elſker den Kirke, i hvilken Herren har givet ham Plads, til fremdeles at værne om dens Grundlov: at det er Menigheden, Kirkeſamfundet, ſom har at ordne ſine indre Anliggender, igjennem hvilke Organer det nu end ſkal være — og ikke de, ſom ſtaae udenfor Kirken, ſaaledes ſom det kan være Tilfældet ved Rigsdagen, til hvilken, ſom bekjendt, baade Chriſtne og Ikke-Chriſtne have en fuld berettiget Adgang.

Om en anden Eiendommelighed ved den Grundtvigſke Chriſtendom, nemlig hans Anſkuelſe om Folkeligheden ſom den levende Chriſtendoms nødvendige Forudſætning, er Forf. ſaare kort; dette har undret os hos Forf., ſom dog ikke ganſke har overſeet de intereſſante Forhandlinger, ſom for faa Aar ſiden fandt Sted mellem Grundtvig og hans gamle Kampfælle Rudelbach, uagtet denne i ſit Skrift: Om Chriſtendom og Nationalitet, og de derpaa følgende Artikler i Danſk Kirketidende 1848, ikke blot tog det vigtige Forhold mellem Chriſtendom og Nationalitet under et ſkarpt Øies Betragtning, men ogſaa, med al Høiagtelſe og Kjærlighed til Grundtvig, dog atter bevarede ſin Uafhængighed og den Selvſtændighed, ſom man ſaa ofte oplives ved at finde i Rudelbachs Skrifter.

Alt det Foregaaende maa dog betragtes ſom Indledning til det, Forf. nærmeſt vil lægge ſine Læſere paa Hjertet, nemlig den Henbøien til Katholicismen, ſom ligger i den Grundtvigſke Kirkeanſkuelſe, hvilken Tilbøielighed ogſaa tydeligen er udtalt hos os i Forſlag om en Union mellem den romerſk-katholſke og den ældſte Kirke; Forf. underſøger, om en ſaadan er tilraadelig,

og hvilke Følger en saadan Forening vilde medføre. Det er jo nemlig vitterligt, at medens Papismen ogsaa hos os som andetsteds har reist Hovedet og, begunstiget af den almindelige Religionsfrihed, tilstræber og udtaler ikke ringe Forventning om at komme til Herredømme igjen [1]), saa er der ogsaa fra protestantisk Side og navnlig fra tvende Præster, hvis Overeensstemmelse med og Kjærlighed til den Grundtvigske Kirkeanskuelse er øiensynlig, fremkommet bestemte Ytringer om, at Tiden skulde være kommen, da Skilsmissen er at ophæve, og vi alle atter skulle samles i den hellige almindelige Kirke, hvilke Ytringer Katholikernes Ordførere herhjemme ikke have undladt at tage til Indtægt. Forfatteren skyer ikke det møisommelige Arbeide at underkaste Papismens Kirkebegreb og de Fortrin, man ofte har tillagt den katholske Kirke, en grundig Kritik; han fremstiller den romerskkatholske Lære, saaledes som den er efter Papismens Bekjendelsesskrifter og saaledes som den er traadt ud i Livet, og belyser dens mangesidige Affald fra den sande Guds Kirke. Og i denne Henseende fortjener det stærkt at fremhæves, at medens de evangeliske Kirkesamfund, ved den rene Lære og de rene Sacramenter, som ere bevarede i dem, have kunnet gjenføde sig fra den dybe Fordærvelse, saa er en saadan Gjenfødelse umulig for den katholske Kirke (cfr. P. 121), saalænge dens Grundlov er det tridentinske Concilium, ved hvilken alle Fortidens Vildfarelser, alle Sandhedens Forvanskelser, alle falske Tilsætninger til den apostoliske Kirkelære ere blevne stadfæstede som guddommelige Lovbud, og saalænge Fordømmelsen mod alle Anderledestroende staaer ved Magt. Papismen kan ikke række Akatholiker Haanden paa andre Vilkaar, end en ubetinget Underkastelse under Tridentinerbestemmelserne; den kan, eftersom Tiderne ere den meget eller lidet gunstige, tale i høiere eller lavere Toner; men den kan ikke fornægte sin Læres Uforanderlighed, fordi den har stemplet den med den guddommelige Myndigheds Præg. Vi ville ikke undersøge, om Forf. er ganske retfærdig imod Provst Bloch, naar han belyser dennes Udtalelser om en Kirkeunion; den for det lutherske Kirkebegreb varmtfølende Forf. udtrykker sig

[1]) Cfr. Anmeld.s Artikel i Ev. Ugeskrift 1854 Nr. 11.

undertiden vel ſtrengt om afvigende Anſkuelſer, ſom naar han taler ikke blot om den reformeerte Magerhed og Tørhed, men ogſaa om dens Ugudelighed (P. 59). Man tænke ſig dette Prædikat anvendt paa en af Kirkens Heroer, Calvin — eller naar han mener, at hvis det Grundtvigſte Kirkebegreb fik Magten, vilde det gjøre al kirkelig Orden uholdbar, al Tugt og alt Tilſyn, alt Anſvar for Mennesker umuligt (P. 205), eller at det var en Guds Dom, der rammede den pariſiſke Erkebiſkop Affre den 25de Juni 1848, fordi han havde ſtyrket Republiken ved at ſtjænke ſit Sølvſervice til Finantſerne (P. 215). Vigtigere er Forf.s umiskjendelige Fortjeneſte af at have ſtillet det klart for Enhvers Øie, der vil ſee, hvilke uſkatteerlige Fornyelſes og Foryngelſes Kræfter den evangeliſt-lutherſke Kirke har i ſig og hvorledes den i det rene Evangelium og i den rene Lære har evige Midler til at reiſe ſig af Fordærvelſen, medens „Paven vil gjøre alt gammelt"; og i denne Henſeende vil hans Bog ikke blive uden Indflydelſe endog paa dem, ſom ellers ikke ere tilbøielige til at lære noget af deres Modſtandere. Nærværende Anmelder er aldeles enig med den ærede Forf. i, at den gamle Strid, hvilken ikke vi, men Katholikerne have begyndt, maa blusſe op paa Ny, at den evangeliſke Kirke maa forſvare ſit Klenodie med nyſlebne Vaaben, ſom ere forfærdigede i en fri, troende, levende Videnſkabs Værkſteder; og vi tvivle ikke et Øieblik om, at vor Kirke har Mænd, ſom ere ruſtede med Aandens Sværd til at møde paa Kampplabſen. Om Seiren tale vi ikke; thi den evangeliſke Kirke vil kun forſvare ſit Stade, ſin gode Ret, ſit Navns Berettigelſe, og kun vinde Tilhængere ved at ſige: kom og ſee! Andre Erobringer tør den ikke ſtræbe efter. Men den ſkal heller ikke være bange for den Kamp, ſom foreſtaaer; thi hvor pantſerklædt end den romerſke Goliath fremtræder i vore Dage, og hvor ſtærkt end han udfordrer Guds Folk, ſaa turde det maaſkee være Papismens ſidſte Kraftanſtrængelſe, et krampagtigt Forſøg paa at faae det gamle Herredømme tilbage. Og naar der ſpørges: ſkulle da Skillevæggene i Guds Huus ikke eengang forſvinde, da ſige vi med Forf.: jo, naar Kirken har fuldendt ſit Kredsløb; men Eenhed i Troen og Guds Søns Erkjendelſe (Eph. 4, 13) kan ikke heller vindes forinden og

allermindſt ved, at en udvortes Forening tilveiebringes. Og paa Forlængſelen efter den Tid ville vi ikke ſvare med Henviisning til den ene Hjord under den ene Hyrde; thi, hvorledes man nu end forklarer diſſe Herrens Ord, ſaa indeholde de viſtnok ingen Forjettelſe, at i den ſynlige Kirke alle Forſkjelligheder af Calviniſter, Baptiſter, Katholiker o. ſ. v. ſkulle forſvinde. Det er et ligeſaa ſandt ſom dybt Ord af Nitzſch, at „mit dem Aeußerlichwerden der Kirche iſt immer ein gewißes Unwahrwerden verbunden". Men vi henviſe til ἐκλεκτοῖς παρεπιδήμοις διασπορᾶς ikke blot fra Pontus og Galatien, men fra Sydhavet og Afrika, fra China og Amerika, fra Rom og Conſtantinopel, ſom i Tidens Fylde ville være indgangne i den ſande, hellige apoſtoliſk-katholſke Kirke igjennem Daabens Dør, hvilke Haller de end ellers ere komne igjennem. Og til at fremme en ſaadan Union anſee vi Miſſionen at være det Middel, hvortil Herrens Aand i vore Dage henpeger; thi næſten i alle Kirker rører ſig nutildags en lyſtelig Miſſionsiver, ſom ſætter mange Hænder og Fødder i Bevægelſe til at bringe et godt Budſkab til dem, ſom ere fjerne. Og i denne Henſeende er det mærkværdigt, hvorledes Præſterne af den Grundtvigſke Retning have forladt deres Meſter; thi medens den gamle Evangeliſt og Prædiker kun er lidet ſtemt for Miſſionen og har ſaare ringe Forventninger om den, tæller den ſine troeſte og inderligſte Venner iblandt hans Diſciple. Grunden hertil er ikke vanſkelig at opdage. Hvor der er levende Chriſtendom, der vil den ogſaa virke udad til; Miſſionen har vidſt at forene dem, ſom ellers ere ſpaltede i Partier med deres Partikularisme. Thi bagved denne ligger der hos alle ſande Chriſtne den Overbeviisning, at den hellige, almindelige Kirke er høiere end alle Afſondringer; og naar vi udſtikke Miſſionærer for at udkaſte Garn i Hedningeverdenen, da er det ikke for at bringe dem den evangeliſt-lutherſke, reformeerte, baptiſtiſke Confeſſion, men for at føre dem, ſom ere langt borte, til Hjorden, for at bringe dem Naadens og Sandhedens Velſignelſe i Jeſu Chriſto. Hedninger have ikke behov at gjennemgaae den hiſtoriſke Udvikling, ſom har ført den enkelte Kirke til ſit nærværende Stade, og er det end uundgaaeligt, at hver ſærſkilt Kirkes Udſendinge maae tage den hjemlige Troes

Form med ſig og vidne efter dens Aand, ſaa træder dog Bevidſtheden om Kirkens Enhed klarere frem, hvor der ſkal ſtiftes i Hedningeverden; alle Mærker tyde hen paa, at Miſſionen vil danne den ſande, virkelige Kirkeunion, naar den har ophørt at være, hvad den nu er, en Privatſag, men bliver et helligt Anliggende for Kirken. Viſtnok kunne vi ikke i dette Værk gaae med Katholikerne, ſaalænge de kun ville binde de vundne Sjæle mere til Paven end til Chriſtus; men den nyere romerſke Miſſionshiſtorie viſer os dog et Glimt af Haab om, at vi der kunne mødes med Katholikerne ved Kirkedøren. Det undrer Anm., at den kyndige Forf. ſlet ikke har henvendt ſin Opmærkſomhed paa denne det chriſtelige Livs Bevægelſe, da han dog ellers er ſkarpſynet nok til at erkjende, at alle Forholdsregler eller verdslige Midler, ſom man tilraader eller griber til, for at fremſkynde Timen, da der ſkal blive een Hjord og een Hyrde, kun hjelpe ſaare lidet (P. 210). —

Forſlag til Gjenoprettelſen af et reſiderende Capellani i Hjørring.

I Ugeſkriftets 1ſte Bind, Nr. 24, d. 6te Mai 1853, optoges en Artikel af Hs. Høiærværdighed Hr. Provſt D. Smith „om de nedlagte reſiderende Capellanier og de ordinerede Catechetembeder", der klart og rigtigt fremhæver i Almindelighed det Skadelige for Kirke og Menighed i denne Ordning af Kirkeembederne. Denne Artikel fandt, ſaavidt vides, megen Anklang, og hos Mange vaktes Ønſket om, at der ſnart maatte komme et Tidspunkt, hvor der kunde gjøres godt igjen, hvad der ved injuria temporum var gjort feil. Et ſaadant Tidspunkt ſynes nu at være kommet for Hjørring, da der ved Provſt Kabells Død maa blive Tale om nogen Forandring; og Redactionen tillader ſig derfor at bringe denne Sag paa Bane i Ugeſkriftet, idet den ſtøtter ſig til Oplysninger, der velvilligt ere blevne den [redacted]edbeelte.

Allerede før K.s Entledigelse var det under Omhandling mellem Autoriteterne at foretage en af Landsognene forlangt Omordning; Sagen stilledes imidlertid dengang i Bero indtil K.s eventuelle Død, naar den ham af Sognekaldet tilstaaede Pension af 240 Tdr. Byg ophørte, medens den nye Sognepræst kaldtes med den Forpligtelse at finde sig i nogen Afgang i sine Indtægter ved ovennævnte Pensions Ophør.

Til Hjørring Pastorat hører, foruden Kjøbstaden, tvende store Annexer, St. Olai og St. Hans, hvis tvende Kirker ligge i Hjørring By, der netop er situeret midt imellem Landsognene, der danne ligesom en Kreds om Byen. Folketallet i Hjørring er omtrent 2000, i Annexerne omt. 1700. Indtil 1824 bestod foruden Sognekaldet et residerende Capellani, oprettet 1742, men ved Reskript af 11te August 1824 blev Capellaniet nedlagt til Fordeel for Byens Skolevæsen og en ordineret Catechet ansat, som, foruden at læse i Borgerskolen 4 Timer daglig, maatte overtage samtlige den residerende Capellans Forretninger, saaledes som de ere bestemte i Cancelli-Promemoria af 29de Decbr. 1809. Saaledes blev nu Capellanboligen med Grund, Jordlod, et tillagt Privatlegat, samt 40 Tdr. Havre af den Embedet tillagte Tiende inddraget under Communen, der nu fik en ordineret Catechet til at besørge den residerende Capellans samtlige Forretninger plus Undervisningen i Skolen, lønnet med Resten af Capellaniets Indtægter, ligesom og Sognekaldet inddrog den ved Reskript af 2den Marts 1742 Capellaniet af samme tillagte Lønning af 200 Rbdr.

Nu staae derfor Sagerne saaledes: Catecheten læser i Borgerskolen og prædiker hver Søndag og Helligdag, alternativt med Sognepræsten, enten i Byens Kirke alene eller i begge Annexkirker, han forretter alle Ministerialia, som falde i den Kirke, hvor han prædiker, medens Accidentserne derfor modtages af Sognepræsten (en Praxis, der forresten neppe er lovlig ifølge ovennævnte Cancelli-Prom. af 11te Aug. 1824 sammenholdt med Rescr. af 29de Decbr. 1809 dets 2den og 10de §), og holder Confirmation to Gange aarlig. Men da nu, hvilket vel i Regelen vil blive Tilfælde, Sognepræsten i Hjørring tillige er Provst i Venneberg og Horns Herreder, maa Catecheten i hans

Fraværelſe paa Viſitats og andre Reiſer desuden beſørge hans Embede med alle accidentelle Forretninger, hidtil ligeledes uden Godtgjørelſe, ja har endog maattet holde Brudevielſer og Liigtaler, for hvilke Sognepræſten oppebar Betalingen. — Dog, det trykkende i Catechetens Stilling ligger ikke ſaameget i ovennævnte Forhold, ſkjøndt ogſaa det at ſkulle forrette for Menighedens Øine de miniſterielle Handlinger, medens Sognepræſten oppebærer Lønnen derfor, ret ſom om han var Præſtens Perſonelcapellan, har noget meget Stødende og i det Mindſte i Bøndernes Omdømme Nedſættende ved ſig; nei, det trykkende ligger egentlig i hans reent præſtelige Stilling, hvilket den ſidſt beſordrede Catechet, nu Præſt i Huusby i Angeln, Hr. Paſtor Hanſen har fremhævet i en Skrivelſe til daværende Biſkop Fogtmann, hvilken Skrivelſe er beroende i Cultusminiſteriet. Det er nemlig indlyſende, at, om end Catecheten prædiker hver Søndag i de reſpective Menigheder, er han dog, da han perſonlig er bunden til Skolen, og da Alle maae henvende ſig til Sognepræſten i ethvert Anliggende, ſaaſom han alene har og fører alle Protokoller, for ſtørſte Delen fremmed for Menigheden, navnlig for Landſognene, hvis Beboere tildeels boe langt borte. Catecheten maa ſaaledes døbe Børn, indlede Kirkegangskoner, kaſte Jord paa, holde Communion og Skriftetale for Mennesker, om hvem han Intet veed eller kan vide, da det ſørſt Søndag Morgen, ofteſt endog ſørſt i Kirken meddeles ham, hvad der er at gjøre. Det behøver ikke at udhæves, hvor lidet det ſtemmer med Menighedens Tarv, at Præſten ſaaledes maa indlede Kirkegangskoner, begrave Døde o. ſ. v., om hvis huuslige og offentlige Liv han ingen Kundſkab har, da der ingen Tid levnes ham til at forſkaffe ſig den hverken i Almindelighed eller i de paagjældende Tilfælde. Hvad Altergangen angaaer, da er det vel i fornævnte Cancelli-Promemoria af 29de Dec. 1809 § 5 beſtemt ſaaledes: „Sognepræſten ſkal alene forrette alle Fredagsprædikener", men dette ſkeer ikke; thi hverken holdes der i Paſtoratets tre Kirker Prædiken, Skriftemaal eller Altergang om Fredagen, men Alt er henlagt til om Søndagen, hvoraf følger, at Gudstjeneſten, naar Confitenternes Antal er ſtort, ofte over

150, bliver utilbørlig lang og trættende baade for Menighed og Præst, om ellers Alt skal forrettes sømmeligt og værdigt.

Som Forholdene nu ere, er det umuligt for Sognepræsten, navnlig naar han tillige skal være Provst, at besørge alle sine Forretninger, men en stor Deel bliver uden nogensomhelst Godtgjørelse og, som ovenfor viist, til Skade for Menigheden væltet over paa Katecheten. Der viser sig derfor i Hjørring selv nu, da der ingen Aftensang holdes i Byens Kirke, en iøinefaldende Trang til to Præster, der kunne være det i Embedets fulde Omfang. Og vistnok kunne trende saa talrige Menigheder gjøre Fordring paa tvende Præster, der tillige kunne være deres Sjælesørgere; thi nu er Katecheten jo kun deres Prædikant. Der er derfor ogsaa baade før, ved Provst Kabells Entledigelse, og nu ved hans Død og Pensionens Inddragelse moveret af Landsognene om at skilles fra Hovedsognet. Der vilde imidlertid ikke uden en utilbørlig Afgang i Sognepræstens Indtægter kunne oprettes et saadant nyt Pastorat, hvorfor denne Plan vistnok er mindre iværksættelig. Hvad der derimod visselig kunde og burde skee, det er Gjenoprettelsen af et residerende Capellani, hvis Lønning kunde tilveiebringes paa forskjellig Maade, letteſt og naturligst derved, at det ene Sogn paa Landet lagdes til Capellaniet som Sognekald, at der dernæst tillagdes Capellanen en bestemt Andeel i Accidenserne i Kjøbstaden foruden særskilt Høitidsoffer. Der maatte da ansættes en Catechet for Skolen alene med faa nærmere bestemte Undtagelser f. Ex. ved de store Høitider. Skulde der blive gjort det Modforslag fra Sognepræstens Side, at ansætte en Capellan pro loco, da maa bemærkes, at derved Intet vilde vindes; tvertimod! thi da fik Sognepræsten en Vikar, men Menighederne fik ligesaa lidt en egen Sjæleſørger; og baade By og Landsogne maatte da nøies med en idelig Skiften af unge Candidater, medens Trangen er til noget ganske Andet, for at et ret Menighedsliv med Præsten som Centralorgan kunde fremmes, hvortil der sandelig er stor Trang. Tilmed kunne de præstelige Forretninger, som Katecheten nu er kaldet til at besørge, jo ikke uden hans Samtykke fratages ham og lægges i andre Hænder, hvilket han naturligviis vil og kan protestere imod, da de, selv under de nu-

værende Forhold, maae være ham kjærere, end at han paa nogen Maade vilde opgive dem.

Det synes saaledes, da Sognepræstens Embede er for stort til at han kan bestride det, at der bør skee nogen Deling, og denne kan skee, da Embedsindtægterne ere saa rigelige, at de vel kunne taale en Afgang, uden at Kaldet derfor ophører at være et af de bedste. Vi behøve blot at anføre Hovedindtægterne: en Tiende paa 400 Tdr. Byg, Offer og Accidenser, der, visselig ikke for høit anslaaede, udgjøre c. 800 Rdlr., en Avling, der indbringer aarlig over 1000 Rdlr. Oprettelsen af et residerende Capellani i Hjørring By vilde følgelig uden Vanskelighed kunne iværksættes, og en dybtfølt Trang vilde derved afhjælpes.

Om de kirkelig-religiøse Tilstande i de forenede nordamerikanske Fristater [1]).

I Nordamerika ere alle den europæiske Protestantismes Interesser og Partier meer eller mindre stærkt repræsenterede. Alle finde der et gjæstfrit Tilflugtssted og en Skueplads, hvorpaa de uhindret kunne udvikle sig. Men ogsaa Romerkirken finder der den samme Frihed. Alle Confessioner og Secter støde der paa hinanden og ere stedte i en Kamp, hvis Udfald vil faae en betydelig Indflydelse paa hele Christenhedens fremtidige Skjebner. Amerika maa ogsaa med Tiden faae en virksom Andeel i Chinas og Japans Erobring for Evangeliet. Hvor ugunstigt man derfor end vil dømme om Nordamerikas kirkelig-religiøse Tilstande, saa vil man dog med hvert Aar komme til bedre Erkjendelse af deres gjennemgribende Betydning for Fremtiden. En almindelig Charakteristik af Nordamerikas kirkelig-religiøse Tilstande vil derfor have Krav paa Europæernes Interesse.

Nordamerika er efter sit fremherskende religiøse Præg at betragte som en Fortsættelse af den europæiske Prote-

[1]) Med Forkortelser efter Dr. Philip Schaff, Professor i Theologien i Mercersburg i Pennsylvanien (Deutsche Zeitschrift für chr. Wissenschaft und Leben, 1854. Nr. 24 flg.)

ſtantisme. Den berømte amerikanſke Hiſtorieſkriver Bancroft har ſkrevet ſit udførlige Værk fra dette Udgangspunkt og opfattet hele Nordamerikas politiſke og ſociale Liv ſom en Afføbning af den engelſke Puritanisme og denne igjen ſom en Modification af Genfer-Calvinismen. Hvor eenſidig denne Opfattelſe end er, ſaa ligger der dog noget Sandt deri. Man kan ikke nægte, at det amerikanſke Friheds- og Ligheds-Syſtem og den dermed forbundne almindelige politiſke Myndighed er den, først af Reformatorerne klart udtalte og betonede, Foreſtilling om de Chriſtnes almindelige Præſtedømme, overført paa det borgerlige Livs Grund.

Det nærmeſte Udgangspunkt for den nordamerikanſke Kirkehiſtorie er England, der vel ikke er ſaa fuld af Ideer ſom Tydſtland, men i dets Sted mere har udpræget Proteſtantismen ſom kirkelig Inſtitution og givet den en langt større politiſt-ſocial Betydning end noget Land paa Continentet, og derfor ogſaa for Øieblikket danner ſammes mægtigſte Bolværk imod Rom. Det kirkelig-religiøſe Liv i Nordamerika, og fornemmelig i de ſer nordøſtlige Stater, ſom man kalder med eet Navn Ny-England og ſom hidtil have øvet den ſtørſte Indflydelſe, ſlaaer ſine dybeſte Rødder i hine mægtige religiøs-politiſke Kampe, der i det ſyttende Aarhundrede ryſtede England, i hiin puritanſke Bevægelſe, ſom man vel kan kalde den extreme Gjennemførelſe af det proteſtantiſke Princip i Modſætning til den biſkoppelige Statskirkes Semikatholicisme. De forenede Staters Kirkehiſtorie begynder ret egenligen først med de puritanſke „Pillegrime", ſom blev forfulgte i England for deres Tro, offrede Fædreland og Alt, hvad der knytter ſig til dette dyrebare Navn, for deres religiøſe Overbeviisning, først i Aaret 1611 ſøgte Tilflugt i Holland, derfra 1620 reiſte over Atlanterhavet, og efter lang farefuld Omflakken landede paa den eenſomme amerikanſke Klippe og her kaſtede ſig paa Knæ for at takke deres Gud for den lykkelige Redning fra Døden og Samvittighedstvangen. Diſſe gudsfrygtige, bibelfaſte, alvorlige og energiſke Puritanere, der ſnart forſtærkedes ved nye Skarer af deres Troesfæller, grundede i Maſſachuſetts en theokratiſt Stat efter den ſtrenge Calvinismes Grundſætninger og bleve

Fædre til en Republik, om hvis Magt og Betydning de dengang ikke havde nogen Anelse. Virginiens Coloniſation og Grundlæggelſen af den anglicanſk-biſkoppelige Kirke ſammeſteds var vel af tidligere Dato (1606), men udgik overvejende fra Handelsintereſſer, og har derfor heller ikke øvet en ſaa ſtor Indflydelſe paa Dannelſen af Amerikanernes religiøſe Charakteer. Dette gjælder ogſaa om de nye Nederlandes Coloniſation af Hollænderne, ſom 1607 forplantede den hollandſk-reformeerte Kirke med Heidelberger-Katechismen og Dordrechter-Artiklerne til Hudſons Bredder og til Ny-Amſterdam, ſom Staden Newyork oprindelig hed. Derimod har Pennſylvanien igjen en beſtemt religiøs Oprindelſe, idet den berømte William Penn fra 1680 beſtemte ſamme til et Aſyl for ſine forfulgte Troesbrødre og fra først af paatrykte ſamme Quækernes Grundpræg, ſom man endnu den Dag idag tydelig kan erkjende i den By, der bærer Broderkjærlighedens Navn (Philadelphia). Samtidigen blev Maryland et Tilflugtsſted for forfulgte Katholiker under Lord Baltimore. Efter den ſørgelige Ophævelſe af det nantiſke Edict flygtede mange Huguenotter til Nord- og Syd-Carolina, Ny-York og Ny Jerſey og blandede ſig der efterhaanden med den presbyterianſke og biſkoppelige Kirke. I Begyndelſen af det 18de Aarhundrede begyndte Udvandringen af tydſke Lutheranere og Reformeerte fra Rhinegnene paa Grund af Pfalz's Ødelæggelſe og de Mishandlinger, ſom Ludvig XIV's Hære tilføjede Proteſtanterne. De droge fornemmelig til Penſylvanien. Noget ſenere ſøgte og fandt de betrængte Salzburgere i Georgien et Friſted til uforſtyrret at kunne udøve deres lutherſke Tro. Midt i det 18de Aarhundrede grundede Zinzendorf og Spangenberg i ſamme Stat, men fornemmelig i Pennſylvanien, flere Brødremenigheder, medens Mühlenberg ſom Udſending fra Waiſenhuſet i Halle organiſerede det lutherſke, og Schweizeren Schlatter det tydſk-reformeerte Kirkevæſen i Pennſylvanien. Paa ſamme Tid fremtraadte John Wesley og Whitfield ſom mægtige Evangeliſter og Bodsprædikanter i den nye Verden, og den ſtore methodiſtiſke Bevægelſe i Forbindelſe med de Opvækkelſer, der udgik fra det puritanſke

Ny-England, fornemmelig ved den energiske Prædikant Jonathan Edwards, ryſtede og befrugtede hele Landet.

Saaledes var altſaa Nordamerika fra Begyndelſen af, ligeſom Genf paa Reformationstiden, kun i langt større Maaleſtok, et Aſyl for alle Forfulgte fra den gamle Verden, og det er vedblevet at være det indtil den Dag idag, ihvorvel den nyere Udvandring for det Meſte har tabt den religiøſe Charakteer og udſpringer af materielle Bevæggrunde. Det er en ubeſkrivelig Lykke for dette Land, at dets tidligſte Indbyggere vare drevne af dybe religiøſe Bevæggrunde, ſaa at den moderne Vantro og Indifferentisme, der nu ligeledes føres over Havet fra den gamle Verden, ikke kan gjøre ſaa ſtor Skade ſom den vilde, hvis den havde dannet Grundlaget for de nordamerikanſke Inſtitutioner og Tilſtande.

Af de forenede Staters Oprindelſe begriber man nu let, at den religiøſe Tolerance maa ſlaae dybe Rødder i Folket; dette maatte opgive ſine egne Traditioner og ſine helligſte Erindringer, hvis det nogenſinde vilde hylde en kirkelig Despotisme og udelukkende confeſſionel Afgrændsning. Den Forfulgte maa conſeqvent ſympathiſere med alle Forfulgte. Man maatte i Amerika komme til en almindelig Troes- og Samvittigheds-Friheð, altſaa ogſaa til en Adſkillelſe mellem Stat og Kirke, ſelv i de Colonier, hvor ſamme ikke oprindelig fandt Sted.

(Fortſættes).

Selſkabet til Befordring af Chriſtendommen blandt Jøderne, hvilket har beſtaaet i 31 Aar i Berlin, har nylig udgivet en Aarsberetning med en Overſigt over Selſkabets Virkſomhed. Af ſamme ſkulle vi fremhæve, hvad der berettes om den ugentlige Gudstjeneſte i Berlin til Jødernes Omvendelſe. Denne Gudstjeneſte ſkyldes en rig irſk Dame, Miss Neville fra Werville ved Dublin, der under en Sygdom, ſom i en Række af Aar fængſlede hende til Leiet, beſluttede at anvende ſin Formue til Jødernes Omvendelſe. Hun udſatte de fornødne Pengemidler til Oprettelſen af ſyv Kirker paa forſkjellige Steder og Grundlæggelſen af endeel Skoler, og beſtemte, at Gudstjeneſten ſkulde holdes paa Hebraiſk og ſaaledes, at den engelſke Kirke

Liturgie, the common prayer-book, der er overſat paa Hebraiſk, ſkulde lægges til Grund. Paa denne ſidſte Beſtemmelſe er man imidlertid i Berlin ikke gaaet ind. — Som man vil erindre, var det Profeſſor Kallenberg i Halle, der i den nyere Tid først grundede en Miſſionsanſtalt til Jødernes Omvendelſe, i Aaret 1728. Herfra udgik den begeiſtrede og energiſke Miſſionair Stephan Schulz, der fra 1743 i tyve Aar gjennemreiſte Europa, Aſien og Africa for at forkynde Jøderne Evangeliet. Men efter en langt ſtørre Maaleſtok blev dette Værk fremmet ved det 1808 i ſamme Øiemed ſtiftede Selſkab i London, hvis aarlige Indkomſt nu beløber ſig til omtrent 300,000 Rdl., og ſom underholder mere end 30 Miſſionsſtationer i forſkjellige Lande. Dette Selſkabs Beſtræbelſer ſkyldes Oprettelſen af den proteſtantiſke Miſſion i Jeruſalem 1842. Siden 1838 virker ogſaa den ſkotſke Kirke med Iver for Miſſionen blandt Jøderne. I Baſel beſtaaer ligeledes ſiden 1831 i ſamme Øiemed en „Forening af Israels Venner". I Preusſen beſtaae to Selſkaber til at evangeliſere Jøderne: det Berlinſke og det Rhinſk-Weſtphalſke. Den førſte Impuls til Grundlæggelſen af det Berlinſke Selſkab gav en rig engelſk Adelsmand, Lewis Way, der i Aaret 1817 reiſte omkring, ledſaget af en omvendt Rabbi og en omvendt tartariſk Høvding, gjennem Holland, Tydſkland og Ruſland, vakte en levende Intereſſe for Jødemiſſionen hos Kaiſer Alexander og ſøgte paa Congreſſen i Aachen at vinde de der forſamlede Monarcher for denne Sag. Hans Reiſe førte ham ſenere til Berlin, hvor den brittiſke Geſandt Sir George Roſe tog ſig levende af denne Sag. Saaledes ſammentraadte i 1822 et Selſkab for Jødemiſſionen i Berlin og dette har oftere modtaget rige Tilſkud fra Londonerſelſkabet. Til Berlinerſelſkabet ſlutter ſig ſexten Filialer i Preusſen, Schleſien og Poſen. Ogſaa i Dresden har et ſaadant Selſkab dannet ſig. — I de førſte tre Aar meldte ſig alene i Berlin 60 Jøder for at gaae over og ubbade ſig chriſtelig Underviisning, deriblandt to unge Rabbinere fra det ſydlige Ruſland, der lode ſig døbe 1823. Perioden fra 1822 til 1827 ſkildres i den ovennævnte Beretning for iaar ſom den glædeligſte for Ber[illegible]-Selſkabets Virkſomhed; da var Alt i kraftig Fremvæxt;

det var paa denne Tid at den anførte ugentlige Gudstjeneste grundedes ved Miss Nevilles Midler. Pastor Kunze optog alene 200 Jøder i Christendommens Skjød. Selskabets Formand er for Øieblikket Kongens Generaladjutant Gerlach.

Evangelisk-christelig Psalmebog. Ny Udgave. Et Forslag af **D. G. Monrad.** Kjøbenhavn 1854. — Dette Forslag til en ny Psalmebog kaldes kun meget uegentligt en ny Udgave af den evangelisk-christelige. Det kunde snarere kaldes en saadan af Roeskilde Convents Psalmebog, som danner Grundlaget for den, hvilket Biskoppen ogsaa erklærer i Fororbet, kun at han har villet føre denne nærmere i Aand og Form til den evangelisk, som den almindeligt brugte. 189 Psalmer ere derfor uforandrede optagne af evang.-chr. Psalmebog, foruden de ændrede og Tillægets 48 Psalmer. Kun Nr. 614 er udeladt, fordi Versemaalet er urigtigt[1]). Af Conventets Psalmebog ere omtrent 100 Nr. udeladte, og andre nye optagne, saa at Psalmetallet fra 553 er steget til 574. Blandt disse gjøres i Fororbet opmærksom paa 95, af hvilke unegteligt flere høiligen maae ønskes optagne i enhver ny Kirkepsalmebog. Vi indskrænke os til at gjøre opmærksom paa Nr. 179: „Jeg er saa underfuld en Magt"; Nr. 203: „Ordet var fra Arilds Tid"; Nr. 316: „Lykkalig, lykkalig hver Sjæl, som har Fred"; Nr. 339: „Her vil ties, her vil bies"; Nr. 368: „Jamrer Du for Lykkens Savn"; Nr. 517: „I fjerne Kirketaarne hist Nu Aftenklokkerne ringe". — Bearbeidelsen af Psalmerne er foretagen i Overensstemmelse med de i Circulæret til Lollands-Falsters Geistlighed udtalte Grundsætninger og med Hensyn til de Meninger og Vink, som under de senere Forhandlinger ere blevne udtalte. Arbeidet har derfor Betydning ved ikke blot at være Udtrykket af en enkelt Mands Mening, men ved at maatte betragtes, om endog kun i Hovedsagen, som billiget af Flertallet af et Stifts

[1]) Dette er dog ændret i Conventets Redaktion.

Geistlige. Hvad denne Bestræbelse med at fremhæve den evangelisk-christelige Psalmebog angaaer, have vi alt i Ugeskriftet for iaar Nr. 4—5 udtalt en Dom, til hvilken vi maae henholde os. Skulde en saa indgribende Omredaction af Roeskilde Convents Psalmebog være nødvendig eller ønskelig, — hvilket vi dog ere langt fra at antage — da maatte Forslaget dertil være fremkommet strax, saa at der kunde være taget Hensyn til det ved den anden Udgave. Imidlertid vil der endnu ved Etatsraad Ingemanns Arbeide, som efter Forlydende skal have saa god Fremgang, at det tør forventes færdigt til Nytaar, være Opfordring og Leilighed til at gjøre Brug af dette gjennemførte Forslag, om hvilket vi iøvrigt istemme den høiærværdige Forfatters Slutningsord: „Det er nu vel ikke meget sandsynligt, at dette Forslag skulde kunne trænge igjennem, og jeg skal ogsaa selv med Glæde see det blive fortrængt af noget Bedre, hvortil der jo nu er god Udsigt; ikke desto mindre haaber jeg, at dette Forsøg skal bidrage til Psalmesagens gode, endelige Ordning. Det er en Skam for Kirken, at den saalidet fører sig til Nytte de Naadegaver, der ere den givne i saadanne Psalmedigtere som Kingo, Brorson, Grundtvig".

—e.

Ledige Embeder. 1ste Octbr. Aller og Taps, i Hadersleb Provsti, i Hertugd. Slesvig; Kirke- og Skolesprog dansk; besættes allerhøist umiddelbart. — 6te Octbr. Nørre-Sundby og Hvorup i Aalborg Stift; Reg.s Sum 870 Rd., ny Ans. 213 Rd.

Honoraret for en Artikel i forrige Qvartal af Ugeskriftet (til Beløb 6 Rd. 8 ß.) er, efter Forf.s Ønske, tilstillet Hr. Stiftsprovst Tryde til Anvendelse ved Kirkebygningen paa Nørrebro.

Dette Ugeskrift omdeles hver Fredag, og koster 2 Rd. 32 Sk. om Halvaaret. For Udenbyes, der ønske Bladet **med Posten**, er Prisen 2 Rd. 44 Sk. Subscriptionen, der er bindende for en halv Aargang (eet Bind), modtages i alle Boglader og paa de kongelige Postcontoirer.

Forlagt af den Gyldendalske Boghandling. Thieles Bogtrykkeri.

Ugeſkrift

for den evangeliſke Kirke i Danmark,

under Medvirkning af

Prof. J. F. Hagen, Paſtor P. E. Lind og Paſtor C. Rothe,

udgivet af

J. M. L. Hjort, Candidat i Theologien.

Nr. 50. Den 20de October. **1854.**

Indhold. 1. Forſlag til nogle Sogneforandringer i Kjøbenhavn. 2. Om de kirkelig-religiøſe Tilſtande i de forenede nordamerikanſke Friſtater; af H. (Sluttet). 3. Et Forſøg paa at unere den græſke og romerſke Kirke. 4. En Berigtigelſe. 5. Udnævnelſer.

Forſlag til nogle Sogneforandringer i Kjøbenhavn.

Der er ſamtidigt indtruffet tre Vacancer, ved Biſkop Lautrups og Paſtor Bibbys Befordring og ved Dr. Johannſens Død, ſom ſynes at tilbyde en gunſtig Leilighed til en Forandring i nogle af Kjøbenhavns Sogneforhold. Maaſkee allerede høiere Vedkommendes Opmærkſomhed er henvendt herpaa, ſaa at offentlig Omtale muligen for ſaa vidt var overflødig; men i hvert Fald er det vel ikke til Skade, at ogſaa Menighedernes Tanke henledes paa denne Sag, der ſaa nær angaaer dem ſelv, og vi ville derfor ikke tilbageholde følgende Forſlag til en Omordning af de tydſke Menigheders og af Chriſtianshavns kirkelige Forhold, men i al Kortheb fremſætte det til nærmere Prøvelſe.

Det har i en Række af Aar været erkjendt, at de tydſke Menigheder her i Byen have været i en ſtadig Aftagen, ſaa at

de ikke behøve tvende store Kirker. Den Tilvæxt, som ved Forlæggelsen af tydske Tropper til Hovedstaden finder Sted, er ikke stor nok til at forandre denne Kjendsgjerning, ligesom Vedblivelsen heraf vil være afhængig af forskjellige Omstændigheder. Det træder ligeledes mere og mere frem som en Ubilligheb, at Præsten ved Frederiks Kirken oppebærer en ikke ubetydelig Deel af Offer og Præstepenge, der ydes af Garnisonsmenigheden i Kjøbenhavn. Modsætningen mellem den historiske Oprindelse og den naturlige Ret gjør sig altid stærkere gjældende i Aarenes Løb. Intet synes derfor at tilbyde en lettere og naturligere Udvei af disse Misforhold, end at de tvende tydske Menigheder sammensmeltedes til een, med een eller med tvende Sognegeistlige. — Dette kunde nu skee saaledes, at enten Petri Menighed henvistes til Frederikskirken, eller omvendt. Det første Alternativ vilde for Kjøbenhavns danske Befolkning tilbyde en Leilighed til at erhverve en oprindelig dansk Kirke tilbage, og derved til at dele de altfor store Menigheder herinde. Men foruden at Petri Kirkes Beliggenhed i den Deel af Byen, som er tilstrækkelig forsynet med Guds Huse, saagodtsom ganske tilintetgjør den Fordeel, som derved tilsigtedes, og at en Omregulering af Sognene altid vil støde paa mangfoldige Hindringer, saa vilde derved ogsaa den nu vakte Erkjendelse af Trangen til en Kirke udenfor Portene og til en i den østlige Deel af Byen atter forsvinde.

Hertil kommer, at man — saavidt vi tør dømme — neppe vilde faae Petri Menighed til at give sit Samtykke til Afstaaelsen af en Kirke, der er rig, større og smukkere end den, der tilbydes, som ligger bequemt, og som den er vant til at betragte som Hovedkirken. Derimod turde man vente et Samtykke til Flytningen fra Frederiks-Menighedens Side, som er yngre og mindre, hvis Legater og Formue er ringere, og som allerede nu ikke formaaer at tilveiebringe de fornødne Midler til Kirkens tilbørlige Vedligeholdelse. Hvorledes de tvende Menigheders indbyrdes Forhold passeligen kunde ordnes ved Sammensmeltningen, ville vi ikke indlade os paa; kun den Bemærkning tillade vi os, at det var ønskeligt — især da Petri Menigheds Valgret vistnok bør og vil blive opretholdt — at der ansattes tvende Præster, som

tidligere har været Tilfældet, hvorimod Catechet-Embedet da muligen kunde indbrages.

Et andet Spørgsmaal bliver det, naar Frederikskirken forlades af den tydske Menighed, hvad der da skal gjøres med den. En Vandalisme, som at nedrive den — enten det nu skete strax, eller man overlod Tiden at fremtvinge Nødvendigheden deraf — kunne vi ikke tænke os. At forandre den til en dansk Kirke, synes derimod det naturligste. Spørger man imidlertid, om Christianshavn for Tiden trænger til to Kirker, saa at Frelserens ikke var tilstrækkelig, da ville vi vel indrømme, at der ikke er nogen Opfordring til at bygge en ny Kirke i den Deel af Byen — man trænger andensteds altfor meget —; men urimeligt og ikke betænksomt med Hensyn til Fremtidens Tarv vilde det dog være, at afslaae Erhvervelsen af en saa kostbar Bygning som Frederikskirken, paa de Vilkaar, som denne maa antages at ville blive overladt. Men dertil fortjener endnu at betænkes, at Befolkningen paa Christianshavn udgjør over 16,000 Mennesker, og for en stor Deel bestaaer af den fattigere Klasse, paa hvilken en større geistlig Indvirken burde finde Sted. Dette Hensyn kunde vel fremkalde mange andre Betragtninger, der tildeels kunde benyttes som Indvendinger, hvilke vi ikke overse; men da vi her ønske at undgaae Strid og at holde os til det Praktikable, saa forbigaae vi dette og indskrænke os til at foreslaae, at Frelserens Sogn deeltes i tvende, f. Ex. med Torvegaden til Grændseskjel; og at Capellanen ved denne Kirke bestikkedes til Sognepræst for den mindre Deel, der skulde lægges til Frederikskirken, medens den eventuelle Sognepræst ved Frelserens Kirke beholdt den anden, større Deel. Naar dertil enhver af disse Menigheder erholdt en anstændig lønnet Catechet, (thi paa residerende Capellaner var vel ikke at tænke), saa vilde man dog erholde een Præst mere end nu, og tvende Middelkald for Sognepræsterne. Dette Sidste vilde endnu medføre den Fordeel, at kun yngre Mænd vilde søge disse Embeder, altsaa saadanne, som i deres kraftigste Alder kunde virke paa disse, i forskjellige Retninger saa høiligen trængende, Menigheder, og at de i en fremrykket Alder vilde søge bort til mindre besværlige Kald.

Naar vi endnu ovenfor nævnede Taarnby Sognepræstes Befordring som et Moment i denne Sag, da er Grunden dertil den, at det maaskee kunde findes hensigtsmæssigt, at *inddrage Sundbyerne — Øster og Vester — hver under sit Sogn paa Christianshavn*. Dette vilde forbedre disse Embeder betydeligt, uden at beklippe Sognekaldet i Taarnby paa en utilbørlig Maade; men langt vigtigere var det, at Sundbyerne saaledes kom Kirken nærmere end Tilfældet nu er, da de ere henviste til den fjernere Taarnby Kirke; allerede den daglige Forbindelse med Hovedstaden vænner dem til meget mere at søge indad end udad, og — saavidt os bekjendt — besøges Christianshavns Kirke meget netop fra disse Byer.

Hvad Embedsforretningerne angaaer, maatte hver Sognepræst sørge for sig, saaledes at han havde Hjælp i sin Catechet. Det vilde vel som Følge heraf hverken findes gjørligt eller nødvendigt, at begge Kirker hver Søndag skulde have tvende Gudstjenester; det forekommer os ogsaa tilstrækkeligt, naar der, foruden Høimessen, holdtes *een* Aftensang, for den tjenende og fattige Klasses Skyld. Denne maatte da skifteviis besørges af Præsterne ved begge Menigheberne, enten stadigen i Frelsers Kirke, hvor den hidtil har været Brug, eller Aar om Aar skiftende mellem denne og Frederikskirken. At denne Gudstjeneste om Vinteren henlagdes til *om Aftenen*, som Tilfældet nu er med Aftengudstjenesten i Kjøbenhavn, vilde vist finde Bifald i Menigheden og drage mange Tilhørere til Guds Huus.

Og hermed være nu denne Idee henstillet til nærmere og velvillig Overveielse. Finder den Bifald, da er Tidspunktet til at iværksætte Omordningen for Øieblikket saa gunstigt, at man ikke kan ønske det bedre, og det hedder jo: „kjøber den beleilige Tid".

Om de kirkelig-religiøse Tilstande i de forenede nordamerikanske Fristater.

(Sluttet).

Men dette er dog *kun den ene Side* af Sagen. Af den meddeelte korte Oversigt over den amerikanske Kirkehistorie

vil det tillige være indlysende, at Troesfriheden her hviler paa en religiøs Grundvold og er Resultatet af mange Lidelser og Forfølgelser for Troens Skyld, og saaledes i en meget væsenlig Grad adskiller sig fra visse nymodens Tolerance-Theorier, der have deres Udspring fra religiøs Ligegyldighed eller Vantro. Amerikaneren er ligesaavel intolerant som tolerant, og man kan ikke vurdere hans Charakteer rigtigen, naar man ikke stedse fastholder denne, som det synes, uforsonlige Modsætning. Nordamerikanerens Intolerance er endogsaa ofte fanatisk. Man tænke blot paa Ny-Englands puritanske Oprindelse og den umaadelige Indflydelse, som den strenge Calvinisme endnu stedse udøver der. Dette er kun en Gjentagelse af Forholdene i Genf, der saa gjæstfrit optog alle fordrevne Protestanter fra Frankrig, Italien, Spanien, England og Skotland, men tillige haandhævede en rigoristisk Kirketugt og brændte Servet som Gudsbespotter. Amerikaneren overlader det vel til Enhver, om han vil slutte sig til denne eller hiin Kirke, Confession eller Sect, og om han overhovedet vil slutte sig til nogen; dette er Noget, som Enhver frit kan afgjøre med sin Samvittighed. Men indenfor de bestemte Confessioner ere Grændselinierne dragne langt skarpere og snevrere end i Europa: man forlanger af ethvert Medlem af en Kirke, at han nøje stemmer overeens med det Samfunds Lære og Ritus, hvortil han hører.

Derfor kommer i Amerika en Præst langt lettere i Mistanke for Neologi og Kjætteri, og bliver uden Videre — vel ikke indespærret eller forviist eller levende brændt, som i papistiske Tider — men dog afsat, ja formelig excommuniceret, naar det efter anstillet Undersøgelse viser sig, at han lærer og virker i Modsigelse med den Kirke, der har kaldet ham og modtaget hans edelige Løfte. En Rationalist, som Paulus, Wegscheider, Röhr, Bretschneider, Wislicenus, vilde ikke kunne finde Ansættelse paa Prædikestol eller Katheder i nogen respectabel amerikansk Menighed, ikke engang blandt Unitarierne; medens i Tydskland endnu for 20 Aar siden største Delen af de theologiske Læreposter og Superintendenturer var besat med det Slags Mænd. Ingen amerikansk Presbyterianer eller Quæker

eller Episkopalist eller Baptist vilde kunne saae i sit Hoved, at en Mand som Dr. Ferd. Baur, der erklærer samtlige Skrifter i det Nye Testamente, alene med Undtagelse af fire Pauli Breve og Apokalypsen, for fingerede Skrifter fra den efterapostoliske Tid, og behandler den evangeliske Historie omtrent som en hedensk Mythologi, — at en saadan Mand kan beklæde den første theologiske Lærestol i den evangeliske Kirke i Würtemberg. Den, der ikke troer paa Christi Guddom, paa Biblens guddommelige Inspiration og Autoritet og tillige fører et strengt christeligt Liv, vilde i Amerika ikke blive taalt i Kirkens Tjeneste; han vilde, hvis han besteg Prædikestolen, af Menigmand blive betragtet som en Hykler og Løgner.

Men ved Landets bestemt protestantiske Charakteer kan man ogsaa paa den anden Side langt lettere end i Tydskland og Skandinavien paabrage sig den modsatte Bestyldning for Puseyisme og romerske Tendenser, hvis man nemlig støder an imod de strengt puritanske Anskuelser om Katholicismen og dens Betydning i Kirkehistorien, om Kirken, dens Eenhed og historiske Continuitet, eller stærkt betoner en dybere mystisk Anskuelse af Sakramenterne imod den herskende symbolske Theori. I Amerikas tydske Kirker er man, som Følge af deres Sammenhæng med den tydske Theologi, tolerantest i denne Henseende; medens derimod den engelske og angloamerikanske Theologi langt fastere har holdt sig indenfor Grændserne af den gammel-protestantiske, antikatholske Orthodoxi. Ved den Opsigt, som Kirken holder med Theologien, er man saaledes i det frie Nordamerika langt fra at hylde latitudinaristisk Lærefrihed; tvertimod herster der i høj Grad dogmatisk Indskrænkning, hvormed ukjærlig Sneverhjertethed og Mistænksomhed er forbunden; hvorved da en fri Udvikling af Theologien paa mange Maader hemmes.

Nordamerika har, i det Hele taget, i religiøs Henseende en overvejende reformeert Charakteer, hvoraf ogsaa den lutherske Kirke uvikaarligen bliver reven med. Vil man vinde en klar Anskuelse af den uhyre Indflydelse, som Calvins Personlighed, sædelige Alvor og Lovgiver-Genie har udøvet paa Historien, maa man fremfor Alt reise til Skotland og til de forenede Stater. Den reformeerte Kirke fordrer med Eftertryk

n gjennemgribende sædelig Omvendelse, en individuel, personlig Christendom, frit, selvstændigt Menighedsliv og streng Kirketugt. Den skjelner stærkt mellem Gud og Verden, Kirke og Stat, Gjenfødte og Ugjenfødte. Den er væsenlig praktisk, rganiserende og Samfund-dannende. Men tillige har den en legal Charakteer og træffer heri, skjøndt fra modsat Standpunkt, ammen med den romerske Kirke. Den ophøjer Biblen over Alt og vil altid paany ordne det kirkelige Liv umiddelbart efter Skriften, uden at tage synderligt Hensyn til Traditionen og de historiske Mellemled. Alle disse Egenskaber fremtræde nu skarpt og klart i Amerikas kirkelig-religiøse Liv. Det er ualmindeligt praktisk, energisk, udfolder i Menighedslivet og paa Synoder og Conventer en sjelden Rigdom af Talertalent, Organisations- og Administrationsgaver, og man maa studse over den Masse af Kirker, Seminarier, Velgjørenheds-Anstalter, religiøse Foreninger osv., som her dannes og vedligeholdes ved lutter *frivillige* Bidrag. I denne Henseende kunde man i det protestantiske Europa lære endeel af Nordamerika. Men hermed staae nu ogsaa tilsvarende Mangler i nær Forbindelse. Den merikanske Protestantisme er mere petrinsk end johanneisk, ligner mere den travle Martha end den stille, ydmyge Maria, virker mere i Bredden end i Dybden. Den mangler den mystiske Inderlighed og Hjertelighed samt den historisk-kirkelige Sands, og under den formeentlige Orthodoxi skjuler den ikke sjeldent, uden at vide og ville det, en abstract Forstandigheds rationaliserende Tendenser. Dette viser sig især i Læren om Kirken og Sakramenterne samt i den prosaiske Cultus, der ikke blot forviser alle symbolske Former, men endogsaa ethvert liturgisk Element i hvilken Henseende dog den biskoppelige og de fleste tydske Kirker danne en Undtagelse), saa kun Prædiken, fri Bøn og Sang blive tilbage.

Et vigtigt Punkt i Nordamerikas religiøse Liv er *Sekt-væsenet*. Det er Sekternes classiske Land; de kunne her udfolde sig uhindrede, med fuldstændig borgerlig Egalitet. Dette hænger allerede sammen med Landets ovenfor omtalte *reformeerte Typus*. Thi i den reformeerte Kirke træder Subjectivitetens, Individualitetens Princip stærkest frem. Men i Nord-

amerika er Sektvæsenet tillige et Udtryk for Landets hele kirkelig-religiøse Tilstand; thi der bortfalder Forskjellen mellem Kirke og Sekt; man kjender Intet til Statskirke og Disſenterſamfund ſom i det proteſtantiſke Europa; — ingen Statskirke: alſaa heller ingen Disſenter. Alle religiøſe Samfund nyde ſamme Beſkyttelſe og ſamme Rettigheder, naar de blot ikke ſtøde an imod den almindelige chriſtelige Folkefølelſe og den offenlige Sædelighed.

Begunſtigede ved den almindelige Samvittighedsfrihed have, ved Udvandringerne fra alle europæiſke Lande, alle chriſtelige Religionspartier fra den gamle Verden, alene med Undtagelſe af det orthodox-græſke, efterhaanden nedſat ſig paa de forenede Staters umaadelige Territorium, og erholde med hvert Aar ny Forſtærkning. Der er Romeren med Tridentinum og Messeoffret; den biſkoppelige Anglikaner med de 39 Artikler og the common prayerbook; den ſtotſke Presbyterianer med Weſtminſter-Confeſſionen, Presbyterier og Synoder; Congregationaliſten eller Puritaneren i ſnevrere Forſtand ligeledes med Weſtminſter-Confeſſionen og independentiſk Menighedsliv; Baptiſten med Forkaſtelſe af Barnedaaben og Beſtænkelſen; Quækeren med det indre Lys; Methodiſten med ſit kunſtige Bods- og Omvendelſes-Maſkineri; Lutheraneren med Auguſtana, og med eller uden Concordieformlen; den Reformeerte med Heidelberger-Katechismen og presbyterianſk-ſynodal Kirkeorden; Tilhængeren af den evangeliſke Union, baade den bekjendelſestroe og bekjendelſesløſe; Brødremenigheden med dens ſtille Virken for Opdragelſe og Miſſion, — og frembeles endnu en Mængde mindre Kirkepartier deels af europæiſk deels af amerikanſk Oprindelſe. Ikke ſjeldent findes 6 à 8 forſkjellige Religionspartier i een lille Flække, hvert med ſin Kirke eller Capel.

Denne brogede Vrimmel af Sekter gjør et ganſke forſkjelligt Indtryk paa Betragteren efter hans forſkjellige religiøſe Standpunkt. Den, hvem det blot er om *individuel* Chriſtendom at gjøre og ſom ſætter Kirkens hele Opgave i at omvende Menneſkene, vil let fælde en gunſtig Dom om Nordamerikas religiøſe Forhold. Det ſtore Antal Kirker og Sekter anſporer hinanden, kappes med hinanden og ſøger at overbyde hinanden i Iver. Der

gives i Nordamerika forholdsmæssig langt flere opvakte Sjele og langt større Opoffrelse og individuel Anstrengelse for religiøse Øjemed end i noget andet Land i Verden, alene med Undtagelse af Skotland. Aarsagen hertil ligger i den uhindrede Frihed, hvormed alle christelige Kræfter kunne udfolde sig, og i den Omstændighed, at ingen Sekt kan vente nogen Gunst af Staten, men alle ere henviste til deres egen Anstrengelse og derfor maae anvende deres hele Energie for at holde Skridt med deres Naboer. Det er blevet sagt, at Sektvæsenet nødvendigviis maa arbeide deels Vantroen deels Romanismen i Hænderne. Men denne aprioriske Mening gjendrives ved et haangribeligt Factum: der gives i Amerika langt mindre Vantro og Rationalisme end i Europa; og Romanismen er idetmindste hidindtil yderst upopulair.

Men Sektvæsenet har ogsaa sine Skyggesider: det sætter alleslags urene Drivefjedre i Bevægelse, befordrer Partiaand og Partilidenskab, Bigotteri, og forvandler Fredens Kirke til en Valplads, hvor Broder kæmper med Broder, vel ikke med Sværd og Bajonet, men med ukjærlig Haardhed og alskens Bagvaskelse, og meget ofte underordner den almindelige Kirkes Interesser under sine indskrænkede Parti-Interesser. Den, som ikke husker, at Christendommen ikke blot vil redde enkelte Sjele og derpaa overlade dem til sig selv, men tvertimod forene de mange til Lemmer paa eet Legeme; — den, der gaaer ud fra Begrebet om Kirken som et organist Samfund og anseer Enhed og Almindelighed for Kirkens uundværlige Kjendetegn, han kan umulig være tilfreds med Sektvæsenet, men maa advare derimod, som Paulus i sin Tid advarede imod Partierne og Spaltningerne i den korinthiske Menighed. I Grunden misbillige og beklage ogsaa de ædleste og frommeste Mænd i Amerika Sekt-Aanden, og til Lykke træder denne ogsaa tilbage i samme Grad, som Christendommens ægte, samfundstiftende Aand gjør sig gjældende. I det amerikanske Bibel-, Tractat- og Søndagsskole-Selskab arbejde saaledes de forskjellige evangeliske Denominationer[1]) Haand i Haand, og flere af de anseteste Kirke[illegible] staae i formeligt Vexelforhold.

[1]) Saaledes kalder man i Nordamerika de forskjellige Confessioner og

Og er vel Sektvæſenet blot en ſpecifiſt amerikanſk Sygdom? Er det ikke dybere begrundet i Proteſtantismen ſelv? Lader os tænke os, at f. Ex. i Preusſen Kirke og Stat adſkiltes; da vilde man der opleve det Selvſamme ſom i Nordamerika. De Partier, ſom nu bekæmpe hinanden indenfor Landskirken, vilde forvandles til ligeſaa mange ſelvſtændige Kirker og Sekter, og man vilde faae en gammellutherſt, en moderatlutherſt, en reformeert og en uneret Kirke (ja endog to unerede Kirker, en poſitiv, grundet paa Symbolernes Conſenſus, og en confeſſionsløs, blot grundet paa den hellige Skrift); maaſkee ogſaa en egen Schleiermacherſt Kirke; og hvo veed, hvormange ſpiritualiſtiſke og rationaliſtiſke Sekter og Menigheder? Overhovedet have Europæerne Intet at lade Amerikanerne høre. Amerika er blot Samlingspladſen for alle europæiſke Kirker og Sekter; de nye Sekter, der ere opſtaaede i Amerika ſelv, ere højſt ubetydelige og have ſlet ikke udøvet nogen Indflydelſe paa den religiøſe Folkecharakteer. England og Skotland have næſten ligeſaamange Religionsſamfund ſom de forenede Stater; Forſkjellen er blot, at der een iblandt de mange erkjendes ſom privilegeret Statskirke (i England den epiſkopale, i Skotland den presbyterianſke), medens i Amerika alle Kirker ſtaae paa ſamme Fod. H.

Et Forſøg paa at unere den græſke og romerſke Kirke.[1])

I Aaret 1717 beſøgte Peter den Store paa ſin bekjendte Reiſe i Europas veſtlige Lande ogſaa Paris, opholdt ſig der fra den 7de Mai til den 20de Juni og lod ſig, kort før ſin Afreiſe, føre hen i Sorbonnen. Som overalt, blev han ogſaa her feſtligt modtaget, imponerede Doctorerne i det dengang meget anſeete Collegium ſom et forunderligt, mægtigt Phænomen, og vakte den Tanke hos dem, om ikke ved ham

[1]) Efter „Prot. Kirchenz." 1854 Nr. 32.

en Forening kunde tilveiebringes imellem deres Kirke og hans. Paa hans Foranledning overleverede de ham et den 15de Juni forfattet Skrift, i hvilket de temmelig udførligt udbredte sig om begge Kirkers Overeensstemmelse og Forskjel, fremstillede den første som langt overveiende, den sidste saa ubetydelig som muligt, og sluttede med det Ønske, at Czaren maatte som en ny Cyrus føre Folkene til Sandhedens Lys og til Fredens Eendrægtighed, idet han borttog Skillevæggene mellem hans Kirke og den romerske, ophævede det gamle Fiendskab og bragte det dertil, at der endelig blev eet troende Folk, een Kirke og een Religion.

Ved sin Tilbagekomst til Petersborg d. 21de Octbr. 1717 overgav Peter Skriftet til sine Biskopper til Overveielse og fornemmelig til Besvarelse. Med det Sidste trak det ud, vel især paa Grund af de voldsomme Forandringer, som han snart efter foretog med sin Geistlighed. Først i Aaret 1719 kom det til et Svar af den af ham fortrinsviis begunstigede Erkebiskop af Pleskow, Theophanes Prokopowitsch.

Imidlertid var en Afskrift af de atten Pariser Doctorers Skrift ved en høitstaaende Statsmand kommet i den Jenaiske Theolog, Franz Buddeus's, Hænder, der dengang som en af de første Autoriteter i den tydske theologiske Verden førte den mest udstrakte Brevveksling og ogsaa stod i Forbindelse med mange Diplomater. Han gjorde uden videre Brug af Skriftet, idet han 1719 lod det aftrykke [1]), med Tilføielse af en lang Række Bemærkninger. I disse viste han paa sin Maade med megen Skarpsindighed og megen Lærdom, hvor snu Pariserne vare gaaede tilværks ved den ovenomtalte Sag, idet de kun vare gaaede ud paa at stuffe Czaren og hans Geistlige. Dissentsen mellem begge Kirker var langt større og mere gjennemgribende, end det af dem var fremstillet. Alt gik kun ud paa, først at faae den græske Kirke ført tilbage under Papismens Aag. Da vilde de Indrømmelser og Friheder med Hensyn til Lære og Ritus, der vare stillede i Udsigt, snart blive indskrænkede eller

[1]) Ecclesia Romana cum Ruthenica irreconciliabilis; optrykt i Jo. Fr. Buddei Miscellanea sacra. 1727. II. 165 ff.

ganſke berøvede, ſom det blandt Andet viſte ſig ved et Blik paa den i Aaret 1713 imod Janſeniſterne udſtedte Bulle Unigenitus og ved Kampen, ſom Kronen og Biſkopperne i Frankrig havde maattet føre for de ſaakaldte gallikanſke Friheder. Men et ſaadant Aag kunde den kloge, for ſit Folks Oplysning arbeidende, Czar ikke paabyrde ſig og det. Langt ſnarere end med den romerſke var en Forening mulig med den proteſtantiſke Kirke, allerede af den Grund, at Nadveren sub utraque var fælles for den græſke og den proteſtantiſke Kirke. Dog lod dette ſig heller ikke gjøre, men det laae i høiere Hænder oſv. Hele Skriftet, af og til krydret med Udfald mod Sorbonnens Lærere, var holdt temmelig ſkarpt, undertiden bittert, i Forhold til den Mildhed, ſom ellers udmærkede Buddeus.

Sagen begyndte at gjøre Opſigt; Buddeus's Skrift bev ogſaa bekjendt i Ruſland og behagede de derværende Biſkopper meget, ſom det viſer ſig af et Brev, ſom en forhenværende Diſcipel af ham, den lutherſke Præſt Peter Müller i Petersborg, d. 28de Januar 1720 ſkrev til ham, — ſaa meget, at Erkebiſkop Theophanes tænkte paa at overſætte det paa Ruſſiſk og overlevere Czaren det. Desuden beretter Müller om det Svar, der imidlertid var afgaaet til Sorbonnen. Oprindelig vare to Svarſkrivelſer affattede, den ene af Erkebiſkoppen i Roſani, den anden af den Pleskowſke. Men Czaren havde foretrukket den ſidſte og for en 7—8 Maaneder ſiden affendt den til Frankrig. Müller hoslagde en Affkrift af den paa Ruſſiſk og en latinſk Overſættelſe, ſom Forfatteren til Svaret ſelv havde gjennemſeet. Denne Skrivelſe er ikke forhen offentliggjort, men er nu forefunden i Buddeus's overordentlig rige ſkriftlige Efterladenſkab, der først for nylig er bleven tilgængeligt. Det udmærker ſig iſær ved den ſtore Klogſkab, hvormed de ruſſiſke Biſkopper trække ſig ud af Sagen. Medens den tydſke Lærde opbyder en Fylde af Kundſkab, en Mængde ſkarpſindige Grunde, for at fremſtille Foreningen ſom umulig, fremhæve de kun eet Punkt, paa hvilket den fra først af maa ſtrande, idetmindſte paa den Maade ſom Sorbonnen havde tilſigtet, der derfor ogſaa klogelig ſynes at have tiet om den hele Sag:

De ruſſiſke Biſkoppers Svar lyder ſaaledes:

„Til de høiærværdige og høilærde Theologer i Sorbonnen, vore elskede Venner og Brødre!

Naade, Barmhjertighed og Fred fra Gud Fader og vor Herre og Frelser Jesus Christus!

Da vor keiserlige Herre og Czar, Peter, ved sin Hjemkomst fra fjerne Lande, under det russiske Senats og Folks Lykønskningsraab ogsaa blev modtaget af vort hellige Samfunds fromme Ønsker, værdigedes han efter sin forunderlige høie Indsigt at meddele, som enhver Stand saaledes ogsaa os, hvad der angik os, nemlig at da han besøgte den ærværdige Sorbonne, var Spaltningen mellem den græske og romerske Kirke tilfældigviis kommen paa Tale. Da paalagde Hans Majestæt Eder, der vilde tale mere herom, at skrive til Ruslands Biskopper, ifald det saa behagede Eder. Efter denne Meddelelse, kjære Brødre, fremtog Hans Majestæt Eders Brev og leverede os det.

Vi have modtaget det med stor Glæde, ikke som om selve Sagen ved sin Nyhed overraskede os — thi hvad der i denne Strid er af nogen Betydning, kjende Theologerne meget godt — men fordi vi af Eders Skrivelse have kunnet fornemme og ligesom skue med Øinene Eders priisværdige Ønske, efter at vi have lært det at kjende af vor Selvherskers Beretning.

Men efter Brevets Gjennemlæsning have vi priist Guds og vor Frelsers Jesu Christi store Navn, som ogsaa paa denne Maade vil opfylde sit Ord, at han vil være hos os til Dagenes Ende, derved, at han lader sig finde endogsaa af dem, der ikke søge ham, og aldrig forlader dem, der søge ham, men selv skjenker dem Villien dertil, og saaledes med al Viisdom bærer Omsorg for sit Rige.

Men ogsaa Eder, elskede Brødre, prise vi og ønske Eder Lykke til denne hellige Attraa som en stor guddommelig Naadegave, og bede ydmyg Guds algode Majestæt, at han ikke vil lade samme udslukkes, men meget mere krone den med et lykkeligt Udfald.

Ei heller ville vi dølge for Eder, Brødre, at ogsaa vi drives af den samme Aand og besjæles af det samme Ønske. Thi vi ønske, og det af ganske Sjæl, at Christus, vor Fred, vil gjøre Eet af Tvende, borttage Skillevæggen, forene begge

Dele med sig til eet nyt Menneske, stifte Fred og forene begge i eet Legeme med Gud ved Korset, idet han dræber Fjendskabet ved dette. Vi troe, at det vil være Eder bekjendt, at der daglig i vore Kirker skee offentlige Bønner for Troesenningen, hvilke vi ikke blot pleie at fremsige med Munden, men ideelig at gjentage i vore Hjerter. Hvad I videre have anført af Apostelen om Troens Eenhed og de for den skadelige Spaltninger og Vranglærdomme, derpaa gaaer ogsaa vore vedvarende Ønsker og Bøne ud. Dette er fælles for os, Eder og Alle, naar de ikke hykle.

Iøvrigt er det vel ikke saa vanskeligt, at lægge den lægende Haand paa en saa langvarig Spaltning, som det har synes i de henrundne Aarhundreder, i Særdeleshed fra den romerske Pave Innocents d. 3die til vor Tid; men dog er det heller ikke saa let, som I, efter Eders Brev at dømme, synes at mene. Thi uden at berøre Spørgsmaalet om Sammenkaldelsen af et Concil eller Tilveiebringelsen af en Forhandling i hele Kirkens Navn mellem Afsendinge fra begge Kirker — Ting, hvoraf dog den ene eller den anden nødvendigt maatte finde Sted — saa ligger Vanskeligheden især deri, at Sagen hverken kan begyndes, end sige udføres af de russiske Biskopper alene. Thi om end Rusland omfatter et stort Rige, saa hører der dog endnu mange andre Folk til vor Bekjendelses Kirke, hvilke vilde blive forurettede, dersom Noget, som vedkommer hele Samfundet, blev foretaget af os alene uden Meddelelse til dem og Samstemning fra deres Side. Derfor maatte vi fremfor Alt skriftlig henvende os til vore ublændiste Brødre, især til de øverste Biskopper, de fire orientalske Patriarcher, for at det ikke skulde synes, som vilde vi foragte og ophidse dem, og for at vi ikke, idet vi søge et nyt Venskab, skulde opløse det længst bestaaende. Thi dersom vi gjorde os skyldige i Sligt, saa vilde den udadtil søgte tvivlsomme Fred opvække en utvivlsom Tvedragt indadtil. Dette er den eneste Grund, hvorfor vi ikke offentlig og i hele Kirkens Navn kunne gaae ind paa Eders Forslag til at stifte en Forening.

Imidlertid er der intet til Hinder for, at der, hvis det saa behager Eder, kan indledes en gjensidig skriftlig Udveksling imellem nogle af vore og Eders Theologer, saaledes som dette er Skik

og Brug, naar den blot ledes af Christi Kjærligheds Aand. Thi saadanne venskabelige Forhandlinger ville ikke foregribe Kirkens fælles Dom, men meget mere frembyde et bestemt Tilknytningspunkt, hvorfra den ønskede Fred kan tilstræbes.

Saaledes mene og tale vi Mennesker; men Gud, hvis Raadslutninger, som han selv siger hos Propheten, ere ligesaa høit over vore jordiske Tanker, som Himlen er over Jorden, han har talløse og langt bedre, skjøndt for vor Forstand ubegribelige, Midler, ved hvilke han kan føre dette hellige Ønske til et lykkeligt Maal. Og at han engang vil bevirke dette, derom bede vi uafladelig hans Barmhjertighed, og befale ham Eder og Eders Velfærd. Lever vel, elskede Brødre.

Eders Velyndere

Biskopperne i Rusland."

I sit Svar til Müller af 10de Marts 1720 viser Buddeus sig meget opbygget over denne Skrivelse. Enhver, som læser den med upartisk Sind, maatte tilstaae, at den ganske svarede til den høitstaaende Forfatters Charakteer. I Hovedsagen stemmede den aldeles med den af ham udtalte Anskuelse, at den forsøgte Forening mellem begge Kirker var „upracticabel". Den anførte Aarsag var alene tilstrækkelig. En speciellere Udførelse vilde kun have givet Anledning til Fornyelse af Controverserne. Iøvrigt var Skrivelsen „affattet med en saadan Moderation og christelig Beskedenhed, men derhos med tilbørlig Alvor og i en med Sagen saa godt overeensstemmende Stiil, at Autor derved tilfulde har viist, at Gud Herren ikke har nedlagt noget ringe Talent hos ham" osv.

Endnu den 29de Marts 1729, et halvt Aar før sin Død, griber Buddeus en sig tilbydende Leilighed til i en længere Skrivelse at bevidne Erkebiskoppen sin Ærefrygt, at komme tilbage til Sagen og udtrykke sin Glæde over, at, hvor stor ogsaa Forskjellen mellem den græske og protestantiske Kirke forresten var, dog begge, frie fra det pavelige Aag, stod paa den hellige Skrifts Grund og kunde føre deres Medlemmer til, i Troen paa den ene Gud og Frelser, at leve tugtelig, retfærdig og gudelig i denne Verden o. s. v. —

Maa de russiske Biskoppers Betænkelighed ikke gjentage sig ved ethvert Unionsforsøg i vore Dage?

En Berigtigelse. — Anmelderen af Pastor Knudsens Skrift om Grundtvigianismen osv. i Ugeskr. Nr. 46 er bleven gjort opmærksom paa, at (Side 209) Nitzsch's Skildring af Rationalismen (Tidsskr. for udenl. th. Litt. XV.) er bleven anført som om den var Pastor Grundtvigs, ved Forveksling af de twende Anmærkninger under Texten. Heraf kan imidlertid ingen Misforstaaelse om Sagen opstaae. Dette kan derimod være Tilfældet ved det (Side 211) givne Referat om Forholdet mellem Tradition og Skrift, hvor det anføres som Pastor K.'s første Indvending, at en Tradition er sat ved Siden af vor Kirkes formale Princip. Uagtet nemlig Opmærksomheden ved spærret Tryk søges henledet paa, at det er Maaden, paa hvilken Traditionen er bleven gjort gjældende, Anken gjælder, kunde det dog synes, som om det, at overhovedet Traditionen eller Symbolet hævdedes og fastholdtes, var dadlet. Dette er imidlertid saa langt fra at være Tilfældet, at Forf. flere Steder selv paaviser Nødvendigheden af at det er skeet, hvilket iøvrigt ogsaa maatte for den opmærksomme Læser fremgaae af den S. 210 givne Fremstilling af Udbyttet af den grundtvigske Kirkekamp.

Udnævnelser. 6te October. Sognepræst for Taarnby paa Amager, Provst J. J. Lautrup, til Biskop over Lolland-Falsters Stift.

— 6te Octbr. Forhenv. Missionær og Seminarieforstander i Grønland, C. J. O. Steenberg, til Sognepræst for Gudum og Faberg i Ribe Stift. — Sognepræst for St. Mortens i Randers, Provst J. W. Jørgensen, der d. 17de Aug. d. A. blev udnævnt til Sognepræst for Damsholte paa Møen, bliver at anse som ikke befordret til sidstnævnte Sognekald; og er derhos Sognepræst for Nykjøbing, Lodderup og Elsø paa Mors, P. S. Dahlhoff, beskikket til Sognepræst for Damsholte paa Møen. — Cand. th. P. V. Algreen til Capellan p. p. hos Sognepræsten for Lyderslev og Frørslev i Sjælland, Consistorialraad V. F. Engelbreth. — Cand. th. J. Th. Petersen til Capellan p. p. hos Sognepræsten for Østbirk og Ydding i Aarhuus Stift, J. P. Schoubye. — 11te Octbr. Cand. th. O. P. C. Høeg til ordineret Catechet og Førstelærer ved Borgerskolen i Faaborg.

Forlagt af den Gyldendalske Boghandling. Thieles Bogtrykkeri.

Ugeſkrift

for den evangeliſke Kirke i Danmark,

under Medvirkning af

Prof. J. F. Hagen, Paſtor P. E. Lind og Paſtor C. Rothe,

udgivet af

J. M. L. Hjort, Candidat i Theologien.

Nr. 51. Den 27de October. **1854.**

Indhold. 1. Den amerikanſke Theolog John Nevin. 2. Reliqvier i St. Johannes-Kirken ved Lateranet i Rom. 3. Tolerancens Fremſkridt i Tyrkiet. 4. Mormonerne. 5. Literære Anmeldelſer; af —ion. 6. Ledige Embeder og Udnævnelſer. 7. Rettelſe.

Den amerikanſke Theolog John Nevin [1]).

I den tydſk-reformeerte Kirke i Nordamerika foregaaer for Øjeblikket en theologiſk-religiøs Bevægelſe, der fornemmelig knytter ſig til Navnet John Nevin, en Mand, hvem Mange anſee for Amerikas førſte Theolog; idetmindſte er han den betydeligſte og meeſt gjennemgribende theologiſke og kirkelige Perſonlighed, der hidtil er optraadt i denne Kirkes Hiſtorie.

Tages Ordet „reformeert" i ſin ſædvanlige kirkehiſtoriſke Betydning, ſom Betegnelſe for ſamtlige ikke-lutherſke Proteſtanter af evangeliſt Bekjendelſe, ſaa er den reformeerte Kirke den herſkende i Nordamerika. Men den exiſterer der ikke ſom een

[1]) Brudſtykke af det nylig udkomne intereſſante Skrift „Amerika, die politiſchen, ſocialen und kirchlich-religiöſen Zuſtände der vereinigten Staaten von Nordamerika". Von Dr. Ph. Schaff, Profeſſor der Theologie zu Mercersburg in Pennſylvanien.

Organiſation, men i Form af forſkjellige, af hinanden uafhængige Kirkeſamfund, der have deres adſkillende Navne enten af deres oprindelige nationale Herkomſt (tydſk-reformeert, hollandſk-reformeert) eller af deres Forfatning (biſkoppelig, presbyterianſk, congregationaliſtiſk). Den tydſke Green paa denne Stamme, ſom tillige udbreder ſig over en Deel af de romanſke Indvandrede og fremfor Alt over den angelſachſiſke Race, er ſamtidig med Lutherdommen forplantet til America og fornemmelig organiſeret i Pennſylvanien. Den nedſtammer fra Pfalz og Rhinegnene, hvor Ludvig XIV's Hære huſerede henimod Slutningen af det 17de Aarhundrede, og har ſenere faaet rig Tilvæxt fra det tydſke Schweiz. Udenfor Pennſylvanien er den ogſaa opblomſtret i Ohio, tæller ligeledes talrige Menigheder i Maryland og Virginien. Dens Forfatning er den presbyteriale; den har over 300 Geiſtlige, næſten ligeſaamange Kirker og omtrent 100,000 communicerende Medlemmer. Den har tre Præſteſeminarier og ligeſaamange Colleges; det ſtørſte af diſſe i Mercersburg i Pennſylvanien med Marſhall- og Franklin-College. Den har fire engelſke og to tydſke Tidsſkrifter, hvoriblandt Mercersburg Review og Deutſcher Kirchenfreund, udgivet af Prof. Schaff, ere vidtudbredte og tælle flere Tuſinde Abonnenter. Med Henſyn til Læren holder denne Kirke ſig endnu beſtandig med inderlig Kjærlighed til den Heidelberſke Katechismus, det genialeſte og dybeſte Symbol, ſom den reformeerte Kirkes Hiſtorie har at opviſe. Det ſtammer, ſom bekjendt, fra Reformationens ſenere modnere Aar, da man allerede kunde overſkue denne Bevægelſes Hovedphaſer; det forener derfor varm religiøs Begeiſtring for den evangeliſke Sandhed med beſindig Ro, Klarhed og Herredømme over Stoffet. Dets Standpunkt er ægte evangeliſk, midt imellem den tydſke og ikke-tydſke, den lutherſke og ſtrengt calviniſke Proteſtantisme. Ved Sprog, Nationalitet og Inderlighed er det nær beſlægtet med Lutherdommen, iſær i dens mildere, ireniſke, melanchthonſke Skikkelſe; men paa den anden Side fjerner det ſig derfra og nærmer ſig Calvinismen ved Opfattelſen af Sacramenterne, Forkjærlighed for Synodal- og Presbyterialforfatningen, for et mere uddannet ſelvſtændigt Menighedsliv, trengere Kirketugt og ſtørre Simpelhed i Cultus. Ved denne

Stilling midt imellem Wittenberg og Genf, imellem den tydſke Nationalitet paa den ene Side og den romanſke, engelſke og ſkotſke paa den anden, kan denne reformeerte Denomination øve en theologiſk og religiøs Indflydelſe baade paa Lutherdommen, med hvilken den, ogſaa i Amerika, er forbundet ved manfoldige Traade, og paa de ſtrengere reformeerte Kirkepartier. Af det rigtbevægede Liv i denne Denomination er fremgaaet en formelig theologiſk Skole, der, paa Grund af de amerikanſke Kirkeforholds praktiſke Charakteer og begunſtiget af det frie Synodalliv, har antaget en praktiſk-kirkelig Charakteer, og nu i 10 til 12 Aar har holdt hele dette reformeerte Samfund, Lægfolk ſaavelſom Gejſtlige, i en næſten uafbrudt Bevægelſe, hvis Ende endnu ikke lader ſig øjne. Men at denne Bevægelſe har en providentiel Charakteer og vil have velgjørende Følger, kan ikke betvivles.

Denne theologiſk-kirkelige Bevægelſe var, ſaa at ſige, philoſophiſk forberedt ved den ſalige Dr. Rauch, en aandfuld Diſcipel af den bekjendte Daub, og førſte Præſident for Marſchal-Collegiet i Mercersburg og Forfatter af en Pſychologi, hvori tydſk Videnſkab med ſtor Dygtighed er afpaſſet efter angloamerikanſk Tarv. Men Bevægelſens Repræſentant og Forkæmper er en indfødt Amerikaner.

Dr. John W. Nevin var indtil 1851 Profeſſor i Theologien i Præſteſeminariet i Mercersburg; han er en grundig Lærd, en ſelvſtændig og dybſindig Tænker og tillige en ærværdig, alvorlig, ja man maatte næſten ſige: altfor alvorlig Charakteer, en homo gravis i Ordets fulde Betydning, ſom allerede hans værdige, imponerende udvortes Fremtræden antyder; og han afgiver et ſjeldent Exempel paa en høiſt ejendommelig Forening af tydſk og angloamerikanſk Dannelſe og en derved foraarſaget mægtig Aandsgjæring. Af Fødſel og Opdragelſe Amerikaner og ſtreng Presbyterianer, i længere Tid Profeſſor ved et presbyterianſk Seminar, men allerede dengang bekjendt med tydſk Theologi og fornemmelig tiltrukket af Neander, blev han i den kraftigſte Manddom kaldet til Tjeneſte i den tydſk-reformeerte Kirke, levede ſig nu ind i dennes Hiſtorie og ſtuderede alle den nyere tydſke Theologies og Philoſophies Hovedformer, iblandt Kant, Schelling, Hegel, Daub, Schleiermac[illegible]

Richard Rothe, uden dog flaviſt at knytte ſig til noget Syſtem; dertil var han en altfor energiſk og overvejende productiv Aand; han kunde ikke optage fremmede Ideer uden at forme og bearbejde dem ejendommeligt. Dette Studium emancipperede ham fra Puritanismens Lænker, men førte ham ikke, ſom mange andre Puritanere, ind paa Skepticismens Veje; det gav ham tvertimod en afgjort kirkelig Retning, ſom ikke finder Tilfredsſtillelſe i nogen af de beſtaaende Confeſſioner og Sekter, men længſelsfuldt kaſter Blikket deels tilbage i Oldtiden, Bekjendernes og Blodvidnernes Tidsalder, deels fremad mod Fremtidens ideale Kirke. Hans theologiſke Udviklingshiſtorie foreligger i et temmelig ſtort Antal Skrifter og Afhandlinger, ſom han har ſtrevet imod herſkende Udſkejelſer, dreven af en dyb Pligtfølelſe; thi litterair Ærgjerrighed ligger fjernt fra en Mand af hans Natur.

Hans første betydelige dogmatiſt-polemiſke Værk er „the Mystical Presence" (1846), hvori han forſvarer Chriſti myſtiſke Nærværelſe i Nadveren i Modſætning til den i Amerika fremherſkende ſymbolſke Anſkuelſe, der i Sacramentet kun ſeer et Minde om en Fraværende. Bogens Theori er i det Væſenlige den calvinſke og orthodox-reformeerte, idet den ikke opfatter Nydelſen af Chriſti Legeme og Blod ſom en manducatio oralis, men ſom en aandelig Tilegnelſe, og lader denne være betinget af Troen, altſaa forkaſter baade den lutherſke Conſubſtantiation og den romerſke Transſubſtantiation. Men tillige er denne Theori et virkeligt Skridt udover Calvins Anſkuelſe og fremhæver langt ſtærkere end denne den objective, reale, myſtiſke Side af den hellige Handling. Calvin lægger Hovedvægten paa den ſubjective Handling af Sjælen, der hæver ſig til Himlen og der paa uforklarlig Maade ved et Under af den Hellig Aand nyder Chriſti Legemes levendegjørende Kraft; hos Nevin er Chriſtus, den hele, udeelte, gudmenneſkelige Chriſtus, efter hans Betydning ſom den anden Adam, ſom Livskilden til hele den nye Skabelſe, og ſom Kirkens, hans Legemes, Hoved, nærværende i hele den ſacramentale Handling, viſtnok uſynligt og aandeligt, men ligefuldt realt og væſenligt, og ſom ſaadan nydes han af den Troende i Nadveren. Denne Anſkuelſe blev

fra alle Sider, selv af de saakaldte lutherske Organer, udraabt som materialistisk, mystisk, pantheistisk, pusevitisk, papistisk osv., men forsvaret af Nevin med overlegen Lærdom og philosophisk Dybde. Han havde her den store Fordeel, at de betydeligste reformeerte Symboler, der jo næsten alle ere opstaaede under Calvins Indflydelse, saavelsom de fleste troende Theologer i Tydskland stode paa hans Side i det væsenligste Punkt, nemlig i Anerkjendelsen af et objectivt og mystisk Element i Nadveren, ligeoverfor den af Zwingli eensidigen fremhævede subjective Side. Men er Nevin i kirkelig og mystisk Retning gaaet udover den gammelreformeerte Anskuelses sædvanlige Grændselinie, saa er derimod den moderne Puritanisme og Presbyterianisme — ikke at tale om den amerikanske Lutherdom — sikkerlig skredet endnu videre i modsat Retning, henimod den socinianske og rationalistiske Sacramentlære. Overhovedet har Dr. Nevin erhvervet sig den uimodsigelige Fortjeneste, at have vakt de amerikanske Kirkers Bevidsthed om Reformationstidens Theologi, der er langt dybere, aandigere og kirkeligere end den nyere puritanske. Det mærker man allerede i hans Brochure om „Angstbænken" (1842), hvori han bekæmper de methodistiske „nye Forholdsreglers" Fanatisme og sygelige Udskejelser[1]), men endnu tydeligere i

---

[1]) Under Navnet „de nye Forholdsregler" har Methodismen opfundet og uddannet et eget Maskineri, hvorved den Gejstlige skal sættes i Stand til rigtigen at bearbejde Synderen. Hertil høre Bedetimerne, camp-meetings, der sædvanligen holdes i Skoven og under Telte, stundom hele Uger igjennem; protracted-meetings, der ogsaa holdes i Kirken og skulle tjene til Erstatning for de regelmæssige Kirkefester, som Methodisterne og Puritanerne forkaste; class-meetings, anxious- eller enquiry-meetings, d. e. Aftenforsamlinger paa bestemte Ugedage til gjensidig Udveksling af aandelige Erfaringer og til speciel Indvirkning paa sønderknuste Syndere, — altsaa en Art Erstatning for den romersk-katholske Skriftestol; endelig Angstbænken (anxious-bench) eller Bod- og Naadebænken, en ægte amerikansk Opfindelse, nemlig et Sæde foran Prædikestolen, hvorpaa ved Prædikenens Ende de angerfulde Tilhørere opfordres til at tage Plads og nu bearbejdes paa den meest nerveangribende Maade med rystende Formaninger, indtil det nye Liv kommer til „Gjennembrud" og Følelsen af den synddsslettende Naade giver sig [illegible] i en lydelig henrykt Jubel, ligesom kort i Forvejen Følelsen af [illegible]

„the Mystical Presence" og ſammes Forſvar imod Dr. Hodges Angreb, og i hans 1847 udgivne fortræffelige Skrift om den Heidelbergſke Katechismes Hiſtorie og Aand. Den umiddelbare Følge heraf var, at Reformationstidens Litteratur nu blev ivrigere ſtuderet i videre Kredſe, at den katechetiſke Undervisning, hvilken den methodiſtiſke Aandsretning havde fortrængt tilligemed Confirmationen ſom pur Formalisme og Mechanisme, nu paany blev indført.

Men herved blev Bevægelſen ikke ſtaaende. Allerede i „den myſtiſke Nærværelſe" træder Ideen om Guds Menneſkeverden tydeligt nok i Forgrunden ſom Chriſtendommens Grundſandhed. Dertil knyttede ſig nu en dybere Opfattelſe af Kirken ſom en Fortſættelſe af denne Kjendsgjerning, ſom en uafbrudt Succesſion af Chriſti gudmenneſkelige Liv i Slægtens Hiſtorie med Attributerne: Eenhed, Almindelighed, Helligheд, Apoſtolicitet og Ufejlbarheд. Med denne Idee ſynes Proteſtantismens nærværende adſplittede Tilſtand, iſær i Amerika, at ſtaae i Modſigelſe. Saaledes angreb da Dr. Nevin ſtaanfelløſt det hele amerikanſke Sektvæſen med dets vilkaarlige, ſubjective Partiintereſſer og Foragt for Hiſtorien, i det mærkværdige Skrift „Antichriſten" (1847), idet han i Sektaanden ſaae Antichriſtens Færd i den nyere Proteſtantisme og derved traadte i ſkarp Modſætning til den offenlige Mening, ſom indſtrænker Antichriſtens Færd til Pavedømmet. Nevin drog en Parallel mellem hiint Sektvæſen og den gamle Gnoſticisme, hvis Grundvildfarelſe ligeledes beſtod i at nægte Incarnationens Myſterium og den objective hiſtoriſke Chriſtendom. Den ſamme hiſtoriſke Sands, der havde ført ham hen til Reformationsperioden, drev ham nu ogſaa længere tilbage, til et grundigere Studium af den patriſtiſke Theologi, og ved Forſkning i Auguſtins, Cyprians, Irenæi, Tertullians Værker og ved Hjælp af Bøger ſom Rothes Anfänge der chriſtlichen Kirche og Iſaak Taylors Ancient Chriſtianity, blev det ham nu beſtandig klarere, hvor ſtor Kløften er imellem de nyere proteſtantiſke Tilſtande og den gamle Kirkes

---

Skyld yttrede ſig i heftige Klageſkrig, Taarer, Angſtſuk, ja ofte i krampagtige Trækninger.

Forhold. Paa samme Tid fulgte han med dyb Interesse hele den puseyitiske Controvers, især Dr. John Newmans Skrifter, og studerede de betydeligste romerske Apologeter og Polemikere, som Bellarmin, Bossuet, Möhler, Wisemann og Balmey, der vistnok vide at idealisere deres Kirkes Troessystem paa en saadan Maade, at det maa imponere en dyb, alvorlig Aand, men tillige kan føre dem bag Lyset, der ikke ved personlig Anskuelse kunne overbevise sig om, hvorlidet disse Fremstillinger svare til den romerske Kirkes factiske Tilstand.

Dr. Nevin nedlagde Frugterne af disse Forskninger i det 1849 af hans Disciple grundede „Mercersburg-Review." I en Række af Afhandlinger udviklede han med Aand og Alvor Læren om Christi Person, Kirkens Væsen og Attributer, Sacramenterne, det apostoliske Symbol, Differenserne mellem den patristiske og amerikanske Christendom, Forholdet mellem Autoritet og Frihed, Tro og Viden, Christendom og Civilisation, og bekæmpede med en sjelden polemisk Kraft og Færdighed populære Vildfarelser, fremfor Alt den religiøse og politiske Radicalisme og Tidens naturalistiske Tendenser. Han gjennemlevede og reproducerede hele Striden mellem Romanismen og Protestantismen og belyste den fra nye Synspunkter med stadigt Hensyn til de amerikanske Kirkeforhold og det herskende puritanske System, der næsten udelukkende opfatter Christendommen fra dens subjective, individuelle Side og kun lidet bekymrer sig om dens historiske Continuitet og objective Former, og som, trods den saa stærkt udprægede Christelighed, i mange vigtige Punkter, især i Læren om Kirken og Sacramenterne, grændser nær til Rationalismen. Alle Stridigheder mellem de forskjellige protestantiske Samfund, mellem Lutherdom og Reform, Calvinisme og Arminianisme, Episkopalisme og Presbyterianisme osv. forekom ham stedse som en Biting ligeoverfor den store Modsætning mellem Katholicisme og Protestantisme, der har sit Midtpunkt i Læren om Kirken og dens Autoritet, og Forholdet mellem det Overnaturlige og Naturlige. Han kom bestandig til fastere Overbevisning om, at Protestantismen kun lader sig forsvare som en Overgang til en højere og bedre Tilstand, at Protestantismen selv trængte til en Gjenfødelse i kirkelig Retning.

Alt dette er hos ham ingen blot Speculation, men det alvorligste Livsspørgsmaal. Han er en ægte Amerikaner, der opfatter Alt paa praktisk Viis og ikke, som Tydskerne, fængsles ved Ideer og Theorier. For Nevin er Kirkespørgsmaalet i videst Omfang ikke blot Nutidens største theologiske Problem, men en personlig Salighedssag. Dertil kommer, at han har en Disposition til Melancholi og klosterlig Askese, en overvældende Følelse af Verdens indre Hulhed og Jammerlighed, af al menneskelig Kundskabs og Videns Forfængelighed og af den guddommelige Naades Eneformødenhed og Enegyldighed. Han lever og ånder i de gamle Martyrers Fromhed, som fornægtede Alt for at vinde Christum. Selv en dyb philosophisk og tillige energisk Tænker, er han dog ganske gjennemtrængt af den Overbevisning, at den blotte Speculation fører til Tvivl og til Fortvivlelse, at man maa som et Barn gaae ind i Guds Rige og først underkaste sig en ufejlbar guddommelig Autoritet for at komme til Erkjendelsen af den saliggjørende Sandhed. Tidligere byggede han de kristigste Forhaabninger paa Amerikas Fremtid; saaledes endnu i en Afhandling om „Aaret 1848" i første Bind af „Mercersburg-Review" (1849), hvori dette Aars verdensrystende Begivenheder paa begge Sider af Oceanet viste sig for ham som Symptomer paa Europas truende Undergang og Amerikas begyndende Blomstring. Men nu viser den nærmeste Fremtid sig for ham i et langt mørkere Lys; i det amerikanske Liv seer han nu eensidigen blot politisk og religiøs Forvirring og Adsplittelse, Materialisme og Hang til jordisk Velvære — kort: ideel Forfængelighed.

Ingen har dybere og mere levende end Nevin følt Smerten over de talløse Vanskeligheder, der synes at omspænde den moderne Protestantisme, ikke blot i Amerika, men ogsaa i Europa, hvor Udsigterne i mange Henseender ere meget værre. Protestantismens endeløse Spaltninger, dens eensidig centrifugale Tendenser, den voxende Confusion i Lære, Forfatning og Cultus, Savnet af faste Grundsætninger og en anerkjendt Autoritet til at afgjøre Stridighederne om den hellige Skrifts Fortolkning; den moderne Protestantismes Afvigelse fra den gamle Kirkes, fra en Ignatius's, Irenæus's og Cyprians Christen-

dom; dens Mangel paa hiſtoriſk Continuitet, dens Tilbøjelighed til at indordne det Aandelige under det Verdslige, Kirken under Staten: — — alle disſe og lignende Vanſkeligheder forſamle ſig ſom et ſtummelt Taagebillede om Nevins Sjæl, forfølge ham tidlig og ſilde og true med at nedtrykke ham. Den for det Meſte overfladiſke og hadefulde Oppoſition, ſom han erfarede fra amerikanſke Theologer af andre Denominationer, maatte kun beſtyrke ham i hans Anſkuelſer. Den af Richard Rothe foreſlaaede Løsning af Kirkeſpørgsmaalet ved Antagelſen af Kirkens ſucceſſive Opløsning i Staten, hvori da Chriſtendommen ſkal herſke ſom aandelig *βασιλεία τοῦ θεοῦ* uden anden Organiſation end Statens ſædelige Inſtitutioner, — denne Løsning er afſkaaren ham ved hans høje Idee om Kirken paa Grundlaget af tydelige Skriftſteder, navnlig af den paulinſke Lære om Kirken ſom *σῶμα τοῦ Χριστοῦ*, der dog vel ikke kan forſvinde ſom Moment i Statens Begreb. Den af Thierſch adopterede Maade at løſe Gaaden paa, ved at tye over blandt Irvingianerne og hengive ſig i Troen paa en factiſk Gjenkomſt af den apoſtoliſke Kirke med alle dens overnaturlige Embeder og Kræfter i Irvingianismens Skjød, er uforenelig med den ſande Kirkes uafbrudte hiſtoriſke Continuitet, der er garanteret ved Løftet om Herrens vedvarende Nærværelſe indtil Verdens Ende; den irvingſke Theori fordrer, at vi ſkulle underkaſte os nye „apoſtoliſke" Autoriteter, uden at paavise de Tegn og Underkræfter, Herren medgav ſine førſte Apoſtle ſom Vidnesbyrd om deres guddommelige Sendelſe. At der hos Nevin vil indtræde en klarere og lyſere Livsanſkuelſe, er vel højſt ønſkeligt og i og for ſig ikke umuligt, men hos en Mand af ſaa beſtemt melancholſk Temperament, med en næſten mørk Alvor, er det dog ikke meget ſandſynligt, iſær naar man betænker den fremrykkede Alder, der jo altid gjør conſervativere. Under disſe Omſtændigheder have ikke blot Modſtandere, men endogſaa mange Venner af Nevin meent at have tilſtrækkelig Grund til at befrygte, at han tilſidſt vil ſøge Hvile og Fred for ſin kamptrætte Aand i Romerkirkens Skjød. Papismens offentlige Organer i Amerika have allerede længe glædet ſig til et ſaadant Bytte og have endogſaa ofte opfordret deres Læſere til at bede for hans Omvendelſe.

skjøndt han er en Mand, der har sædeligt Mod og Selvfornægtelse nok til at offre Alt for sin religiøse Overbeviisning, og endskjøndt hans Kamp mod Puritanismen, der ikke seer Andet i den romerske Kirke end den babyloniske Hore og Ugudelighedens Mysterium, har drevet ham ind i en mildere og gunstigere Dom om Katholicismen: saa kjender han dog paa den anden Side dennes Forsyndelser og Svagheder meget vel og har paa en uimodsigelig Maade afsløret dem i to Artikler imod Convertiten Brownson fra Boston. Han har deri beviist, at den bare Autoritet og blinde Underkastelse, som Rom fordrer, modstrider det fribaarne Menneskes hele Bestemmelse, Personlighedens Idee og Historiens Gang. Ogsaa har han i sine mest katholiserende Artikler, der ere stilede mod Protestantismens ukirkelige Extravaganser, dog altid betragtet denne som et nødvendigt Overgangstrin til en bedre Tidsalder, hvori Protestantismens og Katholicismens Fortrin skulle forenes. Han har ikke overseet Protestantismens Slægtskab med Paulus's Christendom; i denne Apostels uafhængige og, saa at sige, regelløse Virken, i hans antagonistiske Stilling imod Peters Autoritet og hele det jødiske Lovvæsen maatte han erkjende et Slags Forbillede paa Reformationens Stilling til Rom. Hele hans philosophiske System og historiske Anskuelse hviler desuden paa en bestemt evangelisk-protestantisk Basis og gaaer ud paa en Forening af Autoritet og Frihed. Saalænge han holder fast herved, vil simpel logisk Consequens forbyde ham at gjøre et saadant Skridt; men i Spørgsmaal af saa gjennemgribende Betydning plejer rigtignok ikke Logiken at være den højeste Lov; her gjøre sædelig-religiøse Motiver Udslaget.

Imidlertid er Nevin kommen i en saadan Krisis, at han som ærlig, samvittighedsfuld Mand maatte anse det for sin Pligt at nedlægge sit Embede som Professor i Theologien (1851, paa Synoden i Lancaster) og trække sig tilbage til Privatlivet, for at holde Vejen aaben for enhver Consequens. Han lever nu i Mercersburg ganske tilbagetrukken, i Bøn og Studiet af den hellige Skrift, som han kan næsten udenad og ofte anfører med et rystende Eftertryk og Fynd, i stille Betragtninger over Fremtidens Kirke; hans eneste Adspredelse er hans Børns Opdragelse.

Paa Grund af denne theologiske Bevægelse er den tydskreformeerte Kirke, i hvis Skjød den foregik, bleven bittert bagvasket og forfulgt; man har gjort den solidarisk ansvarlig for hele den saakaldte „Mercersburg-theology"; den bigotte hollandskreformeerte Kirke i Amerika har raset imod den med Avisartikler, Brochurer og alleslags Intriguer og endelig afbrudt al Forbindelse med den, fordi dens Synode ikke vilde fordømme Nevin

ſom Kjætter. Synoden har paa ingen Maade taget Nevins Parti; den har ladet det ſtrengt puritanſke Parti i dens eget Skjød vedfares al mulig Retfærdighed og ofte givet ſamme Lejlighed til formelig ſynodal Proces imod den forhadte Mercersburger-Kjætter; men Nevin har hver Gang ſejrrigt modbeviiſt Modſtandernes løſe Anklagepunkter, ikke ved Intriguer, men paa den ærligſte, aabneſte Maade, ved Skrift og Tale. Synoden har anerkjendt hans Talenter og hans ſædelig-religiøſe Charakteer og hans mange Fortjeneſter i en tolvaarig yderſt ſamvittighedsfuld og uegennyttig Virkſomhed ved Seminariet og Collegiet i Mercersburg; men den har ikke adopteret og ſanctioneret nogen af hans ejendommelige Anſkuelſer. Den har blot vægret ſig ved at føje et fanatiſk og intolerant Parti og fordømme ham ſom Kjætter; den ønſker, at Kirkeſpørgsmaalet, der hviler med Centnervægt paa Nutiden, maa blive forhandlet alvorligt og alſidigt, hvortil en vis Grad af Frihed er nødvendig. Thi uden levende theologiſk Bevægelſe vilde Reformationen aldrig være kommen i Stand; og Stabilitets-Theorien om en eengang for alle afſluttet og færdig Orthodori er aldeles uproteſtantiſk og maa conſeqvent føre til Katholicismen.

Hele Proteſtantismen befinder ſig viſtnok i en kritiſk Overgangstilſtand, paa Vandringen igjennem Ørkenen. Men i denne Ørken gives der en urokkelig Lov fra Sinai, friſke, græsbevoxede Steder, ſkyggefulde Palmer og qvægende Kilder, men først og fremmeſt en levende Klippe, Chriſtus og hans Ord. Vejen fører ikke tilbage til Kjødgryderne i Trældommens Land, men fremad til Forjættelſens Land og til Guds Børns ſalige Frihed. Dette er en Overbeviisning og Fortrøſtning, ſom mange ædle Gejſtlige og Theologer, ſaavel i den gamle ſom i den nye Verden, nære; og denne Tro og dette Haab vil ikke blive til Skamme.

Reliqvier i St. Johannes-Kirken ved Lateranet i Rom [1]).

Nedenſtaaende Fortegnelſe, ſkrevet paa Italienſk paa en Pergamentstavle, findes ophængt paa en af Søilerne i Taber-
naklet over Høialteret i St. Johannes-Kirken ved Lateranet:

[1]) Efter Marriot, „Wahr. Prot." II. P. 270—72.

„Reliqvier, som opbevares i dette Tabernakel.

Et Stykke Arm af den h. Helena, Moder til Keiser Constantin, denne høihellige Kirkes Stifter.

Noget af den h. Apostel og Evangelist Johannes's Moders, Maria Salomes, Been.

En Finger af den hell. Jomfru Catharina af Siena, og nogle af den h. Maria Magdalenes og den h. Bodfærdige, den ægyptiske Marias, Been.

Noget af den h. Jomfru og Martyrinde Barbaras Been og Slør.

Et Stykke Finger af den h. Joseph af Lionessa, Præst af de mindre Capuciners Orden, Skriftefader.

Et Stykke Hjerneskal af den h. Vincenz af Paula, Stifter af Missionbroderskabet, og Noget af Skriftefaderen, den hellige Franciscus Regis's, Been.

Noget Blod og Indvolde af den h. Philippus Neri, Stifter af Oratoriets Broderskab, Skriftefader.

Hovedet af den h. Zacharias, Skriftefader, Johannes den Døbers Fader.

Noget Blod af den h. Cardinal, Biskop og Skriftefader, Carl Borromæus.

Den h. Martyr Pankratius's Hoved, af hvilket der tre Dage og Nætter flød rigeligt Blod, medens denne høihellige Laterankirke var et Rov for Luerne.

Af følgende h. Menneskers Been: Pave Alexander, Eventius, Theodulus, og Martyrinderne Sabina og Serapia.

Af den hellige Martyr Laurentius's Been.

Den Skaal, af hvilken den hellige Johannes, Apostel og Evangelist, paa Keiser Domitians Befaling drak Gift, uden at tage Skade, af hvilken sidenefter Domitians Ministre drak og øieblikkelig styrtede døde om.

Den samme h. Johannes's Kappe, som øieblikkelig opvakte dem, der vare døde af Gift, naar den lagdes paa dem.

Et Stykke af den Lænke, med hvilken den samme h. Johannes var bundet, da han førtes fra Ephesus til Rom.

Noget af den h. Apostel Andreas's Been.

Et Stykke Hage af den h. Johannes Døberen, vor Herres Jesu Christi Forløber.

Noget af Marias, Guds Moders, Haar og Klæder.

Noget af den Vugge, i hvilken vor Herre Jesus Christus blev lagt i Stalden.

Noget af det Haandklæde, med hvilket vor Herre Jesus Christus efter den sidste Nadvere aftørrede sine allerhelligste Hænder.

Noget af det Linklæde, med hvilket vor Herre Jesus Christus aftørrede Disciplenes Fødder.

Et Stykke af den Søile, til hvilken vor Herre Jesus Christus blev bunden i Pilati Domhuus og paa det Grusomste hudflettet.

En Torn af den Krone, der blev trykket paa vor Herres Jesu Christi tilbedelsesværdige Hoved.

Det Purpurklæde, hvilket vor Herre Jesus Christus til Haan blev ført i Pilati Pallads, og som endnu er overstænket med nogle Blodsdraaber.

Et Stykke af den Svamp, med hvilken en Soldat rækkede vor Herre Jesus Christus, da han hang paa Korset, Galde og Eddike.

Den allersaligste Jomfru Marias Slør, med hvilket hun, efter en med Vanskelighed indhentet Tilladelse, bedækkede sin Søns, den Førstefødtes, Nøgenhed, da han hang paa Korsets Træ, og som endnu er bestænket med nogle Draaber Blod.

Den Svededug, med nogle Blodsdraaber, som bedækkede vor Herres Jesu Christi Hoved, medens han laae i Graven.

En Tavle, dannet af mange h. Martyrers Aske, i Midten af hvilken er et Stykke Træ af vor Herres Jesu Christi Kors.

Blod og Vand, som flød af vor Herres Jesu Christi Side, da han død hang paa Korset."

(I denne Kirke befinder sig ligeledes det Bord, ved hvilket den sidste Nadvere holdtes).

Tolerancens Fremskridt i Tyrkiet[1]). — Den i forrige Aarhundrede mere og mere udbredte Tolerance har i vore Dage ogsaa vundet Indgang hos Tyrkerne. Den 2den Novbr. 1839 bekjendtgjordes Hattischeriffet af Gylhane, efterat Sultan Mahmud havde tilstræbt og annonceret lignende Reformer i de tyrkiske Statsindretninger. Efter den nye Forordning skulde der tilsikkres Undersaatterne af enhver Nation og Confession fuldkommen Sikkerhed med Hensyn til Liv, Ære og Formue, samt regelmæssig Skatteforbeling. Cultusfrihed og flere andre Rettigheder besad de allerede. 1844 vandt Tolerancen en ny Seier over Intolerancen i Tyrkiet. Koranen fastsætter Dødsstraf for Enhver, der gaaer over fra Islam til en anden Religion. Kort i Forveien vare to Renegater blevne henrettede. Nu lykkedes det de christelige Gesandters forenede Forestillinger at afskaffe

[1]) Efter „Allg. Kirchenz". 1854. Nr. 159.

Dødsstraffen for Renegaterne. I Aaret 1846 bleve selve de Christne i Tyrkiet tvungne til gjensidig Tolerance. En amerikansk-presbyterianst Mission havde vundet et betydeligt Antal armenske Christne for Protestantismen. Den russiske Regjering bevægede, fra Etschmiadzin af, den armenske Patriarch til paa alle Maader at undertrykke den armenske Protestantisme. Nu begyndte Forfølgelserne, der stege til Neophyternes Fængsling, Landsforvisning og Mishandling af den armenske Pøbel, indtil de ved den engelske og preussiske Gesandts Mellemkomst bleve forbudte af den tyrkiske Regjering. Fra den Tid var de armenske Protestanter idetmindste befriede fra udvortes Forfølgelse. Ogsaa albanske Kryptokatholiker bleve, efterat de i Forveien havde været udsatte for mange Plagerier af de tyrkiske Øvrigheder, endelig beskyttede af den tyrkiske Regjering i deres Religionsfrihed. Ogsaa for den romerske Kirke aabnede der sig under Pave Pius den 9de de gunstigste Udsigter i Tyrkiet. Italienernes begeistrede Demonstrationer ved Pius den 9des Thronbestigelse vakte i Constantinopel Haabet om, at et nyt italiensk Rige vilde kappes med Frankrig og Østerrig, og at derved de to sidstnævnte katholske Magters Indflydelse kunde brydes i Tyrkiet. Sultanen lod derfor Pius den 9de festligt hilse ved et Gesandtskab, og Paven besvarede denne Venskabsyttring ved at sende Erkebiskop Ferrieri til Constantinopel, der, uagtet det kanoniske Forbud om at slutte Overeenskomster med Kjættere og Muselmænd, skulde afslutte en Venskabs- og Handels-Tractat med Porten. Derved vilde Rom tillige selv overtage den Repræsentation af de katholske Interesser i Tyrkiet, som hidtil havde fundet Sted ved Frankrig og Østerrig. Aldrig før havde en saa gunstig Leilighed tilbudt sig. Frankrig og Østerrig, der siden 1848 vare svækkede og fuldkommen optagne af indre Uroligheder, kunde ikke træde de romerske Planer i Constantinopel kraftigt imøde. Men den romerske Legats Ubehjælpsomhed gjorde dette. Forblindet af Ultramontanismens stereotype Anskuelser underhandlede han ikke først om en Alliance-Tractat, men udstedte Proclamationer til de orientalske Kirker, for at bevæge dem til Union med den romerske, og stræbte derhos at opnaae større Begunstigelser for den pavelige Kirke, end de andre christelige Confessioner havde i Tyrkiet. Det Sidste kunde Porten ikke bevilge, uden at fornærme sine græske Undersaatter og Rusland; Proclamationerne havde desuden vakt Grækernes Opmærksomhed og Religionshad. Imidlertid kom Østerrig og Frankrig igjen til Kræfter, og den romerske Legat maatte vende hjem til Paven med uforrettet Sag. Mere heldig var Protestantismen. 1850 blev den af Sultanen erklæret for et anerkjendt Religionsparti i Tyrkiet. Saaledes

var Tyrkiet indtil det skjebnesvangre Aar 1853 skredet vidt frem i religiøs Tolerance. Det er bekjendt, at betydelige Fremskridt senere have fundet Sted. Vestmagterne erklærede nemlig, at de ikke blot vilde sikkre den græske Kirkes Rettigheder i Tyrkiet, som Rusland forlangte, men vilde tilkæmpe alle Christne de samme, ja endnu større Rettigheder. Virkeligt har Porten udstedt en ny Lov om Rajahs o: de Christnes saavelsom Jødernes, Stilling, hvorved disse næsten faae samme Rettigheder som Muselmændene.

Mormonerne. — Ifølge den halvaarlige statistiske Rapport („Skandinaviens Stjerne" 4de Aarg. Nr. 2) har i Danmark fra 6te April til 6te October dette Aar 513 Individer antaget Mormonernes Lære. Antallet af deres Tilhængere her i Landet, af hvilke 89 benævnes „Ældster", 92 „Præster", 80 „Lærere", 50 „Diakoner", er nu steget til 2183. Disse og alle de Proselyter, der i Fremtiden gjøres, ere bestemte til at udvandre til Mormonstaten i Nordamerika. Har Nogen hidtil tvivlet om Beskaffenheden af det Samfund, de der ville antræffe, saa er nu al Tvivl hævet ved en Erklæring, Samfundets Præsident i Kjøbenhavn, John Van Cott, har ladet indrykke i Flyveposten af 21de October d. A. I Slutningen af denne Erklæring siges:

> „Angaaende Hr. — —s Opfordring til mig om at benegte, at Polygamie, eller den patriarchalske Ægteskabsorden, læres og udøves i Utah, er det mit inderligste Ønske, at baade han og Publikum maatte rettelig forstaae, hvor modstridende og aldeles fremmed det vilde være for min Charakteer at negte et retfærdigt og bibelsk Princip, hvilket er blevet publiceret for Verden — —"

Altsaa: Mormonerne ere Polygamister. Vistnok behøve de ikke derfor „at tage saamange Hustruer, som de behage, eller tilegne sig deres Næstes Hustru", men de omstyrte derved en Grundpille for Civilisation og Humanitet, der er opreist og helliget ved christelig Aand, ved det Nye Testamentes Bogstav og christelig Skik i alle Aarhundreder. Hvorlænge skulle disse nymodens Barbarer have Tilladelse til at drive deres Uvæsen her i Landet? Grundloven tillader kun, at det maa læres, som ikke strider mod Sædeligheden eller den offentlige Orden.

Budstikken. Første Aargang. Andet forkortede Oplag, udgivet af **F. E. Boisen.** Kbhvn. 1854. Iversens Forlag. — Af dette Folkeskrift, der udgives af Pastor Boisen i Vilstrup i det Slesvigske, og hvoraf maaneblig udkomme to

Smaahefter, paa to Ark hvert, (paa P. C. Kochs Forlag i Hadersleb) var første Aargang udsolgt. Da senere tiltrædende Subscribenter ønskede Tidsskriftet complet, bestemte Udgiveren at give et nyt Aftryk af 1ste Aargang, ikke et fuldstændigt, men efter et Udvalg af Præsterne Birkedal, Leth og O. Boisen. De fleste af de i 2det forbedrede Oplag optagne Artikler ere forfattede af Udgiveren, der har et umiskjendeligt Talent til at skrive folkeligt. Skriftet minder ved sit Navn om „Wandsbecker Bothe", men „Wandsbecker Bothe" hidrørte fra en enkelt Forf. og var nærmest beregnet paa de dannede Classer; „Budstikken" er derimod et Folkeskrift, dets Udgiver har ikke Claudius's Aand, hans naive Humor, hans barnlige Vid, har ikke hans mystiske Anstrøg og hans Retning mod det Almeenmenneskelige, han er ganske anderledes bred og snakkesalig, og har en heel anden Retning mod det Kirkelige, det Historiske og Nationale. Men ved Siden af al denne Forskjel forekommer der dog nærværende Anmelder at være lidt Beslægtet, navnlig i den inderlige Opfattelse af det Christelige, i dets Sammensmeltning med Naturbetragtning og Familieliv. Ved denne sin Christelighed (der forøvrigt, som bekjendt, har et grundtvigsk Præg) og ved sin Folkelighed egner Budstikken, efter Anm.s Mening, sig fortrinligt til Folkelæsning. —ion.

Psalmer og aandelige Digte af C. J. Boye. Anden forøgede Udgave. 3die Bind. Kbhvn. 1854. — Hermed er den i forrige Bind af Ugeskriftet (P. 494) omtalte nye Udgave af afd. Pastor Boyes Psalmer sluttet. Ligesom de tvende tidligere Bind indeholder ogsaa dette flere hidtil utrykte Digte fra Forf.s Haand, blandt hvilke nogle særdeles smukke (f. Ex. Nr. LXXXVI. XC. XCI. XCIII.) —ion.

Ledige Embeder. 19de October. Taarnby paa Amager; Reg.s Sum 2300 Rd., ny Anf. 575 Rd. — Nykjøbing, Løddrup og Elsø paa Morsø; Reg.s Sum 1399 Rd., ny Anf. 343 Rd. — Embedet som Sognepræst for Østerø blandt Færøerne.

Udnævnelser. 20de October. Ordineret Catechet og Førstelærer ved Borgerskolen i Kjerteminde, R. R. Huus, til Sognepræst for Ulsø og Østeregede i Sjælland. — Cand. th. Skolelærer i Gjentofte, C. Wolf, til Capellan p. p. hos Sognepræsten i Gjentofte, B. F. O. Boisen. — 22de October. Sognepræst for Skibby i Sjælland, P. F. Storch, til Sognepræst for Bregninge og Bjergsted i samme Stift.

Rettelse. Nr. 50 S. 279 Lin. 16: „overladt" læs: „overladt paa".

Forlagt af den Gyldendalske Boghandling. Thieles Bogtrykkeri.

Ugeſkrift

for den evangeliſke Kirke i Danmark,

under Medvirkning af

Prof. J. F. Hagen, Paſtor P. E. Lind og Paſtor C. Rothe,

udgivet af

J. M. L. Hjort, Candidat i Theologien.

Nr. 52. Den 3die November. **1854.**

Indhold. 1. Den tydſke evangeliſke Kirkedag. 2. Mariedyrkelſen i Rom. 3. Maimaaned i London (Fortſættes). 4. Literær Anmeldelſe; af —e. 5. Ledige Embeder.

Den tydſke evangeliſke Kirkedag [1]).

Den tydſke evangeliſke Kirkedag holdt iaar ſit 7de Møde i Frankfurt am Mayn, d. 22—26 Septbr. Omtrent 1200 Medlemmer vare tilſtede. Over Forhandlingsgjenſtandene have vi givet en foreløbig Meddelelſe i Ugeſkriftets Nr. 46 P. 225—26 d. A., og vi ſkulle nu, efter det der givne Løfte, give et kort Referat over Forhandlingerne.

Kirkedagen aabnedes Fredagen d. 22 Septbr. med en Gudstjeneſte i Catharinekirken. Paſtor Deichler prædikede over Luc. 10, 42, om det Ene, der nu var fornødent for den evangeliſke Kirke, Foreningen mellem Lemmerne og Hovedet, ſom er Chriſtus. Alle andre Reformationsforſøg, viſte han, vilde ikke føre til det tilſigtede Maal. Kl. 10 begyndte de egentlige Forhandlinger, efterat en Choral var affungen og en Bøn fremſagt af

[1]) Efter „Allg. Kirchenz." 1854 Nr. 153—154.

Prælat v. Kapff. Præſidenten v. Bethmann-Hollweg aflagde først, ſom Formand for Kirkedagens engere Udvalg, en Beretning om dettes Virkſomhed ſiden Kirkedagen i Berlin 1853, og indledede derpaa Forhandlingerne.

Den første Forhandlingsgjenſtand angik Bibelens rette Brug i Kirken, Skolen og Hjemmet. I det Foredrag, ſom Referenten, Overconſiſtorialraad Dr. Hoffmann, holdt om denne Sag, gik han ud fra, at Bibelen var et organiſk Hele, ſom Fremſtilling af den guddommelige Raadſlutning til Menneſkenes Forløsning. Den er følgelig det guddommelige Ord i menneſkelig Skrift-Skikkelſe; hvor den er, om ogſaa kun to eller tre lære den, der er Kirken. Med disſe Tanker indledede Taleren ſine Anſkuelſer om Bibelens rette Brug i Kirken. Han forkaſtede afgjort den Maade, paa hvilken Bibelen var bleven brugt i Orthodoxiens Tidsalder, hiin Bibelforſtening, hvor Dogmatikernes dicta probantia traadte ſteden for Bibelen, og hvor Bibelorganismen havde opløſt ſig i enkelte Bibelcitater, hvor man anvendte gammelteſtamentlige Steder, der egentlig vare rettede mod Aſſyrerne og Babylonierne, imod Pietiſterne. Det var intet Bibelliv, og det var let at indſee, at paa denne døde Vei maatte Rationalismen meer og meer forvandle Troen til menneſkelig Kraft og den Helligaand til individuel Villie. Fremfor Alt trænges der nu til Reſtitution af den af Brug komne Bibelvane. Thi alt Aandsliv udgaaer fra Sæd og Skik. Lectio biblica maatte tilbageforbre ſin fulde Ret i Cultus, og det var ikke nok, at den reſtitueredes i Søndags-Gudstjeneſten, men den maatte udſtrækkes til Hverdags-Gudstjeneſter. Den chriſtelige Menighed maatte atter vænnes til Ordet. De i Brug værende Lectioner vare ikke tilſtrækkelige hertil. — Men Bibelen maa ogſaa paa den rette Maade anvendes i Skolen. Han foreſlog med Henſyn hertil Indretningen af en daglig Skole-Gudstjeneſte, ikke blot i Folkeſkolerne, men ogſaa i Gymnaſierne og Lyceerne. Hele Bibelen maatte læſes, ogſaa de anſtødelige Steder. Det kom iſær an paa, at Bibelen lærtes udenad i Skolen, ikke enkelte Skriftſprog, men hele Bibelafſnit. Dette vilde fremme Religionsunderviisningen, navnligen i de høiere Skoler. — Med Hen-

syn til Bibelens Brug i *Hjemmet*, gjorde Taleren opmærksom paa, hvormeget Bibellæsningen var gaaet af Brug i de dannede Classer, og hvorledes især G. T. var kommet i Miscredit, idet en heel Masse af Anstød modsatte sig Bibelens huuslige Brug. Men enhver evangelisk Christen har ikke blot en ufravigelig Ret, men ogsaa en ueftergivelig Pligt til at læse Bibelen. En Familie uden Bibel er „blot en Menneskeklump" (ein bloßer Menschenknäuel), et Folk uden Bibel en „sammenløben Masse" (eine bloße Rotte). Ogsaa i Hjemmet maa *hele* Bibelen læses, selv de anstødelige Steder. Man troe ikke, at dette skader det rene, jomfruelige Hjerte; for den Rene er Alting reent, og Fremstillingen af Synden i dens nøgne Sandhed har intet forførerisk Tillokkende. Overhovedet lader Bibelen sig ikke erstatte ved noget andet Skrift eller ved nogensomhelst Opbyggelsesbog. Det Gamle Testamente skulde restitueres i sin Brug i Hjemmet; alene de tre første Capitler af første Mosebog indeholdt meer ægte Psychologi end Plato, Aristoteles og Kant tilsammen. — Paa denne Maade vilde *Bibellivet* danne sig af den gjenoprettede *Bibelskik* i Kirken, Skolen og Hjemmet. Men hertil udfordres et dygtigt *Bibelstudium*, en grundig *Udlægning*. Dette var især Theologernes Pligt. De theologiske Studerende ved Universiteterne fattedes det endnu meget paa Bibelkundskab. Man maatte leve sig ind i Skriften, da vilde Prædikenen igjen blive levende. Til Prædikenen kunde *Bibellæsning* for Menigheden slutte sig. Men i Skolen og Hjemmet maatte Bibelen virke som Livskraft, enhver Huusfader maatte i sin Families Kreds blive en Præst med Bibelen i Haanden, den maatte atter finde sin Vei til Bordene i Retssalene, og lidt efter lidt paa denne Maade igjen hellige og indvie hele Folkets Liv.

Efter en halv Times Pause paafulgte Discussionen over dette Emne, hvilken imidlertid meget hæmmedes ved den Bestemmelse, at Ingen maatte tale over 7 Minuter. Alle Talere udtrykte deres varme Tak over det gribende Foredrag, medens de dog tillige gjorde Indvendinger med Hensyn til Enkeltheder navnlig med Hensyn til, at *hele* Bibelen skulde læses af U[illegible]dommen. Mødet sluttedes Kl. 4 med Sang og Bøn.

I det næste Møde holdt Conſiſtorialraad Dr. J. Müller ſit Foredrag over Kirkens Stilling til den borgerlige Lovgivning med Henſyn til Ægteſkabsſkilsmisſe. Taleren ſtillede ſig paa den h. Skrifts Grund, idet han gik ud fra Stederne Matth. 5, 31—32 og 19, 7 ff. Vanſkeligheden laae i at bringe dem i Overeensſtemmelſe med den nuværende poſitive Ægteſkabslovgivning. Denne ſidſte hviler ikke paa hine Udſagn af Herren, den anerkjender ikke Ægteſkabet ſom en guddommelig Anordning, men ſeer i det kun et borgerligt Contractsforhold, der kan ophæves, ſom enhver anden Overeenskomſt. Efter Herrens Udſagn er Ægteſkabet en Forbindelſe, der ſluttes med fuld gjenſidig Hengivelſe for hele Livet, og ſom kun — med Undtagelſe af indtraadt Ægteſkabsbrud — kan opløſes ved Døden. Men vel ſeer Chriſtendommen i denne uopløſelige Forbindelſe ingen „ſkyfri Himmel." I intet Ægteſkab herſker uafbrudt Overeensſtemmelſe; Synden og den menneſkelige Svaghed gjør ſig gjældende i ethvert. Til en chriſtelig Førelſe af Ægteſkabet behøves gjenſidig Overbærelſe og Tilgivelſe, og Kraften dertil kommer fra den ydmyge Bevidſthed om ſelv at trænge til ſine Synders Tilgivelſe hos Gud. Med Henſyn til Ægteſkabslovgivningen maa man nu ſøge hos Regjeringerne at bevirke Anerkjendelſen af, at enhver Forſtyrrelſe i Enkeltlivet er en offentlig Ulykke, at Ægtefolkene befinde ſig indenfor en guddommelig Orden, at Ægteſkabet er noget Helligt. Den kanoniſke Ret har tilſyneladende anerkjendt dette, men har ligeoverfor ſin rigoriſtiſke Lovgivning i Ægteſkabsſager ladet Ugyldighedserklæringens Bagdøre ſtaae aabne. Den gammelproteſtantiſke Lovgivning har kun i to Tilfælde erklæret Skilsmisſe for tilſtedelig: 1, ved Ægteſkabsbrud; 2, ved desertio malitiosa (1 Cor. 7, 15). Saaledes ogſaa Luther og de ældſte proteſtantiſke Ægteſkabsanordninger. Men ſnart indtraadte en ſlappere Praxis. Den af en misforſtaaet Humanitet udſprungne Anſkuelſe om Ægteſkabet ſom en Overeenskomſt med det menneſkelig-jordiſke Livs Formaal for Øie trængte mere og mere igjennem. Skilsmisſegrunde, der udſprang af de ſædvanlige Nyttighedshenſyn, erholdt offentlig lovlig Anerkjendelſe. Uovervindelig Disharmoni,

ſelv gjenſidig Indvilligelſe ved barnløſe Ægteſkaber var tilſtrækkelig til at bevirke Skilsmiſſe. Ægteſkabet nærmedes derved Concubinatet, og Qvindens Værdighed krænkedes dybt. En letfærdig Tænkemaade i Henſeende til Ægteſkabets Betydning tog mere og mere Overhaand hos Folket; Antallet af Skilsmiſſer voxede i en foruroligende Grad, og Bevidſtheden om formedelſt Gud at tilhøre hinanden indtil Døden udſlettedes næſten aldeles hos mange Ægtefæller. Selve Hedenſkabet havde i dette Punkt været mere rigoroſt og havde mere ſikkret Ægteſkabet. Det var den rene Vilkaarlighed, der kom til Herredømme i den nyere Ægteſkabslovgivning. — De Chriſtne ere nu forpligtede til i deres Kredſe at holde Ægteſkabet helligt. Den borgerlige Lov formaaer ikke at tvinge et Menneſke til at være en Chriſten, og tør heller ikke gaae ud fra den Forudſætning, at alle Mennesker ere Chriſtne. I Lovgivningen maa der tages noget Hensyn til det menneſkelige Hjertes Haardhed. Men Hensynet tør ikke gaae saa vidt, at Bevidſtheden om den hellige Skranke, ſom Gud har ſat om Ægteſkabet, opgives. Hjerternes Haardhed kan vel nøde til Skilsmiſſe; men derved retfærdiggjøres ikke Indgaaelſen af nye Forpligtelſer. Man kan ikke forlange, at Kirken ſkal indvie ſaadanne Forbindelſer, ſom Herren ſelv har forbudt. At indvie dem er at opſige Herren Lydighed. Men Kirken er forpligtet til ydmyg Lydighed mod ſin Herre, og tør ikke tie, hvor denne bliver krænket. At Luther ved desertio malitiosa har tilladt nyt Ægteſkab, beviſer Intet, og er ikke grundet i den h. Skrift. Naar en Geiſtlig i ſin Samvittighed føler ſig bunden til, ikke i dette Tilfælde at indvie et nyt Ægteſkab, ſaa er han i ſin Ret, om man end maa advare mod den altfor ſtore Raſkhed, hvormed mange Geiſtlige ſtrax trække ſig tilbage i Samvittighedens uangribelige Borg. Det borgerlige Ægteſkab anviſer her en Udvei, for hvilken man ikke ſkal nære altfor ſtor Ængſtelſe, da den qvindelige Deel i Reglen vil fordre kirkelig Vielſe. De foregivne ſlemme Følger af en ſtreng Ægteſkabslovgivning gjendrives tilſtrækkelig ved Hiſtoriens Vidnesbyrd. Taleren ſluttede med at ſtille et dobbelt Forſlag: [illegible] at man ſkulde andrage hos Statsregjeringen om, at [illegible]

lebende Skridt maatte gjøres til at reſtituere Ægteſkabslovgivningen paa Baſis af den oprindelige evangeliſke Anordning; 2, at man ſkulde andrage hos Kirkeregimentet om Beſkyttelſe for de Geiſtlige, ligeoverfor den beſtaaende lare Ægteſkabslovgivning, der vægrede ſig ved at vie ſaadanne Perſoner, ſom vare fraſkilte mod Guds Ord.

Paa dette udmærkede Foredrag fulgte ingen Discuſſion, kun at Dr. Theſmar fra Cøln ſom Correferent fra et juridiſt Standpunkt tilføiede nogle Bemærkninger for at underſtøtte det. Han viſte, at Statens Opløsning var gaaet Haand i Haand med Familiens, og at Lovgivningen bar megen Skyld med Hensyn til den ſidſte. Den lare Ægteſkabsret var kommet med Revolutionen, og havde ſkaffet ſig Indgang i den anden Conſtitution af 1791 og i den preusſiſke Landret. Dog var den franſke Lovgivning den bedſte blandt de ſlette. Men ſtændig var f. Ex. den Beſtemmelſe, at en Huſtru ikke havde Ret til at klage over Mandens Ægteſkabsbrud, naar han ikke havde ſin Frille i Huſet, men f. Ex. i et ligeoverfor liggende Huus. Den preusſiſke Landret har i høi Grad forøget Grundene til Skilsmiſſe; Skilsmiſſe kan indtræde, ja endog tiltvinges formedelſt uordentlig Leveviis, Drukkenſkab, Ødſelhed oſv. Bekjendt var det Tilfælde, at en pr.... Statsmand ved et Bad traf ſammen med 4 levende Damer, hvoraf en var hans daværende, og de 3 andre hans fraſkilte Huſtruer. Den romerſke Kirke kunde ikke roſe ſig af, ikke at foretage Ægteſkabsſkilsmiſſer; en Række kronede Hoveder (af hvilke Napoleon den 1ſte var den ſidſte) afgave Beviis for, at den ſtrenge Theori paa mange Maader overtraadtes ved en lar Praxis. Taleren ſluttede med den Erklæring, at Guds Ord alene ſkulde gjælde i dette Punkt.

Forſamlingen bemyndigede, efter at have antaget de to Forſlag, det engere Udvalg til at beſørge dem fuldbyrdede.

Derefter holdt Prof. Dr. Steinmeier fra Bonn ſit Foredrag over Barnedaabens Berettigelſe. Taleren betragtede Spørgsmaalet mere fra den theologiſke end fra den kirkelige Side; han gik ud fra Guds Ord og anerkjendte, at der ikke forelaae en udtrykkelig Befaling fra Herren eller Apoſtlene an-

gaaende Barnedaaben; men han søgte paa en indirecte Maade at eftervise dennes Nødvendighed. Hans skarpsindige, men paradoxe Foredrag, der blot vilde hjemle Daaben en negativ Betydning, som Dødelse af det gamle Menneske, fremkaldte megen Modsigelse, og hans Theses[1]) kom ikke under Afstemning.

Mødet sluttedes Kl. 5 med Bøn og Sang.

Om Mandagen og Tirsdagen holdt Congressen for den indre Mission sine Møder. Dr. Wichern aflagde Beretning om Centraludvalgets Virksomhed, Omfang og Principer. Superintendent Lengerich holdt derefter et Foredrag om det kirk. Fattigvæsen. I den om dette Punkt opstaaede Discussion bemærkede Dr. Wichern med Rette, at Kirken, Staten og den indre Mission maatte samvirke til at raade Bod paa Pauperismen. Mødet om Tirsdagen aabnedes med et Foredrag af Prælat v. Kapff om Hazardspil. Forsamlingen bemyndigede eenstemmig det engere Udvalg til at indgaae til Regjeringerne med Andragende om Ophævelse af Spillehusene. Tilsidst holdt Prof. Dr. Schaff fra Mercersburg et Foredrag om den tydsk-evangeliske Kirke i Nordamerika.

Endnu tilføie vi et Par Ord om Specialconferentserne.

Den reformeerte Conferents afholdtes Søndag Eftermiddag Kl. 3 i den reformeerte Kirke. Frygten for, at de Reformeerte skulde tænke paa en Adskillelse fra deres lutherske Brødre, blev her factisk gjendreven, idet alle Talere levende betonede deres unionistiske Tendents; og kun da en Repræsentant for den reformeerte Confession yttrede, at der til dennes Udvikling maatte søges Hjælp hos den nylutherske Strømning, tilbageviste en anden Taler denne Anskuelse fra Unionens Standpunkt, idet han viste, at det var Unionens Opgave, kir-

[1]) „1. Barnedaaben er ikke en Institution, der hidrører fra Kirkens Verdsliggjørelse, men en med indre Nødvendighed indtraadt Praxis. 2. Det er netop paa Børnene, at Daaben skal vise sin Virksomhed. 3. Denne indeholder ikke en Forpligtelse for Baptizanden, men for Kirken. Kirken overtager ved Barnets Daab Forpligtelsen til at formidle den fulde Indvirkning af den positive guddommelige Forløsningskraft paa samme."

keligt at udvikle ſig af ſig ſelv. — Den af Conſiſtorialraad Dr. J. Müller ledede Unionsconferents forenede ſig til en Række Beſlutninger[1]); den var, ligeſom den reformeerte, ſtærkt beſøgt. — Stort Indtryk frembragte Prof. Dr. Hundeshagens Foredrag over den indre Miſſion paa Univerſiteterne, i hvilket han viſte, at Aanden ved Univerſiteterne ikke var theocentriſk, ſom tidligere, men anthropocentriſk, ſom Følge af den udbredte Rousſeauismus.

Hver Aften holdtes der i næſten alle Kirker i Frankfurt Prædikener af de fremmede Præſter, ſom vare talrigt beſøgte, og tillige feiredes paa en værdig og alvorlig Maade liturgiſke Aftengudstjeneſter.

Hvor Kirkedagen næſte Aar vil ſamles, er endnu ikke beſtemt.

Mariedyrkelſen i Rom[2]).

Paa et Blad, ſom ſælges i Rom, er følgende Afladsforkyndelſe indrykket i en Tegning, ſom foreſtiller Jomfru Marias Skoſaal, hvis Rand er indfattet af en Straalekrands og hvis øverſte Ende er ziret med en Stjerne:

„Leve den helligſte Jomfru, Guds Moder!

Det ſande Maal paa den allerſaligſte Guds Moders Fod,

---

[1]) „1. Begge de evangeliſke Kirker ere Reſultatet af een og ſamme Strømning og efter deres Oprindelſe een. I alle fundamentale Lærebeſtemmelſer gives der en Conſenſus af begge evangeliſke Kirkers Lære. 2. Denne Conſenſus har ſaa overvældende Kraft og Betydning for os, at vi ligeoverfor den ikke formaae at anerkiende de Forſkjelle, ſom findes mellem begge Kirkers Lære, ſom en Grund til varig Adſkillelſe. 3. Formuleringen af denne Conſenſus ſynes os at være en paatrængende Nødvendighed for Unionen og maa af alle Kræfter tilſtræbes. 4. Denne Conſenſus maa øſes af ſamtlige Bekjendelsesſkrifter, der have offentlig Gyldighed paa hele den lutherſke og reformeerte Kirkes Gebeet i Tydſkland. 5. Den i Dr. Julius Müllers Skrift om den evangeliſke Union (Berlin 1854) forſøgte Exemplification af en Lære-Conſenſus ønſker Conferentſen ved et Separataftryk videſt muligt udbredt og taget til Hjerte i den evangeliſke Kirke."

[2]) Efter Marriot, „Der wahre Prot." 1—2 Bd.

taget af hendes virkelige Sko, som med høieste Ærefrygt opbevares i et spansk Kloster. Pave Johan den 22de har bevilget 300 Aars Aflad for Enhver, der tre Gange kysser dette Maal og tillige fremsiger tre Ave Maria; hvilket ogsaa er bleven bekræftet af Pave Clemens d. 8de i Aaret 1603 e. C.

Da denne Aflad ikke er begrændset ved noget Tal, saa kunne den h. Jomfru Marias Tilbedere erhverve den, saa ofte de ønske det. Den kan ogsaa forskaffes Sjælene i Skjærsilden. Og til desto større Ære for Himmeldronningen er det tilladt, efter dette Fodmaal at tage andre lignende, der skulle have samme Aflad.

Maria, Naadens Moder, bed for os!"

— I Kirken St. Maria in Via i Rom staaer over Hovedindgangen paa en Marmorplade følgende Indskrift med store Bogstaver:

„Her stod i Aaret 1526 Cardinal Capoccis Huus, og her strømmede en Nat Vandet over fra Brønden, fyldte Stalden og var nær ved at drukne Hestene. De forbausede Tjenere saae, da de efterforskede Aarsagen, Vandet strømme over fra Brønden, og oven paa Vandet en Steen svømme, og paa Stenen den allersaligste Jomfru Marias Billede. Her blev et Tempel bygget af Alexander den Fjerde, her er det hellige Billede, her det underfulde Vand, her seer man Mindestenen og Mindesmærket om Underet."

— I en Bønnebog, som i Aaret 1825 er udgivet i Rom „con Licenza de' Superiori", og som uddeles gratis[1]), findes følgende Bøn til Jomfru Maria:

„Jeg tilbeder Dig, allerhelligste Jomfru, Himmeldronning, Universets Herskerinde, som den evige Faders Datter, hans elskede Søns Moder og den Helligaands naaderige Formælede; og nedkastet for Din store Majestæts Fødder, beder jeg med den dybeste Ydmyghed til Dig, ved hiin guddommelige Kjærlighed, med hvilken Du, Himmelfarne, var saa rigt begavet, at Du vil vise mig den store Naade og Barmhjertighed, at tage mig i Din allerstkreste og trofasteste Beskyttelse, at optage mig i Dine

[1]) Orazione da recitarzi da chi desidera acquistarzi la protezione dell' SSMA. VERGINE etc. Rom. 1825.

høitbenaadede Tjeneres Tal, hvilke Du bærer, befriede fra Synd, i Dit jomfruelige Bryst osv."

— I „Correspondance de Rome" 21. Febr. 1851 Nr. 56 P. 199 findes et Svar af 7. Septbr. 1850 fra den „hellige Congregation for Kirkeceremonierne" i Rom, i Anledning af Spørgsmaalet: Ere Litanierne for Jesu hellige Navn approberede og udstyrede med Aflad? — Der svares: Negative in omnibus — hverken det Ene eller det Andet. — Hr. J. Meslé, Domherre ved Kirken Notre Dame i Rennes udtrykker sig i denne Anledning saaledes (i „Voix de la vérité"):

„Men dette hindrer ikke, at Litanierne under særegne Omstændigheder kunne bruges, at de ere skjønne og i og for sig nyttige for dem, der bruge dem; men Kirken har, ifølge den hellige Congregation, ikke approberet dem, ei heller udstyret dem med Aflad, og derfor kunne vi ikke sige, at de ere approberede af Kirken.

Noget Andet er det med Litanierne til den h. Jomfru og de Hellige, der udgjøre en Deel af den almindelige Kirkes Liturgi.

Maaskee kommer den Dag, da Litanierne til Jesu h. Navn ogsaa blive offentlig approberede og udstyrede med Aflad. Man kan forlange det af den hellige Stol, der kan tillade det, hvis den anseer det for gjørligt, efterat den har prøvet deres Grund, Form og Nytte.

Dersom det er os tilladt at yttre et Ønske, da ønske vi, at dette maa skee, for at det saa miskjendte og ved vore Dages Rationalister saa forhaanede Jesu Navn derved kan blive saameget desto mere æret og paakaldt."

— I den Kirke i Rom, der er indviet til St. Cosmus og St. Damianus, er paa Italiensk følgende Indskrift at læse paa et Stykke Papir, der i en Ramme er ophængt i Kirken:

„Den allerhelligste Jomfrues Billede, der staaer paa Høialteret, sagde disse Ord til Pave Gregor den Hellige: Hvorfor hilser Du mig ikke mere, som Du ellers pleiede at gjøre, naar Du gik forbi mig? Den Hellige bad om Tilgivelse, og indrømmede dem, der læse Messe ved dette Alter, Sjælenes Befrielse fra Skærsilden o: de Sjæles, for hvilke der bliver læst Messe."

— I en Række Udtalelser har Pius den 9de udtrykt sin Iver for at fremme Ærefrygten for den h. Jomfru, hans mægtige Beskytterinde. I den første høitidelige Rundskrivelse (af 9de Novbr. 1846), som Pius d. 9de lod udgaae, efter at han havde besteget Peters Stol, hedder det. „Men for at den Allnaadige snarere kan vende sit Øre til vore Bønner og opfylde vore Ønsker, saa lader os altid paakalde vor Forbederinde hos Jesus, den allerhelligste Gudsmoder, den ubesmittede Jomfru Maria, hun som er vor allersødeste Moder, Mæglerske (mediatrix), Talsmand, paalideligste Haab og største Tillid, og hvis Forsorg (patrocinium) hos Gud er den allerkraftigste og mest nærværende." — I en pavelig Proclamation af 1ste Mai 1848 hedder det: „Vi henvendte os, for desto virksommere at nedbede os Hjælpen fra Gud, ved hans hellige Moders Mægling" o. s. v. — I en pavelig Bekjendtgjørelse af 2den August s. A. siges der, at „Gud har anbetroet Italiens, Kirkestatens og Roms umiddelbare Beskyttelse til Roms store Velynderske den allerhelligste Maria, og til Apostelfyrsten." — I en Skrivelse af 25. Octbr. 1847, i hvilken Pius d. 9de takker Jesuiten Perrone for Tilsendelsen af en Afhandling om, hvorvidt Marias ubesmittede Undfangelse kan fastslilles ved et dogmatisk Decret, siger Paven: „Det er vort høieste Ønske, at den Dyrkelse (cultus) og Andagt, der tilkommer den kjærligste Moder, daglig overalt kan tiltage." — Fra Gaeta rettede han d. 2den Febr. 1849 en Rundskrivelse til alle Kirkens Overhyrder, i Anledning af hele den catholske Kirkes levende Ønske om, „at den apostoliske Kirke endelig ved en høitidelig Udtalelse vil fastsætte, at den hellige Gudsmoder er undfangen uden Arvesyndens Smitte." „Vi støtte os — hedder det — fremfor Alt paa det Haab, at den helligste Jomfru ....., som, stillet mellem Christus og Kirken (S. Bernardus), altid har frelst det christelige Folk fra de mest truende Farer, har udrevet det fra alle Fjendens Efterstræbelser og Angreb og frelst det fra Undergang, at hun ogsaa vil vende sin moderlige Omsorg til os, og ved sin uafladelige og overmaade mægtige Forbøn hos Gud vil bede, at Han o. s. v...

I vide, ærværdige Brødre, at al vor Tillid er sat til den h. Jomfru; thi i Maria har Gud neblagt en Fylde af alle Goder, saa at, dersom Haab, Naade og Frelse er beredt os, vi kunne vide, at det kun er skeet ved Marias Mægling, fordi Saadant er hans Villie, der vil, at vi skulde erholde Alt ved Maria". (S. Bernard.) — I Octbr. 1849 erklærede Pius d. 9de i en Skrivelse til de i Imola forsamlede Biskopper, at „man alene havde den ubesmittede Jomfru Marias Protection at takke for Opholdelsen af den pavelige Stols timelige Magt midt under saa mange politiske Omvæltninger og for Gjenoprettelsen af hans legitime Autoritet i alle den pavelige Stats Provindser." — I en Rundskrivelse af 8de Decbr. s. A. opfordres Italiens Biskopper til at anraabe den allerhelligste Guds Moder, „som ved hendes altformaaende Forbøn hos Gud, da hun erholder Alt, hvad hun beder om, ikke vil bede om Noget forgjeves." — Da Pius ved fremmede Tropper var ført tilbage til Rom, erklærede han i en Tiltale til Cardinalerne, d. 20de Mai 1850, „at det var hans helligste Pligt, uafladeligt at takke den algode, barmhjertige Gud ...., saavelsom den allerhelligste Guds Moder, hvis mægtige Beskyttelse vi skylde vor Redning." Han opfordrede de Forsamlede til, at bede Gud, „at han formedelst Guds eenbaarne Søns og hans allerhelligste Moders Fortjenester" vil frelse sin Kirke o. s. v. — I et „Decretum urbis & orbis" af 3die Mai s. A., der først publiceredes d. 31te Juli, anordner han, at, til Tak fordi den glorværdigste Jomfru kom ham til Hjælp, skal for Fremtiden i hele Verden (per universum orbem) Mariæ Besøgelsesdag festligholdes ved en dobbelt Fest af anden Classe (ritu duplici classis secundae). — I det apostoliske Brev, hvorved Hierarchiet gjenoprettes i England, af 24de Septbr. 1850, hedder det: „Dernæst have vi anraabt den allerhelligste Jomfru Maria, Guds Moder, og de Hellige, der ved deres Dyder have forklaret England, om Hjælp, at de maatte værdige os, ved deres Mægling hos Gud, at opnaae et lykkeligt Udfald af dette Foretagende" o. s. v. o. s. v.

— I næste Maaned (d. 8de Decbr.) skal en Synode i Rom afgjøre Spørgsmaalet og proclamere Dogmet om Mariæ

ubesmittede Undfangelse. Rundt om i den romerst-catholske Kirke er der skeet Opfordring til at opsende Bønner for denne Sag.

Maimaaned i London[1]).

Den romerske Kirke har indviet Maimaaned til „Himmeldronningen" Maria. Denne Maaned feires derfor fremfor andre ved de Troendes Lovsange til denne „Dronning", ved Processioner o. s. v. — De evangeliske Christne i England festligholde ogsaa deres Maifester, men af en anden Art. I denne Maaned holde nemlig de talrige Missionsselskaber deres Aarsmøder; men disses Tal er saaledes tiltaget, at omendskjøndt der paa mange Dage i Maimaaned holdes Møde af tvende forskjellige Selskaber, saa har man dog været nødsaget til at henlægge endeel af Møderne til April eller Juni. — Vi ville her anføre de vigtigste af disse Missionsselskaber, med Forbigaaelse af de mange mindre betydelige. Ordenen, hvori de anføres, er tilfældig, eftersom Beretningerne ere komne os ihænde.

1. The Baptist Missionary Society (Baptisternes Missionsselskab); 62de Aarsfest; Indtægt 24,759 £.[2]); Stationer i Ostindien og Vestindien, Afrika og Amerika. I Ostindien er der skeet en Begyndelse til at indføre ordinerede indfødte Præster; Bibeloversættelser i flere Sprog ere næsten fuldendte; for Skolevæsenet er der virket ved Oprettelsen af Skolelærer-Classer og Pogeskoler.

2. British Society for the propagation of the Gospel amongst the Iews (evangelisk Jødemissionsselskab); 11te Aarsfest; Indtægt 4000 £. Det modtager Bidrag af alle evangeliske Kirkesamfund og lader sine Proselyter slutte sig til de bestaaende Landskirker; Stationer i Palæstina, Tunis, Gibraltar,

[1]) Efter „Allg. Kirchenz." 1854. Nr. 151. 152. 158.

[2]) Hvor det ikke udtrykkeligt bemærkes, at Indtægten omfatter hele den T[illegible] et Selskab har bestaaet, gjælder den kun for det sidste Aar.

Frankfurt, Breslau, Würtemberg, Mühlhausen, Marseille, Lyon, Paris, Birmingham, Hull, Manchester, Portsmouth og London.

3. Chinese Evangelisation Society (Selskabet til at gjøre China evangelisk); ligeledes et „evangelisk Selskab“ [1]); 4de Aarsfest; Indtægt 1800 £. Tre Missionærer og sex Colportører ere udsendte.

4. Baptist Home Missionary Society (baptistisk indre Missionsselskab); Virkekreds England og Skotland; Indtægt 4376 £. 101 Hovedstationer, 134 Bistationer; Medlemmer af de af Selskabet grundede og understøttede Kirker 4475; Gjennemsnits-Antallet af Tilhørerne ved den ugentlige Gudstjeneste (man skjelner nemlig mellem Tilhørere og virkelige Medlemmer) 17,535; 113 Søndagsskoler med 1112 (frivillige) Lærere og 7255 Disciple.

5. Baptist Irish Society (Baptistmission for de irske Katholiker), grundet for eet Aar siden; Indtægt 2500 £.; Udsendelse af Reisepræster. (Blandt Bidragene ere 200 £. ydede af en ved en Reisepræst omvendt irsk Katholik).

6. Protestant Reformation Society (protestantisk Reformationsforening); 27de Aarsfest. Opgaven er ved Bøger og Tidsskrifter at opklare det protestantiske System og dets Begrundelse i Guds Ord, og at stille den romerske Kirkes Væsen i det rette Lys [2]).

7. Society for Irish Church Missions to Romans Catholics (kirkelig Forening for den evangelisk Mission blandt de Romersk-Katholske i Irland); 5te Aarsfest; Indtægt 37,000 £. (i 1849 kun 4500 £.). Selskabet har foresat sig 44 Missionskredse, hvoraf 35 ere i Gang og 5 forberedte; 59 Missionærer; 326 Lægprædikanter og Forelæsere, 161 Skolelærere og Lærerinder; 36 Agenter for Localforeninger. Endvidere ere efter-

---

[1]) „Evangelisk Selskaber“ kaldes de, der understøttes af samtlige evangelisk Kirkesamfund, i Modsætning til de Foreninger, der kun udgaae fra eet Samfund, og følgelig ere „kirkelige“ Foreninger.

[2]) Et udmærket Skrift, som Selskabet udbreder, er: Gibson (Biskop i London), Preservative against Popery, 3 vol. fol. Mærkelig er den Kjendsgjerning, at i 6 Aar Antallet af romerske Præster i Irland er sunket fra 5000 til 2366.

haanden 446 Lærere paa denne Forenings Bekostning anbragte i Irland, saa at der i Alt virker 1028 Personer i dens Tjeneste.

8. Naval and Military Bible Society (Foreningen til at forsyne Marinen og Landtropperne med Bibler); dette Selskab er ældre end det britiske Bibelselskab; Indtægt 2346 £.; 49,708 Expl. af den h. Skrift ere uddeelte.

9. Church Missionary Society (kirkeligt Missionsselskab); 55de Aarsfest; Indtægt 113,298 £. (deraf fra omvendte Hedninger 10,617 £.); 176 Missionærer, 44 europæiske Hjælpere, Lærere og Lærerinder, 1661 indfødte Katecheter, 107,000 Kirkegængere, 17,124 Communikander.

10. Home and Colonial School Society (evangelisk Forening til at virke for Skolevæsenet hjemme og i Colonierne); en vigtig Forening, fordi Staten gjør saa godt som Intet for Skolerne, især Elementarskolerne, og fordi der ikke hersker Skoletvang; Indtægt 5000 £.; 230 Lærere og Lærerinder ere dannede (siden Selskabets Oprettelse 2500).

11. British and Foreign Bible Society (britisk og udenlandsk Bibelselskab); 51de Aarsfest; Indtægt 222,659 £.; 1,367,528 hellige Skrifter ere uddeelte (siden dets Oprettelse 27,938,631 hellige Skrifter).

12. Church of England Sunday School Institute (kirkelig Søndagsskole-Forening); 10de Aarsfest; Indtægt 1800 £. (I England betjenes Søndagsskolerne af frivillige Lærere; efter den sidste Census underviste 3000 frivillige Lærere i Søndagsskolerne, hvilke besøgtes af næsten 2½ Million Børn).

13. Sunday School Union (Søndagsskole-Forening); 50de Aarsfest; omfatter alle evangeliske Denominationer; grunder ogsaa Bibliotheker af gode Skrifter til fri Benyttelse (i Alt har den stiftet 2979 Bibliotheker).

14. Church of England Scripture Reader's Association (kirkelig Forening for Skriftfortolkere); udsender vandrende Prædikanter; i sidste Aar have 127 Agenter virket; 170,601 Timer ere anvendte til Besøg blandt 303,160 Familier (foruden 6428, der afsloge Besøget); af de besøgte Familier have allerede 299,001 Personer læst Skriften; af disse Familier hørte 237,155 Individer til den episkopale Kirke, 37,733 til andre evang

Denominationer, 37,651 til den romerske Kirke, 79,546 til slet intet religiøst Samfund; 110,796 vare regelmæssige Kirkegængere, 165,647 besøgte stundom Kirken, 101,688 aldrig. Virkekreds England.

(Fortsættes).

Meddelelser om Evangeliets Udbredelse i China. Udgivet paa den chinesiske Missions-Forenings Vegne af Chr. H. Kalkar. Kjøbenhavn. 3 Aargange Nr. 1—18. — Som bekjendt stiftedes, efter den berømte Gützlaffs Nærværelse i Kjøbenhavn 1850, en Forening for i Danmark at vække Interesse og samle Bidrag for Missionsværket i China, der i senere Aar fra det dybe Mørke er traadt saaledes i Forgrunden, at det mere og mere erkjendes som en Sandhed, hvad allerede Fr. Xavier har sagt: „omvend mig China til Korset, og Asien skal nedfalde for det!" Dr. Kalkar, som har været den hværende Foreningens virksomme Formand, har i det ovennævnte Blad samlet hvad der i de forskjellige Missionsblade meddeles om Sagens Gang, tillgemed Oplysninger om det Chinesiske Hedenskab osv. Desuden ere flere af de i de offentlige Møder holdte Taler her trykte. Vi henlede vore Læseres Opmærksomhed paa disse Meddelelser, af hvilke 6 Nummere udgaae aarligt for en Priis af 3 Mk. Da Overskuddet gaaer i Foreningens Kasse, vil Subskription tillige være et Bidrag til Missionsværkets Fremme. Boghandler Iversen er Bladets Commissionair. —e.

Ledige Embeder. 26de Octbr. Skibby i Sjælland; Reg.s Sum 1280 Rd., ny Ans. 320 Rd. — 31te Octbr. Embedet som ordineret Catechet og Førstelærer ved Borgerskolen i Kjerteminde.

Dette Ugeskrift omdeles hver Fredag, og koster 2 Rd. 32 Sk. om Halvaaret. For Udenbyes, der ønske Bladet **med Posten**, er Prisen 2 Rd. 44 Sk. Subscriptionen, der er bindende for en halv Aargang (eet Bind), modtages i alle Boglader og paa de kongelige Postcontoirer.

Forlagt af den Gyldendalske Boghandling. Thieles Bogtrykkeri.

Ugeſkrift

for den evangeliſke Kirke i Danmark,

under Medvirkning af

Prof. J. F. Hagen, Paſtor P. E. Lind og Paſtor C. Rothe,

udgivet af

J. M. L. Hjort, Candidat i Theologien.

Nr. 53. Den 10de November. **1854.**

Indhold. 1. Maimaaned i London (Sluttet). 2. Kirkelige Tilſtande i Norge (Fortſættes). 3. Aphorismer; af L. 4. Entledigelſe.

Maimaaned i London.

(Sluttet).

15. The Country Towns Mission (indre Diſſenter-Miſſionsforening); 17de Aarsfeſt; Indtægt 5662 £.; Foreningens Agenter have aflagt 240,385 Beſøg (blandt diſſe 39,324 hos Syge og Døende[1]); 6355 Forſamlinger til Bøn og Skriftudlægning ere holdte, 1188 Individer bevægede til Kirkegang; 140 ere blevne regelmæsſige Communikanter, 407 have viiſt Tegn paa oprigtig Omvendelſe; 683 Børn ere ſendte i Ugeſkoler, 1181 i Søndagsſkoler.

16. Protestant Alliance (Proteſtantiſk Forening); 4de Aarsfeſt; Indtægt 1600 £.; modarbeider paa alle Maader den romerſke Kirke og antager ſig undertrykte Proteſtanter.

---

[1]) Paa eet Sted vare af 1677 Døende 577 uden mindſte geiſtlig Biſtand

17. Colonial Church and School Society (kirkeligt Selskab for Kirker og Skoler i Colonierne); dette Selskab vil hjælpe udvandrede Medlemmer af Episkopalkirken til Kirker og Skoler i Colonierne; Indtægt 12,000 £.; 34 Geistlige, 85 Katecheter og Skolelærere, 34 Lærerinder; virker i Colonierne og har Residenter i mange Byer paa Continentet. I Canada er dannet en Normalskole til Uddannelse af dygtige Lærere.

18. Sailors' Orphan Girls' School and Home (Redningshuus for Matrosdøttre); Indkomst 2300 £.; i Huset ere stedse 50 Waiser.

19. Church of England Metropolitan Training Institution (kirkelig Forening til Uddannelse af Lærere); Indtægt 4271 £.; underholder et Seminarium (hvori 50—60 Studenter) med en Skole (paa over 200 Disciple) og en Pogeskole.

20. Church of England Education Society (kirkelig Opdragelses-Forening).

21. London City Mission (Bymission i London); 18de Aarsfest; Foreningen er evangelisk og tjener alle Denominationer; dens Virkekreds omfatter 2 Millioner Sjæle. Hvor nødvendig denne Forenings Virksomhed er, kan sees af, at medens den londonske Befolkning behøver 1,400,000 Pladser i Kirker, er der kun 700,000. Foreningens Agenter trænge ind i Syndens og Elendighedens skjulteste Huler og udøve der Kjærligheds-Gjerning; 300 Agenter, fordetmeste af den lavere Stand; hver af dem besørger 500 Familier; i forrige Aar er aflagt 1,439,318 Besøg (deraf 122,722 hos Syge og Døende); Skriftudlægning har fundet Sted ved 432,407 Leiligheder; 650,000 Individer betjenes med aandelig Pleie, hvilken de ellers ganske vilde mangle, da de ikke tilhøre noget kirkeligt Samfund; 6728 hellige Skrifter og 1,931,705 Tractater ere uddeelte; 8853 Børn ere satte i Skole; 206 faldne Piger anbragte i Asyler, 80 førte til deres Slægtninge og 90 reddede paa anden Maade (i Alt 376); 444 Individer, der levede i Concubinat, ere bevægede til Vielse, 132 Boutikseiere til at lukke deres Boutiker om Søndagen, 307 Familier til at indføre huuslig Andagt; 569 Drikfældige ere bevægede til Maadehold. Foreningens Indtægt var 27,484 £.

22. Church Pastoral-Aid Society (kirkeligt Paſtoral-Hjælpeſelſkab; ſtiftet 1836); Indtægt 42,840 £.; Formaalet er at ophjælpe Sjæleſorgen ved Anſættelſen af Hjælpepræſter o. desl. i ſtore Parochier; 343 Geiſtlige og 143 Lægfolk, der hver Søndag have holdt 622 Gudstjeneſter (og tillige virket ved Søndagsſkoler), have forſørget 2½ Million Sjæle med aandelig Pleie.

23. London Society for promoting Christianity amongst the Iews (kirkelig Forening for Evangeliets Prædiken blandt Jøderne) 46de Aarsfeſt; ſlutter ſig ſtrengt til Epiſkopalkirken og har Stationer i London, Liverpool, Amſterdam, Strasburg, Frankfurt a. M., Berlin, Poſen, Königsberg, Danzig, Warſchau, Jaſſy, Bucareſt, Conſtantinopel, Kairo, Jeruſalem og Bagdad, hvor 100 Arbeidere (af hvilke Halvdelen ere omvendte Jøder) virke. Indtægt 31,644 £.

24. Voluntary School Association (frivillig Skoleforening; har beſtaaet i 6 Aar); Indtægt 1897 £.; udgaaet fra Diſſenter, i Modſætning til Statens begyndende Beſtræbelſer for Elementarſkolevæſenet (der begunſtigede Epiſkopalkirken).

25. Prayer-book and Homily Society (kirkelig Forening til Reſtitution og Udbredelſe af kirkelige Formularer); har beſtaaet i 42 Aar; Indtægt 2105 £.; udgiver til muligſt billig Priis „Common Prayer Book" og „Homilierne" (et Antal Udlægninger af Bekjendelſen fra Tiden fra Reformationen til Eliſabeth, hvilke Præſterne kunde oplæſe ved Gudstjeneſten iſtedenfor at prædike); den har ladet Bønnebogen overſætte i næſten alle levende Sprog.

26. Church of England Young mens Society (kirkelig Ynglingsforening); grundet i 1844; Indtægt 540 £., der uddeles til forſkjellige Miſſioner.

27. Colonial Missionary Society (Miſſionsſelſkab for Colonierne); en congregationaliſtiſk [1]) Forening; Indtægt 7112 £.

28. Society for the Liberation of Religion from State

[1]) Congregationaliſterne ere evangeliſke Diſſenter, hvis Grundſætning er, at ethvert enkelt Kirkeſamfund danner et for ſig beſtaaende, uafhængigt Hele, ſaavel med Hensyn til Lære ſom til Diſciplin; kun Bibelen er Norm.

Patronage and Control (Forening til at virke for Religionens Befrielse fra Statens Patronat og Control); Indtægt 1789 £.

29. Protestant Association (protestantisk Association); 18de Aarsfest; Indtægt 842 £.; samme Formaal som Nr. 7 og 17.

30. Religious Tract Society (Selskabet til Udgivelse af religiøse Tractater); 55de Aarsfest; Indtægt 83,400 £. (ved Bidrag 20,000 £., ved Salg af Skrifter 63,400 £.); udgiver ikke blot Tractater, men større Værker i alle videnskabelige Disciplíner, og virker over hele Jorden; i sidste Aar er udbredt 27,376,575 Exemplarer af Skrifter (i Alt siden dets Oprettelse 635,376,575 Expl. af Skrifter i 112 Sprog); 904 Biblioteker ere grundede i forrige Aar (i Alt 9839).

31. Ragged School Union (Pjalteskole-Foreningen); grundet i 1844; Indtægt 9858 £.; virker i London, hvor den har grundet 129 Skoler for pjaltede Børn med 280 lønnede Lærere (om Søndagen besøges disse Skoler af 13,100 Børn, om Hverdagen af 9000; Aftenclasserne af 6440 Børn); endvidere ere 15 Tilflugtssteder oprettede for hjemløse, omvankende Børn, der altid huse 350 Børn [1]).

32. Ragged School and Chapel Union for providing free places of Worship for the destitute poor (Forening til Anskaffelse af kirkelige Bygninger for de Fattige); stiftet for kort Tid siden; har allerede havt en Indtægt af over 600 £., der ere anvendte til Understøttelse af Bedehuse for de Fattige i 13 forskjellige Localiteter.

33. Operative Jewish Converts' Institution (Forening til at skaffe omvendte Jøder Arbeide); stiftet for 19 Aar siden; Indtægt 1200 £.

34. British and Foreign School Society (Forening for Skoler i England og Colonierne); 50de Aarsfest; Indtægt 15,000 £.; har især virket i Colonierne.

35. London Reformatory for Adult Male Criminals (For-

[1]) Et lignende Tilflugtssted for omvankende hjemløse Piger, Refuge for destitute girls from Ragged schools, huser altid over 60 Piger; Indtægten var sidste Aar 463 £.

ening til Omsorg for vorne mandlige Forbrydere efter deres Løslabelse); 5te Aarsfest; Indtægt 4000 £.; sørger for 100 Individere (kunde sørge for Tusinder, hvis Midlerne vare tilstede).

36. **Wesleyan Missionary Society** (Wesleyanernes Missionsselskab); stiftet 1816 (Missionsvirksomheden begyndte alt i 1786); Indtægt 114,498 £.; virker i alle 5 Verdensdele; 367 Hovedstationer, 507 Missionærer, 703 lønnede og 8779 frivillige Agenter; Antallet af Kirkemedlemmer af Hedningeverdenen beløb 110,228.

37. **London Missionary Society** (Londonner Missionsselskab); understøttet af alle Denominationer; en af de ældste Foreninger i London; Indtægt 76,000 £.; 167 Missionærer, 600 indfødte Agenter. (Til et særegent Fond for China er indkommet over 12,000 £.)

38. **Evangelical Alliance** (Den evangeliske Alliance).

39. **Foreign Aid Society** (Udenlandsk Hjælpe-Forening); Indtægt 3000 £.; staaer i Forbindelse med udenlandske Selskaber; understøtter evangeliske Bestræbelser paa Continentet og modarbeider Roms Indflydelse. Vi optage Følgende af Beretningen: Den theologiske Skole i Genf besøges af 24 Studenter, hvoraf 17 have bestemt sig for Prædikeembedet. Det evangeliske Selskab i Genf har nu 25 Stationer i Frankrig, ved hvilke 33 Arbeidere ere ansatte; deres Virksomhed strækker sig til Marseille; uagtet mange Hindringer gaaer Værket frem; i Dauphiné og Burgund har en evangelisk Bevægelse fundet Sted. Ogsaa 26 Colportører staae i Genfer-Foreningens Tjeneste, saa at Antallet paa dens Agenter beløber sig til 80; dens Udgifter vare omtrent 5000 £., hvoraf F. A. S. bidrog 1200 £. — Det evangeliske Selskab i Frankrig har maattet kæmpe med mange Gjenvordigheder; ved det romerske Hierarchies Bestræbelser ere paa 20 Steder, hvor denne Forenings Agenter holdt offentlige Gudstjenester, disse blevne forbudte. Desuagtet har Foreningen forøget Antallet paa sine Agenter, som, da de ikke tør prædike, nu gaae fra Huus til Huus med deres glade Budskab. 15 Prædikanter, 7 Evangelister, 48 Skolelærere — i Alt 70 Personer, staae i Foreningens Tjeneste. I dens Skole er der 31 Studenter. Dens Indtægt var 128,239 Francs, hvoraf F. A. S.

bidrog 700 £. — Ogsaa Société Centrale Protestante d'Evangelisation, der staaer i venligt Forhold til det sidstnævnte Selskab, har udvidet sin Virksomhed. I Tours ere 50 Familiefædre gaaede over fra den romerske til den reformeerte Kirke. Selskabets Indtægter beløb 2700 L., hvoraf F. A. S. tilskjød 200 £. — Det Lyoner evangeliske Selskab har grundlagt 8 Kirker i Lyon med 2000 Tilhørere, 500 Communikanter og 200 Skolebørn. 5 Colportører udbrede aarlig enkeel Exempl. af den h. Skrift og c. 40,000 Tractater. Af dets Indtægt (2246 £.) har F. A. S. bidraget 120 £. — Det evangeliske Selskab i Belgien har 14 Hovedstationer med 28 Agenter; Indtægt 2351 £., hvoraf F. A. S. har skjenket 170 £. — I Lissabon virker Dr. Gomez, før sin Omvendelse en anseet romersk Geistlig, nu en udmærket evangelisk Prædikant, for F. A. S. — I Sardinien har F. A. S. anvendt 100 £. til evangeliske Formaal.

40. Society of friends of foreigners in distress (Foreningen til at virke for fattige Udlændinge); Indtægt 1842 £.; i sidste Aar ere 85,372 Fremmede understøttede interimistisk og 82 stadigt.

41. Metropolitan Churches Fund (Kirkebygningsfond for Hovedstaden); Londons Indbyggerantal forøges hvert Aar med omtrent 40,000 Individer; trods al Virksomhed svarer Tilvæxten af Kirker ikke hertil. I Aaret 1836 bestemte Biskoppen af London at bygge 50 nye Kirker, og opfordrede i den Anledning til at sammenskyde ved frivillige Bidrag 150,000 £.; man ansaae dengang Planen for uudførlig. Foreningen har imidlertid havt en Indtægt af 280,000 £., for hvilke den har bygget 78 Kirker, ved hvilke 120 Geistlige virke. I sidste Aar har en Hr. Cotton skjenket 5000 £., en Anden 3000 £.

42. Christian Instruction Society er en i 1828 grundet Forening for indre Mission, som drives ved opvakte Christnes frivillige Tjeneste og Medvirkning. Den Ene skal søge at drage den Anden til Guds Rige. En storartet Tractatuddeling er indledet, samt Prædiken paa offentlige, af de Fattige besøgte Steder.

43. Church building Society (Kirkebygnings-Forening); 36te Aarsfest; i forrige Aar ere 19,197 £. anvendte til 147

forskjellige Understøttelser (til Opførelse, Ombygning o. s. v. af Kirker og Kapeller).

44. Continental Evangelical Society (evangelisk Selskab for Continentet); Indtægt 1419 £; medens Nr. 39 især faaer Bidrag fra Episkopalkirkens Medlemmer, bestaaer dette nærmest ved Bidrag fra Dissenter. Formaalet for begge Selskaber er fælles. — Der anvendtes: paa Frankrig 510 £ og desuden særskilt paa Lyon 120 £; paa Genf 162 £, paa Belgien 161 £ og paa Italien 150 £.

45. Book Society for Promoting Religions Knowledge amongst the Poor (Foreningen til Udbredelse af religiøse Skrifter blandt de Fattige); stiftet 1750; Indtægt 872 £; har i sidste Aar uddeelt c. 80,000 Skrifter.

46. Infant Orphan Asylum (Børneredningshuus i Wansteab); Indtægt 14,675 £; omfatter 382 Børn.

47. Trinitarian Bible Society (Trinitarisk Bibelselskab); stiftet for over 20 Aar siden, i Modsætning til det store engelske Bibelselskab, der blandt sine Medlemmer tæller Quækere og Unitarier, og som ogsaa udbreder Bibler efter den romersk approberede Version. Selskabets Indkomster ere kun ringe; i forrige Aar beløb de sig til mellem 2 og 3,000 £. Et Forsøg paa en Union med det store britiske Bibelselskab, der skete afvigte Aar, mislykkedes.

48. Working men's educational union (Arbeiderbannelses-Forening); 2den Aarsfest; Indtægt c. 2000 £.

49. British and Foreign Anti Slavery Society (Britisk og udenlandsk Forening imod Slaveriet); 15de Aarsfest.

50. National Temperance Society (National Maadeholdenheds-Forening); virker til Afskaffelse af Brændevinsbrikken; Indtægt 1129 £.

51. The peace Society (Fredsvennernes Selskab).

52. Aborigines' Protection Society (Selskabet til Beskyttelse for de oprindelige Indbyggere paa de forskjellige Øer).

Selskaberne Nr. 49—52 ere samtlige Quæker-Foreninger.

53. British Ladies female emigration Society (qvindelig Forening til Understøttelse af qvindelige Udvandrere); stiftet

1849; har siden sin Stiftelse understøttet c. 200,000 qvindelige Udvandrere med Penge, Klæder, Bøger, Bibler osv.

54. **The National School Society** (national Skole-Selskab); en Opdragelses-Forening, der understøttes af Regjeringen og strengt holder sig til Episkopalkirken; 10,202 Skoler staae i Forbindelse med denne Forening, og erholde Bøger, Penge osv., samt Lærere. I Foreningens Seminar vare 63 vordende Lærere og 88 vordende Lærerinder. Den udgiver ogsaa passende Skrifter, af hvilke der sidste Aar til billige Priser solgtes for over 11,000 £.

55. **Society for promoting female education in the east** (Forening til at virke for den qvindelige Opdragelse i Østen); Indtægt 1200 £ (har siden sin Stiftelse 1834 udgivet c. 37,000 £); i sidste Aar udsendtes otte Lærere til Ceylon, Singapore, Hong-Kong og Agra.

56. **London Association in aid of the moravian Missions** (Foreningen til Understøttelse for Brødreselskabets Missioner); stiftet 1817; 68 Stationer med 281 Arbeidere.

57. **Methodist New Connexion Missioriary Society** (et methodistisk Missionsselskab, forskjelligt fra Nr. 36); i Irland 10 Missionærer og 13 Assistenter; i Canada 40 Missionærer og 78 Assistenter, der betjene 348 Prædikestationer.

58. **Society for promoting Christian knowledge** (Selskabet til christelig Kundskabs Udbredelse); det ældste af saadanne Selskaber; stiftet 1698; Indtægt 60,000 £; understøtter Bygning af Kirker og Skoler, udbreder Bibler og Skrifter i strengt (episkopal-) kirkelig Aand.

59. **Society for the propagation of the Gospel in Foreign parts** (Forening til Evangeliets Udbredelse i de engelske Colonier); stiftet 1701; mange Prædikestationer i Canada, Øst- og Vestindien, Australien osv.*).

---

[1]) Nr. 58 og 59 ere oprindelig stiftede af Kronen; deres Midler hidrørte fra en, af Englands Monarker som øverste Biskopper engang om Aaret udskreven, Collekt. Da disse Selskaber i den senere Tid ere komne i Puseyiternes Hænder, der benyttede dem til hierarchiske Formaal indenfor Kirken, fraraadede Indenrigsministeren Dronningen at bevilge Collekten. Det mægtige Parti fik den vel sat igjennem, men den indbragte mindre *end sædvanligt*.

60. Association in aid of Missions in Turkey (Missionsforening for Tyrkerne); stiftet iaar.

61. Patagonian Missionary Society fortsætter det af den fromme Gardiner og hans ulykkelige Fæller begyndte Troesværk.

62. Fra tidligere Tid skriver sig Loo Choo Mission, den eneste japanske Mission, der i en Række af Aar med stor Udholdenhed og sjelden Klogskab er ledet af Dr. Bettelheim. Foreningen skylder fromme Søofficerer sin Oprindelse. De nyeste Begivenheder synes at love denne Mission et nyt Opsving.

Foruden de her nævnte Foreninger gives der en utallig Mængde mindre Local-, Parochial- og Districts-Foreninger, med mere begrændsede Formaal, ikke at tale om de større Foreninger med reent humane og philanthropiske Formaal.

Vi slutte denne Fortegnelse med det Ønske, at en kyndig Haand snart vilde give os en Udsigt over alle lignende Selskaber i Danmark.

Om en norsk Kirkeforsamling og Gjenstandene for dens Forhandlinger. Af J. A. Mohr, Sognepræst til Suldal. — Af denne i Theol. Tidsskr. for den norske Kirke, 5te Bind, 7de og 8de Hefte indrykkede, interessante Afhandling kan hentes en almindelig Udsigt over de kirkelige Anker og Ønsker, som for Tiden gjære i denne vor lutherske Broderkirke, og vi meddele derfor et Udtog af det hele Stykke. —

I Begyndelsen drejede Gejstlighedens Forhandlinger sig mest om enkelte staaende Spørgsmaal (Psalmesagen, Ritualet, Fraskiltes Vielse osv.). Tid efter anden have dog disse hævet sig til almindeligere og mere indgribende Spørgsmaal, saasom om Kirkeforfatningen, Adskillelsen mellem borgerligt og kirkeligt Regimente, Skriftemaalet osv. I de senere Aar har man concentreret sine Begjæringer og Forhaabninger paa eet Punkt, nemlig Sammenkaldelsen af en almindelig norsk Kirkeforsamling. Fra et svagt Haab er dette Ønske blevet udtalt med saa megen Bestemthed og paa en saa indtrængende Maade, at Kirkebestyrelsen, uagtet al klog Temporiseren,

neppe vil undſlaae ſig for at ſkjænke Sagen alvorlig Opmærkſomhed og, ſom det tør haabes, omſider gaae ind paa Begjæringen. For Sammenkaldelſen af en ſaadan ſtørre Forſamling have udtalt ſig: 1) Trettende ordentlige Storthings Kirkecomitee; 2) et Præſtemøde i Bergen 1852, i en Anſøgning til Kongen; dette Møde beſtod af 48 Præſter (fra alle den norſke Kirkes Biſpedømmer), 2 theol. Univerſitetslærere og 17 theol. Candidater. Et eenſtemmigt Andragende fra denne Forſamling maa anſees ſom en Udtalelſe fra Lærerſtanden af megen Vægt; 3) den gejſtlige Forening i Chriſtiania, beſtaaende af 82 Medlemmer, i et Andragende, der med en ubetydelig Modification falder ſammen med det Bergenſke; 4) for dette modificerede Andragende erklærede ſig ogſaa Stavanger-Provſties, og 5) Bratsbergs Amts gejſtlige Foreninger; 6) endelig Fleertallet af en ſtørre kirkelig Forſamling, afholdt i Trondhjem 1853.

Mod Sammenkaldelſen af en ſaadan Forſamling har derimod Drammens Provſties gejſtlige Forening udtalt ſig, og til dennes Betænkning har et Præſtemøde i Nedenæs, afholdt d. 6te Octbr. 1853, ſluttet ſig. De erkjende det i fuldkommen Enighed med ſamtlige Brødre for uomgængeligt fornødent, at der uden Henſtand træffes Foranſtaltninger til at afhjælpe Kirkens Brøſt og Manglerne ved dens Forfatning, men antage kun ikke en Kirkeforſamling for at være det Middel, ſom førſt bør anbefales.

Det er lærerigt at ſee, hvorledes Spørgsmaalet om den Forſamlings Charakteer, der ſkulde gjøre de første Skridt til at løſe den ſtore Opgave, er blevet forſtjelligt beſvaret, alt efterſom Anſkuelſerne om, hvorledes Kirkens dybe Brøſt bør forſøges lægede og dens Ønſker bønhørte, Aar for Aar have klaret ſig. At en Forſamling af Gejſtlige og Lægmænd, en Menighedsforſamling udfordredes, derom har man været enig lige fra Begyndelſen. Men i Begyndelſen bragtes en Rigsſynode i Forſlag, der egentlig, ſom det ſynes, ſkulde ſætte ſom ſit Maal, at ordne Kirkeforfatningen og Kirkens Forhold til Staten; den ſkulde altſaa være conſtituerende. Man indſaae dog ſnart det Vanſkelige i at løſe Opgaven paa den Maade, og, med Opgi[illegible] af den fremherſkende conſtituerende Tendents, begjærede man

dernæst en Forſamling, for hvilken udarbejdede Forſlag af Kirkebeſtyrelſen ſkulde forelægges til Prøvelſe. Paa dette Stadium ſtod Sagen under Storthinget 1851. Under Discuſſionerne paa Mødet i Bergen fremtraadte Ideen først i den nuværende Form, ſom Begjæring om en forberedende Kirkeforſamling, en Synode, hvis første og vigtigſte Arbejde ſkal være at opfatte og udtale for Kirkebeſtyrelſen, hvori Kirkens Brøſt og Mangler beſtaae. En ſaadan Forſamling er det, man nu med ſaa ſtor Eenſtemmighed ønſter ſammenkaldt. Først naar denne er hørt, vil det være Tid at tale om, hvad der bør foretages, og hvorledes man dermed bør gaae frem. Men det er af høieſte Vigtighed, at man faſtholder, hvad man egentlig venter ſig af den foreſlaaede Forſamling, og hvad man i ethvert Tilfælde kan være vis paa at opnaae.

Indvendingerne mod en Kirkeforſamling beroe for en ſtor Deel paa, at man ikke har klaret ſig denne Opgave. De hentes deels fra Menighedens forudſatte kirkelige Umyndigheds-tilſtand, deels fra den beſtaaende Lovgivning, deels fra en ſaadan Forſamlings paa Forhaand antagne Udygtighed til at løſe ſin Opgave. Man har ſagt, at der mangler klar Bevidſthed om Manglerne og Hjælpemidlerne; at mindre Forſamlinger provſtiviis eller maaſtee ſtiftviis burde gaae forberedende forud; at Skildringen af Kirkens mislige Tilſtand var overdreven; at Manglerne ikke kunde afhjælpes ved en Kirkeforſamling; at der gaves andre Maader at opnaae Henſigten paa; endelig har man bragt Grundlovens § 16 i Erindring, ſom ſtridende mod eller dog ikke ſtemmende med den begjærede Foranſtaltning. (Denne § lyder ſaaledes: „Kongen anordner al offentlig Kirke- og Gudstjeneſte, alle Møder og Forſamlinger om Religions-Sager, og paaſeer, at Religionens offentlige Lærere følge de dem foreſtrevne Normer.") De, ſom derimod paaſtaae, at Kirkeforſamlingen er den korteſte, den rette, ja den eneſte rette Vej til at kjende og afhjælpe Statskirkens Brøſt, gaae ud fra Tilſtedeværelſen af dybe Brøſt, ſtore Mangler i Kirke- og Menighed ſom noget Givet. Herimod har ingen Røſt hævet ſig; Ingen har havt Mod til at paaſtaae, at alt er ſaa godt, ſom det (de menneſkelige Tings Skrøbelighed ikke forglemt) k

og bør være. Regjering og Storthing, Geiſtlige og Lægfolk, Korporationer og Individer have erkjendt, at det lutherſke Kirkevæſen i vort Land, Kirkens udvortes Organisme, dens Inſtitutioner, dens diſciplinaire, rituelle og økonomiſke Forhold trænge til en alvorlig, en gjennemgribende Reſtauration. At maale Dybden og Farligheden af diſſe Vunder, Graden af den Sygdom, ſom tærer paa over en Million Menneſkers aandelige Liv, kan ikke være Enkeltmands Sag. Men er Sygdom tilſtede, bliver det hellig Pligt for alle at hjælpe til at kjende den, at underſøge Feilene, — og hvorfor, hvorledes tør man negte den evangeliſt-lutherſke Menighed Midlerne, Organet til dette?

Men er en Kirkeforſamling det kompetente Organ til at paaviſe Manglerne og udtale Klagerne? — Hertil ſvares, at dette kun kan ſkee enten gjennem en anerkjendt Repræſentation for hele Kirken eller gjennem alle de enkelte Menigheder. Det ſidſte Alternativ vil ikke føre til Maalet, ſelv om man kun forlangte Forſamlinger af Præſter provſtiviis eller ſtiftviis, foruden at Menigheden derved ikke kom til Orde i ſin egen Sag. Den norſke Geiſtlighed har rigtigt opfattet ſin Stilling, ved at forlange Menigheden endog ſtærkt repræſenteret under Forhandlingerne. Forkaſtes altſaa denne Udvei, da bliver kun en almindelig Forſamling tilbage, hvilken ogſaa er grundet i den chriſtne Menigheds Væſen og anbefalet ved Aarhundreders Hævd.

En anden Indvending høres: Tiden er ikke kommen, ikke Lærerne, end ſige Menighederne ere forberedte. — Vi leve i en Tid, ſom rimeligviis engang vil faae Navn af Papiralderen. Et viſt Kvantum af ſkriftlige Forſlag, Omarbeidelſer, Erklæringer, Motiver oſv. tjener gjerne til Maaleſtok for, hvorvidt en Sag er forberedt, og naar Maalet er fuldt, kaldes Sagen forberedt til Afgjørelſe. Dem, ſom anſee det for rigtigſt at behandle ogſaa Kirkens Vel paa denne Maade, er man berettiget til at ſpørge: naar kommer da Tiden? hvilke Forberedelſer mener man? Man forlanger det Umulige, hvis Nogen forbrer, at Geiſtligheden alene ſkal udtale hvad Menighederne føle og lide, eller at de først ſkulle være indbyrdes enige. Venter man derimod paa, at Menighedsbevidſtheden ſkal vaagne, [illegible] beſtemtere Erklæringer og mere høirøſtede Forbringer fra

Lægmands Side, saa venter man paa, at den Stumme skal tale, og derpaa kan man vente længe. Mangel paa Organ til at udtale Menighedens kirkelige Trang er jo egentlig een af Hovedklagerne mod den bestaaende Tingenes Orden. Derfor er der Fare paa Færde, periculum in mora. Det svage Liv kan uden Næring totalt døe bort, eller, hvad der er det Rimeligste, der vil skee en Splittelse, en Deling. Ved Forslag af Kirkeforsamlingen faaer Styrelsen derimod en Basis at bygge paa; foreligger en saadan, da kunne Discussioner i mindre Kredse med Fordeel tænkes anvendte. —

Angaaende Synodens Sammensætning er den Bergenske Forsamlings Forslag billiget af alle dem, som have yttret sig derom. Ønskeligt havde det imidlertid været at see idetmindste 1 Gejstlig og 1 Lægmand fra hvert af Landets 60 Provstier, eller maaskee rettere fra hvert sjette Præstegjeld.

Ff. forsøger dernæst at ordne og drøfte en Deel Spørgsmaal, som antages at ville komme under Forhandling i Forsamlingen, og bemærker, at de mange foregaaende Forhandlinger om Kirkens Klager og Ønsker, der ere plejede i mindre Kredse, levere et saa rigeligt Materiale, at en Ordnen og Bearbejdelse af det ikke kan kaldes nogen unødig Gjerning. Vi skulle gjengive hans Udtalelse over disse Gjenstande forkortede.

1. Om Troen og Bekjendelsen. Det er i Sandhed meget at takke Gud for, at Læren har bevaret sig saa reen, som Tilfældet er. Egentlige Sekter ere aldrig opstaaede i Norge, og der herster heller ikke for Tiden nogen væsentlig Uenighed om Læren, ihvorvel den vaagnende kirkelige Rørelse har vakt Discussion om enkelte Punkter.

Den ved Hans Hauge fremkaldte Bevægelse slog dybe Rødder og spores endnu, mest i de vestlige Egne. Beslægtet med denne synes nogle religiøse Bevægelser i Skiens Menighed at være; man har her, ligesom f. Ex. i Stavanger og i Hjelmelands Præstegjeld, endog opført særegne Forsamlingshuse til Andagtsøvelser, — hvilke dog ogsaa tildeels be-

tes til ugentlige Bibellæsninger af Præsterne, istedetfor de ofte kolde og mørke Kirker.

Forholdet mellem Præst og Menighed er i Regelen godt. Alligevel har man seet skarpe Stridsskrifter fra nogle Kanter, snart mod enkelte Geistlige, snart mod Lærerstanden i Almindelighed. Uenighed har der været, hvor Præster, mod Menighedens udtalte Ønske, har forladt den anordnede Bekjendelsesform. Men en større er maaskee ifærd med at danne sig mellem Præsterne indbyrdes, efterat „den kirkelige Anskuelse" fra Danmark har udbredt sig og er tilegnet af enkelte Geistlige, medens den større Deel af deres Brødre synes, at den hverken holder Prøve efter den hellige Skrift eller efter vor Kirkes Symboler. Hertil komme Tvivl, som ere vakte om Fortolkningen af de første Led af den tredie Troesartikel, der ogsaa ere trængte ind i Skolerne. Endelig er der, ligeledes fra dansk Grund, omplantet nogle temmelig katholiserende Anskuelser om Præsteordinationens Væsen og Betydning og den saakaldte apostoliske Successsion; om de finde synderlig Gjenklang, har man endnu ikke erfaret. — Kirken har Ret til at vente, at Forsamlingen udtaler sig om disse Spørgsmaal.

Efterat Kvæker, Mormoner, Katholiker, Methodister have begyndt at røre sig, er ogsaa en levende Følelse af Ubekjendtskabet med den symbolske Kirkelære vaagnet. Den største Deel af Norges nuværende Geistlighed maa fra Universitetsaarene beklage Ubekjendtskab med Kirkens Symboler, og man kan deraf slutte, hvordan det maa staae til i Menighederne. I meer end 300 Aar har Norges Menighed regnet sig til den lutherske Læreform; men en Bog, hvori denne Kirkes Bekjendelser stode at læse, vides der i Landet ikke at være udgiven før 1850. Vigtigheden af, at Kirken udtaler sin Troes-Bekjendelse og levendegjør den i Menighederne, er aabenbar, hvis den ikke skal synke ned til et kirkeligt Asyl, et Pulterkammer, hvor alle de, som ikke andetsteds kunne rummes, anse sig at være fuldt berettigede. En saadan Stilling ønsker ingen christelig Menighed at indtage. Ogsaa den nye Lære om den kirkelige Anskuelse, der høres med Mistænkelighed af dem, som holde paa den gamle lutherske Bekjendelse, opfordrer til, at Kirkeforsamlingen yttrer sig. (Jf. ø-

ſter, at Concordieformelen maatte blive føjet til de øvrige vedkjendte Symboler i Norge.) (Fortſættes).

Aphorismer.

(Af K.)

Den, der kjender Idealet, finder Verden beſmittet. Saaledes troer den at ſee Pletter omkring ſig, der har ſeet paa Solen.

Der er ſaa faa Menneſker, der bruge deres Friheb, at man veb at betragte Slægten i det Hele kan gaae ud fra Antagelſen af dens Ufriheb. Man beregner ſaaledes forub, hvormange Selvmorb der i et viſt Tibsrum ville forefalbe i en vis By.

Den ſtrafværbige Uforſigtigheb er ikke ſaa haſtig til at angre, ſom den unbſkylbelige.

Man er ikke uheldig i Lotteri, fordi man taber en Indſats, og man ſkal ikke tale om mislykkede Beſtræbelſer, fordi man har ſpildt nogle Rigsbaler paa at hjælpe en Uforbeberlig.

Spilleren ſpiller, til han har tabt den ſibſte Skilling; men den Ulykkelige fortvivler, medens han endnu har Meget tilbage.

Den Ulykkelige fortvivler over Tabet af det, ſom de Bebſte og Høimobigſte frivillig have opgivet.

Legemskraften beroer for en ſtor Deel paa Proportion: ſaaledes Aandskraften paa Harmonie.

Kjærligheb bliver let til Had, naar den faaer Afſlag paa et Tilbud, ſom krænker Loven.

Misunbelſe vækker Skabefryd, bet vil ſige: Glæde over, at der er Grund til Misunbelſe.

Det Menneſke er i ſtor Fare for ſin Sjæl, ſom har [illegible]lelſe for Andres Sorg, men ingen for deres Glæde.

Man har sagt: Fornærmeren selv tilgiver aldrig. Dette er ligefrem en Usandhed. Egentlig meente man: den Ondskabsfulde vil blive ved at skade. Men denne Sætning var ikke piqvant, og maatte derfor omskrives paa Sandhedens Bekostning.

Til alle Tider have Fritænkerne forsikret, at man skal kundgjøre Sandheden med Varsomhed. De gave dermed den Sandhed, de lærte, en slet Anbefaling.

Hamlet tvivler om det evige Liv, uagtet han har seet sin Faders Aand; Faust om Guds Rige, uagtet han taler med Djævlen. Skriften siger ogsaa: „de ville ikke troe, om der kom en Død til dem".

Det Legeme, der skal optage det elektriske Stof, maa isoleres. Dette er et Billede paa Eensomhedens Betydning.

Det er et Forsøg paa at spille Forsyn, naar man handler efter den Sætning: Hensigten adler Midlet. Thi i den guddommelige Verdensstyrelse er denne Sætning sand.

Forældre beundre undertiden deres Børns Klogskab, hvor de kun burde have Øie for deres Ondskab.

Man siger, at Fuglen i sin Frygt kan flyve ind i Gabet paa Klapperslangen. Saaledes bliver den altid ulykkelig, der troer paa en ond Spaadom.

Der er Ingen, der har tvivlet, om den første Nattergal kunde synge; men Mange, der have tvivlet, om det første Menneske kunde tale.

Hvis nogen Viisdom skulde gjøre en Aabenbaring overflødig, var det Propheternes; men netop disse længtes efter Messias.

Det maa altid synes Naturforskeren, at der er Atomer; thi han kan aldrig gjøre Noget til Intet.

Entledigelse. 30te Octb. Capellan p. p. for Eiby og Dalby i Sjælland, N. J. Friis, efter Ansøgning formedelst Svagelighed i Raade entlediget.

Forlagt af den Gyldendalske Boghandling. Thieles Bogtrykkeri.

Ugeskrift

for den evangeliske Kirke i Danmark,

under Medvirkning af

Prof. J. F. Hagen, Pastor P. E. Lind og Pastor C. Rothe,

udgivet af

J. M. L. Hjort, Candidat i Theologien.

Nr. 54-55. Den 17de November. **1854.**

Indhold. 1. Kirkelige Tilstande i Norge (Fortsat). 2. N. M. Petersen, Dansk Literaturhistorie; anmeldt af Dr. Kalkar. 3. Et Mormonskrift; af L. 4. Nogle Bemærkninger om Selskabet for Danmarks Kirkehistorie; af 5. 5. Udnævnelser.

Om en norsk Kirkeforsamling og Gjenstandene for dens Forhandlinger, af J. A. Mohr.

(Fortsat).

2. Om Gudstjeneste, Ritual og Agende. Der er forlængesiden gjort opmærksom paa, at Ritualet (af 25de Juli 1685) trængte til at forandres efter Tidens Fordringer. Allerede 1845 udgav Nedre-Borgesysel Provsties gejstlige Forening en liden Bog herom. Senere har Spørgsmaalet været foretaget i Nedenæs og Drammens Præsteforeninger, samt ved Mødet paa Lillehammer. Medens imidlertid Meningerne ere deelte om Nødvendigheden af et nyt Ritual og Alterbog, synes der at herske et temmelig eenstemmigt Ønske om en mindre Revision, hvad enkelte Udtryk angaaer, ligesom der ogsaa er udtalt et bestemt Ønske om en autoriseret Udgave af disse vigtige Kirkebøger. Der kan ikke være Tvivl om, at denne Sag bør

tages under Overvejelse. Særdeles henſigtsmæssigt forekommer det, om man, som i Drammen, anstillede Sammenligning postviis mellem Ritualets Bestemmelser og Praxis. Af en saadan Sammenligning kunde man først lære at kjende det faktiſt Bestaaende, og derefter tage under Overvejelse, om det Forladte bør optages igjen eller lovligt ophæves[1]).

3. Om nogle særegne kirkelige Handlinger, nemlig Confirmation, Ægtevielse, Skriftemaal og Ed.

Confirmationen vil Ff. have adskilt fra dens borgerlige Betydning, og aldeles fri for den enkelte Christen. Skoleprøven med Hensyn til de Kundskaber og Færdigheder, som Øvrigheden billigen kan fordre, bør adskilles fra den kirkelige Handling. Man gjøre kun Confirmationen og den første Altergang fuldkommen fri for Lovbud, og frygte ikke for, at den luth. Kirke skal afskaffe Confirmationen; meget mere vil den hellige Handling derved først blive en Samvittighedssag baade for Lærere og Tilhørere. En kirkelig Forsamlings Discussion herom vilde vække Opmærksomhed for det Rette, og berigtige Vildfarelserne, saa at man bliver villig til at give Gud hvad Guds er, uden at negte Keiſeren hvad Keiſerens er.

Hvad Ægtevielsen angaaer, udtales i samme Retning, med Paaberaabelse af Luthers Ord (i Traubüchlein I. 2.), at Ægteskabets Legalitet er Tvang underkastet og maa være det, men at dets Kirkelighed og kirkelige Indvielse bør være og blive fri. Man mærke sig Forskjellen mellem det borgerlige og christelige Ægteskab, og man vil da ikke tvivle paa, at hiint har langt større Omfang end dette; men kun de Forbindelser,

[1]) Idet Ff. udtaler det som et billigt Ønske, at Ritualet, Alterbogen og Psalmebogen underlægges kirkelig Control, og ikke, som nu Tilfældet er i Norge, forbliver den private Speculation overladt, siger han, at det er eller bør idetmindste blive bekjendt, at den Bibeloversættelse, som det norske Bibelselskab har under Arbejde, paa mange Steder er gjort Almuen mistænkt. Fanatismen har allerede saavidt viist sig, at der med stor Flid er samlet betydelige Subskriptioner paa en Udgave af den ældste Bibeltext (men Christian d. Tredies fra 1550?), hvorved Adgangen for den forbedrede Oversættelse for længere Tid skal spærres. Kirkelige Mænd burde skjænke denne Sag deres Opmærksomhed for muligen at oplyse de Vildledede og modarbejde en uvidende Fanatisme.

ſom høre under ſidſte Kategori, vedkomme Kirken. Tvangen hviler ikke blot paa Borgerne, den falder endnu tungere paa Kirkens Lærere. — Allerbeklageligſt bliver det dog, naar fraſkilte Ægtefolk faae Bevilling til at indgaae nyt Ægteſkab, og Præſten da bringes i det ſørgelige Dilemma, at vælge mellem Ulydighed mod Gud eller Ulydighed mod Øvrigheden. Det indſtændige Ønſke er derfor ofte udtalt, at man vilde lade beslige Forbindelſer legaliſere paa anden Maade, eller idetmindſte efter en anden Formular; en ſaadan er foreſlaaet af Nedre Borgenæsſyſſels Provſtiforening ſaaledes, at Vedkommende erklæredes for Ægtefolk „i Medhold af den borgerlige Lovgivning og den naadigſt forundte kongelige Bevilling."

Ikke rigtigt, men dog anderledes forholder det ſig med Skriftemaalet. Symbolernes Beſtemmelſer gaae her — med Forkaſtelſe af Katholikernes falſke Lærdomme om Øreſkriftemaalet og om Fyldeſtgjørelſen ved gode Gjerninger ſom nødvendig Deel af Boden — ud paa, at der ſkal ſkee en Synds-Bekjendelſe og en Afløsning, og Ritualet ſtemmer overeens hermed; men man vil have vanſkeligt ved at gjenkjende Noget af dette i den herſkende kirkelige Praxis. Alle Herrens nidkjære Tjenere beklage, at de med tungt Hjerte maae bruge eller rettere misbruge det hellige Nøgleembede; de alvorligſindede Lægfolk føle bybt Kirkens Forfald, medens Indifferentisme og ubodfærdig Letſindighed finder Næring ved naarſomhelſt at kunne gjøre et Slags legitimt Krav paa Guds Børns herligſte Gaver. Nutildags anſees Præſten forpligtet til at abſolvere enhver antegnet Kommunikant, hvem ikke aabenbart forargeligt Levnet kan overføres. Ja, ſelv ſaadanne ville med ſtor Forbittrelſe modtage Budſkabet om, at Præſten ikke tør abſolvere dem. Skylden for denne ſørgelige Misbrug hviler ikke paa Staten, men paa Menigheden og Lærerne i Forening. Menigheden har ſin Uret, fordi den, afvegen fra det inderlige Fortrolighedsforhold til Lærerne, mere betragtede disſe ſom Lovtjenere og Statsembedsmænd, end ſom Sendebud til Sjælene i Chriſti Sted; hvorhos det politiſke Uafhængighedskrav forſtyrrede mange Hoveder og forvildede mange Hjerter, hvad det Aandelige angik. Saaledes afveg Menigheden lidt efter lidt fra Kirkens gamle Viis; man

trængte ikke længer, man taalte neppe Prøvelse og Bekjendelse for Præsten, og nu blev Afløsningen ifløng staaende tilbage. Men Læreembedet bærer ogsaa sin, og ikke den mindste, Andeel af Skylden, forsaavidt dets Indehavere uden alvorlig og bestemt Kamp tause gik ind paa en saadan Nedværdigelse af Nøgleembedet.

Den lempeligste Maade, paa hvilken Misbrugen for Tiden kan indskrænkes, vil være at gjøre Skriftemaalet frit saavel for Kommunikanterne som for Præsten. Paa Mødet i Lillehammer 1850 erklærede en Deel dette for ønskeligt. Saaledes vilde altsaa Skriftetalen blive for dem, som ønskede den, men uden Absolution; den rette Bodfærdige vilde dog begjære den, og dermed maatte atter Syndsbekjendelsen og den nødvendige Fortrolighed mellem Confitent og Skriftefader komme af sig selv.

Edens religiøse Væsen anerkjender Staten og viser det ved den højtidelige Forklaring, som tjener til at forberede Vidneedens Aflæggelse. Præstens Medhjælp til, at denne Handling sikkredes for Vanhelligelse, kunde opnaaes ved den simple Foranstaltning, at det paalagdes alle Stævnemænd at forevise Præsten Navnene paa dem, der enten i private eller offentlige Sager skulde aflægge edeligt Vidnesbyrd; derved vilde være aabnet Sjæleførgeren den fornødne Adgang til at vaage over Sjælene, ogsaa i dette Tilfælde. Om Edsprædikener skulde paabydes, som i Slesvig og Holsteen, henstilles.

4. Om Kirketugten. „Ceterum censeo, disciplinam ecclesiasticam esse restituendam“. Med dette Besters Løsen indleder Ff. sine Anskuelser om, hvad han mener, den tilkommende Rigssynode kan og bør sætte som et af sine vigtigste Formaal. Hvis noget af de mere indgribende kirkelige Spørgsmaal kan siges at være eenstemmigt besvaret, hedder det, da er det Spørgsmaalet om Kirketugtens Nødvendighed. Til at bringe Sagen i Gang udfordres egentlig kun, at man har Mod til i Herrens Navn at lægge Haand paa Værket. — Kirkebestyrelsen, Bisperne, Præsterne og Menighederne: alle maae ansees skyldige i det dybe Frafald fra den gamle Kirkeorden og Tugt; men tungest falder Skylden paa Læreembedet, som skulde øve den, og paa Bisperne, hvem det paahviler at have strengt Opsyn

med, at Disciplinen overholdes. Fra Gejſtligheden maa igjen Oprejsningen gaae ud. Biſkoppernes Opfordring og nidkjære Tilſyn, Præſternes hellige Iver, deres Alvor, deres Lærdoms overbeviſende og formanende Røſt maa bringe til nyt Liv og til Bevidſthed, hvad Vantroen har omſtyrtet og Indifferentismen bragt i Forglemmelſe. For at bringe Kirketugten i Gang igjen, ſiger Beſſer, udfordres en ſand Præſt, en ſand Menighed og en ſand Kirkeøvrighed. — Man har vel hørt af en Lægmand i en ſtørre kirkelig Forſamling fremſat den Anke, at det er Præſternes Skyld alene, at Kirketugten ikke øves, da Menighederne gjerne ønſke den; men denne driſtige Beſkyldning er neppe begrundet. Kirkeforſamlingen vil imidlertid kunne bidrage betydeligt til at bringe Sagen i Gang, ſaameget mere ſom Loven her er rigtig, men Praxis ulovlig; dens Opfordringer og Formaninger ville have ſtor moralſk Vægt til Vækkelſe af alle Vedkommende; thi en blot ny Lovgivning vilde blive ſtaaende lige ſaa død ſom den gamle, ſaalænge Aanden og Villigheden mangler. (Det ſynes altſaa, ſom om Ff. vel kjender Betingelſerne for, at Kirketugten kan gjenindføres og øves, men i ſin chriſtelige Nidkjærhed overſeer, at Kirketugten neppe er Midlet til at fremkalde diſſe.)

5. Om Læreembedet. Klagerne over Præſternes Overlæsſelſe med verdslige Forretninger gjentages her meget ſtærkt. 1737 oprettedes General-Kirkeinſpections-Collegiet, hvis Hverv blandt andet var at „ſørge for, at Gejſtligheden befriedes for verdslige Forretningers Byrde, at Standen renſedes for aabenbart forargelige Lemmer, at retſindige Læreres Møje lettedes, og deres Antal efter Fornødenhed formeredes" oſv.: hvormeget mere behøvedes dette 1854, da Folkemængden er ſteget ſaa ſtærkt, paa ſamme Tid ſom Lærernes Kræfter tages i Beſlag næſten af alle de Væſener, ſom gives i Statsſtyrelſes Mekanisme, ligefra Storthings- og Lovgivnings-Væſenet og Jordemoder-Væſenet!

Ikke i alle gejſtlige Tjeneſter beklages denne F[illegible] ligemeget. Fra Biſkopperne har man ingen Beklag over hørt. Heller ikke de reſiderende Capellaner Grund at kunne beſvære ſig over vedkommende Em[illegible]

ninger. Men den ſtore Maſſe af Kirketjenere, Sognepræſterne, har man vedblevet at belæsſe, indtil de omſider have følt ſig nødſagede til at fremſætte Beſværinger derover. Det er nu viſt ikke Geiſtlighedens Mening hermed, at den vil ſørge for ſin Magelighed ved at faae mindre Arbejde, eller negte den borgerlige Øvrighed ſin Tjeneſte, hvor denne uden Skade kan ydes. Men ikke alene Præſterne, men ogſaa de gudfrygtige Menighedslemmer føle det Skadelige i at drage Sjæleſørgeren fra Bibel og Sygeſeng til at tælle Faar og Sviin. Det er derfor et billigt Ønſke, at man ikke driver Formalitets-Væſenet længere end høiſt nødvendigt, og at man fritager Kirkens Lærere for adſtillige Functioner, hvis Udførelſe hos Menigheden maa nære fejlagtige Foreſtillinger om Præſtens Kald. Hertil regne vi ikke det viſtnok beſværlige Atteſtvæſen, men derimod Folketællingerne og Valgvæſenet. Endnu bittrere ere maaſkee de Frugter, Menigheden høſter af Geiſtlighedens Valgbarhed til Storthing og communale Ombud. Det har ofte undret mig, at denne Poſt ikke har fundet nogen Plads blandt Lærernes Klager over uvedkommende Functioner. Vi vove at fremſætte den Paaſtand, at Geiſtligheden ikke med Rette kan beklage ſig over de Forretninger, Staten paalægger Embedet, uden at Præſterne af ſamme Grunde endnu mere maae frabede ſig de Ombud, hvortil Borgerne kaldes ved Valg, og det vilde gjøre Ff. meget ondt, om han her havde udtalt mere, end hvad der med gyldige og fuldvægtige Grunde lader ſig godtgjøre. De, ſom vælge geiſtlige Mænd til Storthingsrepræſentanter, maae ſtaae i den Formening, at Borgerſamfundets eller vedkommende Kommuners Velfærd rammes bedſt ved ſaadant Valg. De maae mene, at der i det Amt eller den By ikke gives nogen Mand, ſom bedre end denne eller hiin Præſt forſtaaer ſig paa alle mulige verdslige, juridiſke og communale Anliggender, kort, at Præſten er Amtets eller Byens bedſte Statsøkonom, flinkeſte Kameraliſt, kløgtigſte Lovgiver og dueligſte Politikus. See, dette er nu i Grunden meget ſmigrende, men det faaer undſkyldes, om vi haabe, at en ſaadan Mening, hvad de allerfleſte Geiſtlige angaaer, hverken a priori eller a posteriori findes begrundet. Hvis man derfor ikke vil forudſætte, at Præſten er

en ganſke anden Mand, end han ſom Evangeliſt og Sjælehyrde bør være, maa man hos alle andre Borgere mere end hos den Geiſtlige forudſætte de Indſigter, en Lovgiver behøver. Herimod vil man maaſkee ſætte Erfaringsbeviſer, hentede fra Storthingets Annaler, ved at nævne ikke faa Geiſtlige, der have været regnede blandt Forſamlingens Ypperſte. Men heldigviis rammer dette Argument ikke vor Paaſtand. Vi have aldrig ſagt, at Geiſtlige ikke have været eller kunne blive duelige Repræſentanter, men vi have ſagt, at de ikke bør friſtes til at blive det, at de ſlet ikke bør vælges, og at der i deres Embedsgjerning ligger Momenter nok, ſom fraraade, men ingen, ſom tilraade deres Valg.

Imidlertid er det ikke fra Statens Side, at man ſkal vente Klagerne over Præſternes Storthingsfærd; det er fra Kirkens og bør være fra Præſternes egen. Storthinget har været vel tjent med geiſtlige Repræſentanter, vil vel ogſaa fremdeles kunne blive det; men Kirken og Geiſtligheden have baaret Skaden. Thi om man tager alle Præſtens borgerlige Forretninger — Skole- og Fattigvæſen fraregnet — tilſammen, ville de for en nogenlunde øvet Mand ikke udkræve mere end højeſt et Par Ugers Arbejde aarligt; men hvad ſkal man da ſige om et Kald, der kræver Præſtens Fraværelſe fra ſin Menighed og fra ſit Studerekammer mindſt 2 Maaneder aarligt i 3 Aar at regne? Lægger man hertil den Tid, ſom Forberedelſen til Storthingsfærden udkræver, og den Tid, ſom gaaer med, inden Præſten bagefter kommer i Orden i ſin ſædvanlige Syſſel, kan man gjerne lægge en Maaned til for hvert Aar. Man bliver vel her i ſin gode Ret, naar man ſlutter ſaaledes: hvis de 14 Dages Arbejde med uvedkommende verdslige Forretninger ere til Skade for Præſtens Embede, maa Skaden af en Storthingsrejſe være 6 Gange ſaa fordærvelig. Skal Geiſtligheden være fritagen for de førſte, bør den ligeſaavel fritages for de ſidſte, og Fritagelſesgrunden bliver i begge Tilfælde den ſamme, nemlig at den ſæregne Pligt — Kaldspligten — har Fortrinet for den almindelige — Borgerpligten —, ſom det i Moralſyſtemerne hedder.

Det er ofte ſagt, at Menigheberne i vort Land ere for

ſtore, Præſterne for faa, at Menighedsbevidſtheden er næſten uddød, og at kirkelig Sands mangler. Hvad kan da være mere dræbende for Menighedens kirkelige Følelſe, end at ſee Ordets og Sacramenternes Betjening forladt, Omſorgen for de af Herren anbetroede Sjæle ſat tilſide af Herrens Tjener, forat gaae hen at give Love, paalægge Skatter og granſke Regjeringsprotokoller? Og hvorledes plejes nu vel det ene Nødvendige imidlertid? Stundom kan en Vikarius erholdes, og da vil Savnet af den offentlige Gudstjeneſte være mindre, om end den vikarierende Præſt aldrig kan erſtatte den rette Sjæleſørger. Ikke ſjeldent maa en Candidat beſørge en Deel af Forretningerne, og Reſten lægges paa Nabopræſterne. Men af alt dette tør det haabes godtgjort, at Menigheden i meer end een Henſeende lider Skade ved Præſternes Storthingsfærd.

Men vi faae ogſaa kaſte et Blik paa Præſten ſelv. Kan han uden at lide Skade paa ſit hele aandelige Liv kaldes bort til en ſaa fremmed Tjeneſte? Ved Ed er han forpligtet til dagligt Studium af det hellige Ord. Meditation over dette, Bøn og aandelig Kamp er hans Livs Gjerning. Kan vel denne Mand med denne Gjerning ſættes til at grandſke og afgjøre Verdenslivets vigtigſte og vanſkeligſte materielle, legislative og politiſke Spørgsmaal, uden at hans indre Holdning forrykkes til Skade for hans hele aandelige Tilſtand? Lærerne tiltrænge mere end nogen anden Stand uforſtyrret Sindsro, hellig Enfoldighed og flittigt Studium; de ſkulle fra et højere aandeligt Standpunkt betragte og bedømme Verdenslivet og Bevægelſerne deri. Til alt dette udfordres, at Præſten ſtaaer udenfor de handlende Perſoners Vrimmel og ikke indvikler ſig i Livets Sysler paa en Maade, ſom det hellige Ord forbyder (2 Tim. 4, 10). Rigtigheden af denne Mening paatrænger ſig uvilkaarligt, naar man foreſtiller ſig Billedet af den troe Sjæleſørger. Lad os nævne Mænd ſom Spener, Francke, Oberlin, Pontoppidan. Man vilde ikke let falde paa at vælge nogen af dem til Storthingsmænd. Ogſaa den norſke Kirke tæller Lærere, maaſkee ikke faa, om hvilke det Samme kan ſiges. Herimod vil man vel ogſaa kunne nævne Geiſtlige, der ere regnede til Storthingets Notabiliteter, og ville nævnes med Berømmelſe

i dets Annaler. Men, om disse Mænd tillige ere theologiske og geistlige Notabiliteter, tør jeg ikke afgjøre. Norges Kirkehistorie vil i sin Tid vurdere deres kirkelige Virken.

Hvad her er anført om Storthingskaldet, gjælder for største Delen ogsaa om Præsternes Deeltagelse i Kommunerepræsentationen. Dertil kommer han ved denne let i Collisioner og paadrager sig Uvenskaber for politiske og økonomiske Anliggenders Skyld.

Lærernes Klager med Hensyn til Fattigvæsenet ere bestemt og klart udtalte af Nedenæs theol. Forening. Præsten kan ikke ønske ganske at fritages for Deeltagelse i Omsorgen for Menighedens Fattige. Hans personlige Bekjendtskab til disse vilde savnes føleligt ved Fordelingen af Fattigunderstøttelsen. Men deraf følger ikke, at Præsten nødvendig bør plages med Fattigvæsenets yderst tungvindte og chikanøse Correspondents eller med Menighedens Bestatning. Skulde ikke Lensmanden kunne skrive disse Breve om Hjemstavn og Refusioner? og Ligningen foretages af Formandskabet i Kommunen? Desuden har Forsørgelsen antaget en saa juridisk Charakteer, at man ikke længer kan gjenkjende den Kjærlighedsaand, som heri skulde finde sit Udtryk. I Danmark har man foreslaaet et særeget kirkeligt Fattigvæsen, hvis Hjælp skulde udredes af Kjærlighedsgaver. Her vilde da Præstens rette Plads være, om et saadant blev oprettet.

Angaaende Geistlighedens rette Forhold til Almueskolevæsenet har man i den senere Tid seet flere offentlige Diskussioner. Paa den ene Side har man kæmpet for, at Almueskolen trængte til anden Kontrol og mere Bistand end Geistligheden kan yde, hvorimod dette, især af Geistlige, har været betegnet som en uhensigtsmæssig og ukirkelig Adskillelse af hvad man betragter som en Eenhed. Det er imidlertid rimeligt, at Mængden af Geistligheden ikke i Længden vil forsvare denne Anskuelse. Det er sandsynligt, at eftersom Erkjendelsen af Forskjellen mellem Kirkens og Statens Omraade opklares og styrkes, vil man ogsaa tilraade, ja opfordre til, at Staten sørger for den borgerlige Underviisning gjennem sine Functionairer, medens Kirken gjennem Geistligheden især drager Omsorg for

den religiøſe. Naar Skolen i ſand kirkelig Aand danner Børnenes Forſtand og Hjerte, ved at lære dem Catechismen og den bibelſke Hiſtorie, vil Præſten forefinde den fornødne Grundvold for Konfirmandunderviisningen. Man vil ſeent eller tidligt blive nødſaget til at beſtyre Religionsunderviisningen kirkeligt, og den borgerlige Dannelſe borgerligt. Vil man naae Maalet, faaer man at benytte kirkelige Midler — Formaning og Guds Ord — til at fremme Religionsunderviisningen, medens man med god Ret bruger borgerlige Midler — Tvang og Mulcter — til at faae Statens Fordringer opfyldte. For denne Tjeneſte burde Præſterne imidlertid være fritagne.

I alle de opregnede Omſtændigheder kan man ſøge Hindringer for Læreembedets Virkſomhed i den norſke Kirke. Diſſe blive ſkadeligere, jo ſvagere de Kræfter ere, der ſtaae til Embedets Tjeneſte. Det er fra alle Sider erkjendt, at Præſtegjældene ere for ſtore til, at den nødvendige Sjælepleje kan ydes af de rette Hyrder. Et Præſtegjæld i Norge udgjør i Gjennemſnit 16 geogr. □ Miil, med en Befolkning efter et Middeltal af 3616 Menneſker. I Sverrig, hvor Præſtegjældene ere over 1200, er Arealet for hvert 6¾ □ Miil med 2708 Indbyggere. Man har derfor længe tænkt paa at dele de folkerigeſte Sogne, hvilket kunde blive til ſtort Gavn, naar det kan ſkee i nogen Udſtrækning. Ogſaa har et Forſlag til Anſættelſe af Stiftskapellaner været forelagt Storthinget, uden at det dog har vundet Bifald. — Derimod har man ikke hørt noget Krav paa forøget og ſkærpet Tilſyn fra den overordnede Geiſtlighed. Norge har 5 Biſpedømmer, hvert i Gjennemſnit med et Areal af 1150 □ Miil og en Befolkning af 266,151 Menneſker. I Sverrig udgjør hvert Biſpedømme 666 □ Miil med 270,833 Individer; i Danmark 97 □ Miil med 201,000 Menneſker. Endnu misligere ſtiller Sagen ſig, naar man lægger Mærke til den ſtore Forſkjel mellem Stifterne indbyrdes. Danmark med Hertugdømmerne har 10 Biſpedømmer; Tromsø Stift er dobbelt ſaa ſtort, ſom alle diſſe 10 tilſammen. Chriſtiania Stift er meer end dobbelt ſaa ſtort ſom Kongeriget Nederlandene. I Gjennemſnit er hvert norſk Stift meget ſtørre end hele Kongeriget Danmark, og mere end dobbelt ſaa ſtort ſom Belgien.

Vel ere Stifterne tyndt befolkede; men dette kommer ikke Menigheberne tilgode, da det kun medfører vidtløftige og besværlige Rejser, der udkræve megen Tid, som saaledes gaaer tabt for Embedet. Kontrollen med det egentlige Sjæleſørger-Embede maa paa denne Maade blive liden og Tilsynet med Menighederne endnu mindre. Rigtignok staae efter gammel Skik Provsterne som Biskoppens Medhjælpere; men disses vidtløftige Sognekald lamme deres Virksomhed baade som Sognepræster og som Tilsynsmænd i en videre Kreds, hvorved disse Tjenesters Bestyrelse kommer i omvendt Forhold til hinanden, saa at enten den nidkjære og tro Sjæleſørger bliver en slet Provst, eller omvendt. Naar Bispedømmernes Omfang indskrænkedes inden passende Grændser, formenes derfor, at Provsteembederne kunde bortfalde, og der foreslaaes, at Biskoppernes Antal forøgedes til 10, til hvis Lønning, beregnet til 1500 Species for hver, Provstelønnen af samtlige Landets Kirker og de nuværende Bispeindtægter anseés tilstrækkelig.

6. Statskirken. Her vises Kirkens Verdsliggjørelse ved Foreningen med, siden ved Underordningen under, Staten, og Følgerne heraf ere saaledes opfattede, som allerede af de foregaaende Afsnit fremgaaer. Statskirkevæsenet opstod, hedder det, uden Theori og udviklede sig historisk og praktisk, medens Verdensaanden vaagede og Menighedsaanden sov. Fyrsterne og denne Verdens Herrer have gjennem Tidernes Løb — man kan ikke ret egentlig sige ved diplomatisk Kunst, snarere ved Omstændighedernes Førelse — under Menighedens tiltagende Indifferentisme, saaledes faaet Hals og Haand over Kirken og Alt, hvad dens er, at Menigheden som en fri kirkelig Korporation, som societas æqvalis et libera, ikke længer existerer i Statskirken, men vel hos Sektererne og Dissenterne. — Sammenligner man Statsstyrelsens Anordninger med Kirkens Praxis, møder man frembeles det besynderlige Phænomen, at det ingensteds er saa slet bevendt med Lydigheden, som just her. Af Kirkeloven og Ritualet tør man paastaae, at den mindste Deel overholdes. De lovgivende Magter vise stor Sky for at berøre den kirkelige Lovgivning, og det bør vi nu ikke beklage. Ligeledes er det godt, meget godt, at det gamle Ritual og de gamle Love staae

der endnu; thi overſees kunne de og agtes for døde, men deres Aand døer ikke.

For nu ikke at misforſtaaes, maa her tilføjes, at Ankerne mod Statskirkevæſenet ikke rammer nogen enkelt Tid, ſaaledes heller ikke dem, ſom i vore Dage ſtaae i Spidſen for Kirken. Vel have Beklagelſerne over Statsmagtens Indgreb i Kirken aldrig været lydeligere end nu, heller ikke have Fordringerne om Kirkefrihed ſtærkere udtalt ſig; men man har ingen Grund til deraf at ſlutte, at Menigheden trænges mere, eller at dens Anliggender beſtyres mere paa Cancellimaneer nu end før. Tvertimod vilde det være utaknemmeligt at negte de nuværende Magthavere Roſen for chriſtelig Velvillie mod Menigheden og Imødekommen af dens Ønſker. Det er denne Magthavernes ſtore Maadehold, der har gjort Trykket ſaa taaleligt ſom det er. — Vi ere ikke ſaa daarlige at ville negte Statsmagten, hvad den tilkommer af Opſyn og Kontrol med Kirken og Menigheden. Men hvad Statskirken ikke yder og ikke kan yde, er en ſeparat kirkelig Beſtyrelſe fra neden opad, ſæregne kirkelige Organer og Embeder, gjennem hvilke Kirkens Liv kan røre ſig, næres og ledes. Hvorledes ſaadanne Inſtitutioner paa en lempelig Maade lade ſig indføre, komme vi til at ſøge at paaviſe, ved at hidſætte endnu nogle Bemærkninger om Kirkeforfatningen. (Sluttes.)

Bidrag til den danſke Literaturs Hiſtorie af N. M. Peterſen. II. Reformationstiden 1500—1550. Udgivet af den danſke hiſtoriſke Forening. Kjøbenhavn 1854.

Anmeldt af **Ch. H. Kalkar.**

Den lærde og anſete Forfatter, hvem Fædrelandets Sprog og Hiſtorie ſkylder ſaa mangt et Værk, der ikke blot har ſkjænket os Alle megen Belærelſe, men ogſaa formedelſt det i hans Skrifter afprægede Sindelag virker renſende, ſtyrkende og oplivende paa Læſeren, har i ovennævnte Bog forøget ſine Fortjeneſter af vor Literatur. Vel er dette Skrift en Deel af et ſtørre Værk og Forfatteren fremtræder ifølge ſit Øiemed nærmeſt ſom Literærhiſtoriker; men da Reformationstidens danſke Bogvæſen og dens

aandelige Productivitet her for første Gang er Gjenstand for en selvstændig Behandling, saa vil ogsaa Theologen ikke undlade med Taknemmelighed at modtage dette Bidrag til Kundskab om en af de vigtigste Perioder i den danske Kirke. Man kan mærke det, at det ikke er Pligten, men Kjærligheden, som har beaandet ham; hvor mørk en Stemning der end udtaler sig med Hensyn til den nærværende Tid i Fororbet, saa maa vi give Forf. Ret i, „at det Sind, som Nutiden oprører, vil finde Lise ved at be„skrive Fortiden, der ikke skrækker, men advarer. Men den Ad„varsel, den Indsigt, som vindes ved et oprigtigt og klart Bil„lede af det forsvundne — — vil heller ikke være uden Frugt „for Nutid og Fremtid." Vi ere visse paa, at man af det nævnte Skrift baade vil lære ikke at betragte den skildrede Tid under en Belysning, der ikke tilkommer den, hvilket kun altfor ofte er skeet, og tillige vinde et klarere Blik for, hvad Sprog og Literatur har at vogte sig for, dersom de ville bevare deres Eiendommelighed.

Da nærværende Anmelder kun vil betragte Skriftet som et Bidrag til vor theologiske Literatur, saa bemærker han blot, at Forf. deler den nyere danske Literaturs Historie til 1850 i fer Afdelinger, som hver faaer sin Charakteristik. Reformationsperioden (1520—1560) med dens Forberedelse (1500—1520) betegnes som „en dansk Episode med Latin foran sig og med Latin bag efter sig. Det er en Almueperiode med Adel foran sig og Adel bagefter sig, i hvilken Mænd, udgaaede fra Almuen, virke tilbage paa den og dens Oplysning."

Vi følge Forf. med Interesse i Skildringen af Bogtrykkerkunstens første Fremtrædelse hos os ved Johan Snell, Gottfred af Gehmen og Paul Ræff (den første indfødte Bogtrykker), i Udviklingen af Kongerne Christian den Andens og Frederik den Førstes Forhold til Reformationens første Indgang og af Christian den Tredies Virksomhed til at befæste den, samt af de videnskabelige Anstalters, Universitetets og de lærde Skolers Beskaffenhed paa hiin Tid, hvilket Alt danner Indledningen til de følgende Betragtning over Reformationen. Men hvad denn angaaer, da kan Anmelderen og vist mange Andre ikke samstemm med Forf., naar han synes at anse Reformationen, hvis

gjørende Følger ville fortsættes i det Uendelige, næsten for en Skade, et Tab, et Forliis, efterſom „den tillige var en Afſkrivning fra den ene ubelelige Kirke. Det afrevne Brudſtykke vedblev derfor ligeſom de ſmaa Planter at dele ſig; og Enden derpaa maatte blive, hvad Tiden har viiſt, en Opløsning i Sekter, der enten for at have noget Hold maatte fordybe ſig i Pietisme, eller ſkyde ud til Benægtelſens yderſte Grændſe, Nihilisme (p. 51)." Det er Beſkyldninger, ſom ofte nok ere fremkomne fra katholſk Side; men de ere ikke retfærdiggjorte af Tiden. Thi vil man endog fra det kirkelige Standpunct overſee, at Reformationen i ſin Oprindelſe og Fremgang aabenbarer ſig ſom en Virkning af den Helligaand, der ikke løsrev et Stykke fra den ene ubelelige Kirke, men tilbageførte den til det oprindelige, rene Evangelium, ſaa ſynes det Anm., at Ingen tør miskjende Reformationens Indflydelſe paa Literaturen, idet Videnſkabernes Emancipation fra Kirkeaaget og ſom en Følge deraf deres Udfoldelſe i alle Retninger jo daterer ſig fra Kirkens Fornyelſesdage og den proteſtantiſke Literatur netop med Henſyn til indre Kraft, Frihed og Fylde dog har en umiskjendelig Overvægt over den romerſkkatholſke. „Med Tabet af Luthers Begeiſtring," mener Forf., „ſank „Reformationen tilbage til det, den var; hverken ved ydre Glands „eller ved fantaſtrig Næring eller dyb Grublen var den iſtand „til at vække og opløfte Sjelens høiere Evner. Snart gjorde „den det til ſit Formaal at ſtille ſine Læreſætninger i Led og af „denne opſtillede og ſtridbare Hær, der uden videre krævede blind „Underkaſtelſe, at vente den himmelſke Seir, ligeſom Orgelet „endnu i vore Kirker afhaſper ſin Melodi iſtedetfor at begynde „med et ſjelfuldt Oratorium og ſlutte med et gribende Halleluja." Det er ſtrenge Ord; de kunne finde Underſtøttelſe ved den proteſt. Kirkes Hiſtories Skyggeſider, men de ere dog ikke retfærdiggjorte ved denne een — ſidige — Betragtning; thi hvormeget end Kirken har lidt ved Cæſareopapisme, ved Rationalisme, ved Philoſophi, ſaa har den evangeliſke Tro i de tre Aarhundreder dog viiſt i Literaturen, at den havde en ſkabende Livskraft, hvad enten man vil ſee hen til Dogmatikens Kjæmpeværker, Fundgruber for en rig Tænkning, eller til Bibelfortolkningens Skatte eller den religiøſe Poeſi i Pſalmer og aandelige

Sange, i hvilke Menneſkehjertets dybeſte Følelſer, den inderligſte Troesfylde og de ſaligſte Forhaabninger have fundet mægtige, uvisnelige Udtalelſer!

Reformationstidens Literatur deler ſig, efter Forf.s rigtige Blik, i en lærd Literatur paa Latin og en folkelig i Modersmaalet, omendſkjøndt der ikke lader ſig drage nogen ſkarp Grændſe, efterſom nogle af de Lærde deeltoge i begge Virkſomheder, Andre kun befattede ſig lidet med den folkelige Bevægelſe. Vel var det nydannede Univerſitets Kraft kun ringe og Udbyttet af de videnſkabelige Forhandlinger kun ubetydeligt; man glæder ſig imidlertid over, at Forf. har frembraget mangt et tildeels hidtil forglemt Navn af et ufortjent Mørke; iſær intereſſante ere Exemplerne fra Datidens latinſke Digterkohorte, der med en vidunderlig Naivitet behandle Theologiens og Naturvidenſkabens Gjenſtande. Men ſtørſt Deeltagelſe finder den danſke folkelige Literaturs egentlige Begrunder Chriſtian Pederſen (p. 113 ff.), hvis Fortjeneſte af Modersmaalet og Fædrenelandets Literatur i vore Dage igjen er kommen til Anerkjendelſe, ligeſom hans Skrifter have faaet kyndige og ſmagfulde Udgivere. Det er bekjendt, at Chriſtian Pederſens Livsomſtændigheder vare meget dunkle og at der om dem gik mange apokryphiſke Efterretninger. Først i den nyeſte Tid er det lykket ved Bidrag fra de forſkjelligſte Sider at faae Sikkerhed angaaende denne betydelige Skribents Liv og Levnet. Hr. Prof. Peterſen har givet os en ſaadan Sammenſtilling af de vigtigſte Data af dette, at man for Fremtiden vil være fritaget for den Forvirring, ſom hidtil har herſket om ham. Vi finde her angivet baade hvad han har ſkrevet i ſin katholſke Tid og det, hvorved han virkede for Reformationen. Af de ſidſtnævnte Skrifter er det vigtigſte det nye Teſt., hvis Beſtaffenhed Forf. ſkildrer med ſkarpe og beſtemte Træk. En ny Oplysning er givet med Henſyn til Ch. Pederſens Deeltagelſe i den førſte danſke Bibeloverſættelſe eller den ſaakaldte Chriſtian den Tredies Bibel, ſom udkom 1550 „det ypperſte Sprogmindesmærke og fortrinligſte typographiſke Arbeide fra den Tid.“ Man har længe havt Formodning om hans Deeltagelſe; men fuldkommen Sikkerhed for at Chr. Pederſen var Hovedmanden ved Ar-

beidet giver os Forf.s Citat af Peter Litles nylig opdagede „Liden Tractat i en Sum befattende Skriftens Bøger“[1]), overſat af det Franſke, hvilken Litle kalder „en Fortale for den ſtore danſke Bibel, ſom nu ærlig, fornumſtig, viis og vellærd Mand Meſter Chr. Pederſen, ſom er Cannik i Lund, med ſtor Flid paa ret forſtaandelig Maal udſat haver.“ Denne Efterretning fra et hidtil ukjendt Skrift er en ſand literairhiſtoriſk Vinding; thi man forſtaaer nu, hvorfor Chr. Pederſen forſvinder fra Skuepladſen; han tilbragte ſine ſidſte Aar i Stilhed, beſkjæftiget med Bibelarbeidet.

Vi maa forbigaae, hvad Forf. anfører om de mindre betydelige Mænd, for at dvæle libet ved de betydeligſte, Paul Elieſen, Peder Palladius (og Hans Tauſen); de to førſte have fundet grundige og ſanddrue Biographer, den førſte i Engelstoft, den ſidſte i Heiberg, hvis Arbeider have vundet en almindelig Anerkjendelſe. Hans Tauſen vilde have faaet en kyndig og ſmagfuld Behandling af H. Knudſen, ſom deſtoværre døde tidligt fra ſine mange literaire Underſøgelſer.

Hvad Poul Elieſen angaaer, da har Forf. ved en intereſſant Sammenſtilling af denne navnkundige Mands egne Ytringer i mangfoldige af hans Skrifter om ſit Forhold til Reformationen befriet hans Eftermæle for den Ugunſt, der klæbede ved ham og hans Øgenavn Vendekaabe. „Han attraaede, ſiger Forf., mange og ſtore Forbedringer, men indenfor Kirkens Skjød og dens Enhed uforkrænket og anſaae det at danne en ny Kirke ved Siden af den gamle for en uchriſtelig Færd.“ Den voldſomme Omvæltning og den Fare, de lærde Studier vare udſatte for, idet Bevægelſesmændene henvendte ſig til Folket og gjorde Regning paa dets Deeltagelſe, maatte foranledige Poul Elieſen til at drage ſig tilbage fra en Reform, der gik ud i en anden Retning, end han ønſkede. Hvor overbeviiſt end den ene Slægt efter den anden var om, at han var beſtukken af Biſkopperne, og med hvilken Tilforladelighed end Efterretningen herom er gaaet over fra een hiſtoriſk Fremſtilling til en anden,

[1]) Om Litles Skrift findes anført hos Gamſt, veed Anm. ikke; Nyerup har ikke kjendt det.

saa seer man dog hos Forf., at Beskyldningen ingenlunde er grundet paa klare historiske Kjendsgjerninger. Med Hensyn til Anskuelsen om Reformationens Gang kan man vel med Forf. sammenligne Eliesen med Erasmus; dog var hiin, næsten altid i Affekt værende, Mand i Charakteer høist ulig med denne.

Forfatterens Betragtning og Dom om de tidligere danske Reformationsskrifter, er, efter Anm.s Mening, aldeles begrundet i Skrifternes Indhold og Form og fortjener som den grundige Kjenders Bedømmelse at paaagtes, saameget mere, som det nu ikke fattes paa dem, der anse Alt for Ypperligt og Fortræffeligt, naar det blot henhører til det sextende Aarhundredes Reformationsliteratur. Han viser, hvorledes disse Skrifter for største Delen mangle al Originalitet, ere om end ei ligefrem Oversættelser, saa dog laante af et andet Skrift, eftergjorte, besørgede; Udtryksmaaden og Stilen viser en begyndende Udvikling, og naar man undtager de Skjeldsord, med hvilke de paa en uforlignelig Maade have beriget Sproget (p. 231), saa tyder Alt endnu hen paa Forlegenhed med at finde egne Tanker og Uvanthed med at udtrykke dem; Selvstændighed i Omdømme og Uafhængighed af Samtidens store Ordførere tilkommer kun i en vis Grad Enkelte som Chr. Pedersen og Poul Eliesen.

Reformationen kom i sit andet Stadium, i hvilket Literaturens Charakteer bliver en anden. Allerede Peder Palladius regnes til dem, hvis Opgave det mere var at fremme Reformationen, end at fremkalde den; en udførlig Fremstilling af hans literaire og geistlige Virksomhed (p. 235—262) lader os see, i hvor mange Retninger den udmærkede Mand deeltog i Tidens Bevægelse, og hvor megen Grund den danske Kirke havde til at paaskjønne, at Sjellands da saa vigtige Bispestol, — hvis Indflydelse strakte sig til Rygen, Norge, Gulland og Island — var besat med en saa lærd, aarvaagen, sindig og mild Mand som Palladius. — Med Hensyn til en anden Biskop, Hans Gaas, maa Anm. bemærke, at det undrer ham, at Forf. kalder denne i Grevens Feide navnkundige Mand Prior i Svendborg, uagtet Rohman, som det synes, med uimodsigelige Grunde har bevist i en Afhandling i „For Literatur og Kritik" III — hvilken Afhandling Forf. ikke anfører — at Hans

Gaas ikke kan have været Franciskanermunk, endnu mindre Prior.

Af de poetiske Frembringelser vedkommer os her kun Pſalmeliteraturen, med Henſyn til hvilken Forf. er ſaare kort, fornemmelig vel paa Grund af Brandts og Helwegs udførlige Værk: „Den danſke Pſalmedigtning," til hvilket han henviſer. Saavidt mig er bekjendt, eriſterer der kun et eneſte Exemplar af den førſte fuldſtændige Pſalmebog, ſom er tilbage fra Reformationstiden, nemlig den mærkelige Bog fra 1553, der er i Karen Brahes Bibliothek i Odenſe, paa hvilket Anm. førſt henledede Opmærkſomheden i „Stemmer fra den danſke Kirkes Reformationstid" p. 45, og ſom nøiagtigt er beſtrevet i Brandts og Helwegs nysnævnte fortjenſtlige Skrift. Da denne Bog indeholder ſaa meget Eiendommeligt og hidtil kun vides at eriſtere i dette ene Exemplar, og Opmærkſomheden i vore Dage har vendt ſig til den ældre Pſalmeliteratur, ſaa henſtiller Anm. det ſom et Ønſke til vor Literatur, at der maatte foranſtaltes et fuldſtændigt Aftryk af denne Pſalmebog f. Ex. i kirkehiſtoriſke Samlinger, hvorved dens Indhold vil frelſes fra en muelig Undergang.

Endnu engang betragter Forfatteren ved Slutningen det Udbytte, ſom den Tids Literatur har bragt os, med et Fremblik paa den følgende Udvikling. Ogſaa her møde vi en ſtræng Dom over Tiden: „den er ideeløs; den kjender hverken Videnſtab eller Kunſt" (p. 309) — fordi, efter en franſk Kritikers Ord, Kirken er hele Tidens Hiſtorie. „Alle almindelige Ideer, alle den hele Menneſkeheds Intereſſer maatte vige for Troens Lærdomme og dens Udtryk; det anſaaes for Menneſkenes Velfærd." Det er en fjendtlig Stemning mod Tidens Beſtræbelſe, ſom her udtaler ſig, men denne fjendtlige Stemning kommer hos vor Forfatter ikke af noget Had til Kirkens guddommelige Opgave, ſaaledes ſom det findes hos flere af Nutidens Literærhiſtorikere og Philoſopher — thi hvo kan tale med større Inderlighed og Varme om Maalet, „Guds Riges Virkeliggjørelſe paa Jorden" (p. 11) og ſit Arbeides Forhold til dette Maal. Men den kommer af en ædel Sjels Sorg over, at Virkeligheden ſvarede ſaalidet til Idealet; derfor ſpørger han „om hele

„det af Menneſkene opfundne og opſtillede Artilleri (af gudelige „Skrifter) til at beſtorme og erobre Himlen har havt nogen „Virkning? har den erobret nogen Egn af Himmeriges Rige, „ſom Freden og Fromheden kunde beſaae til en velſignelſesrig „Høſt?" Vi kunne vel forſtaae den Fortørnelſe, ſom udtaler ſig i disſe Ord, udſprugne af en høihjertet Søgen og en Bedrøvelſe over ſkuffede Forventninger, da Forf. finder, at den theologiſke Literatur ikke har løſt den Opgave, ſom den havde at løſe. Og dog tør vi ikke lukke Øiet for de aandelige Rørelſers Virkninger, ſom ere forberedede og udførte igjennem Preſſen; thi vi finde dog ikke Alt her forfeilet og mislykket, men kjende ogſaa her ſande, levende, alvorlige Yttringer af en indre Stræben efter Guds Riges Virkeliggjørelſe, af en Henarbeiden mod Menneſkehedens evige Formaal.

Den fædrenelandsſkſindede Forfatter kan ſavne meget Danſk i den danſke Literatur; og vi ville Alle paaſkjønne den Uforbeholdenhed, hvormed han blotter Tidens Bryſt, og det Alvor, med hvilket han vidner imod moralſk, aandelig, upatriotiſk Slaphed. At det dog ikke er en afmægtig Literatur, han har ſtillet os for Øie i ſit grundige Værk, dette kan man læſe paa hvert Blad navnligen i de Uddrag, han leverer ſom Prøver paa hiin Tids Tænkemaade og Stiil. Og derfor ſkilles vi fra Bogen med Paaſkjønnelſe for det Modtagne og med Forventning om det Kommende.

Den patriarchalſke Orden eller Fleerkoneri, af Ældſte Orſon Spencer, Kantsler ved Univerſitetet i Utah i de Forenede Stater i Amerika. — Kjøbenhavn. Udgivet af Van Cott i October 1854. Trykt hos Bording. (18 S.) — Dette Skrift er et vigtigt Bidrag til at oplyſe Mormonernes Lære og Charakteren af deres Samfund. Det forkynder, at „den Familieorden, ſom Gud indſtiftede ved Abraham og Patriarcherne, var den Orden, ſom overholdes af de himmelſke Væſener i den celeſtiale Verden"; at den ikke blev ophævet ved Chriſtendommen, thi „Chriſti Apoſtle lærte, at en Mand eller Qvinde gjorde meget vel, derſom de havde Abrahams Tro";

at „den Foreſtilling, at Giftermaal var ei meget nødvendigt, og at en Mand burde indſtrænkes til een Huſtru og forbydes at ægte flere eller blot een, begyndte at gjøre ſig gjældende i Apoſtlen Pauli Dage og truede med at bryde Pagten og ubryde Apoſtlerne"; men at Paulus „fordrer, at en Biſkop ſkulde idetmindſte være een Huſtrues Mand"; at „Ingen kan lægge en anden Grundvold, end den, ſom er lagt, og at hvilkeſomhelſt Bygninger, der ere opførte paa nogen anden Grundvold, ville medføre uſigelig Fordærvelſe og Ødelæggelſe for alle, ſom bygge derpaa".

„I Ægteſkabsloven har" altſaa „hele Chriſtenheden brudt den med Abraham oprettede nye og evige Pagt", og ikke alene brudt den, „men ogſaa ved ſelvgivne Love forbudt alle Mennesker at holde eller adlyde den". Derfor har ogſaa Udſvævelſe og Tøileſloshed taget ſaadan Overhaand iblandt de Chriſtne, og alle Beſtræbelſer for at ſtandſe dette Onde have været forgjeves; thi „Roden til det ligger deri, at man har brudt Ægteſkabspagten, ſom indſtiftedes ved Abraham".

De Qvinder, ſom modſætte ſig Polygamiet, fortjene den ſtrængeſte Dadel: „de give paa den ſtrækkeligſte Maade tilkjende, at de ere uden naturlig Kjærlighedsfølelſe og mangle Oldtidens hellige Qvinders Tro og Retfærdighed, og at de ere ufølſomme for den Velſignelſe at blive Mødre til Nationer og bære ſamme Krone ſom Sara, Rachel, Hanna, Eliſabeth og Maria; de have glemt Qvindernes naturlige Brug, ſom er aabenbaret fra Himlen, og blive Foragtere af Throner og Herredømmer og Fyrſtendømmer og Magter." Om Qvinderne derimod ville „lide med Sara, der gav Hagar til ſin Mand, ſkulle de regjere med Sara. En Dronnings Krone venter dem." [1])

Mormonſtaten vil blive ſtor ved Polygamiet. „I det

---

[1]) Den 24. Juli 1854 var der i Utah en ſtor Feſt for Ungdommen. Ved denne Leilighed oplæſte en Jomfru Hyde paa 50 unge Damers Vegne en Adreſſe til deres „ærede Fædre og Mødre", hvori de love „ſom Mødre i Israel at forplante til deres Afkom de Troens, Livets og Saliggjørelſens Grundſætninger og Skikke, i hvilke de ere blevne underviſte." (Skandinaviens Stjerne, 15. Oct. og 1. Nov. 1854.)

korte Tidsrum af 432 Aar forøgedes Jødernes Tal i Ægypten fra 72 til henved 3 Millioner; det abrahamitiske Fleerkonesystem beviste herved sin Fortrinlighed til at give „Israel Overvægt over Andre"; og „Menneskene kunne ikke forhindre Guds Hensigt angaaende de Sidste Dages Hellige, Abrahams Sæd, i hvilken han har besluttet at forøge og mangfoldiggjøre dem overmaade, fordi Fylden af Forjættelsens Tid er kommen." Men hvad Christenheden iøvrigt angaaer, da „ere Samfundets stærke Baand nær ved at opløses. Ægteskabsbaandene, anordnede af Christenheden, ere blot et Reb af Sand. Nogle faa Aar ville vise, at disse Forbindelser kun ere grundede paa Menneskeauctoritet og ikke paa Guds Villie. Naar denne Kjendsgjerning opdages, vil Samfundet svinge sig løst fra dets Fortøininger — et usselt Vrag i den rivende Strøm af en ræbsom Fos! Krige og Vederstyggeligheder ville sprede sig over Jorden, til den er tom og øde."

Saaledes prædikes der altsaa nu i Danmark, og eenfoldige Mennesker vide ikke, om det er Løgn eller Sandhed, thi Regjeringen taaler det. Følger det da med Religionsfrihed, at man kan prædike, hvad det skal være, ogsaa Tyveri og Mord, naar det kun skeer under en religiøs Maske eller med religiøse Former?

Samme Skrift giver nogle Oplysninger om den Maade, hvorpaa Fleerkoneriet „practiseres" i Mormonstaten. En Kone erholdes aldrig lovligt uden gjennem Aabenbaring ved en Prophet. Heri er der, som Enhver vil see, givet Mormonstatens Styrere en frygtelig Magt, som neppe nogen Øvrighed hidtil har været i Besiddelse af. Fremdeles: de „gode Mænd" belønnes med at faae mange Hustruer; hvoraf følger, at de „slette Mænd" faae slet ingen; men dette er Retfærdighed baade mod de gode Mænd og Qvinderne, der i det Hele taget ere bedre end Mændene.

Mon ikke de „slette Mænd" blive Slaver? Vi tvivlede engang, om Mormonerne brugte Fleerkoneriet; n'u er al Tvivl hævet. Vi tvivle endnu, om Mormonerne gjøre endeel af de Forførte, der drage over til dem, til Slaver; *men maaskee vil snart Tvivlen hæves ogsaa i dette Punkt.* Vi

opfordre til at advare de danſke Mormoner rundt om i Landet, at de maae vogte ſig. Det foreliggende Skrift ſiger, at „Gud ſelv bevidnede angaaende Abraham, at han vandrede for ham i Fuldkommenhed, og ligeledes, at hans Familie var indrettet efter rigtige Grundſætninger, at hans Børn og ganſke Huus, indbefattende hans Huſtruer og Tyende, regjeredes netop efter Guds Sind.“ Det er aabenbart den ſimpleſte Conſeqvents, hvis Mormonerne iſtedetfor frie Tjeneſtefolk holde Slaver, og det ligger dem da nær at ſtøde de „ſlette Mænd“ ned i Slaveſtanden, mnligen endog gjøre dem til Eunucher. Et heelt Barbari følger med uafviſelig Nødvendighed med Polygamiet.

Men naar Mormonerne henviſe til de fordærvede Sæder i Chriſtenheden, og dermed ligeſom ville ſige os, at de med deres Fleerkoneri ere ikke værre end vi, ſkulde der da ikke være Noget heri, der fortjener at tages til Hjerte. Har, for at nævne een Ting, vedkommende Auctoritet ſtillet ſig i det bedſt mulige Forhold til Skjøgevæſenet? Er det Ret, at offentlige Fruentimmer træde i Mørket ud paa Gaden og tiltale og forlokke Drenge? Hvad ſkulle — ſiden vi nu eengang tale om Mormonerne — eenfoldige Mennesker ſvare, naar Mormonerne fremkomme med denne Anklage imod vort Samfund? Der kunde ſikkert tages ganſke andre Forholdsregler. Indſenderen heraf mindes endnu med Harme, hvorledes han engang opdagede, at en Kone, der var ſepareret fra ſin Mand og altſaa endnu gift, havde faaet Tillabelſe til at ernære ſig ſom Skjøge. L.

Nogle Bemærkninger om Selſkabet for Danmarks Kirkehiſtorie.

Jo mere Beſtyrelſen for det kirkehiſtoriſke Selſkab fortjener Tak for den Fleerſidighed, hvormed den virker for Selſkabets Formaal, deſto mindre vil den tage nogle Betænkeligheder mod ſammes Virkſomhed ilde op, ſom udgaae fra en virkelig Intereſſe for Selſkabets Virken — Betænkeligheder, ſom Beſtyrelſen *mueligviis* heldigen vil kunne imødegaae, — men ſom ikke deſto

mindre deles af mange agtværdige Medlemmer, og derfor neppe ere uden Betydning.

Disse Betænkeligheder angaae to af de større Arbeider, Selskabet har udgivet, nemlig Paul Eliesens Skrifter og Barfods: Den falsterske Geistligheds Personalhistorie.

Hvad det første, nu fuldendte Værk angaaer, er det temmelig sikkert, at den allerstørste Deel af Medlemmerne, afstrækket ved den gammeldags Skrivemaade, lader det ene Hefte efter det andet henstaae uopskaaret, eller dog ulæst, i Reolen. Vistnok have nu Saadanne ingen Ret til at dømme om Bogens Værd, men det synes dog en ikke uvæsentlig Anke, at Selskabet, istedetfor at gjøre det historiske Stof saa let tilgjængeligt som muligt, byder sine Medlemmer disse Skrifter i en Form, som er tilstrækkelig til at afstrække Mange, der ikke have Tid og Leilighed til en for de Allerfleste saare møisommelig Læsning, og som ikkun lidet stemmer med den saare agtværdige Bestræbelse, som ved andre Leiligheder lægges for Dagen efter at drage Lægfolk nærmere til Selskabet. Har man anseet den originale Form for saa vigtig og charakteristisk, at man af den Grund troede at burde beholde den, da synes det, at man har sat et literairhistorisk og linguistisk Hensyn over det kirkehistoriske. Vel har ogsaa Formen sin store kirkehistoriske Betydning: Indskrifter og Diplomer ønske vi at see i den originale Skikkelse; men et saa vidtløftigt Værk som Paul Eliesens samlede Skrifter maatte, idetmindste efter Indsenderens Formening, være langt mere interessant, lærerigt og opbyggeligt, om det i den foreliggende Skikkelse skulde glæde sig ved nogen større christelig Læsekreds. Maaskee vil man indvende, at det ikke var raadeligt at udbrede Skrifter, som polemisere imod vor evangelisk-lutherske Kirke, i den sædvanlige lettilgjængelige Form; — men netop denne Tendents af bemeldte Skrifter synes at burde fraraade Selskabet at sætte sig i saa stor Bekostning for at udgive dem. Naar Medlemmerne gjennem nogle Prøver, f. Ex. i kirkehistoriske Samlinger, bleve bekjendte med dem, da vilde de fleste vistnok hermed være tilfredse, og den mere videbegjærlige kirkehistoriske Interesse maatte vel kunne blive tilstrækkelig tilfredsstillet ved de Exemplarer af ældre Udgaver, som findes paa Bibliothekerne.

Hvad dernæst den falsterske Geistligheds Personalhistorie angaaer, da nægtes det ikke, at samme kan have en stor lokal og personlig Interesse; — men det kirkehistoriske Udbytte af Bogen er sikkert saare ringe. Thi hvad historisk Værd har vel overhovedet denne Masse af Navne paa obscure Personer, om hvem der ikke er Andet at melde, end endeel Aarstal og Datoer;

og den Omstændighed, at de have levet, ere fødte eller gifte i Præstegaarde, kan dog ikke gjøre dem til kirkehistoriske Skikkelser — ligesaalidt som Nogen f. Ex. faaer et Navn i Danmarks politiske Historie, fordi hans Fader har været Rigsdagsmand. At endeel Præster ikke have været som de burde, synes at være det væsentligste kirkehistoriske Udbytte, og mange af disse Anekdoter kunde vel fortjene en Plads i vort Selskabs Samlinger; men naar der stundom om en lang Præsterække ikke vides Andet end en saadan standaløs Chronik, da afgiver samme intet Stof for Kirkehistorien, og Skildringen maa absolut blive uretfærdig, fordi man Intet hører om det Gode, som dog ogsaa har været tilstede (idetmindste hos Nogle), og som kunde danne en passende historisk Modvægt mod det Onde.

Hensigten med disse Linier er altsaa at henstille til Kyndigeres Bedømmelse, om ikke Udgivelsen af bemeldte Skrifter er et Misgreb, og om det ikke i Fremtiden vil være ønskeligt, at Selskabet kunde byde sine Medlemmer Skrifter, der have langt større almindelig Interesse, og som i en høiere Grad kunde vække Sandsen for Kirken, dens Betydning og Anliggender.

Endnu til Slutning et Ønske, som Bestyrelsen maaskee allerede har tænkt paa at imødekomme, nemlig om et fuldstændigt Referat om det kirkehistoriske Møde i Odense, og ligesaa i Fremtiden. Da „kirkehistoriske Samlinger" vel maa ansees som Selskabets Organ, saa synes dette Tidsskrift at burde optage slige, dersom man ikke foretrækker at lade en særskilt Beretning allerede tidligere ombele til Medlemmerne. 5.

Udnævnelser. 7de Novbr. Sognepræst for Brahetrolleborg og Krarup i Fyen, H. O. C. Laub, til Biskop over Viborg Stift.

— 7de Novbr. Forhenværende Missionarius ordinatus ved Colonien Julianehaab i Grønland, H. F. J. H. Vesterboe, til Sognepræst for Flade og Sønderdraaby i Aalborg Stift. — Ordineret Catechet og Førstelærer ved Borgerskolen i Viborg. A. J. Kaarsberg, til Sognepræst for Lemvig og Nørlem i Ribe Stift. — Cand. th. H. Ipsen til Præst ved Garnisonsmenigheden i Citadellet Frederikshavn ved Kjøbenhavn. — Forhenværende Capellan p. p. for Aalsøe og Hoed i Aarhuus Stift, E. A. Biltzing, til Capellan p. p. hos Sognepræsten for Christrup og Hornbek i Aarhuus Stift, P. Worm. — 8de Novbr. Catechet ved Holmens Menighed i Kjøbenhavn og Overlærer ved Søetatens Drengeskole, H. Paludan, til Sognepræst for Hurup i Aalborg Stift. — Forhenværende Capellan p. p. C. C. W. Møller til residerende Capellan for Bjerregrav, Aalum og Tanum i Viborg Stift, med Forpligtelse til tillige at forestaae Førstelærer-Embedet i Bjerregrav.

Forlagt af den Gyldendalske Boghandling. Thieles Bogtrykkeri.

Ugeskrift

for den evangeliske Kirke i Danmark,

under Medvirkning af

Prof. J. F. Hagen, Pastor P. E. Lind og Pastor C. Rothe,

udgivet af

J. M. L. Hjort, Candidat i Theologien.

Nr. 56. Den 24de November. **1854.**

Indhold. 1. Bungener, Præsten og Kongen; anmeldt af L. 2. Om nogle Reformforslag i de kjøbenhavnske Almueskoler; af C. Rothe (Sluttes). 3. Om Huusandagten. 4. Matth. 5, 39—40. 5. Exegetisk Notice. 6. Amerikas Fremtid. 7. Svenske i Nordamerika. 8. Tydsk-amerikanske theologiske Seminarier. 9. Udnævnelser og ledige Embeder. 10. Rettelse.

Præsten og Kongen, samt to Aftener i Hotel Rambouillet af **L. F. Bungener.** Oversat af Cand. Theol. **C. A. Ravn.** Kjøbenhavn 1855 (283 S. Gyldendalske Boghandling.)

Professor Clausen har ledsaget dette Skrift med et Forord, hvori han udtaler den Mening, „ at der kun behøves at vække Opmærksomhed for Bogen, for at den vil kunne gjøre Regning paa en udstrakt Læsekreds; thi den yder Underholdning og Tilfredsstillelse for meget forskjelligartede Læsere." „Det er et mangesidigt, pikant Sammenstød, der skildres," siger han videre, „af Verdslighedens fordringsfuldeste Pomp med Kirkemagtens Myndighed, af Frivolitetens Aand med en halv mechanisk Andægtighed, af det katholske Hofclereste, glat og smidigt, med den calvinske Klipperigorisme, af den kirkelige Skjøntalenhed i servil Fornedrelse med apostolisk Veltalenhed i dens høieste Triumph."

Anmelderen underſkriver ganſke den gunſtige Dom, Profeſſor Clauſen har fældet, og er tilbøielig til at tillægge det omhandlede Skrift, hvis Overſættelſe hører til de meget vellykkede, en Roes, der er større end den, der ſkimter igjennem i Forordet. Kun troer han, at der hører kirkelig Interesſe til, for ret at glæde ſig over det; men hvor denne findes, tør han love ſtor Nydelſe og ſtort Udbytte.

Gjenſtanden for den romantiſerende Fortælling i „Præſten og Kongen“ er Madame Monteſpans første Afſked fra Ludvig d. 14 (1675); dens Helt er Claude, proteſtantiſk Præſt i Charenton; ved Siden af ham fremtræde Bourdaloue, Bosſuet, Fenelon og Andre, deeltage i Handlingen og ſamtale, meeſt om Prædikantens Virkſomhed og Stilling.

„Jo dybere man trænger ind i Ludvig d. 14des Regjeringshiſtorie,“ ſiger Forfatteren, „deſto flere Levninger af Raahed finder man, ſkjulte under dette glimrende Ydre; men hvad der forbauſer meeſt, er ikke at finde dem der, men at ſee, hvorledes de forſtandigſte og meeſt humane Folk endnu vare langt fra at føle det Urimelige eller Afſkyelige i en Mængde Ting, hvorom Tanken alene er nok til at oprøre os.“ En af diſſe Ting, maaſkee den, der først maa nævnes, var Ludvigs Uſædelighed. Irretteſættelſen fattedes ikke ganſke; da Madame de la Valliere tog Sløret, holdt Abbed Fromentieres en Tale over de Ord: „glæder Eder med mig; thi jeg har fundet mit Faar, ſom var tabt“; og Hoffolkene blegnede undertiden ved at høre de drøie Sandheder, ſom Pater Seraphin fremførte imod dem i Kongens Nærværelſe. Men Kongen ſkaanede man. Een af hans Skriftefædre, Pater la Chaiſe, blev næſten altid ſyg Dagen før han ſkulde modtage Kongens Skriftemaal, eller endog ſamme Dags Morgen. Kongen ventede fireogtyve Timer, og naar ſaa la Chaiſe ikke var kommet ſig endnu, anmodedes han om at ſende en Anden. Denne var altid een af de mindſt Snue eller een af de Snueſte, ſom Jeſuiterordenen kunde opviſe; i begge Tilfælde blev Skriftemaalet affærdiget i et Øieblik og Abſolutionen ligeſaa. Og hvad Prædikanterne angaaer, da ſyntes de ikke ſaameget at frygte for, at Kongen ſkulde være døv for de Formaninger, deres Prædikener indeholdt; men hvad de meeſt frygtede

for, var, at han ſkulde troe, at nogen af de Advarsler, ſom henvendtes til Tilhørerne i Almindelighed, i mindſte Maade ſigtede til ham.

Forfatteren knytter nu en beſtemt Optræden af de Geiſtlige mod Ludvig d. 14 til den Begivenhed, at en Præſt i Verſailles, Lecuyer, negtede Madame Monteſpan Abſolution. Hun beklagede ſig for Ludvig. Denne kaldte Sognepræſten; men Sognepræſten kan ikke dadle, hvad der er ſkeet. Der ſendes Bud efter Bosſuet. Bosſuet har fornylig havt en Samtale om Kongen og ſin Pligt at være frimodig med en Adelsmand, der føler ſig hendraget til Janſeniſterne, og er gaaet bort med den Paamindelſe: „Der er Kongen; hiſtoppe Gud.“ Bosſuet forſvarer Præſten, benytter Leiligheden, gaaer alvorligt irette med Ludvig og fordrer af ham, at han ſkal ſende Madame Monteſpan bort; han erholder Befaling til ſelv at gaae til hende og prøve paa at faae hende til at reiſe frivillig. Dette Forſøg ſynes ikke at ville lykkes. Da begiver Bosſuet ſig til Bourdaloue, der næſte Dag ſkal prædike i Slotskapellet, for at overtale denne til i ſin Prædiken at henvende nogle Formaninger til Kongen. Her møder han Claude, der gjør Bourdaloue et Beſøg. Bosſuets Tanke udføres omſider ved Claude, der dicterer Bourdaloue en Slutning, hvorom denne erklærer: „jeg vil aldrig vove at ſige det“; Claude ſvarer: „De vil vove det“, og forlader ham. — Madame Monteſpan er dog reiſt bort; men man frygter for, at hun ſnart vil vende tilbage. Planen faſtholdes; Bourdaloue ſtjælver i Udførelſens Øieblik, er nærved at forſage: da opdager han Claude iblandt Tilhørerne, beſeirer Frygten, og taler til Kongen, ſom Ingen før havde vovet. Her ender det mærkelige, i høi Grad fængſlende Drama; hvad der følger er et mat, men viſtnok hiſtoriſk rigtigt Efterſpil, hvor Claude fremſtilles for Ludvig d. 14, for at modtage — Roes for ſin Veltalenhed.

Mon Forfatteren ved ſaaledes at gjøre en Proteſtant til den fornemſte Leder af Oppoſitionen mod Kongens Udſvævelſer vil betegne proteſtantiſke Præſter ſom mere frimodige imod Konger og Fyrſter end de katholſke? Er dette hans Mening, har han neppe Ret. Bosſuets Brev til Ludvig (S. 88) — vi

maae naturligviis anſee det for ægte — er en Martyr værdigt; mange Aar efter fik Ludvig et Brev fra Fenelon, der var affattet ganſke i den ſamme Aand. Kirkehiſtorien nævner mange Exempler paa den frimodigſte Optræden af katholſke Geiſtlige, men efter Reformationstiden faa af proteſtantiſke. Man ſige ikke, at dette Fortrin er uvæſentligt, at katholſke Konger og Fyrſter, der bleve iretteſatte af deres Præſter, dog gjorde, hvad de vilde; Ingen kan beregne, hvorvidt Ondſkaben vilde være gaaet, naar den ikke havde mødt Modſtand, og det frimodige Ord forherligede altid Troen. Dog, at iretteſætte ſin Konge kunde altid kun blive Enkeltes Sag; men ikke at ſmigre — er Alles. Og hvorledes ſtaaer det ſig i denne Henſeende med de proteſtantiſke Geiſtlige? Bourdaloue endte engang en Prædiken for Ludvig d. 14 med disſe Ord: „Men hvo vil holde ud til Enden? hvor ere de, disſe trofaſte og urokkelige Sjæle? Kun Du, o min Gud, kjender dem. Dog, jeg har Grund til at troſte mig; jeg veed, og hele Verden veed det med mig, jeg veed, at der er her et Hjerte, ſom Din Haand har dannet, et Hjerte, ſom hader Ubeſtandighed, ſom altid er ſig ſelv ligt, ſom ubrødeligt holder de Love, det ſelv har foreſtrevet ſig; ſom, efterat have fattet ſtore Planer, har gjort Vidundere af Tapperhed, for at udføre dem, og af den Grund har opgivet ikke blot ſin Rolighed og ſine Fornøielſer, men endog ſin egen Fordeel og ſine egne Intereſſer. Hvorvidt, o min Gud, kan ikke Din fuldkomne Lov bringe dette faſte og uforfærdede Hjerte! Og hvo har nogenſinde, i denne Betydning, været mere værdig end han til Himmeriges Rige!“ Skulde det være umuligt i vore Dage blandt Proteſtanterne at kunne høre lignende Ting ſagte til Fyrſter, der, vel at mærke, aldeles ikke havde blændet deres Underſaatter, ſaaledes ſom Tilfælde var med Ludvig d. 14? Skulde det ikke være let at udfinde Kirker, hvor proteſtantiſke Geiſtlige have vanæret Prædikeſtolen og givet Menigheberne Forargelſe ved Lovtaler og Berømmelſer, henvendte til fyrſtelige Perſoner, der ikke vare andet end ublue Løgne?

Det er imidlertid ikke viſt, at Forfatteren af „Præſten og Kongen“ har til Henſigt, at ſætte Proteſtanternes Frimodighed høiere end Katholikernes. Og — for at ende denne Anmel-

delſe — ſom Anmelderen har gjort ſig en Glæde af at give Ugeſkriftets Læſere et Begreb om Bogen ſom hiſtoriſk-romantiſerende Arbeide, ſkal han ſluttelig i Kortheb omtale dens didaktiſke Indhold. Dette er ſærdeles rigt. Der tilbydes en heel Paſtoral-Theologie i de handlende PerſonersSamtaler og i Forfatterens Bemærkninger om den rette geiſtlige Veltalenheb, om Tilhørernes Beſkaffenheb, om Maaderne, hvorpaa en Prædiken virker, om de Farer for Prædikanten, der reiſe ſig af hans Egenkjærlighed, om Reglerne for hans Opførſel i det daglige Liv, om Biblens Studium, om Misbrug af Texter o. ſ. v. Og denne Paſtoral-Theologie ſlutter ſig let og naturligt til Fortællingen; Bogen er en ægte chriſtelig de oratore, nøie knyttet til et veludviklet Drama.

„To Aftener i Hotel Rambouillet" (indtager kun 24 Sider) er en Anekdote af Boſſuets Ungdomsliv, ſom Ingen vil læſe uden Intereſſe.

Forfatteren, L. F. Bungener, er Profeſſor i Genf. Foruden dette Værk har han, efter Profeſſor Clauſens Meddelelſe i Forordet, udgivet: Trois sermons sous Louis XV (un sermon à la cour, un sermon à la ville, un sermon au desert). 3 vol. 1850. — Voltaire et son temps. 1 vol. 1850. — Julien, ou la fin d'un siécle. 4 vol. 1853. L.

Om nogle Reformforſlag i de kjøbenhavnſke Almueſkoler.

Af C. Rothe.

I en Skrivelſe af 19de Juni d. A. til Inſpecteurerne ved de 4 offentlige Almue-Skoler i Kjøbenhavn, har Prof. V. A. Borgen bragt flere meget vigtige og indgribende Forſlag paa Bane i Form af Foreſpørgſeler, over hvilke han ubbeder ſig Betænkning og Svar. Denne Skrivelſe er offentliggjort i Septbr. Heftet af Skolens Reform, og fortjener i flere Henſeender ligeſaamegen Anerkjendelſe, ſom den opfordrer til alvorlig og omhyggelig Prøvelſe, da den berører Grund-

ſpørgsmaal, ikke blot for Hovedſtadens, men ogſaa for Landets offentlige Elementar-Skolevæſen.

Prof. Borgen har i denne Skrivelſe givet et Vidnesbyrd om ſin Omhu og Beſtræbelſe forat udvikle den Indretning, hvis egentlige Directeur han ſkal være, og om ſin levende Erkjendelſe af, at Skolen ikke ſkal „dreſſere" Børnene, men danne dem, og at Underviisningen ikke ſkal blive ſtaaende ved at bibringe de mekaniſke Færdigheder, men ſtræbe at fremme Elevernes Aandsudvikling. Og hvor vigtigt er det ikke, at man ej ved Liſter og Indberetninger eller ved at holde det adminiſtrative Maſkineri i en jevn, uforſtyrret Gang, mener at have gjort Skolens Trang Fyldeſt, men at en aandelig Impuls udgaaer fra den højere Styrelſe? hvor lovende og heldbringende, naar der fra denne arbejdes for at klare Underviisningens Maal, Vejen og Midlerne til at naae det, og naar der ſørges for, at Erfaringerne fra den enkelte Skole komme de andre til Gode, ikke i død Eensformighed, men i en levende Tilegnelſe af hvad Godt den ene Skole kan have udviklet fremfor den anden? Det er en Beſtræbelſe herfor, ſom man maa glæde ſig over at finde et Vidnesbyrd om i den foreliggende Skrivelſe, og Anerkjendelſen af denne vil jeg ſaameget mere udtale, ſom jeg i det Følgende nærmeſt maa indſtrænke mig til at dvæle ved nogle Forſlag, jeg ikke kan ſamſtemme med.

Prof. Borgen begynder med I. **Elementair-Underviisningen**, og fremſætter om denne følgende Spørgsmaal: 1) **Bør der gjøres Forſøg med Lydmethodens Indførelſe**, eller ſkulle vi beholde den gamle Bogſtavmethode og øve den ſaaledes, ſom den er øvet af C. NB. med Optagelſe af Forſtaaelſesmomentet? 2) Hvorledes bør Gangen i den elementaire Regneunderviisning være? 3) Hvorledes bør Gangen være i den elementaire Skriveunderviisning? Bør den ſættes i umiddelbar Forbindelſe med Læsningen? (Skrive-Læſemethoden.) 4) Hvorledes bør Anſkuelſesøvelſer ordnes?

Hvor overordentlig indvirkende paa den hele ſenere Underviisning Maaden er, de første Kundſkaber bibringes Børn paa, kan vel ſiges at være almindelig indrømmet. At indbyrdes Underviisnings-Methode, hvad Godt der end har været

i den og bør beholdes, langtfra har svaret til Forventningerne, man gjorde sig om den, og at den meget ofte er sunken ned til en død Mekanisme, ligesaa sløvende for Læreren, som qvælende Liv og Lyst hos Børnene, vilde man spilde Ord paa at bevise. I Kjøbenhavn er den derfor allerede længe meget modificeret; men da ingen Plan herved er fulgt, men den enkelte Lærer har havt temmelig frie Hænder, kan det ikke siges, hvori Ændringerne bestaae. Navnligen havde en ældre, ifjor afdød Lærer skaffet sig et bekjendt Navn ved de Resultater, hans Fremgangsmaade afgav. Af hans Klasse udskreves stedse det største Antal Børn, i den yngste Alder; de læste meget godt, skrev fortrinligt og regnede med Sikkerhed, ligesom de altid svarede med Færdighed i deres Religion. Vedkommende Commission lagde ham derfor ingen Hindringer ivejen for hans Reformer, og Prof. B. bemærker, at han selv henviste andre Lærere til saa at sige at manuduceres i hans Methode, af hvilken saaledes mange Stykker ere gaaede over i den Maade, indbyrdes Undervisningen nu drives paa herinde. Det er imidlertid høist mærkeligt og maa, som i Skrivelsen bemærkes, „høiligen beklages, at C. med sin levende Interesse, sin sjeldne Energi og Udholdenhed ikke kunde hæve sig over Mekanismens lave Standpunkt." — — I en skriftlig Fremstilling af sin Undervisningsmaade har han udtalt sin Troesbekjendelse i følgende Ord: „Skadeligt er det, at Eleven fatter formeget af Indholdet af det Læste. Det er derfor nødvendigt, jo fremmeligere Læseklassen bliver, at forstørre Daglektien. I de sidste Maaneder kan det ikke undgaaes, at Eleven forstaaer en Deel af hvad han læser: dette viser sig strax ved Jasværk, men man forhindrer det ved langsom Læsning osv." Der ligger, som Prof. Borgen med fuldkommen Ret tilføjer, en sørgelig Vildfarelse til Grund for saadanne Yttringer, en total Miskjendelse af det, som er Undervisningens egentlige og sande Formaal, og som paa intet Stadium af Udviklingen bør tilsidesættes." [1]

[1]) Det bør dog bemærkes, at C. aldrig enten for sine Manuducenter eller Tilsynshavende har vedgaaet dette, og at man ingen Grund har til at

At nu denne modificerede Methode kommer til en omhyggelig Overvejelse, kan man kun glæde sig over, kun burde foruden Inspecteurerne navnligen Lærerne i Forberedelsesklasserne — med hvilket nye Navn de indbyrdes Undervisningsklasser benævnes herinde — have Lejlighed til at yttre sig.

For den saakaldte Lydmethodes Indførelse har Prof. B. allerede gjort Skridt siden 1844, ligesom han har udgivet et Apparat med tilhørende Vejledning til den.[1]) Forsøgene ere imidlertid ikke anstillede under heldige Forhold, og fortjene derfor vist at gjentages. Methoden er forøvrigt allerede i flere Aar brugt i adskillige Privatskoler her i Byen, og, som der siges, med Held.

Uden at standse ved Regning og Skrivning, ville vi endnu kun fremhæve de højst vigtige Øvelser til at udvikle Barnets Forestillingskreds, klare dets Begreber, lære det saa at sige baade at see og at høre, de saakaldte Anskuelsesøvelser. Vel behøves Plan og Orden i Fremgangsmaaden ogsaa hertil, men

---

tiltroe ham nogen Bestræbelse efter at hindre Forstaaelsen, fordi han ikke lagde an paa at fremme den. Han har maaskee ogsaa udtalt sig noget craft i sin Fremstilling; jeg troer idetmindste at have Grund til at antage dette.

[1]) I Fortalen til den af ham og Rung udgivne ABC og Læsebog for Begyndere. Det Ejendommelige ved Lydmethoden angives her saaledes. „1) Den gjør først Disciplen bekjendt med de enkelte Sproglyd, og giver ham de derfor brugelige Tegn, uden at omtale disses Navne; 2) den lærer Barnet strax at forbinde de ved Tegn udtrykte Lyd til et Hele, hvorved den, som enhver forstandig Methode, begynder med de de simpleste Lydforbindelser, og efterhaanden strider frem til de vanskeligere. — Fortrinene ved den skulle være, at den 1) gjør, overensstemmende med Naturen, Barnet først bekjendt med Tingen og derefter med Tegnet for Tingen, medens Bogstavmethoden gaaer den modsatte Vej; 2) den bortfjerner alle forstyrrende Lyd, som man indblander ved Bogstaveringen; 3) den vænner Barnet til en reen og kraftig Udtale; 4) den fører, nogen Dueligheb hos Læreren forudsat, hurtigere til Maalet." (En Hovedfordeel synes mig, at det maa være, hvis de orthographiske Øvelser, som ere forbundne med Læsningen, virkeligen sætte Børnene istand til at skrive saagodtsom fejlfrit, naar de gaae ud af Klassen.) See ogsaa: Rector Svedboms interessante lille Skrift: **Om de olika sätten at lära Börn läsa. Stockholm 1854.**

det egentlig Opvækkende og Levendegjørende er dog Livet i Læreren selv. Hvor dette findes, bør man ikke afstikke det Grændser eller Maal, og hvor dette mangler, hjælper hverken Plan eller Methode. Det maa her saa godt som ganske overlades til hans Talent at benytte Tiden paa bedste Maade. Men en Fortjeneste vil det altid blive, at bringe disse Øvelser i virkelig Gang. En Samling af Billeder, saaledes som man alt har fra Tydskland, med Fremstillinger af Husgeraad, Haandværker, Bygninger, Skibe osv. osv. vilde her yde fortrinlig Tjeneste. Det vilde være højligt at ønske, at Bibelhistorien kun bibragtes Børnene i denne Alder paa samme Maade, ved Fortællinger, som knyttede sig til forevisте Billeder. (Jeg minder kun om de af Julius Schnorr udgivne.)

II. Vi skulle nu meddele de Spørgsmaal, som vedkomme Underviisningen i Dagklasserne, idet vi, for Kortheds Skyld, indskyde de fornødne Oplysninger.

5) Kan Religionsunderviisningen i Dagklassen modtage den betegnede Udvidelse? (Denne gaaer — med Forbigaaelse af Lærebogen, der ønskes ombyttet med Balslevs Forklaring — ud paa, at der gjøres en udvidet Brug af selve Bibelen, hvorfor hvert Barn i øverste Klasse selv bør være i Besiddelse af et Nyt Testamente til Hjemmebrug efter Lærerens Anviisning; at Psalmebogens Evangelier med Libelseshistorien mere benyttes; at det ikke alene strengt overholdes, at eet af Evangelierne læses i Sammenhæng med en kort Forklaring, men om muligt endnu et Evangelium til eller eet af Pauli større Breve; endelig at S. Müllers „Bibelen i Udtog" læses fuldstændigt i de tvende øverste Klasser.)

6) Hvad bør Underviisningen i Dansk sætte sig som Formaal, og hvorledes bør den ordnes gjennem alle Dagklasser? (Opmærksomheden henledes paa, at Oplæsningen ikke blot bør være correct, men smagfuld, hvad der ikke blot gjælder Prosaen, men fornemmelig Recitationen af Vers, hvori Børnene i Regelen staae langt tilbage; dernæst paa, at det ved den grammatiske Underviisning ingenlunde er nok at gjøre Eleven bekjendt med Sprogets Former, men at der maa arbejdes paa, at han kan tilegne sig Sprogmaterialet til rigtig og frt

Brug; endelig paa Nødvendigheden af at fortsætte Stavningen paa alle Trin, og paa de skriftlige Opgaver).

7 og 8) Hvilken Plads bør Verdenshistorien indtage i den historiske Underviisning? og om nye Lærebøger. (Et Omrids i store Træk, der kan faae Liv ved mundtlig Foredrag, ansees tilstrækkeligt; en passende Lærebog saavel hertil, som i Danmarks Historie ønskes).

9) Kan den physiske Geographi optages i de to øverste Klasser, efter Bolls Omrids? 10) Kan Naturhistorie optages i alle Dagklasser, og meddele en Oversigt over de tre Naturriger, med Kreyers eller Prosch's Naturhistorie til Grundlag, og da hvilken? 11) Kan Naturlære optages i Underviisningen i det betegnede Omfang, med Panums Lærebog til Grundlag? (Een Time ugentlig i de to øverste Klasser antages tilstrækkelig forat gjennemgaae Bolls Omrids; — foruden Lærerens mundtlige Foredrag, knyttede til en bestemt Lærebog over alle tre Naturriger, skal ogsaa Læsebogens reale Stof benyttes, saaat de hidhørende Stykker helst læres, eller dog læses saa ofte, at deres Indhold bliver Børnenes fulde Ejendom; — i Naturlære skal der ikke blot fordres en Fremstilling af Phænomenerne, men tillige Paaviisning af Lovene for deres Fremtræden, og Undersøgelse af de Aarsager og Kræfter, der ligge til Grund for Lovene og Phænomenerne; „som en ueftergivelig Fordring ved denne Underviisningsgreen opstiller jeg blandt andre den, at Børnene skulle kunne gjøre fuldstændig Rede for Dampmaskinens Indretning.")

12) Hvilken Udvidelse kan Skriveunderviisningen modtage? hvorledes bør den gjennemføres gjennem alle Klasser? bør Taktskrivning indføres?

13) Kan Regneunderviisningen modtage den paapegede Udvidelse? hvorledes bør den gjennemføres gjennem alle Klasser? (Her spørges om en Methode, som, foruden den mekaniske Færdighed i sikker Regning, søger at udvikle de aandelige Kræfter i Almindelighed ved Beskjæftigelse med Tallene og Talforholdene; — og ved hvilken Stoffet kunde optages i det Omfang, „hvori det f. Ex. er behandlet i Jørgensens Regnebog, navnlig Decimalregning, Kvadrat- og Kubikrods

Udbragning, Beregning af Rumstørrelser, af geographiske Afstande og Forhold.")

14) Hvilken Gang bør Tegneunderviisningen tage? kan der ikke i 3die og 4de Klasserne af Skrivelærerne paabegyndes nogle elementaire Øvelser heri, efter Hetschs Anviisning? (Herved paapeges den store praktiske Nytte af en Forbindelse mellem de geometriske Opgaver og geometrisk Tegning, og det Lys Løsningen af de geographiske Opgaver vil kaste paa den physiske Geographi).

15) Kan Underviisning i Haandarbejde modtage den paapegede Udvidelse (ved Maaltagning og Tilskæren)? og hvorledes bør den ordnes i alle Klasser?

16) Efter hvilken Plan bør Sangunderviisningen gjennemføres?

Af denne Udsigt vil det sees, at det ikke er noget lavt Trin, de kjøbenhavnske Almueskoler staae paa, siden man kan paatænke en saa betydelig Udvidelse af den Underviisning og Dannelse, de ere bestemte til at meddele Folket. Naar imidlertid den højtærede Directeur mener, at Bestræbelserne forat hæve disse Skoler have havt saa god Fremgang, at de „uden Vanskelighed ville kunne naae det hidtil stillede Maal," da vover jeg ikke blot at betvivle, men at modsige dette. Først maa der nemlig gjøres Forskjel paa Betalings- og paa Fri-Skolerne, (dernæst paa Dag- og Aftenklasserne). Disse staae langtfra paa samme Trin, og hvor tilfredsstillende end Resultaterne vise sig for billige Fordringer, navnlig i vestre og østre Betalings-Skoler, der ere stillede under de gunstigste Forhold, da tør man dog kun udtale dette i Almindelighed, og hvad den mere ydre Tilegnelse af Kundskaber angaaer; men det forekommer mig at ville være en ubillig Fordring og en urimelig Forventning, at Børnene i aandelig Udvikling og i sand Tilegnelse af det Lærte virkelig skulde have naaet et saadant Standpunkt, at man uden Fare for at nedbryde og forvirre, istedetfor at opbygge og klare, kan tænke paa at føre dem alle saavidt frem, som den anførte Plan stiller i Formaal. Jeg henpeger herved endnu kun til den ringe Aandsmodenhed, man tør tænke sig opnaaet hos simple

Almuesbørn under deres 14de Aar; thi der er aldeles ikke Tale om at udvide den ſkolepligtige Alder, og det er endnu ikke — desværre — blevet Tegn paa noget Godt, at et Barn udover denne vedbliver at beſøge Skolen. Skulde ikke allerede herved anbefales et non multa, sed multum?

Men der ere endnu vigtigere Hensyn, ſom ikke blot gjøre en ſaadan Udvidelſe af Elementarſkolen — thi andet bør den laveſte Grad af Almueſkolen dog ikke være — betænkelig, men ſom ligefrem ſynes at fraraade den. Det er ſandt, at Kundſkab er Magt, den er en Capital, med hvilken vi ſkulle aagre, men den er det langtfra for Alle i ſamme Grad. See vi nu hen til de Børn, ſom denne Grad af Almueſkolen er beſtemt for, da er det den jevne Borgers, den ſimple Mands Sønner og Døttre, det er dem, ſom ſkulle udgjøre den egentlige Stamme af den arbejdsvante Befolkning, ikke mindre end af Haandværkere og mindre Handlende. Trænger nu Arbejdsmanden og Alle, der i Lighed med ham i de forſkjellige Livsſtillinger, nærmeſt ſkulle fortjene deres Brød med deres Hænders Gjerning, til den Grad af Naturkundſkab og Indſigt i deres Anvendelſe, at det ſkulde være nyttigt at ſtille det ſom en „ueftergivelig" Fordring til ham, at han ſkal kunne gjøre fuldſtændig Rede for Dampmaſkinens Indretning? eller at han ſkal kunne regne med Decimaler og uddrage Qvadratrod og Cubikrod? Og, hvis vi fik en Arbejderklaſſe til den uundværlige, ſimple daglige Gjerning, der virkelig havde lært dette — og dette maatte jo være Formaalet — vilde den da føle ſig tilfreds i ſin Stilling? vilde ikke Misfornøjelſe, Fordringsfuldhed, Ringeagt for den daglige Gjerning udvikle ſig, og berede disſe Fremtidsmedlemmer af Samfundet ikke mindre bittre Frugter af Skolens Beſtræbelſer, end deres Husbonder og Herrer? — Det er ikke klart, hvorvidt der i Forſlaget alene tænkes paa Drengene, eller om der, naturligviis med Modificationer, tilſigtes, at det ſamme ſkulde læres af Pigerne. Dette maatte vi i hvert Fald endnu mere misbillige, da der for Arbejdsklaſſen blandt disſe og for den jevne Borgerkone vilde være endnu langt mindre Anvendelſe af disſe Kund-

ſkaber end for de Andre [1]). Der nævnes her imidlertid udtrykkeligt Maaltagen og Tilſkæren. Skjøndt jeg gjerne erkjender, hvor brugbart dette vilde være for Enkelte, naar det kunde læres tilgavns, ſaa kan jeg dog ikke negte, at det forekommer mig, at dertil vilde fordres langt mere Tid, end der nu er indrømmet, og at en modnere Alder ogſaa dertil vilde gjøres nødig for det overvejende Fleertal. Haandfærdigheden bør, efter min Mening, være disſe Skolers Opgave, og denne kan aldrig være for ſtor. Lære Børnene tilmed ikke Skrædderſyningen rigtigt, da bliver Skaden ſtørre end Fordelen, naar de ſiden ødelægge eller forklubre det Tøj, de ſelv ville tilſkære. At endnu flere vordende Tjeneſtepiger og Vaſkerkoner derved vilde faae Jomfrunykker og Forſængeligheds-Pretenſioner tør ikke heller overſees. Hverken i phyſiſk, eller ſædelig, eller økonomiſk Henſeende er Syjomfruernes Stilling anbefalelig, og der høres fra mangfoldige Sider Misfornøjelſe og Klager fra kjøbenhavnſke Husmødre over, at flere Skoler mere opdrage Jomfruer end Piger, der ikke anſee ſig for gode til deres Dont, og ſom kunne og ville dygtiggjøre ſig til den. Hertil ſkulde denne Klaſſe af Almueſkoler ikke give ſit Bidrag. Kunde man derimod lære disſe Piger at vaſke, ſtryge, ſkure, gjøre reent o. desl., da vilde der ſkee dem og deres fremtidige Herſkaber en væſentlig Tjeneſte.

(Sluttes.)

Om Huusandagten [2]). — Hiin Bøn, om hvilken Chriſtus har ſagt: „naar Du beder, gak ind i Dit Kammer, og luk Din Dør og bed til Din Fader, ſom er i Løndom, og Din Fader, ſom ſeer i Løndom, ſkal betale Dig aabenbart", paa-

[1]) Man ſee iøvrigt herom de oplyſende og velſkrevne Artikler af Niſſen, ſom Prof. Borgen har meddeelt i Octbr.-Heftet af Skolens Reform.

[2]) Efter det nylig udkomne fortræffelige Skrift af Thierſch: „Ueber chriſtliches Familienleben", paa hvilket vi tillade os at henlede Opmærkſomheden. Vi meddele tillige, at en danſk Overſættelſe af det er under Tryk[illegible]

ligger alle Christne. Uden denne Bøn gives der ingen Bøn. Denne Bøn i Lønbom er Aandedraget i det christelige Liv: hører det op, saa udslukkes Livet. Er dette Menneskets skjulte Liv med Gud afbrudt, saa er enhver anden Andagtsøvelse huul, ikkun forfængeligt Hykleri. Dog vilde den Herre Christus, idet han sagde: „Gaa ind i Dit Kammer", visselig ikke forbyde enhver Bøn udenfor Lønkammeret. Den fælles Bøn i Kirken er ikke dermed afskaffet. Hvo der bliver i det skjulte Samfund med Gud, med ham er den guddommelige Kraft ogsaa i den kirkelige Gudstjeneste, og dette er Belønningen for den, der har søgt Gud i Hjertets hemmelige Bøn.

Men Christus har heller ikke med hiint Ord afskaffet den fælles Bøn i Familien. Ligesom Menighedens høitidelige Gudstjeneste hviler ogsaa denne paa guddommelig Indstiftelse. Ældre end Evangeliet, ældre end Loven er denne hellige Skik; den fandtes allerede hos Menneskeslægtens Stamfædre. Som sit Huses Overhoved paakaldte Abraham Herren, og Israel rensede Sine, saa at der ikke mere var fremmede Guder iblandt dem! Hjob kaldte sine Sønner og Døttre til en hellig Forsamling, og „tidligt om Morgenen offrede han Brændoffre efter Tallet paa dem Alle; thi han tænkte, maaskee mine Børn har syndet; saaledes gjorde Hjob altid". Hvad hine havde Forpligtelse og Kraft til i den graae Oldtid, dertil have vi, eftersom der er bevilst os større Naade, forhøiet Forpligtelse og forhøiet Kraft. Lader os ikke sige om Huusandagten: den var en from Skik hos Forfædrene, men siden de gamle Tiders Eenfold er forsvunden, kan man ikke igjen indføre den. Huusandagten er ikke en blot menneskelig skjøn Skik, det er den Betingelse, hvortil Gud har knyttet det christelige Huusvæsens Velsignelse. Uden den er det umuligt at opfylde den christelige Mands og Faders Forpligtelser. Disse Forpligtelser blive de samme, enten vi forsamle Vore til Bøn eller ikke, enten vi betragte dem som Paarørende eller Fremmede, som Christne eller Hedninger. De ere Christne, og det er vor uafviselige Pligt at føre en velindrettet og velsignelsesrig christelig Huusstand med dem, enten vi beslutte os til fælles Bøn eller ikke. Ved Hjelp af Familiebønnen kan det lykkes os; uden den vil det aldrig lykkes. Ydre

og indre Hindringer optaarne ſig derimod; men den Mand, der ikke gjennembryder dem alle, har aldrig erkjendt ſit Anſvar, han kjender ikke ſin egen Værdighed, heller ikke den Velſignelſe, der ſkal komme ved ham; han ahner ikke Chriſti mægtige Biſtand, der er forvisſet ham i hans Faderembede. Ingen kan fratage ham dette Embede. Ingen Fremmed, ingen chriſtelig Ven ſkal forebringe Gud Familiens Bøn, men den alene, der er Huſets Overhoved. Hvo føler ikke Misforholdet, naar, ſom det ofte er Skik paa Landet, Huusfaderen lader et Barn eller et Tjeneſtetyende fremſige Bordbønnen, ſom han ſkulde holde? Ligeſaalidt ſkal han overdrage Huſtruen ſin Forpligtelſe. Fra ham kommer Velſignelſen over alle Hans, og hans Bøn er ligeſom en Ildmuur omkring Huſet.

Ogſaa her gjelder Ordet: „Bed til Din Fader i Løndom". Ellers er Du ikke ſkikket til at paakalde ham i Dines Kreds. Enhver ſkjult Hindring maa fremfor Alt bortryddes. Vandre rettelig, ellers vil visſelig Din Mund være tillukket i deres Nærværelſe, ſom ere Vidner til Dit daglige Liv. Mændene ſkulle bede paa hvert Sted (i alle Familier), opløftende hellige Hænder uden Vrede og Trætte, 1 Timoth. 2, 8. De maae være milde mod deres Huusfæller og have Tillid til Gud. Dog føler ogſaa Mangen, der beder i Løndom og ſtræber efter en ulaſtelig Vandel, endnu en Undſeelſe, der holder ham tilbage. Det tykkes ham en Vanhelligelſe at bede i Andres Nærværelſe. I denne Følelſe er der noget Godt, og dog er der en Vildfarelſe deri. Saa kunde ogſaa en Geiſtlig undſee ſig ved den Bøn, ſom han ſkal holde for Alteret. Ligeſom han gjør det i Bevidſtheden af ſit Kald, ſaaledes ſkal ogſaa Huusfaderen gjøre det. Hiin ſtille Andagt, ſom han ikke vil give Ord, beſtaaer i hellige Følelſer, for hvilke han ikke uden Grund frygter Vanhelligelſe. De ſkulle forblive ſkjulte i hans Hjertes Inderſte, de maae ikke efter de Fromtladendes fordærvelige Maade blottes i Samtalen, de ſkulle heller ikke danne Indholdet af Familiebønnen. Men der gives en Troens Paakaldelſe af Gud, en høitidelig Anerkjendelſe og Hyldeſt, ſom vi daglig ſkylde ham. Dette er det rette Indhold af den huslige Gudstjeneſte. Guds Navn ſkal æres derved, og ved Guds Ord og ved Bøn ſkal Dagens

Arbeide og Nattens Hvile helliges. Glad Tak om Morgenen, Bøn om Naade og Beſkyttelſe om Aftenen ſkal fremherſke i den. Faa Ord, udtalte med troeskraftig Alvor, ville være tilſtrækkelige. Det ſkal ikke være en Prædiken og Formaning, ſom man af Svaghed eller Daarſkab klæder i Bønnens Form, men en virkelig Bøn, det indre Livs Erfaringer ſkulle ikke udfoldes deri, men det ſkal udtales, ſom virkelig er Familiens Anliggende, det, hvorom Alle kunne bede med, hvortil Alle kunne ſige Amen. Gamle Opbyggelſesbøger have i lang Tid tjent til at friſte det aandelige Liv; men ſom Vandet i Ciſternen forholder ſig til den levende Kilde, ſaaledes forholder Oplæsningen af de gamle Andagtsbøger ſig til den Bøn, der opſtiger af det faderlige Hjertes Fylde og ſom bringer Alles Nød, Alles Tak i Huſet for Gud, den almægtige Fader.

Vi have ikke mere Tid til menneſkelige Opbyggelſesbøger, naar vi have lært at øſe af Bøgernes Bog. Den indeholder de Ord og Bud, ſom vi ſkulle indſkærpe vore Børn, hvorom vi ſkulle tale, naar vi ſtaae op, og naar vi lægge os. De førſte Chriſtne lode Chriſti Ord boe rigeligen iblandt dem.

Et kort Afſnit af den hellige Skrift er tilſtrækkelig til Morgen og Aftenandagt. Familiens Morgen- og Aftenbøn er ikke det egentlige Sted for Familiens Underviisning; dertil være, ſaavidt Underviisningen tilkommer Huusfaderen og ikke det kirkelige Embede, Søndagen og navnligen Løverdag Aften beſtemt.

Det er førſt ved fælles Guds-Tilbedelſe og ved fælles Nydelſe af de hellige Sacramenter, at den huslige Lykke faaer ſin høieſte Indvielſe og ſin Fuldendelſe. Førſt i den fulde Fred med Gud kan Menneſket ogſaa ret nyde ſin egen Arnes Fred. Jo renere og mere luttret vort Indre bliver, deſto finere og ſtærkere bliver ogſaa vor Følelſe for huslig Lykke. Langt fra at ſkille os fra Gud, ere de uſkyldige huslige Glæder af den Beſkaffenhed, at vi førſt da ret kunne nyde dem, naar vi ſtaae Gud nærmeſt.

Saaledes er den huslige Lykke den høieſte jordiſke Lykke. Men den bliver dog beſtandig kun den høieſte jordiſke Lykke. Selv Kjerligheden og Ægteſtabet i den ædleſte Skikkelſe kan ikke erſtatte Freden med Gud, og midt i de misundelſesværdigſte

Familieforhold kan det Menneſke føres til Fortvivlelſens Afgrund, der ikke troer paa Forſoneren, den eneſte Fredſtifter, og ſom ikke bevarer ſit barnlige Forhold til Gud. Men ſaa ſtor er Guds Godhed, at han, naar vi ſøge ham ſom vort høieſte Gode, ogſaa i Familielivets Glæder reneſt lader os føle ſin Venlighed.

C.

Til Forklaring af Matth. 5, 39—40. — Herren har ſagt „Derſom Nogen giver dig et Slag paa din høire Kind, vend ham og den anden til; og derſom Nogen vil gaae i Rette med dig og tage din Kjortel, lad ham og beholde Kappen."

En preuſſiſk Officeer havde beſluttet at holde Guds Lov paa det Strængeſte. Da han engang var ſamlet med nogle Kammerater og var kommen til at nævne denne Beſlutning for dem, bemærkede En, at han kunde dog aldrig holde det Bud: „Derſom Nogen giver dig et Slag paa den høire Kind, vend ham ogſaa den anden til." Den Tiltalte paaſtod det. Da ſprang en anden til i Vrede og ſlog ham. Man forlangte, at han ſkulde udfordre ham; han vilde ikke, fik ſin Afſked, mødte Ringeagt allevegne og ſtjød ſig endelig i Fortvivlelſe.

Denne Officeer misforſtod Jeſu Bud i to Henſeender. For det Førſte ſkal det ikke tages bogſtavelig; hvad det vil ſige, forklarer Jeſus, naar han henvender ſig til Ypperſtepræſtens Tjener med de Ord: „har jeg talt ilde, da beviis, at det er ondt, men har jeg talt ret, hvi ſlaaer du mig?" For det Andet er det kun mod dem, der ikke kjende Jeſu Lære og ikke have nogen Forpligtelſe til at følge den, at den paſſive Sagtmodighed ſkal udviſes; thi Jeſus ſiger (Luk. 17, 3): „Derſom din Broder ſynder imod dig, da ſtraf ham, og derſom han omvender ſig, tilgiv ham."

Hermed er det antydet, hvorledes det følgende Vers: „derſom Nogen vil gaae i Rette med dig og tage din Kjortel, lad ham og beholde Kappen," er at forſtaae. Det maa imidlertid bemærkes, at naar en Chriſten i Jeſu Navn færdes iblandt Vankundige, kan dette Vers kræve en fuldkommen bogſtavelig Opfattelſe. Et Træk af en Misſionærs Hiſtorie vil viſe det.

For endeel Aar ſiden afgik en engelſk Miſſionær, Matthews, til Patagonien. De Vilde flygtede, da Skibet nærmede ſig; han landſattes med ſin Bagage; Matroſerne indrettede ham et Telt, og efterat Skibschefen, der ikke troede de Vilde, havde lovet, kun at gjøre et Par Dages Tour og derpaa vende tilbage, for at ſee, hvorledes det gik, blev han ene tilbage. Da Skibet var borte, nærmede de Vilde ſig, gik ind i Teltet, prøvede hans Klæder og gjorde Mine til at beholde dem. Matthews var modig og værgede for ſin Eiendom paa haandgribelig Maade. Men hermed var naturligviis al Udſigt til at virke iblandt dem afſkaaret, og efterat have reddet Livet, kom han bort, ſom der var lovet. Havde Matthews ikke blot ladet dem beholde, hvad de havde taget, men givet dem „Kappen" med, da havde han vakt de Vildes Eftertanke og gjort dem tilgængelige for Betydningen af den Skat, ſom ikke kan ranes.

Notitſe angaaende det Nye Teſtamentes exegetiſke Studium. — Indſenderen traf for kort Tid ſiden paa en velſtuderet theologiſk Candidat, hvem han tillod ſig at forelægge det Spørgsmaal, om ikke Mr. 16, 16: „hvo, ſom troer og bliver døbt, ſkal blive ſalig, men hvo, ſom ikke troer, ſkal blive fordømt", indeholdt den Lære, at Hedningerne ſkulde fordømmes. Candidaten kunde ikke ſvare ham, at det Vers, ſom læſes foran: „gaaer ud i al Verden og prædiker Evangelium for al Skabningen", tydelig viſer, at der ikke er Tale om Hedningerne, men om dem, for hvem Evangeliet er prædiket, reent og kraftigt, paa apoſtoliſk Viis.

Den ſamme Candidat meente, at den rige Mand i Lignelſen kom i Helvede, fordi han ikke havde øvet Barmhjertighed imod Lazarus. Han betænkte ikke, at hvis der dømmes ſaaledes, komme vi Alle i Helvede, og havde ikke ſeet, at den rige Mand tydelig nok ſelv angiver en anden og den ſande Grund, nemlig ſin Vantro, idet han ſiger til Abraham: „jeg beder dig, at du ſender Lazarus til min Faders Huus; thi jeg har fem Brødre; paa det han kan vidne for dem, at ikke ogſaa de ſkulle komme i denne Pines Sted."

Det er aabenbart langt vigtigere, at Theologerne veiledes til at forstaae Steder som de ovennævnte, end at de kunne anføre forskjellige Fortolkninger, hvor det omtrent er ligegyldigt, hvilken man vælger.

Amerikas Fremtid[1]). — Af mange meget indsigtsfulde Mænd er det udtalt, at Amerika har en stor Fremtid for sig. Selv en af Østerrigs mest erfarne og berømte absolutistiske Statsmænd indrømmede dette, skjønbt han meente, at Amerika først maatte undergaae radicale Omvæltninger og blive et Monarchi, før det kunde løse sin Opgave. Mange Andre, deriblandt en aandrig forhenværende Hegelianer, meente endogsaa, at det gamle, graanende Europa efterhaanden vil udtømme sine Kræfter og hensynke i en asiatisk Stagnation gjennem en Række Revolutioner og Convulsioner, som i Aaret 1848 blot for en Tid have spilt Bankerot og som ville gjentage sig i stedse større Omfang, for at Amerika kan blive en høiere Fortsættelse af Europa, saafremt der nemlig overhovedet endnu kan ventes en ny Verdensalder for Menneskeheden og Kirken. De romanske Folkeslag, sige de, ere allerede udlevede, og fra Grækenland, Italien, Spanien, lader der sig ikke mere vente noget Stort; Frankrig er en Vulkan, der hvert Øieblik paa ny kan bryde ud og sætte hele Europa i Brand; selv i det seige conservative England give de gammelchristelige Institutioner mere og mere efter og ville tidligere eller senere ikke blot gjøre Plads for en Dynastiforandring, som i 1688, men for en formelig social Reformation; Tydskland har løst sin verdenshistoriske Opgave med Frembringelsen af det romerst-tydske Keiserdømme og Reformationen, af hvis Resultater og Eftervirkninger det endnu lever, og maa efterhaanden døe, ligesom Jødedommen døde efterat have født Messias; af Rusland tør man heller ikke vente meget, thi Slaverne ere intet friskt Naturfolk, men ere allerede gamle og have

---

[1]) Dette og de to følgende Smaastykker ere tagne af P. Schaff's tidligere citerede Skrift om Amerika.

netop optaget mange af den europæiſke Civiliſations værſte Elementer, f. E. den meſt raffinerede Nydelſesſyge. Følgelig maa man enten forvente Verdens ſnare Undergang eller forhaabningsfuld ſkue hen til den veſtlige Hemiſphære ſom Fremtidslandet, paa hvilket ogſaa den masſeagtige Udvandring fra Europa ſynes at tyde hen.

En ſaadan troſtesløs Anſkuelſe over Europas Fremtid kunne vi ikke nære. Selv i værſte Tilfælde haabe vi paa en Opſtandelſe af Graven for denne Verdensdeel. Thi naar Aſien, ſom det nu ſynes at ſkulle ſkee, og hvorpaa det orientalſke Spørgsmaal ſynes at gaae ud, kan blive regenereret ved Europa, ſaa at Palæſtina og Syrien, disſe Chriſtendommens indviede Fødſelsſteder, atter fremblomſtre, og Oſtindien og China forene ſig med dem til den treenige Guds Priis, — hvorfor ſkulde ikke ligeſaagodt Europa, ifald det nogenſinde ſkulde uddøe, kunne regenereres ved Amerika? Under enhver Omſtændighed ſtaaer Europa endnu paa den chriſtelige Civiliſations Høidepunkt, og vil ſikkert endnu længe holde ſig derpaa, trods alle truende Revolutionsveir, og endnu længe lade den rigeſte aandelige Livsnæring tilflyde ſin ungdomsfriſke Datter paa hiin Side Oceanet.

Men rigtignok er Amerika — hvad der end bliver af dets ærværdige Moder Europa — i emphatiſt Betydning et Fremtidens Land. Saaviſt Solen gaaer fra Øſt til Veſt, for atter at opſtaae i Øſt, ſaa ſandt er Ordet: Westward the star of empire takes its way. Medens Europa befinder ſig i den modneſte Manddomsalder, er Amerika en endnu umoden, ikke ſjelden kaad og opbruſende, men friſt, livskraftig og forhaabningsfuld Yngling, en Kæmpeyngling, der allerede udſtrækker ſine Arme over Land og Hav, mod Øſt og Veſt, indtil Afrika og Japan. I det Enkelte er der med Rette uendelig meget at dadle og udſætte, men i det Hele og i Særdeleshed naar Sagen ſees perſpectiviſt, er det ſtorartet anlagt. Det har allerede opſlaaet et nyt Blad i Verdens- og Kirkehiſtorien og vil ſikkert beſkrive det med ſtore Bedrifter. Alt er der endnu i Gjæring, i de førſte Formationer, men hentyder paa en ſtor Fremtid. En lignende Amalgationsproces foregaaer der, ſom fordum paa Folkevandringens Tid, ved Sammenſtødet af de germaniſke, romanſke og

celtiſke Stammer, og ſom i England efter Normannernes Indtrængen, men paa et langt bredere Grundlag, efter en langt ſtørre Maaleſtok og under langt gunſtigere Betingelſer. Thi i de forenede Stater ſtøde alle den gamle Verdens Nationer, Kirker og Secter, alle dens gode og ſlemme Kræfter ſammen uden Sværdſlag og Blodsudgydelſe, og medens Europa begyndte med Hedenſkab og Barbari, begynder derimod Amerika med Europas 2000aarige Civiliſation, og har Livsfriſkhed, Energi, Foretagelſesaand og Ærgjerrighed nok til at ſætte denne enorme Capital ud paa de høieſte Renter, til Menneſkehedens almindelige Bedſte.

Ogſaa i kirkelig Henſeende er Amerika Fremtidens Land, hvor den ſande, evangeliſk-katholſke, alle Fortidens Elementer i ſig indeſluttende og fuldendende, Kirke vil udvikle ſig, naar Proteſtantismen først har løſt ſin Opgave, at ombanne hvert enkelt Menneſke til et Guds-Tempel. Af det meſt forvirrde Chaos formaaer Gud at frembringe den ſkjønneſte Orden, af de dybeſte Diſſonantſer den herligſte Harmoni, af den meſt gjennemførte Proteſtantisme den frieſte og enigſte Katholicisme. Den ene, hellige, apoſtoliſke Kirke er ikke blot en Troes-Artikel, men ogſaa en Haabs-Artikel, hvis fulde Virkeliggjørelſe først vil indtræde ved Chriſti herlige Gjenkomſt.

Alle Betingelſerne til denne omfattende Unionsopgave ere netop tilſtede i de nordamerikanſke Friſtater, hvor alle de chriſtelige Confeſſioner ſtøde ſammen og fremkalde en Gjæring, i hvilken de ville gaae tilgrunde, for at give Plads for en ny høiere Enhed. Amerika er i kirkelig-religiøs Henſeende Europas Phønixgrav.

Svenſke i Nordamerika. — De ældſte ſvenſke Udvandrere, ſom nedſatte ſig ved Delawares Bredder, gik, da de bleve engelſke, over til den epiſkopale Kirke, i hvilken de med Henſyn til Forfatning og Cultus følte ſig meſt hjemlige. Dette Exempel fulgte mange ſenere Udvandrere fra dette Land, der forbinder lutherſt Lære med biſkoppelig Forfatning; og i Chicago har

for et Par Aar ſiden en ſaadan ſvenſk-biſkoppelig Menighed dannet ſig, hvilket gav Foranledning til en ikke uintereſſant Strid mellem anglicanſke og lutherſke Blade om Succeſſions-Theorien og det ſvenſke Epiſkopats dogmatiſke Betydning. Andre Svenſke og Normænd i Illinois og Wisconſin hjemfalde til Methodiſterne, der i deres Miſſionsoperationer ere ſærdeles aggreſſive og ikke ſkaane noget beſtaaende Kirkeſamfund, mindſt i det endnu upløiede Veſten.

Tydſk-amerikanſke theologiſke Seminarier. — Et Fortrin, ſom de tydſk-amerikanſke Seminarier have fremfor de theologiſke Faculteter ved de proteſtantiſke Landsuniverſiteter i Europa, er deres Frihed for den verdslige Øvrigheds Control og Indflydelſe. De ere i egentlig Betydning kirkelige Anſtalter, ſtaae under Kirkens umiddelbare Opſyn og tjene nærmeſt dens Formaal, og kun umiddelbart Statens Intereſſer. Følgen heraf er, at der i Amerika paa den ene Side ikke findes en ſaa ubegrændſet theologiſt Lærefrihed (hvilken forøvrigt under Statens Opſyn langt mere kommer Rationalismen, end den troende Retning tilgode), men at paa den anden Side heller ikke en ſaa unaturlig Modſætning mellem Theologi og Kirke, Videnſkab og Liv kan danne ſig, ſom det paa mangfoldig Maade har været Tilfældet i Tydſkland. Frembeles bliver der af ſamme Grund ikke blot ved Candidat-Examen, men allerede ved Optagelſe i Seminariet, ved Siden af den nødvendige Begavelſe og Fordannelſe, fremfor Alt ſeet paa den ſædelig-religiøſe Competance og den ſande Hjertensomvendelſe, ſaavidt denne af Mundens Bekjendelſe og den hele Livsvandel kan erkjendes af feilende Mennesker, medens paa ſaa mange Univerſiteter og i de fleſte Statskirker næſten kun de theoretiſke og videnſkabelige Fordringer haves for Øie, og der ikke ſjelden til det theologiſke Studium og ſenere til Forſoningens hellige Embede tilſtedes Ynglinge, ſom ere blottede for al Hjertens-Religion eller endog anſee Evangeliet for en mythologiſk Fabel og i bedſte Tilfælde anſee Kirken for en Ko, *der forſyner* dem med Mælk og Smør.

Man tør derfor i Reglen antage, at de amerikanſke Seminariſter ere alvorlige troende Chriſtne. Hver Dag begyndes med en fælles Andagt, ja hver theologiſk Forelæsning begyndes endog med en kort Bøn, hvilket ſikkert udøver en velgjørende Indflydelſe paa Studenterne og holder den overordentlig vigtige Grundſætning levende hos dem, at Theologien ligeſaameget er en Hjertets ſom en Forſtandens Sag, at kun theologia regenitorum er den ſande, og at til den hører ligeſaavel oratio og tentatio ſom meditatio. De forbinde ikke ſjelden praktiſke Forøvelſer med deres Studier, og ſøge ſom Søndagsſkolelærere, Ledere af Bedetimer, Agenter for Bibel-, Tractat- og andre velgjørende Selſkaber at gjøre ſig nyttige for Kirken. I at tale offentligt have Amerikanerne desuden fra Ungdommen af mere Øvelſe end de Tydſke, da Landets politiſke Inſtitutioner derved komme dem til Hjælp; thi Veltalenheden trives kun i Frihedens Atmoſphære. Endelig anbefaler ſig ogſaa den der herſkende Corporationsaand og det hele diſciplinære Syſtem, navnlig med Henſyn til regelmæsſigt al høre Forelæsninger, fremfor det tydſke Univerſitetslivs altfor ſtore Frihed og Ubundethed, der allerede har ødelagt mangen ædel Yngling; da kun Faa allerede ſaa tidligt ere iſtand til en ſaadan ſædelig Selvbeherſkelſe, at de kunne undvære Lovens, ogſaa for den meſt Udviklede gavnlige, Tugt.

Denne alvorlige praktiſke og kirkelig-religiøſe Side ved det theologiſke Studieliv i Amerika har i den Grad tiltalt den bekjendte Paſtor Fliedner (Forſtander for Diakoniſſe-Anſtalten i Kaiſerswerth) ved et Beſøg i Mercersburg og Gettysburg i 1849, at han i en Skildring deraf (i hans „Armen- und Krankenfreund", 1851, Nov. og Decbr. P. 27) blandt Andet udtrykker ſig ſaaledes:

„Et ganſke andet og bedre Forberedelſesliv for Sjæleſørgerkaldet er dog dette Samliv i et Seminarium, med daglig Huusandagt, under Profeſſorernes Ledelſe og Pleie, fremfor vore Studenters eenſomme Liv, uden Opſigt og Pleie, paa deres Philiſterſtuer, hvor al øde, vild og uſædelig Færd har det frieſte Spillerum, hvor ſelv de bedre, men ubefæſtede yngre Gemytter ſaa ofte blive til et Bytte for ældre, forvildede Bur-

ſchers ſyndige Energi, og hvor endelig engang, naar det raae Væſen bliver altfor berygtet, en Profeſſor eller maaſkee en Præſt kommer hinkende til, men da for det Meſte forſilde. Naar vil dog vor evangeliſke Kirke atter tage ſig ſammen, antage ſig de yngre Theologers Studering og frigjøre ſig for den frygtelige Skyld, ſom den har paadraget ſig ved at forſømme denne Pligt, hvorved den ſelv har hjulpet med til at ødelægge ſit Viinbjerg."

Saa mangelfulde de tydſk-amerikanſke Kirkers videnſkabelige Anſtalter end ere, og ſaa meget de lade tilbage at ønſke med Henſyn til Dannelſesmidlernes og Kræfternes Fuldſtændighed i Sammenligning med Europas ærværdige Inſtitutioner, ſaa er dog det ſædelig-religiøſe Fundament godt, Kjernen ſund og Udſigten til beſtandig Fremvæxt forhaabningsfuld. De have alt virket til uberegnelig Velſignelſe, og af deres Udvikling afhænger hovedſagelig den tydſke og anglo-germaniſke Kirkes og Videnſkabs Fremtid i den nye Verden.

Udnævnelſer. 18 Novbr. Cand. th. J. J. C. Fjelſtrup til Capellan p. p. hos Sognepræſten for Faaborg og Diernisſe i Fyen, C. M. Hasle. — 20 Novbr. Cand. th. Th. A. V. Rasmusſen til Capellan p. p. hos Sognepræſten for Gyrſtinge og Flinterup i Sjælland, J. O. Thiſted.

Ledige Embeder. 22 Novbr. Brahetrolleborg og Krarup i Fyen; Reg.s Sum 1760 Rd., ny Anſ. 428 Rd. — Urlev og Stenderup i Aarhuus Stift; Reg.s Sum 1408 Rd., ny Anſ. 352 Rd. — Embedet ſom ord. Catechet og Førſtelærer ved Borgerſkolen i Viborg.

Rettelſe. Nr. 54—55, Pag. 363 Lin. 7: „nu fuldendte" læs: „endnu ufuldendte". (Udg. maa gjøre ſin Undſkyldning for, at han, formedelſt en øieblikkelig Feilhuſkning, i Correcturen forandrede det Rigtige til det Urigtige.)

Næſte Uge udkommer intet Nr. af Ugeſkriftet.

Dette Ugeſkrift omdeles hver Fredag, og koſter 2 Rd. 32 Sk. om Halvaaret. For Udenbyes, der ønſke Bladet **med Poſten**, er Priſen 2 Rd. 44 Sk. Subſcriptionen, der er bindende for en halv Aargang (eet Bind,) modtages i alle Boglader og paa de kongelige Poſtcontoirer.

Forlagt af den **Gyldendalſke Boghandling.** Thieles Bogtrykkeri.

Ugeskrift

for den evangeliske Kirke i Danmark,

under Medvirkning af

Prof. J. F. Hagen, Pastor P. E. Lind og Pastor C. Rothe,

udgivet af

J. M. L. Hjort, Candidat i Theologien.

Nr. 57. Den 8de December. **1854.**

Indhold. 1. Om nogle Reformforslag i de kjøbenhavnske Almueskoler; af C. Rothe (Sluttet). 2. Kirkelige Tilstande i Norge (Sluttet). 3. Ledige Embeder og Udnævnelser. 4. Rettelser.

Om nogle Reformforslag i de kjøbenhavnske Almueskoler.

Af C. Rothe.

(Sluttet.)

See vi hen til **Forældrene**, da møde andre Betænkeligheder. Det er klart og i Lovgivningen anerkjendt, at disse maae være pligtige at sørge for deres Børns Oplærelse; have de ikke Raad dertil, er dem tilsikret fri Underviisning i Almueskolen. Men denne Underviisning, der saaledes paanødes, bør være indskrænket til de *virkelige Elementairkundskaber*. Staten tør ikke fordre af alle Forældre, at de skulle lade deres Børn undervise langt ud over disse. Her fremtræder Nødvendigheden af, at der er en fast Grændse mellem det, som *fordres* af alle, og det, der *tilbydes*. **Skolepligten** kan umuligt og bør ikke udstrækkes saa langt, som Forslaget gaaer. — Dertil kommer Forældrenes Brug især af de ældre Børn til Arbejde. For-

tjeneſten for disſe er langtfra ubetydelig eller uvigtig til en fattig Families Underhold, og det er ligeſaa lidt ligegyldigt for det Offentlige, om Børnene fra en tidlig Alder ere vænnede til Arbejde og til Selvfortjeneſte, eller ikke. At herved muligen endog grove Misbrug kunne finde Sted, er uundgaaeligt; men idet man ſtræber at afværge disſe, maa man ikke hæve Brugen. Kunde Aftenſkolerne ophæves, ſaaat de Børn, der nu gaae paa Arbejde om Dagen og i Skole om Aftenen, kom i Dagſkoler, vilde derved i flere Retninger et ſtort Gode være opnaaet; men naar det ikke ſkete ved, at Arbejdsforholdene ændredes, men kun ved at tvinge Forældre ved Mulcter og deslige Midler til at ſætte Børnene i Dagſkoler, og opgive Fortjeneſten af deres Arbejde, da vilde man bringe en heel Deel Familier paa Fattigvæſenet, og gjøre dem Erhvervelſen af det daglige Brød ſaa ſvær og ſuur, at Uvillien mod Skolen mangen Gang moralſk vilde nedbryde, hvad der intellectuelt vandtes. Med Gadebrengeklaſſens Voxen — thi til denne vilde ſtørſte Delen af disſe Børn komme til at høre — vilde man ikke heller være tjent. Saalænge vi derfor i det Heles Intereſſe have og maae faſtholde Skoletvangen eller bedre Underviisningspligten, tør man ikke udvide hvad der ſkal læres over Grændſerne af det for Alle Nødvendige: Reſten maa være en fri Sag, den kan tilbydes, men tør ikke paalægges. Dette er ogſaa Tilfældet i de Lande, paa hvis Exempel Prof. Borgen iſær ſtøtter ſit Forſlag om Indførelſen af Naturvidenſkaberne og flere Diſcipliner i det paapegede Omfang. I Skotland og Irland er ingen Skoletvang. Og dernæſt: hvilken overordentlig ſtørre Betydning have ikke de induſtrielle Anlæg der end i Danmark?

Men Prof. Borgen henviſer endnu til Nødvendigheden af en Udvidelſe af Almueſkolens Underviisning i dennes egen Intereſſe.

„Uagtet de gjorte Fremſkridt ere betydelige, hedder det, veed jeg dog, m. H., at den Tanke ikke er falden dem ind, at vi nu ſkulde have naaet det Maal, hvorefter vi bør ſtræbe, og at vi kun behøve at ſikkre den nuværende Tilſtands Beſtaaen forat have opfyldt Alt, hvad der med Rette kan fordres af os. De kunne ikke have nogen ſaadan Tanke, thi det er altfor øjenſyn-

ligt, at dens Følger, hvis den anſees for berettiget, vilde blive ei blot en Standsning, men ogſaa nødvendigviis en Tilbagegang i den nu ſaa heldig fremadſtrebne Udvikling, hvorved vi altſaa tabte, hvad vi havde vundet, og ikke bevarede den tilkæmpede Tilſtand. Jeg veed, at De med mig ere overbeviſte om, at det, vi maae have for Øje, er en ſtadig fremadſkridende Udvikling, at kun derved et friſkt og frodigt Liv kan bevares i vore Skoler, kun derved Stagnationens Beſtaande holdes fjern fra dem." (Pag. 369—370).

Forſaavidt herved tænkes paa en levende qvalitativ Udvikling og Forbedring indenfor Skolens eengang, efter modent Overlæg, faſtſatte Plan, maa viſt Enhver være enig i disſe Ytringer; hvad der med Hensyn til Methode, Lærebøger, Apparater, Disciplin o. ſ. v. kan gjøres, det bør og maa gjøres; uden en Fremadſkriden, ja uden en ſtadig Omſkiften heri, vilde Livet for Lærerens Vedkommende let ſtagnere, antage visſe Former, og Vejen være banet for Skole-Mekanisme. Men hvis man maa anſee det for en Misforſtaaelſe, at herved meentes, at en Skole ſtedſe maatte have en qvantitativ Udvidelſe af Læreſtoffet for Øje, hvorved den jo maatte ende med at blive noget ganſke andet, end dens Plan gik ud paa fra Begyndelſen, da ligger aldeles ikke heri nogen Opfordring til en Udvidelſe af disſe Skolers Underviisningsgjenſtande.

Det er imidlertid langt fra min Mening ved disſe Indvendinger mod Prof. Borgens Forſlag at miskjende Vigtigheden af Beſtræbelſen for at hæve vore Almueſkoler, eller at undervurdere den Betydning, Naturvidenſkaberne endog i disſe kunne have, navnlig med Hensyn til det praktiſke Liv. Men jeg troer, at en højere, udvidet Underviisning, ſom den paatænkte, bør meddeles i **ſærſkilte Realſkoler**, hvor den 1) kan gives i det rette Omfang og med den tilbørlige Grundighed; og at man til disſe Skoler endvidere bør ſtille de Fordringer, 2) at de beſtaae ved egne Midler, Skolepenge, Legater o. ſ. v.; og 3) at de ere frie Skoler, uden Tvang for Forældre at ſende deres Børn derhen. — Midlerne til at erholde ſaadanne Skoler tilbyde Kirkeſkolerne i Kjøbenhavn, og den Ombannelſe, ſom disſe nu, efter mange Aars Forhandlinger, gaae

imøde, viser ogsaa, at Ideen om ved disse at udfylde et manglende Led i vort Skolevæsen har været ledende ved Udarbejdelsen af Forslagene. Men at gjennemføre dette er for Tiden Hovedsagen for vort Skolevæsen, og naar denne Realskole træder i Live, vil sikkert Tanken forsvinde om, at gjøre den almindelige Almueskole enten til en teknisk eller til en Handelsskole, eller idetmindste at give den Mine deraf.

I Forbindelse hermed ophæve man den, som det nu ad Erfaringens Vej har viist sig, uheldige Adskillelse af saakaldte Betalings- og Friskoler, saaat vort offentlige Skolevæsen organiseres med tvende Hovedafdelinger: en lavere Elementarskole, med fri Undervisning, som alle Børn, der ikke nyde anden Undervisning, skulle gjennemgaae, — og en højere Realskole, med billige Skolepenge og saamange Fripladser som muligt, for dem, som ville skaffe deres Børn en bedre Undervisning; — til disse maatte endelig de private Skoler komme, deels som sideordnede, deels som videnskabelige Realskoler, der afslutte den her tilsigtede Dannelse.

III. Af den tredie Række af Spørgsmaal ville vi dvæle ved et Par, som gaae ud paa **Midlerne** til at udføre Planen, der er lagt, medens vi kun anføre dem, som ikkun have lokal og ikke almindelig Interesse. Directeuren ønsker følgende Spørgsmaal besvarede:

17) Bør ¾ Times Lektioner indføres? 18) Bør i saa Fald Lektionerne fordeles paa den paapegede Maade? 19) Bør Undervisningstiden i Aftenklasserne søges forøget med de manglende 3 Timer? (Løverdag-Aften er nemlig fri, hvorved disse Børn altsaa kun have 15 Timers ugentlig Skoletid. Hvis det for Arbejdets Skyld lader sig gjøre, var dette viist en meget ønskelig Foranstaltning, saavelsom det i næste Spørgsmaal indeholdte Forslag.) 20) Bør samtlige Aftenklasser henlægges under Friskolens Bestyrelse? — 21) Bør Lærer-lærlingssystemet søges indført?

Prof. Borgen foreslaaer for at vinde den fornødne Tid til den udvidede Undervisning, at de hele Timer indskrænkes til Lektioner paa 3 Qvarteer, hvorved, med 1 Frikvarteer daglig, de 24 ugentlige Undervisningstimer vilde kunne afgive

Tid til 30 Lektioner (i Pigeklasserne til 25, istedetfor nu 20.) Han anstiller i denne Anledning en lærerig og vigtig Sammenligning mellem Timeantallet i de højere Realskoler og i Almueskolen for de fælles Disciplíners Vedkommende. Resultatet heraf er, at i Efterslægten, som har det højeste Timetal, anvendes 23½ Time; i det von Westenske Institut i Gjennemsnit 20⅝ Time; i Realskolen i Aarhuus 20¼ Time ugentlig til de Fag, som der i de offentlige Skoler haves 24 Timer til. Dette viser unegtelig, at de offentlige Skoler ikke ere uheldigt stillede med Hensyn til Tiden; men, sees der hen til den meget ringere Frugt, den længere Undervisningstid bringer, da viser Forskjelle sig saameget klarere imellem de Forhold, under hvilke, og de Børn, med hvilke der arbejdes. Og skulde heri ikke ligge en Advarsel saavel mod at forcere Almueskolen højere op, som imod at ville bringe mere Forslag i Tiden ved at gjøre hver Lektion kortere? Det synes mig. Prof. Borgen henviser derimod til Irland, hvor man endog har brevet det til Lektioner paa ½ Time, og har ¾ Time som Maximum, og spørger: „naar Læreren veed, at han kun har kort Tid, vil han da ikke tage sig sammen, forat benytte den fordeelagtigt? Vil han ikke sørge for, at alle Forberedelser til Undervisningen ere trufne i Forvejen, eller at de træffes hurtigt og rask? Vil han ikke vogte sig for at lade noget Øjeblik gaae tabt; vil han ikke søge at bortfjerne Hindringer, at forebygge Afbrydelser forat faae et Arbejde færdigt, medens Sligt ikke regnes saa nøje, naar der er længere Tid at løbe paa?" Men istedetfor at tiltræde den heri liggende Forventning, tillade vi os først at minde om, at han selv beregner, at den virkelige Undervisningstid i mange Skoler allerede nu kun er ¾ Time; her ere altsaa alle de Opfordringer tilstede, som skulde komme af den indskrænkede Tid, uden at der spores noget til et bedre Resultat; og dernæst maae vi spørge: om Lærere og Elever nu virkelig misbruge Tiden, eller, hvis dette ikke er Tilfældet, om de ikke omvendt kunde tænke: vi faae neppe begyndt, før vi skulle holde op; derfor kan det ikke hjælpe at skynde sig formeget, vi faae alligevel intet udrettet; hvorledes skulle vi faae 35 Børn, som der er normeret hos os for een Klasse,

overhørte? hvad Tid bliver her til den Enkelte? Hvor let at man vænner sig til Sjusseri! — Men griber man Sagen paa den anden Side an for Alvor, vilde da ikke baade Læreres og Elevers Kræfter trættes og sløves, ved at anstrænges Slag i Slag, saa at Resultatet dog blev det samme som nu — eller muligen langt ringere? At der fra de Læreres Side, som tillige have Timer i andre Skoler, maa opstaae Vanskeligheder, og at Bekostningen for Communen vilde blive betydelig, ville vi kun berøre. Det synes os saaledes, som der — ved disse Skoler endnu mere end ved de højere — lader sig saameget indvende mod dette Forslag, at en Prøve paa, hvad Erfaring, (hvilken vi i denne Sag ville indrømme det sidste Ord), lærte, kun burde anstilles i et meget lidet Omfang.

Det andet Hovedforslag om Lærerlærlinge er hentet fra Holland, men synes ogsaa at lide under væsentlige Mis-ligheder.[1]) Prof. Borgen minder om, at det, ikke mindre i

[1]) Om disse Lærerlærlinger, „Kweekeling", meddeler Hr. Cand. C. F. Christens i Skolens Reform. 4 Aarg. P. 209 fg., at de, i en Alder af 15—17 Aar, strax efter Konfirmationen antages blandt de flinkeste Disciple. De udføre under Lærerens Vejledning først den mere mekaniske Deel af Arbejdet, indtil de efterhvert komme til mere selvstændig Undervisning. Udenfor Skoletiden maae de derhos arbejde paa at udvide deres egne Kundskaber, hvortil der gives dem Lejlighed i særegne, dertil oprettede Aftenskoler. De maae aflægge Prøve, inden de ansættes som Underlærere. — Hr. C. troer, „at den overordentlige Gave til at omgaaes og tale med Børn, den særdeles Routine i at lægge dem Sagen ganske nær, at vække deres Opmærksomhed og rive dem med sig, (hvilken han ubhæver som ejendommelig for de hollandske Lærere), idetmindste for en Deel har sin Grund i denne Indretning"; men han fremhæver ogsaa, at der i Skoler, hvor næsten udelukkende saaledes dannede Lærere bruges, hænges stærkt „ved gammel Skik og Brug." Dertil staaer denne Indretning i den nøjeste Forbindelse med Skolevæsenets øvrige Ordning. I Holland undervises nemlig Drenge og Piger under eet; alle i een Skolestue, men i forskjellige Afdelinger; i Amsterdam ere i den største Skole henved 1000 Børn samlede i eet Rum; der er een Hovedlærer med flere Underlærere, og disse ere "Kweekelingen" (p. 164—165). — Skulde vi nu ombytte vort Klassesystem, vore særskilte Skolestuer og Lærere for disse Indretninger, der baade give Lejlighed til og have Brug for Lærerlærlinge? Har man ikke vanskeligere ved at tænke sig en vækkende, levende, grundig Undervisning meddeelt paa denne Maade, (hvilket dog skal være

Kjøbenhavn end paa Landet, ofte er Tilfældet, at en følelig Mangel paa duelige Lærere viſer ſig; der har været Tilfælde, i hvilke kun en Enkelt, ja hvor ſlet Ingen, ſom man kunde være tjent med, har meldt ſig til ledige Timer, og det har ikke ſjeldent været umuligt, at faae Nogen, til at vicariere i en Lærers Sygdom eller Forfald, ſaa at i den Veſtre Betalingsſkole Klaſſer i flere Uger have ſavnet Lærere. Denne ſaare ſkadelige Mangel, hvor ſaamange Kræfter ſynes at ſtaae til Dispoſition, og ſom ikke vilde vorde grundigt hævet, om man end forbedrede Lærernes Kaar yderligere end ſket er, vil kun kunne afhjælpes, naar der ſkaffes Lærerſtanden en ny Tilgang. Dertil ſkulde endnu komme Fordelene af, „at Lærerne fra deres tidligſte Ungdom ad reen praktiſk Vej ere opdragne til deres Kald.“ Dette høiſt vigtige Spørgsmaal om Lærernes Dannelſe kunne vi ikke her nærmere indlade os paa, men bemærke kun, at det dog falder meget underligt, at Læreren ſkal øve ſin Gjerning, før han ſelv forſtaaer den og har erhvervet ſig den almindelige Dannelſe og Modenhed, der er en nødvendig Betingelſe for, at han ſkal blive mere end en Copi af ſin Meſter og øve nogen ſand Indflydelſe paa ſine Elever, og det forekommer os, at den Mekanisme, mod hvilken Prof. B. ſaa ivrigt og varmt ivrede i Elementarklaſſerne, ved dette Syſtem indledes, og at Forſtands-Elementet forſvinder. Det er en Hovedanke mod Seminarie-Dannelſen, at man ikke lærer for at vide Beſked med en Ting og til forædlende Selvdannelſe, men for ſtrax at anvende; denne Fejl burde man ikke udvide, og ved Anvendelſen iſær lade de mindre Børn, der meeſt trænge til en vækkende og dygtig Lærer, lide under den.

Tænkte man ſig nu, at diſſe Lærerasſiſtenter vare nyligt confirmerede, flinke Børn, ſom i et Aars Tid eller to paa denne Maade repeterede og tilegnede ſig hvad de ſelv havde

---

Tilfældet), end ved at forſtaae, at „mange Hovedlærere beklage ſig over, at de i ſaadanne Skoler mere ere ſom et Slags Politimeſtere eller Fabrikbeſtyrere end Ungdommens Opdragere?“ (p. 192). Ogſaa Forholdene i England og Irland, til hvilke Prof. Borgen henviſer, ſynes mig at være ſaa forſkjellige fra vore, at man ſnarere ſkulde benytte vore Indretninger til Forbilleder for dem, end omvendt.

lært, da kunde dette være til Fordeel for dem selv, medens Skolen rigtignok vilde lide ved at miste dem, naar de vare blevne duelige til deres Gjerning. Men vil man af disse Lærlinge danne en Stamme af vordende Lærere, da betænke man dog, om man ikke ved Udsigten til en øjeblikkelig Fortjeneste vilde lokke mange Forældre til at sætte deres Børn i en Vej, der senere maa medføre store Udgifter f. Ex. til Opholb paa et Seminarium, (thi man kan dog ikke som Regel antage, at den Lærer, til hvis Vejledning og Assistance Lærlingen betroedes, kunde afslutte hans Underviisning, og en offentlig Prøve er en Selvfølge); og dernæst, om man gjorde just saadanne flinke, opvakte Børn, der med Guds Hjælp vilde i Tiden erhverve sig en anstændig eller hæderlig Stilling i den handlende eller industrielle Borgerstand, en virkelig Tjeneste ved de Udsigter, de faae som vordende Skolelærere. — At de ældre Lærere, under hvis Tilsyn, Ansvar og Vejledning disse Lærlinge stode, beregnedes $\frac{3}{4}$ eller $\frac{4}{5}$ Dele af Lønnen for de Timer, der besørgedes ved Assistenterne, medens disse fik $\frac{1}{4}$ eller $\frac{1}{5}$ Deel deraf, kan være billigt; men dette er en precair Maade at hjælpe baade dem og Skolen paa. Disse Indvendinger og Betænkeligheder troer jeg med Rette kunne anføres mod dette Forslag, hvis Fordele jeg iøvrigt skal anføre med Professor B.'s egne Ord, nemlig: 1) „Skolerne vilde blive forsynede med Lærere; 2) Disse Lærere vilde faae en for deres tilkommende Kald særdeles hensigtsmæssig Uddannelse; (?) 3) Ældre Lærere vilde erholde en velkommen Tilvært i Indtægt; 4) Den sande Dygtighed og Fortjeneste vilde derved faae en virkelig hædrende Anerkjendelse (?); 5) Et forhen ikke stærkt fremtrædende pædagogisk Liv og Bevidsthed vilde derved indbringes i Skolerne; 6) Kommunen vilde ikke blive bebyrdet. (?)"

Der er endnu tvende Sager, hvis Ordning stærkt vil indgribe i det kjøbenhavnske Almueskolevæsen, som jeg forteligen vil omtale. Den ene angaaer Ombannelsen af **Kirkeskolerne**, den anden **Foreningen af Friskolen med Fattigvæsenets Skoler.**

I en med indgaaende Sagkundskab og Klarhed, skjøndt ikke uden meget skarpe Domme, affattet Afhandling over det kjøben-

havnſte Almueſkolevæſen ſiden 1844, med en indledende Udſigt over dettes tidligere Hiſtorie (i Skolens Reform; fjerde Aargang), belyſes Oprindelſen til de *førſtnævnte Skoler*, der altid have ſtaaet i en ſæregen Forbindelſe med Sogn og Kirke. Men den Skildring, ſom Ff., efter de ſiden 1844 aarligen offentliggjorte Beretninger over Almueſkolevæſenet, dernæſt giver af deres nuværende Tilſtand, vidner ikke mindre om Trangen til, at der gjøres Alvor med deres Omdannelſe, end de Forhandlinger, ſom nu føres paa næſten 10de Aar, tydeliggjøre de forſkjellige Intereſſer, ſom forhale Afgjørelſen af dette Spørgsmaal.

Allerede 1846 har Skoledirectionen afgivet en udførlig Betænkning om Ordningen af Kirkeſkolerne, men den vandt ikke Bifald, og en combineret Commisſion nedſattes derfor af Kirkeminiſteriet 1848, beſtaaende af Raadmand Holm paa Magiſtratens, Prof. Bornemann paa Univerſitetets, Etatsraad Salicath paa Marineminiſteriets, Stiftsprovſt Tryde og Prof. V. A. Borgen paa Skoledirectionens, og Provſt P. Gad paa Kuratelernes Vegne. Diſſes Betænkning ſendtes den 2den Auguſt 1851 af Kirkeminiſteriet til Borgerrepræſentanterne, og af diſſes Forhandlinger[1]) erfarer man, at en Majoritet i Commisſionen havde foreſlaaet, at Kirkeſkolerne ſkulde forblive ſom *ſærlige Skoler under deres nuværende Patronater og Kuratele*r, med de til enhver Skole hørende Fonds og Indtægter, men omorganiſeres til *ufuldſtændige Middelſkoler*, altſaa til et Mellemled mellem Almueſkolerne og de højere reale Underviisningsanſtalter, — medens Minoriteten (Borgen og Bornemann) vilde, at der af ſamtlige Kirkeſkolers Midler ſkulde dannes et *fælles Fond* til Oprettelſe og Vedligeholdelſe af *tvende fuldſtændige Borgerſkoler*, med Underviisning efter en medfølgende Plan, og med en Beſtyrelſe i Analogi med Skolecommisſionerne. Borgerrepræſentanterne erklærede ſig for Minoritetens Anſkuelſe, hvilken ogſaa i den ſamlede Skoledirection havde Fleertallet for ſig, hvorimod Majoriteten har havt Magiſtraten og Biſkop Mynſter paa ſin Side. Med diſſ

[1]) See Beretningen om Møderne den 29de Septbr. og den 8de Decbr.

forſkjellige Autoriteters Erklæringer er Sagen i 1852 indſendt til Miniſteriet.

Da der intet Nærmere er offentliggjort af Planerne, kan Dommen over de forſkjellige Udkaſt kun angaae den Stilling, man har villet give den nye Skole, ſom ſkulde oprettes. Sees der hen til *Skolevæſenets* Intereſſe i Hovedſtaden, da kan der neppe være Spørgsmaal om, at Oprettelſen af en fuldſtændig Real-Borgerſkole, i hvilken en begrændſet, men grundig Underviisning, beregnet paa vordende Handlende, Haandværkere og andre borgerlige Beſtillinger medbeeltes, først vilde afſlutte den Række af Skoler, ſom bør findes i Hovedſtaden. I en ſaadan vilde de af Prof. Borgen foreſlaaede Diſcipliner, i behørigt Omfang og med Grundighed, kunne læres, men ogſaa en farlig Concurrent opſtaae for de mindre Privatſkoler, hvilket imidlertid kun kunde blive til Gavn for Underviisningen ſelv. Men ſkal denne Skole opfylde ſin Beſtemmelſe, da ſynes mig, at den maa være en *fuldſtændig* Skole, der modtager Børnene fra deres tidlige Alder og planmæssigt fører dem til ſit Maal; ſkal den derimod modtage Børnene i en fremrykket Alder, underviſte i forſkjellige Skoler, og kun give dem et afſluttende højere Curſus, vil den neppe gjøre ſaameget Gavn, ſom ellers kunde være opnaaet.

See vi derimod hen til *Kirken*, da er det ikke blot den hiſtoriſke Forbindelſe mellem Kirke og Skole, hvis Baand hermed ſønderrives; men, idet de betydelige Midler (c. 240,000 Rd.), ſom fornemmelig ved Legater ere opſamlede, ved Skilsmiſſen reent henlægges til Skolens Tjeneſte, kommer Kirken indirecte til at lide Tab, ligeſom der opſtaaer den Nødvendighed at drage Omſorg for Chor-Sangen, før Ombannelſen kan finde Sted. Man ſeer ogſaa af Borgerrepræſentanternes Forhandlinger, at der, foruden Hovedſpørgsmaalet, er forlangt Forſamlingens Yttringer om *Skolernes Forhold ſom Stiftelſer og om Patronaternes Forhold og Rettigheder*, ſamt om *Kirkeſangens fremtidige Beſørgelſe* og Tilvejebringelſen af de dertil fornødne Midler. Det ſidſte Spørgsmaal vil vel letteligen og til Chorſangens bedre Udførelſe lade ſig afgjøre, men det første frembyder ikke faa Vanſteligheder, paa Grund af de teſtamen-

tariſke Beſtemmelſer. — Hvor vigtig og paatrængende imidlertid den endelige Afgjørelſe og den kraftige Udførelſe af Kirkeſkolernes Omdannelſe er for hele Skolevæſenets Ordning i Hovedſtaden, enten det bliver paa den ene eller paa den anden Maade, er indlyſende nok.

Det andet vigtige Reformforſlag, ſom gaaer ud paa en Forening af Fattigvæſenets Skoler med Friſkolen, er alt bragt for 1846, og har ſiden været underkaſtet forſkjellige Prøvelſer. En combineret Commiſſion af 5 af Skole- og Fattig-Direktionernes Medlemmer[1]) har tilſidſt havt denne Sag under Overvejelſe, men deelte ſig i en Majoritet for, og en Minoritet mod en Forening. Man anførte til Anbefaling af Foreningen pædagogiſke og økonomiſke Hensyn, det Urigtige i forſkjellige Beſtyrelſer af de offentlige Skoler, og den Uvillie, der heftede ved, at en Familie, ſom trængte til Hjælp af det Offentlige, ſkulde være tvungen til at ſætte Børnene i disſe, fra en nærliggende Periode endog berygtede, Skoler, hvilken Tvang man end ikke antog, at Lovgivningen hjemlede Ret til. Dette Sidſte modſagdes, hvorhos man henviſte til Skolernes nuværende Tilſtand; at der ved den adminiſtrerende Directeurs Sæde i begge Beſtyrelſer var gjort nok for Eenhed i det Væſentlige, og fremhævede, at det „Opdragelſes-Forhold," hvori Fattigdirectionen ſtod til Almisſelemmernes Børn, derved vilde ſkades, og at den Diſciplin, ſom nu gjennemføres i Fattigvæſenets Skoler, ikke kunde overføres paa Fri-Skolernes Børn. Dette gjælder ogſaa med Hensyn til den Haandgjernings-Skole, der er forenet med Fattigſkolerne, i hvilken Børnene, udenfor den egentlige Underviisningstid, beſkæftiges paa Skolen (en meget god Indretning, ved hvilken man kun maa beklage, at Arbejdet indſtrænker ſig til Spind, Strikning o. desl.)

Den ſamme Diſſents, ſom var i Comiteen, viſte ſig ſiden i Skoledirectionen, i hvilken tillige et nyt Forſlag af Overpræſidenten fremkom, der i det Væſentlige gik ud paa en Forening af Skolerne, til hvilke en ny Bygning, beregnet paa 7 à

[1]) Friſkolen, ſom ved denne Leilighed viſt burde have havt en ſæregen Talsmand, var ikke repræſenteret i Commiſſionen.

800 Børn, ſkulde opføres paa Fattigvæſenets Bekoſtning, da dette fik ſine Skole-Lokaler disponible til andet Brug; derhos ſkulde Skolepengene i de ſaakaldte Betalingsſkoler forhøjes ¼ (altſaa fra 2 Mk. maanedlig i Dagklasſerne for 1 Barn til 2 Mk. 8 ß, eller fra 4 til 5 Rd. aarligt). Det beſluttedes imidlertid, at denne Sag ſkulde ſættes i Bero, indtil Anſkuelſerne mere nærmede ſig hinanden, og til Kirkeſkoleſagen var ordnet [1]).

Hvad Hoved-Forſlaget til en Forening angaaer, da kan der principielt ikke være noget imod det, ja meget kunde tale for det; men Alt kommer ganſke an paa, **hvorledes** Sagen ordnes. Flere Betænkeligheder mod Foreningen ere fremhævede i en Betænkning, Friſtolens Commisſion i Begyndelſen af Forhandlingerne afgav over den; de gaae væſentligen ud paa, at, ſkal en Forening finde Sted, bør Fattigſkolerne træde ud af Forholdet til Fattigvæſenet, hvorimod Commisſionen paa det Beſtemteſte fraraader, at lade Friſtolebørnene gaae over i Fattigvæſenets Skoler. Dette Punkt ſkal jeg ogſaa indſtrænke mig til at fremhæve; thi nærmere at gaae ind paa Ordningen, er det her ikke Stedet til. Af hvad der ſenere er fremkommet om denne Sag, ſynes det, ſom man nærmeſt maatte kunne ſlutte ſig til de Antydninger, der indeholdes i det af Overpræſidenten fremſatte Forſlag om en **ſærſkilt Friſkole for alle ikke-betalende Børn**.

---

[1]) Det er (ſom allerede antydet) gjennem Offentliggjørelſen af Borgerrepræſentanternes Forhandlinger, at noget Officielt og Beſtemt er trængt ud i Publicum om, hvad der er foregaaet i Skoledirectionen angaaende disſe og flere andre ſaare indgribende Spørgsmaal, og dette er naturligviis en ſaare ufuldſtændig Kilde. Vi troe, at det ikke blot vilde ſtemme med Nutidens Fordringer paa Offentlighed, men at det ogſaa kunde være til Gavn for Skolevæſenets nu ſaa ſtærkt fremtrædende Interesſer, om Comiteebetænkninger og Forſlag optoges fuldſtændigt blandt de øvrige „under Directionen behandlende Sager" i de aarlige Beretninger om Kjøbenhavns Almue-Skolevæſens Tilſtand, hvilke derved vilde faae ſtørre Betydning; bedſt vilde det jo være, at de ikke behøvede at vente ſaa længe med at træde for Lyſet.

Slutteligen vil jeg ikke undlade at erindre om, at hvad der ellers vedkommer Skolevæsenet udenfor Kjøbenhavn, og Rigsdagsforhandlingerne om flere Kirke og Skole berørende Lovforslag, tidligere er meddeelt her i Ugeskriftet Nr. 41—42, efter Departementstidenden. Kun med Hensyn til det der P. 129 indrykkede Lovforslag og Circulaire om Forbedring af Skolelærernes Løn, ville vi ikke forbigaae et glædeligt Beviis for, at der dog stadigt virkes til denne Sags Fremme. I en offentliggjort Specifikation over Skolelærerembeder[1]), som ere forbedrede i Indtægter paa forskjellig Maade, opgives nemlig Antallet paa disse, fra de twende sidste Aar og fra første Halvdeel af 1854, til: 63 i Sjællands; 16 i Fyens; 13 i Lolland-Falsters; 67 i Aalborgs; 115 i Viborgs; 46 i Aarhuus og 89 i Ribe Stift. Hertil komme 46 Pastorater eller Sogne, i hvilke der ere lagte nye Skoleplaner, med Forhøjelse i Løn for flere af Lærerne. Vi ønske de Communer, der saaledes frivilligt have erkjendt deres Pligt og foregaae med et saa smukt Exempel, mange Efterfølgere!

Om en norsk Kirkeforsamling og Gjenstandene for dens Forhandlinger, af J. A. Mohr.

(Sluttet).

7. Kirkeforfatningen. De Vidnesbyrd fra en ældre Tid, som haves om Trangen til en saadan, der kunde fjerne Statsmagtens Overgreb og nære Menighedens indre Liv, af Hans Steenbuch, Peder Holm, Erik Pontoppidan, Peder Hersleb og mange Flere, bør ikke forglemmes; saalidt som de Bidrag til for Norges Vedkommende at bryde Banen, der fra den nyere Tid blandt andre foreligge i Provst Nabels [illegible] handling: „om den christne Kirke som udvortes bestaaende Sa[illegible] fund, dens Forhold til Staten og ydre Organisation“,

[illegible]

[1]) Aftrykt i Skolens Reform. 5te Aargang.

og i Pastor J. Hansens Bog: „vore kirkelige Spørgsmaal og deres Løsning", 1847.

Fra Menighederne maa der begyndes, og Alle, som have yttret sig om Kirkesagen, ere enige om, at man først maa søge at ophjelpe Diakonatet eller Medhjælperembedet, hvis Instrux staaer skreven i Landsloven 2—9. I Byerne og de tæt beboede Landdistricter maatte een Medhjælper for hver 3 a 400 Sjæle være det Mindste. I Fjeldbygderne og i Sødistricterne maatte hver Grænd, hver større Ø, hvert Strandsted have sin kirkelige Tilsynsmand. Vanskeligheden ligger i at finde saadanne Mænd i saa stort Antal, og i Maaden at faae dem bestikkede. Let og hurtigt kan det ikke gaae; men forstaaer Præsten sin Gjerning, da maa Sagen kunne lykkes, og skulde Bestikkelsen møde Vanskeligheder, da er der intet til Hinder for at bruge Medhjælpere uden Bestikkelse. Den kirkelige Indsættelse er Hovedsagen. — 4 Møder aarligen ere lovbefalede, men til disse bør ogsaa andre Menighedsmedlemmer have Adgang, undtagen til Sager berørende Disciplinen. — At Menigheden selv bør deeltage i Valget af Medhjælpere, byder denne Tjenestes Natur, saavelsom den hellige Skrifts Bestemmelser.

Som Mellemled foreslaaes Kredssynoder af passende Størrelse, med aarlige Møder eller med længere Mellemrum, under Forsæde af Biskoppen eller en Provst. Paa disse skulde Kredsens Præster og een Lægmand fra hvert Præstegjæld, valgt af Medhjælperne og Præsten, eller af hele Menigheden (som til Missionsmøderne) have Sæde, saamange som frivilligt og paa egen Bekostning indfandt sig, efter betimelig Bekjendtgjørelse. Gjenstand for Forhandlingerne vilde være: 1) Forslag og Erklæringer om Lære, Ritual, Gudstjeneste, Lærebøger og øvrige Kirkeanliggender, som af Regjeringen eller Biskoppen blive forelagte; 2) sidste Visitatsberetning for Synodalkredsen med Raadslagning om de Spørgsmaal, denne altid fremkalder. Herved vilde den hele kirkelige Tilstand i Synodalkredsene komme under Betragtning; man vilde komme til at omtale theoretiske eller praktiske Vildfarelser fra Troen, opstaaede Sekter, Dissenters Indskydelse, Kirketugten o. a. d.; 3) Forslag og Andragender fra enkelte Menigheder eller Mænd, angaaende Religionssager,

Christendomsskolerne osv.; 4) Besvarelsen af tvivlsomme Spørgsmaal i Troes- og Samvittighedssager.

Men disse Synoder ere endnu kun Aarer, om end store Pulsaarer for Kirkelivet. De forudsætte et Hjerte, et Livets Centrum, hvor Livsstrømmen concentreres, for derfra at udbrede gjennem hele Legemet Varme, Næring, Livskraft. General-Kirke-Inspectionen skulde været et saadant Organ, men udartede til et Regjeringscollegium, hvis Arving Kirkedepartementet er. Dette har, selv med den bedste Villie, ikke kunnet undgaae et Præg af Bureaukrati, der maa opoffre Kirkens Frihed for Statsministeriets Magt. En særegen kirkevalgt Repræsentant ligeoverfor Statens kongevalgte i Departementschefen behøves, og vilde danne Kirkeforfatningens Toppunkt. Den kunde gives det bekjendte Navn: Consistorium. Det maatte, under det gjensidige Tillidsforhold, som herster og bør herske mellem Kirke og Stat, være nok, at dette var et consultativt Collegium, altsaa uden afgjørende Myndighed. Vigtig for Kirken er især dets forbindende Kraft, dets kontrollerende og blivende Indflydelse paa hele Kirkelegemet, for hvilket det kan betragtes som Hjerne og Hjerte. Som Consistoriets vigtigste Forretninger kunde man tænke sig: 1) levende Control med hele Clereſtet, derunder indbefattet det theologiske Facultet og de theologiske Candidater; 2) Omsorgen for Besættelsen af alle geistlige Embeder; 3) Bestyrelsen af de Midler, Storthinget til kirkelige Øjemed bevilliger; 4) Modtagelsen af alle Indberetninger fra Stifter og Synoder, samt Afgjørelse af de Sager, derved forelægges; 5) Afgivelse af Betænkning og Raad til Statsstyrelsen i alle Kirkesager; 6) Udarbejdelsen af Forslag og Andragender vedkommende Kirkens Lovgivning; 7) den øverste afgjørende Myndighed angaaende Lære, Agende, Bibeludgaver og alle de Skrifter, der bruges ved offentlig Religionsunderviisning eller Gudstjeneste.

Hvad Menighedernes Valg af deres Præster angaaer, da er dette neppe nogen nødvendig Deel af Kirkens Frihed, og kan vanskeligt bestaae med, at Kirken skal danne en sammenhængende Organisme. Konsekventserne af Valgretten turde ogsaa blive farlige for Lærens Reenhed og for Lærerstan

dens Uafhængighed. Vi bør vist være tilfredse, naar Lærerne dannes under en kirkelig Autoritets Kontrol, og vælges af den samme Autoritet, der bedst vil kunne overse den enkelte Menigheds særegne Trang, og til at afhjælpe den kan benytte sit Bekjendtskab til Aspiranternes Gaver og Dygtighed.

De, som gjøre Udkast til Kirkeforfatningen, pleje gjerne at sætte en saakaldet Rigssynode som Forsamlingens Toppunkt. Et saa kostbart og tungvindt Apparat behøver imidlertid ikke at staae til ordinair Afbenyttelse under Troeslivets Udvikling, naar Kirken kun ikke opgiver sin ældgamle Ret til at benytte det ved forefaldende Anledninger. I vore Dage f. Ex., da der kræves en Reformation eller idetmindste en Restauration baade paa Hoved og Lemmer, da det skal afgjøres, om Statskirken skal være eller ikke være, vil man — fordi al kirkelig Repræsentation mangler — ikke kunne finde noget fast Udgangspunkt, uden at kalde Menigheden selv til Orde gjennem en tilstrækkelig og anerkjendt Repræsentation. Hvor derimod kirkelige Menighedsorganer fra neden af og opad eengang ere komne til Live, vil Kirken til enhver Tid kunne ud tale sig gjennem disse, uden at den behøver at efterligne den constitutionelle Statsforfatnings store Repræsentationsmaskineri.

—e.

Ledige Embeder. 23. Novbr. Bredsted i Hertugdømmet Slesvig; c. 1000 Rd.; Kirke- og Skolesprog tydsk; Valgkald. — 4. Decbr. Stadager og Nørre-Kirkeby paa Falster; Reg.s Sum 1594 Rd., ny Anf. 354 Rd. — Værum og Ørum i Aarhuus Stift; Reg.s Sum 832 Rd., ny Anf, 208 Rd. — Embedet som ordineret Catechet og Førstelærer ved Borgerskolen i Odense.

Udnævnelser. 20. Novbr. Sognepræst for Sydstrømø Præstekald paa Færøerne, A. Djurhuus, til Provst for Færøerne. — 22. Novbr. Cand. h. H. W. Find til Sognepræst i Hammelev i Hertugdømmet Slesvig. — 27. Novbr. Adjunkt ved Roeskilde Cathedralskole, J. H. Kruse, til Sognepræst for Sølleſted paa Lolland.

Rettelser. Nr. 54—55 P. 254 Lin. 4: "Planter" læs: "Planeter". P. 355 flg. "Christian Pedersen" læs: "Christiern Pedersen". P. 355 Lin. 5: "som er" læs: "som var". P. 358 Lin. 17: "vor Literatur" læs "vore Literatorer."

Forlagt af den Gyldendalske Boghandling. Thieles Bogtrykkeri.

Ugeskrift

for den evangeliske Kirke i Danmark,

under Medvirkning af

Prof. J. F. Hagen, Pastor P. E. Lind og Pastor C. Rothe,

udgivet af

J. M. L. Hjort, Candidat i Theologien.

Nr. 58. Den 15de December. **1854.**

Indhold. 1. Erklæring; af Provst Heiberg. 2. Replik; af Udgiveren. 3. Fiat justitia, pereat mundus; af —us. 4. En Landsoverrets-Dom. 5. Dr. Monrads Psalmebogs-Udkast; anmeldt af fem Præster. 6. Prædikener af Mynster, Rudelbach og Blædel; anmeldte af —ion. 7. Ledige Embeder og Udnævnelser.

Erklæring i Anledning af Dr. Chr. H. Kalkars Anmeldelse af „En fri Kirkeforsamlings Stemme i Kirkeforfatnings-Sagen" m. v. i Nr. 48—49 af nærværende Ugeskrift, samt i Anledning af Nr. 39, 2det Stykke, „Mødet i Odense."

Det vil ikke være undgaaet nogen opmærksom Læser af det af Dr. Kalkar anmeldte Skrift „En fri Kirkeforsamlings Stemme i Kirkeforfatnings Sagen," at det indeholder 2 Hoveddele, nemlig 1) Udgiverens Betænkning i Kirkens Forfatnings Sag og 2) de 15 Punkter, som den i Odense d. 14. Juni d. A. tilstedeværende Forsamling af Præster og Lægfolk vedtog. Imidlertid findes der i Dr. Kalkars Anmeldelse en Ytring, som tyder hen paa, at denne Skriftets Dobbelthed af ham ikke er bleven fastholdt, hvilken Undertegnede ikke troer at burde lade gaae upaatalt hen. Naar det nemlig i fornævnte Anmeldelse hedder (pag. 248): „Vel kunne vi ikke indrømme, at nogle

Mænd, som samle sig for at afhandle og drøfte kirkelige Anliggender, ere berettigede til at kalde sig „en fri Kirkeforsamling"", saa maa jeg tillade mig at gjøre opmærksom paa, at Forsamlingen ikke bærer Ansvaret for Udtrykket „En fri Kirkeforsamling", men at dette skyldes Udgiveren, som ene har bestemt Bogens Titel, samt at jeg, hvis Bogens Titel forud var bleven Gjenstand for nogen Forhandling, vilde have fraraadet dette Udtryk. Dr. Kalkar henregner vel dette til „noget Underordnet"; jeg anseer det dog ikke for noget Uvæsentligt med Hensyn til den Modtagelse, Forsamlingens Theses kunne vente at finde, og jeg vilde have anseet det for heldigere, dersom disse vare fremtraadte uden Prætension og i al Beskedenhed som nogle Præsters og Lægfolks Formening.

Det skyldes maaskee ogsaa for en Deel denne efter min Formening mindre heldigt valgte Benævnelse, at der i Beretningen om Mødet i Odense (Nr. 39 af dette Ugeskrift p. 90) fremføres den Paastand, at dette Møde holdtes paa en Maade „i Opposition" mod Kirke-Commissionen. Men selv om „en fri Kirkeforsamlings" noget udfordrende Navn kan have givet Meddeleren nogen Anledning til sin Forestilling om Forsamlingens Motiver, saa maa jeg dog erklære det for uberettiget uden videre Beviis at komme offentlig frem med en saadan Paastand, der ikke vil kunne finde nogen Støtte i de vedtagne 15 Punkter, og som jeg for mit Vedkommende maa protestere imod. Det maa overhovedet beklages, hvorledes ethvert ikke ganske sædvanligt Foretagende i Livet, der vidner om nogen aandelig Bevægelse, er udsat for Miskjendelse og for at underlægges urigtige Bevæggrunde, hvad der ogsaa allerede tilstrækkeligt har viist sig med Hensyn til den omhandlede Forsamling af Præster og Lægfolk i Odense. Hos Udgiveren af det evangeliske Ugeskrift forudsættes der dog en saadan Kundskab til vore kirkelige Forhold, at han havde maattet kunne finde bedre Grunde baade for de Mænd, der først fattede Tanken om et privat kirkeligt Møde, og for de Præster og Lægfolk, der senere efter Indbydelse fandtes villige til at tage Deel i Forhandlingerne, end den at danne en Opposition mod Kirke-Commissionen. De Tider ere ikke mere, da de kirkelige Spørgsmaal

ene forhandledes blandt de Lærde. Bevægelsen er især i enkelte Egne af Landet trængt langt dybere ind i Folket, og hvor dette er Tilfælder, skeer Eet af To. Enten gaaer Lægmand sin egen Vei uden Forbindelse med eller vel endog i Opposition imod Præsten, og da er der Fare baade for det kirkelige og christelige Liv. Eller Forholdet er saa lykkeligt, som f. Ex. paa ikke faa Steder i dette Stift, at der er en tillidsfuld Forbindelse imellem den kirkeligsindede Deel af Menigheden og Præsten, saa at det bliver muligt for denne at opklare, raade og veilede i Bevægelsens Tider. Skal nu Præsten trække sig tilbage fra saadanne Forhandlinger med Menighedslemmerne, naar han endog indbydes dertil; skal han vægre sig for at bidrage ogsaa paa denne Maade, hvad han formaaer, til at bringe Ro ind i Gemytterne, til at opklare Forestillingerne ved den Belysning, som fremgaaer af den frie Discussion, til ved venlig Imødekommen at befæste Tilliden i Menighedsforholdet? Det er baade mageligere og i flere Henseender lettere at trække sig tilbage; men under Forudsætning af at Præstens Deeltagelse i slige Forsamlinger skeer med al den Besindighed, som sømmer sig hans Stilling, haabes det indrømmet, at han ikke burde være udsat for en saa skjæv Bedømmelse, som den, der ligger til Grund for det paaankede Udtryk i Evangelisk Ugeskrift Nr. 39.

Det hidtil Omtalte vilde dog neppe alene have givet mig Anledning til nærværende Erklæring. Vigtigere er det mig at udtale mig om den ved Mødet i Odense vedtagne 1ste Thesis, om hvilken ikke alene Dr. Kalkar har udtalt sig misbilligende, men som ogsaa fra andre Sider har været Gjenstand for Angreb. Dr. Kalkars Anke gaaer ud paa, at, da Udgiveren af „en fri Kirkeforsamlings Stemme" i det Forslag, der er lagt til Grund for Forhandlingen i Odense, er kommen til det Resultat, at en fuldkommen dogmatisk og liturgisk Frihed af mange Grunde er utilraadelig, saa maatte man vente, at den første Fordring, der derefter maatte opstilles, „var den: at Folkekirkens Præster ere forpligtede til at prædike Ordet og forvalte Sacramenterne i Overeensstemmelse med de hidtil gjældende Forskrifter og de lutherske Bekjendelsesskrifter, og at Menighedens Medlemmer ligeledes vare forpligtede til at forblive ved disse,"

medens derimod den første Thesis lyder saaledes: „Vi maae saavel for at værne om egen Ret, som for at fjerne Faren for et Kirkebrud, fremsætte det som en Selvfølge, at Folkekirkens Præster og Menigheder beholde Ret til at forblive ved de af Herren indstiftede Sacramenter og Ordets Forkyndelse i Overeensstemmelse med den hidtil gjældende Forskrift og de lutherske Bekjendelsesskrifter.“ Og senere yttrer Dr. Kalkar, at netop et Fredstilbud, som det Forfatteren og „den frie Kirkeforsamling“ stiller i Spidsen for sine andre Forslag, forekommer ham „at være et forkasteligt for alle Parter.“ Herved maa det først bemærkes, at det synes, som om Dr. Kalkar har overseet Slutningen af den Motivering, der førte til den omtalte 1ste Thesis, og som det derfor her maa tillades mig at minde om: ... „jeg kan“, saaledes hedder det i Udgiverens Motivering, „ikke paatage mig at løse den store Gaade. Paa den ene Side henvrages jeg til dem, som fordre hiin fuldstændige Frihed for Præsterne, fordi Ærlighed og Sandhed der reiser sit Banner; paa den anden Side staaer det for mig, at vi dog ikke tør overgive de Smaa og Umyndige .... til enhver Præsts Vilkaarlighed; og det synes mig, at det dog heller ikke er uden Ærlighed og Sandhed, naar man siger; Vi har ikke Lov til at lyve og kalde det „en Kirke“, som ingen Kirke er, har ikke Lov til at bilde os selv og Andre ind, at vi gjøre Grundloven fyldest, naar vi ignorere dens Tale om en „evangelisk luthersk Folkekirke.“ Derfor staaer jeg stille foran denne Opgave og tør Intet raade i dette Spørgsmaal ... Vil altsaa De, mine Brødre, som jeg, da lade vi være at indlade os paa hele dette Gebet og indskrænke os til at udtale de Ønsker, som vi ere overbeviste om ere retmæssige og gode. Jeg mener, at, hvad vi, der for Samvittighedens Skyld ikke kunne slippe det Gamle, egentlig kun have Kald og Berettigelse til at kræve ved Kirkeforholdets Ordning heri Danmark, det er dette, at vi i Folkekirken faae Lov og Frihed til under alle Omstændigheder at blive ved det gamle Ord og de gamle Sacramenter, medens vi lade det staae derhen, hvilke Rettigheder i Lære og Sacramenter der ellers tilstaaes dem, som ønske en større Udstrækning af Friheden end den, som hermed kan bestaae.

Derfor foreslaaer jeg som Udgangspunktet for denne Forsamlings Udtalelser i Forfatningssagen Følgende:

1) Vi maae saavel for at værne om egen Ret o. s. v."

Om det Resultat, hvortil den anførte Slutningsrække har ledet, i kirkelig Henseende er forsvarligt, derom kan der haves, og haves, forskjellige Meninger; men det forekommer mig klart, at Dr. Kalkar ikke kan have Ret, naar han mener, at man efter den forudgaaede Motivering, altsaa i logisk Henseende, kunde vente, at Forsamlingen maatte have opstillet sin første Fordring i en ganske anden Retning.

For ikke for mit personlige Vedkommende at blive stillet i et andet Forhold til dette vigtige Punkt, end jeg altid har staaet, saa maa jeg herved erklære, at jeg med Dr. Kalkar anseer det for aldeles fornødent, at Folkekirkens Præster fremtidigen paalægges den samme Forpligtelse med Hensyn til Ordets Prædiken og Sacramenternes Forvaltning i Overensstemmelse med de hidtil gjældende Forskrifter og de lutherske Bekjendelsesskrifter, som de hidtil have havt som Præster i den evangelisk lutherske Kirke, og at Menighedens Medlemmer ligeledes maae være forpligtede til at forblive ved disse. Dog vilde jeg, forsaavidt Talen her er om en Sætning, der kan anseés for stikket til at stilles i Spidsen af et Forslag angaaende Folkekirkens Forfatningssag, i dette Stykke hellere slutte mig til Kirke-Commissionen, der i sit Andragende (Betænkninger og Andragender etc. pag. 2.) opstiller det som en Forudsætning, hvilken den udtaler for at forebygge al Misforstaaelse, at i Overeensstemmelse med Grundlovens § 3 den danske Folkekirkes paa den hellige Skrift grundede Bekjendelsesskrifter vedblive at være de samme, som anføres i Danske Lov 2—1, saa at den lovgivende Magt, hvilken Form vor Kirkeforfatning end modtager, ikke kan have Myndighed til at indføre nogen Lære, som er stridende imod disse Bekjendelsesskrifter. Thi herved udtales det endnu bestemtere, at den evangelisk lutherske Kirke iblandt os ikke med sit Navn har forandret sit Væsen, men den evangelisk lutherske Kirkes Lære er og maa forblive at være Folkekirkens Lære. Er dette fastsat, saa maa det vistnok med Nødvendighed fremgaae heraf, at Forpligtelsen til at følge Læren ogsaa maa blive den

ſamme, ſom hidtil, for dem, ſom ville høre Kirken til; kun at denne Forpligtelſe ikke er det Primaire, men en Conſeqvents deraf. At Sagen ogſaa ſaaledes i tidligere Tider hiſtoriſk har udviklet ſig i vor Kirke, behøver jeg kun at henpege paa.

Uagtet jeg ſaaledes vedkjender mig og ſtedſe har vedkjendt mig den Anſkuelſe, at der ikke med Henſyn til Læren eller Læreſriheden er ved Grundloven foregaaet nogen Forandring i vore kirkelige Forhold indenfor Folkekirkens eget Omraade, ſaa ſkjønner jeg dog ikke rettere, end at Forſamlingen i Odenſe uden nogen Inconſeqvents fra ſit Standpunkt har kunnet vedtage ogſaa den omhandlede 1ſte Theſis. Thi de vedtagne 15 Theſes kunne ifølge deres hele Form og ſkulle ikke betragtes ſom et omfattende Forfatningsforſlag, men kun, hvad der udtrykkeligt er fremhævet i den Betænkning, der blev lagt til Grund for Forſamlingens Forhandlinger, ſom Ønſker, til hvilke man efter Omſtændighederne og uden noget udvortes Kald til at give Raad i Forfatningsſpørgsmaalet maatte indſtrænke ſig. Men hvad navnlig det førſt vedtagne Punkt angaaer, ſaa ſkulde dette ved at aflægge et Vidnesbyrd om Forſamlingens eget Standpunkt i Kirken angive den Ret, paa hvilken Forſamlingen under hvilkenſomhelſt Kirkeforfatning maatte have et uafviſeligt Krav.

Men dette Krav — thi dette er jo Meningen af Dr. Kalkars og Andres Anke — er et altfor ſtort Minimum, og det gaaer ikke an at lade det ſtaae derhen, hvilke Rettigheder i Lære og Sacramenter der ellers kunne tilſtaaes dem ſom ønſke en ſtørre Udſtrækning af Friheden. Med Henſyn hertil kan det fuldkomment indrømmes, at Kirken ſelv maa omgjorde ſig med ſkarpere Beſtemmelſer, medens det formenes, at en privat Forſamling maa lægge Vægten af ſin Udtalelſe ganſke ſærdeles paa det Forhold, i hvilket den ſtiller ſig til Kirken og derved aflægger et Vidnesbyrd enten for eller imod. Forſamlingen har i ſin 1ſte Theſis aflagt et Vidnesbyrd for ſin egen faſte Vedhængen ved den evangeliſk lutherſke Kirke, ſom formenes at have ſin Betydning med Henſyn til Spørgsmaalet om, hvorvidt den evangeliſk lutherſke Kirke har ſlaaet Rod i det danſke Folks Hjerte, eller ikke. Det var ubentvivl et uheldigt og misviſende Udtryk, naar Grundloven optog Navnet „Folkekirke"; men ſkal

Navnet nu haandhæves, saa maa det være derved, som jo ogsaa er bleven gjort gjældende, at Fleerheden af Folket indbefattes deri. Men saa er det ogsaa godt, at der fremkommer ret mange og kraftige Vidnesbyrd — imod dem, der sige det Modsatte — for, at Folkets store Fleertal af Hjertet hænger ved Fædrenes Tro. Dersom ret mange saadanne Vidnesbyrd kom frem fra forskjellige Egne af Landet, saa skulde de, i hvis Hænder Afgjørelsen af Kirkens Forfatningssag vil blive lagt, ikke finde stor Betænkelighed ved at gjentage de gamle Bestemmelser om Forpligtelsen paa de symbolske Bøger. Thi om det end i forgangne Tider, som vi have oplevet, paa den ene Side har viist sig, at de, der holdt fastest ved det lutherske Lærebegreb, ikke kunde drive nogen Ret igjennem paa Grund af Forpligtelsen paa Bekjendelsesskrifterne, saa at en Forpligtelse, som ikke kan overholdes, synes Mange unyttig; og paa den anden Side ikke kan nægtes, at en vis Lærefrihed finder sine Sympathier hos adskillige baade Præster og Lægfolk, der ikke forlange denne Frihed for dem selv, men for Andre, saa have dog disse Sympathier ikke bevæget Forsamlingen i Odense til at gaae videre, end at sige: vi forlange kun Ret for os selv til at blive ved det Gamle, medens vi hverken føle os kaldede eller berettigede til at gjøre Fordringer for dem, der ønske en dogmatisk og liturgisk Frihed, som ikke hidtil har været tilstaaet indenfor Kirkens Enemærker, men maae overlade til dem selv, hvorvidt de ville fremkomme med og hos Kirkens rette Styrere kunne gjøre deres Fordringer gjældende. Dette kan dog vistnok kun meget uegentligen kaldes „et Fredstilbud", og neppe med Rette betegnes som „forkasteligt for alle Parter." Der er visselig ingen Fare at befrygte fra Folk, der udtrykkeligt fremsætte det som det første Punkt af deres kirkelige Overveielser, at de ville have Ret til at forblive ved det Gamle og hænge derved med Kjærlighed. En saadan Udtalelse, udgaaet fra Mænd i forskjellige Livsstillinger og fra forskjellige Menigheder, synes meget mere at maatte være baade oplysende med Hensyn til hvad der rører sig hos Folket, og veiledende med Hensyn til Afgjørelsen af Kirkens Forfatningsspørgsmaal.

Fra et saadant Synspunkt er Forsamlingens Udtalelse i

Odenſe med Henſyn til dens 1ſte Theſis bleven betragtet og tiltraadt af Undertegnede.

Kjerteminde d. 4. Decbr. 1854.

C. Heiberg.

Replik.

(Af Udgiveren.)

I Anledning af den Anke, ſom i foranſtaaende Artikel er udtalt over mig af Hr. Provſt Heiberg, ſkal jeg med et Par Ord ſøge at viſe, at det paaankede Udtryk ei blot ikke fortjener Dadel, men er det rigtige, til Kjendsgjerningen tilſvarende.

Jeg ſkal nu ikke opholde mig ved den latterlig anmaſſende Titel: „en fri Kirkeforſamling" — (vel i Modſætning til „den ufrie, kongevalgte Commiſſion") —, iſær efter at Provſt H. har oplyſt, hvad imidlertid Ingen a priori kunde vide, at dette Udtryk ſkriver ſig alene fra Paſtor Birkedal. Heller ikke ſkal jeg videre fremhæve, at jeg umiddelbart (i Mai) efter Mødet i Odenſe, gjennem en paalidelig Kilde tilfældigviis erholdt Underretning om det, hvilken gik ud paa, at et ſaadant Møde, i Modſætning til Kirke-Commiſſionen, var foranſtaltet af Præſter af den grundtvigſte Retning, med Tilkaldelſe af et Par Præſter, der ikke tilhørte denne Retning, ſamt nogle Lægfolk, og at under Forhandlingerne de ikke-grundtvigſke Præſter og Lægfolkene havde faaet Majoriteten og bevirket væſentlige Forandringer i de foreſlaaede Theſes (hvorfor jeg ogſaa i min Beretning i Ugeſkriftet Nr. 39 har brugt det Udtryk, at Mødet „paa en Maade" holdtes i Oppoſition til Kirke-Commiſſionen). Men jeg vil derimod ſpørge Hr. Provſt Heiberg, hvad Betydning hele Mødet da faaer, derſom det ikke holdtes med Henſyn eller i Oppoſition — (thi det er her eet) — til Kirke-Commiſſionen. Eller vil Provſt H. maaſkee paaſtaae, at det var ſaadan ganſke tilfældigt og uden Henſyn til Kirke-Commiſſionen, at diſſe Mænd traadte ſammen for at drøfte kirkelige Anliggender? Der

er her et post, som tillige er et propter (post her med Bibetydningen af „under", da Kirke-Commissionens Forhandlinger traf sig længere ud end det egentlige Odense Møde). Et af to, enten var der hos Odense-Forsamlingen intet Oppositionelt mod Kirke-Commissionen, og da er det uforklarligt, hvorfor den netop da kom istand og hvorfor den ialtfald ikke oppebiede Resultaterne af Kirke-Commissionens Forhandlinger; eller ogsaa maa det have været dens Hensigt at indvirke paa eller afgive Vidnesbyrd mod disse, og da seer jeg ikke, med hvad Ret Provst H. kan anke over det af mig brugte Udtryk.

Om Provst H.s egen Betragtningsmaade og hans Mening med at tiltræde Odense-Forsamlingens Beslutninger kan der naturligviis, efter den foranstaaende „Erklæring", ikke være nogen Tvivl; men selve den Titel, hvorunder Mødets Beslutninger udsendtes i Verden, vidner nokſom om den egentlige Betragtningsmaade hos dem, fra hvem det nærmest er udgaaet.

Fiat justitia, pereat mundus!

I en Række af Aar har det stadigt paa denne Aarstid, ved Modtagelsen af de trykte Landemodsacter og de deri indeholdte Regnskabs-Extracter, faldet mig paa Sinde, at derved var Adskilligt, som sandelig burde paatales. Men deels er en saadan Paatale stedse ubehagelig at udføre, fordi man nødig vil foraarsage saavel den Dadlede Sorg, som sig selv mueligviis Uvillie; deels har Indsenderen i Almindelighed kun liden Lyst til at fordybe sig i oeconomiske Beregninger, der i Almindelighed kun ere libet frugtbare for Aanden. Han har derfor fra Aar til andet ventet, at Andre skulde paatage sig denne Censur; men da dette nu ikke er skeet, saa kan han ikke længere med god Samvittighed henskyde fra sig den Tanke, at det maaskee netop er ham, der har Kald til at gjøre det, og derfor ikke tør undslaae sig derfor.

Vi mene nu ingenlunde Bestyrelsen af de forskjellige geistlige Kassers Obligationsformue, der nøiagtig angives i Regnskaberne, og som under Stiftsøvrighedens samvittighedsfulde An-

svar roligt beroer i Stiftskisten uden hverken at indgaae eller udgaae i Regnskabet. Vi mene naturligviis kun de virkelige aarlige Indtægter og Udgifter, eller Regnskabet over „Contanterne."

Naar vi tage Middeltallet for de sidste 5 Regnskabsaar 1849—53, ere Regnskabssummerne for

Nr. 1.	Den geistlige Enkekasse	15,450	Rdl.	13¾ ß.
„ 2.	Præste-Hjælpe-Enkekassen	4,993	—	63½ -
„ 3.	Skolelærer-Enkekassen	3,912	—	21½ -
„ 4.	Det geistlige Brandsocietet	3,422	—	50¾ -
	Tilsammen	27,778	Rdl.	52¾ ß.

For at føre Regnskab over disse ikke store Summer, er Kassereren lønnet med 1,173 Rdl. 26 ß. Den høieste Lønning i disse Aar har været 1849 med 1240 Rdl. 53 ß; den mindste 1852 med 1121 Rdl. 28 ß. Hertil kommer, at Kassereren efter den nye Fundation for Præste-Enkekassen § 5 faaer 2 Rdl. af hver Indtrædende i Douceur for Policen. Han har saaledes i aarlig Gage lidt over 1200 Rbd. Dette er lidt over $\frac{1}{23}$ af det hele Regnskabsbeløb eller omtrent 4¼ Procent. Dette er dog en enorm Lønning! Dersom andre Kassерere skulde lønnes i samme Forhold, saa skulde en Mand, som fører Regnskab blot over 100,000 Rdl. lønnes med 4,500 Rdl. I den Berlingske Tidende blev for Noget siden Middelsummen af Kjøbenhavns Fattigvæsens Regnskab for Aarene 1848—52 angivet til lidt over 334,000 Rdl. Skulde Communen lønne Fattigvæsenets Kasserer i samme Forhold, hvorefter Geistligheden maa lønne sin Kasserer, saa skulde han have i aarlig Lønning 14,445 Rdl. eller omtrent 3 Statsministeres Gage. Og hvormange Kassерere have ikke Regnskab for endnu langt større Summer. En Amtsforvalter vilde formodentlig faae omtrent 20,000 Rdl. i aarlig Gage. — Af alle Danmarks 1014 geistlige Embeder er der 581, altsaa over Halvdelen, der ikke naae til Kassererens Gage 1200 Rbd. Naar vi medtage de Embeder, af hvis Indtægter der afgaaer Pension, saa er omtrent ¾ af Landets Præster ringere lønnet end denne Kassererpost. Mange af disse Embeder ere i Sjelland, og Indhaverne sidde ofte i meget for-

trykte oeconomiske Omstændigheder, men maae dog give deres Bidrag til disse Kasser, af hvis Indhold saa meget spildes til overdrevne Lønninger.

Denne Kassererpost er derhos mageligere end de fleste andre, efterson Provsterne som bekjendt besørge den besværligste Deel af Incassationen. Den nærværende Kasserer, der har et andet vigtigt Embede at varetage, behøver derfor blot at skjænke Kassererforretningerne et Par Timer om Dagen, stundom knap saa meget, stundom henimod Landemodet eller Terminen lidt mere. En ordineret Catechet har 36 ugentlige Timer og derhos sine præstelige Forretninger. Dog har han høiest halv Løn mod Kassereren.

I nogle Tilfælde er Lønningen virkelig latterlig. Saaledes indtraf i Aarene 1851—52 ingen Brandskader blandt Societetets Medlemmer. Kassereren havde følgelig, med Undtagelse af at han i Terminen hævede et lidet Rentebeløb, slet ikke noget Andet at gjøre, end at udbetale Gage til sig selv og til Revisor samt nogle Contoirudgifter. Og for denne Uleilighed er han lønnet det ene Aar med 258 Rdl. 40 ß; det andet Aar med 267 Rdl. 16 ß. — Det hele Regnskab fylder ikke noget Qvartark; det kan revideres paa et Qvarteer, dog er hvert Aar betalt 20 Rdl. i Revisionsgebyhr! Overalt ere Brandskaderne aldrig talrige. I de sidste 10 Regnskabsaar er ikkun indtruffen nitten Brandskader, hvilket giver et Middeltal af under 2 Brandskader om Aaret, og ved mindre Skader, hvor Beløbet kan dækkes af Beholdningen, foretages ikke engang Repartition.

I andre Tilfælde er den harmelig. Det er saaledes bekjendt, at Pensionen for en Skolelærer-Enke af Skolelærer-Enkekassen er 15 Rdl. om Aaret. Imidlertid er Kassererens Lønning efter et Middeltal for de samme fem Aar 200 Rdl. 4⅓ ß, og Revisors Gebyhr er 30 Rdl. aarligt. Kasserer og Revisor tage saaledes tilsammen 5 Rdl. 4 ß mere, end 15 Enker med Familie tilsammentagne have i Pension!

Det er nemlig ikke blot Kassereren, men ogsaa Revisoren, der lønnes urimeligt høit. Denne sidste erholder for Nr. 1 en Betaling af 100 Rdl. aarligt, for Nr. 2 og 3 tilsamm[illegible]

60 Rdl., for Nr. 4 alene 20 Rdl., ialt 180 Rdl. Dette er vistnok en meget høi Betaling, tilmed for saa simple Regnskaber. Vi have til Sammenligning anført Kjøbenhavns Fattigvæsens Regnskab, der er saa mange Gange større og langt mere sammensat. Skulde Revisionen for dette lønnes i samme Forhold, vilde den, afseet fra Vanskeligheden, koste aarligt 1900 Rdl. Men for Revisionen af samme betales til twende Revisorer kun 200 Rdl. En øvet og duelig Revisor gjennemseer vistnok gjerne de geistlige Regnskaber for 25 Rdl. eller mindre. Men vi indsee overalt slet ikke Nødvendigheden af at betale for Revisionen. I Fyens Stift betales den ikke; men den besørges ogsaa der af tre Præster, og Bestyrelsen er hos en Direction, hvortil Præsterne selv vælge Medlemmer. For ikke at tale om, at samtlige Skole- og Fattigregnskaber over hele Landet revideres uden Betaling, ville vi kun anføre det nærliggende Exempel, at samtlige Provsternes Regnskaber for Skolelærer-Hjælpekasserne, der hvert for sig er større, revideres uden Betaling; hvorfor skulde da det mindre Regnskab for Skolelærer Enkekassen ikke kunne blive det? Der er vel ikke eet af Landemodets Medlemmer, der alle ere øvede i Regnskabsvæsen, som vilde undslaae sig for at udføre Revisionen, dersom han blev udvalgt dertil; hvorefter Landemodet kunde decidere Revisionsbemærkningerne og Regnskabsførerens Besvarelser.

Overalt burde vistnok i Sjelland, saavelsom i Fyen, Geistligheden selv have nogen Andeel i Bestyrelsen af disse Midler, saameget mere, som de samtlige ere opstaaede ved Indskud af Præsterne. Da vilde vistnok ogsaa Administrations- og Contoirudgifterne faae den Indskrænkning, hvortil de trænge; thi de ere meget betydelige og oploebe til et Middeltal af 155 Rdl. 89 ß aarligt. — De aarlige Udgifter til „Skrivematerialier, Porto osv." opføres med et Middeltal af 54 Rdl. 38 ß aarligt, hvilket visselig er meget for et Contoir med een eneste Contoirist, der endda sjeldent er tilstede. Ogsaa kunde man ønske oplyst, hvad det er for en Mængde „Bogbinder- Bogtrykker- og Sadbelmagerarbeide" der aarligt opføres i Regnskabet. — Ligeledes findes 25 Rdl. at være betalte „for Opgjørelse af Kassens Status". Naar Kassen lønner Kassereren

saa høit, saa synes de Bidragende vistnok at kunne forlange, enten at han selv beregner sin Kasses „Status," eller at han i manglende Fald selv betaler den, der skal hjælpe ham dermed. Til Sammenligning ville vi anføre, at ifølge det sidst aflagte Regnskab for Aalborg Stifts geistlige Enkekasse er Kassereren lønnet med tredsindstyve Rdl., og Contoirudgifterne have været 2 Rdl. 48 ß.

Naar man sammenfatter alt dette, saa seer man let, at det hele Kassevæsen er urimeligt dyrt. Vi vide vel, at disse Lønninger ere fundatsmæsige; men det er netop Klagen, først at Sligt nogensinde kunde blive fundatsmæsigt, og dernæst, at man har ladet det blive staaende, endskjøndt samtlige Fundatser ere reviderede. Præste-Enkekassen fik ny Fundats 1829; Hjælpe-Enkekassen ligeledes 1853; Skolelærer-Enkekassen fik Tillægs-Bestemmelser 1839, og Brandsocietetet fik ny Fundats 1845. Naar man har villet have en Forøgelse af de Bidragydendes Contingenter, have Fundatserne ikke været uforanderlige, hvorfor skulde de da være ivеien for Borttagelsen af aabenbare Misbrug [1]).

Fundationen for Præste-Enkekassen § 10 fastsætter Kassererens Løn til „$\frac{1}{20}$ af Renteindtægten" eller 5 Procent. For at have den Uleilighed at modtage 1000 Rdl. i Renter betales han altsaa med 50 Rdl. deraf. Kassens rentebærende Capital er 283,000 Rdl. Det er en skjønne Lønning for ringe Møie!

Den nye Fundats for Hjælpe-Enkekassen § 7 bestemmer Kassererens Løn til 150 Rdl. og Revisorens til 30 Rdl. Vi have ovenfor seet, at Regnskabssummen ikke naaer fem Tusinde Rigsdaler; Lønningerne ere altsaa 36 Rdl. af hvert Tusinde.

---

[1]) Allerede 8. Septbr. 1841 erhvervede man kongelig Resolution paa eventuel Forøgelse af Bidraget til Hjælpe-Enkekassen. Dette ansattes ved en ny Resolution af 16. Juni 1851 til over det tredobbelte af det oprindelige Bidrag, og i Aarene 1852 og 1853 har det end yderligere erholdt betydelig Forøgelse, saa at det nu er en betydelig Afgift af Kaldene. Naar Kassen saa ideelig er i Trang, er den største Oeconomie i Kassevæsenet vistnok ufravigelig Pligt, og enhver Ødselen i den Retning er en Uretfærdighed mod de Bidragydende Præster.

Vi have seet, at Kasserer og Revisor lønnes af Skolelærer-Enkekassen med 230 Rdl. 4 ß aarligt. Da en Skolelærers aarlige Contingent er 2 Rdl., saa opsluge disse Lønninger Contingenterne fra 115 Skolelærere, medens Kassen beholder Forpligtelsen imod disses eventuelle Enker!

Kassererens høie Lønning for Brandsocietetet endogsaa i de Aar, hvor han slet ikke har Andet at bestille end at udbetale sig selv og Collega Gage af det modtagne Rentebeløb, kommer deraf, at den er fastsat efter det tegnede Assurancebeløb. Men da dette ingensinde indgaaer i Kassen eller udgaaer deraf, bør Gagen beregnes til Procenter af Kassens virkelige Indtægter og Udgifter, ligesom ved andre Kasser, hvorved Gagen vil komme til at staae i et passende Forhold til Arbeidet.

Da Biskoppens Amanuensis tidligere mod en Godtgjørelse besørgede disse Kassererforretninger, saavidt Kasserne dengang existerede, har dette mærkelige Embede kun havt tvende Indhavere, der have havt det som et Accessorium til andre Embeder. Da det saaledes ikke er noget selvstændigt Embede, og heller ingenlunde kan bestjæftige en Mand, burde vistnok Forretningerne atter gaae tilbage til Amanuensis mod en billig Godtgjørelse, og Revisionen besørges af Landemodet.

—us.

Præstens Pligt i Henhold til Forordningen af 30te April 1824. — Den 30te November 1849 viedes i Bjeverskov Sogn en Karl og en Pige, om hvilken sidste det senere oplystes, at hun havde nydt urefunderet Understøttelse af Kjøbenhavns Fattigvæsen. Bjeverskov-Sogneforstanderskab anlagte nu Sag imod Forloverne og fordrede dem tilpligtede in solidum at holde Bjeverskov Sogns Fattigvæsen skadesløst for alle de Udgifter og Tab, som disse Ægtefællers og deres nuhavende og tilkommende Børns Forsørgelse har foranlediget eller fremdeles maatte foranledige, samt at tilsvare Sagens Omkostninger. I denne Sag har Lands-Over- samt Hof- og Stadsretten 2den

October d. A. afgivet følgende Kjendelse: „De Indstævnte have formeent, at den under Sagen omhandlede Hindring for Ægteskab, hvilken nævnes i Forordningen 30te April 1824 § 3 under Nr. 10, henhører under de Punkter, med Hensyn til hvilke vedkommende Præst efter Frd. § 4 skal forsyne sig med authentiske Beviser og for hvilke Forloverne ikke skulle indestaae, og heri findes de at maatte gives Medhold; thi hvorvel det i § 4, 3die Punktum, hvor der handles om, at Forloverne ikke bør hver borge for een af de Paagjældende, hedder: „men begge bør indestaae for, at ingen lovlig Hindring gives imod det attraaede Ægteskab", findes denne Bestemmelse dog at maatte forstaaes saaledes, at den stemmer med Paragraphens første Deel, hvor det, efterat det er bestemt, at Præsten skal angaaende de i § 3 nævnte Punkter, forsaavidt disses Natur tilsteder det, forsyne sig med authentiske Beviser, siges: „men ivrigt bør han til Sikkerhed for at intet Andet er hinderligt for Personernes ægteskabelige Forbindelse, affordre disse tilstrækkeligt Forløfte, „hvilket kun kan antages at sigte til de Ægteskabshindringer, hvis Ikke-Tilværelse, efter deres Natur, ikke kan godtgjøres ved authentiske Beviser, men blandt disse Hindringer henhører ikke den i § 3 under Nr. 10 nævnte". — Som Følge af det saaledes Antagne frifandtes de indstævnte Forlovere for Citanternes Tiltale. (cfr. Juridisk Ugeskrift 2den Decbr. 1854.)

Dr. Monrads Psalmebogs-Udkast.

Dr. Monrad har, endnu medens han beklædte Bispos-Embedet over Lollands-Falsters Stift udgivet sit Forslag til en ny Psalmebog, betitlet: „Evangelisk christelig Psalmebog", ny Udgave. Dette Forslag er fremkommet paa en Tid, i hvilken Landets offentlige Anliggender i høi Grad have draget Opmærksomheden bort fra det, som angaaer Kirkesamfundets Vee og Vel. Den hele Psalmebogssag overhovedet, der er saa vigtig for Fornyelsen og Oplivelsen af Huus-Andagten, af Kirketjenesten, af det christelige Liv i Almindelighed, egnede sig

dog virkelig til at fængsle Almeenopmærksomheden og burde have taget denne i Beslag som et ikke ringe Vækkelsesmiddel. Men nu maa man betragte det som en Lykke, at denne Sag ikke reent er bleven lagt paa Hylden, takket være isærdeleshed de dygtige og nidkjære Præster, som fra Førstningen af have sat denne Sag i saa god Bevægelse, at denne nu ikke godt kan standses, men maa komme til Hvile i et Resultat, der, som vi haabe, ikke kan undgaae at blive et hæderligt Vidnesbyrd om vor Tids Bestræbelser i denne Retning. Biskop Monrads Forsøg er vistnok bleven paaagtet saavel af Evangelisk Ugeskrift, som andensteds, men ikke, som det synes os, paa en tilstrækkelig anerkjendende Maade, og saaledes, at de Fortrin netop ere fremhævede, som i høi Grad gjøre hans Psalmebog skikket til at afløse den hidtil autoriserede. — I Betragtning heraf er nærværende Anmeldelse bleven til.

Der er ikke nogen Bog i Landet, der i den Grad maa betragtes som Menigmands Eiendom, som netop Psalmebogen. Skal denne ombyttes med en anden, maa alt det, som kan lette Ombyttelsen, være en Gjenstand af den største Vigtighed og fordre omhyggelig Overveielse. Det Roeskildske Convents Psalmebog er ikke affattet med tilbørligt Hensyn hertil, hverken i Henseende til Maaden, hvorpaa den evangelisk christelige Psalmebogs Psalmer ere optagne eller til Indordningen af det Gamle i det Nye. Derimod har Conventet tilveiebragt et stort Udvalg af fortrinlige gamle og nye Psalmer, og derved i høi Grad lettet Arbeidet for den, som væsentlig vilde sætte det som Formaalet for sit Arbeide, at udfinde Maaden, hvorpaa det Nye letteſt kunde fortrænge det Gamle. Dette er Biskop Monrads afgjorte Fortjeneste, og i sin Fortale har han herom yttret sig klart og bestemt. Som en Følge af denne Grundsætning har M. optaget af den evangelisk christelige Psalmebog, der med Indbefattelse af Mynsters Tillæg har 617 Psalmer, ialt 236, nemlig hele Tillægget (paa een nær) og 181 af den oprindelige Bog, samt givet en Fortegnelse, der viser, hvor disse Psalmer af den saakaldte nye Udgave gjenfindes i den gamle. Den „nye Udgave" indeholder ialt 574 Nummere (Roeskilde Convents har 553), og følgelig 338, som ikke findes

i den gamle Psalmebog og som ere valgte med megen Omhu. Men af disse 338 Psalmer findes 220 i det Roeskildske Convents, et Antal, som formeentlig tilstrækkelig giver, at Biskop M. har respecteret Comiteens Arbeide. Af Monrads eget Udvalg findes altsaa 118, og i denne Række ere mange af Bogens ypperste Psalmer.

Betragter man nu Forholdet mellem vor nærværende Psalmebog og det foreliggende Forslag, saa vil man finde, at Biskop M. har optaget alle de Psalmer af den gamle, som i Almindelighed bruges ved kirkelige Leiligheder og som især Landsbymenighederne ere saa vante til, at de ligefrem ikke godt kunne undværes eller slippes paa eengang, naar man da ikke tilligemed den gamle Psalmebog skal ligesom rive alle gamle Stemninger og Toner ud af Kirkefolkets Liv. Os synes det afgjort, at man altid bør respectere saa meget af det Gamle, som paa en god og fornuftig Maade lader sig forsone med det Nye. De Psalmer, som forøvrigt ere optagne af evangelisk christelig Psalmebog ere unegtelig de bedste, som kunne findes, saadanne som mindst bære Spor af den Rationalismens Tid, paa hvilken Samlingen kom istand, men at paavise dette i det Enkelte ligger udenfor nærværende Anmeldelses Formaal. At optage færre af den Evangeliske Psalmebog eller blot de, som i Almindelighed bruges ved visse ministerielle Leiligheder, synes os en altfor intolerant Fordring, især i Betragtning af, at vore Menigheder heller ikke strax ville kunne forsone sig med alt det Nye og den dybere poetiske, christelig inderligere Tone, som gaaer igjennem den nye Part af Psalmebogen.

Naar vi herfra gaaer over til en Sammenstilling mellem den Roeskildske Convents Psalmebog og Monrads Forslag, saa vil man først finde, at M. har optaget omtrent ligesaa mange Psalmer af Conventets (nemlig 220), som af den evangelisk-christelige. Man vil maaskee her strax gjøre den Indvending, at dette dog synes at tyde paa en Undervurdering af Conventets i saa mange Henseender fortjenstlige Arbeide. Vi maae imidlertid bemærke herimod, at Conventets Psalmebog ligesaavel som M.s endnu kun foreligger som Forslag, og at M. vistnok er i sin gode Ret, naar han har selvstændiggjort sit Forslag ved deels ikke at have optaget flere af Conventets (rigtigere var det maaskee at sige: ikke at have valgt flere i Samklang med Conventets), deels føiet 118 nye Psalmer til af sit eget Udvalg. Dertil kommer, at M. — som bekjendt — har fraveget aldeles den Anskuelse, som Conventet har udtrykt i at file, rette og omdigte paa de benyttede Psalmer. M. har villet, at Psalmer, som valgtes, skulde, saavidt muligt, tages ganske ubeskaarne og

i deres oprindelige Skikkelse. Hvad der ikke i sin oprindelige Form egnede sig til Brug i den paatænkte nye Psalmebog, det — har han meent — burde udelades. Dersom man er enig med Biskop M. i Anerkjendelsen af dette Princip, og det forekommer os at være af den Beskaffenhed, at det vanskelig skal kunne forkastes, især i Betragtning af den danske Psalmedigtnings store Rigdom, baade fra den ældre og yngre, ja alleryngste Tid, saa maa man vide Forf. Tak for den Consequents og Critik, hvormed det er gjennemført, og for det Hensyn, der er taget til Psalmernes Melodier. Man kan unegtelig paavise mange Psalmer af Conventets Udvalg, som man gjerne kunde ønske optaget i den Psalmebog, som engang bliver autoriseret, men naar man først er bleven enig med sig selv om den Grundtanke, at et vist Parti af den evangelisk-christelige Psalmebog skal have sin Plads i den nye Bog, (og deri har jo baade Conventet og M. været enige) saa kan der vanskelig blive Plads til Alt, hvad man ønsker, tilmed naar man, som Biskop M., har indsat 118 nye og gode Psalmer af eget Udvalg.

At critisere disse 118 Psalmer i deres Enkeltheder ligger ogsaa udenfor denne korte Anmeldelses Formaal. Her maa det være nok at antyde som vor Fællesmening, at Udvalget i det Hele er gjort med Smag og dyb christelig Følelse, og at det ret var ønskeligt, at Hr. Etatsraad Ingemann under det Psalmebogshverv, som han har faaet, vilde have sin Opmærksomhed henvendt paa disse i Forslag bragte Psalmer. De særlige Bemærkninger, som enkelte af disse Psalmer kunde opfordre til, og som vistnok for en Deel beroe paa et Skjøn, skulle vi maaskee ved en anden Leilighed komme tilbage til.

Saaledes som Biskop M.s Forslag foreligger vil det i sin Heelhed, trods sine store Fortrin i alle Retninger, dog behøve et Eftersyn og en Fuldstændiggjørelse med Hensyn til Aftrykningen af Bønner, Collecter, Epistler og Evangelier. Forinden dette skeer og forinden den altsaa overgives til kirkelig Brug paa de Steder, hvor Menighed og Præst maatte kunne enes om Indførelsen af denne „Nye Udgave", ville vi ikke mangle Anledning til at tilstille den høiærværdige Forf. nogle specielle Bemærkninger, der maaskee turde egne sig til at tages under fornyet Overveielse, og hvoraf vi foreløbigen ville udhæve den, at Psalmebogen dog vistnok helst bør trykkes som Vers, en Omstændighed, der saare ofte baade letter Læsningen og den hurtige Opfattelse af Melodien.

Med de bedste Ønsker for det Psalmebogs-Arbeide, som Ingemann og Fenger ville fuldbringe, og med Tillid til, at den danske Kirke vil modtage den meest vellykkede Psalmebog

med den ſtørſte Glæde og Takſigelſe, ſkulde det vanſkelig fortrynde os, at vi atter have erindret om det fortrinlige Forſlag, der er bleven Reſultatet af Biſkop Monrads omhyggelige og chriſteligt alvorlige Arbeide i Pſalmebogsſagen.

I Muſſe Herreds Præſteconvent paa Lolland den 6te December 1854.

H. Jessen til Vigsnæs. **Ehrenreich** til Vaabenſted. **Hallager** til Taars.

Dresler til Thoreby. **Krogh** til Maibølle.

Prædikener holdte i Aarene 1852 og 1853, af Dr. J. P. Mynſter. Kbhvn. 1855. — Det er med veemodig Glæde, at vi modtage denne Samling af Mynſters Prædikener, de ſidſte, ſom det forundtes ham at holde i dette Liv, ſamt een, ſom han havde udarbeidet til Søndagen efter hans Død, men ſom han ikke kom til at holde, da han bortkaldtes forinden. Vi gjenfinde i diſſe Prædikener den ſamme Aandens Rigdom, den ſamme Troens Kraft og Sikkerhed, den ſamme Kjærlighedens Fylde, den ſamme uforlignelig ſkjønne Sprogform, ſom i den høiærværdige Forf.s tidligere Prædikener; men hvad der forøger den opbyggende og gribende Virkning af denne ſaavelſom af de ſidſte Prædikenſamlinger fra hans Haand, er det chriſtelige Haabs ſtærkere Fremtræden, er Udgydelſen af en ſtille Forklarelſens Glands over dem, en Afſpeiling af den, der var udgydt over hans hele Perſonlighed. Navnlig vil Ingen uden dyb Rørelſe læſe den ubeſkrivelig deilige Prædiken paa anden Juledag 1853, den ſidſte, han holdt, hans Svaneſang; og Læsningen af den vil for alle dem, ſom vare tilſtede, da den holdtes, fornye et dyrebart Minde. — Af ſamme Forf.s **Kirkelige Leiligheds-Taler** er andet Binds 1ſte Hefte udkommet, ſom indeholder fire Confirmationshandlinger, fem og tyve Brudevielſer, ſamt Begyndelſen af Gravtalerne. Med eet Hefte endnu, ſom vil indeholde Slutningen af Gravtalerne, vil Samlingen være ſluttet. —ion.

Kirkepoſtille over Evangelierne af Dr. A. G. Rudelbach. 10de Hefte. Kbhvn. 1854. — Med dette Hefte er andet og ſidſte Bind af den høiærværdige, ſtreng lutherſke Forf.s Prædikener over alle Kirkeaarets Evangelier afſluttet, hvis førſte Deel er anmeldt i Ugeſkriftets 1ſte Bind Nr. 24 P. 378—81, til hvilken Anmeldelſe vi tillade os at henviſe.

—ion.

Prædikener af N. G. Blædel. Kbhvn. 1855. — Idet vi forbeholde os senere at levere en udførligere Anmeldelse i Ugeskriftet af disse Prædikener, ville vi nu blot foreløbigt anmelde dem som udkomne. Denne nye Samling indeholder 24 Prædikener (den tidligere Samling, af hvilken 2det Oplag er udkommet, indeholder 12 Prædikener), og vil sikkert blive modtaget med Glæde og Taknemmelighed saavel af den talrige Tilhørerkreds, der fylder Kirken, hvergang den christelige Forf. forkynder Ordet, som af Alle, hvis Sjæle begjære Vederqvægelse ved et varmt, fra Hjertet udstrømmende Vidnesbyrd om Christus som den eneste Frelse for Sjælene. —ion.

Ledige Embeder. 9. Decbr. Ebeltoft og Draaby i Aarhuus Stift; Reg.s Sum 1336 Rd., ny Ans. 334 Rd. — Gjern og Skannerup i Aarhuus Stift; Reg.s Sum 844 Rd., ny Ans. 211 Rd. — Ørre og Sinding i Ribe Stift; Reg.s Sum 725 Rd., ny Ans. 197 Rd.

Udnævnelser. 25. Novbr. Sognepræst for Egebek, J. Friis, til Sognepræst for Handeved i Hertugdømmet Slesvig. — Catechet og Førstelærer ved den danske Borgerskole i Flensborg, J. Th. S. Krohn, til Sognepræst for Neukirchen i Hertugd. Slesvig. — Ordineret Candidat i Theol., N. Bertelsen, til Præst ved den evangelisk-lutherske Kirke i Frederiksstad. — 4. Decbr. Sognepræst for Ørre og Sinding i Ribe Stift, S. A. Sølling, til Sognepræst for Kirkehvalsøe og Særløse i Sjællands Stift. — Sognepræst for Gjern og Skannerup i Aarhuus Stift, C. C. Wittrup, til Sognepræst for Mariager i samme Stift. — Sognepræst for Hillerød og Herlov i Sjælland, J. Galskjøt, tillige til Slotspræst ved Frederiksborg Slot. — Capellan p. p. for Sønderjø i Fyen, C. C. F. Weiss, til Sognepræst for Sønderhaa og Horsted i Aalborg Stift. — Pastor P. F. Storch, der under 22. Octbr. var beskikket til Sognepræst for Bregninge og Bjersted i Sjællands Stift, bliver at betragte som ikke befordret til dette Sognekald, og er derhos Sognepræst for Ebeltoft og Draaby i Aarhuus Stift, O. Wiedemann, beskikket til Sognepræst for Bregninge og Bjersted i Sjællands Stift. — Capellan p. p. for Clemenskær paa Bornholm, L. C. C. Nyholm, til ordineret Catechet og Førstelærer ved Borgerskolen i Ribe.

Trykfeil og Rettelser. Nr. 57 P. 391 Lin. 8: „Bestaande" læs: „Pestaande". P. 394 Lin. 5 f. n. „, og disse ere" læs: „samt disse". P. 400 Lin. 4 f. n. „behandlende" læs: „behandlede". P. 404 Lin. 8 f. n. „22. Novbr." læs: „22. Octbr."

Næste Uge udkommer intet Nr. af Ugeskriftet.

Forlagt af den Gyldendalske Boghandling. Thieles Bogtrykkeri.

Ugeſkrift

for den evangeliſke Kirke i Danmark,

under Medvirkning af

Prof. J. F. Hagen, Paſtor P. E. Lind og Paſtor C. Rothe,

udgivet af

J. M. L. Hjort, Candidat i Theologien.

Nr. 59. Den 29de December. **1854.**

Indhold. 1. Til Læſerne. 2. Svar til Forfatteren af Artiklen: fiat justitia, pereat mundus; af Aſeſſor Müller. 3. Love, Reſolutioner og Circulærer. 4. Biſpevielſe i Frue Kirke. 5. Literære Anmeldelſer. 6. Ledige Embeder og Udnævnelſer.

Da Hr. Candidat Hjort anmodede os om at yde vor Medvirkning til Begrundelſen af „Ugeſkrift for den evangeliſke Kirke i Danmark," lovede vi ham denne i Erkjendelſe af Vigtigheden af dette Foretagende, og af Vanſkelighederne ved at begynde. Ugeſkriftet har nu beſtaaet i to Aar; dets Udgivelſe ſynes ſikkret ved en ſtedſe ſtigende Subſkription; det har glædet ſig ved betydelige Bidrag fra forſkjellige Sider, og har ſøgt at hævde ſit Standpunkt under Tidens Søgen efter det Rette og Sande.

Idet Henſyn til vore Embedsforretninger og andre Arbejder, under diſſe Forhold, foranledige os til at træde tilbage fra den umiddelbare Medvirkning ved Bladets Redaction, der letteſt beſørges af en Enkelt, underrette vi vore Læſere herom, med Tilføjelſe af, at vi iøvrigt, efter Leilighed, ligeſom hidtil ville yde Bidrag til Ugeſkriftet, der vil vedblive at udgaae uforandret.

Kjøbenhavn den 28. Decbr. 1854.

J. F. Hagen. P. E. Lind. C. Rothe.

Da jeg har havt den Fornøielse i de to sidste Aar offentlig at virke sammen med d.Hrr. Prof. Hagen, Pastor Lind og Pastor Rothe, saa anseer jeg det for passende, idet jeg nu alene overtager Redactionen af Ugeskriftet, ogsaa offentlig at aflægge dem min Taksigelse for deres hidtidige Medvirkning ved samme. Deres Medvirkning som Medarbeidere i Bladet haaber jeg — ifølge Ovenstaaende — fremdeles at kunne glædes ved.

D. u. s.

J. M. L. Hjort.

Svar
til Forfatteren af Artiklen:
fiat justitia, pereat mundus!

Af de i Landemodsacten aarligen meddeelte Extracter af de geistlige Enkekasseers og det geistlige Brandsocietets Regnskaber har den anonyme Indsender af ovennævnte Artikel udfundet, at den ved disse Indretninger ansatte Kasserer er i Besiddelse af en enorm Lønning, som i nogle Tilfælde endog bliver latterlig, i andre harmelig.

Hvad nu først de geistlige Enkekasser angaaer, vilde det udentvivl for mit eget Vedkommende være tilstrækkeligt at bemærke, at jeg er forsynet med kgl. confirmeret Bestalling som Kasserer og Bogholder ved disse Stiftelser, at Bestallingen tillægger mig den fundatsmæssig bestemte Løn, at denne er reguleret længe før min Beskikkelse til dette Embede[1]), at ogsaa

---

[1]) Præste-Enkekassens Fundats er kgl. conf. under 6. Marts 1829, Skolelærer-Enkekassens d. 11. Marts 1829, Hjælpe-Enkekassens d. 13. August 1828. Ved disse Fundatser er Lønnen fastsat til visse Procent af Rente- og Contingentindtægten. For sidstnævnte Kasses Vedkommende blev Gagen ved kgl. Resol. af 2. Octbr. 1839 bestemt til et Firum af 150 Rdl., hvilket maa ansees som en Nedsættelse; og denne Bestemmelse er gaaet over i den rev. Fundats af 1853. Min Bestalling er af April 1841.

Fundatserne ere forsynede med kgl. Confirmation, at Gageringen maa antages i sin Tid fastsat under tilbørligt Hensyn til samtlige Omstændigheder, og at den ærede Indsender ligesaalidt som nogen Anden, der ei har speciel Kundskab til disse Stiftelser, kan bedømme Arbeidets Beskaffenhed og Omfang. Da det imidlertid nødvendigen maatte kaste en Skygge paa de Mænds Embedsførelse, fra hvem hine Bestemmelser hidrøre, hvis de virkeligen vare saa absurde, som Indsl. fremstiller dem, og da det vilde være mig personligen ubehageligt, om den Mening udbredte sig blandt Stiftets Geistlighed, at et saadant Misforhold virkelig fandt Sted, har jeg troet at burde imødegaae hiin Artikel, saa meget mere som det vilde være mig let at paapege, at den indeholder væsentlige Urigtigheder og i det Hele røber Ubekjendtskab til Forholdene. Det var visselig ikke for meget forlangt af den, der erklærer om sig selv, at han føler Kald til at paatale disse Misbrug og ikke længer med god Samvittighed kan tie, at han først havde gjort sig tilstrækkeligen bekjendt med Fundatserne; men, hvor langt fra dette er Tilfældet, vil det Efterfølgende vise.

Indsenderen taler overalt om Kassererforretninger og uddrager sine forbausende Resultater af Sammenligning mellem de Summer, som de geistl. Enkekassers Kassérer, og de, som andre Kassérere have under Hænde. Men, uden Hensyn til det Mislige i en saadan Sammenstilling overhovedet, burde Indsl., naar han paatog sig at bedømme beslige Forhold, have vidst, at de med enhver saadan Institution forbundne Forretninger dele sig i tre Hovedgrene: Kassererens, Bogholderens og Secretairens (der undertiden benævnes Contoirchef og i Reglen er en Retskyndig); og de geistl. Enkekassers Fundatser vilde have kunnet lære ham, at den ved disse Stiftelser ansatte Embedsmand udøver alle disse Functioner. Vil Indsl. altsaa sammenligne det mig betroede Embede med Andres, f. Ex. med Fattigvæsenets Kassérers, maa han tillige tage Hensyn til hvad Gage der er fastsat for hele det øvrige Contoirpersonale i Fattigvæsenets Bogholderie og Secretariat.

De geistlige Enkekasser sortere ikke under „Stiftsøvrigheden", som Indsl. endvidere fortæller, og Obligationerne beroe ikke „roligt

i Stiftskisten, uden hverken at indgaae eller udgaae i Regnskabet." Det er Biskoppen og Stiftsprovsten, som udgjøre Stiftelsernes Direction, og det er mig alene, som maa opbevare og staae til Ansvar for den betydelige Obligationsformue af henved 400,000 Rdl., der heller ei i min Kasse henligger roligt, men jævnlig omveksles, saaledes som Regnskaberne tilstrækkeligen udvise.

Efter de sidste fem Aars Gjennemsnit har Gagen med Indbegreb af Policegebyhret udgjort omtrent 920 Rdl, aarligt. Naar herfra drages Udgift til den nødvendige Medhjælp, c. 120 Rdl., bliver c. 800 Rdl. tilbage; thi det kan ikke med Billighed forlanges af den Mand, hvem en saadan Post betroes, at han skal udføre den reen mechaniske Deel af disse Forretninger. At jeg for min Deel udreder ikke ubetydeligt mere til Medhjælp, idet jeg nemlig, saavel til min egen som til Stiftelsernes Betryggelse, har engageret en bekjendt duelig Mand til at assistere mig ved Bogholderiet, vil jeg ikke bringe i Anslag, da dette nærmest er at anse som et privat Arrangement.

Til at være Kasserer udfordres vistnok i Reglen ikke Synderligt. Men det synes at være Indsenderen ubekjendt, at enhver Kasserer blot paa Grund af det ham paahvilende pecuniaire Ansvar og Forpligtelsen at stille Caution maa lønnes nogenlunde rigeligt. De mig bekjendte Kassererposter her i Staden ere lønnede med 1000—1600 Rdl. Fattigvæsenets Kasserer har 1200 Rdl., og Universitetskassereren 1450 Rdl. Kassereren ved det alm. Brandassurancecompagnie, der tillige er Secretair, har 1600 Rdl., og ved det kbhavnske Brandassurancecompagnie, hvor han tillige er Bogholder, 1800 Rdl. osv.

Da frembeles den for disse Stiftelser anordnede Overbestyrelse udelukkende bestaaer af Geistlige, og det egentlig juridiske eller specifik forretningsmæssige Element saaledes ikke er repræsenteret i Overbestyrelsen, er det en Selvfølge, at der til den her omhandlede Post udfordres andre Qualificationer end til andre lignende Bestillinger, der sortere under Stiftsøvrigheden eller anden saadan, tildeels af juridiske Embedsmænd bestaaende Direction. Den bliver derfor i høiere Grad en Tillidspost, ligesom den paalægger et større Ansvar.

Om det geiſtlige Brandſocietet gjælder i det Væſentlige det Samme, ſom ovenfor er anført. Ogſaa her afgaaer en Deel af Indtægterne til den nødvendige Medhjælp, ogſaa her maa den anſatte Regnſkabsfører eller Sekretair overtage alle Forretningerne. Indſenderen finder her Lønningen „latterlig", fordi Kaſſereren i et Aar, da ingen Brandſkade indtraf, — „følgelig, med Undtagelſe af, at han i Terminen hævede et lidet Rentebeløb, ſlet ikke havde Andet at gjøre end at udbetale Gage til ſig ſelv og til Reviſor ſamt nogle Contoirudgifter." Men det Latterlige falder her tilbage paa Indſenderen; thi ved en Smule Eftertanke vilde han have indſeet, at der ved dette Embede daglig maa forefalde Forretninger ved at modtage Anmældelſer, udfærdige Policer m. v., og at det overhovedet efter ſin Beſkaffenhed kun for en ringe Deel er at anſee ſom et Kaſſererembede. Desuden vilde han af Regnſkaberne have kunnet ſee, at der i Gjennemſnit indtræffer to Brandſkader og een Repartition aarligt. Iøvrigt erkjender jeg villigen, at Gageringen for denne Poſt er, iſær i de Aar, hvor Brandſkade ei indtræffer, faſtſat rundeligen; men ligeſom det upaatvivlelig vilde findes ſmaaligt, at afdrage Noget af Lønnen i de Aar, hvor Arbeidet var noget mindre, ſaaledes vilde enhver Nedſættelſe, ſom var mulig, blive hartad umærkelig i et Intereſſentſkab, ſom tæller over 400 Medlemmer med en Forſikringsſum af over 1,700,000 Rdl.

Saavidt om den Løn, hvilken Indſ. finder enorm og latterlig; men han finder det derhos „harmeligt", at Skolelærer-Enkekaſſens Kaſſerer og Reviſor tilſammen ſkulle have mere i Løn end 15 Skolelærerenker tilſammen have i Penſion af denne Kaſſe. Uden at opholde mig ved det Ulogiſke og Uædle i denne Betragtningsmaade, ſkal jeg her kun bemærke, at Skolelærer-Enkernes Penſion udgjør over det Dobbelte af hvad den, ifølge Gjennemſnitsberegning, efter Mændenes Indſkud (her en aarlig Præmie) kunde blive. At Kaſſen kan udrede ſaa høie Penſioner, er alene grundet i, at der i ældre Tid er ſkjænket den betydelige Capitaler. Det vilde iøvrigt være ret artigt, om Indſ. kunde udregne det Reguladetri-Stykke: naar en Skolelærerenke har 15 Rdl. aarligt, hvormeget bør ſaa Kaſſereren have?

Saavel sidstnævnte Kasse som Præste-Enkekassen maae anseés for rige Stiftelser, forsaavidt de ikke blot præstere høiere Pensioner end de have lovet, men meget mere end nogen anden Enkekasse kan udrede; og det kan vel ikke anseés ubilligt, at saadanne Stiftelser lønne deres Betjente nogenlunde rigeligt. Og hvad vil da den anonyme Indsender, at her skal skee? Troer han, at jeg efter 13 Aars, som jeg antager tilfredsstillende Embedsførelse frivilligen skulde renoncere paa min lovlige Indtægt? Eller mener han, at Directionen burde, under Trudsel af mit Embeds Fortabelse, søge at aftinge mig eet eller to hundrede Daler? Thi paa anden Maade kan Intet fratages mig, og om større aarlig Nedsættelse kan der fornuftigviis ikke være Tale.

Da Revisors Løn er mig uvedkommende, skal jeg indskrænke mig til den Bemærkning, at Indsl. synes at kjende lige saa lidt til Revision som til Regnskabsvæsen. Havde han blot en eneste Gang gjort sig bekjendt med selve Regnskaberne (og ikke blot med de i Landemodsacten indførte Extracter), vilde han sikkert ikke have foreslaaet d.Hrr. Districtprovster at revidere dem. Dog maa jeg specielt omtale en af Indsenderens kritiske Bemærkninger, Revisionen betræffende, der tilstrækkelig viser hans Upaalidelighed. Det hedder saaledes S. 415 om Brandsocietetets Regnskab; „Det hele Regnskab fylder ikke noget Qvartark; det kan revideres paa et Qvarteer; dog er hvert Aar betalt 20 Rdl. i Revisionsgebyhr!“ Men den ærede Kritiker burde dog have betænkt, at Hovedsagen for Revisor maa være at revidere Repartitionerne, og at Revisor, for at kontrollere, om Gagen er rigtigt beregnet, nødvendigen maa gjennemgaae alle Regnskabsaarets Ind- og Udmældelser.

At Contoirudgifterne i de senere Aar have været uforholdsmæssig store, maa indrømmes; men ved at anvende lidt meer Opmærksomhed eller god Villie vilde Indsl. af Sammenligning med de foregaaende Aar have kunnet see, at Saadant har været grundet i særegne Omstændigheder. Foruden nemlig at en Jernpengekasse, som Contoiret ikke hidtil eiede, er bleven anskaffet, er Localet for første Gang efter 24 Aars Forløb blevet repareret, og ved denne Leilighed en ny Kakkelovn anskaffet. Der er

nemlig vel i sin Tid indrømmet de geistlige Enkekasser Contoirlocale i Bispegaarden; men dets Indretning maatte Præste-Enkekassen bekoste, ligesom Inventariet er anskaffet og bliver vedligeholdt for denne Kasses Regning. Da det har tildraget sig Indsenderens Opmærksomhed, at Sabelmagerarbeide er nævnt blandt Contoirudgifterne, tjener til hans Underretning (thi Andre kan det neppe interessere), at dette hidrører fra Anskaffelse af en Vinduesmarkise. Forøvrigt ligger Regnskabet dagligen til Eftersyn for Enhver, som det kan interessere.

Da Indsl. specielt har anket over den i Regnskabet for 1840 opførte Udgift af 25 Rdl. „for Beregninger til Opgjørelse af Præste-Enkekassens Status", troer jeg nærmere at burde oplyse Sammenhængen herved.

Da der ingensinde siden den geistlige Enkekasses Stiftelse havde været forfattet en Opgjørelse af dens Status, foretog jeg mig i 1848—49 at opgjøre en saadan, for at der kunde erhverves Vished om, hvorvidt Kassen var i Besiddelse af den Capital, som der efter Protabilitetsberegning udfordredes for at den kunde fyldestgjøre sine Forpligtelser (om Fremgangsmaaden herved og Resultatet see Landemodsacten for 1849). Da de til Opgjørelsen nødvendige Data for en stor Deel ikke fandtes ved Contoiret, maatte de skaffes tilveie, og er det en Selvfølge, at jeg i denne Henseende selv udførte hvad jeg formaaede. Da imidlertid Contoiret ikke var i Besiddelse af Mortalitetstabeller, og da jeg desuden ved en saa vanskelig Beregning, hvoraf vigtige Resultater afhang, ansaae det retteste at tye til Saadanne, til hvis Fag saadanne Beregninger fortrinsviis henhøre, indstillede jeg til Directionen, at en af Livrente- og Forsørgelses-Anstaltens Embedsmænd maatte anmodes om at forfatte de nødvendige Beregninger. Dette blev bifaldet, og et Honorar af 25 Rdl. udbetalt den Vedkommende.

Jeg troer ikke, at det vil nedsætte afdøde Biskop Mynster eller Stiftets nuværende, høiærværdige Stiftsprovst i Geistlighedens Omdømme, at de have givet deres Samtykke til denne Udgiftspost. For mit eget Vedkommende kan jeg forsikre Indsl., at, saafremt det var faldet mig ind, at endog kun eet eneste Menneske skulde, som man siger, have havt ondt af denne Ud-

gift, vilde jeg med Fornøielſe have udredet den af min egen Lomme.

Naar Indſenderen ſammenligner de oven omhandlede Beſtillingers Indtægter med Catecheternes, ſkal jeg hertil kun bemærke, at Catecheterne efter min Overbeviisning ere for lavt lønnede. Men Misforhold af denne Art lade ſig ikke forebygge; og ligeſom der letteligen lader ſig anføre Exempler paa Beſtillinger, der ere forholdsviis lavere lønnede end de, hvis Løn Indſ. har paataget ſig at bedømme, ſaaledes vilde der med ſamme Lethed lade ſig anføre Exempler i modſat Retning. Som oven antydet vilde en ringe Nedſættelſe af den for de nævnte Beſtillinger normerede Gage deels blive ſmaalig, deels blive uden Intereſſe for ſaa betydelige Stiftelſers Virkſomhed; og en ſtørre Nedſættelſe vilde deels ſtride mod Geiſtlighedens egen velforſtaaede Intereſſe, deels møde den beſtemteſte Modſtand fra Overbeſtyrelſen, ſom her ſtaaer det Offentlige til Anſvar, og ſom derfor maa have de nødvendige Midler i Hænde til at ſikkre ſig ſaadanne Perſonligheder, ſom den og det Offentlige kunne være tjente med.

O. Müller,
Landsoverrets-Aſſeſſor.

Love, Reſolutioner og Circulærer, ſom angaae Kirken og Skolen i Danmark.

(Meddeelt efter Departementstidenden).

Fortſat (ſee Nr 41—42).

Under 22de Octbr. har Kirke- og Underviisnings-Miniſteriet udfærdiget følgende Circulære til ſamtlige Stiftsøvrigheder:

„Da der i Løbet af det ſidſte Halvaar til Miniſteriets Confirmation er indkommet fra de forſkjellige Tiendecommisſioner en ſærdeles ſtor Mængde Forlig, indgaaede for Commisſionerne, og det er af Vigtighed, for at fremme disſe Sagers Behandling, der medtager en betydelig Tid, at benytte ethvert

Middel, som kan tjene til at skaffe en hurtigere og dog paalidelig Oversigt, skulde Ministeriet tjenstligst anmode (Tit) om, at De, ved behageligen at tilstille vedkommende Tiendecommissioner nogle Exemplarer af det omstaaende Udkast til et Schema for deslige Forlig, vilde opfordre dem til saavidt muligt ved Indgaaelsen af Forlig i Fremtiden at benytte denne Form, og da enten som Indledning eller i Slutningen at tilføie de Vilkaar, hvorom Parterne iøvrigt maatte være komne overeens deriblandt Leveringsstedet, Leveringstiden, om Vederlaget skal præsteres in natura eller efter Kapitelstart, m. m., ligesom der, naar nogen af Yderne maatte være Fæstere, kunde til Slutning tilføies: For Nr. (Løbe Nr.) ratihaberes dette Forlig af N. N. Forsaavidt Vederlaget ved Forliget bestemmes til et vist Quantum Korn pr. Td. Hartkorn, er det ikke Ministeriets Mening, at dette da behøver at udregnes og saaledes opføres for de enkelte Ydere, men der behøves kun desangaaende at gjøres enten særskilt eller almindelig Bemærkning i Rubriken for Vederlagets Størrelse. Og da der ligeledes stadigt indgaaes private Forlig, vilde Ministeriet ogsaa finde det ønskeligt, om der kunde virkes til, at disse affattedes i den ovenmeldte Form, hvilket Ministeriet har troet kunde opnaaes derved, at Schemaet ogsaa tilstilledes samtlige Præster og Kirkeeiere, i hvilken Henseende Ministeriet derfor lige tjenstligst skulde anmode Dem om behageligt at foranstalte det Fornødne."

Det i dette Circulære ommeldte Udkast til en skematisk Form for Forlig om Tienders Afløsning mod fast Vederlag er følgende:

Løbe Nr.	Matr. Nr.	Hrtk. efter d. n. M.				Vederlag.									Yderens Underskrift med udtrykkelig Bemærkning derom, hvis han er Fæster.
						Rug.			Byg.			Havre.			
		Tdr.	Skpr.	Fdk.	Alb.	Tdr.	Skpr.	Fdk.	Tdr.	Skpr.	Fdk.	Tdr.	Skpr.	Fdk.	

(Dep.s Tid. 1854 P. 889—890.)

— Fra en af Rigets Biſkopper er til Kirke- og Undervisnings-Miniſteriet indkommet et Andragende, hvori en Provſt har foreſpurgt om, hvorvidt der, — naar den Omſtændighed, at en Kirkeeier har ladet Mangler henſtaae uafhjulpne ved en Kirke, medfører Nødvendigheden af, at Provſten med Synsmænd optager et extraordinært Syn, for at kunne meddele den Atteſt om de paagjældende Manglers Afhjælpning inden Udløbet af den Kirkeeieren indrømmede yderligere Friſt, ſom er Betingelſe for, at han fritages for i Henhold til Danſke Lovs 2—22—4 at blive ſagſøgt, — tilkommer Provſten og Synsmændene Godtgjørelſe for Synets Optagelſe og fri Befordring til ſamme.

I Gjenſvar herpaa har Miniſteriet under 20de Octbr. ſidſtl. tilmeldt Biſkoppen til videre Bekjendtgjørelſe, at det ovenberørte extraordinære Syn, hvis Afholdelſe Miniſteriet ikkun da fordrer, naar det maa antages, at de omhandlede Manglers forſvarlige Afhjælpning ikke med tilſtrækkelig Sikkerhed lader ſig bedømme af den vedkommende Sognepræſt, bør, da den hele Fremgangsmaade bruges i Kirkeeierens Intereſſe, for at ſkaffe ham en yderligere Henſtand, uden dog derved at udſætte Kirken for, at de ſtedfindende Mangler ſkulle henſtaae uafhjulpne et heelt Aar om paany, afholdes paa Kirkeeierens egen Bekoſtning. Som Følge heraf maa Kirkeeieren være pligtig til for dets Optagelſe at yde Provſten og Synsmændene en Betaling, der for Førſtnævntes Vedkommende findes at kunne faſtſættes til 2 Rd., og til hver af de ſidſtnævnte til 1 Rd. 12 ß., ligeſom han bør afgive den fornødne frie Befordring og følgelig afhente Provſten paa dennes Bopæl, ſamt ligeledes hver af Synsmændene, ſaafremt han ei med dem paa anden Maade kan affinde ſig om deres Befordring til Provſtens Bopæl for egen Regning. (Dep.s Tid. P. 906.)

Biſpevielſe i Frue Kirke. Anden Juledag indviedes Biſkopperne Lautrup og Laub i Frue Kirke paa ſædvanlig Maade. Biſkop Martenſen talte over Ap. Gj. 1 C. 8 V., med Anvendelſe af Stephans-Dagens Betydning. Biſkop Laurup prædikede over Dagens Evangelium, Matth. 23, 34—39,

og havde til Thema: „Velsignet Han, som kom i Herrens Navn."

Af de forelæste Levnetsløb bemærke vi: Biskop Jørgen Hjort Lautrup er født d. 28. Marts 1798; efter en omhyggelig Underviisning hjemme, blev han Student 1815 og Candidat 1824, med Udmærkelse, efter i flere Aar at have vejledet yngre Studerende. Han blev Præst i Kjøng 1830, Provst i Hammer og Tybjerg Herreder 1838, forflyttedes til Hammer og Lundby Sognekald 1839; blev ved Amtsraadenes Oprettelse Medlem af Præstø Amtsraad, og mødte ogsaa ved Stænderforsamlingen i Roeskilde 1846. I Aaret 1850 kaldtes han til Taarnby Menighed paa Amager, og bestikkedes under 6. Octbr. d. A. til Biskop over Lolland-Falsters Stift. I Trykken har han udgivet en Samling af Prædikener, og en anden af Leilighedstaler. 1843 blev han Ridder af Dannebrog. Med sin Hustru f. Testman har han havt 3 Børn, af hvilke kun een Søn lever.

Biskop Hardenack Otto Conrad Laub er født d. 6. August 1805. Han mindedes med Taknemmelighed den Omhu, som i hans Skoletid i Roeskilde vistes ham af Jubeloldingen Rector Etatsraad Bloch. Han blev Student 1824, og fremhævede fra sine akademiske Aar den Indflydelse paa hans aandelige Udvikling, som Etatsraad Sibbern og Professor H. N. Clausen havde havt, og den Velvillie, de havde vist ham, men vilde dog især kalde „sin Faders Ven", afg. Biskop J. P. Mynster, sin Lærer. Efter at have taget Attestats med Udmærkelse 1830, kaldtes han til Præst i Ryslinge i Fyen 1834, og forflyttedes fra denne lille Menighed, som han med Glæde erindrede sin Virksomhed i, til Brahetrolleborg og Krarup Menigheder 1845, hvorfra han nu under 7. Novbr. d. A, kaldedes til Biskop over Viborg Stift. Hans Afsked fra hans hidtidige Virksomhed blev endnu tungere ved det uventede Tab af hans Hustru f. Tostrup, der havde født ham 11 Børn, af hvilke 3 ere døde.

Om det christelige Familieliv, af H. W. J. Thiersch. Paa Dansk udgivet af J. M. L. Hjort. Kbhvn. 1855. — Hvad der har bevæget mig til at udgive en dansk Oversættelse af dette Skrift — (der staaer paa Titelbladet: „udgivet" — ikke „oversat" fordi kun en Deel af Oversættelsen, nemlig P. 1—5 og 61—75, samt Revisionen af det Hele hidrører fra mi Haand, medens venskabelige Hænder have oversat det Øv

for mig) — er ikke saameget Skriftets Resultater, som den energiske christelige Aand, der gaaer igjennem det. I flere enkelte Punkter (f. Ex. i Opfattelsen af det Sacramentale ved Ægtestabet, i det, der siges om Religionsunderviisningen i Skolerne osv.) kan man være uenig med Forf., og dog føle sig stærkt bevæget af hans alvorlige, indtrængende Røst. Som de fremragende Egenskaber ved Skriftet ville vi nævne dets Skriftmæssighed, dets Aandrighed og den sædelige Begeistring, der aabenbarer sig gjennem det: det anlægger strengt og uden mindste Afslag N. T. som Norm, det er rigt paa den Helligaand og det bærer Vidnesbyrd om en ualmindelig ethisk Reenhed og Alvor hos sin Forf. Den hele ideale Betragtning vil derfor — saaledes vove vi at haabe — udøve en opbyggende Virkning paa enhver Læser.

J. M. L. H.

Dansk Maanedsskrift. Redigeret og udgivet af Dr. M. G. G. Steenstrup. Kbhvn. 1855. Vi tillade os at henlede vore Læseres Opmærksomhed paa en interessant Artikel om Mormonerne (en Oversættelse af Edinburgh Review), som er indeholdt i 1ste Hefte af dette nylig paabegyndte Tidsskrift, der sikkert vil afhjælpe et føleligt Savn i vor Literatur.

Ledige Embeder. 18 Decbr. Embedet som ordineret Catechet og Førstelærer ved den danske Borgerskole i Flensborg (640 Rd. og fri Bolig). — 20 Decbr. Egebek i Hertugdømmet Slesvig; besættes umiddelbart; Kirke- og Skolesprog blandet.

Udnævnelser. 12. Decbr. Prof. juris. C. Hall til Cultusminister for Kongeriget Danmark.

4. Decbr. Valget af Cand. th. F. Nissen til Diaconus i Schwabsted i Hertugd. Slesvig stadfæstet. 5. Decbr. Førstelærer ved Løgstør Skole og Kirkesanger i Løgstør, Cand. th. O. C. Buchholtz, til ordineret Catechet og Førstelærer ved Borgerskolen i Skive. — 7. Decbr. Forhenværende Capellan p. p. for Tersley og Ørsley i Sjælland, C. E. Gede, til Capellan p. p. hos Sognepræsten for Lids og Smørum, P. D. Wohnsen. — 9. Decbr. Capellan p. p. for Bregninge og Bjersted, C. N. Hansen, til Capellan p. p. hos Sognepræsten for St. Nicolai i Svendborg og Thuno, A. F. Silfverberg.

Forlagt af den Gyldendalske Boghandling. Thieles Bogtrykkeri.